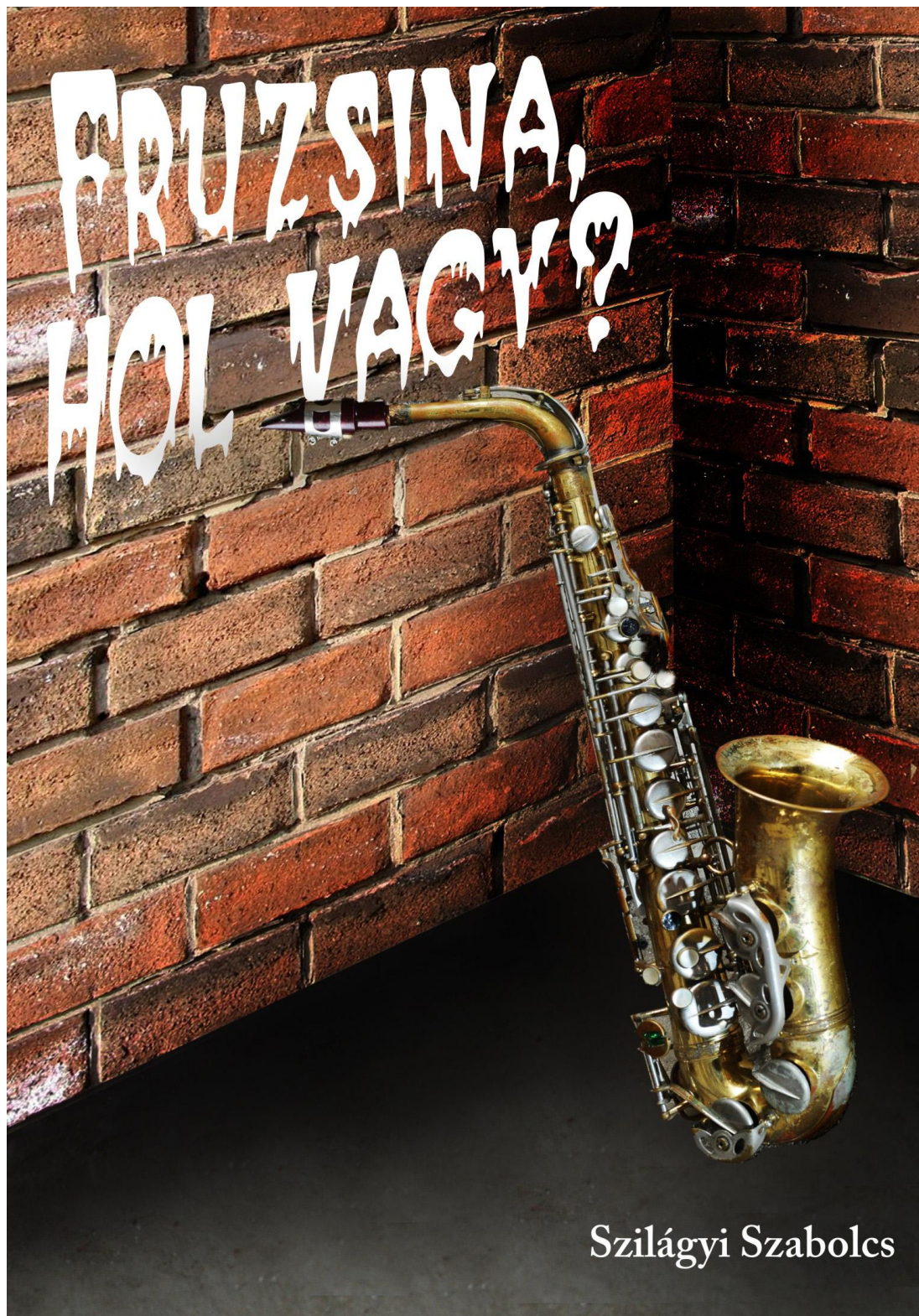

A címlap grafika és és műszaki szerkesztés:

Szilágyi András

A regény írása közben értékes ismeretekkel gazdagított

Linas Domarackas, Drohfenig Sarolta, Jurgis Giedrys,

Andrea Jaworska, Koltai Mária, Grażyna Kupisiewicz és Martinák János

Hálásan köszönöm!

Szilágyi Szabolcs

Fruzsina, hol vagy?

Ezt a regényt akkor olvasd, ha ismered Doris Day dalát: *Que sera, sera...* „A sors ezer rejtelem, ahogy lesz, úgy lesz...” Ha nem ismered, hallgasd meg, s csak utána kezdj olvasni és előlegezd a bizalmat: igaz történet, amit olvasol...

ELSŐ FEJEZET

A gimnáziumi kicsapást a sors véletlen pártfogásával megúszta. Magára maradt a viharerejű első szerelmet pusztító megaláztatás romhalmazán. Az '59-es nyarat, élete utolsó diákvakációját az intézetben kellett töltenie. Ez már nem a botrányba űzőt szerelem következménye. Fruzsina árva volt.

A tizenhat éves szelíd fruska mosolya jeget olvasztott. A megyeközpont századeleji, piszkosszürke polgárházának vaskos falai között, az állami gyermekvédő otthonban kellett is egy kis melegség. Húsz elárvult gyermek, mind tizenkét évesnél idősebb, csak egymás szeretetére számíthatott. A robusztus kőfalat megtörő vasrácsos ablakokon beszüremelő júliusi napsugarak sem tették otthonossá az intézményt. A menhelynek nem is az a dolga ...

1.

–Te meg mi a fenének jöttél ide? – kérdezte a zsenge korát anyányi kebleivel cáfoló tizenhárom éves Etel. A villogó, kormos szempárból mérgezett nyilak fúródtak az ápolat, finom mozdulataival, bársonyhangjával ide nem illő jövevény arcába.

Fruzsina hallgatott, legszívesebben nem is felelt volna, érzékeny lelke mégsem hagyhatta válasz nélkül a cigánylány kérdését.

–Nem én kéredzkedtem be. Különben Fruzsínának hívnak. Itt maradok a szünidőben. A kistárcosi zenei gimiben most voltam harmadikos.

A hallottak Etelt szelídebbre hangolták. Szeméből kivesztek a vadul röpködő nyílvesszők.

–Aha, szóval muzsikus vagy... az jó. Az öregapám is zenélt, az apám még most is zenél. A muterom meghalt. Akkor ment a hajóra zenélni. Engem meg ide raktak be.

Fruzsina – noha az ő állami gondozott létének históriája merőben más volt – érezte sorsuk összecsengését, oldott egy picit lelkének zárján. Beszélt az iskolai dolgokról, az énekóráról, a Schubert dalokról és a halál unalmas zongora tanárnőről. Azon kapta magát, hogy szószátyár, fecseg-locsog, csakhoggy Etel faggatózása elé gátat emeljen.

–Persze tudod, Ricky Nelson meg Elvis az igazi. De még náluk is jobban szeretem a szaxofont. Annak a hangjába belereszketsz – mondta és két ujjának

óvatos mozdulatával melltartója rejtekéből laposra csiszolt, világossárga falapot húzott elő, ami árnyalatnyit ütött el Fruzsina hajfonatának aranyától.

Etel figyelmét elkerülte, hogy új intézeti társa halványzöld szemére finom párafüggöny ereszkedett. Nem vette észre az árulkodó jelet, pedig ha odafigyel rá, kíváncsiságba foghatott volna, és talán megtudott volna valamit a szaxofon nád történetéről.

Vánszorogtak az intézeti vakáció napjai, s a két lány egyre közelebb került egymáshoz. A muzsika szövögette köztük a vonzódást, a barátságnak azért mégsem mondható összetartozást. Fruzsina akkoriban kedvelte meg a cigányokat, amikor Ádám a tavaly őszi népdalgyűjtő kóborlásai után a sulifolyosón a nagyszünetben olyan élvezettel mesélt a távoli szabolcsi putrik világáról, hogy a becsengetést sem vették észre... Ezek a füstös-muzsikás cigánytelepi történetek jutottak eszébe most, hogy Etel kócos, fekete fűrtjeit rezegtette, s a nótákat ujjbegyének éles csettegtetésével kísérte. Nem azok a cigánydalok voltak, amiket Ádámtól hallott, de ha a divatos nótákhoz iskolázott alt hangján ő is hozzáillesztette a rögtönzött szólamot, az intézet minden szegletéből összeverődött a hallgatóság. A tízágys háló megtelt a lányokkal, akik épp nem voltak kimenőn. Nyomukban sorra surrantak be a felnőttek az irodából és a konyháról. Gorota Dénes nem jött. Nem ő volt a mai felügyelő tanár. Szólt is a nóta, a hústorony takarító asszony kopottas alumínium kannáért meg két kanálért szaladt ki a konyhára.

–*Cigánkodjál mán egy kicsit Etel* – szólt amúgy romásan és a lány kezébe nyomta a ritmuscsinálókat. A rakoncátlanabb nótákat Fruzsina csendben hallgatta, de a kesergő balladához a maga kíséretét is hozzádúolta. Az pedig önálló dalként is árulkodott volna szomorúságának sötétbarnába hajló árnyalatáról. „Eljön-e Ádám? Talán elvisz innen... Hogy is mondta a Duna-parti kikötő oszlopnál? Mindig szeretni fogjuk egymást.”

A két lány, a galambszelíd Fruzsina és Etel, a tépázott vadvirág, mint a kristályosan csobogó patakvíz és a szikrákat vető pásztortűz, egymás mély ellentéte voltak, mégis ugyanarról daloltak.

*Leestek a téli havak,
Hegyet, völgyet beborítnak.
Elmehetsz már csóró árva
Pucéron a nagyvilágba...*

Egyik nap lomhán kúszott át a másikba. Az intézeti szürkéhez a lányok nótázása élénk színeket kevert. Az otthon lakóinak a kétórás délutáni kimenő kínálta fel a szabadabb élet kóstolóját. Ők ketten akkor se hagyták itt a hálót az emeletes vaságyakkal, ha épp engedélyezték. Fruzsina, az otthon legkorosabbja ebéd után akár fél hatig is sétálhatott volna a városban, Etelt pedig a két óra sem vonzotta a szabad ég alá.

–Akkor megyek én ki, ha Janikám lejön Pestről – mondta egyszer a kis cigánylány és bogárszemében tűz lobbant. *– Tudod, a Jani az a szeretőm. Szabolcsi fiú, mégis idejön majd hozzám a vonaton, mer’ én vagyok neki a kincse. Mer’ így mondja.* – Etel, mintha nem is gyermeklány lenne, élénken buzogó fantáziával festegte a nagy szerelem ábránd-képeit.

–Mikor jön érted? – kérdezte a felvillanyozódott Fruzsina, ahogy tudata mélyén társával újabb közös pontra lelt: ő csakúgy hiába várja Ádámot talán valamelyik közeli utcából, mint Etel az ő Janiját a péntek esti személlyel. Etel mintha sejtette volna, mi jár Fruzsina fejében.

–Régtől ígéri, de most má’ biztosan jön...

Fruzsina, ha nem ennyire őszinte, talán erősítgette volna a kis cigánylány reményét, de mégis, mintha önmagának mondaná, néhány ostoba szó csúszott ki a száján.

–Nem jön a te Janid, jobb, ha belenyugszol.

Megfagyott a levegő. A jeget Fruzsina jámbor tekintete sem tudta megolvasztani. Etel kreol arca kifehéredett. A kerek szem keskeny résnyire rándult, s onnan újra a tüzes nyilak röpködtek a gimnazista nagylányra. Fruzsina talán még a társánál is jobban megrökönyödött saját, nem szándékolt rosszindulatán. Vissza akarta vonni részvétlen, lélektelen megjegyzését, az elsietett mondatot, de elkésett. Etel nyakán kiduzzadtak az erek. Ökölbe rándult keze előbb Fruzsina vállát érte, majd az arcára, hajfonatára zuhogtak az ütések. A felbőszült anyatigris ordításának kíséretével a kis cigánylány körme mélyen beleszántott a nyakába.

–Te bűdös kurva...Rohadjál meg...

Fruzsínához így még soha senki sem szólt, mégis állta a felbőszült lány rohamát. Mit tehetett volna? Ő maga szította fel a tüzet. A dühtől reszkető Etellel nem tudott, nem is akart szembeszállni. Percekig szótlanul tűrte a meg-megújuló

támadásokat. Könnye pergett a fekete iskolaköpenyre. Nem az eltűrt ütések, karmolások miatt sírt. Tudta, hogy a meggondolatlanul szavakba öntött előérzettel inkább önmagának üzent: „Nem jön el Ádám... talán már sosem jön”. Pedig ha eljönne, elmondaná neki a legendát, amit itt, az egyik intézeti társától, a palócos beszédű lánytól hallott. A török időkben történt, hogy a nógrádi basa háreméből megszöktek a lányok, méghozzá úgy, hogy kötelet fontak a levágott copfjukból és azon csúsztak le a palota ablakából.

2.

Ádám mégis eljött. Sokrét hajtott, kockás irkalapon levelet küldött be Fruzsínának a kimenőről beérkező kislánnyal. A lapon ennyi állt:

„Drága Fruzsi, gyere ki, ha tudsz. Csókol Ádám”.

Fruzsina felpattant, a párna alá dugta a regényt, amibe épphogy belekezdett. Már hogyne tudna menni, ha Ádám hívja! Kár minden pillanatért, a padlón hagyta a lecsúszott pokrócot, de a tükörre nem sajnált pár pillanatot. Jól is tette, mert a nyakán észrevette Etel körmeinek a nyomát. Kikapta az éjjeliszekrény alsó polcáról ruhája legszebb, vagyis egyetlen divatos kiegészítőjét, a türkiz muszlinkendőt, amit még a téli szünidőben kapott névnapjára Ádámtól. Igen, igen, akkor mesélte Ádám, hogy a Fruzsina név görögül Euphrosiné, az pedig örömet, vidámságot jelent. Most a tegnapelőtti összecsapás nyomait kellett gyorsan eltakarni Ádám elől. Fruzsina nem szerette sajnáltatni magát, aztán meg ki tudja, Ádám hogyan fogadná a történeteket. Talán berohanna ide és megtépné Etelt. Jobb is, ha szerelme azt hiszi, hogy neki jó dolga van az intézetben, amíg itt kell maradnia a vakáció végéig.

–Fruzsikám...

Ádám most is ugyanaz az izzó, szerelmes fiú volt, mint akit utoljára két hete látott a kistárkosi állomáson. A szóbeli érettségi és a bankett utáni akácillatú, hűs reggel volt. Integettek egymásnak, amíg az akácsor mögé nem rejtőzött a vonat. Ádám az utolsó kocsiba szállt, hogy minél tovább láthassák egymást, de az ablakból derékig kihajló, magas fiú ébenfekete haja és napbarnított, integető karja így is gyorsan eltűnt. Fruzsina tudta, hogy Ádámnak fontos dolga lesz a nyáron. Már délután indulnia kellett a Velencei tóra. Gárdonyban, apjának szótfogadva a tehetséges gyerekek zenei táboroztatásán klarinét kurzusokat tartott. Az apa, Várdai-Kiss Géza, országos hírű karnagy tekintélyét latba vetette, hogy a fia és Fruzsina „romantikus afférja” (a szülői ház így nevezte az iskolai botrányt) után kiráncigálja őket a gimnáziumi véstörvényszék vénkisasszonyainak karmaiból. Nem tehetette,

hogy csak a fiacskáját menti, a lányt is le kellett oldozni a szemérmes inkvizítorok máglyájáról.

–*Drága kicsi Fruzsí...* – ismételte Ádám. A kosaras termetű fiú most egyik kezével az intézeti vaskapu kőoszlopát támasztotta, a másikkal Fruzsina darázs derekát karolta át. Táborozáson szerzett barna bőrét a lány most megint olyannak látta, mint tavaly, ahogy szeptemberben a sulis kapuja előtt a lépcsőn megismerkedtek. Akkor még az '58-as balatoni napsugarak nyomát viselte ez a jóképű srác.

–*Hogy vagy? Mit csinálsz az otthonban?* – faggatózott Ádám. Fruzsina pedig feledve az intézeti szabályt, hogy kimenőre csak engedéllyel mehet, megragadta Ádám kezét, aztán mentek, mentek, a csábítóan simogató napsütésben egyre távolodtak a szürke háztól. Végül a Petőfi park padján úgy folytatták, ahogy Kistárkoson abbahagyták. Önfeladten csókolgatták egymást, megfeledkeztek a világról, nem törődtek a park útjain igyekvők hol rosszálló, hol irigy pillantásaival.

–*Nincs semmi bajom, csak hiányzol, Ádám. Nagyon hiányzol.*

–*Meglátod, ősszel jobb lesz. Megkezdted a negyediket. Ebben a városban már nem fognak bántani. Jobb is, ha átjössz az itteni gimibe* – mondta Ádám, aztán szeme eltévelyedett és kissé zavartan, erőltetve folytatta –, *én meg letudom a katonaságot. Aztán senki sem szólhat bele az életünkbe.*

Fruzsina hangszínváltást érzett. Gyanút fogott, hogy szerelme maga sem hiszi, amit mond. Némán bólogatott, aztán mégis megszólalt:

–*Ádám, ugye még mindig az van, amit megfogadtuk a Duna-parton? Emlékszel? A kikötő oszlopánál...*

–*Emlékszem kicsim, hogy ne emlékeznék. Semmi sem változott, csak legyen erőnk hozzá. És te emlékszel a Rómeó és Júliára? Vasárnap megismerkedtek és csütörtökön már nem is éltek. Kiszámíthatatlan az élet...*

A lány még még nem tudta, hogy szerelmét ez a bizonyos élet jól kiszámítható válaszút elé állította: ő vagy a zenei karrier?

–*Tudod... be kell vallanom valamit.*

Fruzsina lábába szaladt a vér. Ujja hegyéig elsápadt, szíve, mint pergődobon a dobverő, gyorsabb ütemre váltott, megérezte, hogy valaminek hamarosan vége szakad.

–*Nem kell Ádám. Ne vallj be semmit. Elmegyek az utadból. Csak mondd meg, hogy a másik lány jobb, mint én? ... De ez nem is fontos.*

Most Ádám lett nyugtalan.

–Nincs semmiféle másik lány. Most is, ezután is téged szeretlek, de van valami, amiről beszélni kell. Ez a katonáskodás úgy áll, hogy az apám intézte. Bekerülhetek a főiskolára, de előtte egy katonazenekar klarinétosaként egy évet lehúzok a seregben.

Fruzsina lassan, bizonytalanul visszatért az élet. Karját Ádám nyakába fonta és két csók között odasúgta a fiúnak:

–Ádám, fél hatra vissza kell szöknöm az intézetbe, de addig még van egy teljes óránk. Az unokatestvéredék otthon vannak?

Felpattantak a padról, futva tették meg a három utcányi távot. A kertes házat üresen találták. Ádámnak volt kulcsa... Boldog vibrálás töltötte be a kis szobát, ahol a fiú a hangszereit tartotta. Itt szokott gyakorolni. Itt volt a szaxofon is, amit Fruzsina annyira szeretett. Szerelmük felizzott, mint azelőtt a kistárkosi határban.

A szünidőből újabb hét múlt el. Fruzsina belenyugodott, hogy Ádám egy ideig nem jöhet. Pestre járkált, papírokat kellett beadni a főiskolára, a hangszerüzletben ki kellett választania a klarinétot, apja érettségi ajándékát. Akadt intéznivaló a hadkiegészítőn is. Októberben bevonul a hathetes alapkiképzésre, onnan pedig irány a zenekar.

3.

Fruzsina újra bezárkózott. Kötelességtudat és undor magoltatta vele a matekot, a nyár végén pótvizsgával kellett átcsúsznia a negyedikbe. Ezt az árat fizettették meg vele, ha már kisöpörni nem tudták az ország összes tanterméből. Nincs mit szépíteni a dolgon, ő is magára rántotta a vizes lepedőt azzal, hogy év közben tízesével lapozta át a matek tankönyvet és az Obádovics-feladatokat. Ő maga is felkínálkozott, hogy az iskolai fegyelmi tanács fővádlója, a matekos Etelka néni korbácsa legalább egyszer lecsaphasson rája.

A két lány közti emlékezetes jelenet óta megdermedt a gyermekotthon légköre. Csak néhányan sejtették, miért maradtak abba a nótázások. Egy esős reggelen, mintha a természet mogorvaságát akarná ellensúlyozni, Fruzsina mosolya visszavarázsolta Etel barna arcára barátságosabb tekintetet, ami korábban sem igazán volt barátság jele, inkább csak szelídebb viszonynak mondhatnánk.

– Etel, nem akartalak megbántani. Ugye már nem gyűlölsz?

A kérdés meglepte a kis cigánylányt.

– *Már nem. A múltkor nem is mondtál te nagy hülyeséget. Jani megüzente a melőből egy itteni cigány csávóval, hogy nem tud jönni. Ez még azt is megmondta nekem, hogy a Janinak felesége van... és már gyereke is...*

– *Ne bánkódj Etus, nagyon fiatal vagy még. Ilyen szép lánynak minden ujja jut szerető.*

– *Tudom én, de akkor is vakuljon meg az a mocsok, hazudós ember.*

A suttogó beszélgetés kirekesztette a kimenőre készülődő hálótársak kíváncsi fülét. Etelnek még az átkozódást is sikerült letompítva sziszegnie. Csupán a szeme villogott az utcáról az olcsó vászonfüggönyön át a hálóba szűrődő gyenge fényben. S hogy közelebb legyenek egymáshoz és a viszonyuk újra felmelegedjen, Fruzsina megkérte társát, hogy frissen mosott haját fonja be két varkocsba. Szövögették az elszakadt fonalat, de felújult kapcsolatuk mégsem lett olyan, mint a nótázások napjaiban volt. Etelben – s ezt Fruzsina jól érezte – halvány nyomot hagyott a csalódás. Hiábavaló volt a próbálkozás, nem tudta rábírni, hogy énekeljenek. Pedig talán megtaníthatná neki az iskolai énekórák és karénekek néhány darabját. Szerette volna megmutatni, hogyan kell kánonban dalolni, csak hogy Etelnek még a bánatához illő cigány balladákhöz sem volt kedve. Fruzsina érezte, hogy intézeti társa szívét, lelkét már nem is a bánat férgé rágcsálja, inkább a becsapott ember dühe feszegeti. Óvakodott, nehogy saját jobb sorsának jobb kilátásaival irigységet gerjessen Etelben, elhallgatta hát előtte a múlt heti boldog óráit. „Különben is mi köze lenne hozzá ennek a gyereklánynak?”

Meglepődött, miután mégis szóba került az engedély nélküli boldogság ügye.

– *Tudom én, hogy neked meg itt volt a fiúd. Láttam, hogy kiszöktél hozzá... és azt is, hogy elkéstél a vacsoráról* – mondta Etel. Könyökére támaszkodva félig felült az ágyon, úgy leste a hatást.

– *Te jó ég! Hogy vetted észre?*

– *Titok. Megláttalak. Láttam, hogy kimentél. Az igazgatói szobából figyeltelek. Kis Juci elmondta, hogy ő hozta be neked a levelet.*

– *Mit kerestél az igazgatónál?*

– *Tudod te jól, mit kell keresni Gorotánál. Ha nem tudod, majd megtudod...*

Fruzsina semmit sem értett. Nyugtalanította Etel locsogása, mégsem erőltette a dolgot, nehogy a kislány most is felpörgesse a makrancos ellenkezés motorját, ami ennél a vérmes teremtsénnél egyetlen szikrától berobbanhatott.

– *Jól van Etus, ha titok, akkor legyen titok.*

A fekete szempár enyhe csalódásról árulkodott, talán mert nem sikerült Fruzsínát felcsigáznia, pedig néhány idegesítő megfigyelését még szíves-örömmel megosztotta volna vele. Váltott is a témán.

– *Figyelj, te lány. Akarod, hogy drábereljek neked?*

– *Azt hogy kell? Mi az a dráberelés?*

– *Hát te ezt se tudod? Az, hogy megmondom, mi lesz veled később.*

– *Jóslás?*

– *Az hát. Akarod?*

– *Na, ne mondd, hogy tudsz jósolni* – álmélkodott Fruzsina, aztán magában válaszolt is a kérdésre: „Egy cigánylány ne tudna?”

– *Az anyám mindenhez értett. Mindent látott előre, én meg ellestem tőle a sok jóslást. Add ide a kezedet.*

Fruzsina felpattant az asztal mellől, visszaült Etel ágya szélére, oda, ahol a cigánylány az imént az ő copfjait fonta. Odanyújtotta a jobb tenyerét, de Etel mind a két kezét az ölébe húzta, hogy bizonyítsa: ő nem akármilyen jósnő. Tudja jól, hogy egy tenyérből nem lehet jövendőlni.

– *Van neked egy szerelmes gádzsó. Magas fekete fiú. Te is szereted őtet...*

„Ehhez aztán nem kell jósnőnek lenni” – vélekedett Fruzsina, hiszen a lány látta Ádámot. Etel folytatta:

– *El fog menni tőled, meglátod, el fog hagyni tégedet. Az életvonaladon látom... itten e... Látom, hogy te sokáig fogsz élni, mégse lesznek nagy boldogságaid.*

– *Jól van Etus. Inkább beszélj Ádámról.*

– *Aha, szóval Ádámnak híjják... Igen, őtet is látom. Az életét is látom. Megmondom én néked az igazságot. Nem fog sok évig élni. Fiatal lesz, ahogy meg fog halni... Nem látom még, hogy beteg lesz vagy pediglen balesete lesz, de az már mindegy. Mit akarsz még tudni?*

– *Semmit Etus. Ennyi pont elég.*

Fruzsina kihúzta a tenyerét a cigánylány kezéből, visszaült az asztal mellé és egykedvűen belekortyolt a reggelinél meghagyott teájába. Igyekezett elhessegetni a jóslatot. Tudta, mit ér az ilyen jövendőmondás. Gyanította, hogy Etel így akarta megbosszulni az ő múltkori szókimondását, így akart lelki gyötrelmet okozni,

szavakkal ráismételni az ütésekre, karmolásra. Fruzsina elviselte ezt, bár szívébe befészkelte magát a gyanakvás: lehet, hogy ez lány mégiscsak látja a jövőt? A zománc teásbögre peremére telepedett léggel együtt elhessentgette a kínzó kilátásokat, de a helyükbe betüremkedett egy másik aggály: „Mit keresett ez az Etel az igazgatói irodában? Talán Gorota is tudja, hogy kiszöktem? Ugyan már, dehogy tudja... biztosan hívatta volna...”

4.

A gyermekotthon igazgatói irodája egyeseknek a felnőtt világ előszobája, másoknak a besúgással nyerhető kedvezmények forrása volt. A lányok többnyire csak barátnőjükkel osztották meg az ott szerzett élményeket. Olyanok is akadtak, akik magukba temették a „beavató szoba” néven elhíresült színhely titkát.

Gorota Dénes tanár úr nem valóságos igazgatóként uralta az irodát, mert az öreg diri nyugdíjazása óta, s annak már esztendeje is múlt, őt még nem nevezték ki. A jólétesült intézeti dolgozók egymás között olyasmit suttoztak, hogy fegyelmissel helyezték ide egy pesti általános iskolából. Titok fedte, hogy mivel érdemelte ki a száműzetést. A fővárosból vidékre toloncolás nem csak pedagógus körökben számított lefokozásnak. Előfordult, hogy efféle csendes eltüntetéssel mentették a jobb kádert, aki bepiszkította a mundért. Azt is csak pedzegette a személyzet, hogy talán épp ilyen újrapielenkázásban részesült a tanár úr. Hogy is lehetett másként, ha egyszer Gorota Dénes már az egyetemi éveiben fényes mozgalmi érdemeket szerzett, s erről tudtak is az itteniek. Meg arról is, hogy az elvált ember másfél éves egyetemista házasságot tudhat maga mögött. A beiktatásának szentelt munkaértekezleten nem kisebb rangú személyiség, mint a megyei szakfelügyelő szépasszony ecsetelte az új kolléga erényeit. A diólajtól csillogó, fekete, hullámos haj, a hozzá passzoló élénk, fekete szempár és a pengeéles ajkakat szegő, szintúgy fekete jávorbajusz a harminc éves fiatalember küllemét akár önmagában is vonzóvá tehetné, ez csak társasági érték lehetett. A mozgalmi sikerek megteremthették a kiebrudalás utáni puha vidéki landolás körülményeit. A nagyvárosnak még aligha tekinthető megyeszékhely nyárspolgári hírláncán terjedt róla egy mendemonda: állítólag, s megint csak állítólag, a piperkőc szépfíú gondoskodott magának a lehető legbiztosabb önvédelemről. Az első adandó alkalommal ágyába vitte a megye szépasszonyát. Összeillő pár lett volna, ha az esélyt apró szépséghiba nem rondítja. A szakfelügyelő asszonykának nem csak férfifantáziát korbácsoló sok elbűvölő domborzata, de férje is volt.

A nagylányok hálójába viháncolva libbent be a napos, a Fruzsínával majdnem egykorú pincér tanuló.

– *Krojcz Fruzsi itt vagy? Aha... figyelj, szép gyermekem, vacsora után be kell menni Gorotához.*

A hírhozó bejelentésére az ágyakon heverészők felől elfojtott kuncogás hallatszott.

Az ebédlő viaszosvászon asztalán ma a heti egyszer szokásos hidegvacsora dermedezett, amit maguk közt „ridegvacsinak” becézgettek. Pocsék, vízízű parizer terült a gumisra fonnyadt zsemlére, s a menüt az tette elviselhetővé, hogy az agyoncukrozott herba teából annyit ihattak, hogy akár jól is lakhattak vele. Fruzsina, az ötvenes évek kistárcosi családi szegénységében cseperedett, így hát a gyermekvédő otthonban sem válogatott. Talán csak a kollégiumi menzán és akkor evett kedvére valókat, ha Ádámmal néha a piaci lángossütő bódéját támasztották az elmaradt vagy ellógott matek és fizika órákon. Most undorral hagyta ott a parizert, csak a teába kortyolt bele, s a vacsoráját a horpadt, elszürkült alumínium tálcán a mellette ülő lány elé tolta. Gondolatait rendezgette, kereste az igazgatói beidézés okát. Lassacskán egy hónapja van itt, de még egyik nevelő tanár se hívatta. Akivel nem volt baj, az csendesesen megbújhatott az emeletes ágyak labirintusában. Kit érdekelt a vakációs menedékre bejött nyári emberke? Most meg mindjárt az igazgató... „És mi a csudáért szólította őt a napos szép gyermekemnek?” Az egymásba kuszálódó furcsa kérdések közé Etel ilyesféle megjegyzése is betolakodott: „...ha még nem tudod, majd megtudod...”

Elege lett a találgatásból. Felpattant és futva tette meg az utat az épphogy csak megvilágított, keskeny folyosón át az irodáig. Mielőbb túl akart lenni a dolgon. Biztosra vette, hogy befeketítették. Lehet, hogy Etel mégis csak eláztatta. Az ajtó előtt megtorpant. Mielőtt bekopogott, ujja hegyével megérintette a kabaláját, a melltartó rejtekén megbúvó szaxofon nádat, amit az őszi diákbálon csent el Ádámtól.

– *Tessék... Gyere csak, gyere szép gyermekem* – hallatszott a még csukott ajtón át a tanár úr reszelős hangja. Fruzsínának eszébe jutott, amit a cigánylánytól hallott, vagyis hogy Gorotának nincs zenei hallása, énekelni sem szokott, de jobb is, ha egy ilyen rozsdás hang nem kapar bele mások dobhártyájába. Óvatosan benyitott, de még félig se tárult ki az ajtó, újra felhangzott a negédes bátorítás:

– *Nocsak, nocsak szép gyermekem, csak nem félsz az igazgató bácsitól?*

– *Jó estét tanár úr. Nem félek.*

– *Nem is kell, habár... lenne miért.*

– *Tanár úr, megmondom az igazat.*

– *Semmit se kell megmondani. Mindent tudok. Előttem nincs titok, mindenki ismerhet, előttem semmi értelme titkolózni.*

– *Nem is akarok... Kérem, én mindent elmondok.*

– *Hagyd abba szép gyermekem. Én mindent meg tudok bocsátani, még a kiszökést is, pedig az nem kis bűn az intézetben.*

Fruzsinaból lávaként tört fel a szó:

– *Tanár úr, akkor is elmondok. Utána büntessen, ahogy akar.*

Gorota kellemetlen hangján felnevetett, de ez inkább nyerítés volt. Felugrott az íróasztal mögül és a számára szokatlan, dacos leányhoz lépett. Izmos, verejtékező lapát tenyerével mindkét vállát megragadta és a szeme közé bámult.

– *Te lány, látom, nem érted a helyzetet. Nem azért hívattalak, hogy megbüntesselek. Nagylány vagy már, nem kell neked sokat okoskodni.*

Fruzsina most már csalhatatlan biztonsággal érzékelt a helyzetet. Megértette, hogy igaz lehet, amit a nagyobbacska lányok suttoztak. Most fogta fel, miért mondják az irodát „beavató szobának”. Etel se a levegőbe beszélt, és a két lány is igazat mondhatott, akiknek a sugdolózását akaratlanul kihallgatta. Arról beszéltek, hogy ha jót akar az ember magának, hagyni kell, hogy kipróbálja... meg amúgy is jóképű pasi a Gorota...

– *Engem maga nem fog kipróbálni.*

Gorotát torkon ragadta a lány ellenállása. Őt nem szokás visszautasítani. Szeme vérben forgott, de még uralkodott magán.

– *Nem tudod, mit beszélsz, szép gyermekem. Sejtheted, hogy a jó híred utánad jött Kisárkosról. Azt hiszed, hogy 30 kilométerrel távolabb már megjátszhatod a szüzet? Jó firma vagy te. Az kell, hogy itt is a nyakadba varrjak egy büntetést?*

Fruzsina felbőszítette az útszéli tolakodás. Szelíd arcába vér tolult, ajka megremegett, a harag hullámverése még merészebbé tette. Farkasszemet nézett Gorotával, de szavait még mindig igyekezett visszafogni.

– *Ne tessék fenyegetni, nekem már mindegy. Büntessen meg. Nem kell minden áron befejeznem a gimnáziumot.*

– *Ne heveskedj kicsikém. Itt én mondom meg, mikor lesz büntetés. Na, ne húzódozz.* – A tanár mohó tekintettel végigmérte a lányt. Kisportolt, erős karjával

magához akarta rántani, de ellenkezését Fruzsina már nem csak szavakkal adta támadója tudtára. Lábfejét a súlyos műbőr fotelnek támasztotta és erőteljes lendülettel eltaszította magát a láthatóan felizgult Gorota mellől. Olyan férfi volt, akinek eddigi kalandjaiban csak megadással reagáltak a nők, s most a nehezen megszerezhető – mi tagadás, kíváncsós lány – még hevesebb rohamozásra ösztökélte.

– *Nocsak, szép gyermekem, másképpen is beszélhetünk. Ugyebár jampi zene, amerikai rágógumi, talán még Coca Cola is kéne neked, meg a zenész ficsúrod? Majd adok én neked fiúzást... léha lotyó* – lihegte és verejtéktől gyöngyöző homlokából kisimította csapzott, hullámos hajának lelógó tincsét. Újra támadt. Nem fecsérelte a szavakat, a felingerelt kan dühével rontott Fruzsina felé. Egyetlen vad mozdulattal megragadta az iskolaköpeny felső gombját, tépett rajta, s ezzel utat tört a lány teste felé. Két ujját beakasztotta a feszes melltartó kosáráit összefogó pántba. Rántott egyet rajra. Fruzsina erejét összeszedve védekezett, térdét rúgásra hajlította. A dulakodás hevében mindketten észrevették, hogy valami koppant az iroda parkettjén. A szaxofon nád volt. Pontosan Gorota óriás cipője elé esett. Fruzsina felsikoltott, s ettől lazult a meghökkent tanár szorítása.

– *Ne! Csak azt ne...*

A férfi egyetlen dobbantással a világosbarna fadarabra ugrott és rátaposott. Jól hallható reccsenés jelezte, hogy a nád eltörött.

– *Ne ordibálj, szép gyermekem. Még jó, hogy nem csődíted össze a házat* – hörögte Gorota Dénes. Ebből Fruzsina megsejtette, hogy a tanár úrnak nem hiányzik a botrány. Kihasználta a rohamok pillanatnyi szünetét, felkapta a földről a nád épen maradt darabját, feltépte az ajtót és kimenekült a folyosóra. A hálóba rohant, arcát a párnájába fúrta. A lányok kuncogtak, valaki hangosan kacarászott. Csak Etel nem nevetett, de megjegyezte:

– *Most már érted?*

Fruzsina kitépett egy lapot a füzetéből, bebugyolálta talizmánjának megmentett darabját. Etel megjegyzését figyelmen kívül hagyta. Jól számított: Gorota nem jött utána. Betakarózott a durva intézeti lópokróccal és gyors elalvást színlelt. Ezzel leszerelte a kíváncsiskodókat. Senki sem sejthette, hogy soha többé nem látják őt.

MÁSODIK FEJEZET

1.

Várdai Ádám tartotta magát apjának adott szavához: a hadsereg nagyhírű zenekarában eleget tett a szocialista haza védelme alkotmányos kötelességének. Nem számított ez próbatételnek, de még csak férfiembert nemesítő katonásdinak. Úgy is mondhatnánk, hogy átmuzsikálta az 1961-es évet.

Huszedik évét sem töltötte be, s ha a kistárkosi napok tüze olykor még mindig felparázslott, aztán lassan árnyékba húzódott az első szerelem. Fruzsina mosolyát, selymes bőre tapintását, imádattal csillogó szempárját emlékezetéből kiszorította a

hívás, a zenei karrier látomása. Sikerrel kecsegtető művészetet küszöbén állt. Fejest akart ugrni az életbe. A fafúvósok klarinét tanszakán – amint a félévi kollokviumok és a vizsgaelőadás után a tanulmányi osztály előadója a tanári ajánlatot tudatta vele – akár dupla ugrásokkal is maga mögött tudhatta a szemesztereket. Így történt, hogy két és fél év után diploma koncertjének dobogóján állt és klarinéttal kezében karmesteri intésre figyelt.

Nem csak elviselte, de kifejezetten kedvét lelte a terhelésben. A klarinét mellé felvette a zeneszerzést, és hogy apjához hasonló, sokoldalú muzsikussá képezze magát, a karmesteri mesterkurzusokat is látogatta. Ámde a tudás-harácsolás futamai egyik szférában sem tették igazán elmélyült művésszé. Legjobb adottságai meglehetősen korán, éretlenül lendítették az ígéretes zeneszerzők sorába. Érezte, hogy a kritikusok méltatásai csak másodsorban neki szólnak. A hozsannázás inkább apja, a legendás Várdai-Kiss dicsfényének vetülete lehet. Az ifjú művészt anyjától örökölt egyénisége, a józan önértékelés nem is repítette a fellegekbe, ráértett az értékeire, tudásának foltjait is látta. Felmérte, hogy különleges, ritka zenei területet kell becserkésznie, ha nem óhajt belesimulni a zenészvilág fakó átlagába. Törekvéseinek nem elhanyagolható indítéka volt, hogy pánikszerűen menekült a szülői ház prúd légköréből és a kondenzcsíkként utána húzódó atyai hírnévtől, ettől a mesterséges oxigén-táplálástól. Figyelmét eleinte a kuriózum keresésének szándéka terelgette, ám hamarosan szenvedélyévé magasztosult a népzenei forráskutatás, a pogány zene Litvániában manapság is fellelhető nyomainak felderítése.

Sorsfordító találkozás színhelye lett a főiskola házi könyvtára. Megismerkedett a litván Šiauliai városból való Linával, a Pesten tanuló ösztöndíjas lánnyal, aki szőke hajával mintha csak Fruzsina halvány mása lett volna. Igaz, a kistárkosi diáktárs szőkeségét Ádám a napsugárban fürdő arany árnyalataiban látta, a gordonkaművész jelölt hajfonata pedig a skandináv nők hamvasszőke színében pompázott. Szemrevaló, karcsú lány volt, de ki tudja, Ádám valójában szépnek látta-e őt... Ki tudja, a külseje vonzotta-e vagy inkább csak Lina előadása, amit egy könyvtári esten a litván zenéről tartott, mindenesetre Ádámban a vonzódás lángja lobbant.

– *Klassz csaj vagy Linácska.*

Ez a romantikusnak nem mondható közeledés ki is jelölte kapcsolatuk jövőjének színárnyalatát. A magyarul akkoriban már tűrhetően beszélő negyedéves lány még nem érzékelte nyelvünk finomságait, nem hallotta ki Ádám mondatából a

szándékot, amit a kor zsargonja „felcsípésnek” nevezett. Linának eddig is tetszett a fiú, akinek a tehetségére, zeneakadémiai hírnevére a jó megjelenés is rátett egy lapáttal. Ádám akkoriban – noha eszében sem volt lázadozni – a kontesztálás külső kifejezését jelentő körszakállat hordott. Emiatt el kellett tűrnie a simára vasalt lelkületű ifjúsági vezető meg-megújuló korholásait. Egy ilyen kerületi KISZ-bizottsági elbeszélgetés után bevonult garzon lakása fürdőszobájába és sötétbarna arcszörzetét mérgében gyászfeketére festette. Na mert a kerületi illetékes azt mondta, hogy „a barna Kossuth-szakáll a külföldi utak engedélyezésénél is figyelembe vehető mint negatív tényező.” Másnap hívás nélkül bekopogott a főkisztes ajtaján és a meglepődött mozgalmár figyelmébe ajánlotta új szakállát, amely – így mondta – nem Kossuth Lajost, de még csak nem is Edward Thatch-et, a Fekete Szakáll névre hallgató 18. századi angol kalózt, hanem Ernesto Che Guevarát, a kubai forradalom argentin hősét mintázta.

Lina sejtette, hogy a nőügyekben nem könnyen kiszámítható Ádámot csak a zene szálaival kötheti magához. Márpedig a litván lányt most már vonzotta a magyar fiú, érzéseiben megjelentek a nyiladozó szerelem első jelei.

– *Hozok neked tanulmányokat, jegyzeteket és kottákat is* – suttogta Lina a katalógus szekrény fölött a legközelebbi könyvtári találkozáson. A könyvtári órák töltötték be a randevú szerepét mindaddig, amíg Ádám meghitt kőbányai garzonjában nem hangolódta össze, mint Lina csellóján az egymás melletti C és G húrok.

Lina visszajött Šiauliaiból a téli szünidőről, bőröndje felét a litvániai pogány zenei örökségről és a szovjet-litvániai népzene kultúráról szóló jegyzetek, hanglemezek, képek töltötték meg. Két orsón magnetofon felvételeket hozott, ám azok kiérdemelték a „hallhatatlan” jelzőt. Ádám Mambó magnója nem arra a fordulatra járt, mint ahogyan a szovjet konzervatóriumban Linának felvették.

A csellista lány búzavirágkék szempárjában Ádám felfedezte hivatása kiteljesítésének esélyeit. Nem volt szerencsevadász, viszolygott, hogy mások hátát használja a csúcsokhoz vivő létrának, célja most mégis Lina öleléséből bontakozott ki.

– *Mit szólnál hozzá Lina, ha kiköltöznék a Szovjetunióba? Valamelyik ottani litván városba?*

– *Egyedül?*

– *Hááát?*

– *Jövőre mehetünk, ha meglesz a diplománk.*

Ádám nem akart rátérni a részletekre, kivált a házasság délibábját kerülte. Ki tudja miért, visszafogta magát, holott házasság-mániás volt, eddig még a futó kalandok beteljesedését is csak az anyakönyvvezető előtt tudta elképzelni. Évfolyamtársai tréfálkoztak: Ádámnak a létre nem jött házasságok emlékére táblát állíthatnának néhány anyakönyvi hivatal falán. Mintha gyanúja ébredt volna önmaga iránt, talán felismerte, hogy olyan lehet, mint a kleptomániás, aki nem azért lopkod, hogy haszna legyen belőle. Neki a házasodás volt a mániája. Ha olykor-olykor, s ez sűrűn megesett, emlékezete Fruzsínát idézte, eszébe jutott, hogy akkor is, még az utolsó szerelmes órában, ott az unokatestvére házában is őszintén hitt az „ásó, kapa, nagyharang” igazában. De most, huszonkét évesen és ilyen szokatlan lépés előtt visszafogta magát, várta, hogy összetartó útjaik nyomvonalát inkább Lina rajzolja ki. Nem tévedett.

– *Tudom, mit akarsz Ádám, de talán mégsem várod, hogy megkérjem a kezedet.*

– *A világért sem...* – felelte, pedig mi tagadás, a lánytól várta a kezdeményező bátorítást, de tudta azt is, hogy tétova gondolataival sokáig nem bajlódhat. Tartott tőle, hogy ha a litvánok Lina oldalán be is fogadnák őt, a szovjet Litvánia hivatalainak ajtai nem tárulnának ki előtte a vendégszeretet széles gesztusával. Nem akart bekötött szemmel szakadékba ugrani, s ezt a kedves teremtetést is magával rántani. Tisztáznia kellett magában, mennyire eltéphetetlen a lány iránti érzelmének fonala. Nem is benne kutatta a bizonyosságot, fél évvel a könyvtári est után Linában ő még mindig nem Linát látta. Bármerre is járt, egyetemi előadáson, zenekari próbán, koncerten vagy akár randevún, Fruzsina alakja árnyként követte. Lina mozdulataiban is kistárkosi szerelmét, az első szerelem tündéri lényét vélte látni, ha pedig épp nem látta, akkor összehasonlítást tett, s ez sosem Lina javára dőlt el. Egy ilyen akaratlan viszonyítgatást szakított félbe magában Ádám, ahogy az Operába menet a November 7 téren tűzforró gesztenyével a zsebükben egymásba karolva a frissen hullott havat taposták.

– *Lina...tényleg mi lenne, ha kiköltöznénk abba a te kimondhatatlan nevű városodba?*

– *Mi lenne? Az lenne, hogy te kiköltöznél, én meg hazamennék Litvániába. Aztán megtanulnád kimondani, hogy Siauliai. Na, mondd utánam lassan: Si-a-u-li-ai...*

Ádámnak nem volt kedve a gyermekes szótagoláshoz, megígérte, hogy majd megtanulja, de a város orosz neve, Savle egyszerűbb, azt máris tudja.

– *Nem ennyire sima a dolog, te ezt nálam jobban tudhatod, te élsz a Szovjetunióban – mondta Ádám – én csak hallottam, hogy ott nem mászkálhatsz csak úgy, ahová kedved tartja. Látnod, nálunk felülsz a vonatra és Hegyeshalom meg Záhony között igazoltatás nélkül utazhatsz. De Litvániából csak úgy ukk-mukk-fukk, engedély nélkül nem ugorhatsz át a szomszédos észtekhez és a lettekhez.*

– *Nem jó ez, de meg lehet szokni.*

Ádámnak eszébe jutott, amit egy szólás-mondás gyűjteményben olvasott közhely: „Nincs olyan, amit ha kell, meg ne szokhatna az ember”.

– *Linácska, hol fogunk lakni, miből élünk majd? Letelepülhetek én ott nálatok magyar létemre? Egy verébfészekre, mint ez a pesti kéglím, ott is szükségünk lesz.*

Lina, a szovjet Komszomol litván neveltje nem ismert elérhetetlent, s különösképpen az hevítette, hogy Ádám már többes szám első személyben latolgatta a jövőt. A fiú is látta, hogy kedvese felkészült a párbeszédre.

– *Apám írja, hogy egy másik városban, nem messze tőlünk, másodkarnagyot keres a filharmonikus zenekar.*

– *Másodkarnagyot...* – Ádám hangján csalódottság érződött.

– *Bármennyire is kiváló vagy, mégsem lehetsz mindjárt az első héten Vilniusz első számú muzsikusa.*

Lina most először árulta el, hogy érzelmeit képes elkülöníteni a racionális dolgoktól. Ez meglepte, de fel is bátorította Ádámot. Eszébe jutott a mondás, amit apja gyakran idézett neki a német komponistától, Robert Schumantól: „Ha mindenki első hegedűs akar lenni, akkor nincs zenekar.”

– *Na, jó, ez világos. Nézzük akkor, mi várhat ránk. Szóval állásunk és keresetünk az lesz. Azt hiszem, te sem azért kaptál külföldi ösztöndíjat, hogy gordonkaművész okleveleddel színházi jegyszedő legyél.*

– *Meglehet, hogy ugyanott fogunk dolgozni, és akkor éjjel-nappal együtt lehetünk* – mondta a lány. Nem sejtette, hogy az örökös együttlét kilátásával épp a házasságot romboló esélyt csillantotta fel. Most inkább az egyetlen lányáért

mindenre képes apjára gondolt, akit a halászati vállalat éléről nemrégiben helyeztek át a köztársasági agrárminisztériumba.

– *De ennél is fontosabb ...*

– *Igen, a lakás* – vágott közbe Ádám, mert ő, aki eddigi húszegynéhány évében mindig biztonságos tetők alatt élt, hol a fullasztó levegőjű szülői házban, hol itt Kőbányán, az apja diploma ajándékaként megelőlegezett garzonlakásban, most vakrémületbe zuhant arra a kilátásra, hogy ez másként is lehet.

– *Ádám, én nem erre gondoltam, hanem a szakmai kilátásaidra. Nálunk kalandozhatsz majd az ősi zenénk világában. Élőben hallhatod a sutartinét. Meglátod, hogy a pici litván falucskák öregei az esküvőkön ma is táncolgatnak erre a zenére. De sajnos ez épp eltűnőben van. Lehet, hogy ennek a kultúrának az utolsó tanúja leszel. Ha zenei motívumainkat beilleszted néhány művedbe, megszolgálsz minden jót, ami litván földön rád vár.*

Ádám képzeletében felbuzogtak a még hézagos ismeretek az ősi, pogány forrásokból táplálkozó népzeneről, a dainákról, amiket lányok, asszonyok énekeltek több szólamban. Kíváncsiságát történelmi ismeret is táplálta, tudta, hogy Európában Litvánia volt az az ország, ahol a kereszténység utoljára számolta fel a pogányságot. Lina szirén hangja pedig a magyar muzsikuszakmai vágyának már nem is rejtett húrjait rezegtette.

– *Apám ismerősei között egy kis halászfaluban él egy ezermester, ő még tud birbynét faragni.*

Több se kellett a klarinétos magyarnak. Tudta, hogy a birbyné az ő hangszerének és talán a magyar tárogatónak is litván rokona, ám eddig csak a Linától kapott orosz zenetörténeti jegyzetekből olvasott róla, ott látta a rajzát. Művészelke és a fantáziája szárnyra kapott. Hallani vélte, ahogy zizegnek a hangok a kanklesből, ebből a szögletes testű, húros hangszerből, amit a muzsikusz a mi alföldi citeránkhoz hasonlóan penget, a másik kezével pedig a ritmust veri a húrokon. „Vajon hogy szólhat együtt a három hangszer, a birbyné, a kankles és fakürt, a ragas?” A rá váró kaland komponista becsvágyát is kezdte felszítani. Kinézett a villamos ablakán és a sutartinére táncot lejtő litván lakodalmassnépséggel ültette át a pesti forgalomban szokványosan sürgölődő emberekre. Végül Lina rántotta vissza a valóságba. A Sarkantyú utcánál szálltak a 28-asról és a fiú lakására tartottak.

– *Mi lenne, ha beülnénk a késdobálóba?* – kérdezte Lina. Ritkán jártak oda, egyikük sem kedvelte az alkoholt, ám Linának tetszett a mostanában hallott szó: késdobáló. – *Ma kaptuk meg az ösztöndíjat, kivételesen egy konyakot megengedhetünk magunknak.*

Végül mégse mentek be.

2.

Új aggályok támadtak Ádámban. Lina csinos alakját bámulta a ködösen átlátszó nylon-függönyön át. A lány zuhanyozott, ő pedig még az ágyban ígérte, hogy átugrik a Közértbe tejért, ropogós zsemléért. Téliszalámi és vaj akadt a hűtőszekrényben. De eszébe jutott az apja és ezzel el is illant a bevásárlás ígérete. A lány már a haját szárította, s a hajszárító zümmögése és az éhség megtette emlékezet frissítő hatását. Magára kapta világoskék melegítőjét, ami Lina véleménye szerint jól illett a fekete hajához és a szakállához. Tornacipős lábbal hármásával vette a lépcsőket, de a nyugtalanság ebben a vágatában se hagyta el.

Máskor, ha csak tehetett, élvezettel elidőzött a Közért kenyeres sarkában, ahol a gőzölgő kenyér, a kifli és zsemle halmok a reggeli órán úgy illatoztak, mint a kistárkosi gimnázium udvari próbatermei mögötti utcában Lisztes Jani Bácsinál, a maszek péknél, ahol a sütőde falába süllyesztett zöld fatáblás ablakon át árusították a sötétszőkére pirult, illatos kifliket. Mindig kettőt vettek, egyet Fruzsinak, egyet neki... De most nem élvezte az illatot, sietett, hogy mielőbb megossza Linával a nyugtalanító gondolatokat.

Reggelizés közben mégsem dobta be a témát. Aztán feltette a gázra a kotyogót, végül meg se várta, hogy fortyogva feltörjön a kávé, belefogott a mondókájába.

– *Félre ne érts... el kell mondanom valamit.*

Lina mosolygós arcán alig észrevehető felhőcske úszott át. Hallgatott és kérdőn nézett Ádámra.

– *Alig ismered a szüleimet. Tudod, hogy az öregem híres karmester, a muter meg magántanár, operett énekes jelölteket tanít. Ennyit tudsz, de ez kevés, hogy értsd, mi a gubanc.*

– *Ádám, ne tréfálj, néhányszor már voltunk nálatok. Számomra ők nem a hírneves művészek, hanem a szüleid, egyszerűen normális emberek. Persze megint*

megmondom, igaz, erről már beszéltünk, a mamád mintha egy picit idegenkedne tőlem. Erről van szó?

– Más a hézag, rosszabb a helyzet. Nem veled van bajuk.

– Akkor veled?

– Igen. Figyel jól, elmondok neked egy öt évvel korábbi esetet. Abból mindent megértesz. De... de ígérd meg, hogy közben nem kérdezel, és utána sem faggatózol.

– Megígérem, de mondd már, mi a baj.

– Régebbi háborúskodásról, családi belháborúról van szó. Akkoriban beleszerettem egy harmadikos lányba. Én voltam az első szerelme és ez így volt fordítva is. Tizennyolc éves sem voltam, ő meg a tizenhetet töltötte. A fejünkbe vettük, hogy összeházasodunk. Szerelmünk a század eleji illemtanon nevelkedett tanárok szemét szúrta. Igaz, hogy a mi viselkedésünk is túllépett az ötvenes évek végéhez szabott normákon. Kirekesztettük a világot, elhittük, hogy csak ketten létezőnk, csak minket szolgál a napsütés és csak nekünk világít a Hold. Nálatok a szovjet iskolákban talán halálbüntetés is járt volna...

Lina válaszolni akart, de tartotta magát az ígérethez, csendben maradt. Arcára ráfagyott a mosoly. Ádám észrevette, mégis folytatta a monológot.

– Bocs' a túlzásért. Elég az hozzá, hogy tantestület az erkölcsök védelmében szerelmünk legszebb óráján lejtett rajtunk ördögtáncot. Az ördögűzést a nemrég még egyetemista, kezdő tanárok megpróbálták, mégsem tudták leállítani. Ennyi a történet, Lina. Csak azért meséltem el, hogy világos legyen a folytatás.

A kávé lefőtt, de Lina nem nyúlt a pohár után, figyelmét annyira lekötötték Ádám szavai. A pillanatnyi szünetre szüksége is volt Ádámnak, s hogy erőt merítsen a folytatáshoz, akkurátusan töltögette a poharakba a sűrűre sikerült feketét.

– Nos, a folytatás... Az iskolai zúr elsimult. Elsimították. Apám bedobta magát. Így maradt el az ilyen ügyek szokványos záróaktusa, a kicsapás. A mentőcsónakba a kislányt is be kellett emelni. Velem együtt ő is megúszta.

Lina felfüggesztette a hallgatás fogadalmát.

– Most már kérdezhetek?

– Ha muszáj...

– Mi van azzal a lánnyal?

– Nem tudom.

– Jó, akkor mondd tovább, mert nem értem, most mi a helyzet.

– Apám, de még inkább anyám az eset után kemény feltételt szabott. Vitába torkolt, aztán veszekedésig pörgött fel az esti beszélgetés. Apám csendben maradt, de láttam, hogy egyetért anyámmal, aki meg egész este szónokolt. Éreztem, hogy zsarolnak, családi szeretettel zsarolnak. A sok duma lényege annyi volt, hogy ha nem szakítok rögtön a kistárkosi diáklánnyal, akkor többé ne is számítsak a szülői házra.

– Te pedig szakítottál a lánnyal ...

– Igen, szakítottam. De még nincs itt a vége. Még elmondok valamit, amit nem is sejtessz.

– De igen, sejtem, Ádám. Vissza akarsz menni a lányhoz.

Ádám elpirult. Lina egy meglazult, de még nem elpattant húrt pendített meg Ádám lelkében.

– Nem erről van szó. Figyelj... most már tényleg végigmondom... Én még ma is csak 22 éves vagyok, anyám szemében még mindig éretlen ember. Apámnak pedig minden reménysége az, hogy őt követem a pályán, mint az ifjabb Strauss az öreg Strausst. Ezt ő mondta pontosan így, amikor felvettek a főiskolára.

Lina máskor talán elmosolyodott volna, de most ködös gondolatokba burkolózott, Ádám pedig az elbeszélés csattanójához közelített.

– Gondolj csak bele, milyen újabb családi összezapás vár rám.

– Miattam, ugye?

– Dehogy csak miattad. Litvánia, kivándorlás, újabb házassági szándék... Anyám hisztériás sápirozását máris hallom... korai házasság, amit meg kell akadályozni. Utána apám lesújtva jegyzi meg, hogy élete nagy-nagy csalódásához érkezett.

– Ádám, kérlek szépen, hagyjuk ezt az egészet máskorra. Nagy vájling mosogatóvizet borítottál a nyakamba.

Ádám egy pillanatra elmerengett, honnan tudhat ez a litván lány ilyen ósdi magyar szót, mint a „vájling”, mégsem szakította meg a gondolatsort.

– Nem, Linácska. Szeretnék ma mindent végigbeszélni veled. És most megint figyelj...

A lány megadta magát, szomorúan nézett a fiú szemébe. Ádám újra beszélt.

– Nem ez lesz az első, hogy magam döntök. Anyám mondása szerint önfejlő lépéseim mindig kisebb vagy nagyobb házi ribilliót gerjesztettek, de végül majd minden ilyen csökönyös húzásom bejött. Nem akartak engedni a kistárkosi

gimnáziumba, merthogy jó itt nekem Pesten. Mégis elmentem, úgy is mondhatom, hogy elszöktem. Menekültem az itthoni légkörtől, a biedermeier és barokk keverékéből. Igaz, majdnem elfelejtem mondani, hogy korábban is lépegettem én a saját csapásaimon. Szembeszálltam a rám szabott szülői akarattal, a zongora és a hegedű helyett makacsul belekapaszkodtam a klarinétba és a szaxofonba.

Lina nem tudta türtőztetni magát, közbevágott:

– Csak az első szerelmedhez, ahhoz a szerencsétlen tizenhét éves kislányhoz nem ragaszkodtál...

Ádám felfogta, mire céloz az egyenes jellemű litván lány, megjegyzését mégis eleresztette a füle mellett.

– Na tehát az én egykori operett énekes anyámat és a bécsi muzsikába belehabarodott karmester apámat azzal is kegyetlenül sokkoltam, hogy egy diákzenekar szaxofonosaként – az ő minősítésük szerint – silány slágermuzsikát, tánczenét is játszottam. Bűnnek tartották, hogy a klarinét gyakorlásokat dzsessz improvizációkkal tarkítottam. Biztos lehettem az esti összecsapásban, a félbehagyott vacsorában, ha a Benny Goodman-futamok lehallatszottak apám földszinti dolgozószobájába.

Lina kihasználta a szünetet, amíg Ádám belekortyolt a kihűlt kávéba.

– Most is önfejű lépésre készülsz? Bocsánat, önálló lépést akartam mondani. Nem tudom, mi az, hogy önfejű, ezt meg kell néznem az orosz szótárban és akkor litvánul is tudni fogom – mondta. Szinte csak azért beszélt, hogy valamit mondjon. Aztán felállt az asztaltól, amelyen érintetlenül ott meredezett a reggelire szánt vajás, téliszalámis zsemle.

– Ádám, ne kísérsz be a suliba. Úgyis gyakorolni akartál. Délután vagy estefelé telefonálok a koleszból.

– Rendben van. A gyakorlás elmarad, mert éppen mára kaptam időpontot a szovjet konzulátustól a Bajza utcába...

HARMADIK FEJEZET

1

A hálóterem éjjeli csendjében, noha még csak fél tíz lehetett, csak a lányok szuszogása hallatszott, s abba, mintha partitúra így írta volna elő, szabályos időközönként eljátszotta szólóját az ügyeletes horkoló. Fruzsina erre a csitulásra várt. Kapkodva sporttáskájába gyürködte a ruháit, a törülközőt és a kevéske többi holmiját. Igyekeznie kellett, tudta, hogy a konyhás asszonyok ilyenkor mennek haza, köztük is rendszerint utoljára lépett ki Edit néni, akivel amolyan huncut, összekacsintós viszonyban volt. Jól számított. Pár perccel tíz után a folyosó

ablakából megpillantotta a kapualjban a szakácsnő szikár alakját. Két őzugrással mellette termett.

– *Kimehetek Edit nénivel?* – nézett könyörgő szemmel a jóságos asszonyra.

– *Gyere, gyere, de aztán reggel háromnegyed hatra itt légy nekem. Akkor visszaeresztelek.*

Fruzsina bólintott, de csak lopva nézett megmentőjére.

– *Soha nem árulnám el, hogy kiengedett...*

Edit néni válaszát („Tudom én, Fruzsí”) ő már nem hallotta, mert lépéseit meg kellett szaporáznia, hogy elérje a 22.20-as pesti személyt. Az állomásig másfél kilométert kellett lefutnia.

Ismerte az éjszakai vonat indulását. Épp egy hete Ádám mondta, hogy ezzel utazik Pestre hálókocsin.

2.

A pesti alsó rakparton, valahol a Roosevelt tér alatt Fruzsina rátalált a betonba ágyazott kikötő bakra, a fekete öntöttvas oszlopra, az ő kikötőjükre. Itt mondták először Ádámmal, hogy „örökké”.

A kalauz előli éjszakai szökdösés után fáradt szeme előtt összemosódtak a sebesen sodró Duna apró hullámai. Az oszlopnak támaszkodott, merengve pásztázta a szemközti oldalt, felidézte az épületek nevét. A tavalyi iskolai kiránduláson innen magyarázatott Ádám: „Ott a Batthyány-téri Szent Anna templom, arra meg a Margit híd...”. A Dunára ráterült reggeli ködfátyol mögött most egyik sem volt látható. Még csak augusztust írtunk, a levegő mégis kaparós volt, mintha bármely pillanatban beronthatna az ősz.

Kihúzta a sporttáska zipzáráját, kicsiny, kék pénztárcájában összeszámolta a vagyonát. Nyolcvannyolc forint. Pontosan ennyinek kellett lennie, mert a vakáció hónapjaiban megspórolta a harminc forintokat, az intézeti zsebpénzt. Az ugyan kilencven volt, de pár napja Etelnek adott egy forintot a jóslásért, az előbb pedig a Nyugatinál, a Tejvendéglőben egy kiflit és egy pohár tejet reggelizett. A visszakapott filléreket megszámlolta a köpenye zsebében. „Mit kezdhetek itt Pesten ezzel a nyolcvannyolc hússzal?” – Töprengését ijesztő látvány zárta le. A rakparti sétányon komótos, amolyan járőrléptekkel gumibotját lóbáló rendőr tűnt fel. Az egyenruhás még messze járt, kétszáz méterre is lehetett. Unaloműzésül meg-megtorpant, a folyót nézegette, így aztán Fruzsina feltűnés nélkül eliszkolhatott. Megúsza az

igazoltatást vagy ki tudja, talán még ennél is rosszabbat, hiszen Gorota talán máris körözteti.

Gondolataiba burkolózva az Országház felé andalgott. Emlékezett az Országház oszlopára, Ádám ott fényképezte le, ahogy a kőoroszlán nyakát cirógatja. „Talán meg is van nála a kép. Arról eszébe juthat a kirándulás.” A Duna fölött oszladozott a köd. A Nap méltó akart maradni a nyári szünidő utolsó hetéhez. „Vagy ez már nem is szünidő? Hol lehetek én most negyedikes?”

Kimerülten roskadt le a Kossuth téri padra. Táskája aljáról előhúzta az édesanyjától tizennegyedik születésnapjára kapott kedvenc könyvét, a Huckleberry Finnt. A mama akkor már beteg volt, s mintha tudta volna, hogy kislányának szüksége lehet rá, a könyv hátsó fedelének belsejére ceruzával odaírta Adél néni budapesti címét. „Óbuda... Hogyan jutok oda?” Taxira nem szórhatta a pénzt, a villamos és a busz sokkal olcsóbbnak ígérkezett. A napsütötte padra mellé telepedő görbebotos öregúr akkurátusan elmagyarázta, és mint egy földrajz leckét, fel is mondatta vele, hogyan talál el három átszállással az óbudai címre.

– *Jól van kedveském, remélem, meglesi a HÉV végállomást a budai hídfőnél. Onnan egyszerű, csak figyelje az állomásokat...*

Adél néni akkoriban költözött az óbudai négyemeletes házgyári épület földszinti két és félszobás lakásába, amikor Fruzsina édesanyja már beteg volt, de még élt. A mama ígérte is a barátnőjének, hogy egyszer meglátogatja Pesten, de elfogyott az ideje. A színház szolgálati lakása volt ez. Az igazgatóság a vezető színészeket sem kényeztette úgy, mint ezt a vidékről felkerült, meglepő műveltségű nőt. A melegséget sugárzó egyéniség is bizalmat ébresztett mindenkiben, ám később újabb erényét is felfedezték. Ezerszer megesett, hogy a műsorra kerülő darab rendezője a korhű kellékek tervezésénél nem csak mint kelléktárosra, hanem alkotó együttműködőre számíthatott nála. Ő maga mondogatta, hogy „szeme és agya gyermekkorától kezdve könyvtár betűhalmait porszívózta fel”. Az olvasást a kisvárosi tanító családban természetes lelkigyakorlatnak tartották.

Az óbudai címen Fruzsina hiába csengetett. Vissza akart fordulni, már a kijárat ajtójánál járt, s akkor vette észre, hogy az alagsorból, talán a pincéből rákvörös képű, csapzott, gyér hajú, ötven körüli férfi közeledik és éppen ehhez az ajtóhoz tart.

– *Bocsánat, itt nem Nagy Adél lakik?* – kérdezte Fruzsina, s hogy közelebb lépett, orrát savanykás-bűzös lehelet csapta meg.

– *Mér' mit akar tőle? Nincs itthon...*

A lány visszahőkölt. Hátrébb húzódott a meg-megbicsakló ember elől. Észrevette, hogy ittas, s ez megmagyarázta az áporodott bűzt.

– *Beszélni szeretnék vele.*

– *Menjen el a melóhelyére, ott van.*

„Hát ez ki az ördög lehet?” – tanakodott magában Fruzsina. Kiperdült az utcára, s a közeli téren újra villamosjegyet vett, majd elindult visszafelé az úton. A HÉV Margit-hídi állomásánál észrevett egy ütött-kopott, egyik oldalüvegétől megfosztott telefonfülkét és benne elrongyolódott lapokkal láncon himbálózó telefonkönyvet. Még édesanyja életéből emlékezett a színház nevére, és most a szerencse sem hiányzott, a kitépett lapok között épségben maradt az, amelyikre szüksége volt. Mint kislánykorában, ha a mama kristálycukros zsíros kenyérre hívta, ugrott egyet örömeiben, mert rábukkant a címre. Ugyanezzel kislánys szökdécseléssel futott át a Margit hídon. A járókelők utána is fordultak, de ő semmivel sem törődött, fontos, hogy megspórolta egy másik jegy árát.

3.

– *Fruzsina, kicsi Fruzsina, hogy kerülsz ide?* – lelkenedett Adél néni és Bazedov-kóros szeme a szokottnál is jobban kikerekedett.

– *Éhes vagyok Adél néni* – ennyi válaszra futotta. A korareggeli kiflinek, tejnek emléke sem maradt.

– *Szegénykém... várj csak... a büfé még nincs nyitva, de itt a tízóraim. Később megebédelünk.*

Fruzsina akkorát harapott a két kenyérszelet közé szorult kirántott húsba, mintha hetek óta éheztek volna, pedig tegnap este az intézeti konyhán a kedvenc mákos tésztájából Edit néni még repetát is púpozott a tányérjára. A jólelkű szakácsnő mintha csak érezte volna, hogy erre a lányra utoljára tukmálja a ráadást.

De most Adél néni etette.

– *Egyél, gyermekem, aztán mesélsz, mit hozott ide, Pestre.*

Fruzsina nem akarta tovább várakoztatni a nénit. Legyűrte az utolsó falatot és most már nyugodt mesélésbe fogott.

– *Megszöktem a gyermekvédőből. Egy percre sem maradhattam. Tudom, hogy Adél néni meg fogja érteni* – mondta és sorolgatta, mi minden történt vele

azóta, hogy a mama halála után a nagynénije, vagyis a Tesza állami gondozásba vetette. Beszél az álomszép gimnáziumi évről, Ádámról és az inkvizícióról. Feldúlt hangon sorolta el a Gorota tanár úr irodájában tegnap történeteket.

– *Mindent érték. De mégis hogy kerülsz ide, hozzám? Félre ne érts, örülök, már amennyire örülhetek azoknak, amiket elmondtál.*

– *A vonaton fogalmam se volt róla, mihez kezdek ezután. Nem is tudtam gondolkodni, mert a kalauzokat kellett lesnem. Az egyik állomáson leszálltam, aztán egy másik kocsiba ugrottam. Így jöttem fel Pestre. Megreggeliztem a Nyugatainál, utána kimentem a Duna-partra. Ne tessék nevetni, tudom, nagy butaság, de én szentül hittem, hogy ott találom az én „Szaximat” vagyis Ádámot. Persze, hogy butaság... Ebben az óriási városban pont ma legyen ott, ahol ősszel sétáltunk, amíg a többiek a Városligetben voltak.*

– *Ne álmodozz! Inkább mondd, hogy találtál ide, a színházba.*

Fruzsina beismerte, hogy a sétányon közeledő rendőr látványa döbbsentette rá, miért nem kószálhat az utcákon, és akkor gondolta, mi lenne, ha bekopogtatna Adél nénihez Óbudán.

– *És?* – kérdezte a néni gyanakvón, mintha sejtette volna, milyen élményben lehetett része a lánynak a lépcsőházban.

– *Onnan jövök, mert egy ismeretlen férfitől megtudtam, hogy Adél néni itt van a munkahelyén.*

– *Hogy nézett ki az ismeretlen? Céklaképű részeggel beszéltél? Tudott még beszélni?*

Fruzsina nem akarta élménye hitelességével lefesteni az illetőt, ezért csak bólintott és hozzátette:

– *Még egy kicsit tudott beszélni. Utána eljöttem.*

– *Jól tetted. Az egy vadállat* – mondta Adél néni. – *Na, jó, most én is elmondom neked a történetemet. De nyugtass meg, hogy már nem vagy olyan éhes... kibírod ebédig.*

– *Bírom én holnapig is. Megszoktam, hogy nem akkor eszik az ember, amikor akar, de most biz’ isten jóllaktam.*

– *Jó. Akkor elmondom, kivel találkoztál. Az az ember az élettársam, vagyis már rég nem az, de nem tudom kitenni a lakásomból. Hozzám van bejelentve.*

– *Rossz ember? Miért tetszik mondani, hogy vadállat?*

– Céllövöldés az istenadta, járja a Pest-környéki falvakat. Néha még messzebb is felállítja a pléhbódéját. Ahol lecövekel, ott a kocsmárosok dörzsölik a kezüket. A lövöldöző kuncsaftjai úgy ismerik az árait, hogy „egy korsó – tíz lövés” vagy pedig „egy pohár – öt lövés”. Ha szerencsém van, akkor kint marad, mert valaki befogadja éjjelre. De leginkább mocskos részegen hazatámolyog és akkor... Erről inkább nem is beszélek neked.

– Ez az a bácsi, aki Adél néninek már Kistárkoson udvarolt?

– Á... dehogy... Az a fiú disszidált. Hívott, menjek vele, de látod, maradtam. A tárkosiak mondják, hogy Kanadában él. Ilyen az élet kislány, bele kell törődni.

Fruzsina elmerengett ezen a hétköznapi szentencián.

– Na, szóval feljöttem Pestre. A színháznál volt egy takarító-jegyszedő állás. Felvettek. Reggel kitakarítottam, utána annyi szabadidőm maradt, amennyit csak akartam. Bejártam a Szabó Ervin könyvtárba olvasgatni, mert az albérletembe csak aludni jártam. Az olvasóteremben ismertem meg ezt a szerencsétlen alakot. Tetszett, hogy rendőr léte olvas. Nyomozó volt, amolyan snájdig tiszt. Nem sok választott el a házasságtól, de ebbe belegondolni is ijesztő. Később, miután már megbízott bennem, eljárt a szája. Eldicsekedett, hogy akció-feladattal jár a könyvtárba. Meg kell figyelnie egy embert, aki ott gyanús alakokkal találkozik. Később bevallotta, hogy ez nem egészen így igaz. Az egyik könyvtárost figyelgette, akit ügynök jelöltjének szemelt ki. Másfél évig tette a szépet, végül megengedtem, hogy hozzám költözzön.

– Az albérletbe?

– Nem. Igaz is, még nem mondtam, hogy közben a színháznál engem átminősítettek. Rám bízta a jelmez- és a kelléktárat, sőt a munkaköri leírás szerint ma már rendező asszisztensi feladatom is van. Na és akkoriban kaptam ezt az óbudai másfél szobás szolgálati lakást. Mondom, odaköltözött hozzám a jómadár. Néhány hónapja, mondjuk egy fél éve élhetett már nálam... akkkor kezdett kimaradozni. Nyomozó volt, elhittem, hogy különféle akciókban vesz részt, de amikor egy-egy szolgálatnak hazudott csavargás után pálinkagőzösen előkerült, megpróbáltam utánajárni. Nem ment könnyen. A kapitányságon senki nem állt szóba velem, mert én csak élettársa vagyok.

Fruzsina kikerekedett szelíd szemével, csendben követte a néni szavait. Aprócska lány volt, öt vagy hat éves lehetett, akkortájt látta utoljára és most is úgy emlékezett vissza a mama barátnőjére, hogy hozza neki a világ legeslegfinomabb lekváros buktáját. És milyen jókat tudtak nevetni a mamával ...

– *Nem untatlak az életemmel, de most olyan érzés fogott el, mintha az édesanyádnak panaszkodnék, pedig bizony... Hány éve is, hogy eltemettük? Hat éve, éppen hat... Na, szóval a lényeg, hogy a kocsmatölteléket kiebrudalták a rendőrségről. Előbb vadásznak akart menni, de hála a jó égnek, nem adtak neki fegyvertartási engedélyt. A nyakamon maradt. Céllövöldés lett belőle. Búzlík tőle a konyha meg a kisebbik szoba, én meg a nagyszobába zárkózzom. Bevittem magamhoz egy villanyrezsót, hogy legalább a konyhán ne kelljen osztozkodni.*

– *Szegény Adél néni. Senki se tud ezen változtatni?*

– *Van remény. Ígéri, hogy kiköltözik, ha adok neki huszonöt ezret. Tudniillik van neki új szeretője valahol Monor környékén. A céllövöldéhez akar venni egy ringlisspilt, és akkor odamehet a nőjéhez.*

Fruzsina segíteni akart. Adél néni életterhe mellett egyszerre összezsugorodott a saját sorsa feletti aggodalom.

– *Segíték én, csak egy kicsi idő kell hozzá.*

Mosoly simította ki a koránál idősebbnek tűnő harmincnégy éves asszony megtört arcát. Fürkésző szemmel figyelte, mit akar mondani a lány.

– *Elmegyek dolgozni. Ebben a rettentő nagy városban akad munka nekem is. Ha pénzt keresek, segíték összespórolni a céllövöldés pénzét.*

– *Drága naiv gyermek vagy. Ilyen volt az anyád is. Most te szorulsz segítségre. Mit keresnél itt ebben a rohanó, taposó világban? Ez nem a mi Kistárcosunk. De nézzük csak, mit tudnánk kezdeni... Befejezett iskolád nincs, szakmád nincs. Nincs semmid. Szökött állami gondozott vagy, és amíg nem leszel nagykorú... Várj csak! Hány éves is vagy?*

– *Még egy-két hónap és tizenéves leszek. Vonatot takarítani, mosogatni egy étteremben érettségi nélkül is tudnék. Az intézeti lányoktól tudom. Közben leérettségizhetnék egy esti iskolában, persze előbb pótvizsgázni kellene matematikából. Akkor negyedikes lennék.*

– *Stop kislány, stop. Verd ki a szöszke fejedből a koszos vagonokat meg a kotorászást mások ételmaradékában.*

Asztalfiókjából a színház asszonya sárga selyemszalagra fűzött kulcscsomót vett elő. Karon ragadta Fruzsínát, aki alig tudta őt követni a színpalak mögötti útvesztő félhomályában. A sikátorszerű közlekedő folyosó végén kiszélesedő térből a személyzeti mosdóval átellenben Adél néni ajtót nyitott. Tágas raktár tárult fel előttük.

– Nézd csak, ez itt az én birodalmam. Látnod ott azokat a bordó bársony ruhákat a hosszú fogason? Kukkantás be mögéjük. Elfér ott egy kemping ág? A ruháidnak kerül itt egy kisebb állófogas. A többi holmidnak egy kartondobozt is teszünk ide.

– Csak nem itt fogok lakni? Tényleg itt maradhatok?

– Itt maradsz. Itt aztán senki sem háborgat. Hozok neked enni is, de csak addig kell meghúznod magad, amíg a házi kártevőmet Óbudán ki nem ebrudalom. Menni fog az a huszonöt ezer forintos ringlisspil nélkül is.

A háromrekeszes alumínium ételhordó nagyobb családot is ellátott volna. Kisebbit nem gyártottak, ilyen vett hát Adél néni a közeli vas- és edényboltban. A Közértben összeválogatott túlélő elemózsiával és a színházi büfében mindig kapható fánkkal jól megpakolta és az egészet kiborította a raktár polcáról előszedett vörösréz tálcára, az egyik darab lakoma-jelenetében használt díszes, indiai kellékre. Takarónak kerített egy kifakult brokátfüggönyt, azután magához vette a kiürített ételhordót.

– Megyek haza Fruzsika. Zárd magadra az ajtót, itt senki se háborgat, ide még a tanár úr se küldi rád a rendőrt.

– Meg tudok valahol fürödni?

– Igaz is. Jó, hogy mondod. Már üres a ház, ilyen későn nyugodtan mászkálhatsz a folyosón. A mosdót szemben találod. Várj csak, behozom a szappanomat az irodából...

– Köszönöm, minden tisztálkodó szert bepakoltam az otthonban... Most látom, elloptam az intézeti törülközőt...

– Hoppá, az a jómadár most aztán tényleg feljelent. Országos körözés, elfogató parancs, máglyahalál lesz a vége – tréfálkozott Adél néni. Fruzsina észrevette, hogy mosolya semmit sem változott. Olyan, mintha a mamával most is az iskolai csínytevéseket sorolgatnák. A lány mégsem kapott vidámabb hangulatra, talán mert a tréfásnak szánt mondat mögött az ördöggépű Gorota tanár úr vicsorgott. Talán érthető is: még csak egy nap múlt el azóta.

A kelléktár csendjében egyedül maradt. A néni még ki se lépett, Fruzsina feje lehanyatlott, s ott, a széken ülve elaludt, de a távozó asszony mögött záródó külső vasajtó visszhangzó dörrenésére mégis felriadt. „Igen, igen... fürödni kellene ... Le kell mosni a tanár úr izzadt tenyere nyomát, a vonat szennyét és a pesti utcák porát.”

A hajnali órán, vagy talán még éjszaka lehetett, halk neszre ébredt. Az ablak nélküli raktár sötétségében a hang felé fordult. Elfelejtette, hová is tette le Adél néni a négyszögletes zseblámpát. „Hogy én miért nem cigizek?... – morfondírozott álmosan – ... akkor most lenne gyufám.” A kapirgálás most még közelebből hallatszott. „Egérke lehet...” – gondolta és a fejére húzta a súlyos brokátot, majd a színházi jó szellemekhez, Hamlethez, Rómeóhoz és Júliához fohászkodott. De ettől még mindig hallotta a mocorgó kísértetet, s hogy elhallgattassa, kitapogatta a kempingágy alatt lapuló mokaszinját és megcélozta vele a hangforrást. Csend lett. Fruzsina visszasüllyedt az álmok világába.

Odakinn már világosodott, legalább is ezt sejtette az ajtó alsó részén beszűrődő fénycsík. Megint zörejek verték fel, ám ez merőben különbözött az egérke neszezésétől. Ember-keltette hangokra ébredt, s ettől még inkább megrémült. Valójából az egértől nem félt, a kistárkosi házuk padlásán is ott szaladgált egy csapat, de ez a mostani zörgés ... Karóráját felvette a padlóról, a foszforeszkáló számok háromnegyed hatot mutattak. „Az intézetben Edit néni most megy a konyhára. Tegnap reggel szegényke hiába várt rám. Jaj, istenem, de most megint mi ez a lomtolás? Adél néni mondta, hogy itt senki se jár... Nehogy bekopogjanak...” Semmi esetre sem nyit ajtót, csak majd a néninek, és ő ötöt fog koppantani. Kis ideig hallotta még a meg-megismétlődő zörejeket. A fémes koppanásokból képzelete kirajzolta a közelben játszódó jelenetet: a takarítónő vödre koppanhat a keramitlapokhoz, a mosdó csapjából zubogó víz pedig már valóságos takarítói munkazaj volt. Nyugodtan kivárta, amíg a hajnal szorgos színházi munkása elvonul. Magához vette a fogkefét, kiosont a mosdóba, azután visszahúzódva a rejtekhelyére, várta a kilencet.

4.

Így teltek nappalok és az éjszakák a színházi raktárban. Adél néni reggelente finomságokkal megrakva hozta az ételhordót. Vasárnap dél körül jött és a gyermekkor ízét őrző szilvalekváros buktával kedveskedett. Fruzsina már három napja élt a menedékhely zártságában.

– *Kirándulunk!* – szólt Adél néni. – *A bukták estig megvárnak, most megyünk és megebédelünk a városban.*

Kiballagtak a Margit-szigetre. Fruzsina, ki tudja mióta, először érezte magát szabadnak. A néniből áradó nyugalom, jószág és a pesti vasárnap szigeti idillje órákra feledtette, hogy ő sehova és senkihez sem tartozik. Vagy mégis? Kigombolta fehér nylonblúzának felső gombját, megtapintotta a kabaláját, mutatóujjával végigsimított a szaxofon nád érdes törésvonalán. A Nagyszálló felől szvinges dzsessz hallatszott. Hiába fülelt, a szaxofon most épp nem játszott.

– *Tudom, szeretnél odamenni. Drága hely az nekünk. Van itt, a budai hídfő mellett egy olcsó gyorsbüfé, szoktam ott enni. Jól főznek.*

– *Ó, dehogy szeretnék én bemenni... Csak a zene miatt... Ez a zene nem is az igazi.*

Fruzsina életében először járt önkiszolgáló étteremben. Böngészgette a táblán a menüt, háromszor is végigolvasta az étek sorát, mire kibökte: csontleves és rakott burgonya... Adél néni gyanút fogott, hogy a lány az árakat nézte, úgy választotta ki a legolcsóbbakat, ám miután ezt szóvá tette, Fruzsina makacsul kitartott.

– *Én tényleg szeretem, tessék elhinni.*

A körüti kirakatoknál meg-megtorpantak és kilométereket róttak a Nagykörúton. Az egyik divatáru üzletnél Adél néni megálljt parancsolt.

– *Jegyezzük csak meg ezt a helyet. Holnap munka után itt a helyünk. Nem járhatsz állandóan ebben az iskolaköpenyben, és fehéreneműre is szükség van. Szemrevalónak akarlak látni. Maholnap tizennyolc éves leszel...*

Fruzsina ezen a vasárnap estén is szokás szerint magára zárta a kellékraktárt. A gombafejű olvasólámpát nem kapcsolta fel, pedig a néni klassz olvasnivalókat hozott. Zolát még soha sem olvasott. Talán a Nanát el is kezdhethné. De nem, majd máskor... „Úristen, Adél néni olyan titokzatos volt. Meg ez a ruhavásárlás is... Talán valamilyen meglepetés?! Csak nem...”

NEGYPEDIK FEJEZET

1.

Az 1964-es Budapest – jelesül az itt élő szovjet-litván ösztöndíjas lány érzékének visszajelzésében – a Nyugat előcsarnokát mutatta a rock and roll os házibulikkal, a fiúk üstökén a Beatles-gombákkal, a lányok fején pajkosan lobogó lófarkokkal és a Nagy Generáció sok más jellemzőjével. De az idő tájt kiben is tudatosult, hogy ő maga a Nagy Generáció? Minden klassz volt, természetes volt.

Akkor is az volt, ha a valódi Nyugat világánál itt azért minden szürkébb tónusban játszott. De a Nagy Testvérénél azért mégis csak színesebb virágokat termett a magyar rét.

Ádám alig hitte, hogy elmaradt a családi csetepaté nagyjelenete. Életervébe sikerült a szüleit akadály nélkül bevezetni. Anyja nem titkolta megnyugvását, hogy nem „az a kis szerencsétlen falusi csitri” téríti el fiacskáját az ígéretes pályafutástól. Ez a megjegyzés, bár robbanó elegyet tartalmazott, sőt egy-két éve megtörténhetett volna a detonáció, de a huszonnégy éves életkor és az új életcél meggátolta, hogy végig égjen a gyújtózsín. Pedig ha a veszélyesnek hitt késő esti beszélgetésen az apja dolgozószobájának plüss kanapéján felöltik benne a nagy filmélmény, biztos, hogy megtörténik a robbanás.

Az „Egy nyáron át táncolt” című svéd filmet Fruzsínával együtt nézték meg. A gimnázium legfiatalabb tanára, Bognár Jóska, aki inkább haver, s nem tanárerkölcsű történész volt, becsempészte őket a moziba a 18 éven felülieknek vetített filmre. Gonosz erők összefogott akarata vetett véget Kerstin és Göran gyönyörűséges nyári falusi románcának, az első szerelemnek. Fruzsina zokogva siratta a svéd fiatalokat. Így mondta: „Olyan közelieknek érzem őket, mintha kistárcosiak lennének.”

2.

A békésre simult családi beszélgetés azt a napot zárta, amelynek reggelén Ádám egy másik beszélgetésen is túl volt a Bajza utcában:

– *Mondja meg, miért pontosan a Litván Szovjet Szocialista Köztársaságba akar menni... nem is turisztikai, nem is látogatási céllal?* – kérdezte a szovjet konzulátus tiszta magyarsággal beszélő hivatalnoka. Kárpátaljai lehetett. Fürkésző, mégis bizalmat keltő tekintettel várta a választ.

– *Nem mondhatok mást, mint amit a kérelmemben is leírtam.*

– *Szóban is elmondhatná.*

– *Kérem. Friss diplomás művész vagyok. Érdekel a litván zene. És van még egy másik indokom is. Litván lányt veszek feleségül, és az ő városuk közelében állást kapnék.*

– *A litván lány neve Lina és a mi állami ösztöndíjasunk a maguk főiskoláján. Jövőre fog végezni.* – A konzulátus embere mintha nyomozó vagy vizsgálóbíró

lenne, pontos adatokkal szolgált a menyasszonyról. Ádámot ez meglepte, csodálkozását mégis igyekezett palástolni. Még nem szokhatott hozzá a szovjet hatóságok mindentudó természetéhez.

– *Igen, ő az, de akkor már rólam is mindent tud.*

– *Most már tudok egyet és mást. Jó is, hogy megismerhetem, mert ha házasságot akarnak kötni, akkor a szovjet állampolgár számára mi szerezzük meg az engedélyeket.*

– *Én is örülök, hogy Lina számára így könnyebb lesz az egész* – mondta Ádám naiv hittel.

A hivatalnok a magas, keskeny szekrényhez lépett. Egy rántással felhúzta a bolti portálok hullámredőnyéhez hasonlóan gördülő előlapot. Sok keskeny fiók kandikált ki alóla. Kékesszürke dossziét emelt ki az egyikből, fedelén fekete tussal, kalligrafált cirill betűkkel Lina Kreivys neve látszott.

– *Látja, figyelemmel kísérjük az ösztöndíjasaink egyetemi előmenetelét* – mondta. Aligha a hivatali fontoskodás vagy a dicsekvés szándéka vezérelte, mindössze azt kívánta bizonygatni, hogy a Nagy Testvér figyel és mindent tud. Ádám ezt később lépten-nyomon tapasztalta, de most megszeppent. „Jobb lesz itt mindent elmondani...” – gondolta – „... de mit nem mondtam még?” Végül is nem talált magán foltot. Annál inkább talált az íróasztala mögött ülő kopaszodó, öltönyös-nyakkendőös ember.

– *Meg vagyunk vele elégedve* – mondta, s közben szemüvege fölött hol ügyfelére, hol a papírokba nézett. Forgatta a lapokat, egyiket a másik után, érdeklődéssel, mintha most látná őket először. Felséges többest használt. „Meg vagyunk elégedve”, s Ádám akár hiányos tapasztalattal is tudhatta volna a hatalom természetrajzáról, hogy ez a fél mondat mindent kifejez. Azt jelenti, hogy a szovjethatalom a legfelső szinten, talán még a Politikai Bizottságban is elégedett a szovjet-litván diáklány zenei tanulmányaival, kollokviumainak jegyeivel. – *Mégis meg kell kérdeznem magától, miért nem valamelyik nagyobb szovjet városban keresnek állást. A maguk művész diplomájával akár Moszkvában is, Leningrádban is dolgozhatnak.*

Ádám rájött, hogy most már szólnia kell a litván népzeneről, muzsikus jövőjének erről az elképzeléséről is.

– *Nem a nagyváros érdekel. Leendő feleségem szűkebb hazája vonz, mert ott az ősi litván zene...*

– Érttem, ne is folytassa. Persze azért fontolóra vehetnék, hogy a Szovjetunió fővárosában nem találna-e még a litván népzeneről is bőséges forrást. A felesége is, maga is dolgozhatna akármelyik moszkvai zenés színháznál vagy tekintélyes zenekarnál. De ehhez maguk értenek, én csak a jobb lehetőségeket említem.

– Köszönöm a jó szándékot, de a zenében a folklór az, amelynek művelője nem élhet távol az ősforrástól.

– Šiauliai. Úgy van. Lina szülei ott élnek.

-Nem messze onnan az egyik városban, Drąsukalnisban fenntartanak nekem egy segédkarnagy állást, sőt állítólag mind a ketten az ottani szimfonikusoknál dolgozhatnánk. Ez nagyszerű lenne. A litván falvakban még élénken élnek a pogány zene nyomai.

A hivatalnok bólogatott, és mintha keresne valamit, újra átforgatta Lina papírjait, majd a dosszié kirojtosodott szalagjait rutin mozdulatokkal bekötözte. Vagy fél percig hallgatott. Ádámnak sejtelve sem volt róla, hogy hivatalnok gondolatai Lina életrajzi adatai között kóborolnak. Ugyanis akadt ott egy parányi szeplő: Lina édesanyja cári diplomata unokája, tehát a lány dédapja volt s ez akkor is halvány árnyat vetet az életrajzára, ha ugyanott az apját a szovjet-litván nomenklatúra feddhetetlen alakjának minősíti a felséges többes.

– Rendben van, közölni fogjuk, ha Moszkvából érdemleges válasz jön. A házasságkötéshez szükséges iratokat is várjuk, arról is kapnak tőlünk értesítést.

3.

Művészdiplomájával Ádám még rövid időre sem kívánt Pesten elkötelezettséget igénylő állást vállalni. De hangszeres tudását életben kellett tartania, ezért klarinétosként közreműködött abban a zenekarban, ahol két éve még angyalbőrben szolgált. A főiskolán, még mindig apja nyüzsgése révén tanársegéd lehetett volna, de ő a nem túl gyakori zenekari beugrások mellett megmaradt szabad óráit mégis inkább Linával töltötte és a litván zenével ismerkedett. Esténként felkapta a szaxofon fekete tokját és – noha ez sem az apjának, sem Linának nem volt kedvére való – barátai hívására hetente három alkalommal a belváros éjszakai táncos mulatójában játszott. „Pedró kocsmájában sápadt lámpa ég” – ez az egyetlenegy sláger Linának is tetszett, Vámosi János lemezéről a szövegét is megtanulta, s ha Ádám nagyritkán rá tudta venni, beült egy jázmin tea mellé a gyéren világított lokálba, ahol a táncosok ruháit, a férfiak fehér ingét UV-lámpa festette kékeslilára. Ám ha nem jött el, s ez sokkal gyakrabban volt így, akkor

szaxofonja öblös hangján Fruzsina egyik kedvenc dala, a „Lehet, hogy túlságosan szerettek” is vibrált. „Szaxinak” csakúgy, mint a hangszer, ez a dal is a kistárkosi diákbálokat idézte.

A tanév finisében Lina buzgón készült a diploma koncertjére. Beletemetkezett a zeneelméleti jegyzetekbe, és a cselló vonójáról pergő gyantapor, mintha süteményre szitáltak volna porcukrot, fehér gyűrűt terített Ádám szobájának szőnyegére. A gyakorlás szüneteit aggodalmas diskurzusok töltötték ki.

–*Lina, mi a nyavalya lehet, hogy nincs válasz Moszkvából?* – kérdezte Ádám a pihenés csendjében. A vizsgák előtt nem szívesen zavarta a lányt, most mégis rászánta magát.

–*Tőled tudom, hogy amit ti magyarok Pató Pállal magyaráztok, azt az oroszoknál „szejcsasznak” nevezitek. Hát most ez van. Nagy moszkvai szejcsasz van. Kinek lenne ott sürgős a mi esküvőnk és a te Litvániába költözésed?*

–*Igaz, de azért csak kellene telefonálni a konzulátusra.*

Lina bólogatott és nyakon ragadta a csellóját. Így hozta Ádám tudomására, hogy első a munka, s csak utána jöhet a magánélet. A garzonlakást talán már tizedszer, de lehet, hogy huszadszor lengedezte be Boccherini D-dúr csellóversenye.

A gyakorlások, a vizsgák, Ádám esti beugrásai és a katonazenekari próbák, fellépések napról napra halaszották a konzulátusi érdeklődést. Nem volt ez beletörődés, inkább a Lináról Ádámra is átszállt elv: „a munka mindennek előtt”.

4.

Este, épphogy elkezdtek a muzsikálást a bárban, magányos férfi ült a tükör alatti apró, kétszemélyes asztalhoz. Többnyire törzsvendégek jártak ide, a pesti aranyifjúság táncos szórakozóhelye volt ez. A disztíngvált középkorú uriember kávé és konyakot rendelt. Azt pedig, hogy éppen miatta érkezett ide, Ádám onnan tudta meg, hogy János pincér üzenetet hozott tőle:

–*A vendég úr kéri, hogy a szünetben fogadja el a meghívást az asztalához.*

„Szaxit” iskolatársai a diákbálokon is meghívták málnára, ha teljesítette a kérésüket. Miért ne teljesítené ennek az idegennek is? De minek ehhez odaülni? Mégis teljesítette a törzsközönségtől merev eleganciájával elütő ember kérését.

–*Konyakot kérhetek önnek is, művész úr?*

–*Köszönöm, egy kávé szívesen megiszom.*

Az úr megrendelte a feketét, majd átmenet és kertelés nélkül kirukkolt a mondanivalójával.

–*Egy kicsit több időre lenne szükségünk...* – kezdte, s ebből a félmondatból Ádám kiérezte a konzulátuson is hallott felséges többest. Gyanította, hogy ez a pasi is onnan jött, s a beszélgetés a Bajza utcai folytatás lesz.

–*Kérem, hogy amit lehet, most beszéljünk meg. Nekem a tíz perces szünet után vissza kell mennem játszani* – felelte Ádám.

–*Természetes Várdai úr, én is úgy gondolom. Itt csak abban állapodnánk meg, hogy mikor, hol találkozhatunk egy kicsivel hosszabb időre.*

Ádámot türelmetlenné tette a lerohanás, szerette volna, ha gyanúja igazolódik: a litvániai ügyekről van szó. „De itt?”

–*Azért megmondhatná, hogy miről kellene hosszabban beszélgetünk.*

–*Csupa olyan kérdésről, ami magát érdekli. Például a litván folklóról...*

–*Maga kolléga?*

–*Na nem egészen* – felelte, és hogy világossá váljon, kivel van dolga, zakója belső zsebéből kihúzta, és diszkrétan a fiatalember elé tette barna fedelű belügyes igazolványát. – *Minket nem zenei szempontból érdekelnek a maga népművészeti szándékai. De fogadja el előzetesen, hogy segíteni akarunk.*

A pincér Ádám elé tette a kávé.

–*Örülök, hogy végre történik valami. Már kezdtünk a menyasszonyommal gyanakodni, hogy elakadt az ügyünk.*

–*Magán múlik kedves művész úr, hogy ha esetleg elakadt volna, segít-e nekünk elhárítani az akadályt. Fogyassza a kávéját, mindjárt hívják játszani* – mutatott a zenekari emelvény felé, ahol már finoman felhangzottak a hangolás rendetlen futamai. – *Már csak a találkozásban kell megállapodnunk. Holnap délután kettőkor ráér?*

–*Igen, kettőkor igen. És hol?*

–*A Feneketlen tónál Budán van egy étterem...*

–*Ismerem. Ott leszek* – mondta és kezet nyújtott a belügyesnek.

–*Még annyit, hogy erről senkinek sem kell beszélnie. És most legyen kedves, játssza el nekem az a számot, hogy Lehet, hogy túlságosan szerettelek... Rendben van Szaxikám?*

Ádámra villám csapott. „Ez az elhárító mindent tud. Nem csak Litvániáról, de még Fruzsinaról is tud.” Lehangozta az egész. A slágert eljátszotta, a belügyes utána

el is távozott. A következő szünetben ő is elkészönt a zenekartól. Azután eszébe jutott, hogy apja is későn ér haza, mert ma van az osztrák ünnepi koncert. Felhívta Linát, hogy későeste elmegy a szüleihez.

5.

Történt ezen a napon más is, ami – ha tudott volna róla – még a zeneszünetet kitöltő furcsa találkozásnál is jobban felvillanyozza Ádámot.

Várdai-Kiss Géza este 7-től az Adél néni-féle színházban vezényelte az osztrák vendégzenekart, ott tartották az osztrák művészeti hetet nyitó koncertet.

Fruzsina ekkoriban már szabadon járkálhatott az épületben, nem kellett a raktár mélyére rejtőznie. Épp a büfébe tartott, az óriásplakáton ismerős név szúrta ki a szemét. Vezényel: VÁRDAI-KISS GÉZA. „Ez a Szaxi papája!” Visszaszaladt Adél néni irodájába.

–Tessék elképzelni...

–Tudom, mit akarsz mondani. Sejtettem, hogy észreveszed...

–Adél néni, ez nagyszerű. Este itt lesz Ádám apja. Az én Ádámom apukája!

–Igen, kislányom, itt lesz. Mit akarsz ezzel mondani? – Az asszony arcán nyugalanság jelent meg. Tapasztalatával tudta, mire jár a szerelmes lány fejében, de azzal is tisztában volt, hogy értelmetlen dolog, bármit is szeretne. – Fruzsikám, ez a te fiúd eddig is kereshetett volna. A szerető szív gyorsabban felkutatna téged, mint a rendőrök egy országos körözéssel.

–Lehet, hogy keres is. Most az apjától megtudhatom, hol van Ádám. Tessék nekem segíteni.

Jótevője most először mérgelődött a védencére. Ha ideges volt, szeme mindig kikerekedett és csak néhány mély lélegzetvétellel tudta úgy ahogy lecsillapítani pajzsmirigyes nyakán a lüktetést. Indulatán mégis sikerült felülkerekednie. Meg kellett értenie Fruzsina vágyakozását. Felismerte a lányban az édesanyja szenvedélyes, ragaszkodó természetét.

–Na jó. Te akartad gyermekem. Megpróbálom.

Fruzsina a néni nyakába ugrott és az arcát, homlokát, nyakát csókolta.

–Csak azt tessék elintézni, hogy a koncert előtt... vagy nem... inkább utána beszélhessek a híres karmesterrel. Meglátja Adél néni, hogy segíteni fog – lelkesedett Fruzsina. Két és fél óra maradt a kezdésig. Taxival elugrott a legszebb ruhájáért. Amint visszerkezett, elvonult régi menedékhelyére, a raktárba. Aztán

mosdó, kellékár, megint mosdó... Úgy készülődött, mint tizenhét éves gimnazistaként az őszi sulibálra, ahol Ádám szaxofonozott, de most nem a matrózblúz és a sötétkék rakott szoknya került elő. Hogy is került volna elő? A köpeny kivételével minden akkori ruhája a kistárkosi kollégiumi szekrényében maradt. Most a jószabású fekete kiskosztümöt vette fel, amit Adél nénitől kapott azon a bizonyos hétfőn a körúti ruhaboltban. A mosdó tükreben lábujjhegyre állva is csak derékig láthatta magát, de így is megnyugodott. „Talán tetszeni fogok a Váradi papának...”

A koncertet a színfalak mögött, az ügyeletes tűzoltó mögé bújva hallgatta végig. Innen ha nem is tüzetesen, de azért szemügyre vehette a karmestert. A színházi reflektorok vakító háttér világításában hunyorogva kutatta a nagyhírű dirigens arcvonásait. Felcsendült a „Mesél a bécsi erdő”. A zsongító muzsika hangulatában a karmesteri átélés szenvedélyes mimikája mögött Ádám vonásait kereste. Szerette volna tudni, mire számíthat, hogyan fogadja őt, ha Adél néni elintézte a találkozást és elébe állhat.

Adél néni teljesítette az ígérését. A koncert szünetében szerét ejtette, hogy az öltözőjéből kilépő Mesterrel szót válthasson.

–Egy fiatal hölgy feltétlenül szeretne beszélni a karnagy úrral.

–Éppen most?

–A koncert után.

–Rendben van kérem, küldje be hozzám az illetőt ide, az öltözőbe, de csak pár percre, mert a színházból a követségi fogadásra kell mennem.

–Köszönöm szépen, csak egy-két percről van szó.

Felhangzott a második csengetés. Várdai-Kiss Géza a folyosó tetőtől-talpig tükreben végignézett magán, simított egyet a szmoking kabátján és a színfalak mögül ruganyos léptekkel a pulpitushoz lépdelt. A zenészek hangoltak, a karmester megkopogtatta a partitúrával beterített széles kottatartó szélét, csendet intett, abbamaradt a hangolás, a függöny méltóságteljesen emelkedett.

Fruzsina rajongott a muzsikáért. Csakúgy mint Ádám, ő is minden műfajban, az operettben is örömét lelte. Most mégsem tudott belefeledkezni a bécsi dallamvarázslatba. Türelmetlenül számolgatta a hátralévő műsorszámokat. Végre lecsengett a „Kék Duna” utolsó akkordja, a konferanszié bejelentette a „Radetzki marsot”. Fruzsina szíve az induló ritmusánál is gyorsabb ütemre kapcsolott. „Ez az utolsó szám...”

Ott állt a nagy művész öltözője előtt. Erőt gyűjtött. „Mi az, hogy nagy művész? Ez a bácsi Ádám édesapja... Szaxi papája.” Nagyot nyelt, mélyet lélegzett és bekopogott.

–Tessék kérem.

Határozott mozdulattal benyitott. Ott állt Várdai papa, a hatalmas mackó, az Ádámnál is magasabb, fiatalos öregúr előtt. Fruzsina illemtan órán is dicsérhető női bájjal fejet hajtott, s ha nem is pukedlizett, viselkedése a nyolcvan esztendő múltú párizsi Sacré Cœur neveltjeink is tisztességére vált volna.

–Fruzsina vagyok. Krojcz Fruzsina.

Várdai-Kiss amúgy barátságot sugárzó szeme barátságtalanul villant, s ha ezt a villanást a lány észreveszi, azonnal kifordul az öltözőből, de nem figyelt fel a karmester reagálására.

–Ismerem a nevét. Hallottam magáról a fiamtól. Parancsoljon, hallgatom.

–Tudom, hogy csak néhány perce van. Nem is akarom zavarni... Én csak annyit kérek, hogy mondjon valamit Ádámról.

Most már lehetetlen volt nem észrevenni a férfi nyíltan ellenszenvessé vált tekintetét. Fruzsina meghátrált, de a megrökönyödésnél is erősebbnek bizonyult a vágy, hogy három év múltán halljon valamit, bármit is az ő Szaxijáról. A karnagy nem kapkodott a válasszal. A kínos csendben újra a lány szólalt meg.

–Kérem szépen, Várdai bácsi, én semmit sem akarok, csak tudni szeretném, hogy mi van Ádámmal.

–Figyeljen ide kedveském... Nem örülnék, ha a fiam újra abba a hibába esne, amiből nem volt könnyű kihúzni magukat. Annak vége, és ezt Ádám tudomásul vette. Magának is ezt javaslom. Ennél többet nem tudok mondani.

Fruzsina nem erre számított. Sikerült összeszednie magát, hogy visszafogja a sírást és ne kelljen megalázkodnia a rideg ember előtt.

–Megértettem. Csak annyit mondjon: jól van a fia?

–Hamarosan megházasodik és egy másik országban fog élni.

Kevés hiányzott, hogy Fruzsínának ne kelljen megkapaszkodnia a mellette álló szék támlájában. Tört fényű, ártatlan tekintettel Várdai-Kiss Géza szemébe nézett.

–Köszönöm szépen, és ne tessék haragudni...– szólt búcsúzóul. Elköszönt, sarkon fordult, végigfutott a kulisszák mögött és egyenesen az irodába szaladt. Adél néni várt rá. Átölelték egymást. Fruzsina csendben sírdogált. A néni mindent értett, mégsem mondta ki, ami az ajkára kíváncsozott: „Ugye előre megmondtam?”

Az ünnepelt karmester a követségi koktélpartin egykedvűen fogadta a gratulációkat. Közömbös volt, tudta, hogy olyanok is lihegve rázogatták a kezét, akiket nem a zeneszeretet, hanem a kapcsolatteremtés hozta ide vagy olyanok, akik süketek a zenére, de itt és a koncerten megmutatni magukat sikkes, elegáns dolog. Vagy talán mégsem közömbös, inkább kedvetlen volt ezen az estén. Ádám, a fia szokta mondani, kapcaszagú hangulata támadt. Nem sikerült a fejéből kiszellőztetni a színházi öltöző jelenetét, szeme elől elhessenteni a lányka szomorkás, könnyörgő nézését. Lelkén megbánásféle is átfutott. „Mondani kellett volna valami kedvesebbet is...” De egy karmesteri intéssel, még a fortisszimó előtt lezárta a lelkiismeret fináléját és mesterkélten, erőltetetten, rutinosan osztotta frappáns válaszait a pezsgős poharakkal hozzá lépkedőknek. Türelmetlenül kalkulálta, mikor jön el az alkalmas pillanat, hogy tekintélye és az illendőség csorbulása nélkül eltűnjön a parkettről. Torokgyulladásos otthon veszteglő feleségéhez igyekezett, hogy megossza vele a színházi beszélgetést.

6.

–El sem képzeled szívecském, kivel találkoztam a koncert után.

–Kitalálom. Valamelyik régi tanítványoddal... rajongóddal...

–Jó úton jársz. Tényleg rajongóval, de nem az én rajongómmal... Úgy van, tanítvánnyal, de őt nem én tanítottam.

–Mesélj Géza!

–Jó, jó, de nagyon kérlek, Mária, ne húzd fel magad.

–Te jó ég! Mi történt?

–Emlékszel arra a névre, hogy Krojcz Zsuzsanna?

–Emlékszem, hogyne emlékeznék, de nem Zsuzsanna volt. Ádám kistárkosi szeretője Fruzsina volt. Igen, igen, Krojcz Fruzsina.

–Nos, kedvesem, ő járt nálam az öltözőben.

–Csak úgy besétálhatott az öltöződbe? Hogy került oda az a kis senki?

–A színház alkalmazottja tukmálta rám. Vagyis kért, hogy fogadjam. Igaz, nem tudtam előre, hogy kit protezsálnak.

Várdai-Kissné arcán a halványpiros lázrózsákat az izgalom bíborvörösre festette.

–Mit óhajtott tőled?

–Tulajdonképpen semmit. Érdeklődött, hogy mi van Ádámmal. Mást nem említett.

Várdai még akart valamit mondani, de az előszoba felől jövő hang belefojtotta a szót. A hagyományos, tréfálkozó családi köszönés Ádám érkezéséről árulkodott.

–Áve Mária! Áve Cézár!

A családfő, akit a köszöntés Cézárnak nevezett, sietősen, mielőtt a fiú belépett volna, figyelmeztette a feleségét:

–Egy szót se Ádámnak az egészről!

Az asszony rábólintott és néma arcjátéka mintha ezt mondta volna: „Még csak az kellene!”

Ádám nem vette észre a szülők spannolt állapotát, pedig az anyján érzékelhette volna a zaklatottság nyomát. Nem érzékelte. Őt magát is ilyen feszült hangulat hozta haza. Atyai tanácsra volt szüksége. Anyját meg akarta kímélni, meg különben a dolog nem holmi női okoskodást igényelt.

Trükköt kellett kitalálnia, hogy négyszemközt maradhasson az apjával. Olyan kottát kért tőle kölcsön, amiről tudta, hogy át kell érte menniük az öreg dolgozószobájába. Már a villamoson kitalálta, hogy az apja kedvenc darabjaiból kér valamit. Robert Stoltztól a Valse brillante opus 4-et választotta ki. Mária asszony gondolatai még mindig a férjétől hallottak körül kószáltak, fel se tűnt neki Ádám szokatlan késő esti kérése. Az atya is majdnem rákérdezett, mi ütött a fiába, hogy a bécsi operett-szerző kottájára fanyalodott, de kíváncsiságát lefékezte Ádám sokatmondó kacsintása. Megérezte, hogy a fia most négyszemközt akar vele beszélni.

–Gyere, megkeressük...

A sok zenét és legalább annyi családi perpatvart hallott falak között magukra húzták a szoba kipárnázott ajtaját.

–Ki vele, mit akarsz mondani!? – szólt gyanakvó hangsúllyal Várdai-Kiss Géza. Tartott tőle, hogy a végzetszerű estén a falusi lány és a fia viszonyának reneszánsza fenyeget. Az atyai megérzés téves irányba tartott.

–Nem akármilyen élményben volt részem a bárban.

–Sejthettem előre, hogy előbb-utóbb baj lesz az éjszakai zenélésből...

–Dehogyan... Nem arról van szó. Hallgass végig...

Várdai-Kiss higgadtságot erőltetett magára. Ádám folytatta:

–Szóval a bárban az asztalához hívott egy ember. Kiderült, hogy BM-es az illető – kezdte az esti történetet, mit sem törődve vele, hogy a tisztnek titoktartást fogadott. A hadifogságot megjárt és az ötvenes évek gyanakvásait átélő apa reflexe ebből az egy mondatból is azt súgta neki, hogy beszélgetésüket azon nyomban félbe kell szakítani.

–Fiacskám, félre a tréfával. Nézzük csak a Stoltz-kottát. Várj, itt lesz a bécsi klasszikusok polcán... Várj, keresem... – Beszélt, beszélt, mintha csak a felesége szobájában imént hallott kérésre válaszolna. Tőle szokatlan szószátyárkodással egymásba toldotta a szavakat, hogy fiának eszébe ne jusson folytatni az elkezdett elbeszélést. Összeesküvésre szólító hunyorítással ezúttal ő kacsintott. Hóna alá csapta a megtalált nagy kék füzetet, a Stoltz-mű kottáját és elindult a fia előtt. Együtt lépkedtek, át a ház kerti kapuján, ki az utcára, szótlánul, amíg a liget padjához nem értek.

–Ne légy hülyegyerek, Ádám fiam. Ilyen dolgokat csak a szabad ég alatt szabad megtárgyalni. Remélem, érted.

–Lehallgatás?

–Ki tudja? Ha a belügy keresett, akkor az is elképzelhető. Na és mit akart tőled?

–Nem tudom, csak azt kérte, hogy holnap szánjak rá hosszabb időt az egyik budai vendéglőben. A litvániai terveimről mindent tud. Még a a kistárkosi iskolai eseményekről is tud.

Várdai-Kiss széles, magas homlokát a tenyerébe rejtette.

–Rossz jel. Mármost az, hogy az iskolai botrányos ügyedet emlegette. Zsarolhat vele.

–Először én is erre jutottam, de tulajdonképpen mi a fenével zsarolhatna? Különben is azt említette, hogy segíteni akar.

Az apa felkapta a fejét. Homlokán a barázdák a park félhomályában mély, fekete árkoknak látszottak. A fárasztó nap és ez az új helyzet talán tovább mélyített rajtuk, most mégis úgy tetszett, mintha valami jó ötletre kisimult volna.

– Szóval holnapra vár a vendéglőben...

– Igen, kettőre.

– Legszívesebben azt mondanám, hogy ne menj el, hagyd a fenébe ..., de nem teheted. Nem vagy abban a helyzetben. Úriembernek kell lenned, ha egyszer

megígérted. Menj csak el, hallgasd végig, mit akar. Biztosra veheted, sőt akár fogadhatok is veled, hogy üzleti ajánlatot tesz.

– Üzleti ajánlatot?

– Nem bizniszt kínál. Nem kereskedelmi értelemben vett üzleti ajánlatot kapsz. Fel fogja ajánlani, hogy segít, ha te is segítesz. Kilátásba helyezi, hogy megkönnyíti a litvániai kiutazásodat, elintézi az útleveledet, talán még a szovjet vízumot is. Természetesen ezeket nélküle is megkapod. Megígéri, hogy a házasságkötésnél sem támasztanak akadályokat. Erre aztán te ezer örömmel parolázol vele, mire az embered előrukkol az ajánlatával, az üzlet ellentételezésével. Valamit valamiért... Ártatlan, szóra sem érdemes szívességet kér. Néhány zenész társadat kellene megfigyelned, olyanokat, akik nekik gyanúsak, mert mondjuk, túlságosan kedvelik a nyugati kultúrát... és még hanglemezeket is kapnak a vasfüggöny mögül... Megkér, hogy íráj jelenéseket az ilyen ellenséges elemekről.

–Áááá, nem hiszem, hogy erről lenne szó. Ugyanis ha ők tényleg segítenek, akkor én innen néhány hónap múlva, maximum fél éven belül elmegyek. Akkor meg ki az ördögöt figyelek meg nekik?

– Naiv emberke vagy. Ne hidd, hogy a KGB-nek Litvániában nincs szüksége ügynökre.

– Értem. Akkor most mit kéne csinálni?

Várdai-Kiss Géza a fő veszélyt, a fia előmenetelét akadályozó fenyegetést a tagadhatatlanul elbűvölő nővé érett kistárkosi lányban látta. Eddig is azt forgatta a fejében, hogy mozgósítja a szovjetunióbeli művész-kapcsolatait, protekciót kér, hogy elősegítse Ádám kiköltözését és litvániai pályaindulását. A szándék valóra váltását a mai esti beszélgetések különös sora felgyorsította. Tűnjön csak el innen, mert ezek szerint a lány Pesten él...

– Az én lépésem következik, Ádám... Menj csak el a vendéglőbe, de semmire se vállalkozz. Ígérjen akármit, kérjen tőled akármit, fenyegetsen bármivel is, semmit se ígérj. Ismerem a dolgaidat. Nem tudnak ők téged kompromittálni... Hacsak...

– Hacsak?

– Hacsak nincs valami a füled mögött, amiről én nem tudok.

– Nincsen.

– Nyugodj meg fiacskám, kézbe veszem a házasságkötésed és a litván utadat is egyengetem.

ÖTÖDIK FEJEZET

1

– *Jó volt itt lenni* – vallotta Fruzsina. Életének sorsfordító idejét zárta: a felnőttkor küszöbén búcsúzott a kelléktártól, az esztendőn át menedéket nyújtó, színpalak mögötti színházi világtól. A kis fekete bőröndöt és a sporttáskát cipelve ezzel a mondattal toppant be Adél néni irodájába. Úgy beszéltek meg, hogy estefelé,

a néni munkája végeztével elköltöznek innen. Holnap kezdődik a színház nyári évadszünete.

– *Ne túlozz kislányom. A menhelynél itt talán jobban érezhetted magad, de ez sem volt családi hajlékod.*

– *Az egérkéekkel összelemelegedtem, de hogy ennyi ideig élősködök Adél néni nyakán, azzal nem tudok megbékélni.*

A színpalak mögé bujtatott évben Fruzsina leérettségizett. A pótvizsgán legyőzte a matematika hétfejű sárkányát, majd az egyik pesti gimnázium esti tagozatán végigjárta a negyediket. Dolgozni, pénzt keresni akart. Lelkében mocorgott a vágy, hogy esetleg folytathassa a kistárkosi tanulmányokat, hátha még énektanár is lehetne... Ábrándját Adél néni előtt is leplezte.

– *Gyerünk kislányom, taxival mindent elviszünk. Út közben belépünk a Röltexbe. Eltettek nekem a pult alá két váltás ágyneműt.*

A költözködéshez, a Fruzsina életében új fordulathoz tudni kell, hogy az óbudai lakásból áprilisban végre elhordta magát az ex-hekus céllövöldés. A csoda bekövetkezett anélkül is, hogy a néni volt élettársának huszonötezer forintot érő körhintával fizette volna meg a lelépést. Kerek egy hónapig titokban tartotta Fruzsina előtt a nagy hírt. Májusban azután kifestette a lakást. Munkába indulás előtt nap mint nap tetőtől talpig át kellett vizsgálnia mindent, nehogy a ruháján egy árulkodó mészfolttal kíváncsiskodást gerjessen. Pár napja, Fruzsina születésnapján az irodai asztalra tett diótortán tizenkilenc gyertya világította meg a kis fehér kartonlapot, amin ez volt olvasható:

”A céklafejű szesz kazán távozott! Fruzsi óbudai lakos lesz!”

A gondnok, Ernő bácsi bekiáltott, hogy a taxi előállt. Felragadták a táskákat, de Fruzsina, mintha valamit keresne, megtorpan.

– *Mi van Fruzsi? Nyomás kifelé, megyünk haza!*

– *Máris megyek, de utoljára hadd nézzek be a mentsváramra... Tetszik tudni, én mindig nehezen szakadok el a kedves helyektől.*

Az asszony megértette a lányt. Az utóbbi tíz hónapban, amit itt töltött, megismerte annyira a ragaszkodó természetét, hogy tudta, a kistárkosi családi fészek után neki ebben a raktárban, a brokátok mögé rejtett kempingágyon és a két kartondoboz között lehetett először biztonságos hajléka.

– *Ne búcsúzkodj a vackodtól. Egy-két nap és visszajövünk, mert éppcsak kihűl a helyed, a kelléktár új vendéget kap.*

Fruzsina csodálkozó szemmel figyelt a nénire, de az egy szóval se mondott többet.

– *Nincs most erre idő... Ne várakoztassuk a taxit* – mondta az asszony, s elindultak az irodából. – *Nem újabb intézeti menekültet várok. A többit meglátod. Tudod, mennyire imádok meglepetést szerezni... és most majdnem eljárt a szám... Na, futás!*

Adél néni óbudai otthonát a kistárcosi gyermekévek levegője töltötte be. A ruhásszekrényből naftalinszag áradt, a konyhában a fűszeres polc látványa Fruzsínát a mamára és arra az időre emlékeztette, amikor a papa is élt és két kereső volt a háznál. Akkor még volt mibe fűszereket szórni. Csak a soha meg nem szokható szegénység, a nyirkos fal súlyos penész szaga hiányzott ebből a lakásból. A friss festés üde illata a jobb napokat idézte. Akkor érezte ezt, amikor a hosszú betegeskedés után meghalt az édesapja, és a szakszervezettől kapott temetkezési segélyből spórolt pénzen a mama kifestette a gyerekek tenyérnyi szobáját. A szobafestés volt az öt gyermek öröksége.

A szegénységbe mind jobban belesüllyedt család a három kicsit az állam gondoskodó kegyeibe ajánlotta. Fruzsina és a nyolc évvel idősebb nővére, Zsóka a hétről hétre gyengülő mama mellett maradt, hogy Borcsa nagymamának segédkezzenek. Szükség is volt rájuk. Hol az egyikük, hol a másikuk maradt otthon. Főként Fruzsina tehette, mert egy-egy iskolai napot kihagyni könnyebb volt, mint a nagyobbik lánynak a munkahelyéről elkéredzkedni. Borcsa mama főzött, a lányok segítettek a beteget etetni, fürdetni, gyógyszerrel ellátni. Ha a mama ébren volt és figyelmét a fájdalom nem tompította, Fruzsina olvasott neki Jókait, Móriczot, Gorkijt. Az általános iskolás lány így tartott lépést a kötelező olvasmányokkal, ám a számtan és a fizika tudománya minduntalan elsuhant mellette.

Az édesanya hasztalan reménykedett, hogy megéri a lánya gimnáziumi felvételét. A papa után alig egy évvel, s akkor a kislány még a nyolcadikos bizonyítványát se vette át, őt is kikísérték a kistárcosi temetőbe. A szűkebb család támasza, Fruzsina nagynénije, Cseh Irén a szomszéd város tanácsán osztályvezetőként dolgozott. Borcsa mamával úgy határoztak, hogy Fruzsínát is

állami gondozásba adják. A családi szegénységből más út nem kínálkozott a kislány továbbtanulásához.

Az óbudai lakást Adél néni barátsága és a megszépült emlékezés ragyogta be. Az új körülmények az elillant első szerelem fájdalmát is csillapították. Fruzsina lelkiismeretének mélyén mégis ott lüktetett a nyugtalanító érzés: az idők végeztéig nem használhatja ki jótevőjét...

A lakás tündökölt a tisztaságtól, rendtől, mégsem nehezedett rá a múzeumok, patikák kínos-hűvös pedantériája. A szándékolt aszimmetriából, a kedves hangsúly gyanánt a konyhafalra illesztett paprika fűzérből és a pici mézeskalács figurából, ha valaki ismerte Adél nénit, érzékelhette a városaivá lett kisvárosi nő lelkivilágát. Nála mindent a szeretet, az emlékezés és a megbecsülés helyezett oda, ahová került.

Fruzsina pici lányként, még a tárkosi szegénységben megtanulta, hogy bármilyen kevés is jut nekik, azt a keveset takaros gondoskodással meg lehet osztani. Mintha ennek újabb, de a nyomort feledtető képletét fedezte volna fel itt, az óbudai lakásban.

– *Tessék rám bízni a házimunkákat* – mondta a lány átköltözése másnapján reggelizés közben. – *Mire Adél néni felébred, elkészítem a reggelit, este pedig meleg vacsora lesz.* – Fruzsina édesapja betegeskedésének hónapjaiban beletanult a konyhai praktikába. A mama is ágynak dőlt, s ő átvette a főzést Borcsa nagymamától. Ha iskolába ment, este megfőzte a másnapi ebédet. Nem kellett sok időt töltenie a konyhában. A háromliteres kék fazékban feltette a paprikás krumplit vagy a hamisgulyást, egyszer egy héten káposztásbabot is, s amíg az étel főtt, a konyhaasztalnál a lecke is elkészült. Szombatra, vasárnapra Borcsa mama a lábosaiba küldött az udvarról egy csirkét. Az ilyen fenséges fogással, a csigatésztás tyúkhúslevessel édesanyja gyógyulását akarták szolgálni. Nyári napokra a hátsó udvar sivár homoktalajú konyhakertjében megtermett egy kis paradicsom, sőt borsó is, zöldbab is.

– *Rendben van, lányom, ez nagyszerű lesz. Elfoglalod magad itthon. És olvashatsz, amennyit csak akarsz. Két utcával arrébb, majd megmutatom, ott a kis kerületi könyvtár.*

– *Nem fogok unatkozni* – mondta és sugárzott az örömtől, hogy végre tehet valami a néni javára. Képzeletben összeállította a házimunkák sorrendjét. „Reggelit készítek... takarítok... vasalok... vacsorát főzök...” Legféltebb szándékát

csendben dédelgette: kistárcosi zenei ismereteit szeretne volna frissíteni vagy legalább megőrizni. Másféle alkalom nem kínálkozott, mint a zenehallgatás a konyhaszekrény bemélyedésében terpeszkedő, varázsszemes Orion világvevőn.

Megnyugtatta, hogy végre ő szolgálhatja Adél nénit, mégis minden kínáló alkalommal megemlítette, hogy ő bizony munkahelyet keres, pénzt akar hozni a házhoz. A háztartásukat amellet is vezetheti.

– *A frizsiderben találsz ezt, azt. Nézz körül a spájzban is. Aztán itt mindig találsz egy kis pénzt. Menj át a Közértbe, ha valami hiányzik.* – Adél néni kihúzta a konyhaszekrény legkisebb fiókját és megmutatta a konyhai kiadásokra szánt forintokat. A hétre ez elég lesz, utána megkapom a fizetésemet és feltöltjük a fiókot.

–*Hűűűű, ez több, mint, amit én az otthonban egész hónapra kaptam* – álmélkodott az újdonsült gazdaasszony, miután gondosan megszámolta az ötvenhét forintot.

–*Számolgass és gazdálkodj. Mennem kell. A színházban ma tartjuk az évadzáró értekezletet. Este majd mesélek... Szia!*

A szenvedélyes meglepetés-varázsló Adél nénit most az egyszer Fruzsina lepte meg. Ízében, zamatában, küllemében épp olyan tormalevélbe töltött, hosszú lére eresztett töltött káposztával várta, mint amelyet az édesanyja főzött. Ha otthon ez volt terítéken, egy tányérral a mama barátnőjének feltétlenül el kellett tenni. Krojczné töltött káposztájánál ízletesebbet Tárcoson senki sem főzött. Dehogynem főzött! A tudás Borcsa nagymamáról szállt lányára, unokájára.

– *Tessék elképzelni, majdnem mindent találtam itthon. Csak tormalevéért és tejfölért szaladtam ki a Kórház utcai piacra. A ház mestertől kérdeztem, ő mondta, hogy ott olcsóbban vásárolhatok a konyhára.*

– *Ünnepi lakomát csapunk. Majd' elfelejtettem, hoztam fagyit, vaníliát és csokit, remélem, nem olvadt meg.* – A széles lyukakkal tátongó nylon cekkerből Adél néni literes befőtt üveget emelt ki, s az olvadásra készülődő fagyilaltot berakta a Szaratov mélyére.

A ház asszonyán mintha nyomot se hagytak volna a részeges élettárs mellett átélt évek, de a megnyugváshoz Fruzsina ideköltözése is hozzájárult. A színházi évadzárón ötven forint fizetésemelést kapott, szíve mégis összeszorult, mert az igazgató bejelentette, hogy a színház legrégebbi dolgozóját, Tercsikét, az öltöztetőnőt nyugdíjazták. Tercsike szeretetreméltó asszony volt, a színpalak mögötti

hátszág két békés emberét barátság fűzte össze. Adél néni vacsorázás közben a nap minden percét aprólékosan elmesélte. Örült, hogy élet költözött az otthonába, van kivel szót váltania. Adél néni szavaitól Fruzsina is vigaszra lelt, próbált megfeledkezni a Várdai-Kiss Gézával történt találkozó vereségéről. Észrevette, hogy izgalom csillant a néni szemében, ebben a mindig tágra meredt fekete szempárban, és arcára öröm ül ki.

Adél néni felpattant a konyhaasztal mellől, anyáskodó csókot adott a lány homlokára, végigsimította a frissen mosott, kibontott, szőke hajzuhatagot, majd ugyanezzel a lendülettel kis laposüveget emelt ki a szatyrából. Olyasfélét, mint ami fizetésnapon a férfinép farzsebéből szokott kikandikálni.

– *Drágám, ma mulatunk* – rikkantotta el magát és „kocsmázósan” hátba veregette az álmélkodó lányt, aki őt eddig még nem látta inni. Ő is csak egyszer, Ádám névnapján ivott egy pohárka vanília likőrt. „Az bizony finom volt” – idézte emlékezetéből a kistárkosi Béke cukrászdát, az akkori karácsony és a névnap vanília ízét. „Ez most bonbonmeggy” – böngészte a laposüveg címkéjén. Adél néni folytatta: – *Megünnepeljük, hogy itt vagy nálam, aztán arra is iszunk, hogy a céllövöldésnek tőlünk minél messzebb pörögjön a körhintája. Sőt arra is, hogy emelték a fizumat, meg még arra, hogy milyen jó ember a mi színházigazgatónk. Képzeld, a gyűlés után odajött hozzám és megmondta, hogy tudott rólad. Valaki elpletykálta, hogy a raktáramban bujttatlak.*

– *Jézusmária ... Ebből baj lesz?*

– *Dehogyan lesz baj. A diri azért csak most mondta meg, mert tudta, hogy már épp el is költöztél hozzám. Na, látod, az igazgató egészségére is inni kell.*

A néni átszaladt a szobájába és két pohárkát teremtett az asztalra.

– *Egészségünkre!* – mondta. A kupicát tartó kéz mozdulatlanságba meredt, és a néni újra szólt – *Nagylány vagy, elmúltál tizenkilenc. Nem gondolod, hogy tegeződnünk kellene?*

Fruzsina elpirult. Adél néni az első felnőtt az életében, aki nem csak egyoldalúan akar vele tegeződni.

– *Hű a mindenségít. Egy picikét furcsa nekem ... De azért nagyon jó... hogy is mondjam? Ezután is úgy fogom szólítani, hogy Adél néni.*

– *Szólíthatsz így, de akkor is tegeződünk. És most már tényleg egészségünkre!*

– *Egészségedre Adél néni!*

Az ital Fruzsina fejébe szállt. Szeme csillogott, beszédes kedve támadt, háziasszonyságának első napjáról mesélt. A töltött káposztához a házban fellelt nyersanyagokról, a piaci bevásárlásról, meg arról, hogy sehogy sem találta meg a sót, ezért átszaladt a házmester feleségéhez, de aztán a piacról hazajövet megadta a tartozást. Mondta, mondta, mondta a magáét. Adél néni pedig örömmel nyugtázta, hogy védenca magára talált. Újra tölteni akart, de a leány a mutatóujjával betakarta a poharát.

– *Nem, nem, nem. Én már nem kérek, nekem ez is megártott.*

– *Jól van, nem erőltetem* – bólintott az alkohollal amúgy sem jó viszonyt ápoló asszony és a hűtőszekrényhez lépett. – *Akkor jöjjön a desszert.* – Salátás mély tálakba porciózta a fagylaltot. Ám hogy a következő mondandójának hangsúlyt adjon, s a fagylaltozással ne terelje el a figyelmet, magához szorította a két kiskanalat. – *Most pedig hallgasd a valódi meglepetést!*

Ha ezeket a szavakat Fruzsina hetekkel előbb hallja, lelkében talán még feltámadt volna a remény, hogy Ádámról hoz hírt a néni. De már foszladozott az illúzió. Várdai-Kiss karnagy úr az utolsó reménysugarat is kioltotta. Most mégis gyanakvó izgalommal várta, mit akar mondani a meglepetésekkel soha sem fukarkodó Adél néni.

– *Képzeld csak kedvesem, ennél a jóságos igazgatónál sikerült kijárnom, hogy a nyári színházi szünetben néhány fiatal amatőr muzsikus próbáinak helyet adjunk. Az épületben lakó gondnok, Ernő bácsi velem együtt kezességet vállalt, hogy nem lesz baj, ha egy héten két este bejönnek hozzánk, és a kelléktárban, ott, ahol eddig te laktál, zenekari próbát tartanak. Az egyik zenész, a dobos a ma búcsúztatott Tercsikénk unokája.*

– *De jó nekik!* – szaladt ki árnyalatnyi irigység Fruzsina száján. – *Bemehetek egyszer meghallgatni őket?*

– *Vajon miért meséltem ezt neked? Mi az, hogy bejöhetsz!* – lelkenedezett az asszony, s azzal a kávéskanalat Fruzsina fagylalttal teli tálkájaiba dugta.

2.

A színházhoz akkora kelléktár tartozott, hogy elfért benne – mint tudjuk – a Fruzsina számára bársonyokkal, használaton kívüli, kiszolgált díszlet darabokkal elkerített kuckó a kempingággal és a karton dobozokkal. A falak mentén köröskörül többféle méretű szekrény és polc rejtette a darabokhoz szükséges rekvizitumokat. A

tágas hodály közepén még így is jókora placc maradt. Kellett is ez a tér, ha az új darabokhoz válogatták vagy éppen barkácsolták a kellékeket. A raktár tökéletes ismerője, ennek a színházi munkának a virtuóza volt Adél néni. Akadtak persze a teátrum életében olyan napok is, mi több, zömmel ilyen napokból állt az évad, amikor a terem tágas közepe az egerek éjszakai hancúrozásán kívül egyebet nem szolgált. De ez sem teljesen így igaz, mert amint Adél kartársnőt a hatvan dolgozó megválasztotta szakszervezeti titkárának, ide cipelték a székeket, ha gyűléseket hívtak össze. Volt itt párttaggyűlés, KISZ-gyűlés, sőt az igazgató is itt tartotta a munkaértekezletet, amit a ház zsargonja „termelési tanácskozásnak” becézett. A minap is itt volt az évadzáró.

A sokhasznú raktár, melynek a kis mellékutca felől is nyílt bejárata, most, a két vakációs hónapban a próbaterem hiányában szenvedő amatőr zenekar boldogulását is szolgálhatta.

– *Milyen zenét játszanak?* – kérdezte Fruzsina, amint a buszon Adél nénivel szemben leült.

– *Nem tudom. De talán olyan zenét, ami miatt a KISZ-klubokba nem szívesen engedik be őket. Tercsi unokája komoly fiú, ő az egyetlen képzett zenész. Dobol és szilofonon is játszik. Megismertem a fiatalembert. Velük muzsikál a menyasszonya is... vagy talán még nem is a menyasszonya ... Minden esetre gitározik.*

Fruzsina tűnődött: „Dob, szilofon, gitár ... Ennyiből nem könnyű kitalálni a műfajt... Akár beat-zenekar is lehet.” Retiküljéből kis kerek tükröt vett elő, belepillantott. A mozdulatot Adél néni diszkrét mosollyal nyugtázta. „Végre odafigyel magára a gyermek ...” Fruzsina észrevehette a mosolyt, mert szinte büntudattal magyarázkodott:

– *A szemembe mehetett valami ... de már rendben van.*

A tapasztalt asszony megfejtette, hogy kis barátnője füllentett, mégsem pirított rá. A világért se leplezte volna le. Örült, hogy Fruzsina egykorú fiatalok közé kerül, és végre neki sem minden mindegy... Ez volt Adél néni felfogásában az első biztató jel, hogy barátnője kislányát előbb-utóbb új remények éltetik.

Fruzsínának a legapróbb jótétemény is örömet szerzett. Pici lányként az ajándékba kapott piros-kék ceruzának csakúgy ugrándozva tapsolt, mint a tenyérynyi mézeskalács szívnek, amit Adél néni akkori udvarlója hozott neki a Kistárkos melletti Mária-kegyhely búcsújából. Most sem volt ez másként. Ajándékként fogadta ezt az estét is, igaz, a néni annak is szánta.

– Szabad kérni valamit?

– Ki vele.

– Nem szeretnék zavarkodni. Velem nem kellene törődni. Csendesen leülök az egyik sarokba és hallgatom a zenéjüket.

– Azt csinálsz, amit akarsz. Otthagylak velük. Nekem úgyis más dolgom lesz. Tercsinek megígértem, hogy meglátogatom. Itt lakik a Majavokszkij utcában. Tizenegyre érted jövök.

– Köszönöm. Menj haza nyugodtan, miattam nem kell strázsálnod. Egy év alatt megismertem a várost. Hazatalálok.

A szürkére mázolt, keresztpántos vasajtó előtt, mire odaértek, már három lány és négy fiú toporgott. Nem kellett zeneértőnek lenni, hogy a csapat kellékeiből következtetni lehessen, kik is ők. Gitártok, hegedűtok, hármójuk között elosztva lenvásznakba bújtatott dobfelszerelés árulkodott arról, hogy egykettőre dallam és ritmus tölti be a raktárt, amit pár napja még Fruzsina mondhatott kies oázisának.

Adél néni a színházi főbejáraton ment be, hogy belülről nyisson ajtót. Fruzsina ott maradt a többiekkel az utcán, s hogy ne lessék egymást némán, az ifjú muzikusoknál árnyalatnyival idősebbként ő kezdeményezett.

– Ismerkedjünk meg. Fruzsina a nevem, Krojcz Fruzsina. Nem fogok zavarkodni, de örülnék, ha meghallgathatnám a próbátokat.

– Hát persze. Legalább megtudjuk, hogy tetszik, vagy nem tetszik a zenénk – felelte a szeplőkkel sűrűn tarkított fiú. – Te vagy az Adél néni rokona. Tudok rólad néhány napja. A nagymami mondta, hogy jössz minket meghallhatni.

– Akkor te vagy Laci, a dobos. Látod, én is képen vagyok egy picit...

– Ez pedig a világhírű, de legalábbis szépreményű Rolls Royce zenekar – tréfálkozott a pöttyös orrú, nyurga srác. – Bent a többieket is megismered... – Belülről a kulcs kattogva küzdött a zár rozsdájával, aztán csikorgó hangon kitárult az inkább bunkerhez, mint a színházhoz illő ajtó. Adél néni betessékelte a tinédzser csapatot.

A raktár megnyerte az ifjú zenészek tetszését. De mennyire tetszett! Eddig egy lakótelepi garázsban, a hegedűsük apjának biciklijavító műhelyében tartották a próbákat. Néhány alkalom után a zajongásra panaszkodó szomszédok kijárták a tanácstagnál és a kmb-s rendőrnél, hogy úzzék ki őket a paradicsomi állapotnak aligha nevezhető körülmények közül. Egyikük, az énekes Gabi udvarlója

barátságban volt egy nemrég felszentelt katolikus pappal. Ő ígérgette, hogy ha meggyőzi a plébánosát, talán a parókián próbálhatnának, de hiába érvelt az amerikai gospellel példálózva, a hatvanas évek elején a beat-muzsika még kívül rekedt a templomokon. Elvértve így is játszogattak olyan „hosszannás” nótákat, amelyek a KISZ-klubokban nem tették őket szobatisztává.

Hangszereikkel a fiúk félkörben telepedtek le, s mialatt szereltek, hangoltak, Fruzsina sorra megismert mindenkit: Laci... Évi... Bertalan, azaz Bubu... Dénes... Laci-II... Zsuzsi... Gabriella, vagyis Gabóca.

– *Itt most heten vagyunk. Angéla később jön. Kórházban dolgozik, kishővér. Egyenesen a munkából érkezik. Addig olyan számokat gyakorolgatunk, ahol nincs női vokál. Angéla, Gabóca és Zsuzsi a három énekesünk.*

Fruzsina, a raktár sarkába húzta kedvenc ülőalkalmatosságát, a középkori darabban szereplő trónszéket. A térdére könyökölve ült, macskaként összegombolyodott, s ezzel a nem királynőhöz méltó látvánnyal mosolyt csalt a szemekbe.

– *Fruzsina, ha nem húznád úgy össze magad, egészen királynős lennél* – tréfálkozott Bubu.

– *Inkább strázsamester vagyok. Innen akkor is hallom a kopogást, ha játszani fogtok. Nyugodtan kezdjétek, beengedem a nővérkét. De idetalál?*

– *Lerajzoltam neki* – felelte a dobos Laci, aztán az első szám ritmusához illően számolt – *one, two, three, four...*

Bluest játszott a Rolls Royce: „Got my Mojo Working”. Bubu zsebéből előkerült a tízlyukú, diatonikus szájharmonika, s ha a pesti srác a néger Muddy Waters játékaival nem is kelhetett versenyre, az ő ajkai között is pompásan lüktettek a híres blues standard akkordjai. Ezután a fiúk érdesen mutáló kamasz hangján bereccsentett egy slow blues. „Na, ezt még gyakorolni kell” – vélekedett Fruzsina, de még a szám végére sem érték, a vasajtó mögül három koppantás hallatszott, mintha kívülről éles tárggyal koppantottak volna. „Ez Angéla nővér lesz” – szökkent fel trónjából Fruzsina, hogy feladatát teljesítse.

– *Szevasz! Már várnak a többiek. Ugye te vagy az Angéla?*

– *Igen. Szia!*

– *Én pedig Fruzsina vagyok, de csak véletlenül vagyok itt...*

– *Hogyhogy véletlenül? Úgy tudom, hogy te annak az Adél néninek a rokona vagy, aki elintézte, hogy a nyáron itt próbálhatunk. Tudtuk, hogy itt leszel velünk.*

Fruzsínát meglepték Angéla szavai. Most már bizonyosan tudta, hogy a néni előre megfontoltan hozta őt össze a Rolls Royce-al. Elmerengett, illesztgette a logikai lánc szemeit: „Úgy lehetett ez, hogy Adél néni mesélt róla a nyugdíjas Tercsikének, tőle meg az unokája, ez a szeplős Laci halotta a hírét, innen aztán az egész zenekar ismeri”.

– *Jól van, de most már tényleg ne törődjetek velem. Imádom a zenét, klassz, hogy itt lehetek. Menj, várnak a többiek.*

Angéla mégsem sietett, az ajtó bemélyedését takaró függöny mögött maradt, hogy kivárja a „Beach Boy Blues” végét. Ez a perc alkalmat adott Fruzsínának, hogy Angélát, a nádszál vékony, csinos, szőke lánykát ne csak felületesen vegye szemügyre. Így, első látásra rokonszenvesnek vélte. A blues lefutott, s a nővérke, talán még a kórházi folyosóról hozott lendülettel odaperdült a másik két lány mellé. A szűkös garázst felváltó tágas próbatermükre, mint az imént a társai, most ő is rácsodálkozott.

– *Nahát, nagy varázsló ez a te keresztanyád* – szakadt fel Angélából az álmélkodás.

– *Tudom. Ő tényleg varázsló, mindenkinek jót akar tenni* – felelte mosolyogva a néni számára a dicséretet kasszírozó Fruzsina. Gyanú ébredt benne, hogy ezzel a lánnyal jó barátok lesznek. „Olyan lány ez, akire Ádám mondaná, hogy vele lovat lehetne elkötni...” – vizsgálta a nála legalább öt évvel fiatalabb Angélát.

Angéla valóban igen-igen fiatal volt. A Rolls Royce legfiatalabb tagja lehetett. A Vas utcai nővérképző első osztályába járt és az egyik budai kórházban volt gyakorlaton. Jövőre már segédápolónő lehet. A zenekar basszusgitárosa, akinek a mamája ugyanabban a kórházban orvosként dolgozott, azt terjesztette a kislányról, hogy olyan ügyes, akire már most rá merné bízni a kórteremben a nehéz eseteket.

A zenekari próba visszaállt a nóták megszokott sorrendjére. A blues nem illeszkedett a Rolls Royce profiljába, néhány számot voltaképpen csak a blues-mániás herflis kedvéért gyakorolgattak. Az Angélával kiteljesedett zenekar most a „Luxiból” tanult számokat, a Beatlesek és a Shadows zenéjét játszotta. Az utóbbi hónapokban Bubu és Laci-II zeneszerző-szövegíró párost alkotva saját nótákkal is gazdagította a bandát. Így született és az első koncerteken be is futott az „Ezüst rózsa hajnali ködben” című számuk.

Természetét és jellemét tekintve az alacsony, törékeny, tizenhét esztendő Angéla Fruzsina ellentéte volt. Zárkózottságát csak egy-egy felszabadult megnyilatkozása oldotta fel, ám panaszt még az sem hallott tőle, aki alaposabban ismerte. Pedig gyermekéveit komisz viszonyok formálták, és talán még mostani napjainak bánatát is mélyen rejtenie kell. A kistárcosi árva lány, Fruzsina minden jó szándékú közeledésre bizalommal kitárulkozott. Vele ellentétben Angéla, a félárva pesti lányka megfélemlített, űzött vadként bizalmatlan természetével húzott maga köré védőfalat. Munkája és a zene, az éneklés volt az oldószer, amely a Rolls Royce együttes próbáin, koncertjein és a zenekar hagymás-zsíroskenyeres kirándulásain leolvasztotta róla a már-már a jellemébe ivódott védőréteget. A doktornő, a gitáros mamája találó megérzéssel hozta össze a fiával a munkáján kívül mindentől visszavonuló kislányért. Megérezte, hogy szükség lehet rá az akkoriban alakult zenekarban. A nővérszobában bársonyos hangjával nem is egyszer halk éneklésen kapta Angélát.

Fruzsina a visszahúzódó nővérke mélyen ülő, bánatos tekintetéből megérezte, hogy sorsuk mintha hasonló lenne. És mert a kistárcosi lánykát különös empátiával áldotta meg a természet, arra is ráérezte, hogy Angéla nővér nem csak a kórtermi betegágyánál képes másokért sok mindent megtenni. Igaz, hogy ezekre a tudatalatti megérzésekre inkább csak a reményei hangolták rá. A zenéjüket hallgatta és megfigyelte, mennyire más ilyenkor Angéla. A fáradt kislányarc kisimult, angyalian átszellemült. „Angéla! De hisz ez angyalt jelent” – tűnődött Fruzsina, s önmagáról tudta, hogy a muzsika a mély fájdalmat is csillapítja. Elhatározta, hogy alkalmat kerít egy kiadós beszélgetésre, és talán megtudja, mi bánthatja Angélát, milyen terhet cipel magával a zenekari próbára.

A sors akarhatta, hogy a Rolls Royce számai között egyetlen dal se legyen, amely Fruzsina felzaggatja a sebeit. A zenekarnak nem volt szaxofonosa. Ez is így volt jó. Nyakában a finom ezüstitálcán őrizte a talizmánt, Ádám hangszerének elcsent nádját.

A harmadik vagy már a negyedik próba lehetett. Angéla Fruzsina szegelte a kérdést:

– *Észvettem, hogy akármit játszunk, te velünk dúdolod a számokat. Szeretsz énekelni?*

– *Szeretek. Nagyon szeretek* – felelte a lány, de ennél többet nem árult el magáról. Nem volt zárkózott, mégsem akart zenei képzettségével előhozakodni.

Rájött, hogy a hírláncon, Adél néni, Tercsike és a pöttyös orrú Laci útján erről nem érkezett tudósítás a Rolls Royce-hoz. Nem tudhatták, sőt ezt még Adél néni sem igen tudta, hogy a kistárcosi gimnázium kórusában szólót is énekelt, és egyszer még Ádámék zenekarával is fellépett. „Melyik is volt az? ... Igen, igen, a „Honvágy dal”, pedig azt nem volt szabad énekelni, mert az ’56-os disszidensek dalának számított...”

– *Gyere, énekelj velünk valamit!* – Angéla ezt már az elcsendesedett zenekar előtt mondta olyan hangosan, hogy egyszeriben a többiek is kapacitálni kezdték.

– *Gyere, ne félj... Próbáld meg... Na, gyere, gyere nyugodtan.*

Legszívesebben a három lány közé perdült volna. Egyik dal sem volt számára ismeretlen. Valami, de maga sem tudta, hogy mi, mégis visszatartotta.

– *Majd máskor. Ígérem. Máskor fogok énekelni...*

HATODIK FEJEZET

1.

Vibráló várakozással, mégis lomhán vánszorogtak a hetek azután, hogy a Feneketlen tónál az étteremben Ádám és az állambiztonság tisztje között zsákutcába torkollott a beszélgetés. A kudarc mindkét embert érintette. A titkosrendőr megghiúsult beszerzési kísérletről jelenthetett a főnökeinek, az ifjú zenésznek pedig Litvániához fűzött álmai foszladoztak. A feszültség nőtt. Legalábbis erre vallott az

újabb konzulátusi fogadóóra. Ádámot nem az alkonzul várta, hanem kölnifelhőben egy hidrogénezett hajú, kövér nő.

-Táváris Várdai ... Türelem szükséges. Nincs semmi magának Moszkvából – mondta tört magyarsággal a hivatalnoknő.

– Mikorra várható döntés? – kockáztatta meg a logikusnak vélt kérdést, amit csak egy magafajta tapasztalatlan fiatalember fogalmazhatott meg a baráti nagyhatalom képviselője előtt.

– Mi azt nem tudjuk. Amikor engedély lesz, azt maga meg fogja tudni.

– Mikor érdeklődjek?

– Nem kell érdeklődni. Mi fogunk magát értesíteni.

Ádámban gyanú ébredt, hogy a belügyes visszautasított barátságának utóhatása lehet ez, de bízott a Szovjetunió hű barátjában, vagyis az apjában. „A faternál a szerva ...” – gondolta és alig várta, hogy az öreg Várdai a hét végén hazaérkezzen a külföldi turnéről.

2.

Szombaton Linával együtt érkezett a szülői házhoz. Anyja arra számított, hogy Várdai-Kisst a reptérről behozza a Filharmónia sofőrje, és ebédnél együtt lesz a család. De a közös ebédet megghiúsította, hogy a Közép-Európa fölé érkezett viharzónában négy órás késéssel szállt le a szófiai gép. Hármasan ebédeltek. Ádám és a menyasszonya mégis megvárta, hogy a vacsoránál az apával is találkozhassanak.

A Várdaiéknál ilyenkor szokásos ceremóniával telt a délután. Mária asszony zongorához ült, saját kíséretével Schuberttől Heine-dalokat énekelt németül. Lina, azóta, hogy lediplomázott, itt tartotta a csellóját. Néha kettesben is muzsikáltak, s ez mindkét nőt örömmel töltötte el. Linát boldoggá tette, hogy közelebb került az addig nem rokonszenvező anyós-jelölthöz, Várdainé pedig megnyugvással tapasztalta, hogy a fiatalok között erősödő szálak távol tarthatják „a kis falusi szeretőt”. A fia természetét ismerő anya joggal aggódott, hogy ha Ádám és Fruzsina akárcsak egyszer is újra találkozna, a még parázsló hamu alól fellobbanó tűz elemi erővel tarolná le a már-már biztos szülői reménységet, a fiúk zenei karrierjét, melynek útja vezessen akár Litvánián át, mégis a családi hagyomány nyomdokain halad.

Ez a délután is idilli családi duettel kecsegtetett. A zongora és a cselló hangjaitól, bár kellemes volt Prokofjev „Szonátája”, az anya és a menyasszony

muzsikája, Ádám mégis magukra hagyta őket a nappali szobában. Különös kíváncsiság, jellemét, eszmeiségét, véleményét úgy, ahogy megalapozó gyermekkori emlék vonzotta apja dolgozószobájának, behemót barokk könyvszekrényéhez. Keresgélne sem kellett, az aranyfűst lemezből girlandokkal díszített, műbőrkötésű album most is a régi becses helyen állt. A vakos kötet mozdulatlansága Ádámban akár gyanút is ébreszthetett, hogy utoljára talán még ő vette le a polcra és ő lapozgatott a jól nevelt kisgyermek áhítatával a CCCP-albumban. „Mikor is? ... Lehet ennek majdnem húsz éve...” – kotorászott emlékezetében. Az esti mese szerepét töltötte be akkoriban az apja elbeszélése. A fél asztalt beterítő könyv fényes lapjain a színes képek megelevenedtek. Sztálin bácsi a gyermekek között – ez a kép jószágos, vajszerű katonaköpenyes embert ábrázolt, s a magyar gyerkőc irigykedett, miért nem lehet ő is ott közöttük...

Ádámot a Szovjetunió áhítatának szellemében nevelték. Az eszmei alapozásról az apja gondoskodott. Mária asszony a maga nyárspolgári habitusával a békeesség kedvéért nem állította át a váltót. Néha-néha szóvá tette, hogy férje a szovjet hadifogság után hogyan képes egykori rabtartóit tömjénezní, de be kellett érnie a felszínes magyarázattal: nagy igazságokra nyitották rá a szemét a moszkvai internacionalista iskolán ... És persze előtte az egyesszai zenekarnál is, ahol szintúgy nem hadifogolyként kezelték.

Ezt-azt Ádám is ismert apja háborús átéléseiből, hadifogoly élete epizódjaiból, most mégis új bizonyosságra volt szüksége. Agyában a szovjet konzulátus, a magyar biztonsági tiszt és a KGB víziójának zavaros egyvelege kavargott. Úgy érezte, mintha egy csupor mézbe köhögéscsillapító szirup ömlött volna, és neki ezt a megkeseredett mézet kellene kikanalaznia. Enyhe undor fogta el. Leült a kanapéra, a CCCP-albumot a dohányzó asztalra fektette és találmra belelapozott. Szelíd szibériai erdők, havas tájon karácsonyi hangulat... Azon kapta magát, hogy a képekről nem az apja gyermekmeséi, nem a vlagyivosztoki koncert jut eszébe, hanem merőben más valami. Főiskolai évfolyamtársától, a „reakciós család” fiától hallott a gulágokról... „Ha az egyáltalán igaz...” – gondolta még ma is.

A nappaliban elcsitult a zene. Lina szólt, hogy a mama kávéf főzött. Ádám még fellapozta a Sztálin-bácsis képet, aztán visszatette az albumot. Valójában azért vette le a polcra, hogy képeket keressen a Litván Szocialista Szovjet Köztársaságról. „Na, majd legközelebb...” – dűnnyögött magában és eleget tett a kávéra hívó szónak.

A vacsora nyugalját Ádám nem akarta megbontani. Fékezte az új felismerések nyomán támadt indulatok kitörését. Tisztában volt vele, hogy a szülei és közte feszülő ellentét az életvitel, erkölcs és magatartás megítéléséről most merőben új síkra terelődik át. Tisztában volt vele, hogy ez elkerülhetetlen, de most mégiscsak kérni jöttek az öreghez. Végül nem türtőztette magát. Kivárta, míg az apja szertartásosan megtömködi a pipáját, az Amphora illata kékes füstfellegekkel belengi a szobát, majd belefogott a mondókájába.

– *Hát hallod, pizszokul csalódtam a te nagy Szovjetunióban.*

Várdai-Kiss Géza, mintha rossz viccet hallana, kényszeredetten mosolygott.

– *Mi rosszat tett neked Nyikita Szergejevics Hruscsov?*

– *Hallgass végig. Tényleg okom van arra, amit mondok.*

– *Mondd csak fiacskám, mondd.*

Ádám észrevette apja szemében a nyugtalan lobbanást, abból pedig, hogy sűrűbben szívott a pipájába, jelzést kapott, hogy talán mégsem kellene túlfeszítenie a húrt. Érvelésbe fogott:

– *Azt hittem, pontosabban tőled hallottam, hogy a nemzetköziség, a proletár internacionalizmus meg a béketáborban a baráti népek közössége és a szövetségi rendszerünk olyan valami, ami örök és megbonthatatlan. Én meg most úgy látom, hogy igenis megbontható. Pedig ez ugye nem csak üres jelmondat...*

– *Ide juttatott a kocsmai slágerzene, fiacskám! Sejthettem volna!* – A kajla szárú pipa feltörő füstjével kitört tűzhányóként jelezte, hogy az atya elfoglalta harcálláspontját és kész a Szovjetunió védelmére.

– *Tévedsz apám. A gondolkodáshoz nincs szükségem a New Orleans-i jampizenére, amit a kapitalisták ültetvényein kizsákmányolt négerék is játszanak. De ez most felesleges kitérő. Másról van szó.*

A vacsora asztal romhalmazán, csirkecsontok és dermedt krumplipüré kupacok fölött haragvón gomolygott a pipafüst. A két nő riadtan figyelte, melyik pillanatban tör ki a nemzedéki ütközet, amit az anyai és menyasszonyi jelenlét sem képes pacifikálni. Rájuk inkább a csata utáni sebesült ellátás várhatott.

Várdai-Kiss Géza egyelőre türtőztette magát. Töprengett, mi váltotta ki a fiából a váratlan szovjetellenességet.

A hírneves zenész nehezen viselte el a kudarcokat. Az apró sikertelenségeket is súlyos vereségként könyvelte el. Azért lehetett így, mert pályafutását taps kísérte és babérok szegélyezték. Az atyai vágyak kisiklásának első okozóját Fruzzsinában fedezte fel, bár azt már feledhető epizódként tartotta számon. És most lám, az eszmei nevelése fut zátonyra. „De ez nem is biztos” – hessegette el magától a rossz előérzetet. Már csak azért is, mert a nehézségeken ő mindig felülemelkedett. Újabb kirohanását visszatartotta. Kérdőn nézett a fiára.

– Szóval mi van?

– *Először is igazat adok neked* – mondta Ádám az életkorát meghazudtoló lélektani taktikával, apja természetének kódrendszerébe illeszkedve. – *Az a belügyes az éttermi találkozáskor egy ültő helyben rá akart venni, hogy ezentúl rendszeresen találkozzak vele. Csúrte-csavarta a dumát, hazafiaságra meg a fene se tudja, még mire hivatkozott. Láttam, hogy kemény érv nincs a tarsolyában, erre úgy kifaroltam, mint a defektes motorbicikli a háztömbkörüliről.*

Várdai-Kiss megkönnyebbült, még egy halvány elégedettséget láttató mosolyt is megeresztett, bár ez inkább önigazolásul szolgált: „Ugye megmondtam?!”

– *Megállapodtunk, hogy senkinek se beszélek a találkozásról* – folytatta Ádám –, *de neked el kellett mondanom.* – Nem vette észre, mennyire komikus a helyzet, hisz ez a „csak neked” most az anyjával és Linával bővült. Ami még ennél is bizarrabb volt: az öreg Várdai iménti haragjában tökéletesen megfeledkezett a lehallgatás-veszélyről. Ádám zavartalanul folytatta: – *Na, szóval ennyi történt a Feneketlen tónál. Reméltem, hogy ezzel le is zárul a kalandom az elhárítással...*

– És? Újra keresett?

– *Dehogyan keresett. A dolog máshol folytatódott. A Bajza utcában, a szovjet konzulátuson.*

Várdai Kiss Géza arcszíne megváltozott. Más talán észre se vette volna, de Ádám tudta, hogy apja bozontos üstökének ősz szálai tövéig megsápadt. Történelmi átélései nyomán azért fenyegetőbb helyzetet képzelt el. A fiú zavartalanul haladt a mondanivalójával.

– *A konzuli hivatalban egy nő fogadott. Vele eddig nem találkoztam. Korábban az alkonzul vagy konzul-helyettes vagy a franc tudja, milyen rangú ember beszélt velem. Az mindig ígért valamit, de ez a nőszemély hideg volt, mint egy mirelit tonhal. Hivatalosan, ridegen beszélt vagy, hogy pontos legyen, sehogy sem beszélt. Úgy tett, az volt az arcára írva, mintha most hallana először az ügyünkről.*

– *Roszzabbra vártam. Fontos, hogy nem nyomtak a kezembe elutasítást.*

– *Én meg úgy érzem, hogy az elvtársnő azt adta tudtomra, hogy kussoljak végre a Szovjetuniótól, vagyis a litván Szovjetuniótól...*

– *Eltársnő, elvtársnő... A hivatalnokok ott is sőtlanok, fűszertelenek. Ez nem jelent semmit* – bölcsekedett az apa és támogatást várva Linára pislogott. Lina csendben maradt, bár sejtette, hogy szülővárosának különös szovjet státusában kell keresni ügyük késlekedésének okát: Šiauliai a külföldiek előtt zárt litván város volt, a szovjet hadsereg valamilyen titkos bázisa található ott.

Ádám tehát haladt tovább a maga csapásán.

– *Pedig ahogy „tavárisnak” szólított, elhittem, hogy a baráti magyar nép zenészét látja bennem* – mondta Ádám, majd az öreg szemébe nézett. – *Tudom én atyám, hogy kitartasz az igazad mellett, de biztosan emlékszel, de emlékezhetsz, te mondtad, hogy a KGB-nek is jól jönne Litvániában egy magyar besúgó...*

– *Elég pimaszul emlékeztetsz rá fiacskám, de igazad van. Emlékszem.* – Várdai-Kiss eddig sápadt arca most a főtt rák színébe ment át.

Ádám, mielőtt folytatta volna, tekintetét végighordozta a családi koszorún. Rájött, hogy a belügyesnek megfogadott titoktartást alaposan sokszorosan megszegte. A felismerés kissé zavarba ejtette, de aggodalmát a feltoluló újabb gondolat el is űzte: „Ugyan már, az anyja és a menyasszonya előtt csak nem fog titkolózni?” Elképzelhető, hogy a család feje is valami hasonlóval bajlódott. Kapóra jött volna egy ügyes kis trükk, hogy a kínos beszélgetést áttereljék a dolgozószobába. Négyszemközt nyíltan, férfiasabban beszélhetne a fiával.

Mária asszony nem akart, Lina pedig félt belépni a két férfi robbanásveszélyes eszmecseréjébe. Egy óvatlan közbeszólástól belepattanhatott volna a szikra benzines hordóba, amely ott állt a mindig mindent jobban tudó, nagytekinélyű művész és az önérzetes ifjú Várdai között.

Lina oldotta fel a feszültséget.

– *Mária néni, befejezhetnénk a vacsora előtt félbehagyott szonátát.* – Jól számított, a mama is szerette a közös muzsikálást, de az ötlet most azért is jól jött, mert végre kiszállhattak a „benzingőzből”.

Várdai-Kiss Géza nem volt az italozó ember. Ha csak tehetné, még a szovjet években is visszautasította a vodkát, a mai bőséges estebédre mégis jól csúszott volna a pohár Kadarka, amit a hitvese odakészített. Most ezt is érintetlenül hagyta. A

kancsóból vizet töltött, aztán megragadta a fia könyökét és tolta maga előtt. Végre kettesben maradtak. A dolgozószoba falai között újra indulhatott a haragos hullámverés. Mégsem így történt.

– *Fiacskám, itt az ideje, hogy muzsikusi érényeidet egy kis bölcsességgel is megtámogasd. Forradalmi hévvel csak forradalomban mehetsz valamire. Most nincs forradalom.*

Ádám úgy nézett az apjára, mintha először látná.

– *Adok egy jó tanácsot,* – folytatta Várdai-Kiss, és szavainak átható tekintetével adott nyomatékot – *lépj be a pártba.*

A fiú forradalminak nevezett lendülete nem hanyatlott. Ellenkezőleg: felébredt benne a konok ellenálló. Nagy lépéssel, szinte ugorva a barokk könyvszekrényénél termett. Hevesen kirántotta a kövér albumot és találmra felütötte. A színes gyári jelenet esztergályosára bökött:

– *Ez a fickó is párttag?* – kérdezte, aztán kapkodva majdnem beleszakított a következő lapba. – *Ez a kislány is azért érhet el valamit az életben, mert be fog lépni a pártba?* – szúrt rá mutató ujjával a fehér iskolaköpenyes, piros nyakkendőes kislányra és hozzátette: – *Vagy elég, ha az apja tagja az SZKP-nak?*

– *Látom, kezded felfogni...*

Ádám elhallgatott, s ha értette is, mit óhajtott az apja, az értés fényérvnyire volt az egyetértéstől. Várdai-Kiss harmadszor tömte meg a pipáját. Nála ez az idegesség biztos jele volt. A kényszeredett csendben a fiú fantáziája az apja sanyarú hadifogságnak nem nevezhető háborús éveit próbálta hiányos gyermeki ismereteivel becserkészni. Óvakodott, nehogy elhamarkodottan ítékezzen. Nem akarta meggyanúsítani, ennél jobban tisztelte az apját. Magába fojtva a gyanakvást, magában mégis megkockáztatott egy tényekre aligha alapozható kérdést: "Vajon csak a hegedűművész iránti megbecsülés emelte ki Várdai-Kiss Gézát a többi félmillió magyar hadifogoly közül?" Ha nincs ez a biztatás, ha apja most nem sugallja, hogy lépjen be az MSZMP-be, ha nem éli át a főhadnaggyal a beszerzésére tett kísérletet, ha nem fagyasztja le a konzulátusi elvtársnő, akkor talán fel sem merül benne a lopakodó gyanú: „Mivel fizethetett az öreg a kivételes elbánásért?”

Mintha érezte volna, mi minden kavargott a fia fejében, Várdai-Kiss megtörte a hallgatást.

– *Nincs háború, nincs forradalom. Békében békés eszközökkel kell kimászni a slamasztikából.*

– *Slamasztikából? Miféle slamasztikából?*

– *Van háborús slamasztika, édes fiam, azt életveszélynek is szokás nevezni. És van békebeli slamasztika is. Hogy jobban megértsd, így is mondom: békében is szarba kerülhet az ember.*

Ádám döbbenten hallgatta az apját, akinek szájából soha egyetlen triviális szót sem hallott.

– *Ha nem hagyják, hogy a vágyaidat megvalósítsd, én azt nevezem békebeli slamasztikának* – mondta az öreg művész.

– *Értem. A beszervezést a háborúban, fogságban, a párttagságot meg a zenész-karrier küszöbén kell elvállalni...*

Várdai-Kiss az égő pipát teljes erőből a dohányzóasztalon fekvő hamutálcához csapta. A perzselő dohány szerteszét hullott a diófa asztal politúrján és az eltörött ólomkristályban. A szikráiból a szőnyegre is jutott.

– *Tűnj a szemem elől!* – hangzott az oroszánordítás, ám mindjárt a nyomában egy tompított dühkitörésnek is felfogható jótanács: – *Gondolkozz, fiacskám, gondolkozz...*

Ádám, mint rendesen, most is szót fogadott. Felpattant a fotelból és a CCCP-albumot visszacsúsztatta oda, ahonnan ma másodszor is elővette. Szótlanul kisietett a szobából.

A család feje – veleszületett kompromisszum készsége okán, sőt az is elképzelhető, hogy restellte a konfliktust a család színe elé vinni – összetakarította dühének romjait és csipetnyi Amphorát újra a pipába tömködött. Ez pedig – úgy látszik – emlékek ébresztgetésére, háborús szellemidézésre is alkalmasnak bizonyult. Nem szívesen idézte fel a mégoly operett-könnyed fogságot, a lelkébe rejtett mozivásznon most mégis lepergette a háború végjátékának jeleneteit.

Ágyútalpnál karabéllyal és nem hegedűvel, nem karmesteri pálcával küldték a keleti frontra. Vezényelték és nem ő vezényelt. Rövidtávú hadiút volt. Ütegüket az ukrán falucskánál az 1943-as októbertvégi ködös hajnalban ejtette fogságba a lovas kozák alakulat. A lágert valahol a Donnál alakították ki. Bezsuppolták őket a barakkokba, az első reggeli szemlére a politruk is megérkezett: „Ki tud maguk közül hangszeren játszani?” A belorusz komisszár civilben a minszki konzervatórium

trombita tanára azzal jött, hogy ha lesz elegendő muzsikus, Rosztovból hozat hangszereket és megalakítja a lágerzenekart. Megrökönyödött, amint a magyar fogolyszállítmány egyik embere, Várdai-Kiss zászlós a háború-rongyolta, ütött-kopott hegedűt, a tábor akkor még egyetlen „leltári” hangszerét felhangolta, majd a szőrehullott, gyantázatlan vonóval rázendített Csajkovszkij: D-dúr hegedűversenyére.

A fogolysors fordulata viharos sebességre kapcsol. A tiszt szolgálati úton jelentett, s amint a felsőbb hadvezetés kulturális vezérkaránál megtudták, hogy nem akármilyen fogolyra tettek szert, mindkettőjüket Ogyesszába vezényelték. Felfedezőjével, a trombitás politrukkal együtt a haditengerészet elit, reprezentatív zenekarához került. Várdairól káderlapot fektettek fel, s akkor a személyzetis tengerésznek az oroszul még nem tudó magyar pantomim mozdulatokkal tudomására hozta, hogy ő nem csak hegedűművész, de karmester is. Erre aztán egy csapásra a katonazenekar kényeztetett magyarja lett. Soha többé nem őrizték fegyverese, s a raktárban az ellenséges Horthy-hadsereg egyenruháját a szovjet haditengerészet gálamundéjára cseréltették. Ő vezényelte a zenekari próbákat, ő tanította be a Lehár-, Kálmán- és Strauss-operetteket. A „zenés fogságban” két év telt el, s akkor a hadiposta kacskaringós útján négy hónapos késéssel levelet kapott otthonról. Igaz, ekkorra a belorusz trombitás már rég hírt hozott, hogy felesége és kisfia túlélte a háborút, Pesten élnek, sőt róla is tudnak. A megkésett levél a bizonyág öröme túl a honvágy kínjait is meghozta.

A tengerészgyalogság laktanyájához közeli kertes házban kiutalt munkaszobájában, amely a lakhelye is volt, épp Dunajevszkij és Lehár művekből szemelgetett a Nagy Októberi Szocialista Forradalom jubileumi hangversenyére, ahogy belépett hozzá egy polgári ruhás alak. Az elhárítás, a GR századosaként mutatkozott be. Közölte, hogy akár egy éven belül is hazakerülhet, de ennek a megbízható együttműködés a feltétele. Tudott a feleségétől érkezett levélről, hogyne tudott volna, nyilvánvaló, hogy olvasta is. Arról is hallott, hogy „a művész elvtárs” vágyik haza. Az ekkor már elfogadható oroszágával az ünnepi koncertre hivatkozva haladékot kért és megígérte, hogy megfontolja az ajánlatot. Úgy látszik, nem lehetett sürgős a századosnak, különben is szelíd, kulturált embernek látszott. Nem sürgette a választ. Búcsúzóul azért újra elhúzta előtte a gyorsítható szabadulás mézesmadzagját. Többé nem találkoztak, és ezt a minszki trombita tanárnak köszönhette. Aljosa leningrádi harsonás barátjától hallotta, hogy a baráti Magyarországról még 1947-ben is szovjet hadifogságban lévő emberek közül

egyesekeket politikai átképzésre visznek. A derék zenész kolléga most is segített. Csakúgy, mint ahogy a Don-melléki lágerből kihozta őt. Hamarosan a Moszkva melletti marxista-leninista iskolán találta magát. Így jutott haza 1948 nyarán a gyorstalpalón szerzett marxista elvekkel felvértezve és a szovjet zene alapos ismereteivel.

Az MDP választási győzelme után így kapott állást Pesten, a kultuszminisztériumban. A „haladó” zenei élet megszervezésénél jobban érdekelte a pódiumon művelhető zene, ezért a megbízható „Várdai-Kiss elvtársból” rövid minisztériumi pályafutás után megint „művész úr” lett. Az ötvenes években „művész elvtársként” azért minduntalan őt kérték fel az ünnepi hangversenyek istápolására. Koncert a felszabadulás április negyedik ünnepének előestjén... koncert a magyar-szovjet barátság pesti és vidéki rendezvényein... koncert november hetedikén... Ezek voltak a számottevőbb zenei rendezvények. Egyiken vezényelt, a másikon hegedűsként lépett fel, volt ahol csak szervezett. A Várdai-Kiss név fogalommá nemesedett, a haladó zenei élet élvonalában tartották számon. Az utóbbi fél évtizedben, ötvenhét óta népszerűsége mit sem változott. Ezt annak is köszönhette, hogy a kivételes megbecsülést a kemény években sem hasznosította ártó célokra. Azt pedig – Ádámot kivéve – senki sem vetette a szemére, hogy a Szovjetunió és az ott megismert zenekultúra szószólója volt.

Várdai-Kiss végiggondolta az 1943 és 1964 közötti évek epizódjait, s most, hogy pipafüstjében lehiggadt, arra jutott, hogy ha ott, az egyesszai szobájában a GRU-s százados erőlteti az együttműködést, vagy ha akkor nem kerül a politikai iskolára, a gyors hazatérésért talán vállalta volna... „Egyszer elmesélem Ádámnak...” – rekesztette be emlékeinek pergését. Íróasztala fiókjából előkotorta a családban „macskagyökérként” emlegetett Valeriánát. Lenyelt két tablettát, várt egy kicsit, aztán öregurasan átsétált a nappaliba, de ott már csend volt. A felesége a horgolt fehér kendőjében az elnémult zongora előtt ült. Kérdezősködni sem kellett. Tudta, hogy a gyerekek hazamentek. Ádám pontosan azt tette, amire az apja felszólította: eltűnt a szeme elől.

3.

Nem a harag sáncai mögé, inkább a sértődöttség csigaházába húzódott vissza a két Várdai. Az apa már elhangzása pillanatában megbánta indulatos kirohanását. A fiú érzelmi emésztőrendszerében azonban még fel-felkérődött a méreg, bár tudta, hogy családi házukban idegen a végleges szakítás. Egyetlen

feltevés, bizonytalanság mardosta: „Mivel fizethetett az öreg a szakmai előmenetelért?”

Linával nem osztotta meg az ilyesfajta aggályokat, anélkül is feszült köztük néhány nyugtalanító ellentmondás. Lina apja legutóbbi levelében írta, hogy már várják őket, de csak az áttelepülésük után, a Šiauliai melletti Drąsukalnis városkában számíthatnak a segítségre.

– *Ádám, nem egészen értelek meg* – mondta egy esti teázásnál Lina. – *Miért kellett olyan csúnyán összeveszni az apáddal? Nem akart ő rosszat azzal a párttagsággal. És... most rám is haragudj meg... azt mondom, hogy igaza van.*

Ádám is eltűnődött rajta, Lina pedig az összeveszésnek csak erről az egy részletéről tudott. Ő, a szovjet rend litván lánya természetesnek találta, hogy a pályáján haladni kívánó ember számára a párt támogatása az oxigén. Hiánya nehézlégzéshez, fuldokláshoz vezet.

– *Apámat is megértem, téged is értelek, de most én kérem a megértést. Minden áron nem fogok belépni a pártba...* – vetette oda Ádám.

– *Minden áron? Olyan nagy ár lenne ez, hogy megvalósíthasd az álmodat? Na és a házasságunk...*

Telefoncsengő szakította félbe a beszélgetést. Lina emelte fel a kagylót.

– *Igen, Géza bácsi, adom Ádámot...*

A fiú belekortyolt a teájába. Lina előtt következetesen mutatta az apja iránti sértődött egykedvűt. Átballagott az előszobában álló telefonhoz.

– *Ave Cézár, parancsolj...*

Lina Ádám arcáról próbálta leolvasni, mit mondhat neki az öreg Várdai.

HETEDIK FEJEZET

1.

Különös lelki átalakuláson ment át Angéla nővér azóta, hogy megismerte Fruzsínát. Oldott a zárkózottságán, de lehet, hogy csak új ismerőse előtt nyílt meg. Kölcsönösnek látszott a szimpátia. Teltek a napok és mind több jel árulkodott a lányok között bontakozó barátságról. Ha történetesen Fruzsina elmaradt a következő Rolls Royce próbáról, Angéla a kórházból telefonált.

– *Szia, valami baj történt? Eljössz, ugye? Többször ígérted már, hogy énekelsz velünk.*

Megígérte, ám azóta egyszer sem tudták rábeszélni. Nem gyanították, mi oka lehet, hogy ennyire tartózkodik. Hol ilyen, hol olyan ürüggyel bújt ki. Mindenki érezte, hogy szó sincs lámpalázzról, torokfájásról...

– *Utálok hazudozni. Pontosan ezért nem járok hozzátok a próbákra. Neked egyszer elmondom...*

A nővérkét a természet tizenhat éves korára olyan érzékkel látta el, ami szeizmográfként jelezte mások szenvedését. Most is megérezte, hogy a húsz éves nagylány, Fruzsina mélyebb okot rejt előttük. Az örömtelen gyermekkor után a Rolls Royce neki gondtalan oázist kínált, de Fruzsínának ez homlokegyenest mást jelentett. "Vajon mit?" – morfondírozott Angéla. Gondolt egy merészet és ki is mondta:

– *Tudod mit? Ma én se megyek a próbára. Gyere, megiszunk egy Bambi-t. Itt a mi sulinknál van egy kis cukrászda. Isteni a krémes. A Vas utca elején, a filmfőiskolánál várlak fél 6-kor. Dumcsizunk egy jót, ha akarod.*

– *Akarom* – felelte örömmel Fruzsina. Vágyott, hogy a korban is, lelkiekben is hozzá közelállóval megossza a fájdalmát. Adél néni megértő szeretettel viselte szívéen a sorsát, de az elvesztett szerelem feletti bánatában csak a negyvenhez közelítő, tapasztalt asszony anyáskodó vigaszával szolgálhatott: „Ne bánkódj, Fruzsika, rád még csodás napok várnak.”

Adél néni kéthetes szakszervezeti beutalóval Lillafüreden üdült, Fruzsínának ezért most csak magára kellett főznie, takarítania. Miért is ne mozdulhatna ki, ha már a Rolls Royce próbáját kihagyja. „Utoljára Ádámmal voltam presszóban... fagyiztunk” – idézte fel egy kistárkosi délutánjukat.

A kis pesti eszpresszó valójában nem árasztott meghitt hangulatot. Olcsó csipkefüggönyét – egykor talán fehér lehetett – ki tudja, hány év cigaretta füstje festette piszkosszürkére. A tessék-lássék kiürített üveg hamutartók még így, üresen is búzzal árasztották el a helyiséget. A lányok szerencsés órában ültek be. A hat pici asztalt még nem foglalták el az ügyeletes kerületi törzsvendégek. Mindössze egy nyugdíjas hivatalnoknak látszó öregúr kavargatta remegő kézzel a szimpláját.

– *Tényleg finom a krémes* – osztotta Angéla véleményét az édességkedvelő Fruzsina. – *Bizony én rendelek még egyet...*

Angéla felpattant, máris hozta a második krémest, s mellé a szódával hígított narancsszörpöt, mert épp elfogyott a csatos üveges Bambi, ami azért ennél a

kátrány ízű italnál jobb szokott lenni. Fruzsina erősködött, most ő akart rendelni és fizetni, de a nővére helyre tette:

– *Nem. Én fizetek. Én hívtalak, és különben is én már fizetést kapok, te meg még nem dolgozol. Amúgy erről is szeretnék beszélni veled... De majd később.*

– *Erről? Mégis miről?*

– *Lenne egy ötletem... de előbb most kifaggatlak. Ugye nem haragszol, hogy kíváncsiskodom? Tudom, hogy bánt valami.*

Fruzsina elmerengett. Nézte a tizenhat éves lány tiszta tekintetét, csodálta a korát meghazudtoló bölcsességet. Olyannak látta, mintha lelke és agya évtizedek tapasztalatát raktározna. Miért is tárulkozna ki előtte? A nála öt évvel fiatalabb kislány legfeljebb csak megértést nyújthat, és bármennyire is okos, segíteni úgysem képes. Azután mégis rászánta magát, hogy megosztja vele a kistárcosi év titkait. Angéla most épp annyi idős, mint ő volt abban a soha sem felejthető tanévben.

– *Nem töltöttem még be a tizenhetet... Életem legeslegszebb hónapjai voltak...*

– kezdte elmesélni Fruzsina a diákszerelm történetét. Szeme megcsillant, képzeletben talán újra az iskola kapuja előtt a lépcsőn állt és meglátták egymást a harmadikos Ádámmal. Úgy kezdett beszélni a fiúról, mintha még ma is találkozgatnának, mintha még tartana az utolsó randevú, az utolsó szerelmes óra az unokatestvér házában, mintha még mindig érvényes lenne a rakpart kikötő oszlopnál tett „örökké” fogadalom, mintha az öltözői szóváltás igaz sem lett volna a hírneves karmesterrel.

Angéla tágra nyílt szemmel hallgatta újdonsült barátnője szavait. Fruzsina folytatta:

– *Nem sokkal előbb adtak engem állami gondozásba, mert két évvel korábban meghalt az édesapám, rá egy évre pedig a mamát is eltemettük. Irtózatosszerűen éltünk... Egy szál ünneplő ruhámat, a sötétkék rakott szoknyát és a fehér blúzt a nyolcadikos évfélre kaptam Borcsa nagymamától. Szóval állami gondozott lettem, a kistárcosi gimnáziumba mehettünk, ahol zenei tagozat is van.*

Angéla most végre meg tudta, hogy Fruzsina nem csak szereti, de ismeri is a zenét. Mégsem tett erre megjegyzést, nem akarta megakasztani az elbeszélést.

– *Nagyon, de nagyon magányosnak éreztem magam a gimiben. Nem volt ott ismerősöm, nem volt barátnőm. Ha te tudnád, milyen az, ha az osztálytársak összesúgnak a hátad mögött, és te meghallod: „Szerencsétlen intézeti lány...” És akkor szeptemberben egy hétfő reggel elélem állt egy jóképű srác és mondta, hogy*

tetszem neki. Volt a tornaterem öltözőjében egy ember nagyságú tükör. A nagyszünetben odamentem és végignéztam magamon: mi a csuda tetszik rajtam?

Angéla értő mosollyal bólogatott, de most sem szólt, hagyta, hogy Fruzsina folytassa.

– Megint találkoztunk, de most már nem véletlenül. Észrevettem, hogy Ádám folyton ott mászkál a mi osztályunk második emeleti folyosóján, pedig az ő tantermük a földszinten volt. Egy oszlop mögül lestem, hogy tényleg engem keres-e. Engem keresett. Az egyik osztálytársnőmet faggatta, hol lehetek. A következő órán, ma is emlékszem, kémia volt, hallottam, hogy összesúgnak a lányok. Az egyik, az, akinél a fiú keresett, mondta a padszomszédjának, hogy „nézd csak az árvácskát, egy harmadikost csípett fel...” Meghallottam. Talán éppen azért is beszéltek úgy, hogy meghalljam. Rettenetesen fájt. Gondoltam, hogy talán még szégyellnem is kellene magamat. Később értettem meg, hogy a sulis egyik legismertebb diákjára, a gimnázium zenekarának szaxofonosára néhány lány régebben kivetette a hálóját.

Fruzsina abbahagyta az elbeszélést. Úgy tűnt, nehezebbre esik tovább mondani. Ujjait a garbója nyaka mögé süllyesztette és könnyed mozdulattal kihúzta onnan az ezürtláncra fűzött talizmánját.

– Nézd csak, ez a kis darab nád maradt nekem az ő szaxofonjából. Majd elmesélem...

– Meséld el!

– Na, szóval észrevettem, hogy Ádám egyre csak engem keres. Később minden szünetben együtt voltunk. Alig vártuk a kicsengetéseket. Egyre vékonyodott a matek füzetünk, mert ha nem találkozhattunk, akkor a kitépkedett lapokon írtunk egymásnak. Ádám legjobb barátja, kollégista szobatársa, a negyedikes Diósi Peti vállalta a postás szerepet. Ő volt a KISZ-titkár, a kistes ügyek intézésével mindig mindenhová bemehetett. Hozzánk is jött, a lánykoleszba és hozta-vitte a leveleinket. Ádám olyan gyönyörűségeket írt, amilyeneket csak régi szerelmes regényekben lehetett olvasni. – Fruzsina ennyi év után is ragyogó arccal idézte a diákszerelm bontakozásának a történetét, az '58-as őszi heteket, amikor Ádám elfeledtette vele, hogy „ő csak egy intézeti lány”.

– Itt kéne abbahagynom, pedig ez még csak a varázslat kezdete. Egyszer a próbátok szünetében mondtad nekem, hogy te még nem voltál szerelmes. Nem szeretném, ha az én történetemből arra jutnál, hogy a szerelemnek csak rossz vége lehet...

- *Miattam ne aggódj. Na és rossz vége lett? Ezek szerint szakítottatok...*
- *Mondom tovább. Nem szakítottunk vagy talán mégis... Szóval ott tartottam, hogy a levelek a kockás füzetlapokon mind a kettőnket lángra gyújtottak. A szerelem kiszorított mindent és mindenki mást a gondolatunkból. Csak mi ketten léteztünk.*
- *Ilyennek képzelem az igazi szerelmet.*
- *Mi se hittük, hogy másképp is lehet.*
- *Történt valami?*
- *Történt. Nem is akármilyen. Első csodás együttlétünk tanúja a kistárkosi határban sok százezer árpakalász volt. Őrt álltak mellettünk, mert tudták, hogy mi is olyan éretlenek vagyunk, mint ők. Tengernyi zöld kalász szegődött hozzánk cinkosul. A dűlőút mellett észrevettünk egy csőszkunyhót. Egy lélek sem volt ott. Belül a melegben elfelejtettük, hogy odakint a böjti szelek fújnak. Ádám muzsikás fantáziáját is ott ismertem meg. Azt mondta, hogy egyszer majd komponál egy dalt az áprilisi szélben zizegő, sarjádó árpaszálakról. És akkor leszakított egy kicsi, éretlen kalászt. Ugye érted, hogy miről beszélek?*
- *Értem.*
- *Ádám azt is mondta, pedig ő igazi városi fiú volt, hogy egy-két hónap múlva a kalászok olyan arany színűek lesznek, mint az én hajam. Bevallotta, hogy amikor meglátott a lépcsőn, a hajamba, a copfomba lett szerelmes. Andalogva sétáltunk visszafelé a dűlőúton. Már látszott a városháza tornya. Szerencsénk volt, hogy viharfelhő közeledett, és néhány esőcsepp észhez térített bennünket: futni kellett volna, hogy ne késsünk a délutáni kollégiumi kimenőről. Dehogyan futottunk! A világ minden részlete, benne a kollégium, a kimenő, a másnapi órarend, a tanárok, diáktársak ködbe veszttek, elsüllyedtek, nem léteztek... Lakatlan szigeten lépdeltünk. Nem vettük tudomásul, hogy igenis a valódi világ és már nem az őrt álló árpakatonák vesznek minket körül. Ádám a vacsoránál mellém ült, pedig a lánykollégium ebédlőjében külön terítettek a lányoknak, a másik hosszú asztalnál a fiúknak. Nem szólt ránk senki. A kollégista lányok nem irigykedtek, tudtak a szerelmünkről, ha pedig nem Etelka néni volt az ügyeletes nevelő, akkor a tanárok se ültettek szét bennünket. Lassan vacsoráztunk, addig maradtunk az asztalnál, amíg csak oda nem értek a rámolással a konyhás asszonyok. Aztán elbúcsúztunk, mert a fiúnak csapatostól át kellett vonulniuk az ő kollégiumukba. Egy ilyen hosszú vacsorázgatás után, s ez pontosan április harmincadikán történt, megbeszéltük Ádámmal, hogy*

éjfélkor kiszökünk és találkozunk a kollégium udvarán. Sűrű bozótjaival és öreg fáival inkább park volt ez, semmint egy szigorú intézet udvara.

–Kiszöktetek? – kérdezte Angéla, kihasználva az elbeszélés pillanatnyi szünetét, mialatt Fruzsina belekortyolt a szörpjébe.

–Kiszöktünk. Macskaléptekkel, papucsos lábbal kísértáltam a hálóból. Mintha tündérországba léptem volna át, olyan varázslatos volt az első májusi éjszaka. Tudod, Angéla, Ádámmal mi mindig mindent csodásnak láttunk. Azt akartuk, hogy május éjszakája legyen olyan, amit soha, de soha nem felejtünk el. Ez lett a mi valódi nászéjszakánk. Itt nem kellett nyugtalankodni, hogy valaki bejön a csöszkunyhóba. Ádám a fűzfa alatt kibontotta a copfomat, és arcunkat beterítettük vele. Ádám akkor azt mondta, hogy ilyen szépnek még nem látott. Pár lépésre a nagy gesztenyefán a virágok nekünk tartották a fehér gyertyáikat. Orgonabokrok nem voltak a kollégium udvarán, pedig Ádám, hiába nem kedvelte a műdalokat, most felébredt benne a vágy, hogy ezen a májusi éjjelen letépjen minden orgonát. Ugye milyen giccses ez az egész?

– Ugyan már, nem is giccses... vagyis talán az, de...

– Ha úgy vesszük, az egész szerelem giccses. A szerelmesek mindenféle színes képekkel veszik körül magukat. Olcsó, vásári porcelán nippekkel, horgolt terítőkkal díszítgetik a világukat. Pedig a csodálatos órákban azok mind mind a nemes művészi alkotásoknak látszanak. Még az én nagy zenei műveltségű Ádámom is képes lett volna május éjszakáján letépni minden orgonát...

– Jó téged hallgatni. Ti mindenről ilyen szépeket gondoltatok?

– Pedig mégsem ennyire gyönyörű a világ.

– Nekem mondod?!

Fruzsina most legszívesebben megkérdezte volna Angélától, mit jelent ez a rosszat sejtető megjegyzése, mégsem faggatta, mert tartozott még a kistárkosi történet utolsó mondataival.

– Na és akkor olyan dolog történt... A legszebb éjszaka utáni pirkadatkor villám csapott belénk. Neve is volt a villámnak: Etelkának hívták. Etelka tanárnőnek. Ki tudja, miért kelt fel akkor az ágyából, ki tudja, miért tartott ellenőrzést a hálókbán? Ki tudja? Lehet, hogy mégis akadt irigyünk a lányok között? Megleste valaki, hogy kiszöktem? Ez ma már nem fontos... Elemlámpájának fénycsóvjára pásztázta az udvart. A gyanútól fellelkesült fizika tanárnő – beceneve szerint Savanyúcukor –, a pirospozsgás, kövérkés vénkisasszony nem csalatkozott a rajtaütés sikerében. Nem

tudtunk meglépni előle. Épp annyi időnk maradt, mire lámpája fénye ránk talált, hogy az egykor apácának készült, ám tanárságra kényszerült Etelka szemét ne bántassa a látványunk. Kibontott hajam és a papucsom mégis tökéletes bűnjelet szolgáltatott számára. Tudta, hogy itt most tettenérés, a legtökéletesebb in flagranti történt.

– Jézusmária... – szakadt ki Angélából.

– Ezt súgtam én is Ádám fülébe, de ő nyugtatott, hogy talán nem vesz minket észre, talán elmegy mellettünk... Észrevett. A szemünk közé világított, pedig a hajnali fényben már anélkül is láthatta, amit látni akart. Engem beparancsolt az épületbe, Ádámmal közölte, hogy reggel jelenti a dolgot a fiúkollégium ügyeletesének. Leoltotta a zseblámpát és utánunk sziszegte: „Ezt nem ússzátok meg kedveskéim.”

– Nagy balhé lett belőle?

– De mekkora... Zengett bele a tanári szoba meg az igazgatói iroda. Etelka néni a kicsapásunkat követelte. Nagy vita kerekedett. Ezt néhány fiatal tanártól tudta meg Ádám, olyanoktól, akik tavaly, tavalyelőtt még egyetemisták voltak és eszükbe se volt, hogy elítéljenek bennünket. A jólelkű öreg igazgató, Németh Gerzson bácsi is a pártunkra állt. El akarták hallgattatni a Savanyúcukrot és a többi bösz erkölcsvédőt, de nem mentek semmire. A szavazás eredménye ellenünk szólt.

– És akkor kicsaptak benneteket a gimiből ...

– Képzeld el, megúsztuk. Ádám apja megmentett minket. A papa híres ember. Ha megmondom a nevét, tudni fogod, kiről beszélek. Várdai-Kiss Géza fia az én Ádámom.

Angéla nem akart hinni a fülének. Ki ne ismerte volna még most, a hatvanas évek derekán is a neves művészt?

– Régi szakmai barátság fűzte a Várdai-papát a gimnáziumunk igazgatójához. Megegyeztek, hogy a „botrányhős” Ádám átmegy a megyeszékhelyre és ott fog érettségizni.

– Téged meg otthagytak?

– Maradhattam volna, mert a híres ember, azt hiszem, Ádám könyörgésére vagy esetleg azért, mert mégiscsak jószívű ember, illetve az egyik városi lány mondása szerint úriember volt... Szóval a fiával együtt engem is kiragadott a Savanyúcukor karmai közül. Megúsztam a kicsapást. Persze nem mehettem el más városba. Rólam az állam gondoskodott, én a gyermekotthon „gyermeke” voltam. Ha Kistárkoson maradok a következő évben, ki tudja, hogy viseltem volna el néhány

tanárnő egrecíroztatását. De még ezt is könnyebb lett volna kibírni, mint az osztálytársak gúnyolódását. Pedig az álmom, hogy énekes vagy hangszeres zenész leszek, csak ott válhatott volna valóra.

– Végül te is eljöttél Kistárkosról?

– Ez már a történet vége. A nyári vakációt a gyermekvédőben kellett töltenem. Onnan szöktem meg ide, Pestre. Adél néni, akit te is ismersz, az édesanyám gyermekkori barátnője fogadott be. Nála lakom.

Angéla átérezte Fruzsina történetét.

– Nem csodálom, ha gyűlölöd azt az Etelka tanárnőt.

– Tévedsz. Én soha senkit sem gyűlöltem. A gyermekotthonban lett volna okom rá... Erről egyszer majd mesélek...

Fruzsina elbeszélésének májusi idilljét feledtette a történet végének sötét színeihez is illő cukrászda dohányfüstös, szürke csipkefüggönye és a féldecikre sorra betérő borostásképűek zajongása. Ideje volt hazamenni...

2.

Fruzsínának az óbudai lakásban ma nem volt kedve egyedül vacsorázni, és álom se jött a szemére. A cukrászdai beszélgetés Angélával nemhogy vigasztalta volna, de az eddigieknél is jobban lehervasztotta. A konyha ablakából látta, hogy ezen az 1963-as őszi éjjelen a város nem hajlandó elaludni. Mintha csak az ő reményének halála felett virrasztanának az emberek.

Ködfelhők úsztak át a kis téren összefutó utcák torkolatán. A tér fáit, bokrait a sötétség fátyla takarta, köd szitált, s az utcai lámpák fényében látszott, hogy nedves a járda. Elszáradt gesztenyefa levelek tapadtak az aszfalthoz. Végre kihalt az utcai forgalom, az utolsó busz is elhúzott. A házakban csak itt-ott világított egy-egy ablak: talán beteg sóhajtozott mögöttük vagy késői órán tanult egy diák...

Eszébe jutott, hogy Angélának nem is mesélt a találkozásáról a Várdai-apukával. Angéla talán azt hiheti, hogy Ádám még ma is az ő Ádámja. Nem tudja, hogy ennek már vége... mindennek vége...

A hajnali szendergésben különös reménység kísértette meg: talán Várdai-Kiss Géza is nem mondott igazat... Ádám talán mégis itt él Pesten... nem is messze... lehet, hogy néhány utca választja el őket egymástól...

Másnap délig aludt.

NYOLCADIK FEJEZET

1.

Ha nincs ez a telefon, ki tudja, hogy folytatódik Lina és Ádám szócsatája a párttagságról. Az összetűzés nem sok jót ígért. Ádám nem fogadta meg az apja tanácsát. Nem kereste a kapcsolatot sem a főiskolai párt alapszervezettel, sem a kerületi pártbizottsággal. Az alkalmi munkahelyén, a katonazenekarnál sem szólt a párttitkárnak, az üstdobos Kókai Viktornak, aki pedig főiskolai évfolyamtársa, mondhatni barátja volt.

Linának nem kellett sokáig találgatnia, mit mondhatott Várdai-Kiss a fiának. A telefonbeszélgetés percnél tovább sem tartott.

– *Jól van, megyünk.*

Ádám a villára tette a kagylót és a menyasszonyához fordult.

– *Gyerünk az öregékhez. El sem képzelem, mit akarhat a fater. Mindkettőnket vár.*

A Váradi villában nem várták őket vacsorával. A családi muzsikálás is elmaradt. Épp csak átlépték a küszöböt, Mária asszony nem rejtett izgalommal, arcán vibráló, izgatott örömmel fogadta őket.

– *Menjetek be apádhoz... Nagyon kérlek Ádám, légy jó fiú, türtőztess magad. Apád jó hírekkel vár titeket.*

Az anya ismerte a két Várdai-generáció robbanásveszélyes nexusát, nem is csoda, hogy szükségét érezte a viharjelzésnek. Az útravaló ezúttal feleslegesnek bizonyult. Ádám Linával kézen fogva lépett be apja dolgozószobájába, s hogy a netán felhangzó hegyibeszéden se pörögjön fel, hogy türtőztesse magát, – újabban szokásává lett – csendben tízig számolt. De még köszönni sem volt idejük, az atya belefogott a mondókájába:

– *Ne kérjétek, hogy részletezzem... Elég, ha tudjátok, mindent elintéztem. Linának útban van a házasságkötési engedélye, te meg fiacskám olyan meghívólevelet kapsz, hogy ha minden jól megy, a konzul nyújtja át neked a vízumot* – adta elő egyszusszra Várdai-Kiss. Észre kellett venniük, hogy kutató tekintete a hatást leste. A meglepetés elemi erővel hatott, mint Haydn Est-szimfóniája zárótételében a viharzene. Lina öröme, ha az örömek skálára oszthatók lennének, Ádáménál néhány vonással magasabbra szökkent. Azért is lehetett így, mert a fiú kezdett belefásulni a szovjet-Litvánia meghódításának kudarcaiba. Ádám ilyen volt. Ha valamihez egyszeri nekifutással nem tudott hozzájutni, talán nem is feladta, de újabb rohamait csillapodó sebességre kapcsolta.

– *Köszönjük...* – mondta Ádám. Lina visszhangozta:

– *Köszönöm Géza bácsi.*

Lina arcán az öröm jeleit kísérte ugyan halvány aggodalom, de ezt most senki sem vette észre.

Az apa ritkán nyitogatott bárszekrényből négy kupicát rakosgatott a tenyérsi alpakka tálcára. Az ilyen művelethez nem szokott ember esetlen mozdulatával töltögetett a Lánchíd konyakból, aztán a fiához fordult:

– *Hívd be anyádat, igyon velünk ő is a medve bőrére.*

Ezt a magyar mondást Lina nem ismerte.

– *Milyen medvéről van szó?*

– *Ha valami még nem biztos, akkor a magyar előlegben iszik a még nem elejtett medvére, a trófeára* – felelte apja helyett Ádám, s ezzel a magyarázattal felhőt terelt az idősebbik Várdai ábrázatára.

– *Másféle magyarázat is létezik. Inkább azt tanítsuk meg Linának. Szóval akkor is ihatunk a medve bőrére, ha a medve biztos, legfeljebb nem azonnal teszik elénk a bőrét.*

Ádám eleget tett anyja kérésének: nem szállt szembe az öreggel, csak magában dünnögött: „Lássuk a medvét!” A további okoskodásnak, így az összezapásnak amúgy is elejét vette a belépő anya, akit Lina most ugyanúgy megölelgetett, mint ahogy, a zongora-gordonka játéuk után szokta.

– *Tessék velünk medvét vadászni* – mutatott a poharakra, bizonyítékul, hogy megértette a magyar nyelvleckét.

Mária asszony tudta, hogy moszkvai művészbarátai elegyengették az utat. Tudta, hogy Lina maholnap kézhez kapja a házasságkötési engedélyt, Ádám számára pedig Moszkvából máris postázhatták a minisztériumi nyomatékkel megsegített, hivatalos meghívólevelet.

– *Látod Ádám, apád mindenre képes az egyetlen fiáért* – mondta Várdainé a hangulathoz illő ünnepélyes, mégis finoman kioktató hanghordozással. Ha nem restellte volna, mert ő is a szeszek esküdt ellensége volt, most egymás után két kis konyakot is benyakalt volna. Ádámék küszöbön álló litvániai útjának leglelkesebb híve. Lina és Ádám házasságában, a litvániai áttelepülésben és ottani zenészkarrierjükben látta a biztosítékot, hogy örökre elcsitul a kistárkosi lány szirén hangja. Ki tudja, talán Ádám lelkében is csillapult a Fruzsina iránti érzések hullámainak amplitúdója.

2.

Tíz napja múlt, hogy ittak a medve bőrére, Lina számára be is futott a magyar-szovjet frigyét engedélyező pecsétetes papír. Az esküvő napját 1966 június 14-re tűzték ki. A szombati időpontot Várdai-Kiss Géza alkudta ki az anyakönyvi hivatalban. Előbb úgy volt, hogy egy délutáni ifjúsági bérleti hangversenyről érkezik a Ságvári téri központi házasságkötő terembe. Karmester-cserét intézett, ám a ceremónia óráját egy másik pár fél ötre lekötött időpontja miatt mégsem sikerült hatnál korábban tetetni.

Várdai Kiss Gézát új aggály rémítette: mi lesz, ha a falusi lány fülébe jut az esküvő híre? Ha akkor, ott a színházi koncert után az öltözőben vakmerőn elébe állt,

hogyan tudakolja, mi van Ádámmal, miért ne használna ki ezt az alkalmat is? Rémlátomásába bevonta Mária asszonyt, akiből felcsapott a hisztéria lángja.

– Géza, neked megint igazad van. Ki tudja, mire képes az a kis nőcske?!

– Ma is látom, ahogy ártatlan képpel elélem állt.

– Éppen ez az. Most meg hívatlanul betoppan az esküvőre.

– Gondolkodjunk... – Várdai-Kiss széles, magas homlokát a hegedűművész hosszú, vékony ujjainak abroncsába fogta és hátradőlt kedvenc hintaszékében. – Nos... egyszerűsítsünk mindent. Az esküvőt a legszűkebb családi körben tartjuk. Szerencsére Ádám sincs oda a családi népnepélyekért. Lina... hát... talán Lina rokonságából sem tudnak sokan ideutazni.

– Nem nyomatunk meghívókat – tökéletesítette férje ötletét Mária asszony.

– Lina szülei eljönnek Litvániából és itthon szűk körű, családi vacsorát rendezünk – folytatta a tervezgetést a férj.

Várdainé a zongoraszékén ült. Az egyre tökéletesedő ötletet egy C-vel indított kromatikus skálával nyugtázta a fehér-fekete billentyűkön, ám a skála mélyülő visszaújtjában ujjai a G hangnál lemerevedtek.

– Mi lesz Géza, ha ez az egész nem tetszik a gyerekeknek? Nem erőltethetjük rájuk... Mégiscsak az ő esküvőjük.

– Akkor pedig magára vessen Ádám, ha berobog a volt szeretője.

Három teljes hét maradt az esküvőig. Biztató hír jött a szovjet konzulátusról. A jól felcicomázott meghívólevél, mintha varázsszavakkal suhintottak volna a Bajza utcára, egyszerre fellazította a hivatalnok görcsösen pecsételő kezét. Teljesülni látszott Várdai papa második ígérete is. Valamelyik moszkvai kulturális főisten szavatolta, hogy az ifjú magyar muzsikusz nem imperialista kém. Egyedül talán Linára telepedett rá a bizonytalanság ködgomolyaga, de Ádámnak sem szólt róla.

Mostanában majd' minden nap a szülői háznál vendégeskedtek. A párocska ma kirobbanó jókedvvel viharzott be. Lina kacaja már az előszobában hullámozott, s hozzá Ádám dörmögő basszusa társult. Úgy hangzott, mintha tuba kísérné a hegedű É-húrján csilingelő dallamot. A nappaliban rájuk váró szülők békés este kilátását sejtették. Nem is kellett sokáig várni, hogy az esküvői terveket megbeszéljék. Ma sem maradhatott el a szombat esti szokássá vált zongora-gordonka kettős. Mária asszony elképzelése szerint ebbe az idillbe beleillett a ceremónia megvitatása.

– Na, mi van veletek? – kiáltott ki Várdai-Kiss a csukott ajtón is áthatoló hangon. Felelet helyett kipattant az ajtó és Lina piruettel a szoba közepén termett.

Mögötte a ház hangulatához inkább alkalmazkodó medvetempóval cammogott be Ádám. A kétféle *entrée*-nek felelt meg a szereposztás is. A jókedvük magyarázatát Lina vállalta.

–*Kérünk szépen véleményét az anyukától és az apukától...*– kezdte sajátos magyarságával, s miután már a szovjethatalom is megtámogatta a közös életutat, Mária néniből „anyuka”, Gáza bácsiból „apuka” lett. – *Van nekünk érdekes tervezés.*

–*Nekünk is van* – felelte az apóssá előléptetett Várdai-Kiss –, *de halljuk előbb a tetteket.*

Lina mély lélegzetet vett.

–*Telefonált az apukám Šiauliaiból. Köszönik a meghívást, elutaznak ide el az esküvőre...* Azt kéri, hogy a lakodalom nálunk legyen, Litvániában... *igazi litván lakodalom. Oda eljön a magyar anyuka és apuka* – hadarta, hogy egyetlen összefüggő mondatnak hatott az egész. Aztán pici hatásszünet után folytatta: – *Milyen vélemény van róla?*

Várdai-Kissnek türtőztetnie kellett magát, hogy örömkötését korához és méltóságához igazítsa. Feleségére pillantott, rajta is az öröm tüneteit látta. S ha egyszer Lina volt a fiatalok szószólója, ő is átadta ezt a szerepet a feleségének.

– *Mária kedves, szólj te is a kettőnk nevében.*

Várdainé számára nem volt kétséges, mit mondhat erre. Maga Lina kínálta a megoldást, majdnem ugyanazt, mint amire ők is gondoltak.

– *Leendő apósod, Ádám, ennél szebb ajándékot nem is adhatna neked. Litván lakodalom! Épphogy belépsz Lina hazájába, máris az áhított néplélek ölel magához. Méltóbb kezdést el sem tudok képzelni.*

A litván lányka mosolygós, kedves arcát pirospozsgásra színezte az öröm. Előbb apósa nyakába ugrott, majd egy dobbantással az anyóst perditette táncra. A családi örömnep közepette Ádám érezte, hogy neki is szólnia kellene, de apja megelőzte.

– *Kedveseim* – fordult a fiához és menyéhez színpadias pátosszal, már-már pohárköszöntős hangon –, *én is meglepek benneteket egy kis nászajándék-félével. Fogadjátok szeretettel...* – Az asztalon nyugvó, vörösréz intarziás fakazettából hosszúkás fehér borítékot emelt ki. A dolog pikantériája, hogy Mária asszony sem tudott erről. Ádám átvette az apjától, az anya is, Lina is kíváncsian várt. A fiú fennhangon olvasta a borítékból kivett kartonlapról:

– *Kéthetes beutaló a prágai Internacional Hotelba és két repülőjegy.*

– *A nászutat tőlünk kaptátok, és az esküvő után... ha jól tudom... anyukátok magyaros disznótoros vacsorával rendez egy kis családi lakodalmat. Mit szóltok hozzá?* – Ezzel Várdai-Kiss Géza be is csempészte az eredetileg szándékolt kényes témát.

– *Nagyszerű. Nagyon köszönjük* – mondta Ádám. Linára pillantott, s egy kacsintással meg is kapta menyasszonya egyetértését.

Mária asszony felbátorodott a ritkaságszámba menő családi egyetértésen és most már egyértelmű beszédre szánta magát.

– *Nézzétek, úgy látjuk jónak, hogy néhány baráttal bővítendő szűk családi körben lenne az esküvő itt, a villában. Ha nagydobra vernénk, apád népszerűsége miatt még a sajtó is odacsődülne a házasságkötő terembe. Ha nem küldözgetünk szerteszét egy halom meghívót, akkor meghitt családi ünnep és nem a zenei élet eseménye lesz az esküvőtök.*

Ádám sűrű bólogatásokkal jelezte, hogy egyetért, de Lina, ha nem is vallotta be, csalódott. Arcára fagyott a mosoly. Jólneveltsége és a kivételesen egyetértő Várdai család tisztelete okán egyetlen szerény kérdést engedélyezett magának:

– *De azért egy-két főiskolai barátot esküvőre szabad elhívni?*

– *Hát persze, hogy szabad. A rokonokat és a legjobb barátokat meghívjuk, de csak szóban.*

– *Nagyon jó... Van énnekem csinos esküvői kiskosztüm. De litván lakodalomban lesz fátyol és csipke is...*

A budapesti esküvő a Várdai szülők megnyugvására, pontosan elképzelésüknek megfelelően, este hat után diszkréten lezajlott, anélkül, hogy a kistárcosi lány – Mária asszony aggódó szavával élve – „befurakodott volna a násznép közé.”

(Ismerjük Fruzsínát: ezen az áron, hívatlan vendégként nem óhajtotta viszontlátni Ádámot. Márpedig Fruzsina tudott az esküvőről! Ismerte a napot, az órát és a házasságkötő terem címét. Várdaiék féltve őrzött családi titka megsérült... de erről majd később...)

3.

A Várdai-ház ajándékát, a nászutat másként élte meg Ádám és másként Lina. Most sem egyformán ítélték ugyanarról. A diplomácia nyelvén szólva csupán

zenei nézetazonosság volt közöttük. Rótták a hangulatos, ódon prágai utcákat, belső hallásukban Smetana Moldvája zsongott. Nem nyugodtak, amíg egy Prága-közel városkában fel nem fedezték a kultúrház műsorán a cseh szimfonikus költeményt. A történelmi és politikai érzékenységre nevelt két fiatal nem csak a muzsikára nyitotta rá a szemét és fülét. Lina, a litvániai szovjet iskola, a lenini Komszomol neveltje a csehekben még a magyar szövetségi hűségénél és internacionalista barátságánál is erősebb kötődést vélt felfedezni, bár jól tudta, hogy ez az az ország Moszkvához, de még Vilniuszhoz képest is nyugatra fekszik. Nem csak a térképen. Pesten hallotta, hogy itt is, Varsóban is lazábbak az egyetemi klubok. Leningrádi diákkorában társai sóvárogva emlegették, hogy a lengyeleknél októberben még dzsessz-fesztiválokat is rendeznek. Ádámot épp ezek a nyugatias jelenségek vonzották, szeretett volna mélyeket szippantani a friss, prágai levegőből. Volt ebben nem is kevés téves illúzió, s talán okosan tette, hogy a nászútjuk előtti napokban hitelt adott cseh zenész ismerősének, s a londoni gombafejekre formázott frizuráját a fodrásszal népi demokratikusra szelídítette.

Lina enyhe felháborodásával találta magát szemben Ádám, mert egy este szokatlan ötlettel rukkolt elő. Pesten hallotta, hogy valahol Prágában már létezik sztriptíz. A hírforrás ugyanaz a cseh fiú volt, aki figyelmeztette, hogy a cseh rendőrök, tetszik, nem tetszik, kopaszra nyíratják, ha Beatles-utánzóként az útjukba téved.

– *Megbolondultál?* – kérdezte Lina, s noha az ilyesféle költői kérdésre nem szokás válaszolni, Ádám mégis felelt:

– *Nem bolondultam meg. Mi rosszat látsz benne, ha az ember elgyönyörködik egy gusztusos női testben?*

A fiatalasszony hallgatott. Érzékeny lelkében mintha csellóhúr pattant volna el. Nem tudta, mit kellene mondania. Ádám sejtette, hogy a feszültség a feleségénél kiolvasztotta a biztosítékot, mégsem hitte, hogy ennyire lelombozódott. A visszavágóra a másnapi svédasztalos reggeliig kellett várnia. A tejszínhabos kávé mellett ifjú neje előadta az idegenforgalmi ismertetést, amit az újabban kiadott prágai baedekerekben már nem lehetett olvasni. Csakhogy Lina egy tíz esztendeje kiadott, szovjet útleírásból idejét múlt tényekről olvasott.

– *Tudod kedvesem, hogy ez a szálloda, amiben lakunk, a szovjet nép ajándékeként épült a csehek számára?*

– Tudom. Apám úgy mondta, hogy Sztálin építtette. Olyan is, mint a moszkvai Lomonoszov Egyetem, csak hogy ez itt a prágai Dejvice kerület, és a Hotel Internacional nem kimondottan a cseh építészet remeke. Szerinted beleillik az Arany Prága képébe?

Linát meglepte, hogy az épület-szuvenir a generalisszimusz nevéhez fűződik. Szeretett volna a striptízért elégtételt venni, de ez most bumeráangként visszapattant. Jobbnak látta berekeszteni a beszélgetést. Anyja hiába orosz asszony volt, a hruscsovi éra neveltjeként ő sem áradozott a Szovjet Nép Nagy Vezérének tetteiről.

– Jól van Ádám, döntetlen.

– Ja, igen... akkor már érthető, hogy a szégyentelen perszóna miért nem a mi szállodánk bárjában vetkőzik. A paráználkodás méltatlan lenne a sztálini szellemhez.

Hitvесе cinikus megjegyzésére Lina nem reagált. „Hadd legyen az övé az utolsó szó” – vélekedett, de Ádám konok ellenkezése nyomot hagyott benne a nászúton és azon túl is... Pedig újdonsült férjének öröme az ő öröme is lehetett: Ádám álmának beteljesülése várt rájuk. Litvánia meghódítása, és Ádám szándékában a litván népzene leigázása. Még egy hónap – csomagolás, búcsúzkodás, augusztus huszadikán az utolsó katonazenekari koncert – utána repülés Moszkvába, onnan Vilniusba. Ott a reptéren az apja vár rájuk, hogy autóval Šiauliaiba vigye őket.

Egyelőre Prága csodáit élvezték, cseh zenei élményekre vadászgattak. Egy reggeli újságvásárlás alkalmával a csehszlovák pártlapban, a Rudé Právóban Ádám a koncert-programokat böngészte, s miután a vetkőzőszámot kínáló lokálnak – mi sem természetesebb – az öntudatos hasábokon nyomát sem lelte, a magyar-cseh utiszótár támogatásával a libériás londonerhez fordult:

– Kde je striptýz v Praze?

– Sajnos nem ebben nem tudok segíteni – válaszolt kristálytisza kassai magyarsággal a szállodai alkalmazott. – A télen néhány este a Vencel téren, az Alhambra Varietében volt vetkőző szám, de betiltották.

Türelmetlenül várta, hogy a svédasztalnál megoszthassa Linával az erotikus hírszerző akció negatív eredményét, és jólnevelt hitvесе szemében rehabilitálhassa a cseh erkölcsöt. Lina közömbösen fogadta a hírt, de magában nyilvánvalóan megütközött azon, hogy férjének még mindig a pucér nő jár az esze. Pedig dehogy járt. A népzene megszállottja itt is rátalált a maga kis csemegéjére. Július

harmadikán a Smetanovo Divadloban teltház előtt játszották a népzenei források táplálta cseh nemzeti daljátékot, Smetana vígoperáját, „Az eladott menyasszonyt”. Jegyet ugyan nem kaptak, a prágai színház mégis megnyílt előttük. Ha pótshékekre is, de bejutottak. A feltűnéstől, a kivételes elbánástól, a potyázástól viszolygó Ádámban a zenei átélés vágya elnyomta a szerénységet. Jól számított. Elég volt kiejtetenie a Várdai-Kiss nevet, apja híre az ülepük alá tolt két széket. A cseh színgazgató, akihez bekopogtattak, kávéval is megtoldotta a pótshékekre szóló meghívást.

Az újházások ódzkodtak a könnyen elpattanó húrok megpendítésétől. Ha nem akarták a nászútjukat civakodásra pazarolni, akkor csak a hangversenytermek, színházak, hangszerüzletek, zenemű boltok között kacskaringózó biztonságos utakat jártak. Ádámot inkább a nevezetes prágai sörözők, a svejki atmoszféra átélése csábította, ellensúlyozva Lina múzeumok iránti érdeklődését. El kellett térítenie, mert attól tartott, hogy a múzeumokban óhatatlanul összeesapnának némely történelmi esemény körül. (Nem sejtette még, hogy litván nejének rejtett vonásaiban – ha akarná – az egyetértés közös pontjaira is rátalálna.) Az U Fleku tölgyfaasztala mellett így is tökéletes házastársi egyetértésben szürcsölték Ádám szerint a világ legzamatosabb sörét.

4.

Július derekán Pesten sorra fogadták a barátok szerencsekívánatait. Telefonokat kaptak magyarul, litvánul, oroszul vagy beugrott hozzájuk valaki és jelképes nászajándékot, emigránsnak szánt „hamuba sült pogácsát” hozott. Ki egy kottát, ki egy lemezt, a katonazenekar pécsi fuvolása, Emil egy üveg Villányival jött.

Ádám iskolai szótárfüzetet nyitott, Lina taníttatni kezdte neki a litván kifejezéseket. A magyarnak minden rokonszenve dacára az volt a véleménye, hogy „nyögvenyelősek”. A fiatalasszony egy ilyen morgolódás után tréfálkozva megjegyezte, hogy kereshetett volna magának észt ösztöndíjas menyasszonyt, az legalább a magyarok távoli nyelvrokona.

5.

A szovjet konzulátus hivatalnoka furcsa mód tapintatosnak bizonyult. A korábban szűkszavú, kölni illatú, kövér nő, mintha csak tudta volna, hogy a késő esti hangszeres gyakorlások és az újházások szerelmi ritmusa miatt Ádám későn kel, a telefonhívást későre tette. Délelőtt tíz volt...

– *Jó reggelt kívánok Várdai elvtárs – szólalt meg a vonal Bajza utcai végén az ismerős hang. – Mikor befáradni tudna mihozzánk?*

„Nocsak, én mondhatom meg... és ráadásul befáradhatok...” – álmélkodott magában Ádám, a meglepő lazaságot némi feszességgel viszonzta:

– *Természetesen a konzulátus legközelebbi fogadóórájában... Úgy tudom, holnap délelőtt tíztől...*

– *Az is jó lesz, de magának nem kell fogadóóra. A tanácsos elvtárs más órában is szívesen várja.*

– *Nekem mégis jó lenne a tíz. Ne a konzulhoz menjek? Milyen tanácsos vár?*

– *Itt nálunk, a konzuli hivatalban várja a kulturális tanácsos. Egy pillanat, megkérdezem...* – a nő feltehetően egy másik készüléken egyeztette az időpontot. – *Igen. Holnap tíz óra jó lesz. Várunk magát...*

Lina nyugtalan lett. Tanakodásba fogtak: ez meg mit jelent? Végül a feleség úgy határozott, hogy megosztja férjével az őt régtől feszegető szorongást.

– *Még nem mondtam neked... Hiába kaptunk biztatást otthonról, te mégsem költözhetsz be Šiauliaiba. A főiskolás év végén említette nekem a követségen az ösztöndíjas felelős. Nem akartalak idegesíteni, de most az a gyanúm, hogy nem olyan sima a dolog. Lehet, hogy másik városban kell letelepülnünk. Drąsukalnisban. Az csak húsz kilométer onnan.*

– *Várj csak Lina, nem értem. Mi az, hogy nem élhetünk a te városodban? Mennyivel másabb Drąsukalnis, mint Šiauliai?*

– *Šiauliai zárt város. Katonai körzet. Oda nem utazhat be külföldi.*

– *Micsoda? Egy szövetséges, baráti szocialista ország zenészét kitiltják onnan?*

– *Dehogyan is tiltják ki, csak be se engedik.*

– *Az ugyanaz. Miért csak most mondod nekem?*

Ádámban ágaskodott az indulat. Nem tudta, hogy hitvesére vagy már megint a Nagy Szovjetunióra, netán a világmindenségre fújja a kénköves lehetétét. Nem akarta igazságtalanul bántani Linát, ezért tízig számolt. Lassú léptekkel a konyhába vonult, megnyitotta a csapot, majd ugyanilyen vontatottan lekortyolt egy bögre vizet. Gúny, a harag és a sajnálkozás vegyült az egész mozdulatsorban. Lina felismerte az indulatát leginkább így csillapító Ádám gondolatait.

– *Nézd Ádám, még mindig azt mondom, hogy bizakodjunk, de ha kell, az én apukám Kaunasban is szerez nekünk munkát. Te onnan is ismerkedhetsz a*

népzenével. Litvánia nem nagy ország. Ha Klajpedában megfújnak egy birbynét, azt Vilniusban is hallják.

– Gyerünk a Várdai-villába – mondta hirtelen támadt ötlettel Ádám. – A jó öreg bolsevik majd csak mond erre is valamit.

– Semmi értelme. Csak találgatnánk. Reggel menj el a konzulátusra, utána okosabban leszünk.

Ádám egyetértett. Egész napra a házimunkába temetkeztek. Rendezgették a prágai út trófeáit, kottákat, képeslapokat. Ádám a filmtekercsekkel elszaladt az Ofotértbe, Lina pedig csellója helyett a mosógépet hangolta. Igyekeztek gondolatukból kisöpörni a „zárt várost”. Ádám azzal áltatta magát, hogy a kulturtanácsos – ha egyszer tanácsos! – akkor biztosan tanácsokkal akarja őt ellátni, hogy könnyebben eligazodjon a litván, jobban mondva a szovjet kultúra útjain. A prágai két hét, a Hotel Internacional választékos vacsorái után egy kis diákos egyszerűségekre vágytak. Virslit főztek és bőséges mustárral nyakon öntve, pesti zsemlével kísérve a hazai kedvencüket vacsorázták. A tea mellett Ádámot mégsem hagyta nyugodni a „zárt katonaváros” dolga.

–Mégsem szép tőled, Lina, hogy elhallgattad előlem... Szólhattál volna előbb is, hogy bevehetetlen erődítmény ez a te Šiauliaid. – Olyan hangsúllyal mondta ezt, mintha ifjú nejét árulással vádolná.

Lina, biztos volt benne, hogy ha erre bármit is válaszol, felpöröghet a konfliktus spirálja, ezért felelet helyett az okos nő csodafegyverét vetette be.

– Várj egy percet. Mást is elhallgattam előled. Emlékszel? Prágában a Jungmann téren a Dom Muzyki polcain te kottákat, partitúrákat válogattál meg mindenféle régi cseh hangszerekben gyönyörködtél, addig én pár percre eltűntem. Nem messze oda, Vencel herceg lovas szobrával átellenben, a Dom Mody divatházban vettem valamit, ami tetszeni fog neked – mondta félreérthetetlen, csábos asszonyi mosollyal, s míg mesélte a prágai bevásárlást, lassított felvétel mozdulataival tűzpiros, tüll bébidollt húzott ki a fehérneműs fiókból. Nem kevésbé lassú, csábos mozdulatokkal otthonkáját erre a hálórúhára cserélte. Ádámnak eszébe se jutott tovább feszegetni a zárt város titkát.

6.

Kínosan pontos időben, két perccel tíz előtt jelent meg a Bajza utcában. Apjától tanulta: „Minél nagyobb ember leszel, annál tisztelned kell másokat, és a pontosság a királyok udvariassága...” A portáról ezúttal nem a konzulátusra

irányították. Szemrevaló, filigrán nő tipegett le érte és egy számára eddig ismeretlen szobába kísérte. Türelmet kért, mondta, hogy a tanácsos elvtárs mindjárt jön, de addig is: kávét vagy teát hozhat?

– *Teát kérnék* – felelte, s a szívélyesség némiképp meg is nyugtatta. Először érezte, legalábbis elképzelte, hogy ebben az épületben ő már nem kérelmező ügyfél. Teát kért, mert a kávézás szokásos ceremóniájával köszönt el Linától és arra is gondolt, hogy ideje teázáshoz szoktatni magát, hiszen mégiscsak a szamovároktól gőzölgő Szovjetunióba készül.

A titkárnő ezüst tálcáskán két csészét hozott. Az egyikben, a zöld mintázatú kerámia csészében az ő teája fölött gomolygott a pára, a finom metszésű üveg pohárban pedig kávé illatozott. A csinos asszonyka nyomában belépett egy tömött, fekete bajuszos, alacsony termetű joviális úriember. Még a markában volt a kilincs, amint Ádám zenész fülének is kellemes, bársonyos bariton érkezett:

– *Jó napot kívánok goszpogyin Ádám.*

– *Zdravstvujtye...* – ugrott elő a fiatal ember memóriájából az iskolai orosz órák tanárköszöntő mondatának kezdő szava.

– *Zdravstvujtye, zdravstvujtye...* – ismételt rá a belépő a joviális külsőhöz illő jókedvvel. Kezet nyújtott. – *Ha nem tud jól oroszul, semmi baj, magyarul is beszélhetünk. Vaszilij Ivanov kulturális tanácsos vagyok. Magának nem fontos bemutatkoznia, tudok magáról mindent.*

Ádámot ez nem lepte meg. Elképzelte, milyen vaskos dossziét őriznek róla ebben az épületben. Most meg, hogy Lina a zárt katonavárosról beszélt, fantáziája megkettőzte a „Várdai Ádám” címkével ellátott aktacsomó méretét. „Lesz, ami lesz, rákérdezek” – fontolgatta és önmagát is meglepő vakmerő kérdéssel rukkolt elő:

– *Akkor azt is tudja tanácsos elvtárs, hogy tiltott litván városban akarok élni a litván feleségemmel, sőt dolgozni is ott szeretnék.*

– *Tudom. Ez nem is olyan lehetetlen.*

– *Értem. Mit kell érte vállalni?*

– *Jó vendégnek kell lenni. Tisztelni kell a szovjet törvényeket.*

– *Ez természetes. Mégsem lenne igaz, hogy Šiauliaiba külföldi nem költözhet?*

– *A felesége jól magára ijesztett. Persze igazat mondott. Az valóban rendkívül fontos katonaváros, de maga zenésznek megy oda. A népzenei kultúrával akar foglalkozni. Vagy mégsem? Nincs ennek semmi akadály. De azért talán a közeli Drąsukalnisban nyugodtabban élnének.*

Ádámban még mindig motoszkált a gyanú. Számított rá, hogy előbb-utóbb az orra alá dugnak egy hűségnyilatkozatot, s azzal megtörténik, amit eddig sikerrel elkerült: beszervezik. Miért tennének épp vele kivételt?

A kulturtanácsos grúz konyakkal kínálta. „Ám legyen...” – kapitulált, s noha a tömény italoktól kimondottan irtózott, úgy érezte, hogy végig kell mennie a Vaszilij Ivanov által kijelölt útvonalon, melynek feltehetően ez a pohár konyak az egyik stációja. „Beszélj csak, beszélj Vászja!” – pimaszkodott titokban és várta, hogy a kulturdiplomatának álcázott tiszt színt vall, közli, hogy mivel kell meghálálnia a szovjethatalom nagyvonalúságát.

A tanácsos behozatta az italt. A titkárnő túsarkai kopogtak.

– *Na zdárovje!* – kupicáját az Ádáméhoz koccintotta.

– *Iszvéjkáta!* – Viszonozta litvánul a vendég. Az esküvői vacsoránál Lina apjától tanulta. Nem sejtette, hogy megdobogtatta a diplomata szívét.

Zakózsebéből Vaszilij Ivanov cigarettatárcánál karcsúbb ezüst csillogású fémdobozkát vett elő. Felpattintotta, ujjával matatott benne, majd a fehér lapocskák mögül kiemelt egy krémszínű névkártyát, s azt nyújtotta át Ádámnak. Egy név és egy pesti telefonszám volt rajta. A bemutatkozáskor hallott orosz nevet – Vaszilij Ivanov – kissé módosított változatban olvasta: Visilijus Ivanovas. „Hoppá! ez litván pasi” – töprengett el magában. Ám, hogy erről ne kelljen beszélnie, a tanácsos sűrűn, némán bólogatott, jelezve, hogy a fiatalember jól látja, amit lát. Azután néhány fennkölt mondattal vendége tudtára adta, milyen jól ismerik a Szovjetunióban és mennyire tisztelik Várdai-Kiss Gézát.

– *Az apja tekintélyének köszönhető, hogy megbíznak magában is az illetékes helyeken.*

Ettől Ádám nem érzékenyült el. Gyermekkorától kísérte apja híre, tekintélyének fénye, s ezt ma már inkább árnyéknak érezte. Szeretett volna végre saját érdemeinek dicsfényében sütkérezni. De most nem erről volt szó. Kezdett „beletörődni”, hogy a beszélgetés mégsem végződik a gyanított ajánlattal. Nem kapott biztatást a második pohárra. Már az is különösnek hatott, hogy az apja szovjet élménybeszámolóinak „sztogramos” vodkás poharaival szemben az itteni kupicák háromcentesek voltak.

A diplomata finom rutinmozdulattal jelezte, Ádám pedig a veleszületett intelligenciával felfogta, hogy ideje elköszönni. Vaszilij, azaz Vasilijus Ivanovas a

kapuig kísérte, s egy pillanatra kilépett vele az utcára. Kezet fogtak, s mintha véletlenül épp most jutott volna eszébe, megkérdezte:

– *Szaxofonozik még abban a lokálban?*

– *Már csak a jövő keddig.*

– *Vasárnap este meghallgatnám.*

– *Örölnék neki goszpogyin Medvedev* – felelte Ádám. Egy rejtett hang mintha azt súgta volna, hogy van minek örülnie...

Kotta nélkül, muzsikuszargonnal „séróból” játszott Ádám a hatvanas évek slágereit, de hiába a rutin, a magyar dalok egyvelegébe most itt-ott mégis belezavarodott. A várakozás izgalma elterelte a figyelmét. Szemét a lokál cigarettafüstös ködén át a bejárat felé meresztgette. Megkérte a teremfőnököt, tegyen „FOGLALT” táblát az egyik asztalra. Nem volt babonás, most mégis elégedetten látta, hogy a főcsáringer nem azt az asztalt rezerválta, ahová annakidején a magyar belügyes hívta.

Vaszilij Ivanov fél nyolc tájban érkezett magányosan. Szólt a pincérnek, hogy egy óra múlva jön még valaki az asztalához. A zeneszünetben ismerősként köszöntötték egymást Ádámmal. A fiatalember a házigazda szerepébe óhajtott lépni.

– *Engedje meg, hogy most én vendégeljem meg egy konyakkal.*

– *Nem, nem, köszönöm...* – hárította el az ajánlatot a diplomata. – *Majd meglátogatom Drasukalnisban. Tudok ott egy kellemes helyet. Ott elfogadom... Most kérem, foglaljon helyet. Kevés időnk van, fél kilencre jön egy másik diplomata is... Imádja a tánczenét, de előtte nem mondhatom el...*

Ádámon titkos összeesküvés izgalmának bizsergése futott végig. Leült a vendéggel szemben.

– *Jól figyeljen Ádám. Maga nyugodtan utazzon a felesége szülővárosába. Semmi baja nem esik. Beutazhat. Néhány nap, esetleg egy hét is eltelik, és akkor magát felkeresi egy férfi. Egy magas rangú katona, civilben. Az elutazásuk előtt a nevét is megmondom magának. Egyébként ott leszek a Ferihegyen. Nekem, mint kulturális tanácsosnak illik kikísérni és elbúcsúztatni a szovjet földre utazó magyar zenészt.*

Ádám már látta, hogy szó sincs titkos ügynöki kapcsolatról, illetve... ki tudja... az a magas rangú katona ott, Šiauliaiban vagy Drasukalnisban... ki tudja? Újra felbátorodott:

– *És mit akar majd tőlem a magas rangú katona?*

– *Nyugodjon meg. Semmi rosszat nem akar. Ő lesz a maga nyugalmának a biztosítéka és... ő védi meg magától a szovjet hadsereget meg az egész Szovjetuniót* – mondta Ivanov tanácsos és saját mondásán olyan jót mulatott, hogy gömbölyded sörhasa megrázkódtatta a kis bárasztalt. – *Itt van magánál a névkártyám, amit a Bajza utcában kapott tőlem?*

Ádám elővette a tárcáját, kihúzta a krémszínű lapocskát.

– *Igen, itt van...*

– *Adja ide. Vesse a fejébe meg a pesti telefonszámomat. Ez a lakásom száma. A kártyát pedig most visszatesszük ide, az én tárcámba.*

Ádám arcára némi zavar ült ki.

– *Ha szüksége lesz rám, de csak nagyon fontos ügyben, akkor hívjon fel egy ottani fülkéből vagy a barátom segítségével az ő irodájából. És most már nyugodtan üljön vissza a szaxofonjához. Mindent megbeszéltünk. Igen, és köszönöm az asztalfoglalást.*

Ádám barátságos sugarat vett észre a diplomata szemében, s ez végleg lehiggasztotta. Jelképesen szeretne volna visszajelezni, hogy egy húron pendülnek, érzelmük közös nevezője a Litvánia iránti rokonszenv. Zenész társait megkérte – nem volt könnyű! –, hogy játsszák el Dean Martin dalát, a „Memories are made of this”-t, melynek hallatán a korabeli magyar gondolatrendőrség embereinek általában felszökött a vérnyomása, és amit Honvágydal címen tartottak nyilván. „Tiltott dal a tiltott város kulcsáért” – sugallta a magyar muzsikusz, a kulturtanácsos pedig vette a lapot...

A ferihegyi repülőtér VIP-várójában a moszkvai gép indulása előtt búcsúztatták a Litván Szovjet Szocialista Köztársaság művészeti életének új reménységeit, a magyar-litván zenész házaspárt. A másnapi lapok az egyhasábos című hír protokolljából nem felejtették ki: „A búcsúztatáson jelen volt Várdai-Kiss Géza hegedűművész, nemzetközi hírű karmester.”

7.

A repülőben lehunyt a szemét és szótagokra bontva, magyarosan ismételte, hajlítgatta nyelve alatt a két szomszéd város, Šiauliai és Drasukalnis nevét. Si-au-li-ai, Dron-szo-kal-nisz... Si-au-li-ai, Dron-szo-kal-nisz... Si-au-li-ai, Dron-szo-kal-nisz ... – Tudta, hogy ha harmincszor egymás után elmondja ezeket a

kínai szónak is beillő litván városneveket, akkor meg is tanulja. Lina a Siaulait sikkesebb lejtéssel persze „sauláj”-nak mondta.

Moszkvában nem időztek. Épphogy csak két óra választotta el a pesti AEROFLOT gép érkezését és a vilniuszi indulását.

A Litván SzSzK fővárosának repterén pedig Lina édesapja várt rájuk. A köztársasági nomenklatúra tagjához méltó módon sofőr-hajtotta szolgálati Volga, az agrárminisztérium kocsija mellett állt. Így beszéltek meg pár hete a pesti esküvői vacsoránál. A hivatali kocsin kívül semmi egyéb nem árulta el, hogy ez az ember más lenne, mint az összes többi szovjet-litván állampolgár. Ezt már Várdai-Kiss Géza is megállapította róla, ahogy az esküvő után négy szemközt maradt a fiával: „Nincs ebben a te apósodban semmi azokból a vonásokból, ami az orosz vagyis a szovjet hivatalnokokra annyira jellemző. Na persze, én a litvánokat nem ismerem...” Némi tapasztalata már Ádámnak is volt a szovjet hivatal embereiről, de a pesti konzulátus bürokratáinak megismerése nem hatalmazta fel, hogy általános érvényű szabályt alkosson róluk. Ráadásul a kulturdiplomata egészen más embernek bizonyult... A város nevének ismételtetésével, az első litván szavak magolásával együtt próbálta megfejteni a litván néplélek titkait, a litván embert...

– *Sveikinu tave, sūnau Adomai, atvykus į mūsų tėvynę, kuri yra kaip širdis!* – mondta az aszkéta alkatú ember, Linas Kreyvis amint a fiatalok a meglehetősen lassú, körülményes beléptetési ceremónián túljutva kiléptek a repülőtér előtti placra. A magyar fiú még nem érezte, hogy ebben a köszönő mondatban, amit Lina tüstént le is fordított neki (*Légy üdvözölve Ádám fiam a mi szív-alakú szűkebb hazánkban!*) ott rejtett a válasz: milyen is a litván ember. Most még csak a „szív-alakú hazát” értette meg, amikor a Volgában elkérte a sofőr térképét.

– *Nahát, Litvánia határvonala a térképen valóban szívet alkot* – mondta Linának, aki mostantól, ki tudja, meddig, a tolmácsolást is házastársi kötelmeihez sorolhatta. Ádám halovány iskolai orosz tudása csak másodsorban és csak néha jöhetett szóba. Most az is eszébe jutott, amit megismerkedésüknél hallott az akkor még ösztöndíjas lány zenetörténeti előadásán. Most az após szavai keltették életre a litván embert, akit a lírai gondolkodás és a gondolatok költői kifejezése jellemez. Ádám furcsállta, hogy Linán, noha másfél évükben alaposan megismerhette, nem fedezte fel ezeket a jegyeket. Vajon miért? A megfejtést végülis abban látta, hogy a litván lány az ösztöndíjas négy évben és az ötödikben, s akkor már együtt éltek a

kőbányai garzonban, törekedett a magyar mentalitáshoz igazodni. S ha ez néha nem sikerült, a litván lélek poézisét a szovjet valóság ismertebb csomagolására cserélte. Ilyenkor Ádám, talán mert maga is lírai-romantikus alkatú volt, bezárkózott Lina büszke, komszomolista érvelései előtt. Az összecsapások előli kitérések szándékával Lina jobbára az após-jelölttel, az öreg bolsevikkel lépett egyetértő, kellemes szövetségre. De az soha sem derült ki, hogy ez inkább az idős embernek szólt, s talán nem is az elveik csengtek össze. Várdai-Kiss Géza az „öreg” jelzőt szívesebben vállalta volna, mert a „bolsevik” minősítéstől a hruscsovi váltás óta ódzkodott.

Ádám visszaterelte magát az elkalandozó emlékidézésből. Újra az első litvániai benyomásokra vadászgatott, a hely szellemét akarta fülön csípni. Most, hogy a fekete autó hátsó ülésén a repülés fáradalmaiba már-már beleszenderedett, az após köszöntő mondatának még egy részlete kezdte foglalkoztatni: „Talán az is litván sajátosság, hogy a *'szűkebb haza'* és nem a *'nagy Szovjetunió, a népek hazája'* földjén köszöntötte őt Lina édesapja...”

A Volga a szeptemberi litván tájon robogott. Kétszáz kilométeresnél alig hosszabb út vár rájuk. A vidék, akár a Dunántúl, akár Kistárkos környéke is lehetett volna, de itt már nem a túlérett, aranyárga nyárutó, hanem az őszelő rozsdafoltjai szegték be az utat. Ádám abba a felismerésbe aludt bele, hogy apósa keresztnéve – Linas – mennyire hasonlít a leánya, Lina nevére. „Véletlen? vagy ez is a szív alakú haza népének szokása...?” Akkor még nem tudta, hogy mindketten a lenről kapták a nevüket.

KILENCEDIK FEJEZET

1.

Befejezte a mosogatást, kezét megtörülte a konyharuhában. „Szép kis házimunka, mondhatom! Kettőnkre mosogatni, takarítani...” – Fruzsina nem először forgatta ezt a gondolatot. Vádolta magát, hogy itt él az anyja barátnője nyakán, és mindössze ennyivel hálálja meg a jóságát. „Talán nem akar szólni, de én tudom, hogy ez így nincs rendjén...”

Adél néni fejében is megfordult, hogy ez a jóra való, értelmes, maholnap huszonkét éves, érettségizett lány nem a kiscseléd sorsát érdemli. Emberek között kellene forgolódnia, dolgozhatna, élhetné a vele egykorú lányok életét. Aggasztotta, hogy talán épp ő fékezi ebben. Egyedül a Rolls-Royce próbák és fellépések boldogítják, ha egyáltalán képes örülni ez a lány. És milyen különös, ő ugyanazzal

állította le magát, amivel Fruzsina is elnémította az aggodalmát: „Ne higgye, hogy meg akarok tőle szabadulni...”

Fruzsina ma is otthon, Adél néni konyhájában gubbasztott. Főzött magának citromos teát, ráhangolt a Petőfire, ott voltak a legjobb zenei műsorok. Komjáthyt és a tánczenét hallgatta, de most épp épp nem a „Csak fiataloknak” szólt. Valamilyen gazdaságpolitikai szöveget zsolozsmázott a hírmagyarázó. Ki akarta kapcsolni, ám épp befejeződött a gazdasági reform-készülődésről szóló mondóka, a bemondó olyasmit konferált, hogy a kezéből majdnem kiesett a teáskanál: „A litván népzeneről hallanak beszélgetést Várdai Ádámmal.”

– *Te jó ég, halljátok emberek, ez az én Szaxim!* – Akkorát kiáltott, hogy megijedt a saját hangjától és önkéntelenül szétnézett a konyhában. Kinek kiabál, hiszen egyedül van? Szíve kalimpálását a torkában és a halántékán érezte. Zavarában meg sem hallotta a riporter kérdését, Ádám első mondatának is csak a vége felé fogta fel, miről is beszél. Az adás talán öt, talán tíz percig tartott, s a fiú jól ismert, de a korábbinál is férfiasabb hangja úgy elbűvölte, hogy a műsor végén fogalma sem volt, miről szólt az interjú. „Igen, igen. Litvániáról, a sokszólamú női kórusokról... meg valamilyen klarinéthoz hasonló hangszerről...”

A még mindig szerelmes kislány évek óta nem szabadult az elképzeléstől, hogy a hatalmas városban, a millió nyolcszázezer ember között, ebben a sűrű erdőben, lehet, hogy pár kilométer, de az is lehet, hogy csak száz méterek választják el őket egymástól. Mint már annyiszor, most újra rátört a marcangoló kérdés: miért is nem keresik egymást? Arra is gondolt, hogy ő maga is megtehetné ezt. Még a fülében duruzsolt Ádám hangja, amit talán csak a rádió transzponált egy picikét mélyebbre. A rádió! Meg kellene próbálni... A fekete telefon alól tétován kihúzta a vaskos telefonkönyvet. „Mi lenne, ha most felhívnám a Rádiót? Ha nagyon szépen kérném, esetleg kapcsolnák a zenei műsort... Mi is volt a riporter neve?” – Lázas gondolatai össze-vissza száguldoztak. Aztán el is vetette az ötletet. Pulzusa még mindig a halántékán lüktetett, de szíve újra csendesebben dobogott. „Mit mondanék a rádiósoknak? Mit mondhatnék, ki vagyok, milyen alapon keresem én Várdai Ádámot?” Ha évekkel ezelőtt szárnyát szegte a művész-apa, egy idegen még inkább eltagadná előle. Fruzsina újra a sors véletlenjében bízott: egyszer majd összefut Ádámmal a pesti utcán. De az is lehet, hogy Ádám hall majd valahol a Rolls-Royce

együttessel. Egy villanyoszlopon észreveszi a stencilezett plakátjukat... Azon meg ott van az is, hogy Krojcz Fruzsina (vokál).

Reményei elrongyolódó álomfoszlányoknak bizonyultak. Az utcai forgatag, az ő visszafogott életének kivételes, alkalmi kitörései, a koncertek nem kínálták fel a váratlan találkozást. A rádióműsor most mégis közelebb hozta az esélyt...

2.

– *Szia, Fruzsi, hogy én mennyire vártam ezt a ma esti találkozást!* – Angéla a barátnője nyakába ugrott, s az izgatott köszöntés jelezte, hogy fontos dolgot akar mondani. Nyílt arcú, őszinte lány volt a nővére. Szeme is, mosolya is elárulta érzelmeit, szándékát. Ha jó hírt hozott, alig tudta magát visszafogni, hogy örömét ne azonnal zúdítsa rá arra, akit szeret. Most sem várt a válaszra. Korán jöttek, még legalább negyed óra volt a próbáig. – *Jól figyelj, lenne egy nagy ötletem. Nem csak ötlet, mert kiagyaltam, hogyan lehet belőle valóság. Persze, ha neked is tetszik...*

– *Hűűű de titokzatos vagy.*

– *Tudnék segíteni neked...*

– *Ádám...* – szólalt meg Fruzsina-ban a remény hangja.

– *Nem. Egészen mást akarok mondani. A te Ádámodról én semmit sem tudok. Honnan is tudnék? De hidd el, egyszer megtalálom neked őt is. Érzem...*

– *Ha hallottad volna a rádióban...* – Fruzsina elmesélte, mit hallott a Petőfin. – *Tudod, úgy gondoltam, hogy a Rádióban érdeklődöm, de aztán lemondtam róla. Miért segítenének? Nekem senki sem segít, hogy megtaláljam Szaxit...*

Angéla hallgatott. Mit is mondhatna erre? Végül kibökte:

– *Igazságtalan vagy. Adél néni nem segített? Vagyis hát megpróbált segíteni... És én? Na, jó, Ádámot nem találtuk meg neked. De meglátod, egyszer majd... Szóval nem akarok ígéretet.*

– *Jó, jó, nem is Ádámot kérem számon rajtad. Most befogom a számat és figyelek...*

– *Többször is mondtad, hogy munkahelyet szeretnél, pénzt akarsz keresni.*

– *Ha fizetésem lenne, bezállhatnék Adél néni lakásrezsijébe. Tudom, hogy nem akarja, de akkor is... Meg aztán van egy titkos vágyam. Neked elmondom. Ha dolgoznék, akkor OTP-kölcsönt is kaphatnék. Vennék egy gyönyörű, új szaxofont és meglepném Ádámot a születésnapján.*

– *Ejnye, Fruzsina, tedd félre egy picit az álmodozást. Először munkahely kell. Lenne is, ha akarnád. A mi kórházunkban felvennének képesítés nélküli ápolónőnek. Laci anyukája, a főorvos asszony megígérte. Utána beiratkoznál a nővérképzőbe.*

– *Drága kicsi Angéla, csodálatos barátnő vagy. Nem könnyen mondom ki, de ez nem az én utam. Ne haragudj rám.*

Angéla szeme egy kis hangulatváltozásról árulkodott. Ennyi jelezte a meghökkenést, de szelíd lelke nem engedte, hogy hangot adjon a csalódásnak.

– *Biztosan okod van rá, hogy visszautasítod.*

– *Képtelen vagyok megszokni a mások szenvedését. A szüleim halálos ágyánál éreztem, hogy nincs borzasztóbb, ha az ember tehetetlen a halálos beteg mellett. Ha nem menthetem meg a szenvedőt. És láttam, hogy néha a nagytudású orvos is tehetetlen. Ilyen átélést én akkor sem tudnék elviselni, ha vadidegen emberekről lenne szó. Ugye megértesz?*

– *De mennyire! Mégis megpróbállak győzködni. Mert ennek a te okoskodásodnak fonákja is van.*

– *Sejtem, miről akarsz meggyőzni.*

– *Ha sejtet is, kimondom: bár minden ápolónő ilyen aggályokkal jönne hozzánk dolgozni. A kórteremben fekvő embert az érti meg, aki maga is szenvedett vagy állt már szenvedő mellett.*

– *Tudom, hogy így van... Egyébként azt hittem, másról próbálsz meggyőzni. Arról, hogy a szenvedés is megszokható.*

– *Persze. Meg lehet szokni. Mindent meg lehet szokni* – mondta a tizennyolc esztendőes nővérke a vének bölcsességével. – *A legrosszabb ápolónők hamar hozzá is szoknak. De előfordul olyan is, aki valaki soha sem szokja meg.*

Fruzsina hajthatatlan maradt.

– *Sokáig kínlódnék, mire átlépném a rutin küszöbét. Higgy nekem, nem tudnék ápolónő lenni. És orvos sem... Csak azt ne hidd, hogy valamilyen különleges, elit munkahelyről ábrándozom. Ott akarok dolgozni, ahol a munkába állásom után azonnal hasznomat veszik.*

Az érveket elfogadta a barátnő, ám egy óvatos nekifutásra még rászánta magát.

– *Ha azt egyszer álmodod, hogy mégis ott lenne a helyed a szenvedő beteg mellett, számíthatsz rám és a főorvos asszonyra is...* – Angéla még akart mondani valamit, de beszélgetésüknek véget vetett a sorra érkezők próba előtti szokásos

zajongása: kattogtak a gitár tokok, szorító kulcs alatt nyikorgott a dobfelszerelés fémkerete és felcsilingelt néhány futam a billentyűkön. A mai próbát fontosnak tartotta a Rolls-Royce: a szombati pol-beat koncerten két másik együttesel együtt ők is felléptek. A pol-beat nem épp az ő műfajuk volt. Mintha megérezték volna, hogy tiszavirág éltű lesz ez a hivatalos támogatással művelhető zene. Mégis összedobtak néhány számot...

3.

A koncert a ceglédi kultúrházban még annál is laposabb volt, amint amilyennek előre elképzelték. A szomszédos Nagykőrös laktanyájából kulturális foglalkozásra vezényelt kiskatonák figyelmét a szintúgy csapatostól a nézőtérre telepedett kollégista lányok kötötték le. A nagykőrösi és a ceglédi gyárakból érkezett szocialista brigádok a brigádnapló bejegyzéseinek szaporítására jöttek, s ha már a szabadidő hasznos eltöltése jegyében idefáradtak, ki-ki a lecsordított sör mennyiségétől függően lagymatagon vagy rajongva csapkodta össze a konzervipari levekben kiázott tenyerét.

A fellépés után a Rolls-Royce hazaszállítását ígérő állami gazdaság teherautójára vártak a kultúrház lépcsőjén. Az ott gubbasztó két veréb, a barátnők, beszélgetéssel múlatták az időt. Fruzsínának és Angélának mindig akadt egymás számára mondanivalója. Angéla eszébe jutott, hogy barátnője egy alkalommal, talán még a Vas utcai cukrászdában megígérte, hogy elmondja a talizmánja történetét. Szaván akarta fogni Fruzsínát, de nem sejtette, hogy ezzel a lassan, nagyon lassan vagy talán sohasem gyógyuló sebet szakítja fel.

Fruzsina hallgatásba süllyedt. Magányos utat tett az emlékezetében, a szaxofon nád történetének kezdetét keresgélte. Végül könnyekkel küszködve felidézte a kistárkosi diákbált... ott csente el Ádám hangszerének tartalék nádját, hogy éjszaka a kollégiumi hálóban is mindig vele legyen ez a pici tárgy... Elmesélte a rettenetes pillanatot is, amikor Gorota tanár úr ormótlan cipője alatt megroppant a nád. Sírva fakadt. A Csepel nyitott platóján átsüvítő, pengemetszésű áprilisi szél mire Pestre érkeztek, felszárította a könnyeket.

A sofőr a bandát az Engels téri buszpályaudvar mellett pottyantotta le.

4.

Fura leletre bukkant Adél néni. Az előszobában az állványon a telefonkönyv oldalai közül kitépett újságoldalak türemkedtek ki. Az utóbbi hetek dátumaival a

Népszabadság és a Magyar Nemzet hirdetési oldalaira talált. A tengernyi apróhirdetés hasábjain elszórtan legalább ötven, ha nem több kijelölt szöveget látott. Piros ceruzával és kék golyóstollal bekeretezett álláshirdetések voltak. „Ez Fruzsi műve!” – ugrott be azonnal, s mert a felfedezés azon a reggelen történt, ahogy a lány a ceglédi beat-koncertre ment, estig volt idő fontolgatni: megkérdezze-e, mit keresgél az újságokban? Végül „érintetlenül” visszahajtogatta az újságoldalakat a telefonkönyvbe. „Mit is kérdezhetnék? – morfondírozott. A keretezések arról árulkodnak, amiről Fruzsika állandóan beszél. Állást keres. „Szóval nem csak beszél róla...”

Eszébe jutott, hogy voltaképpen azért vette elő a telefonkönyvet, hogy a „G” betűnél megkeresse a Gödi nevet. Talált néhányat, de azokkal semmire sem ment. Ugyanis a színház közutálatnak örvendő személyzetise keresztnév nélküli ember lehetett. A dolgozók, a színészekről a jegyszedőig, a technikusoktól az igazgatóig mindenki csak „Gödi elvtársnak” szólította. Így hát hiába kutatott, a névsorban, „elvtárs” keresztnévvel senkit se talált. Elmosolyodott, mert emlékezett, hogy a színtársulat bohémlelkű tréfamestere a büfében összegyűlt kollégáknak javasolta, hogy mégiscsak ünnepeljék meg a személyzetis névnapját. De mikor? „Legyen a névnapja április negyedikén, hazánk felszabadulásának évfordulóján” – indítványozta a humor művésze, ám a dolog botrányt kavart. A jópofáskodás Gödi fülébe jutott, ő pedig vizsgálatot kért „az ízetlen, ellenséges tréfálkozás” ügyében. Ha akkor az igazgató nem rögtönöz, ki tudja, hová, melyik panaszládába hullottak volna a könnye. Talán még a Kádár-titkárságot is eláztatta volna vele. Akkor az igazgató magához kérte az új darab díszletein pizsmogó rajzoló és megbízta, hogy készítsen a személyzetis ajtajára névtáblát a teljes névvel. Igenám, de itt volt a bökkenő. A direktor sem emlékezett a keresztnévre, ő is csak Gödi elvtársnak titulálta. Szerencsére beugrott neki, hogy az íróasztalfiókjában lapul a személyzetis tavalyi folyamodványa, amelyben fizetésemelést kért. Jól számított: a kérvény alatt a teljes név díszelgett. A névtábla – Gödi Vince személyzeti előadó – hamarosan felkerült az iroda ajtajára. Ezzel sikerült kiengesztelni Gödi elvtársat és feledtetni az „ellenséges szándékot”.

Adél néni két-három év távlatából most csak ezt a történetet tudta felidézni, de emlékezetéből a keresztnév így sem ugrott elő, hiába nap, mint nap elment a személyzetis ajtaja előtt. „Úgy lehet ez – gondolta –, mint ahogy az ember képtelen

ránézés nélkül leírni az évek óta hordott karóra számlapját.” Végül is arra jutott, hogy hétfőig várhat a dolog.

Szél csipkedte arccal állított haza Fruzsina. Adél néni gőzölgő, mézes-citromos teával traktálta.

– *Bújj csak bele a forróvizes kádba, vidd oda a teát és kortyolgasd. Még csak az kell, hogy megbetegedj* – aggódott anyáskodva, miután Fruzsina beszámolt a ponyva nélküli teherautó platóján megtett útról. A néninek fel se tűnt a lány kisírt szeme.

– *Szia, holnapra úgy rendezd a dolgaidat, hogy kettőre be kellene jönni a színházba.* – Adél néni majdnem éneklő hangon trillázott a telefonban. Fruzsina könyvjelzőt tett a könyvébe. A Quo vadist olvasta.

– *Tudod, hogy én mindig ráérek, hacsak nincs próbánk. De ha te kéred, akkor is ráérek, mert a te kívánságod szent.*

– *Azért én annak is örülnék, ha lenne valami ennél is fontosabb...* – replikázott a néni, ám a mondat folytatását visszafogta. Pedig szíve szerint kimondta volna, hogy egy huszonkét éves lányt nem temethet maga alá az első szerelem romhalmaza. „Ki kell őt mozdítani... talán most sikerül...” – gondolta, aztán sietve elkészönt. Bizonyára a munkája sürgette.

Este a vacsoránál együtt ültek. Fruzsina a kedvencüket, a rakott krumplit tette az asztalra, majd faggatózásba kezdett:

– *Miért menjek be hozzád kettőre?*

– *Tudod jól, mennyire szeretek meglepetést szerezni...*

– *Hűűha... meglepetés? Akkor csak egy hangyányit súgj meg belőle.*

– *Rendben, de csak egy hangyafejnyit. Szóval csinosan kell felöltöznöd. De azért nem úgy, mintha ünnepségre készülődnél. Egyszerű, hétköznapi elegancia...*

– *Jól van. De mégis mi lesz?*

– *Ennyi volt a meglepetésből a hangyányi.*

– *Sejtem. Statiszta leszek az új darabban?*

Adél néni mutatóujját a szájára szorította, így adta a lányka tudtára, hogy a dolog most lezártnak tekintendő. Fruzsina abba is hagyta a kíváncsiskodást. Ismerte a néni mutatóujjas szájjárját.

– *De azt csak megtudhatom, hogy ízlett-e a rakott krumpli?*

– *Megtudhatod. Isteni volt! Jól főzöl, mint az édesanyád főzött. Jól jár veled, aki elvesz.*

Fruzsina árnnyék borult. A néni tudta, hogy ezt a megjegyzést kihagyhatta volna.

5.

Izgalmasnak ígérkezett a kedd, bár Fruzsina még mindig nem tudta, mi vár rá. „Ha ízlésesen kell öltözni, akkor talán inkább a csónaknyakú, fehér-piros pöttyös lesz a legjobb” – ebben megállapodott, s el is vetette az első ötletet, a sötétkék halásznadrágot, hozzá a lapos balerina-cipőt. Ez a pöttyös Adél néni húsvéti ajándéka volt, hadd örüljön, hogy a meglepetéséhez éppen ezt veszi fel. Különben sem öltözhet olyan rock and rollosan, mint a Rolls-Royce-koncertekre. És milyen klasszul illik ehhez a ruhához a széles, fekete lakköv. Tündöklő, selymes, szőke haját Adél néni még reggel, munkába indulás előtt befőttes gumival lófarokba fogta. Gyomrát összeszűkítette a várakozás feszültsége, mert azért mégsem volt biztos benne, hogy statiszta szerepért kell bemennie. „Bekapok valamit a színházi büfében...” – gondolta, és mielőtt elindult, bekukucskált a frizsiderbe, nehogy munka után Adél néni vacsora nélkül maradjon. Eszébe jutott, amit diákévükben sokszor hallott Ádámtól: „A pontosság a királyok udvariassága.” Csak azt nem tudta, hogy Ádám az apjától, Várdai-Kiss Géza pedig XVIII. Lajostól kölcsönözte a mondást.

Fél kettő se volt, Fruzsina máris kopogott Adél néni színházi szobájának ajtaján.

– *Hipp-hopp, itt is vagyok...* – toppant be. Divatbemutató macskajárással lépdelt, aztán mintha a kifutón lenne, megperdítette a fekete-piros pöttyöst. – *Megfelel, ahogy öltöztem?*

– *Tökéletes.*

– *Most már aztán igazán elmondhatnád a titkot.*

– *Rendben van, kislányom.*

Fruzsina pasztelzöld őzike-szeme a kíváncsiságtól majdnem akkorára kerekedett, mint a konyhai világvevő Orion varázsszeme.

– *Dolgozni szeretnél, munkahelyet akartál. Ha te is jónak látod, itt, a színházban szeptembertől lesz állásod.*

Fruzsina épphogy leült, de máris felpattant a székből, de mielőtt a nénihez ugrott volna, meghökölt és hitetlenkedve kérdezte:

– Komolyan? Ez igaz? Itt, a te színházadban? Mit tudnék én itt csinálni?

– Egyelőre olyasmit, amihez ügyesség és jó ízlés kell. A színház nagyüzem, ha később tanulsz, mást is csinálhatsz itt. Most fontos, hogy belépj, dolgozz és érezd, hogy nem kell a házimunkában eltemetkezni.

– Mi történik kettőkor? – kérdezte, és mondatára a kérdőjelet egy homlokcsók alakjában tette ki. Adél néni is átélte a meglepetés hatását, s mint rendszerint, feltörő érzelmeit a Bazedov-kór kapkodó légzése kísérte.

– Kettőkor koppantasz egyet Gödi elvtárs ajtaján. Nem kísérek be, tudod te magad is, mi a dolgod. A személyzetis is tudja, miért kopogtatsz nála. Megbeszélitek a részleteket. A fizetést, a munkaköri köteleességeket, szóval mindent, ami szükséges, hogy a hónapokkal ezelőtt megüresedett helyet betöltsd. Tudod, nyugdíjazták Tercsikét, a szeplős Laci, az együttesetek dobosának a nagyanyját. Ő volt itt az öltöztető nő. Ha a személyzetissel megegyezel, őstől te kerülhetsz a helyébe. Megígértem, hogy betanítalak. Tercsike néni is segít, az első hetekben itt lesz melletted.

– Köszönöm. Tudod, amikor nálad a raktárban húztam meg magamat, annyiszor, de annyiszor képzelődtem... mi lenne, ha a színházban dolgozhatnék.

– Tudj róla, hogy volt egy másik jelölt is, sőt pár hétig be is járt ide. Az egyik vezető színésznő rokona az illető. Grabossy Edina keresztanyja. Már az első héten úgy járt-kelt itt, mintha ő maga lenne a művésznő. Az igazgató fülébe jutott, hogy ez a nő gorombán leteremtette a portás bácsit, aki még nem ismerte az új öltöztető nőt és a belépéskor magyarázatot kért, kihez és milyen ügyben jön a színészbejárón át. Az igazgató előtt kiszakadt a panaszzsák, ömlöttek belőle a próbaidő cífrábnál cífrább jelenetei. A diri azt a nőt akkor azonnal kipenderítette a házból. Ne nyugtalankodj, téged ez nem érint.

Hiába volt a nyugtatás, Fruzsina nem örült az előzménynek. „Nehogy én legyek az oka...” – gondolta, de már nem volt idő ezen tépelődni. A megadott időpontban be kellett lépnie Gödi elvtárs irodájába.

A színházi személyzetis irodája semmiben sem tért el a hatvanas évek más középkádereinek szobájától. A bizalmi munkakört bordó szkájbőr borítású, hangszigetelt ajtó is megillette. Az irodaellátó szűkös választékából hozatott csőgarnitúra, az iskolatábla méreteivel vetekedő, furnérlapú íróasztalon a nikkelezett asztali lámpa és két szék alkotta a bútort. Az egyik székre, a káderes ülepe alá az aranyeréhez járó párna is került. A másik szék az ügyfélre várt, arra nem jutott

vendégmarasztaló párna. Állt itt még egy bárdolatlan, redőnyös iratszekrény és egy kandeláberhez hasonlító, hatágú fogas, amin egy fekete esernyő lógatta az orrát. A sablonos, igénytelen berendezés dacára is volt atmoszférája az irodának. A belépő tekintetét megragadták a falakat tapétázó plakátok. Nem ennek a színháznak a műsorait hirdették a kifakult és sejkli légyerpöttyökkel patinásított premier hirdetmények. Gödi elvtársról illő volt tudni, hogy a világháború előtti, híres színész dinasztia tehetségfosztott perifériájáról sodródott a színházi világba. A família dicsfényében sütkérezve eljuthatott ugyan a színművészeti főiskola első évéig, ám onnan egybehangzó tanári vélemények súlya alatt távozott. A színházigazgató, a főiskola tanára – nem kevésbé a jó nevű rokonságra való figyelemmel – 1958-ban beültette ide, a személyzetis irodába.

Fruzsina belépett a szentélybe, de Gödi elvtárs halaszthatatlan munkájára bökött, s ezzel tudatta, hogy várakoznia kell, amíg befejezi. Ha a lány már ismeri, tisztában lett volna várakoztatása valódi céljával: időt adni, hogy a szoba vendége megcsodálhassa az övével azonos vezetéknevű színészóriás, Gödi Artúr Kálmán plakátjait. A pantomim érzékeltette továbbá, hogy minden, ami ebben az irodában történik, az a roppant fontos és a halasztást nem tűrő ténykedés kategóriájába sorolandó. Jó, ha tudja a kérelmező, hogy itt Gödi elvtárs nélkül nem működik a zsinór- és függöny-rendszer, nélküle bedőlne a zenekari árok, s hullana a vakolat a primadonna öltözőjében, tehát el kellene halasztani az új darab bemutatóját. Fruzsina mindezt nem tudta, legfeljebb az orrát csavarta a személyzetis felől lengedező tömény, fanyar Pitralon-illat. Jó néhány perc múltán az iroda ura finomkodó ujjmozdulatokkal töltőtollára csavarta a kupakot, s most először pillantott a jövevényre. Észrevehetően elbűvölte a csinos, vonzó fiatal lány látványa.

– *Parancsoljon kisasszony...* – bámult rá Fruzsínára, s úgy tett, mintha nem tudná, ki is áll előtte, de aztán hirtelen mégis kilépett a közönyös bürokrata támaszpontjáról. – *Ja, igen, magácska a Fruzsina...*

– *Krojc Fruzsina vagyok. Hívatni tetszett.*

– *Így is mondhatjuk, de inkább úgy lenne pontos, hogy lehetőséget adok kiskegyednek, hogy a szándékát előterjessze.*

Fruzsina nem értette az egészet, mert Adél nénitől ő is és a személyzetis is mindent tudott. Mégis erőt vett magán és ráhangolódott Gödi elvtárs színjátékára. „Ha ez kell neki, ám legyen...” – gondolta és előadta hivatalos monológját:

– Az önök dolgozója, Nagy Adél kellékes tájékoztatót, hogy nyugdíjazás után üresen maradt az öltöztető nő munkaköre. Szeretnék jelentkezni erre a munkára. Érettségiztem és érdekel a színházi munka.

– Tudok magácskáról. Csak arról nem hallottam, hogy magácska ennyire formás és bájos nő.

Fruzsina elpirult, s ezt Gödi biztatásnak fogta fel a következő mondókájához. Az igazat megvallva a lányt meglepte a vonalas káderes hírében álló elvtárs nem kifejezetten elvtársias megnyilvánulása. A személyzetis folytatta:

– És tudja-e kicsikém, hogy egy jó öltöztetőnőnek máshoz is értenie kell?

– Még nem tudom, de szívesen tanulok...

– Ez biztató.

– Mit kell tudnom?

– Nos... hogy is mondjam... Az öltöztetőnőnek tudnia kell vetkőztetni is.

„Mocskos alak... De nem kell észrevenni... nem kell reagálni...” – értékelte a helyzetét Fruzsina, mielőtt válaszolt volna a kétértelműnek nem mondható, célzásra. Hallgatott és Gödi szeme közé nézett. Ugyanaz a sátán nézett vissza rá, mint amit undorító emlékkép gyanánt a gyermekotthon uráról, Gorota Dénesről hozott magával. Fruzsina hallgatását, a csend jelentését megfejtette volna a férfi, mégis folytatta:

– Nem tudom, érti-e?

– Értem. Nagyon jól értem. Ha az alkalmazásomnak az a feltétele, hogy magának le kell vetkőzni és be kell bújni az ágyába, akkor köszönöm, keressenek mást. Én nem vagyok alkalmas.

Gödi orrcimpája is beremegett az elképzelésre, hogy a huszonvalahány éves tündöklő teremtest megkaparinthatja magának, de most úgy leforrázta a kopogós, kemény válasz, hogy hátrált, mint a vörösre főtt rák.

– Nem kell engem félreérteni. Csak egy kis színházi ugratás volt...

Fruzsina megnyugodott. A pimasz alak tolakodását könnyűszerrel elhárította, könnyebben, mint Gorota tanár úr támadását. Pedig Gödi Vincétől még a színészek is tartottak. Ő erről mit sem tudott, nem is értette, Adél néni miért nem figyelmeztette előre. Vagy tán nem is tudja, miféle alak ez...

– Vegyük úgy, hogy maga nem mondta ezt nekem. – Fruzsina merészen felülkerekedett. Valami azt sugallta, hogy Gödi elvtárs tart tőle, nehogy kibeszélje az iménti jelenetet. – Akkor beszélhetünk az állásról?

– *Szeptember elsején munkába állhat. Az egy szerdai nap. A fizetése ezeregyszáz forint. Kéthetenként van fizetésnap, úgy, mint más munkahelyeken* – váltott át Gödi a hivatala immár nem teátrumi nyelvezetére, majd egy papirost dugott a „felvételis” orra elé – *Itt a kérdőív, ezt ki kell tölteni, és behozza vagy beküldi nekem. Ki kell váltani a munkakönyvét.* – Most már csak a szemüvegkeretén reszketve matató ujjak árulkodtak a visszavert rohamban elszenvedett kudarc átéléséről.

Fruzsina felkelt a székéről és természetétől idegen, férfiasságot erőltetett magára. A káderes szeme közé nézett és kezet nyújtott neki.

– *Remélem, mindent megbeszéltünk. Köszönöm. A viszont látásra.*

– *Remélem, tudja, hogy a színházban nem kifizetődő a pletykálkodás. Különben ezt majd tapasztalni fogja.*

Erre nem válaszolt. Kilépett az irodából, útja Adél nénihez vezetett.

– *Fel vagyok véve. Legalábbis azt hiszem... Köszönöm, Adél néni.* – Fruzsina visszafogott hangja elárulta, hogy valami mégsem úgy van, ahogy lennie kellene.

– *Nem is örülsz...*

– *De... örülök. Végre dolgozni fogok.*

– *Meséld el sorjában, mit mondott Gödi* – bízta a néni hangjában enyhe gyanakvással. Érezte, hogy a gyomorbajos, többszöri házassággal terhelt személyzetis, a színpalak mögötti világ réme ezúttal sem tagadta meg magát.

Fruzsina vonakodott, nem szívesen tált ki. Nem akart jótevőjének kellemetlen perceket szerezni. Úgy vélte, hogy egyedül is elbánik a munkahelyi szoknyapecérrel.

– *Ki vele, mesélj... Látom én, hogy mondanál még valamit.*

– *Jó, elmondom, de ne izgasd fel magadat.*

– *Szóval téged is lerohant...*

– *Így is lehet mondani, de csak próbálkozott. A szemével és a fantáziájával le akart vetkőztetni. Na meg az idétlen dumájával...*

– *Nézd kislányom, ismerem Gödi elvtársat. Mindenki ismeri. Mégsem készítettek fel rá. A műszaki személyzet szexuális vámszedője ő, vagyis akivel csak tud, próbálkozik a szerencsétlen flótás. Megsavanyodott ötven éves pasas, házassági kudarcok sorával. Mondják róla, hogy az idekerülésekor, de akkor én még nem dolgoztam itt, kezdő színésznőkkel is el akarta hitetni, hogy a jobb szerepekhez*

az ő párnázott ajtaja mögül vezet az út. Manapság már a sminkesnek, a jegyszedőnek és a pénztáros jelöltnek sem kell tartania az egyfejű sárkánytól... hacsak nem... – Adél néni itt elharapta a szót. Fruzsínát ez még inkább kíváncsivá tette.

– Hacsak nem...? Folytasd, kérlek.

– Tudod, mennyire irtózom a pletykától. – Ezzel akarta lezárni a megtört mondatot, aztán mégis úgy döntött, hogy tovább mondja, s a betegségét kísérő szapora lélegzéssel küszködve folytatta. *– Azt tartják róla, hogy mellékállásban a politikai erkölcsseinkre vigyáz. Még olyat is hallottam, bár ezt csak suttogják, hogy Gödi elvtárs rendőri besúgó, és talán még az igazgató is respektálja, pontosabban fél tőle.*

– Azt a mindenségit, de jó, hogy mondod. Bevallom, hogy a Rolls-Royce-próbák előtt és néha a szünetekben is Angéla Camping táskarádióján meghallgatjuk az Amerika Hangját, meg, ha tudjuk, Cseke Lacit is elkapjuk a Szabad Európán. Ezt pedig nemigen szabad...

Adél néni a fejéhez kapott.

– Te jószágos ég! Megörültetek? Ha ez kiderül, titeket is, engem kisöpörnek innen.

– Eddig talán nem buktunk le, de ha ez ilyen veszélyes, szólok a többieknek és leállítjuk a zenehallgatást. Pedig épp itt hallottuk, hogy az idén tavasszal, talán júniusban az angol királynő kitüntette a Beatleseket, a múlt hónapban meg Elvis találkozott velük Amerikában.

– Emlékszem, mesélted. Mondhattad volna, hogy honnan tudod. Különben ezek a hírek nem érnek annyit, hogy rendőrségi ügyetek legyen belőle.

– Nem is a hírek... A jó zenét csak nem fogjuk kihagyni...

6.

Színt és fordulatot hoztak Fruzsina életébe a hatvanötös őszi hónapok. A színpalak mögötti birodalom új dimenziójára figyelt. Már nem a kelléktárban bújtatott tizenhét-tizenkilenc éves lányként fülelt az éjjeli egérfutamokkal élénkített és a menedékhelyére is beszűrődő zajokra. Mostantól a népszerű teátrum háttérvilágának alkotórésze volt, s nem „alkatrésze” ahogyan a ház elit köreiből egyesek vélekedhettek. Hetek alatt elsajátította a színész-öltöztetés fortélyait. A színpalak mögötti munka két mestere, Tercsike és Adél néni egymással versengve taníttatták.

Reménye szerint mindenegybes darabhoz korabeli regényeket fog olvasni. Eljárogat a képtárakba és a festményekről ellesi, mit, hogyan hordtak régebben. Vágyott rá, hogy a kis szakmai parcellájának sokoldalú művelőjévé váljon. Beleázalodott a színház hangulatába. „Talán a művészettörténet lenne a legjobb, ha továbbtanulhatnék...” – ábrándozott, s ha csak tehetett, besomfordált a nézőtérre, diszkrétan meghúzódott egy széken, s a félhomályba olvadva leste a próbákat. Elképzelése kosztümöket illesztgetett a színészekre.

Egy ilyen hétköznapi délelőtti próbán ijedten kapta fel a fejét. Az idős rendező magából kikelve ráripakodott a terítőken lévő jelenet szereplőire. Közöttük pedig – *horribile dictu!* – a társulat legszebb, legcsinosabb, legtehetségesebb művésznének kikiáltott Grabossy Edinára is.

– *Kérem, ez így nem mehet tovább. Mi az, hogy nem tudjátok a szöveget? Gőzötök sincs, kinek, milyen végszóra kell belépnie. Botrányos!* – ordított. A kezében tartott forgatókönyvet úgy csapta le a mellette lévő székre, hogy a lapok szanaszét repültek, s legalább három sorban terítették be az üléseket. Fruzsina – nem sejtve, mi lesz ebből – felugrott a hátsó sorból és a rendező mögött csendesen szedegetni kezdte a gépelt lapokat. A mérges ember hátrafordult és azon nyomban megenyhült. Fruzsina látványa – mi tagadás – egyes férfiakban a férfiasságot, másokban a szép és a jó iránti érdek nélküli esztétikai vonzódást ébresztette. A rendező az utóbbiak kisebb számú csoportját gyarapította. Iménti kirohanásának erejét több fokozattal lejjebb hangolta.

– *Jó, hogy látom, kedves... Mi is a neve?*

– *Krocz Fruzsina.*

– *Elbűvölő név... Szép, mint a viselője. És azt is tudom, hogy a hangja sem akármilyen.*

A lány kővé meredt. „Hát ezt meg honnan tudhatja?” – A választ kérdés nélkül is megkapta.

– *Egy este benyitottam a próbájukra.*

Fruzsina elpirult, de a nézőtéri sötétség elrejtette az árulkodó arcszínt. Érezte, s nem is tévedett, hogy a dicséret most nem a Gödi elvtárs-féle tolakodás kísérő szövege. A rendező nem célozgat, hanem azt mondja, amit mondani akar... érdek nélkül. Vagy mégsem érdek nélkül? Kiderült, hogy a forgatókönyv lapjait újra összemarkoló öregúr okkal dicsérte az új öltöztetőnő erejéit.

– *Mondja kisasszony, maga egy nap alatt meg tudna tanulni egy másfél oldalas szöveget? Azt a szöveget, amivel Edina művésznő, amint hallhatta, derekasan küszködik... Mintha nem is magyarul lenne.*

A helyzet kínos volt. Fruzsina legszívesebben elsüllyedt volna. A zenekari árkon át egérként szeretett volna elosonni. Nem csak színészi ambíciói nem voltak, de feltűnni sem akart. A művésznő eddig is lesújtó pillantásokkal méricskélte, de ezt betudta annak, hogy ha nem is tehetett róla, ő került a kidobott keresztanya állásába. Legutóbb, egy kamaradarab kosztümös próbáján Fruzsina a fűzőt illesztette a derekára. Edina túl szorosnak találta és az öltöztető nő kezére csapott: „Nem tud maga vigyázni?!”

Edina művésznőt a természet az érett, harminc éves nő összes erényével kitüntette. A férfi öltözőkben, ha személye szóba került, a hódítói sikerek pletykái és a dicsekvés fantázia-legendái keveredtek. Egyetértő vélemények szerint alakját viharos szerelmek formálták kellemesen gömbölydedre. A női öltözőkben persze merőben más vélemények keringtek róla. Miután Edina második keresztnéve Elvira volt, előszeretettel becézgették őt „Elvirulácskának”, s a vetélytársak ezzel a ma még virágzó nő remélt jövőjét vetítgették előre. Illették őt még egy jelzővel, a színházi berkekben ismert minősítéssel, amiben a társulat valamennyi tagja egyetértett. Ő volt a „Fapina”. Őt illette meg a hideg lelkületű szépasszonyok színházi ragadványneve.

A kínos próbát követő napon a szűk folyosón szembetalálkozott a két nő. Fruzsina köszönni akart, de Edina művésznő megelőzte:

– *Na, kicsikém, megtanultad a szövegemet a rendező bácsi lepedőjén?*

Fruzsina megperdült fekete vászoncipője lapos sarkán. Futva átrobogott a másik folyosóra és megtorpant a személyzetis irodájánál. Kopogására meg sem várta a választ, berontott Gödihez.

– *Kérem, én azonnal elmegyek innen. Egyetlen percre se maradok.*

A káderes az itt töltött éveiben hallott már néhány kirohanást, de hogy a technikaiak közül valaki csak így berontson hozzá...

– *Mi ez a hisztéria, kérem?*

– *Nem akarom megbántani Edina művésznőt, de megalázkodni sem fogok.*

– *Hohó, kedves Krojcz Fruzsina! Magácska túl gyakran sértődik. Látom, nem képes megszokni a mi művészetünket. Jobb is, ha nem dédelget holmi színészi álmokat. A fülembbe jutott, hogy mit mondott magának a rendező... Csak nem vette komolyan, hogy maga itt szerepet kap?*

– *Megismétlem: azonnal elmegyek a színházról.*

– *Nocsak... nem úgy van az. A felmondási idő két hét. Ha tetszik, ha nem, le kell tölteni, mégpedig munkavégzéssel, mert az alkalmazás első évében szabadságot se kaphat, kedveském. Különben várjon csak... – Gödi elvtárs belenézett az asztali naptárba – Éppen két hetünk van a premierig. Ebben a darabban még öltöztetni fog. Utána fel is út, le is út...*

– *Értem. Ki fogom bírni.*

Kifordult volna az irodából, de a személyzetis visszatartotta:

– *Remélem, tisztában van vele, hogy egy állami kulturális intézmény dolgozójának nem tanácsos ellenséges rádióadásokat hallgatni. Sehol sem, de főként nem a munkahelyén. Ezt a tanácsomat jó lesz, ha magával viszi, ha innen végleg kilép. Az együttesük próbáit pedig felejtsek el... legalábbis itt, nálunk.*

7.

Fruzsina már nem dolgozott a színháznál. Nem volt munkahelye. Újra Adél néni háztartásában tett-vett. Temérdek ideje maradt a mosás, a vasalás és a főzőcske után. Élvezte az ingajaratot a könyvtár és az óbudai lakás között. Ennyit talán még soha sem olvasott. Ha Angéla nővérnek szabadnapja volt vagy korábban végzett a kórházban, együtt mászkáltak a nagykörúton. Az idei tél eddig nem sok havat hozott, a kopogósra fagyott pesti utca mégsem csábított kellemes sétákra. Öreg anyókáktól vettek forró gesztenyét, a kabátzsebükbe öntötték, így melengették az ujjukat.

– *Hol az ördögbe' próbálunk ezután?* – nyugtalankodott Angéla egy ilyen kirakat nézegető kóborlásukon. – *A többieknek sincs ötlete. Dénes faterjának a biciklijavító műhelye ilyenkor jégverem, a gitárosok a húrokhoz fagynának.*

Fruzsina talán el is mosolyodott volna ezen a kínos-tréfás életképen, ha eszébe nem jut a személyzetis Gödi. Ettől aztán lehangolódott.

– *Hogy gondolod, Angéla, nem miattam rúgták ki a Rolls-Royce-ot a jó meleg raktárból? Ez a Gödi elvtárs rajtatok is bosszút állt.*

– *Ugyan már, ne légy kis hülye. Az én táskarádiómat hallgattuk. Én is hibásnak tarthatom magam. Emlékszel? Én találtam ki, hogy hallgassuk Cseke Laci műsorait és a Luxit.*

Fruzsina felült a November 7. téri földalatti lejáratainak vaskos, olajzöld fémkorlátjára. Angéla mellételepedett.

– *Valamit nem értek. Miért bűn a zenehallgatás?* – A kiszes eszményeken, jelszavakon nevelkedett Fruzsina emlékezett, hogy a kistárkosi kollégiumban is hallgatták ezeket a műsorokat. Ádámnak is volt egy alul ezüstös fém, felül vajszínű bakelit, picike rádiója. TR63 volt ráírva meg valami tranzisztor. Az Amerika Hangja is bejött rajta, már ha a zavaró köszörülésen átszűrődött a zene. Néha egy-egy Elvis-szám felét valahogy sikerült meghallgatniuk. Ádám akkor lázasan kottázott, s ha máskor újra hallották, két-három ilyen menetben az egész szám megvolt. Akkor aztán rohantak a kottával, hogy betanulja a zenekar. „Ha Várdai-Kiss művész úr tudta volna, mit hallgatunk a tárkosi Kossuth-parkban...” – tűnődött Fruzsina. Angélától nem kapott választ, folytatta hát az okoskodást, s közben a két mély kabátzsebben a forró gesztenyéken melengette a tenyerét. – *Tudod, mi Ádámmal szerettük a KISZ-t. Ádám Moszkváról úgy mesélt, persze az apjától hallottak alapján, hogy sugárzott az arca, ha szóba került a Szovjetunió. Keményen vitázott azokkal a srácokkal, akik nem egészen így látták... De Ádám se tudott mit mondani, hogy mi rossz van abban, ha Presleyt és a Rolling Stones-t vagy Buddy Hollyt hallgatjuk. Ezt ő se értette...*

– *Ne haragudj, én fiatalabb vagyok, mégis van, amit nálad is jobban tudok.*

– *Talán még azt is tudod, hogy ki árulkodhatott ránk a Gödi elvtársnál...*

– *Azt én se tudom.*

– *Akkor...?*

– *Járt egyszer a mi nővérsulinkban egy borzasztóan szigorú, mogorva pasi. Valamilyen állambiztonsági hadnagynak mutatta be a tanárunk. Osztályfőnöki órát tartott nekünk. Ő mondta, hogy a nyugati, imperialista rádiók azok kémadók és ott még az újságírók is hírszerzők. Megnézheti magát az a magyar fiatal, aki ír nekik. Észre se veszi, mire maga is kém lesz. A nyugati jampizene olyan, mint a mézes-ragacsos légyfogó. Így mondta. Ezt jól megjegyeztem.*

– *Én ezt nem hiszem el. Nem olvastam az újságokban olyan börtönbe csukott fiatalról, akit a Bee Gees csábított kémkedésre.*

– *Én se hallottam ilyet. Persze azért, mert nem tudunk róla, még lehetséges... Ja, igen, és az a fiatal pap, a Gabi udvarlójának az ismerőse, talán emlékszel még... szeretett volna bevinni minket a parókiájára, hogy ott tartsuk a próbákat... Szóval az a pap is mondta, hogy legyünk óvatosak.*

– Jó, de az csak nem bűncselekmény, hogy Ádám vagyis Szaxi éjjel a kollégiumban a recsegő rádióban hallgatta és a zseblámpánál kottázta az új amerikai és angol számokat?

– Hogy mi a bűn, azt aligha mi döntjük el.

– Igaz. Azt a Gödi elvtárs dönti el. Meg az, aki beárult minket.

Az est elviselhetetlenül csípősre hűlt. A kemény fagy elől leballagtak a pár fokkal melegebb földalatti állomásra, mert már a vastag harisnyanadrág sem védte az őszi félcipős lábakat. A gesztenye kihűlt, legfőbb ideje volt hazamenni. Igyekezni is kellett, mert Fruzsina meleg vacsorával akarta várni Adél nénit.

– Szia, Angéla. Egy hétre elutazom Kistárkosra Borcsa mamához, vagyis a nagymamámhoz. Telefonálok, ha visszajöttem Pestre. Hátha addigra találtok új helyet...

8.

Néhány adventi napot Borcsa mama mellett, a szegénységében is takaros konyhában, a kopott, öreg sámliján gubbasztva, a csikótűzhely melegében töltötte. Ugyanúgy, mint gyermeklány korában. Édesapja hozta akkoriban a fát a kamrából, ha már csak pislákol a tűz, édesanyja zoknit stoppolt vagy az öt gyermek ruháit javíthatta, Borcsa mama pedig főzött. De milyen jókat főzött, ha volt miből... A testvérei is itt sertepertéltek a ház egyetlen meleg helységében. Akkor még öten voltak gyerekek: két lány és három fiú. Már csak hárman élnek, mert a két kisöccsét, csakúgy, mint később az apjukat, elvitte a betegség. Bandika az influenzát nem élte túl, a kis Pisti meg a tüdőgyulladással túl későn került kórházba. Nem sokára a mama is megbetegedett, hol a kórházban kezelték, hol hazaengedték. Itthon halt meg.

Fruzsina imádta a nagymamát. Ha egyebet nem is adhatott neki, szeretetével halmozta el. Emlékezett, hogy egyszer, még a színházi rejtőzködés idején, Adél néni elhozta neki a bölcs mondások könyvét. Abban olvasta Oscar Wilde szavait: "Lehet-e szegény, akit szeretnek?" Most örült, hogy itt lehet Borcsa mamával. Beszélgettek, de már nem úgy, mint azelőtt. A nagymama most nem mesélt a pórul járt kismalacról, inkább faggatózott, pedig az unokája el akarta hallgatni azokat a dolgokat, amikkel elszomoríthatta.

– *Mondd csak gyermekem, miért hagytad te ott azt a jó módú fiút? Tudod, aki utánad járkált az iskolában... Jobban meg kellett volna becsülni, ha rendes ember volt.*

– *Drága nagymama, nem úgy van az. Elmentek minket egymástól. Később pedig már nem találkoztunk* – felelte Fruzsina. Ennél többet nem kívánt mondani, csak hogy Borcsa mama nem érte be ennyivel.

– *Tudom én, hogy nem illetél azokhoz a gazdag pesti emberekhez, de mégis gondoltam, hogy ha a fiú annyira szeret téged... Mindegy már. Ne bánkódj. Olyan gyönyörű lány, mint te, minden ujja kap egy legényt. Adélka is így mondta, ahogy utoljára itthon járt Tárkoson. Jaj, ez az Adélka áldott lélek. Mesélte, hogy jó helyed van nála, és még munkát is szerzett neked.*

Az unoka most került igazán kutyaszorítóba. Szegény Borcsa mamát nem keseríthette el, hogy már nincs is munkahelye. Nem mesélhetett Gödi elvtársról, és Edina művésznőről is hallgatnia kellett. Az imperialista kémrádió ügyét pedig úgysem értené meg a Kistárkosról egész életében ki sem mozdult asszony.

– *Meglátod, egyszer minden jóra fordul* – szegte be a céltalan párbeszédet ezzel a semmitmondó bizakodással, s hogy ne feszegetse a színházi munkahely dolgát, fordított egyet a nagymama gondolatainak irányán.

– *Mi lenne, ha hazajönnék, mondjuk, végleg hazajönnék Tárkosra? Mit gondolsz nagymama, itthon is találnék munkát?*

Borcsa mama hallgatott. A gondolataiban keresgélt. S hogy még világosabb legyen, Fruzsina hozzátette:

– *Azért kérdezem, mert nem szeretném örökké kihasználni Adél néni vendégszeretetét. Nem terhelhetem a végtelenségig.*

– *Adélkától tudom, hogy nála jó helyen vagy. Úgy szeret, mintha a lánya lennél. Áldja meg érte a jóisten. Nem mondom, nekem is hiányzol, látod, magamban élek a macskával meg a Bundás kutyával. Mégse hívhatlak haza. Nem tudok itt munkahelyet neked. Valamiből meg hát élni kell. A nénéd, tudod, Cseh Irén a szomszéd faluban, a ligettárkosi tanácson dolgozik. Ott lett volna óvodai állás, de te nem is vagy óvónő, és már különben is felvettek valakit.*

A fehérmancsú, szürke macska az ölébe ugrott. A nyugtató dorombolásba Fruzsina úgy belefeledkezett, hogy nem volt szíve újabb kérdésekkel felébreszteni a konyhaasztal mellett elbóbiskolt Borcsa mamát.

Így telt a négy decemberi nap a gyermekkorból átderengő emlékek birodalmában, régi vidámságok és a nem túl régi, keserű történetek idézgetésével. Az utolsó este lefekvés előtt a barna csomagolópapírból kibontotta a képet. Borcsa mama óhaja teljesült: aranyos díszítésű fakeretbe foglalt fénykép volt ez a kontyba fésült unokájáról. A képet Adél néni készítette a tavalyi karácsonyfa előtt a színházból kölcsönzött géppel. Fruzsina széles, fehér szalaggal átkötötte a haját, amit akkor fogott először divatos kontyba. A nagymama ebben a hajdíszen szerette volna látni az unokáját és a képet a tisztaszobába az ágy fölé akasztani. Ez lett számára a hatvanötös Karácsony meglepetése. Az óbudai piacon vásárolt piros mintás fekete, meleg kendőnek nem is örült annyira, mint az unokája fényképének.

9.

Adél néni óbudai lakásában díszítették a fenyőt. A néni kivett néhány szabadnapot, bár most amúgy sem volt szükség rá a színházban. Fruzsina a háborgó lelkiismeretével vívódott. "Talán mégis ott kellett volna maradni az ünnepre Borcsa mamánál..." – gondolta, de nyomban meg is nyugtatta magát. Tudta, hogy ha Tárkoson marad, Borcsa mama a parányi nyugdíja utolsó fillérjét is kiadta volna, hogy gyönyörű legyen. „Ennek így kell lennie, ha most nem dolgozom.”

– *Mondd meg, ugye jól tettem, hogy nem maradtam a nagymamánál.*

– *Ezen én is töprengtem... Mindenesetre jó, hogy itt vagy.*

Fruzsina gyanította, hogy a néni ugyanazért helyesli, hogy visszajött Pestre, amivel ő is nyugtatja magát. De a néni megtoldotta a véleményét:

– *Ha csak az anyagiakról van szó... talán másképp is lehetett volna... Szívesen kölcsönzök neked bármikor, aztán, ha majd ha dolgozol, megadod. Tudom én, hogy ebben is az anyád lánya vagy. A világ minden kincséért nem kérnél kölcsön.*

– *Nem is tudom... De már úgyis itt maradtam, és... az idén is ragyogó lesz az ünnepünk. Amúgy is kettős ünnep a Karácsony. A névnapodat is 24-én tarjuk. És hát az én Ádámom névnapja is... Emlékszel, tavaly milyen klasszul énekeltünk?*

– *Az ünnep másnapján Angéla barátnőd is eljött. Most is elhívhatnád, aranyos kislány. Mégis igazat adok neked, hogy nem hallgattál rá. A kórházi munka nem neked való.*

– *Tudom én jól. De te miből gondolod?*

– *Emlékszel arra az őszi vasárnapra? Tercsikénél ebédeltünk. Korán mentünk, hogy segítsünk a konyhán.*

– *Ne is folytasd, emlékszem. Elájultam, amikor Tercsike néni elnyisszantotta a csirke nyakát. Most is remegek, ha eszembe jut.*

Adél néni nem is bontotta tovább a kellemetlen eset emlékét. De látszott rajta, hogy mondana valamit, ám mintha nehezeire esett volna belekezdeni. A harmadik szaloncukrot ejtette ki a kezéből. Fruzsínának észre kellett vennie, hogy a néni valami felzaklatta. Az ezüstsál, amit a cukorpapír nyakára hurkolt, egyre-másra szófogadatlanul kibomlott. Felfigyelt erre, mert a néni kezügyességéről legalább annyi legenda terjedt a színházi berkekben, mint az olvasottságáról. Előbb nem akarta észrevenni a szokatlan ügyetlenkedést, aztán mégis faggatózott:

– *Nem vagy jól? Feküdj le, pihenj egy picikét. Megmelegítem a vacsorát, talán éhes is lehetsz...*

– *Semmi baj kicsim. Minden rendben van. Különben is holnap lesz szenteste, ráérünk a fát délelőtt feldíszíteni. Most tényleg menjünk ki a konyhába és vacsorázzunk. Utána tévézünk vagy beszélgetünk.*

A tévézésből sem lett. Pedig a '65-ös Ki mit tud? dalait ismételték, és mindketten rajongtak a most feltűnt két ragyogó énekesnőért, Kovács Katiért és Harangozó Teriért. A ház asszonya ennél mégis fontosabbnak hitt mondanivalóval rukkolt elő.

– *Ha nincs kifogásod ellene, vendéget hívnék... vagyis hívhatnánk a Karácsony esti vacsorára.*

– *Vendéget? Hát persze. Kicsodát?*

– *Nem ismered. Illetve talán láthattad már. Lakik itt felettünk, a negyediken egy megözvegyült ember. Senkije sincs, ha jól tudom. Szerintem jót tennénk vele...*

– *De mennyire* – felelte Fruzsina és máris tervezgette a vacsorát. – *A zserbót reggel sütjük és egy kicsivel többet csinálunk. A többiből meg jut neki is. Nem ártana tudni, mit szeret a bácsi...*

– *Nem bácsi az, te drága! Nemigen tévedek, olyan harmincas lehet...*

Mély csend állt be, mintha John Cage 4'33" című művét „játszotta” volna egy amerikai zenekar. Végül kínossá vált a hallgatás, s hogy mégse tartson négy és fél percig, Fruzsina megszólalt:

– *Jól van, a zserbóból elég lesz annyi, amennyi. Inkább sütök egy tepsi leveles pogácsát is.*

Ilyen tündöklő és illatos fenyőt csak a Tárkos-körüli erdők teremnek. A két nő ebben egyetértett. Régen Fruzsina édesapja erdész ismerősétől kaptak ilyen fácskát. „Talán Adél néniéknek is apuka intézte...” – forgatta a gondolatot a lány múltidéző képzelete. Most is, mint kisiskolásként, ha már rábízhatták a gyufát, ő gyújtogatta sorra a kék, fehér és rózsaszínű gyertyákat. Ahogy a felénél már lobbantotta fel a pici lángokat, csengettek. A bimm-bammos falióra hat órát mutatott, pontosabban volt még egy perc hatig. Adél néni a konyhában tüsténkedett, onnan lépett ki ajtót nyitni.

– *Parancsoljon, fáradjon beljebb, Zsigmond* – invitálta a negyedik emeleti szomszédot. – *Ó, ezt nem kellett volna...* – szavalta el a szokásos szabadkozó formulát, s azzal át is vette a mikulással, rénszarvassal, szánnal díszített selyempapírba bugyolált bort, azután terelgette a vendéget. – *Jöjjön, bemutatom a kis barátnőmnek... persze több is ő, mint barátnő... közeli rokonomnak mondhatnám.*

A negyedik emeleti szomszéd belépett a tárkosi erdők illatába. Fruzsina a fa alá tette a gyufás skatulyát, letoppant a hokedliről. Kezet nyújtott.

– *Jó estét kívánok. Krojcz Fruzsina vagyok.*

– *Tudom a nevét, a kedves rokona a múltkoriban beszélt magáról. Az én nevem Csónakos Zsigmond* – mutatkozott be rezdületlen, kifejezés nélküli arccal. Az arc tökéletesen illett az egész ember jellegtelen külleméhez. A jólfésült, fiatalon is már erősen kopaszodó, s ettől magas homlokú férfi kifogástalanul vasalt, konzervatív szabású öltönyében a viktoriánus-korból visszamaradt ember látszatát keltette. Különösen feltűnt ez Fruzsínának, a divattörténetben nemrég még élénken búvárkodó, színházi öltöztető nőnek. A vakító fehér ingében, amit "nonájronnak" hívtak, a vendég akár miniszter vagy a híradókban látott kapitalista üzletember, esetleg hivatalnok is lehetett volna. Fruzsina nézte és magában ilyenformán értékelte a jövevényt. Nem tévedett nagyot. A fiatalember, Adél néni tegnapi előrejelzésének megfelelően, valóban harminc éves lehetett.

– *A kedves szomszédunk pénzügyi szakember. Azelőtt könyvelő volt, most pedig... ugye jól mondom... minisztériumban dolgozik. Gazdasági szakértő.*

– *Akkor jó matematikus, amit én magamról nem mondhatok el* – reagált egykedvűen a beat-koncerthez, s nem kimondottan a karácsonyi vacsorához öltözött

lány. Szólnia kellett, illet felkapnia a társalgás fonálát. A huszonkét éves Fruzsina, mi tagadás, bármit vett magára, férfiszemet kápráztató jelenségnek számított. Csónakos Zsigmond is felfigyelt erre, sőt Fruzsina nem kis megrökönyödéssel tapasztalta, hogy ez az ember Adél nénivel már beszélt is róla.

– *Igen kérem, a matematika az erős oldalam volt. De megértem azokat, akik nem kedvelik* – felelte a férfi. Beszéd közben lapos pislogását néha megszakította, a szeme fel-felvillant, amint tekintete Fruzsina mélykék blúzának dekoltázsába tévedt. „Bikanyakú, békaszemű majom...” – minősítette magában a lány Csónakost. Közben ezüst nyakláncát piszkálgatta. Óvatosan megérintette a talizmánját, mintha tanácsot kérne tőle. Blúzának kivágását összébb rántotta, majd a férfihez fordult:

– *És mondja, maga például mit nem kedvel?*

– *A slágereket. A tánczenét, ami sajnos gyakran hallható. Olyankor én mindig kikapcsolom a rádiót.*

Ez kellett csak Fruzsínának. Ennyi elég volt, hogy a pasas portréjára felvéssze az utolsó vonást. Ha vacsora közben óhatatlanul rátévedt a szeme a kínosan elrendezett, dióolajjal is összeillesztett hajszálakra, az ötödikben mellette ülő éltanuló Ivánka tolltartója jutott az eszébe. Abban feküdtek ilyen glédába rendezetten a ceruzák. Nem tartotta fontosnak, hogy ettől az embertől megvédje a tánczenét. Hallgatott. Magára erőltetett béketűréssel várta, hogy elfogyjon a vacsora, leteljen a vacsora utáni illendő maradás félórája. Reménykedett, hogy végre újra egyedül marad Adél nénivel.

– *Mintha tudták volna, hogy imádom a leveles pogácsát. A minisztériumi büfében is szoktam venni...* – Ezzel Csónakos leemelt a tálcáról egy Fruzsina-sütötte, illatozó korongot.

A lány most sem szólt, csak a gondolataival játszadozott. „Mintha tudnád, de honnan is tudnád... ezt én sütöttem. De nem miattad. Csak azért, hogy ha vendég jön, legyen valami sós is.”

Adél néninek beugrott, hogy a bort, amit a vendég hozott, akkor is illendő lenne az asztalra tenni, ha se ő, se Fruzsina nem szereti. Kicsomagolta. Kiderült, hogy nem is bor az, hanem Martini.

– *Zsigmond kérem, maga itt az egyetlen férfi, ugye felbontja?*

– *Természetesen. De ugye megbocsátanak, ha én nem fogyasztok? Tudniillik absztinens vagyok. Magukat ez egyáltalán ne zavarja...*

Adél néni mondani készült valamit. Fruzsina sejtette, hogy most ő is vallomást akar tenni kettejük szeszmentességéről. De most az egyszer, bár ez nem volt szokása, a néni szavába vágott.

– *Ragyogó, hogy épp Martinit hozott. Azt szeretem a legjobban.*

– *Máris nyitom.* – Párnás ujjával bontórutinra nem valló mozdulatokkal tekergette az üveg nyakát. A csavaros kupak makacskodott, eredeti kapitalista termék volt. Aztán roppant egyet a pléhkupak és feltárult az üveg torka. Hiába volt absztinens, az asztalmenti szabályokhoz értett. Szeme ideillő poharak után kutatott. Adél néni elindult a vitrinhez, de Fruzsina újra rögtönzött.

– *Hagyd, úgyis csak én kérek, nekem pedig jöhet ide, ebbe a vizespohárba.*

Egyszerre két arcra ült ki a megdöbbenés. Fruzsina pontosan ezt akarta elérni, bár a sokkolást nem Adél néninek szánta. „Ha te utálod az én zenémet és az alkoholt, akkor most megmutatom, hogyan iszik egy tárkosi lány...” – gondolta, és amint a férfi a vizespoharat félig töltötte, amúgy érdesen megbiztatta:

– *Csak bátran, Csónakos úr, ne sajnálja, ha már nekünk hozta...*

Fruzsina nem ismert magára, ez nem az ő egyénisége, nem az ő modora volt. Másoknál nehezen viselte volna el ugyanezt a triviális dumát, most mégis magára erőltette a visszataszító stílust. „Ez se hoz ide több piát...” – mondta magában, de nem sejtette, mekkorát tévedett. Mohón nyakon ragadta az üveget és jó háromnegyedéig csordította a poharát.

– *Egészségünkre!* – Mintha csak Borcsa mama meggykompótjáról inná le a levét, jókora kortyokkal magába döntötte a Martinit.

Adél néniből felszakadt a megütközés.

– *Nahát Fruzsika...*

A vendég felkelt a székéből, megkérdezte, merre találja a toalettet. Tájékozatlansága elárulta, hogy Csónakos lakása nem felettük, hanem átellenben lehet a negyediken. Miután betette maga mögött a szobaajtót, Adél néni méregetől elfúló hangon kis barátnőjére támadt:

– *Megőrültél?! Miért kell elijeszteni ezt a derék fiatalembert? Te sohasem iszol...*

– *Pedig ha visszajön, kérek még egy pohárral. Megmondom neki, hogy nekem mustáros pohárban is jó a Martini, csak erős legyen.*

– *Jézusmária, nem ismerek rád, kislányom. Pedig Szilveszterre is meghívhattuk volna...*

– *Neeeeee! Én nem leszek itthon. Ne haragudj rám, Angéláék Laciéknál szerveznek egy házibulit és...*

Fruzsina nem fejezhette be a mondatot, amivel most életében először hazudott a néninek. A vendég visszaérkezett. Jobb is, hogy el kellett hallgatnia, mert a Martini megtette a hatását. Így azután nem került sor a még ennél is nevetlenebb jelenetre: elmaradt a mustáros pohár és az újabb Martini kortyok kikövetelése.

Csónakos Zsigmond jónak látta, ha megköszöni a kellemes estét. Távozott, Fruzsina pedig tüstént beleszédült az ágyába.

Adél néni megbocsátotta kis barátnője visszataszító viselkedését. Fruzsina is kiengesztelődött, mert a néni bevallott valamit. Kiderült, hogy Csónakos Zsigmond hónapok óta kerülgette a házat, szeretett volna megismerkedni Fruzsínával. A néni megígérte neki, hogy Karácsonykor alkalmat kerít rá.

„Ebből aztán nem lesz semmi. Úgy látszik, mégsem illik egymáshoz az özvegy és az árva kislány” – zárta le magában az asszony a félresikerült összeboronálást.

Az ünnep második napján eljött Angéla. Fruzsina eddig még soha sem tapasztalt másnaposságát váltakozva hideg tejjel, forró teával kúrálgatta. A nagy süteményestálat maguk közé vették, de csak Angéla és Adél néni volt képes csipegetni a zserbóból. Fruzsina elmesélte bűnbeesését a Martinival, végül igyekezett megszabadulni hazugsága terhétől:

– *Nem igaz ám, Adél néni, hogy együtt szilveszterezünk Laciéknál. Azt én csak a Csónakos miatt találtam ki...*

– *Gyanítottam, hogy füllentesz. Nézzétek, az én pici lakásomba nem hívhatom meg az egész zenekart, de ha ti ketten velem szilvesztereznétek...*

– *Hurrá, hármásban bulizunk! Tévészünk, biztos jó lesz a kabaré. Még táncolni is fogunk* – lelkesedett Fruzsina. A lányok egyszerre ugrottak Adél néni nyakába, majd Angéla folytatta:

– *Vannak jó kislemezeim. Az Atlantis rokiját még úgysem hallottad.*

Fruzsina most mégsem a barátnője szavaira válaszolt:

– *A negyedik emelet ugye nem kap meghívást? Megígéred nénikém?*

– *Rendben. Martinit sem kell inni. Mustáros pohár sem lesz. De azért éjfélkor koccintunk egy pezsgővel...*

Fruzsina beleborzadt: az ital látomása a letompult tudatáig hatolt.

10.

Pezsgős poharakkal az év utolsó percében ott álltak Adél néni Tavasz tévéje előtt. Sinkovics Imrét hallgatták: „Engedjék meg, hogy a Magyar Televízió nevében kedves mindnyájuknak boldog újesztendőt kívánjak.”

Koccintottak, 1966-ot köszöntötték. Fruzsina óvatosan belekortyolt a pezsgőbe. „Nem is olyan rossz ez...” – nyugtázta magában az ital ízét, aztán apró kortyokkal kiürítette a metszett ólomkristály poharat.

Újév reggelén a buszon hazakísérték Angélát. Igyekeztek vissza, nehogy elmulasszák a tévében a bécsi koncertet. Időben hazaértek, de még le se vetették a télikabátot, az ajtón csengettek. A Boy-szolgálat barna sapkás futárja érkezett és irdatlan nagy rózsacsokrot hozott Krojcz Fruzsina kisasszony részére.

A címzett kisasszony nem palástolt indulattal tépte fel a rózsaszínű borítékot és kihúzott belőle egy kicsinyke kartonlapot. A minisztérium csupa nagybetűs neve alatt a névjegyen ez állt: Csónakos Zsigmond revizor.

A téli utcán az imént sápadtra dermedt leányarc lángra gyúlt. A hátrálva távozó boy – praxisában ilyesmivel még nemigen találkozhatott! – a lépcsőházban majdnem hanyatt esett. Fruzsina indulata lávaként tört fel. Szárainál megragadta a selyempapírból ki se bontott csokrot, s az előszobában kiürítésre váró szemetes vödörbe úgy tömködté bele, mint az égő szivart szokás a hamutálcán elnyomni. Adél néni megütközése kísérte, ahogy a vödörrel kirohant a bérház udvarán álló szeméttárolóhoz.

TÍZEDIK FEJEZET

1.

Az adventi látogatástól, a nagymamánál töltött néhány nap óta pár hét múlt el. Január elején bereccsentett kemény tél. A rádió bemondta, hogy Kunszentmiklóson mínusz 21 fokot is mértek. Fruzsínának állása megint nem volt. Mindent elkövetett, hogy legalább a jótevője hasznát lássa. A házi munkákat kivette Adél néni kezéből, sütött, főzött, s amint magára maradt, újra beleásta magát az álláshirdetésekbe. Ide-oda telefonált, de fel sem ötlött benne, hogy az esély máshonnan közelít...

A postás csengetésére pulzusa mindig szaporábbra váltott. Leginkább ő kapott levelet. A nagymama írogatott egyszer egy hónapban vagy még annál is gyérebben. Borcsa mama rövidlátó volt, reszkető keze nehézkesen állt rá a betűk karcogatására. Sorai elárulták, hogy a levélírás napokig tarthatott, mielőtt a boríték megérkezett az óbudai címre. Fruzsina szívritmusán még egy remény, ám apadó remény gyorsított: ki tudja, nem jön-e egyszer levél Ádámtól? A matekfüzet kockás lapjain... mint diákévük hónapjaiban száguldoztak az első vallomások.

A tízfilléres barna borítékban a levél most is Borcsa mamától jött.

Kedves kis unokám Fruzsina!

Írom ezt a levelet és sajnálom, hogy a vonat visszavitt téged Budapestre. Jó volt, hogy itthon voltál velem. Tudod, hogy mennyire nehéz nekem az írás, pedig fontos dolgot akarok írni. Az ünnep után itt járt nálam a nénéd, Cseh Irénke. Megmondtam neki, hogy milyen jó lenne, ha hazajöhetnél Kistárkosra. Még azt is megmondtam, hogy te se bánnád. Erre a nénéd azt beszélte, hogy őnáluk, Ligeten az óvodában lenne neked hely márciustól. Szülési szabadságra megy az egyik gondozónő, annak sincs szakmai bizonyítványa. Ha akarsz, felvennének tégedet helyettesnek vagy segítőnek. Azt hiszem, így mondta Irén nénéd. Jó lenne, ha gondolkodnál a dolgon. Tudod, hogy énnálam lakásod lenne. A busszal a tanácsháza elől tíz perc alatt Tárkosligeten lehet lenni. Azt is hallottam, hogy nyolcszáz forintot kapnál. Nem sok az, de egy kicsivel több, mint az én özvegyim. Aztán kettesben jól ellennénk itthon. Reméljük, hogy Adélka nem haragudna meg, ha hazajönnél. Később visszamehetnél, ha újra ott kapnál munkát. Most már megvallom neked, hogy tudtam, hogy nem dolgozol, csak engemet nem akartál szomorítani. Szeretném, ha megint itt lennél velem legalább arra az egy pár hónapra, amíg ez a ligeti asszony szülésin lesz.

Kistárkos, 1966. január 8-án, szombaton

Csókol a te Borcsa mamád

2.

Tárkosliget tanácsi óvodájában két képesített óvónő és egy mindenkes gondozónő foglalkozott a falu gyermekeivel.

Első munkanapjáról Fruzsina hazaért és kimerülten zuhant a nagymama szobájában a pléddel letakart ágyra. A decibelekké összegződött óvodai

gyermekzsivaj támadást intézett a dobhártyájára. A pesti utcazaja és az együttes próbái, koncertjei nem terhelték meg annyira, mint most ez az egyetlen munkanap.

– *Mesélj gyermekem...* – nógatta az unokáját Borcsa mama. Láta, mennyire megviselte őt az óvoda.

– *Aranyosak a gyerekek. Örülök, hogy ott dolgozhatok. Meg kell szokni a csivitelésüket. Biztosan ők is megszoknak engem, de ma még Edit nénit keresték... Ő az, akit helyettesítek.*

– *Ugye nem bánod, hogy hazacsábítottalak?* – kérdezte a nagymama némi aggodalommal a hangjában.

– *Dehogy bánom, nagymama. Milyen jó, hogy megint itt leszek veled. Az óvoda... egy-két nap és már nem is lesz fárasztó. Képzeld, a nagycsoportban két kislány már megbarátkozott velem.*

Az újdonsült dada ez első órákban a saját múltjára emlékeztető gyermekorsókkal találkozott. A két kicsin, akikről Borcsa mamának beszélt, felfedezte a falusi szegénység stoppolt, foltozott, agyonmosott jeleit. Kifakult, vékony ruhácskájukat húsz esztendeje mintha ő hordta volna. Reggel végignézett a gyerekcsapaton, s az öltözékek láttán a falu teljes panorámája kibomlott előtte. Pedánsan, mutatós ruhácskákban a módosabb családokból jöttek a kicsik. Tarka ingekben a két cigányfiúcska is jól öltözöttnek tetszett. A legtöbben a ligeti parasztcsaládok szokását követő, felnőttes szabású, puritán ruhákban, a tavasz ellenére téliesen túlöltöztetve érkeztek az óvodába. Az ápolt, tiszta külső ma is a legszegényebbek sajátja volt.

Fruzsina emlékezetében ott még tisztán éltek a világháború utáni évek, az ő gyermekora. Kistárkoson akkoriban nem volt óvoda. A Krojcz-testvéreket – öten voltak – Borcsa mama dajkálta, nevelgette. Szerény anyagi biztonságukról pedig a nagynénjük, a tanácsi dolgozó Cseh Irénke gondoskodott. Csak a kínos tisztaság, a példás rend lehetett a nyomor ellensúlya. Ennyi kicsi mellett a konyhában majd' mindig köd volt: alig látták egymást a mosóteknőből gomolygó gőzön át. A sárgás-barna Szit mosószappanból – ebből a háborús években két krumpliszákkal gyűjtött össze a nagymama – náluk annyi fogyott, mint más családoknál kristálycukorból. „Bár csak fordítva lett volna...” – idézte fel Fruzsina azokból a napokat, amikor hetenként egyszer, mindig szombaton, cukros zsíros kenyeret kaptak reggelire a gyerekek. „Micsoda csemege volt...” – Ebbe az emlékképbe bele is aludt. Borcsa

mama letakarta egy pléddel és hagyta azonmód ruhástól szenderegni. Este tíz is lehetett, s az éhség mégis csak felkeltette.

– *Nagymama, cukros zsíros kenyérről álmodtam.*

– *Ejnye, kislányom, ne tréfálkozz. Fasírtot és krumplit készítettem neked. Már ébreszteni akartalak. Eszel, utána rendesen lefekszel. Tudod, reggel korán kelsz a ligeti buszhoz.*

– *Persze, persze, de reggelire ugye csinálhatok magamnak egy karéj cukros zsíros kenyeret?*

– *Ha ennyire odavagy érte... Ott a zsír a kamrában, mindig találsz itthon cukrot is.*

– *Az első fizetésem után minden lesz itthon... Meglátod nagymama...*

3.

Jól tempóztak az első hét napjai. A munkába rohanó szülők, ha késésben voltak, egyszerűen bedobták a kicsiket a „megőrzőbe”. A dada elrendezgette a ruhácskákat, tisztába tette a pelenkás kiscsoportosokat. Lopva, hogy észre ne vegyék, Fruzsina irigykedve leste az óvónőket. Nem lévén sem képesítése, sem gyermeknevelési tapasztalata, eszébe se juthatott, hogy a helyettesítő segédmunkánál többre is képes lenne. Edina művésznő kirohanása óta, bár a színházban fel se ötlött benne a helyzetén túlmutató karrier, megtanulta, hogy a munkahelyi meghunyászkodás kifizetődőbb, mint a segítségre ajánlkozás. Itt, az óvodában érezte ugyan, hogy képességeivel, énektudásával és a gyermekek iránti vonzódással akár az óvónők munkáját elvégezhetné. Erről mégis inkább hallgatott és zokszó nélkül teljesítette, amiért pár hónapra felvették. De ilyesvalami motoszkált benne: vajon nem pontosan ez a hivatás vár rá?

Borcsa mamát beavatta.

– *Tudod, nagymama, tetszik nekem ez az óvoda. Mit szólnál, ha beiratkoznék az óvónőképzőbe?*

– *Mit mondjak...*

– *Akarod tudni, hogy mit szeretek benne?*

– *Tudom én jól. A kisgyerekek tetszenek neked. Az anyád is ilyen volt. Milyen boldog volt szegényke, ahogy szaporodott a család. Ezért is lettetek öten.*

– *Én a mások kicsinyeit is szeretem.*

– Szereted... szereted...– Borcsa mama a szavakat keresgélte, végül kimondta: – *Szeretni fogod te a magadét is. Meglásd, neked is lesznek...*

Most Fruzsina tett féket a nyelvére. Nem szólhatott arról, amire makacsul gondolt: „Ha nem Ádám... talán sohasem lesz gyermekem...” A lelkét kitöltő tagadásban, ha rejtve is, de ott volt a „talán”. Valamit mégis felelnie kellett a nagymamának.

– *Nem a takarítás, pelenkázás tetszett meg a ligeti óvodában, persze azt is szívesen végzem. Neked megmondhatom, nagymama, hogy én az óvónőket irigylem. Én is taníthatnám a kis emberkéket dalokra, játékokra. Világos, hogy ennél több kell, azért akarok tanulni...*

– *Drága gyermekem, akkor most kimondom. Szeretnék lebeszélni erről.*

– *Lebeszélni?*

– *Ne akarj te is a mi szegénységünkben megöregedni. Látod ugye, hogy milyen kevés errefelé a fizetség. Szegény vidék ez. Érettségizett lány vagy. Kereshetsz te több pénzt is. A kisgyerekeket pedig... Mondom neked, egyszer majd a saját gyerekeidet taníthatod...*

Fruzsina beletörődött, hogy a nagymama pusztá jó szándékból ugyanazt szajkózza, amit Adél néni. Mintha összebeszéltek volna. „Talán össze is beszéltek?” Egyetlen megjegyzés azért kikíváncozott belőle:

– *Magam is az érettségimre gondoltam. Szarvason van egy érettségi utáni óvónőképző. Oda kellene jelentkeznem.*

– *Te tudod, gyermekem. Ó, de az a Szarvas mennyire van ide?*

– *Hááát, még Pestnél is messzebb.*

– *Na, látod...*

4.

Fél hét után az óvoda elcsendesedett. Csak a közeledő vihar még távoli morajlása hallatszott. Az utolsó gyerkőcért is megjött az apja. Azután kiderült, hogy mégsem ez a kisfiú az utolsó hazatérő. Belépett a kiscsoport szobájába, hogy rendet rakjon a játékok között, s a nagy barna plüssmacihoz bújva egy kicsi széken Erzsike kuporgott. Megbújt, mint a lapát alatt a kiséger, s a betoppanó dajka látványára felcsillantak az egérszemek. Fruzsina gyanította, hogy búcsút mondhat az utolsó előtti, háromnegyed hetes busznak. „Semmi baj, van későbbi is ...”

– *Hát te meg itt maradtál, Erzsike?*

A három éves, kékszemű szösze gyermek bólogatott. Szókincsében még csak a „mama” és a „néni” létezett, de ha kedves barna macit szólólongatta, akkor a „baba” szó is eszébe jutott. Ám hogy miért nem jöttek érte, erre az anyanyelvéből még nem futotta. Fruzsínát meglepte, hogy a kislány az ijedtség halvány jelét se mutatta. Szomorúnak sem látszott. Mintha hozzászokott volna, hogy nem jönnek érte. Az új dajka emlékezett, hogy amióta itt dolgozik, s annak közel három hónapja, Erzsike máskor is itt maradt, de azelőtt valamelyik óvónő mindig elvitte vagy a nagymamájáért menesztettek egy másik szülőt. Most őrá maradt a pici, s mert ilyen helyzetre nem készítették fel, rögtönöznie kellett.

– *Miért nem jöttek érted? Hol a csudában lakhattok? Hol lakik a nagymamád?*

– kérdezgette a kislányt, bár tudta, hogy nem kap választ. Tépelődött: „Mit csináljak a kicsivel? Kit kérdezzek?” Hol a gyermekkel, hol önmagában tanakodott, s akkor eszébe jutott a nagynénije, Cseh Irén: ő meg tudná mondani, ha ilyenkor még a tanácsházán találná, ha nem ment el Tárkosra a háromnegyed hetessel...

Erzsikére feladta kopottas ruhácskáját, kabátját ő is magára kapta és bezárta az óvodát. A szél haragos felhőt tolt Tárkosliget fölé, egyszerre úgy beborult, mintha késő este lenne. A júniusi zivatar lezúdult falura, s ők még csak félúton lehettek az óvoda és a tanácsháza között. Fruzsina levetette a kabátját, bebugyolálta a kislányt és ölbe kapva futott vele tovább. A jó sors elénk sietett. A hivatalig el se értek, kerékpáron szembejött velük a kőműves, a nagycsoportos kisfiú édesapja. („Hogy is hívják a fiúcskát? Igen, igen... Jancsika”)

– *Megint nem jött a kislányért az a tróger?* – tört ki a férfiből. Leszállt a kerékpárról és végignézett a bőrig ázott dajkán. – *Maga jól meg fog fázni abban a vékony blúzban.*

Fruzsina nem törődött magával.

– *Hol lakik Erzsike nagyanyja?*

– *Szabó néni a falu másik végén él. Majd mi elvisszük hozzá a kislányt, ha eláll az eső. Jöjjenek be* – mutatott a két házzal odébb lévő kapura a kerékpáros férfi, akinek mészfoltos ruháját az eső már majdnem egyszínű szürkére áztatta. Bementek a házba. Erzsike jó helyen volt. A kőműves felesége nagy, tarka frottír törülközőbe bugyolálta a kis ázott verebet, mert a dajka kabátja sem óvta meg teljesen a zuhétól. Fruzsina most már csak az utolsó busszal mehetett haza Kistárkosra, ezért el is

fogadta a forró kávéval tetézett vendéglátást. Jancsika mamája még a férjénél is haragosabban tört ki:

– *Higgye el, tanító néni, az lenne a megoldás, ha az állam elvenné a kislányt ettől a szeszkazántól.*

Fruzsina összerezsent. Nála jobban kevesen tudták, mit jelent, ha a gyereket elveszi az állam.

– *Miért? Annyira szegények?*

– *Szegények... persze, hogy szegények. Az a vadkan az összes pénzt elissza, amit az asszony visz a házhoz. Erzsike anyja három műszakos a tárkosi olajosoknál. Ma is délutános lehet, ilyenkor azt hiszem, tizenegyre ér haza a biciklivel.*

– *A gyerek apja hol van? Miért nem jött a kislányért?*

– *Azért kedves, mert elfoglalt ember. Ha benézne a „Ketteskébe”, lefogadom, hogy ott találná a csapos mellett.*

A kőműves pontosított:

– *Ott találná, ha még nem esett az asztal alá...*

– *A „Ketteske” az egy vendéglő?*

– *Kocsma. Kettes számú szövetkezeti italbolt.*

Fruzsina a kőművesék tűzhelyénél átmelegedett. Megnyugodott, hogy gondját viselik a kislánynak és elkészönt. Mondta, hogy valamit még el kell intéznie, de nem kötötte a kőművesék orrára, hogy ő bizony most a „Ketteskébe” tart, hogy farkasszemet nézzon a kis Erzsike apjával.

5.

A „Ketteske” a szövetkezeti vendéglátás osztályon aluli itatóbázisa volt. Szórakozóhely is lehetett, ha a benne lüktető közéletet szórakozásnak lehetett nevezni. Kocsma volt ez a javából, igénytelen berendezéssel, a korsókból lecsorgó söráztatta, nedvesen csillogó, cinnel borított söntéspulttal. Egyesek, a más tájakról betérő idegenek áfész-kricsminek mondták, az őshonosok a becézett kettes számmal különböztették meg a másik italbolttól. Sajátos kocsmalégkört teremtett a csapolt Kőbányai, a stampedlikbe csordított kisüsti és a Kövidinka illatkeveréke. Pompásan illett hozzá a londoni szmogot felülmúló dohányfüst. A fel-felhorkanó káromkodások rövidebb-hosszabb sorozata pedig némi szellemiséget is vitt a „Ketteske” atmoszférájába.

A „vendéglátó egység” számozásából következik, hogy a szomszédos Tárkosligeten egy másik hasonló intézmény is szolgált. Micsoda logika: amazt „Egyeske” névre keresztelte a népnyelv. A tekepályájával nem csak előkelő lokálnak számított, de a község statisztikája is számon tartotta, mint helyi sportlétesítményt.

Maradjunk a „Ketteske” bűvkörében, amelynek erényei közé sorolhatjuk az élénkebb forgalmat, részben a faluközponti helyszín, részben az olcsóbb árak miatt. A kocsmáskodásban poros, eső után ragacsosan, cuppogósan sáros udvarán át egyenesen az áfész-irodákhöz lehetett menni. A tanácsház is csak két-háromszáz méterre volt, csakúgy, mint a nagyobbik vegyesbolt, a patika és az orvos háza, benne egy szűkös rendelővel. A kocsmáskodást tekintve nem közömbös tények ezek: a vásárlók, ügyfelek, páciensek el se kerülhették a „Ketteskét”. Sőt előtte vitt a gyerekek útja az iskolához, és még az óvoda is látótávolságra esett.

Fruzsina mindjárt az első érdeklődésre útbaigazította a boltból teli cekkerrel kilépő asszonyt, aki láthatóan felismerte az új óvodai dolgozót.

– *Drága tanító néni, ha bambit vagy szódát akar inni, nehogy már oda menjen. Kapni itt a boltban is.*

A falu szokása szerint a helyettesítő dajkát is „tanító néninek” szólították. Az asszony kedvessége egy pillanatra megszelídítette Fruzsina. Elmosolyodott, de szándékától nem állt el.

– *Nem azért megyek. Van ott egy kis elintéznivalóm* – felelte majdnem olyan hanghordozással, harci kedvvel, ahogy a kocsmatöltelék férjért vonuló asszonyok szoktak rohamra indulni. Tanácsadója ábrázatára meghökkenés ült ki. Furcsállta a tanító néni válaszát. Ha a faluba új jövevény került, pár nap alatt mindenki mindent tudott róla. Hogy ne tudták volna a tanácsos Irénke rokonáról, hogy Tárkosligeten se férje, se szeretője, de tán még Kistárkoson sincs neki. „Pesti legénynek való az... olyan szép lány” – mondogatták róla a melegedő tavaszi estéken a házak előtti kispadokon üldögélő öregasszonyok.

Fruzsina a „Ketteske” koszosszürke ajtaját óvatosan nyitotta, pedig legszívesebben berúgta volna, mint ahogyan a cowboy-regényekben olvasta. Csakhogy Tárkosligeti estjébe innen nem country dalok szűrődtek ki. A bejáraton sem lengőajtó volt, s amint betoppant, nem széles karimájú kalapokat látott, hanem izzadó képű, borostás, gyűrött gumiarccokat. Akadt köztük egy sötétkék svájci sapkás, aki gumicsizmával taposta az olajos padlót, mások szandált és határozatlan színű zoknikat viseltek. Volt itt egy rákvörös képű, kövér ember is, Adél néni

céllövöldésének szakasztott mása. Félrészeg haverjai mellett egy másik figura fekete félcipőben – a rászáradt sarat és a félretaposott sarkakat nem tekintve – akár pesti aranyifjú is lehetett volna. Bronzolaajtól csillogó hajával, pálmás nyakkendőjével és a társaságtól kirívóan elütő józanságával úgy tetszett, ő a helybéli elit, és véletlenül csöppent közibük. A vele szemben az asztalra könyöklő két húsz-huszonöt éves fiú már a mámor tengerének kikötője felé tartott. Egyikük, lángvörös, csapzott hajú fiatalember, valamiféle bordó fényű röviditalt, talán rumot borított a sörébe. Az alacsonyabbik, eredetileg talán fehér, most szürke atlétatrikóból dudorodó, izmos, napcserzett karjával a csordultig töltött korsót ragadta fölön. Az orrát is belemártva szürcsölt, így menekítette a torkára az asztallapra szökő, túlárado habot. Mohó élvezettel ivott, a feje búbjára tolt micisapka posztó antennáján rezgett a lyukas kétfülléres.

„Melyik lehet a kis Szabó Erzsike apja?” – tanakodott magában. Észre kellett vennie, hogy legalább tíz vérekes szempár tapad rá. A prédára leső farkasok tekintetével pásztázták a mellét, a derekát, a lábait. Az az egy szál józannak hihető ember – nevezzük Aranyifjúnak – nem is hagyta megjegyzés nélkül a kocsmajaítón belibbent jelenséget. Szemét le– s felgörgette a formás lányon, akinek alakját mindenegyus domborulatában izgalmasan kiemelte a nedvesen ráfeszülő, esőáztatta égszínkék nylonblúz.

– *Nézzétek csak, eljött hozzánk a szépséges tanítónéni.*

A „Ketteske” szegleteit is betöltő öblösen gurgulázó basszusra a becses közönség mindenegyus tagja felfigyelt, s akinek az még nem volt túlsúlyos, a fejét is felkapta. Most az is Fruzsínára meredt, aki eddig ittléte eredeti céljához híven inkább kortyolgatott.

– *Kérem szépen, van itt magunknál egy Szabó nevű ember, az óvoda Szabó Erzsike apja?* – lépett a söntéspulthoz. Kérdését a fásultan szorgoskodó csaposhoz intézte. Kilépett a sóvár férfiszemek keresztüzéből, hátat fordított az asztalokat és a falat támasztóknak, de ezzel még lenyűgözőbb látványt nyújtott: karcsú derekát és az átázott, fekete, szűk szoknyában domborodó vonalait most már azok is észrevették, akik eddig a korsókat és a kupicákat tüntették ki figyelmükkel.

– *Járt itt valamikor...* – felelte unottan a kocsmáros, de a válasz nem hangzott meggyőzően. Fruzsina újabb faggatózásra készült, ám még mielőtt megszólalhatott volna, mellette termett a józannak tetsző Aranyifjú. A tőle telhető sármos eleganciával biccentett.

– *Kedves, szépséges tanító néni! Szabó Józsi-t keresi?*

– *Nem tudom, hogy Józsi-e a keresztnéve... Ha van egy hároméves kislánya, akkor őt keresem.*

– *Na, akkor jöjjön csak, a haverokkal elviszem a Józsihoz.*

Fruzsina hálásan megköszönte a felajánkozást. Nem sejtette, hogy is sejthette volna, hogy akit keres, tőle két méterre, a söntéspult takarásában egy széktámlára borulva hortyog. Gyanútlanul követte az Aranyifjút, a lyukas kétfillérest és a csapzott vörös rókát.

A „Ketteske” oldalajtáján kilépve a kocsmá és az áfész-iroda között futballpálya méretű sártenger terült ki a szeme előtt. Az egyetlen józan a karját nyújtotta, hogy a magas küszöbről az eresz alá rakott téglákra segítse. Kellett is a lovagias segítség, mert az ólmos felhők alatti sötétségben aligha lehetett tájékozódni. A két kísérő, kevés hiányzott, majdnem átesett egymáson. Dülöngélve a frissen ázott feketeföldre tapostak. A cipők alatt sár fröccsent. Az udvart az utcai póznáról beszüremelő fény halványan megvilágította. Az eső abbamaradt. Fruzsina nyugtalanul nézett körbe. Nyoma sem volt itt olyan helynek, ami Erzsike apját rejthette.

– *Minek neked a Szabó Józsi? Mi hárman nem leszünk jók a szépséges tanítónéninek?* – hangzott az Aranyifjú fenyegetően kedveskedő kérdése. – *Gyere kicsi, itt az eresz alatt melegebb lesz...*

A megrettent lány felismerte a helyzetet. Nem csak felismerte, de tapasztalta is, hogy szó sincs tévedésről. A két részeg alak szorosan közrefogta. Az egyik oldalra húzta, a másik a vállánál megragadva tolta a kocsmá hátsó fala fölé kinyúló, bádog eresz alá. Az északi szél az udvari wc felől orrfacsaró ammóniákos bűzt hozott. A banda az itlaktár vasajtájához rángatta Fruzsínát. Az Aranyifjú, amint a haverok a markuk bilincsébe szorították a lány csuklóját, most már szapora lihegéssel udvarolt.

– *Előbb egy kis szerelem, gyönyörűségem, utána megkeressük neked a Józsi-t.*

Fruzsina leszegte a fejét. Nedves blúza alatt megérezte a nyakához tapadó talizmánt. A csodákban nem hitt, Szaxi nádja mégis roppant erőt adott neki. Tudta, hogy a menekülésnek egyetlen útja-módja van...

A két keretlegény csuklófogása – talán a részegség bontakozása arányában – ernyedni kezdett. Vagy talán úgy vélték, hogy zsákmányuk megadta magát. Volt is benne némi igazság, mert Fruzsina együttműködőnek mutatkozott. Az Aranyifjú,

most már félretéve a sármos úriember allűrjét, a sliccét gombolgatta és sáros fekete cipős jobb lábát a lány combjai közé tolta. „Itt a pillanat!” – döntött Fruzsina, s amint az ellenállás lazításával támadóit tévútra vitte, erejét összeszedve jobb térdét erőteljes mozdulattal a férfi szétterpesztett lába közé rántotta. Az Aranyifjú összegörnyedt és felüvöltött:

– *A jó kurva anyád...*

Fruzsina a szíve mélyére törő szitoktól még nagyobb erőre kapott, s újabb kemény mozdulattal, egyetlen rántással lerázta csuklójáról a segédek izzadságtól sikamlós tenyerét. Már-már sikerült megszabadulnia, ám az Aranyifjú görcsös kínjában is kemény kézzel utána kapott, tenyerét, mint egy kampót a széles műanyag övébe akasztotta és brutálisan visszarántotta. A helyzet megint fenyegetővé vált, de védekező reflexe Fruzsínát most sem hagyta cserben. Egyetlen rántással kioldotta az öv csatját. Támadója, a tenyerében maradt fekete övvel, ágyékában a nem múló kinnal hanyatt esett. Zsákként zuhanó teste fekete sarat fröccsentett a röhögő részeg cimborák arcába. Fruzsina az utcai lámpa parányi, halványsárga fényében látta, hogy a sártengert szegényező kerítésen, nem is messze innen, szélesre tárt vaskapu kínál vészkijáratot. Mit sem törődve a vékonytalpú papucscipő alatt cuppogó sárral, a legrövidebb csapáson a kapuhoz rohant és kiszaladt a járdára. Visszapillantott, még hallotta iménti fogvatartóinak rekedt ordítózását. Látta, hogy a három alak egymáson áttaposva esik be a kocsma udvari ajtaján. Fejvesztett tülekedésüket azonnal megértette, mert az utcai lámpa fénykörében egyenruhás alak, s a hozzá tartozó szerelés körvonalai bontakoztak ki: gumibotját lóbáló rendőr közeledett.

– *Mi történt, tanítónéni?* – tolta feljebb a homlokáról a tányérsapkát a falu káembés rendőre.

Fruzsina igyekezett csillapítani a meneküléséről árulkodó lihegést, de a „szerv” vizsla tekintetét nem tudta megtéveszteni.

– *Semmi, semmi... a hátsó ajtón jöttem ki... A sötétben nem láttam, hogy ilyen sáron kell átgázolni. De már minden rendben van.*

A rendőr jobbával lekapta a sapkáját, mintha melege lett volna. Őszülő tincseit a bal tenyere fésűvé formált ujjjaival hátrasimította.

– *Nem kérdezem, hogy mit keresett maga a „Ketteskében”, mert az alvégen hallottam, hogy a kis Szabó Erzsit maga vitte el a Horváth-kőműveshez.*

– *Erzsike már a nagymamájánál van?* – kérdezte most már higgadtan „a tanító néni”.

– *A kislánnyal minden rendben van. De maga is elmondhatná nekem, mit intézett a kocsmában. Beszélt a gyerek apjával?*

Fruzsina nem akart botrányt. Megalkudott a helyzettel. Az erőszakoskodóktól elszenvedett megalázást – pusztán megalázást! – csakúgy, mint annak idején Gorota tanár úr és Gödi elvtárs közeledését is, a baljós, mégis szerencsés kimenetelű „élményei” közé sorolta. Hitt a talizmán varázserejében. („Ádám vigyáz rám.”)

– *Nem volt értelme...* – összegezte Fruzsina a kocsmalátogatást – *Nincs ott. Ki tudja, hol iszik éppen?*

– *Ott van az a „Ketteskében”. Nekem elhiheti. Csak maga nem nézett be a söntés mögé, a sarokba. Ott terül el minden este, amíg valaki haza nem cipeli. De maga ezzel már ne foglalkozzon, tanítónéni.*

A rendőr végignézett a lengén öltözött, még mindig csuromvizes lányon.

– *Megfázik. Jöjjön csak, a feleségem ad magára egy meleg kardigánt.*

– *Köszönöm, de inkább bemegyek Horváthékhoz. Náluk hagytam a kabátomat a kis Erzsikén.*

A rendőr társaságában visszafelé ballagott a fő utcán. A kőműveséknél átvette a kabátját. Megnyugtatták, hogy a kislány már a nagymamájánál alszik.

– *Te jó ég! Hány óra lehet?* – kérdezte. Megijedt, ahogy a konyhai vekkerre pillantott. – *Hűűha, mindjárt nyolc... Az utolsó busz is elment.*

– *Aludhat nálunk. Mindjárt meg is vacsorázik* – mondta Horváthné.

– *Jaj, nem lehet. Köszönöm, de Tárkoson a nagymamám halálra válna... Autóstoppal hazajutok...*

– *Na, még csak az kéne!* – csattant fel a rendőr – *Maga ahhoz túl csábító menyecske. Várjon, megyek a motorért.*

Fruzsina hálásan pislogott a nagydarab káembésre. Az öreg rendőr sarkon fordult, és alig telt bele öt perc, Horváthék kapujánál pufogott a teleszkópos P21-es Pannónia.

6.

A „Ketteskében” történtek másnapján Fruzsina magas lázzal ébredt. Borcsa mama azt a lázmérőt dugta unokája hóna alá, amit édesapja halála előtt vásároltak a

tárkosi patikában. Krojcz bácsinak csak egyszer volt rá szüksége. Persze a gyermeksereg mellett ősztől tavaszig, a megfázások évadjában elkelt a kis házi diagnoszta. És lám, megint szükség volt rá.

– *Gyermekem, jobban kellene vigyázni magadra* – korholta unokáját a nagymama, aki természetesen mit sem gyanított az esti kálváriáról. Fruzsina megkímélte a történettől, pontosan úgy, ahogy Adél néni elől is el akarta hallgatni Gödi elvtárs tolakodó szerelmét. A gyermekotthon goromba urától kapott ajánlatról is csak barátnőjének, Angélának beszélt. „Megvédem én magamat” – gondolta és hittel hozzátette: „Szaxi nádacskája megóv engemet.”

– *Mennyi a lázam?*

– *Negyven. Ágyban maradsz. Elmegyek az orvosért. Az óvodába is üzenek.*

– *Lehetetlen, hogy ne menjek dolgozni. Ez az utolsó hetem.*

– *Tudod, kislányom, hogy mi a lehetetlen? Ekkora lázzal felkelni. Az a lehetetlen. Meg különben is... a kisgyerekek közé nem is szabad így menni.*

Fruzsínát ez az utolsó pár szó meggyőzte, de a láz is érvvel szolgált: a hidegrázás úgy az ágyhoz nyomta, hogy minden ellenkező szándéka megbicsaklott. Borcsa mama a jó öreg gyógymóddal, a prizniccel próbálkozott. Hidegvízbe áztatott lepedőbe csavarta a nagylány betegségében is gyönyörű testét. Jobban bízott magában, mint a négy szomszédos település között a rozoga fekete Skodán száguldozó doktorban. Nem hitte, hogy egyhamar elő tudja keríteni. A szomszédasszony mégis becserkészte a dokit, de addigra lement a láz, és már csak egy kis kopogtatás, hallgatózás és receptírás várt rá.

Fruzsina óvodai munkáját egy-két nappal megkurtította a kis Erzsike istápolása és a „Ketteske” udvarán átélt félelmetes óra következménye. Táppénzes napokkal kellett befejeznie a helyettesítő munkát. A majdnem három hónap szerény fizetéseiből mégis sikerült annyit megspórolni, hogy futotta a nagymama kamrájában fogyatkozó liszt, cukor, malátakávé, só és ecet pótlására. A pesti visszautazás előtti napot szánta vásárlásra, így tudta kivédeni Borcsa mama tiltakozását. A teli kosarat úgy csempészte be a házba, hogy a mama épp a baromfiudvarban tette a dolgát. Jutott a pénzből a vonatjegyre, sőt luxuskiadásra is. A kocsma sarában maradt fekete öv helyett újat vett magának. Aztán kinyitotta a faközöld postai borítékot, megszámlolta a keresetéből spórolt pénzt: ötszázhet forint volt. Kellemes bizsergés szaladt végig a hátán. „Ennyi pénzem még soha sem volt egy csomóban... És ezt mind én kerestem igazi munkával.”

A vonaton, a Kistárkostól a Nyugatiig tartó ötórás úton a szenderegő félálomban tervezgette, mire is költi a temérdek pénzt. „Egy új szaxofon első részletére is futja...”

7.

– *El se képzeled, mennyire várnak a Rolls-Roycenál.* – Adél néni ezzel fogadta Fruzsínát, majd hozzátette: – *Csak azt ne hidd, hogy nekem nem hiányoztál. Kongott a ház...*

– *Jó volt otthon, a munkát is imádtam, de ha már megint a nyakadon leszek, beleőrülök, ha nem dolgozhatok. Óvodákba fogok telefonálni. A rengeteg pesti óvodában talán mindig lehet valakit helyettesíteni.*

– *Ilyen munkát szerintem is találsz, de egy huszonhárom éves lánynak nem lehet az életcélja, hogy örökösen dadákat helyettesítsen. Mire valahol megkedvelnek, máris tovább állsz. És hát... téged nem nehéz megszeretni.*

– *Őszre esetleg felvesznek az óvónőképzőbe.*

– *Na, látod, ez pompás ötlet* – lelkesedett Adél néni, s hogy támogatásának nyomatékot adjon, a Szaratovból kivett két franciakrémet papírtálcán a dohányzó asztalra, kettejük közé tette.

– *Erre enni kell!* – mondta, mintha áldomást innának (ennének), aztán kilépett a konyhába két kis süteményes villáért.

– *Tudod mit? Majd én telefonálgatok a színházból. Sorra hívom az óvodákat. Te meg csak tegyél-vegyél itthon, még pár nap gyógyulás nem ártana neked. Főzzél végre kedvedre a kedvenc kajáinkból. Csak ne felejtsd el, hogy szombaton várnak a próbára.*

– *Jól van, elmegyek. Felhívom Angélát. Szeretném megkérdezni, hová fogadták be őket a próbákra.*

– *Nyugi, nyugi...* – mosolygott sejtelmesen a néni, arcán pedig enyhe csalódás halvány árnya suhant át. – *Már megint lelövöd a poént. Neked folyton kíváncsiskodni kell...*

– *Miért? Mi van?*

– *Na, jó, mondom. Továbbra is a színházban próbáltok. A diri a sarkára állt, helyretette Gödit. Megtiltotta, hogy belepofázzon a döntéseibe.*

Fruzsina derékon kapta, táncra perdítette Adél nénit. A rádióból Hollós Ilona hangja búgott: „Sétahajó, lágyan ring a Dunán...”

– *Köszönöm a táncot Adélka kisasszony, de most dolgom van. Mindjárt visszajövök...* – tréfálkozott komolykodva. Magához vette a pénztárcáját és kiszaladt a lakásból. Adél néni fejcsóválva nézett utána. „Mi lett ezzel a lánnyal?”

– *Hová rohansz?*

Fruzsina ezt már nem hallotta, de jó tíz perccel később újra itt termett a szobában.

– *Akkor most az igazgató egészségére!* – Bontogatni kezdte a selyempapírt. Alóla újabb két krémes kandikált ki.

8.

Szombat délután volt, június tizennegyedik. Kihalt szellemkastély volt a színház. Az évadzáró előadás utolsó jelenete már egy hete lecsengett. Az öreg portás-házgondnok is végre papucsba dughatta a lábát és így csoszogott be a kellékraktárba, hogy köszöntse az ifjú „muzsikásokat” (így nevezte a Rolls-Royce zenészeit), akik mint azelőtt, most is a hátsó vasajton át szállingóztak a próbára.

Fél kettőkor a banda mind egy szálig a hangszereknél állt. Sebtében elpróbálták a tréfás köszöntőt, hogy mire Fruzsina befut, flottul dalolják a bugyuta nótácskát, az akkoriban slágerként zengő filmdal, a Híd a Kwai folyón szövegparafrázisát.

Végre betoppant Krojcz Fruzsi. A zenekar rázendített:

*Fruzsi, te vagy a jelszavunk,
Fruzsi, teérted meghalunk,
Fruzsi, Fruzsina drága,
Vagy te a Rolls-Roycenak
Színe s virága!*

Jól esett, mégis szokatlan volt számára az ünneplés. Utoljára azzal érdekelte ki a tapsot, hogy a kórusban népdalcsozor szólóját énekelte a kistárkosi nyolcadikos évzárón. ...*Minden madár társat választ, virágom, virágom...* Most eltöprengett: „Akkor megérdemeltem a tapsot, de most egyszerűen csak visszajöttem...”

– *Klassz, hogy örültök nekem. Ti is hiányoztatok. Isteni, hogy megint itt próbálhatunk. Mégis csak rendes ez az igazgató.*

Egyetértettek és indult a próba. Ott, ahol márciusban abbahagyták. Azután kiderült, hogy még sincs együtt a társaság. Angéla nem jött el.

– *Hol a kis barátnőm?* – nyugtalankodott Fruzsina. A magyarázatot a mindig mindent tudó szeplős Lacitól kapta.

– Képzeld, a nővérke már nem kishővér. Májusban megkapta az oklevelét, és akármennyire is fáj nekünk, hol délelőtti, hol éjszakai, néha meg délutáni. Ma éppen délutáni, kilencig van a kórházban.

– Este felhívom...

– Örülni fog. Sokat emleget. Hanem figyelj csak, én is mondok valamit, ami talán érdekel. Habár lehet, hogy te is tudod...

Szemét kérdően szegezte Lacira.

– Van egy jó meg egy rossz hírem. Melyikkel kezdjem? De várj csak, mit tudom én, hogy ez neked jó hír vagy rossz hír... Meg tulajdonképpen csak egyetlen hírem van...

– Kezdd akkor azzal az egyetlennel. Utána eldöntjük, hogy rossz hír vagy jó hír. De ha lehet, úgy mondd, hogy jó legyen.

– Oké... Arról van szó, hogy Éva a nővérétől megtudta... – kezdte a dobos, majd a hitelesebb hírforrásnak, a menyasszonyának passzolta át a labdát, mintha érezte volna, hogy mégsem lesz ez jó hír. Márpedig ismert történelmi tény, hogy a rossz hírrel érkező futárt megölik. – Évi, meséld te...

Éva a szőnyegre fektette a wah-wah gitárt.

– A nővérem a Ságvári téri központi házasságkötőben dolgozik. Ő mondta reggel, hogy ma este nem akármilyen esküvő lesz náluk. Annak az ismert, mindenféle-díjas karmesternek a fia esküszik egy szovjet csajjal. Felfigyeltem a nevére, mert egyszer mesélted, hogy régebben, még a gimiben udvarolt neked egy Várdai Ádám nevű srác. Lehet, hogy ő...

Fruzsina elsápadt. Jobb kezének mutatóujjával a talizmánjához kapott és emberfeletti akarattal fojtotta le a lávaként kitörni készülő felindulást. Magára erőltetett közömbös, fakó hangon szólt:

– Igen, együtt jártunk. Ő az. Valóban régen volt...

A remegés már-már fékezhetetlenné vált, lelkiereje megbicsaklott, de a rövid élete során kialakított önuralom visszatartotta a sírást. Laci is, Éva is mintha megbánta volna, hogy nyersen, kíméletlenül osztották meg Fruzsínával a hírt. De ha látták is, hogy rosszat tettek, az időt már nem lehetett visszaforgatni.

– Ugye nem haragusztok, ha hazamegyek? Legközelebb... máskor tovább maradok...

A belváros szombat esti nyüzsgésében Fruzsina révülten botorkált. Egyre távolodott a színházról. Cél nélkül imbolygott a sétáló, siető, a mozikból, táncos helyekről és még ki tudja, honnan hová jövő-menő emberáradatban. Néha sietősre vette a lépteit, maga se tudta miért, már csaknem futott, azután váratlanul megtorpant egy hirdető oszlopnál és – furcsa, nem furcsa – egyetlen ép gondolata sem támadt. Úgy érezte, hogy szíve és lelke régi kedves tárgyaktól megfosztott, ósdi, üres fadobozhoz hasonlító. Képzeteiben egy-egy pillanatra feltűnt a fényben csillogó terem, hallotta a nászindulót, látta Ádámot, a vidáman mosolygó, kedves Ádámot...

Egy mellette elviharzó suhanc nekilökte a színes plakátoktól tarkálló oszlopnak, s ez épp elég volt, hogy visszazökkenjen az aszfalprérit előzőnlő népség világába. Az órájára pillantott: háromnegyed hat volt... „Még odaérnék... a Ságvári tér itt van, nem messze...” – szólalt meg valamilyen idegen hang. De a szándék, Ádám esküvőjének megzavarása nem fért meg Fruzsina jellemével. Elhessegette a rosszra biztató sugallatot, felperzselt lelke újra céltalan, magányos sétára csábította a nyáriasan meleg tavaszi estén. Hazamehetett volna Óbudára, hogy Adél néni vállán kisírja magát. Mégsem ezt tette. Nem erre vágyott. Semmire se vágyott. Vitte, vitte a lába, sodródott az emberfolyammal. Holdkórosok járhatnak ilyenformán. Észre sem vette, hogy a járókelők, pontosabban a férfiak minduntalan utána fordulnak. A lelki pusztaságba belevigyorgó ördög, a mind gyakrabban mögötte ólálkodó kísértő új ötlettel állt elő. Meg is hajolt a sátáni kívánság előtt. Belépett a járdát kávéillattal elárasztó közértbe. (Kesernyésen elmosolyodott: vidéki lány létére képtelen volt megszokni a „közért” szót, neki ez élelmiszer bolt maradt.) Az önkiszolgáló gondoláról leemelt egy „Kever” címkéjű laposüveget. Észbekapott: egyáltalán van nála ennyi pénz? Pénztárcájában egy húszast és némi aprópénzt talált. Kifizette és az üveget beleerőltette a pici retiküljébe. „Hova menjek?” – töprengett. Ez volt az első kerek gondolata, amióta egy órája eljött a próbáról. Azon kapta magát, hogy az emlékek mágneses különös erőter felé vonzza. A Roosevelten ébredt rá, hogy pár lépés és ott áll a rakparti kikötő baknál.

Leült a padra. Két lépésre a kikötő öntöttvas oszlopától, ahol hét évvel ezelőtt az iskolai kiránduláson... Gondolatairól feloszlott a köd. Mint mindig, ha Ádámot idézte, kristálytisztán látta maga előtt a kedvesét: a fiú fél lábával az oszlopnak támaszkodott és két karját felé nyújtotta. („Gyere Fruzsina...”) Mintha ma is hallaná a dörögve simogató hangot, felkelt a padról, hogy az ormótlan öntöttvashoz lépjen. Elment mellette, s megtorpant a Duna vizét kordában tartó betonszegélyen. A

mélyben barátságtalanul rohant a folyó. A Budáról átvillanó fények sem szelídítették meg az örvénylő víz látványát. Ádám emlékképe elillant. Sétahajó úszott feléje, a fedélzetéről tangóharmonika futamok és a dobseprű surranásai szállingóztak hozzá. Fülbemászó Tabányi-számot hozott a könnyű szél, ám a bánatára ráébredő Fruzsina a szvinget elnyomta Ivanovici dala, „A Duna hullámain”. Úgy érezte, hogy most is, mint akkor, a kiránduláson, Ádám dúdolja neki.

Mereven bámulta a kék Duna fekete vizét. A hajóra pillantott, onnan sűgött a sátán: „Ne félj Fruzsina! Ugorj Fruzsina!” Megrettent a hallucinációtól és visszatántorodott. Ellépett a partszegélytől, tenyerével végigsimított a kikötő bak domborulatán és a sétány padjára roskadt. Eszébe jutott, hogy a vigasz a táskája mélyén lapul.

A rakparton egy lélek sem járt. Kivette az üveget. Percekig küszködött, mire az alumíniumkupak engedett. Mohó korttyal ünnepelte a nyitás sikerét. A tenyérbe simuló butéliát egyetlen rohamozással félig ürítette. Öt, talán tíz perc telt el, s a kevert megtette hatását. Nem hasonlított ez a Karácsony esti martinis bódulathoz. Szívét most melegítette az ital, szemébe könnyet csalt, de nem sírt el magát. Ellenállt az érzések újra meg újra támadó viharának. Ugyanúgy ellenállt, mint délután a próba szünetében. Fülébe csengett a pici lányként édesanyjától hallott szentencia: „A sírás a gyengék imája.” Alkoholos szédületében nyelt egyet, fogát összeszorította és gátat emelt a keserű érzés kitörésének. Rácsűcsörített az üveg nyakára, újra kortyolt, de már csak alul lötyögött egy korty. Elhajította volna, bele a Dunába, de minden porcikájában szétáradt a zsibbadás („Már megint részeg lennék?”) és meghallotta az ördög biztatását, s akkor a maradékot is a torkára csordította. Apró szökkenésekkel újra a meredek kőgát tetején termett, de teste imbolygásától megrettenve visszahőkölt. Felkuporodott a kikötő oszlopra és onnan dobta az üveget a hullámok közé.

„Érdekes... most is az Országház felől jön a hekus...” – álmélkodott. A rakparti sétányon feltűnt egy figura. Azután látta is, hallotta is, hogy mégsem rendőr közeledik, mint annakidején, ahogy az intézetből szökött, és az éjszakai vonatkozás után is itt üldögélt. A sűrűsödő sötétségből lármás, talán részeg vagy csak józanon randalírozó csapat bontakozott. A maguk előtt rugdosott konzerves doboz fel-felcsattanó zaja keveredett a közeledő, artikulátlan hangokkal. Szédülő-zsibbadó állapotában is felfogta a helyzetet, de a lába, mintha hajókötel rögzítette volna a

kikötőbakhoz, nem engedelmeskedett: „Menekülj!” Az ital vakmerő kockáztatásra sarkallta.

A banda odaért. A vonzó, fiatal nő látványa a jól kiszámítható folytatást indította be: bátorította őket, hogy hozzájuk hasonló, spicces lányra akadtak a padon. Fruzsínának ezer szerencséje volt, a vidám fiúk nem brutális hordának bizonyultak. Születésnap i sörözésről újabb kocsm a felderítésére vánszorgó egyetemisták voltak.

– *Szia, tündérke, épp téged kerestünk* – mondta a vezérnek vélhető egyszá l bélű, szőke srác.

Fruzsina eszét annyira mégsem tompította a kevert, hogy ne találja fel magát.

– *Sziasztok, hová mentek?*

– *Hová is? Bekapunk még egy pohárral, aztán felugrunk a Csabiék kérésébe. Különben én vagyok a Gézuka, az ünnepelt. A vendégünk vagy tündé rkém. Már csak te hiányoztál...*

Fruzsina erő t vett magán, felkelt a padról. Eszébe sem volt viszonzni a bemutatkozást, a valódi nevét úgyis elhallgatta volna, hazugság pedig még ilyen helyzetben sem jött a nyelvére. Egyetértést mutatott és hullá mzó léptekkel elindult a bádogdobozt rugdosókkal.

Agyát megtisztította a veszélyhelyzet, s a fiúk között botorkálva a Roosevel t téren, kitárt ajtókkal várakozó kockás taxit vett észre. Jóké pű, fekete göndör hajú fiatal sofőr ült a volánnál. Útjuk az autó mellett vitt el, s a lány érzékelte, hogy a taxis rokonszenvesnek épp nem mondható pillantásokkal pásztázza végig a hangoskodó kompániát. Tekintetük villanásnyira találkozott. Fruzsina erőltetett kacsintással igyekezett valamit jelezni a sofőrnek. Az meg talán vette is a lapot, s a lány után fordult. Két-három lépésre távolodtak a fehér-piros kockás Skoda farától, Fruzsina élesen megfordult és egyetlen özugrással a taxinál termett. Beugrott a hátsó ülésre és magára rántotta a kocs i ajtaját.

– *Vigyen innen, kérem...*

A sofőr indított és a címet kérte. A hoppon maradt fiúknak eszükben se volt a lány után szaladni. Káromkodva, röhögve néztek a zsákmányukkal elrobogó autó után. Gézuka akkorát rúgott, hogy a pléhdoboz a járda túlfelén álló hirdetőoszlopon csattant.

A taxis szó tlanul hajtott a pesti és a budai utcák on át, utasára rá se hederített. Fruzsina a hátsó ülésről nézegette a jóvágású fiatalember profilját és részeg fantáziájában idétlen képzelgést forgatott: „Ez meg miért nem óhajt

megerőszkolni?” Az egész estére mellé szegődött ördög még ennél is többet súgott: „Pedig ennek most megengedném...” Negyedórába sem telt, a kocsí az óbudai panelház előtt fékezett. Fizetésre került a sor. Fruzsina ügyetlenül kotorászott a pénztárcájában. Az ülésre borította minden vagyonát, már ami a közértből maradt, de sehogyan sem jött össze a taxiórán látszó összeg. A sofőr egy ideig türelmesen nézte a lányt, végül legyintett:

– *Adja ide, amennyi van, aztán tűnés innen kisanyám...*

Fruzsina kilépett a kocsiból.

– *Várjon, lehozom a hiányzó pénzt...*

A Skoda indult, a sofőr ezt már meg sem hallotta. „Olyan lehetek, mint egy kocsmából kihajított részeg kurva...” – gondolta Fruzsina, miközben esetlen mozdulatokkal nyitogatta a lakás ajtaját. Alig várta, hogy a tükörbe nézzen.

Fél tíz volt, Adél néni tízre ígérte, hogy hazajön Tercsikétől. Az előszobai tükörből züllött képű lány nézett vissza rá. Nem bánta, hogy egyedül lehetett. Kapkodva levetkőzött, fürdés nélkül az ágyba zuhant. Forgott vele az ágy. Nem fogta vissza magát: könnye zuhatagként ömlött a párnára. Nyakában megtapintotta a kis nádat az ezüstláncon, s mintha imádkozna, Ádám nevét zsolozsmázta... Álomba sírta magát, a jótékony Morpheus istenség finoman az örvénylő mélybe húzta.

10.

Hagyományos vasárnapi reggelijükhöz (bundás kenyér, citromos tea) Adél néni hiába várta kis barátnőjét a konyhában. Fruzsina fél tízig aludt. Nem ébresztette korábban, mert gyanította, hogy tegnap valami nem egészen úgy történt...

– *Mi volt veled az este? Nem vártál meg, pedig tíz előtt hazaértem...*

– *Álmos voltam, gyorsan elaludtam* – felelte anélkül, hogy felnézett volna a néniire, pedig ha szűkszavúan is, a színigazat mondta.

A rendhagyó viselkedés gyanút ébresztett a ház asszonyában.

– *Ha nem akarod, ne mondd el, mi történt... De te mindig olyan rendesen elrendezed a ruháidat... Most meg mindened szanaszét hever.*

Tudta jól, hogy most sem hazudhat. Rászánta magát, hogy elmeséli az otthagyt zenekari próba és az itthoni ágyba zuhanás között eltelt hosszú órák mozzanatait. Mégsem tette. Felkönyökölt a párnáján, ahonnan már felszáradtak a könnycseppek.

– *Ülj ide mellém, Adél néni.*

Az asszony az éjjeliszekrényre tette a tálcát, amin a Fruzsínának behozta a reggelit. Az ágy mellé húzott egy széket és kérdően nézett a lányra.

– *Adél néni... szólhatsz a negyediken Csónakos Zsigmondnak, jöhet a virágcsokrával...*

TIZENEGYEDIK FEJEZET

1.

A moszkvai átszállással súlyosbított repülőút, a gyanakvással terhelt útlevélforgató ellenőrzések után Ádám – bármennyire is óhajtotta – nem tudott ráhangolódni Litvániára, nem tudott elmerülni a hely szellemének első átélésében. Az autóúton a tájat, az egymást váltó lapályokat, földhátakat és még az após által is egyhangúnak mondott vidéket sem élvezhette, mert Lina, az apja és a sofőr, számára tökéletesen érthetetlen beszélgetésbe fogott. A furcsa szavakból összeálló

társalgás egyhangú mormolássá elegyült a Volga zümmögésével. A Vilniusztól Šiauliaig tartó majd' három órás utat átaludta.

Lina hangjára ébredt.

– *Már csak ötven kilométer és otthon leszünk.*

– *Én aztán végigaludtam az utat, pedig szerettem volna ismerkedni az országgal.*

– *Az én országom óriási. A lengyel határtól Vlagyivosztokig életünk végéig sem ismerjük meg az egészet.*

Ádámot akkor is meglepte a válasz, ha mindig is gyanította, hogy Lina szovjet hazafi és büszke, hogy a Szovjetunió polgára.

– *Lina, én a te szűkebb hazádra vagyok kíváncsi. Litvániára. Mi ezt így mondjuk: szűkebb haza.*

– *Persze, persze... tudom.*

– *Azt is tudhatod, hogy én most nem a nagy Szovjetunióba, hanem a milliányi izgalommal, értékkel kacérkodó Litvániába, a jóra való szmogitekhez készülődök.*

– *Világos, mégis kérlek, hogy a családunk kedvéért mindenütt úgy mondd, hogy a Litván Szovjet Szocialista Köztársaságba költözöl.*

– *Úgy érted, hogy a ti számotokra így kedvesebb, csak így elfogadható... vagy pedig így biztonságos?*

– *Hamar megérted, hogy itt alkalmazkodni kell. Megszokod te is, hogy Litvánia a szovjet haza része, és ebben nincs semmi különös.*

Ádám nem folytatta az ellenkezést, ám egy hirtelen felvillanó benyomását, a vilniuszi repülőtér előtti téren látott orosz nyelvű feliratot (Сегодня он джаз играем, завтра Родину предаем) Lina orra alá akarta dörgölni.

– *Mondd, kedvesem, a Litván Szovjet Szocialista Köztársaságban is kötelező érvényű az összes szovjet jelmondat?*

– *Mit akarsz ezzel mondani?*

– *Hát csak arra, amit Vilniusban a reptéren mutattam. Ott nem volt idő, hogy beszéljünk róla. Remélem, jól értettem az orosz szöveget: „Aki ma dzsesszt játszik, az holnap a hazáját árulja el”*

– *Jól értetted.*

– *És te ezzel is egyetértesz, Lina? Nem félsz, hogy most egy országáruló magyart hozol a nagy szovjet haza nyakára?*

Ádám jól számított: dzsesszkedvelő hitvese mattot kapott. Ha az önérzetes szovjet komszomolista válaszáat adná, nem csak az ízlését, de dzsessz-dobos első szerelmét is meg kellene tagadnia. Ezzel abba is maradt a házastársi huzakodás. Ideje volt, mert a Volga már a város határában robogott.

Hullámozó földeket látott, ahogy szemügyre vette a Šiauliai szegélyező tájat. Lehetett volna a vidék akár a Nyírségben is vagy épp Göcsejben, csak hogy az itteni dombok között kanyargó folyosók fölött ködfoszlányok úszkáltak. Manókról, tündérekről szóló mesék világa volt. „Tudom – idézte magában egy Litvániáról szóló olvasmányát –, nyolcszáz éve még mocsarak voltak itt... Šiauliai lápra épült település... Lám a ködök túléltek a századokat. És talán a pogány dalok világa, a szamogitek ősi kultúrája, ha ködfoltokban is, de ugyanígy fennmaradt...”

Az elővárosi utcákat szelték és Ádám agyában szaporodtak a gondolatok. „Ez lenne hát vágyaim netovábbja?” – ilyen cinikus kérdéssel mustrálta álmosan, rosszkedvűen a szeme elé táruló képet, amely épületeivel szakasztott mása volt a vidéki magyar városok hatvanas években felhúzott, színtelen, jellegtelen lakónegyedeinek. Mégsem akart igazságtalanul ítélni. Emlékezetéből kiemelte a Litvániáról szerzett ismereteket, amelyekkel Lina és a pesti könyvtárak látták el. A kocsit elhúzott a szálloda mellett, amelyről itt mindenki tudja, hogy az alapozásánál a mocsaras talajba egész lakótelep építkezéséhez elegendő betont kellett a fundamentumba pumpálni.

Nyirkos későősz hetek vánszorogtak Ádám életének új színterén.

Lina szüleinek Taškento lakótelepi otthonában az öt szobából kettőt a fiataloknak rendeztek be.

– *Tavasza meglesz a lakáskiutalás Drąsukalnisban* – mondta minisztériumi rangjából fakadó magabiztossággal Linas bácsi. Mondanivalójához sehogy sem illett volna sem a „remélem”, sem a „talán” szócska. – *Addig itt nálunk, Šiauliaiban kényelmesen jól meglesztek.*

– *Lakást kapunk?* – álmélkodott Ádám. Nem tudta, hogy lakáskérelmük már a szomszéd város tanácsánál volt, amikor ők még a pesti flaszteren surrantak. Igaz, Lina említette, hogy az apja mindenről gondoskodik. Ki se kell mondaniuk, előttük a „terüj asztalkám”.

– Szerettem volna hamarabb. Úgy gondoltam, hogy a lakodalom után mindjárt át is költöznének. Lenne ott máris egy kétszobás, de a tanácselnök említette nekem, hogy tavaszra elkészül egy új, ötemeletes ház. Ott három szobátok lesz.

– Kivárjuk. A család körében is jól fogjuk érezni magunkat. Addig busszal átjárunk oda – felelte Ádám, s a családi lojalitás szavaival valódi gondolatát leplezte. Úgy érezte, mint amikor Pesten az ő mindenható apja fűt-fát helyette intézett. De lehet-e a jó szándék, a szülői támogatás ellen tiltakozni? És lám, itt is ernyőt nyitnak a feje fölé. Nem lelkesedett, noha most is ő volt a protekció haszonélvezője.

– Mit szólnátok hozzá, ha a lakodalmat az Újév ünnepéhez igazítanánk? Ez az egyik legszebb internacionalista ünnep.

Még mielőtt felelt volna, Ádám elharapta a nyelvét. S hogy nem válaszolt meggondolatlanul, az csupán Lina rávillantott tekintetén múlt. Hallgatott, s ismerték egymást annyira, hogy kényes helyzetben Lina átvehette a párbeszéd fonalát.

– Hurrá! Ragyogó ötlet. Addigra mindent úgy alakítunk, hogy Ádámnak meglegyen az öröme. A lakodalmunkon végre megismerheti a litván népszokásokat és az itteni ételeket is. – Ezzel Lina egyszerre válaszolt apja ajánlatára és szólt Ádám megnyugtatóására, bár tudta, hogy a litván népi kultúráért rajongó, pontosabban arra kíváncsi magyar férje nem a helybéli műfolklórral tűzdelt „szovjet Karácsonyra” számít. Ádám még nem gyanította, hogy szó sincs arról a hamisítatlan szamogit falusi lagziról, amire romantikus muzsikussal lelke és fantáziája vágyott.

Ádám illendőnek vélte, hogy mondjon valamit apósa szilveszteri ötletére.

– Ha a Gyed Mároz jövelele és a Novűj God köszöntése a litván hagyományokkal keresztezhető, akkor olyan lesz ez, mint nálunk a Karácsony.

A megjegyzésből csak Lina hallotta ki Ádám finomhangolású kekeckedését.

A Šiauliai és Drąsukalnis talajába gyökeret eresztő magyar fiatalember számára az apró meglepetések hetei sorjázta. A szülői ház melegéről Lina anyja, a szívét-lelkét tenyerén hordó orosz asszony, Natalia néni gondoskodott. Amint Várdaiék házában, Budán a zongora, úgy itt az egyvégtében duruzsoló szamovár és a rigai gyártmányú Rigonda, a négy lábon terpeszkedő, rádióval egybeépített lemezjátszó lépett elő a mindennapi együttlét bűvös főszereplőjévé. Mégsem lehetett ez mindig tökéletes együttlét, mert a családfő, Linas bácsi Vilniusban dolgozott és csak szombatokként hozta haza a minisztériumi Volga. A vasárnap lett a meglepetések ideje. Olyan meglepetéseké, mint a lakáskiutalás és az újévköszöntő lakodalom...

Ádám meglepőnek tartotta, hogy még nem bukkant fel a Bajza utcai kulturtanácsos itteni embere. Szólt is róla Linának.

– *Mondd, neked nem furcsa, hogy már hetek óta itt élek, hamarosan dolgozni is fogok a szigorúan titkos katonaváros tözsomszédságában és még senki sem szólt... A rendőrségen is szemrebbenés nélkül intézték a bejelentkezést.*

– *Hogy is mondjátok ti, magyarok? Ami késik, az nem elmúlik. Jól mondtam?*

– *Majdnem jól...*

Zaklatásokra, finom és kevésbé finom kellemetlenkedésekre, nyílt és diszkrét ellenőrzések jeleire számított Ádám. A beilleszkedés heteiben egyelőre minden ilyesmi elmaradt vagy talán csak észrevétlen maradt. „Mégse lennének igazak a magyar turista-legendák a szovjet szigorrról, arról, hogy még a baráti népi demokráciákból érkező is csak a kitűzött korlátokon belül vendégeskedhet?” – mérlegelte magában a litván városban észlelteket. Megnyugtató tapasztalását olyasmivel próbálta magyarázni, hogy a pesti kultúrattasé itteni barátja máris lecövekelte melléje a villámhárítót, s ez így lehet akkor is, ha ő ennek semmiféle látható nyomát nem észleli, hacsak úgy nem, hogy „itt valahogy minden normálisan alakul.”

Így érkezett el a munkába állás napja. Elillant művészelképének gyermeteg naivitása, amint Linas bácsitól meghallotta, hogy szabadúszó művészként itt nem sok jóra számíthatna.

– *Talán később, majd ha megismerik a zenei munkádat. Vagy inkább elismerik. Szóval elfogadnak. Nálunk ezért meg kell dolgoznod* – mondta az após egy szombat esti szamováros ücsörgésnél. Ádám úgy látta, hogy elviselhető, ha csak ennyi kényszerre kell számítania. A munkahelyet vállalnia kell. Alighanem ezt az árat fizeti meg vágya teljesüléséért, hogy szabadon bűvárkodhasson a pogány gyökérzetű szamogit-litván zene még felfedezetlen világában. (A magyar muzikusnak ekkor még fogalma sem volt róla, hogy veszélyes vizekre evez: a Žmudž, vagyis magyarosan a Szamogitföld a szovjethatalom szemében a komisz ellenállás bázisának számított.)

3.

Hétfő reggel nyolckor Ádám belépett a drasukalniszi zeneiskola igazgatói irodájába. Jó kedélyű, alacsony, kövérkés ember fogadta. Megtapasztalta, hogy itt az após, vagy ha nem is ő, a kapcsolatai tisztogatják az utat előtte.

– *Tanári munkakörben alkalmazzuk, de ez nem jelenti, hogy magának a növendékeinkkel kell bajlódnia* – magyarázta a gőzölgő bajhovi grúz zöldtea mellett a tavaris gyirektor. Becsoszogott egy idős nő, adminisztrátor lehetett, és háromoldalas kérdőívet tett le a főnöke asztalára.

– *Ezt kellene kitölteni, aláírni... és egy önéletrajzra is szükség van. Azzal készen is lesz minden hivatali dolog* – magyarázta a joviális főnök.

Ádám átfutotta a lapokat. Az orosz nyelvű kérdések egy részét annak ellenére sem értette, hogy felújuló nyelvismeretét az utóbbi hetek magabiztosabbá tették.

– *Hazavihetem? Otthon a feleségem segít...* – kérdezte, majd egy újabb kérdéssel az igazgató szavaira is válaszolt. – *Hogy értsem... tanár leszek, és mégsem lesznek tanítványaim? Pedig szívesen tanítok klarinétot és szaxofont is...*

Az igazgató az íróasztal oldalába süllyesztett reprezentációs bársekrényből fél literes Masztika bolgár ánizslikört és két apró poharat tett az asztal szélére. Mielőtt a magyar fiatalember kérdéseire felelt volna, szűkszavú, kedélyes pohárköszöntőt mondott:

– *-I sveikata! Ez a litván szó, ha még nem tudnád, azt jelenti, hogy „Na zdorovje!”*

– *Mi magyarok meg úgy mondjuk, hogy „egészségedre!”* – felelte Ádám, s ha már így összetegeződtek, vette a bátorságot, hogy tisztázza: valójában orosz vagy litván emberhez van szerencséje?

– *Belorusz származású litván vagyok, de tulajdonképpen litván. Tudtam rólad, hogy még nem beszélsz litvánul, oroszul meg tanultál Magyarországon, ezért beszélek hozzád oroszul. Az oroszsal mindenütt elboldogulsz. De ha el akarsz mélyülni a népi kultúránkban, nem árt, ha a litvánt is tanulgatod.*

Ádám megkönnyebbült. Nem mintha az orosz emberrel szemben fenntartása lett volna, de mégis csak a litvánok közé vágyódott, s épp elegendőnek tartotta, hogy az anyósa orosz.

Új munkatársához az igazgató továbbra is Puskin nyelvén beszélt.

– *Természetesen taníthatsz klarinétosokat. Lenne sok növendéked, de ahhoz, hogy taníthass, meg kell tanulnod néhány litván kifejezést. Szeretnék segíteni,*

hogy mihamarabb belemerülhess a népzenei felderítéseidbe. Ugye jól tudom, hogy ez a szíved óhaja?

– De mennyire. Ha jól érzem, a klarinét litván falusi rokonával, a birbynével kellene leghamarabb ismeretséget kötni. Azóta izgat ez a hangszer, hogy a feleségem, Lina beszélt róla, sőt magnetofon felvételeket is hozott nekem Budapestre.

– Igazad van, ha a birbyné hangját követed, eljutsz a nem stilizált, romlatlan zenei forrásokhoz és már ott is vagy az ősi pogány kultúra tájain... Volt egy másik kérdésed is imént. Haza akarod vinni a személyzeti kérdőívet...

– Igen, a feleségem segítene kitölteni.

– Ejnye, fiatal barátom, az ifjú házasoknak nem ilyen ostobasággal kell otthon foglalkozni. Lina itt, az iskolában is segíthet neked.

Ádám értetlenül nézett a főnökére, aki kerek arca vidám vonásait most még derűsebbre kerekítette.

– Megleplek. Linácska is itt fog dolgozni. Csellót tanít nálunk. Holnaptól ő is, te is munkába álltok. Ő majd itt kitölti a papírjaidat. Na, jó, az önéletrajzot otthon is megírhatjátok. Hogy el ne felejtsem: a múlt évben belefogtunk a városi zenekar szervezésébe. A kamaraegyüttesben néhány tanárunk máris rendszeresen próbál. Kettőtökkel és egy roppant tehetséges, jó hangszertudású fagottos növendékünkkel hamarosan koncertképes zenekarrá avanzsálhatunk.

– Nagyszerű! – mondta Ádám.

– Ha apád fia vagy, elvállalod a karmesterséget. Egyébként mondd, minek örülsz jobban, a zenekarnak vagy, hogy együtt dolgozhatsz a feleségeddel...

– A zenekarnak... – felelte Ádám, s töprengett, bevallja-e, hogy az asszonykáját inkább otthon szeretné látni, s nem a munkahelyén. Mégsem vallotta be. – Jó lesz, ha Lina mellettem van, amíg sántikálok az orrosszal, litvánul meg még nem tudok.

–A pártbizottság és a tanács segítséget ígér a városi zenei élet fellendítéséhez. Megbecsülik az iskolánkat. Ha kell, vesznek új hangszereket. A minisztériumból is ígérenek támogatást. Ha életképes lesz a városi zenekar, az ünnepségekre nem kell idegenből hívni a fellépőket.

Ádám nem akarta elhamarkodni az ígéretet. Be kellett volna vallania, hogy karmesteri ismeretekből a főiskolai években mindössze egyetlen szemeszteren szerzett aláírást az indexébe. Mégsem volt számára idegen az ajánlat, mert apjától jó

néhány karnagy fogást ellesett. Ingadozott: ilyen szerény megalapozottsággal alkalmas lehet-e a munkára? És honnan tudhat az apjáról az igazgató? Biztos volt benne, hogy Lina fecsegett.

– *Megpróbálhatom... ha nálam jobb jelölt nem akad a karmesteri dobogóra* – nyugtatta meg a zenekarról és a hivatalos elismerésről álmódó főnökét.

– *Ezt vártam egy derék magyar muzsikustól, Bakfart Bálint kései honfitársától* – mondta kedélyesen az igazgató és könnyedén vállon veregette Ádámot.

Az első rácsodálkozások után Litvánia olyasféle felismerésre ébresztette Ádámot, hogy hiába igyekezett alaposan felkészülni az itteni életére, semmit sem tud a Földnek erről a sarkáról. Ugyan már, dehogy is sarok ez! Ha láthatatlan szálakkal összekötjük Európa földrajzi-mértani sarkait, Vilniustól húsz kilométerre, egy Perniškes nevű falucska határában találjuk a kontinens kellős közepét. Mégsem ismereteinek ilyen szegénysége miatt restelkedett. Képzett muzsikusi létére zenetörténeti tanulmányaiban akadt rá a lelkiismeretét nyugtalanító légüres térre. S ha már önmagának szemrehányást tett, Linát is bűnrészessé akarta tenni. Egy fárasztó zeneiskolai napjuk után nem akaródzott főzőcskézni, éttermi vacsorázásra szánták magukat. Ádám a kedvencévé vált hideg, litván leves, a šaltibarščiai kanalazgatása közben sorozta hitvesére a szemrehányást:

– *Miért nem mondtad, hogy a magyar Bakfart Bálint a középkori Litvánia nagy becsben tartott muzsikusa volt?*

– *Hm... ezt én ugyanígy kérdezhetném tőled. De én tényleg nem tudtam róla. Neked magyar létedre még inkább ismerned kellene az élettörténetét. Különösen, hogy téged a régi zene világa bűvöl el, engem pedig a modern muzsika izgat.*

– *Igazad van. Azért megnézhetnénk a főiskolai jegyzeteinket. Tudom, hogy te mindent elrakosgattál.*

– *Este megnézem. Emlékszem, hogy ez az Európa-szerte kedvelt lantos sokféle királyi udvarban pengette a hangszerét. Franciaországban és a krakkói lengyel udvarban egész biztosan szolgált. Ha jól tudom, Bécsben is muzsikált.*

– *Nem kell tűvé tenned a lakást. Egyszer majd átnézzük a még ki se csomagolt pesti jegyzeteket* – mondta Ádám két kanál leves között. – *A zongoratanárnő, Irmantas újságolta, hogy litván földön nem én vagyok az első magyar muzsikusi.*

– *Ha Bakfark Bálint is élt nálunk, akkor tényleg mondhatjuk, hogy minden négy-ötszáz évben idetéved a Duna mentéről Litvániába egy magyar zenész–tréfálkozott Lina.*

Ádám egy fehér papírszalvétán számítást végzett.

– *Nos ha tudni akarod, pontosan négyszáztizenhét év múlt el azóta, hogy a mi lantművészünk a litván özvegyasszonyt, bizonyos Kataryna Narbutaite-t feleségül vette. A lengyel Krakkóban kötöttek házasságot, s ha jól emlékszem, mit mondott Irmantas, ez 1550-ben történt, s azután költöztek ide. Sokáig éltek Vilniusban. Bakfark az udvar elismert zenésze lett.*

– *Büszke lehetsz a híres elődre. Kár, hogy több száz éve nem él... micsoda duó lenne... Lant és klarinét!*

– *Tudod, Lina, Bakfark kollégának a litván asszonykája két gyermeket is szült.*

– Ádám ezt már szúrósan a felesége szemébe nézve mondta.

– *Értelek. Fél évezred mélyéről most nekem üzentél Katarynával.*

– *Hogy is mondjam...*

– *Sehogyan se mondjad. A középkori zenésznek biztatóbb lehetett az egzisztenciája, mint a huszadik század közepén egy pályakezdő zenetanárnak.*

– *Na de Lina... itt a Szovjetunióban...?*

– *Ne gúnyolódj. Pesten sem a gyermekszüléssel kezdeném alapozni a jövőmet.*

Ádám az üres tányérjába meredt. „Mit mondhatok erre?” – gondolta, azután mégis mondott valamit:

– *Hogy gondolod, Lina, lesz nekünk gyermekünk? Te hány gyermeket szeretnél?*

Most Lina bámult a tányér mélyére és ujjával az asztalon hagyott zsemledarabot morzsolgatta. Mindketten sejtették, bár maguknak se vallották be, hogy ma is felhúztak egy téglasort a közöttük emelkedő falra.

Munkájával a drásukalniszi zeneiskola frissen kinevezett tanár házaspárja a szorgalmukról, szívós munkájukról nevezetes számogiteket elismerésre készítette. A minap kapott megbízásra hangolódva tervezgettek. Szervezték a városi kamarazenekart. Néhány partitúrát, amihez Moszkvában kölcsönzéssel vagy másolással jutottak volna hozzá, Budapestről szerezték be. Kérésükkel az öreg Várdai-Kiss szívét melengették. Az apa mindenesetre örült, ha a fiatalok a

támogatását kéri. Bartókot, Lisztet, Berliozt, Huszkát és Kálmán pakolt össze, s a kottákkal tömött kartondobozt a Bajza utcai szovjet kulturtanácsos jóvoltából diplomáciai futárral indította útnak a gyermekeihez. Így érkezett a csomag Moszkvát át a vilniuszi kulturális minisztériumba.

December első hetében az új zenekari tagok első hangszeres meghallgatásának végéhez értek. Az összeszokott hat tanár mellé tizenegy ígéretes növendéket választott ki Ádám és egy pénteki „próza találkozóra”, szervezési megbeszélésre hívta őket a tó keleti partján lévő „Energia” Klubba, amely Drasukalnis kulturális központjának szerepét töltötte be.

– *Dorogije družja!* – indította mondókáját az orosz üdvözléssel. Inkább felidézte ezt a diákkori szókincséből maradt „kedves barátaim” köszöntést, és nem fogadott szót Linának, aki a „dorogije tovariscsi”-t ajánlotta. – *Litván, orosz és magyar művekből állítom össze a repertoárunkat. A jövő szombaton, egy hét múlva tartjuk az első hangszeres próbát. Remélem, akkorra megkapom Budapestről a már útnban lévő magyar partitúrákat. A litván és az orosz kottákat a zeneiskola beszerzi. Szóval a próbára már hangszerekkel gyertek.*

Ádám lezárta a szervezési ügyeket, s akkor amolyan kisiskolás módon, kézfeltartással jelentkezett a fagottos Janina. A szőke copfos lány bájos, ovális arca és a karcsú derekáig érő, aranyló hajfonata első látásra ellenszenvet keltett Ádámban. Fogalma sem volt róla, mi a baja vele, de ahogy Lina behozta a huszonegy éves lányt a hangszeres meghallgatásra, nem sok hiányzott, hogy már akkor alkalmatlannak minősítse, noha Janina még meg se szólaltatta a hangszerét, hogy eljátssza Vivaldi G-dúr koncertjének fagott szólóját. Lina észre is vette férjén a rejtélyes reflexet. „Mi lehet ez? De hiszen Janina szelíd, kedves lány...” – fontolgatta magában, majd azzal tért napirendre a meglepő jelenség felett, hogy biztosan félreértette a dolgot, mert Ádám nem ismerheti a lányt.

Ádám kelletlenül adott szót a fagottosnak:

– *Tessék...*

– *Tanár elvtárs, ez a klub nagyon messze van. Majdnem hét kilométer Drasukalnis központjától. Nem tarthatnánk máshol a próbákat?*

– *Messze van, messze van... na de egyszer egy héten...? Persze igaza van. Beszélek az igazgatóval...* – felelte Ádám, miután észrevette, hogy a többi zenész szapora bólogatással támogatja Janinát.

– *Ha megengedi, én is megpróbálok valamit... A bátyám mérnök az egyik gyárban, valamilyen kisebb főnök. Nekik, úgy tudom, van olyan termék – egészítette ki iménti panaszát Janina.*

A szervezési értekezletet berekesztették. Ádám hosszasan, fura gondolatokkal nézett a teremből kilépő lány után. Nem bánta volna, ha az alakulóban lévő zenekarból hiányozna a fagott. „Kamara együttesben nincs is szükség minden fafúvásra...”

Otthon, a szamovár melletti ücsörgésnél Lina nem tette szavá, holott ő is észrevette, hogy Ádám viszolyog Linától.

A hét a tanítás és a karmesteri felkészülés közötti ingázással telt. Ádám, bármennyire is mentesíteni akarta őt az igazgató a tanítástól, mégis kért magának öt klarinétos növendéket. Élvezte a tanítást, bár korábban soha sem volt benne része. Az egyik klarinétosban, Lukásban, a kőkemény szorgalommal gyakorló tizenöt éves szamogit fiúcskában felfedezte a zenekar ígéretes utánpótlását. Emlékezett saját zeneakadémiai évugrásaira, és felgyorsította a fiú számára a leckéket. A srác bírta a gyűrődést, hármásával vették a „lépcsőket”. Szükség is volt rá. Minden jel arra mutatott, hogy a hetvenhat esztendőes klarinétost, a katonazenekar nyugdíjasát a Parkinson-kór nem sokáig engedi játszani.

Szerda délelőtt alighogy belefogott falusi növendékének skáláztatásába, az igazgatói irodába hívták telefonhoz. A kagylóban medvésen brummogó orosz hangot hallott: a kulturális minisztérium külügyi referense mutatkozott be Vilniuszból.

– *Várdai elvtárs, szeretném meglátogatni. Nem is annyira magát, inkább a zenekarát. A köztársasági minisztérium támogatja önöket a munkájukban...*

– *Szpaszibo, bolsoje szpaszibo* – köszönte Ádám a jó hírt hozó távoli hangnak, s hogy már nem kellett keresgélnie diákszókinsében az orosz udvariassági formulát, annak legalább úgy örült, mint a vilniuszi kulturális főember patronálásának.

– *Szombaton tíztől... ha minden jól megy, kettőig próbálunk.*

– *Tudom... hallottam, hogy új próbatermet keresnek a héten. Megtalálom magukat.*

– *Táváriscs már ezt is tudja?*

– *Tudok én többet is. Mondjuk azt, hogy a napokban megérkezett Budapestről a csomag a kottákkal, amiket az én ottani barátom küldött ki a maga számára.*

– *Maga az apám barátja?* – álmélkodott Ádám, bár az apja régi szovjet kapcsolatait ismerve ez nem is lett volna meglepő.

– *Nem, nem. Az apjáról csak hallottam. Ismerem a művészi sikereit. De Budapesten van nekünk, vagyis magának meg nekem egy közös barátunk. Ő küldte ki a kottákat a nagykövetségről a diplomáciai futárszolgálattal. Érti ugye, Várdai elvtárs?*

– *Értem... és örülök.*

– *Megkérem, a próba után tegye magát szabaddá. Kettesben megebédelnénk egy étteremben...*

4.

Jellemét és szokásait cáfolva Ádám ezen a reggelen türelmetlenül három-négy percre csökkentette a napi penzumot, a tíz peres hasi légzésgyakorlatot, a fúvós gimnasztikát, amit főiskolai tanárától kapott örökül. Bevonult a szobába, amelynek ajtaját Linas bácsi vattával és fekete bőrrrel kárpitoztatta, s ezzel az ifjú művész házaspár – az após szavai szerint – ha jobb dolga nem akadt, hajnali órán is, sőt éjjel, meg bármilyen lehetetlen időben is gyakorolhatott. Szóvá is tette Ádám, nem kár-e a költséges hangszigetelésért erre a néhány hónapra, de az öreg megnyugtatta: már az új lakáshoz is megrendelte az ajtóburkolást, de miért ne lenne itt is egy tartalék „zeneszobájuk”. Mindenesetre ezen a szombat reggelen Ádám a klarinét-futamok gyakorlását is megkurtította. Hajkurászni szerette volna a percmutatót. Az első próbán fél órával előbb ott akart lenni, mert apjától hallotta, hogy soha se a zenészek várjanak a karmesterre, inkább ő fogadja az érkezőket.

A helyszín! A hét biztató fejleményt hozott: az ellenszenves fagottos Janina mérnök bátyja valóban kijárta számukra, hogy a gyár ebédlőjében próbálhassanak.

Lina még a fürdőszobában tett-vett. Ádám bekiáltott hozzá, hogy még ráér, de ő máris indul.

A széles sugárúton az órájára pillantott és lassított. Még a kilencesre se fordult rá a kismutató, s a gyár nem ígérkezett távolinak. Végül sajnálni kezdte a kapkodást, a gyakorlástól ellopott időt. Ám hogy az üresjáratot hasznára fordítsa, betért az útjába eső parkba. A barna padokat az éjszakai hóesés arasznyi fehér kárpittal takarta le. Lehet, hogy csak hajnalban esett, este még köd permetezte a házuk előtt a járdát. Ádám képzelete egyszerre köröskörül leolvasztotta a dermedt, fehér burkolatot, és szeme elé tavaszi idillben úszott be a kistárkosi Kossuth tér

parkja. Láta az első világháborús emlékművet, a bakancsos, karabélyos magyar katonát, átellenben a kopottas padocskát, ami épp ilyen volt, mint ez a litván pad. A térbe torkolló mellékutca felől tündérléptekkel két kis fekete papucscipő surrogott közelebb és közelebb. Álmodozásában most mégsem a tizenhat éves magyar diáklányt, első szerelmét látta.

A látomástól összerezzen. Letisztult értelemmel visszalépett az ezerkilencszázötvennyolcas Kistárkosi tavaszból az ezerkilencszázhatvanhatos Drąsukalnis havas parkjába. Felocsúdott: a kistárkosi álomlány arcával egybeúszott, összemosódott a hangszeres meghallgatáson először látott fagottos Janina arca. Úgy érezte, mintha kísértetiesen hasonlító két fénykép filmlemezét toltá volna egymásra. A lányarcok társítása újra előcsalta tudata mélyéről az érthetetlen indulatot. A zord, téli világban, az első litván tél szorongatásában megtalálta a magyarázatot: Janina olyan, mint Fruzsina, de Janina mégsem Fruzsina... „Fruzsina, hol vagy?” – kérdezte magától nyolc év múltán először, válaszra mégsem várt. Honnan is, kitől is várhatott volna?

A magyar telekre, vagy inkább a karmesteri dobogóra alkalmas, vékonytalpú félcipőben talpát egyre élesebb fogával harapdálta Szamogitföld fagya. Jó is volt így, mert a lábába mardosó fájdalom elűzte a fagottos lány iránti viszolygást. Újra az apjától hallott bölcsességet vette elő, hogy a próba előtti sétán végre kitakaríthassa lelkéből az igazságtalan indulatot. „Ha meg akarsz szabadulni a kínzó múlttól, gondolj az ígéretes jövőre.” Nagyjából így mondta az apja, amikor az orosz hadifogság eleinte reménytelen óráit hozta szóba. „Na, én aztán nem vagyok itt fogságban... Néhány perc és fellépek a zenész pálya első lépcsőjére...” – formálgatta magában a derűlátásra hangoló terápia hipnotikus mondatát, s hogy a hatást erősítse, megpróbálta felszámolni az első litvániai hónapok másik szorongását is. Nem is szorongás, inkább a huszonhét éves ember türelmetlenkedése lehetett az. Nyugtalanította, hogy bármennyire is szeretné, Drąsukalnisban talán soha sem ereszt gyökeret, lehet, hogy be se fogadja őt ez a város. Lám most, itt a havas litván flaszteren úgy lépdelnek vele szemben a járókelők, ez az idegen tömeg, hogy véletlenül se megy el mellette olyan ember, akivel köszönhetnék egymást. Pedig ez csak egy alig hatvan ezres város. „Hogy is mondta a fater? – Gondolj az ígéretes jövőre! Az ígéretes jövő pedig maholnap valós jelen lesz.” Felismerte, hogy a kamarazenekar egy csapásra tucatnyi új ismerőssel gazdagítja. Aztán számolni kezdett: a család, a tantestület, a zenekar... ez majdnem negyven ismerős... és

tegnap már a kancsal postás is köszöntötte, sőt a sarki élelmiszerüzletben is otthonosan mozog... Az aggályokat a park kispadjára fagyasztotta, s végre letisztult gondolatokkal, jó hangulatban lépett be a gyár kapuján. Mintha a fagottos Janina iránti ellenszenve is elpárolgott volna. „De hiszen az itteni próbatermet ő járta ki nekünk. Meg különben is mit tehet róla a litván lány, hogy szakasztott mása Fruzsínának?”

Minden úgy történt, ahogyan tervezgette. Elsőként érkezett a gyári ebédlőbe, s nem lepődött meg, hogy majdnem vele együtt jött a hárfás hölgy, aki a zeneiskolában a litván népzene jeles hangszerét, a kanklest oktatta, bár a moszkvai konzervatóriumból a hárfaművész oklevelét hozta magával. Ádám az apjától tudta, a hárfás kutya kötelessége, hogy mindenkit megelőzve érkezzen a próbákra is, a hangversenyekre is. Hangszerének felhangolása egy órába is beletelhet. Kevéssel utána jött az oboás. Ő is tanár kolléga volt. Azután sorra, fegyelmezetten érkeztek a zenészek, Ádám tudta, hogy a korábbi hat fős kamaraegyüttesből formálódhat a nagyobb zenekar profi magja. Az oboás, amint az alacsony termetét túlnövő hangszerét, a bordó-barna csövet a terem hőmérsékletére melegítette, belefogott az „Á” hang végtelenített fújásába. Úgy hangzott, mintha egyfolytában szólna, pedig megszólaltatója néha leheletnyi szünetet tartott. Ősrégi szimfonikus praktika kívánta tőle így, mert az ő mindig megbízható „Á”-ja után hangolhattak a többiek. Persze a kürtösök „F”-et kértek tőle, sőt akadtak rézfúvósok, például a két trombitás, a tubás és a harsonás, akik valamennyien „B”-t igényeltek. S hogy az oboa mestere el ne unja magát, megesett, hogy egy kürtös a „D” hangért esedezett hozzá. Végül hegedűjéhez a koncertmestert újra az „Á” érdekelte. A gyári ebédlőt a próbák és koncertek jellegzetes, látszólag rendetlen zengő-bongó kakofóniája töltötte be. Csak az ütösök szorultak ki a folyosóra, a rezesek pedig egy kis öltözött találtak, hogy skálázással befűjják a hangszereket.

A gyáriak vésett cirádákkal díszített, félasztalnyi ezüstitálcán dombként magasodó cukorka és töltött csokoládé halmazt hoztak a zenekar számára. A szomszéd város hírneves Ruta cukorgyárából hozhatták. Az Ádámnál épphogy csak idősebb főmérnök, Darius cipelte sugárzó arccal, és ünnepélyes gesztussal tette le az üzemi ebédlő tálalóasztalára. Az a fajta ember lehetett – legalábbis Ádámnak valami ezt súgta –, akinek életeleme a segítség.

Az édességekhez köszöntő is járt:

– *Nem is tudják, milyen megtisztelő az üzemünk számára, hogy hozzájárulhatunk Drąsukalnis kulturális fellendítéséhez* – mondta a termelési értekezletekhez szokott vezető hangján, de itt, a művészeltek között ráérezett, hogy lazább hangnemet is megengedhet magának, ezért kijelentette: – *Ami engem illet, bennem a zeneszeretet jól megfér a mérnöki munka szenvedélyével. Nem is tudom, melyiket kedvelem jobban...*

Darius szavait hallgatta Ádám, s közben nyílt, őszinte tekintetét figyelte. A litván mondatokat az étkező asztala mellett fülbeduruzsolással Lina fordította neki magyarra. Tolmácsolásra sem lett volna szükség ahhoz, hogy Ádám rokonszenvet, vonzalmat érezzen a mérnök iránt. Gyanította, hogy ezzel az emberrel barátságot tudna kötni. Véleményét még Darius „ünnepi beszédének” zárómondata sem másította meg:

– *A húgocskámnak is köszönet jár, hogy tőlem kért segítséget. Biztos, hogy ő is belead apait, anyait a zenekar munkájába.*

Az ünnepi beszédeken, pohárköszöntőkön edződött tenyerek megtapsolták a főmérnököt. Lehet, hogy Ádámtól válaszbeszédet vártak, de ő, a ceremóniától idegenkedő, a mesterkelt, nyögvenyelős szavakat kiejteni nehezen tudó magyar csak ennyit szólt:

– *Köszönjük, főmérnök elvtárs... És neked is köszönjük, Janina.*

Ádámot kissé meglepte, hogy Janinára ellenséges érzés nélkül tudott rápillantani. A park havas sétányán ébredt józanító felismerést most a lány rokonszenves fivére is hitelesítette.

A frissen kinevezett karmester jelezni akarta a zenészeknek, hogy megbecsüli a tanártársainak zenekartermelő munkálkodását, és neki most egyes egyedül az a szándéka, hogy a nagyobb létszámú zenekarhoz igazítsa, bővítse a repertoárt.

– *Barátaim, ha elfogadtok karmesternek, az első próbán ma azokat a műveket gyakoroljuk, amelyek a gazdagabb instrumentárium jóvoltából hamarosan erőteljesen szárnyalhatnak. Megkérem az új zenekari tagokat, üljenek a tanáraik mellé és kövessék a kottákon a játékot. Ma még ne játszatok, csak kottalapozók legyetek. Ha minden jól megy, még ma meg hozzák Vilniuszból az új partitúrákat. Mához egy hétre megbeszéljük, milyen újabb műveket javaslok. A litván darabokhoz először talán egy magyart illesztünk. Huszkát vagy Kálmán Imrét... Meglátjuk. Utána az orosz klasszikából válogatunk. Rimszkij-Korszakovot... vagy Csajkovszkijt.*

Szeretném, ha mindannyiunknak öröme telne a muzsikánkban. Olyan örömenét kellene játszanunk szombatoként a próbákban, amiből kikristályosodik a koncertképes, hivatásos szimfonikus zenekar.

A zenészek megsejtették, hogy új kollégájuk csakúgy nem kedveli a hivatalos, művi dumákat, mint ők. Szokatlannak tartották, hogy megkérdezte, elfogadják-e karmesterüknek. Ádám „ars poétikájára” taps helyett barátságos szemvillanások és apró elismerő szavak válaszoltak, méghozzá litvánul. Két szót ezekből meg is tanult: „didelis” és „puikus”. Bízott benne, hogy a „nagyszerű” és a „kiváló” szavakra a zenekari munkában többször lesz szüksége, mint a korholó beszédre. Igyekezett tudatából kitakarítani, amit apjától sokszor hallott: a karnagynak sok mérget kell lenyelnie. A zenekarok históriája még a testi fenyítés eseteit is jegyzi. Öreg muzsikások mesélnek a felbőszült karmesterről, aki lekapta lakkcipőjét és a koncertmester első hegedűs fejét püfölte vele.

A próba lendületre kapcsolt. Ádám meglepődött, mert észrevette, hogy a tanárok kiseggyüttesében nem is mindenki zenetanár. Janina is elfoglalta a helyét, s a litván népzenei feldolgozásban az első taktusok után átvette a szólista szerepét. A fagottos lány játéka, hangszerének érzéki, értő kezelése elbűvölte Ádámot. „Ki is lehet ez a lány?” – töprengett, de a gondolattól igyekezett eltávolodni. Elmerült a zenészlelkét simogató litván muzsikában. A hat tagú kamaraegyüttesre hangszerelt darab szerzőjéről Lina halkán megjegyezte:

-Tudnod kell, hogy ez egy Šiauliaiban is élt, neves litván zenepedagógus és komponista, Juozas Karosas műve.

– Ma is él? Itt, Šiauliaiban? – kérdezte Ádám. Remélte, hogy megismerheti.

– Persze, hogy él, hetven-hetvenöt éves lehet. Már nem itt lakik. Egyszer majd Vilniusban, Klaipedában vagy Kaunasban valamelyik fesztiválon találkozhatsz vele.

A próba szünetében vendégek érkeztek. Darius mérnök két férfit kísért az ebédlőbe. A kedélyes igazgató köpcös alakját Ádám felismerte. A másik vendég kezét sötétbarna papírba göngyölt, súlyos csomag húzta le. Ádámnak kétsége sem lehetett: megjött a vilniuszi kulturális minisztérium külügyese.

– Végre személyesen... – köszöntötte Ádámot az ebédlő ajtaján belépő aszkéta külsejű, kórosan sovány, sápadt arcú, hórihorgas ember. Szélesre tárt bal karját szovjetes-medvés ölelésre tárta és jól megalapogatta a magyart. Az újdonsült

magyar karmester a nyakán érezte az őszülő, sprőd Dzerzsinszkij-szakáll bőkéseit. Azután az illető a székre tette a csomagot.

– *Jó kis cipekedésre ítélte engem a maga apja... De mit meg nem tesz az ember a művészetért...* – évődött a vilniuszi vendég.

– *Zenei ügyekben mindig számíthattam az apámra* – mondta Ádám. Azon kapta magát, hogy a szakállas panaszkodására nem is reagált, aztán sebtében jóvátette a figyelmetlenséget – *Most már tudom, hogy a minisztériumra is számíthatok.* – Hozzálátott, hogy lefejtse a papírt. A csomagbontáshoz egyszerre két segítség is érkezett. A felesége és a fagottos lány félretette a csészéket a forrón gőzölgő aranyló teával, amit a szünetre a gyári ebédlő szakácsa főzött a zenészeknek.

– *Megnézhetjük?* – érdeklődött Janina, és meg se várta a választ, a vérbeli muzsikos sóvárgó izgalmával kezdte forgatni a hangyányi kottafejektől hemzsegő lapokat.

A három férfi magukra hagyta őket a kották bűvöletében. A csomagot egyre táguló gyűrű ölelte körül. Ők egy másik ebédlőasztal mellé telepedtek. Ádámot meglepte a minisztériumi ember zenei műveltsége. Beszélgetésükből világossá vált, hogy nem csak a budapesti szovjet kulturtanácsos által jelzett biztonsági ügyekről beszélhet vele. Gyanúját a minisztériumi ember poétikus hanghordozása is megerősítette:

– *Megérdemli ez a történelemben elképesztő gyötrelmeket átélt régió, hogy a léleksimogató muzsika gyógyítsa a háborús sebeket. Örölnék, ha nem csak itt született és innen elkerült zenészekkel büszkélkednének az itteni emberek.*

– *Kik azok?* – érdeklődött az új ismereteket hangyaként gyűjtögető magyar.

– *Magammal kezdeném, ha az én zenei sikerem több lenne annál, mint hogy családi és baráti körben néha megveregetik a vállamat* – élcelődött a vilniuszi. Kiderült, hogy a csak külsejében aszkéta az embert, akár sorsgyötörte számogitnak is hihetnénk. Anekdotázó, oroszos humora Ádám szemében átforgatta a róla sebtében kialakított képet. – *Ha eltekintünk az én tangóharmonikás karrieremtől, amit, megjegyzem, épp itt, a szomszédban, a katonazenekarnál alapozgattam...* Szóval akad itt néhány litván muzsikos, akit az egész köztársaságban, sőt, ahogy a mesében mondanánk, hét határon túl is elismernek. A két legismertebb művészt említem magának. Saulius Sondeckis, pontosan úgy, mint a maga apja, világszerte koncertezik. Tíz éve még a Čiurlionis iskola diákzenekarát vezényelte, aztán az egyik

fesztivált követte a másik, harmadik... A kritikusok viharos sikert jósolnak a ma még csak harmincnyolc esztendőös karnagynak.

– *Egyszer talán rólam is így beszélnek...* – álmodozott fennhangon Ádám, ám hogy a nagyképű megjegyzés élet tompítsa, hozzátette: – *Én csak bevándorló vagyok és a karmesteri pálca mesteri kezelését is ezután fogom elsajátítani.*

Az igazgató is bekapcsolódott a beszélgetésbe.

– *Nereikára gondolsz, Berezov elvtárs? Ő a Šiauliaiból elszármazott másik zenész-büszkeségünk.*

– *Igen, őrá céloztam.*

Ádám szeme megcsillant.

– *Virgilijus Kęstutis Noreika! Nahát... ő is innen indult? Apám többször is említette, hogy ez a fiatal litván baritonista a milánói Scala színpadán Puccini Pillangókiasszonyában Pinkerton szerepében nagyot alakított. Megírom apámnak, milyen muzsikuszülőhelyén vitézkedem. Az öregem, ettől lesz csak izgatott. Azon rágódik majd, hogy megállok-e a lábamon.*

– *Kedves ifjú barátom, nyugtassa meg az apját. Mi bízunk magában* – mondta a minisztériumi ember.

A biztatással az igazgató sem maradt adós.

– *Ha a népzenei kutatómunkád és a hangszeroktatás mellett segítesz összekovácsolni a zenekart, Drąsukalnis városa elismert polgáraként tarthat számon.*

– *Bevallom, egy picit nyugtalanít a karmesteri megbízásom.*

Két meglepett szempár meredt Ádámra. Ő pedig folytatta:

– *Szakmailag szokatlan, hogy egy kis létszámú zenekart, kamara együttest karmester vezényel. Még a kilenc-tagúra bővített együttes, a nonett sem igényel karmestert. Klarinétosként is játszhatnék és legfeljebb a szervezés, betanítás lenne a dolgom.*

– *Nos, ha már szóba hoztad, megmondom, hogy jóval nagyobb zenekar, egy közepes szimfonikus zenekar megszervezése vár rád* – vázolta a jövőt az igazgató. Az enyhített imperatívusból érződött, hogy Ádám aggódó megjegyzése kapóra jött.

– *A város és az egész Szamogitföld annyi zenei tehetséget kínál fel a munkádhoz, hogy csak rajtad és... és a minisztériumból ígért támogatáson múlik, hogy Drąsukalnisnak lesz-e egy vagy két éven belül szimfonikus zenekara.*

A vendég találva érezte magát.

– *Ejnye, direktor elvtárs, tudod, hogy nem csak ígéretetek. Írjátok össze, milyen beszerzéseket kértetek 1967-re, de most már a karnagyotok kívánságai is vegyének figyelembe. Ne nyugtalankodj, az idei fejlesztésre is számíthattok. Az év végéig, sőt talán már két hét múlva megkapjátok az üstdobot, a négy hegedűt, a nagybőgőt és még mit is...?* – sorolgatta fejből a hangszereket, majd emlékezet frissítésül aktatáskáját nyitogatta. Mielőtt előkerült volna a hivatalos feljegyzés, az igazgató kiegészítette a listát:

–... és még két ventiles harsonát.

A próba újra nekilendült. A korábban kimunkált litván kamaradarabok hallatán Ádám megjegyezte:

– Olyan érett hangzás, hogy ez a próba akár hangverseny is lehetne.

Az üzemi étkezdében, noha szombaton nem volt ebédeltetés, egyre nőtt az alkalmi közönség. A műszakról érkező munkásokat Darius mérnök hívta meg. Ádámot ámulatba ejtette az érdeklődők gyorsan szaporodó társasága. Lehetek ötvenen vagy annál is többen. „Érdemes lesz muzsikálni ennek a városnak...” – vélekedett, s egy hirtelen jött ötlettel új lapokat pakolt a zenészek kottaállványára. Tokjából kiemelte a klarinétot és felállt a zenekarral szemben.

– Blatolni fogunk... a prima vista... Legyen ez egy kis hangszerpróba, de úgy, mintha évek óta együtt játszanánk.

A Triccs-traccs polkának talán még Strauss is, mi több, Várdai-Kiss Géza is tapsolt volna. Nagyszerű tanáraitól, pompás muzsikusairól volt nevezetes a drąsukalniszi zeneiskola.

5.

A vilniuszi kultur-külügyes-belügyes titka marad, hogyan rázta le az igazgatót. A Restoranas Draugistė étteremben ketten ültek asztalhoz. Ádámnak magyarázkodnia sem kellett ahhoz, hogy feleségét távol tartsa ettől az ebédőtől. Lina pontosan tudta, hogy ez az éttermi meghívás a Bajza utcai diskurzus folytatása. A magyar fiatalember kezdett megbarátkozni a gondolattal, hogy zenei karrierjének indulását, litvániai életének kezdeteit ilyen-olyan rejtélyes körülmények is egyengetik. A pesti szervezési próbálkozás, a magyar biztonsági tiszt kudarca után csak az ő képzeletében kavargott a gondolat: ki és mikor fogja megfizettetni vele litvániai zenei törekvéseinek az árát? A fülében csengtek még a pesti szovjet kulturdiplomata nyugtató mondatai, mégsem érezte, hogy a zárt katonai körzetben, Šiauliai

szomszédságában a polgári és művészi nyugalom szigeténél kötött ki. Az apjától örökölt „szovjet tapasztalatok”, a diákévekben olvasott kémregények és a művészlélek fantáziája mind-mind gyanút ébresztettek benne, hogy előbb vagy utóbb mégis csak lecsap rá a KGB. „Talán ezen az ebéden...” – szötte élete folytatásának elképzelt fonalát, miközben a minisztériumi főember prózai tevékenységgel foglalta el magát: az étlapot böngészte.

– *Nem tudom, mennyire ismerte meg a litván nemzeti eledeleket... Ha rám bízna a választást, nem hiszem, hogy megbánná.*

– *Hol a feleségemre, hol az apósomra hallgatok, és a litván konyháról ma már akkor is csupa jót mondhatok, ha eleinte az én magyaros ízlésemnek nem minden passzolt* – felelte Ádám és törte a fejét, hogy is mondják oroszul, hogy „nagyon finom”... végül beugrott az „ocseny vkusnij”.

– *Kérhetek önnek egy vodkát? Persze ha nem haragszik, én nem iszom. Soha sem iszom. De ez magát ne zavarja.*

Ádám szeme felcsillant, mert pontosan attól tartott, hogy – apja mondása szerint – „sztogramos dózisokkal mért, színes, szélesvásznú szovjet ivászat” elé néz ezen a délutánon. És lám, ez az ember, csakúgy, mint a pesti szovjet tanácsos, elűt a nagyhagyományú, moszkvai házigazdától. „Mégis igaz lenne, amit Pesten hallottam? Nem tőlem akarják megóvni a szovjet hadsereg titkait? Mégsem várnak tőlem besúgói ellenszolgáltatást.”

– *Én sem vodkázom, de ebéd után egy pohár sört szívesen megiszom. Megszerettem a klajpedai Šviturys búzasört.*

Az étterem szombat koradélutáni csendjében két pincér is tüsténkedett az asztaluknál, noha semmi sem utalt arra, hogy ismerik és talán ezért hercigeskednek a minisztériumi főhivatalnok körül. Sorra perdültek asztalukra az illatozó, gőzölgő fogások. Ádám az ebédet csakúgy a helyismereti tanulmányok epizódjának ítélte, mint ismerkedését a rokonszenves szamogit emberek gondolatvilágával. Sorra memorizálta a konyha felől közeledő ételek litván nevét. Fejben hozzájuk illesztette a magyar jelentést vagy inkább a magyarázatot, mert nem minden litváneledelt társíthatott a hazai levesekkel, gulyásokkal és a főzelékekkel.

Előételnek, litván fekete kenyérből pirítóst hozott a pincér, s mellé – Ádám ezt kihagyta volna – hagymás ruszlit. Az étlapon ez volt a *pakepinta duona su silke*. Utána érkezett a *vėžių sriuba*, a rákleves. A főfogás, a szilvával töltött karaj, litvánul a *nugarinė įdaryta su slyvomis* bizonyult a helyi konyhaművészet remekének,

legalábbis a felszolgáló dicsekvéséből („Nálunk eredeti, ősi recept szerint készül”) erre lehetett következtetni. Amennyire nehéz volt ráerőltetni a bőséges, laktató menüre a desszertet, annyira könnyűnek bizonyult a finomság nevének megjegyzése: *karamelinis kremas su braškėmis*, vagyis a karamell krém eperrel.

-*Dorogoj moj drug!* – szólt Ádámhoz oroszos kedveskedéssel a vilniuszi főember, aztán ugyanezt tört magyarsággal is kimondta: – *Kedves barátom!* – Utána már csak oroszul beszélt, s elmagyarázta, hogy Budapesten szolgáló szovjet diplomata barátjától, Vaszilij Ivanovtól tanulta, de magyar nyelvismerete ezzel ki is merült.

– *Egyre többet megérték. Pár hónap alatt sikerült életre keltenem az iskolai orosz órák kifejezéseit.*

– *Pedig ha jó tudom, maguknál sem az orosz nyelv volt a nap izgatottan várt órája.*

– *Igen, igen, a zene minden mást lekörözött... Művészeti iskolába jártam –* felelte óvatosan, s ezzel a provokációtól védő sánc mögé húzódott. „Ki tudja... jobb, ha elővigyázatos az ember...”

– *Úgy érzem, bizalmatlan irántam. Nem is csoda, még a nevemet se tudja. Csak annyit tud, hogy én fogok magára vigyázni.*

– *Tudom, vagy csak gondolom, hogy láthatatlanul már eddig is itt volt... A hivatalokban nem is néztek rám gyanakvóan.*

– *A városi bürokraták szemében az apósa tekintélye is megtette a magáét. Rám csak akkor lesz szüksége, ha bajba jut, ha akaratlanul aknamezőre fut, ami ebben a zárt körzetben még egy művésszel is megeshet. Jusson eszébe gyakran, hogy Drąsukalnis a Šiauliai katonai repülőtérről nem messze fekszik.*

– *Dorogoj tovariscs...* – most Ádám szólította meg a vilniuszit, méghozzá úgy, hogy hanghordozásával a hiányt érzékeltető csenddel kierőltesse a nevét.

– *Ignatij Berezov...* – mondta, s Ádám most már bizonyos lehetett benne, hogy a nála jóval idősebb férfi nem kínálja fel a tegeződést. Nem is bánta, huszonhét évesen feszélyezte volna, ha apjával egykorút kellene visszategeznie. Ám azt nem is gyanította, hogy Berezovot a bizalmas viszonytól merőben más, egyfajta konspirációs szabály tartja vissza. Nem lenne üdvös dolog, ha a környezetükben bárki is gyanítaná, hogy a magyar muzsikusz a kulturális minisztériumból nem csak a drąsukalniszi szimfonikusok szervezéséhez kap segítséget.

– *Berezov elvtárs, mondja, mire kell itt vigyázni, hogy ne okozzak bajt se önnek, se magamnak?* – Erre a kérdésre Ádám azóta készült, hogy tudott a találkozásukról, sőt még régebb óta, mert már a Bajza utcai szovjet diplomata ígérte, hogy erre az itteni kapcsolattól kap választ. Most pedig az első hónapok múltán bármilyen simának is találta litván utjait, aligha hihette, hogy nem bukkannak fel göröngyök és huppanók. A gödröket, szakadékokat minden áron el akarta kerülni.

–*Gyanítom, hogy maga csak Litvánia zenéjéből, kultúrájából, népművészetéből vett leckéket. Pedig hogy beilleszkedjen, nem árt, ha megismeri a nagy nemzeti tragédiákat... Akár csak az utóbbi fél évszázad történetét. Tudnia kell, hogy hivatalos forrásokból nem sok mindent ismer meg, de ha felpattintja a szamogitek titokládájának a zárját, szóval, ha már bizalmasan mesélnek magának, mondjuk arról az ellenállásról, ami még egy bő évtizede, pontosan 1953-ig tartott ezen a tájon, akkor megérti, milyen kemény népség földjére tette a lábát. Azt se várja, hogy azonnal bizalmukba fogadják az emberek.*

Felesége szórványos elbeszéléseiből Ádám ismert bizonyos foszlányokat a Szamogitföld legújabb kori történelméből. Tudta, hogy a vakmerő, dolgos és sorscsapásoktól sújtott szamogitek, a 13. századtól a parasztlázadások, forradalmak, sztrájkok, fegyveres ellenállások tüzeiben edződött, s a litvánoktól nyelvében is elkülönülő népcsoport Európa egyik etnikai szigete. A pogány hagyományokat tiszteletre méltó módon őrzik itt. Megtudta, hogy a litvánok nem lelkesednek a keresztények által rájuk ruházott, latin eredetű „pogány” kifejezésért, mert az műveletlen falusit, pásztort jelent. Ők inkább „balti hitről” beszélnek. Az ifjú magyar muzsikusz mintha egy kicsit a Székelyföldre, dédnagyapja szűkebb hazájára kezdett volna ráismerni... Kevésnek bizonyult, amit a szamováros, teázós szombat estéken eddig megtudott Linától és apósától, Linas bácsitól. Lina egyszer, még pesti évükben felolvasta neki az önállóságért küzdő szamogitek versbe foglalt véleményét. Ádám meg is jegyezte magának a lengyeleket és a litvánokat összehasonlító, 1529-ből való gúnyverset, amit évtizedekkel később, baráti kérésére a sárospataki tanár-költő, Martinák János ültetett át magyarra.

*Lengyelország kivirul latinnal,
Litvánia virágzik oroszul,
A nélkül lengyel honban elmaradsz,
E nélkül litván honban moroghatsz.*

Bizonyságul, hogy azért Szamogitföld históriájából is készülgetett, most Berezovnak idézte a verset. Mintha iskolában felelésre szólítanák, évszámokat és tankönyv ízű tényeket sorolt.

– *Hát arról olvasott-e valahol, hogy 1944 és 1953 között kőkemény szovjetellenes ellenállás fészke volt ez a régió? Bizonyára azt sem tanították a magyar iskolákban, hogy a második világháború végétől hét esztendeig tombolt a litvániai polgárháború. Százezernél több litván esett a szovjet pacifikáció áldozatául... De most aztán jól megzavartam, kedves Ádám. Ugye nem érti, hogy is érthetné, hogy éppen tőlem hall erről. Ma ne is várjon ennél többet. De ha meg akarja érteni a szamogiteket, gondolkozzon el a következő mondáson: ha a kígyó megmarja a szamogitét, a kígyóméregtől a kígyó pusztul el.*

Ádámot lebilincselte, mégis zavarba ejtette Ignatij Berezov ellenzéki kiselőadása vagy a kor kifejezésével élve, a szocialista-ellenes izgatás törvényi tényállást kimerítő útbaigazítása. „Vajon ez a kígyómarás figyelmeztetés akar lenni? De mire figyelmeztet... és ki lehet ez a Berezov?” – indította be a talányfejtő gondolat lendkerekeit, amint a szokatlan, ízletes rákleves utolsó cseppjét is kikanalazta. Mint máskor, ha valamit nem tud tisztázni magában, most is kérdezett:

– *Berezov elvtárs, értem a történelem üzenetét. Lévén, hogy a szamogitek természetét egyre jobban megismertem, a kígyómarás értelme is világossá vált. A példabeszédből mégsem tudom, mire kell vigyázni, hogyan kerülhetem el a bajba sodró helyzeteket... ha ilyesmire egyáltalán számítanom kell?*

– *Nem olyan bonyolult ez, mint hinné. Tudom, hogy a litván népzene mélységeibe szeretne eljutni. Nos, ezzel nem is lesz baja, mégis óvatosságra kérem. A legértékesebb és leghasznosabb, amit tehet, segíti megőrizni ennek a jobb sorsra érdemes országnak az ősi kultúráját. Munkája közben, tetszik, nem tetszik, nem csak jó szándékú emberekkel is összefuthat. Ma még aligha képes felismerni őket.*

– *Sejtem. Mondana kézzelfogható példát?*

– *Mondok. A népművészet, főként itt, a Szamogitföldön mindig is a nemzettudat őrzése, az önállóságra törekvés és az ellenállás terepe volt. Ilyen talajon a nemes szándékon igaz hittel munkálkodók közé előszeretettel ékelődnek be a szovjethatalom ügynökei. Ugye ért engem?*

– *Értem is, nem is...*

– *Tiszta sor, hogy mit nem ért. Engem nem ért. Az én szerepemet nem képes felfogni. Tétovázik, hogy valójában miféle csodabogár lehetek.*

– *Ez lett volna a második kérdésem.*

– *Elégedjen meg azzal, hogy én is a litvánok jövőjét szolgálom. Egy másik helyen. Vakon kell megbíznia bennem. Mert ugye nem mindenki jó szándékkal közelít... Ezt mondtam az előbb, s látja, most mégis kockáztatásra akarom rávenni.*

Ádám érezte: anélkül esett be egy konspirációs hálóba, hogy hűségnyilatkozatot, titoktartási ígervény kellene aláírnia és valamit meg kellene figyelnie. Felfogta, hogy a szabad szemmel halvány körvonalakban sem látható távoli jövőt szelíd fegyverzettel szolgáló összeesküvés láncszeme lett.

– *Világos. Minden világos, és ha a litván nemzeti kultúra átmentése az együttműködés alapja, kérem, tekintsen szövetségesének.*

– *Látom, minden megértett, most már csak arra kérem, hogy beszélgetésünk lényegéről senkinek se tegyen említést. Mint tudjuk, az én dolgom az alakuló drasukalniszi szimfonikusok pártfogása.*

– *Ígérem* – deklaráta Ádám ünnepélyes hangsúllyal, és talán meg is nyugodott, bár még úgy érezte, hogy nem mindent tisztáztak. – *Gyakran fogunk találkozni?*

– *Nem. Sőt a lehető legritkábban. Maga végezze a dolgát, szervezze a zenekart, készítse fel őket hangversenyekre. Menjen a szamogit parasztok közé... Zenéből, táncból a környék falvaiban olyan bő forrásra talál, hogy élete végéig táplálhatja belőle az alkotó fantáziáját* – Berezov aszkéta arcának szúrós tekintetét takarékos mosoly váltotta fel, aztán újra a szigorú szempár tekintett rá. – *Kérem, figyeljen jól. Két telefonszámot adok magának, de csak az egyiket jegyezheti fel a noteszébe. Ez a minisztériumi számom...*

Ádám elővette zakója belső zsebéből a keskeny szótárfüzetét, amit Pestről hozott magával, és felírta a vilniuszi számot, majd, mint aki megértette, hogy most a memóriáját kell felkészítenie, kérdőn pillantott Berezovra.

– *A másik számot csak akkor, de csak is akkor tárcsázza fel, ha bajba jut. Tehát ha igazán bajba kerül, és sürgős segísége szorul. Még ezen a számon se utalhat semmi egyébre, mint arra, hogy éppen hol van és mi történt magával.*

– *Értem.*

– *Tanulja meg és tartsa jól fejben* – Erre most egy másik vilniuszi számot mondott – *Arról se feledkezzen meg, hogy a szovjet rendszerben... ha nem is mindenkit, de nagyon sok embert lehallgatnak... Még engem is... a Litván SZSZK KGB-alezredesét.*

Ádám gondolatairól a maradék ködfátyol is felszállt. Mire kiskanala az epres karamellkrémes csésze alját súrolta, hússzor elismételte magában a bizalmas számot. Apjától tanulta kisiskolás éveiben, hogy egy szó vagy adat megjegyzésének biztos módja a hússzoros ismétlés. Most értette meg azt is, hogy Berezov alezredes miért helyezte át a szomszédos asztalra a márvány hamutálcát és a művirággal tömött vázát. „De az asztal alatt nem lehet poloska?” – kérdezte előbb csak önmagától, majd az utcán már az alezredestől is.

– *Nem, nem. Ismerem a módszereinket. Itt most elégnek találtam a vázát és a hamutálcát elpaterolni. Fogadja elismerésemet, hogy a kérdést nem az étteremben tette fel nekem.*

Ádám mosollyal nyugtázta a dicséretet, Berezov pedig búcsúzott:

– *Elköszönök. Mindjárt itt lesz értem a kocsi. Do szvidányija tovariscs Adam... A hangszereket huszadika előtt megkapják...*

Berezov küldeménye, a vadonatúj hangszerek a hivatalnok szavatartó tisztességét igazolta: december tizenkilencedikén a ponyvás kisteherautó befutott a drasukalniszi zeneiskola udvarára. Okozott is fejtörést az igazgatónak. Raktár híján a gondnoki lakás éléskamrájában halmozták fel a dobozokat, tokokat. Csakhogy ez a kényszermegoldás veszélyt rejtett. A sokféle hangszeren így vagy úgy játszó hivatalsegédnek szívére tett kézzel kellett megfogadnia, hogy a téli iskolai szünetben lemond a szenvedélyéről, nem piszkál a hangszerekhez. Mégis mindenki tisztában volt vele, hogy Petrauskas bácsi – esküdözés ide vagy oda –, sorra megpenget és megfúj mindent, ami csak hangot ad.

A zenekar megtartotta az év utolsó próbáját. Litván művekkel búcsúztak egymástól a muzsikuskok, végül a már a tanárok és növendékek összejátékát igénylő Strauss-polkával kívántak egymásnak litvánul is, oroszul is szép Karácsonyt és közös zenei örömeiket a jövő évre.

–*Laimingų Naujujų Metų!... Sz Novim godom!*

Nem kétséges, Ádám szívét melengette volna, ha a csellója nyakát szorongató Linától magyarul is meghallja a „BÚÉK”-ot... de ez elmaradt.

A lakodalmat – Ádám ezt előre látta! – stilizált néprajzi elemek cifrázták. Ezzel együtt is érzéssel nyugtázta, hogy az összes litván, legalábbis akikkel a sors eddig szerencsélte, csupa-csupa szavatartó ember. Apósát is közéjük sorolta.

Linas bácsi a drąsukalniszi kultúrházban amolyan – magyarán szólva – százházas lakodalmat rendeztetett. Minden a Várdai-villában, Budán tartott júniusi „kamara lagzin” ígértek szerint történt. Pusztán Ádám szülei maradtak távol. Mária asszony a tervezett indulás előtti napon táviratot küldött: „Édesapád gyengélkedik. Nem vállalhatjuk a repülést. Ne aggódj. Érezzétek jól magatokat. Gondolunk rátok. Anyád.”

A litván lagzit népi és népies ételköltemények ízesítették, semmivel sem háziasabbak, mint amit a Restoranas Draugystében Berezov alezredes vendégeként evett. Kiderült, hogy a lakodalmukat is annak az étteremnek a konyhája szolgálta ki. Népviseletbe bújtatott szalonzenekar felváltva játszott népdalt, mūdalt és – mértékkel – mozgalmi dalokat. Az éjszakában, hogy a magyar muzsikusz örömét lelje benne, háromszor is felhangzott a Csárdáskirálynő egy-egy betétdala. Éjfélkor a fekete szmokingos pincérek sorozatlövésre állítottak néhány Szovjetszkoje igrisztoje pezsgőt. A dugókkal átlőttek 1967-be...

A népies lakodalom hajnali csúcsán a serpentinekkel, konfettivel meghintett és megtaposott parkettre beperdült a méretre szabott, majdnem valódi litván népviseletbe öltözött kultúrházi amatőr táncscsoport. Ádám a stilizált folklórból is megérezte a néphagyomány mélyéből feltörő hangulatot. A leánykar táncosai, többnyire helybéli gimnazisták és gyári munkáslányok, a szamogit családokból hozott eredeti koreográfiával járták a kepurinét, azt a körtáncot, amit Lina „sapkatáncnak” fordított, bár a lányok szalmakalapjából ítélve ez inkább kalaptánc lehetett.

Lina a szalonzenekar produkciói közben igyekezett leplezni zenész gátlásainak lányos zavarát, s csak a férje fülébe súgta:

– *Tudom ... de azért búék!*

– *Neked is Lina, Naujuju Metų!* – dicsekedett litván nyelvi előmenetelével a férj, majd a kívánsághoz csatolt csók után örömmel újságolta, hogy a lakodalmuk értékes hozama egy felfedezés:

– *Lina, hallod ezt a mélyhegedűt? Figyeld a játékát. Te vonós vagy...*

Az asszonyka a zenekarra figyelt.

– *Hű, ez tényleg jó...*

–Mit szólsz hozzá, beszéltem vele az előbb. Meghívtam a januári első próbára
– újságolta Ádám. – Elfogadta.
–Nem tagadod meg magad. Legszívesebben az esküvődön is vezényelnél.
–...hm... hogy is mondjam... most inkább szaxofonoznék.
–Értelek, Ádám, értelek...

7.

Litván földön ugyanolyan álmatag békességben indult az év, mint a világ bármely más jámbor országában. A tény, hogy 1967 vasárnapkal indult, egy okkal több volt, hogy még a szorgos-dolgos szamogitek is lazítást, pihenést erőltessenek magukra. Ennek semmi jelentősége nem volt Ádám élete alakulására, csakúgy mint az értelmetlen második lakodalomnak. Türelmetlenül várta a zenekari próbákat, de addig még két hét helyben járást kellett elszenvednie. Az újévi-vasárnapi süket csendben végtelen hosszúnak látszott az iskolai szünidő kényszerszünete.

A téli vakáció szétszórta a rokonlátogatásra utazott tanárokat és a növendékeket is. Egyetlen fiúcska, Lukas, a szikrázó tehetségű, tizenöt esztendőös klarinétos srác maradt itthon. Ádám megígérte, hogy a vakációban is foglalkozik vele, eljöhet a lakásukra, bármikor, ha kedve tartja. „Jó kis hazaárulót nevelnék a szamogit srácból...– mondogatta magában – Olyan érzékkel ismétli a dzsessz-motívumokat, mintha nem is szovjet pionír, hanem New Orleansi néger lenne.” A magyar muzsikust még ennél a felismerésnél is erősebben felhevítette, amint megtudta, hogy Lukas apja, a kombájn üléséről leöregedett Anastas a közeli kolhoz falusi zenekarában hegedül. A mielőbbi megismerkedéshez az ismeretlen tengerbe merülő bűvár felfedező vonzalma hajtotta. Anastas bácsit ismerték, tisztelték a zeneiskolában. Szamogitföld minden szegletéből zarándokoltak hozzá hangszerekért. Háza udvari műhelyéből kerültek ki a csodásan zengő pengetős és fúvós litván zenészerszámok. Az igazgató, Zjenon is említette, hogy a legősibb zene felderítő útjára az öreg mestertől kellene elindulnia.

Linával sétálni indultak. A zord időben üvegtáblává vált járda és a száguldó szélben arcot csipkedő, aprószemű hó mégis visszafordította őket, elvette kedvüket az esti korzózástól. Épp elég volt a párszáz méter a cukrászdáig. Lina – érthető – nem volt oda a beszélgetésért. Biztosra vette, hogy Ádám a műnépi lakodalom miatt morgolódna. A hazavezető lépéseket, vagy inkább csusszanásokat a hátszél

gyorsította. „Legalább gyakorlom az egyik litván darab rám váró szólóját” – gondolta Ádám. Muzsikus fantáziájában az egyik mű már a legutóbbi próbán klarinét-szólo hangszerelésére serkentette.

Alighogy hazatértek, kabátjukról még le se rázták az előszobai lámpa fényében csillogó havat, megszólalt a csengő. Mire lecihelődtek, a mama kifutott a konyhából, s Linát megelőzve, zsörtölődve ajtót nyitott.

– *Ki az ördög... ebben a komisz időben?*

A feje búbjáig postásbundába burkolózott távirat kézbesítő asszony toporgott a lábtörlőn.

– *Adam... Varadaj...* – betűzte a cirill betűkkel átírt magyar nevet, majd a sok nyelven érthető litván szóval közölte, miért is jött: – *Telegrama.*

Natalia asszony bekiáltott a konyhába, ahová Ádám az imént behúzódott, s dermedt ujjával a leveses fazékforró oldalát simogatta.

– *Neked jött távirat, Ádám. Gyere, alá kell írni.*

„Nekem? Távirat? Mi történt? Csak nem otthonról?” – agyában egymásra torlódtak a kérdések. Átvette és kapkodva feltépte a táviratot. A magyar nyelvű szöveg az első pillantásra világossá tette, hogy otthonról jött...

– *Apád meghalt. Szívroham. Nem szenvedett. Temetés január tizedikén. Anyu* – olvasta félhangosan. Másodszor, harmadszor is újra olvasta, s csak akkor fogta fel, hogy valóság, amit olvas. Bepárásodott szemmel meredt a blankettára, aztán lehajtott fejjel visszalépdelt a konyhába. Lina kérdőn nézett rá, könnyed mozdulattal kihúzta a kezéből a táviratot, és anyjának a szöveget oroszra fordította.

– *Szegény apuka...* – tört fel Linából magyarul. Őszinte sajnálkozás volt ez. Litván menyje nem csak a nagy muzsikust tisztelte, de szerette, mint a vele mindig kedves, egyetértő apóst. Azt a magyar embert, akihez bizonyos lelki közösség is fűzte. – *Gondolom, hazautazol a temetésre.*

A kérdés ebben a megfogalmazásban Ádámot felrebbentette.

– *Persze, hogyan... Hazarepülök, de... ezek szerint te nem akarsz jönni... ha jól értettem.*

– *A múltkoriban említettem, hogy a konzervatórium jubileumi hangversenyén, nyolcadikán Leningrádban számítanak rám. December elején megígértem az egykori tanárainknak, hogy Sosztakovics G-dúr csellóversenyében szólót játszom. Ha jól tudom, már kiplakátolták. Persze ha gondolod...*

– *Menj csak nyugodtam Leningrádba.*

– *Apám a minisztériumból segít neked repülőjegyet venni. Mikor mennél?*

Ádám a konyhaszekrény oldalára ragasztott '67-es falinaptárhoz lépett.

– *Hogy is kellene... Várj, kiszámolom... Tizedike, a temetés keddi napra esik. Otthon kellene lennem két nappal hamarabb. Anyámnak most szüksége van rám. Látod, ilyenkor sajnálkozom, hogy nincs testvérem.*

– *Nyolcadikán repülhetnél, addig van még néhány munkanap, hogy vásárra elintézzük a repülőjegyet.*

A komor hangulatú konyhai beszélgetésre összefutott a család. Linas bácsi is hazaérkezett. Megölelgette és egy jól faragott közhellyel vigasztalta a vejét:

– *Rövid az élet, kedves gyermekeim. A halál a nagy művészért éppoly könyörtelenül eljön, mint az egyszerű emberért... Nem felejttem el, milyen sugárzó arca volt apádnak, amikor a kijevi Csajkovszkij-koncerten kapott tapsot emlegette... Felállva ünnepelte a közönség.*

Ádám közömbösen hallgatta Linas bácsi rögtönzött emlékbeszédét. Ő maga is az apjára gondolt, ám ezeket az emlékeit a világért sem osztotta volna meg szovjet-litván családjával. „Istenem, mennyit veszekedtünk a szovjet rend nagyszerűségéről... Micsoda ellentmondások okoztak köztünk rövidzárlatot...” – idézte fel Ádám a kamaszkora óta apja és közte nőttön nőtt feszültséget. Egy fordulattal újabb nyugtalanító látomás tolakodott a fantáziájába: „Biztos, hogy óriási felhajtással celebrálják majd a gyászszertartást... A Nagy Művészt temetik... Felsorakozik a zenekar... Az apja valamelyik kollégája vezényel... Néhány papírból olvasott beszéd is elhangzik... Szomorú arcokba villantanak a fényképezések, sőt talán kamerával is jönnek... És lesz tömeg.” Ádám pontosan tudta, hogy nem lehetséges, sőt az anyja se akarja, hogy a temetés az esküvőhöz hasonló, zárkörű, családi esemény legyen. A temetés híre megjelenik vagy már meg is jelent a magyar újságokban. Mindenki elsétálhat a temetőbe, aki csak akar. „Lehet, hogy Fruzsina is...”

7.

Az AEROFLOT-gép majdnem üres fedélzetén gyorsan múltak a Vilnius és Moszkva közötti repülés órái. Ádám agyának képzelt vetítővásznán ésbontó sebességgel pergett az apjáról szóló film. Az emlékidéző jelenetekben megjelent a zárókép: Várdai-Kiss Géza keresgél, dolgozószobájának mélybarnára lakkozott barokk szekrényében kotorászik és a féltve őrzött kották polcáról az ovális asztalon

barna csomagolópapírra fekteti a neki szánt partitúrákat. Csomagolt, ragasztott és... elindult a Bajza utcába... Itt véget is ért az emlékezés. A gép ablakából a felhőfoslányok alól előtűntek a Moszkva környéki mezőségek, majd az északi falanszter kerületek az apróra zsugorodott húszemeletes lakótornyokkal. Ádámot ez a kép is képzelődésre ösztönözte: „Merre lehet az az épület, ahol a jobb sorsra kiszemelt magyar hadifoglyoknak a marxizmust oktatták?” A kérdés válasz nélkül maradt. A TU-124-es döccenésekkel Seremetyevo betonján landolt.

Ádám még nem tett szert reptéri rutinra. Esetlenül csetlett-botlott a tágas hodályban, mire rátalált a MALÉV chekpointjára. Jegy... szállókártya... bőrönd... vámvizsgálat... útlevelezés... Ment minden könnyedén, mintha a színhely nem is az agyonszabályozott nagyhatalom fővárosa lett volna. Ádámot lenyűgözte a repülés körüli elegáns ceremónia. Úgy hatott rá a nagyvilági élmény, mintha legalábbis a párizsi Hôtel Ritz VIP-vendége lett volna. (Nem járt ott, csak az apja mesélt róla.) A határőrök éles tekintetétől kísért útvonalon túljutott a nem is szigorúan záró zsilipeken. Belépett a senki földjére, a belső váróba, s ott máris kacérkodhatott a pezsgők, luxus-vodkák, konyakok, kaviárok földöntúli jólétet imitáló kínálatával. Az lett volna az ideillő viselkedés, ha lazán, ruganyos léptekkel besasszézik a duty-free shop üzletbe, a „Birjozkába”, és a pesti utcán is irigyelhető reklámsztyűbe pakoltat ezt is, azt is a jobbfejta cuccokból. Anyjának vásárolna egy üveg... na, nem háromrubeles Krasznaja Moszkva kölnit... És hanyagul húszdolláros bankót hullajtana a babaarcú orosz pénztáros lány elé („gyevuska, a többi a magáé...”.) De honnan lenne húsz dollárja? Csak a bámészkodásra futotta. Nézte a disztíngvált urakat, lehet, hogy diplomaták vagy nyugati üzletemberek surrantak ki-be a vámmentes „közért” üvegajtaján. Ádám sohasem vagy legfeljebb ritkán méltatlankodott a sorsa miatt. Most sem kesergett, hogy a bevásárló szerencsefiakat csak így, kívülről bámulhatja. Azzal vigasztalta magát, hogy idővel sikeres muzsikusként a nyugati turnékról majd ő is hozhat haza egyet s mást, úgy, mint az apja is tette, mindig az engedélyezett vámkereten belül költekezve. Most az üvegen át leste a boltban bonyolított bevásárlásokat és eszébe jutott a kistárkosi kollégiumi kimenőjük. A Vadrózsa cukrászda előtt Fruzsina megállt, álmodozó őzike szemével átnézett a kirakaton és bevallotta, hogy még soha sem evett gesztenyepürét, pedig hallotta, hogy finom... Megpróbáltak a zsebükből összekotorni kettő ötvenet, de csak egy hetven jött össze. Ádámot a tehetetlenség annyira bántotta, hogy ha Fruzsina

nem áll elébe, képes lett volna a tárkosi utcán idegenektől pénzt kunyerálni. „Itt most nem lennék képes ilyesmire...”

A hangszóróból a MALÉV-géphez szólító orosz és angol mondatok berekesztették az emlékezést. Elindult a kijáráshoz, ahol alig húszas-harmincas csoport gyülekezett a kilencven utasra méretezett IL-18-ashoz. Az év eleji napokban üresen röpködtek ezek az egyébként zsúfolt járatok. A diplomaták, külkereskedők, ösztöndíjas diákok, tudósítók és más hasonló szolgálati törzsutazók még gyéren szállingóztak vissza pesti állomáshelyükre. A hazánkban állomásozó „ideiglenesek” közül legfeljebb a csíkos pantallós tábornokok, esetleg az ezredesek repülgettek, a többi katona Záhonyon át, vonaton tért vissza a magyarországi laktanyákba.

Ádám körülnézett és megállapította, hogy ő bizony itt senkit sem ismer. „Bezzeg, ha az idősebbik Várdaival repülhetne, lenne itt ismerős, mint égen a csillag” – tűnődött erős túlzással és visszaemlékezett azokra az utibeszámolókra, amiket apjától egy-egy szovjetunióbeli vendégfellelés után hallott. Az öregnek alig volt olyan moszkvai repülőútja, ahonnan ne tért volna haza egy-egy váratlan találkozás élményével.

A kapitalista Nyugat szépségversenyein (szocialista világukban ilyen bájomutogatósdit nem volt) is esélyes magyar légikisasszony Ádámot a helyére kísérte. Ő pedig kényelembe helyezkedett, lazított a nyakkendőjén. Az utaskísérő magyar napilapokkal közeledett, ő pedig a hazai hírekre kiéhezett ember mohóságával kapott az Esti Hírlap után. Nem tévedett: a kulturális rovat nyúlfarknyi tudósításai között rábukkant Várdai-Kiss Géza nekrológjára. A Szövetség és a Filharmónia saját halottjának tekinti... „Sejtettem, hogy nem a család halottja az apám... De azért ez mégis rendes dolog tőlük...” Az órája nyolc óra tízet mutatott. „Mindjárt indulunk. Taxival a Feriegyről éjfélre otthon is lehetek” – tervezgette a nap még hátralévő, utolsó óráit és várta, hogy felbúgjon a gép.

A biztonsági övet kezdte csatolgatni, bár még nem hangzott el a felszólítás, feltűnt a csinos stewardess. Selymes, vörös hajának keretébe fogott, imént még pirospozsgás arcát Ádám most mézsfehérnek látta. A hölgy egy fekete ruhás, kétméteres hústornyot kísért be az utastérbe. A férfinak kissé le kellett hajtania a fejét, hogy kefehaja ne súrolja végig a plafon kárpitját. Egyenesen felé tartottak. A férfi kezében nyitott piros útlevelet tartott és fürkésző tekintettel Ádámra pillantott.

– *Adam Vardai?* – tette fel a drabális alak a kérdést abban a hamisítatlan rendőrmódban, amit még az olyan ember is felismerhet, akinek soha nem akadt

dolga az effajta hatósági kérdő mondattal. Neve oroszos taglejtését hallva tudta, hogy nem magyarul kell felelnie.

– *Da.*

– *Pozsalujszta szo mnoj* – hangzott a felszólítás. Ez a „Jöjjön velem, kérem” az udvarias formula dacára is fenyegetően hangzott. Ádám abban a biztos tudatban kelt fel a kényelmesre igazított, enyhén hátradöntött üléséből, hogy nincs itt semmi baj... Semmit nem tett a Szovjetunió kárára. Az utastársak gyanakvó, megrökönyödött nézésétől kísérve, nyugodt léptekkel követte a légikisasszonyt. A fekete öltönyös mögötte haladt. Már a kijáratnál jártak, a stewardess a fejéhez kapott:

– *A télikabátja! A csomagtérben hagyta...*

A férfi Ádám mellett maradt, amíg a kisasszony visszament és elhozta a kabátot.

A kis közjáték kizökkentette Ádámot a nyugalmból. „Úgy látszik, lemegyünk a gépről... de hová és miért?” Vállára vetett kabátjában most már az odatolt lépcsőn haladt lefelé. A férfi szorosan mögötte haladt. Nem siettetett, s ebből gyanította, hogy az illető olyan hatalmat képvisel, amely – ha úgy akarja – akár a MALÉV– gép indulását is késlelteti. Ádám még a gondolatot is elhessegette, hogy a repülő nélküle is a moszkvai felhők közé fúrhatja az orrát. A gép alatt, a lépcsőtől jobbra a betonon vastagon behavazott autó járó motorral várakozott. Fekete vagy sötétkék Moszkvics lehetett. A „kidnapper” – így nevezte magában Ádám a hatósági embert – szófukarnak bizonyult. Csak a mutogató mozdulatait kísérő „pazsalujsztát” préselte, szűrte át a csontos, szögletes archoz nem illő, széles és húsos ajkain. Ahogy a gép üléséről szótlánul letessékelte, most is úgy kínálta meg az autó bal hátsó ülésével. Ádám, szokása szerint a bizonytalankodás perceiben mindig tette, kérdezősködésre szánta magát, de ehhez keresgélnie kellett az orosz szavakat.

– *Mi történt? Hova visznek?* – rakosgatta össze elég frappánsra szabva a kérdéseket. Úgy tett, mintha eltérítőjében a szovjet légiforgalom, az AEROFLOT emberét gyanítaná. – *Nincs rendben a jegyem?*

– *Sejcsasz, szejcsasz* – vetette oda kurtán az orosz. Hivatása vagy egyszerűen csak a természete most sem tette beszédesebbé. Értelme sem lett volna a társalgás kibontásának, mert az autó fényszórója már a repülőtéri oldalépület gyorsan közeledő fehér falát célozta. A sofőr fékezett, a kocsiférfordulatot perdült és ajtaja, amelynél Ádám ült, épp a bejáratánál állapodott meg. A huszáros sofőr-

produkcióból – ha eddig nem gyanította volna – a magyar muzsikusbiztosra vehette, hogy a hatvan évesnél nem fiatalabb gépkocsivezető már a Nagy Honvédő Háborúban is parancsnoki autó volánjánál szolgált. Ismét udvarias, szótlan mutogatás következett. Halvány fénnel világított keskeny folyosón lépdelték át, de most már hármasan. A bejáratnál usánkat viselő, gimnasztyorkás, fegyvertelen katona csatlakozott hozzánk.

A helyzetet annyira képtelennek találta Ádám, hogy semmiféle veszélytől nem tartott. Egyedül az nyugtalanította, hogy vajon időre visszaviszik-e a MALÉV-géphez. „Csak nem indítják, amíg vissza nem ülök a helyemre...”

Kicsi, a lakótelepi fürdőszobánál nem tágasabb, fehérre meszelt helyiségbe kísérték. Ott aztán magára hagyták. Körülnézett, de a helyiség nem sok látnivalót kínált. Régen meszelhették, erre mutatott a fejmagasságnál feljebb a falon három leszedett kép mögött élesen kirajzolódó tisztább felület. Ádám találgatott: milyen portrék hiányoznak? Lenin, Sztálin és Dzerzsinszkij... Ennyire régen nem festettek volna? Végül abban állapodott meg magával, hogy most, '67-ben itt csakis Leninnek, Brezsnyevnek és Dzerzsinszkijnek lehetne létjogosultsága. De, hogy miért hűlt helyüket látja, arra egyetlen magyarázatot talált: szobafestőket várnak, de előbb még őt még hozták ide. Középen gyúróablányi, fiók nélküli barna asztal állt. Megnyugtatónak tűnt, hogy hiányzott róla a szembevilágító lámpa. Az asztalhoz két széket toltak, a harmadikat a fal mellé helyezték. „Nem lakberendezési remekmű, de a célnak megfelel” – gondolta Ádám, aztán nyugtalanul kérdezte magától: „Miféle célnak?” A sarokban megpillantott egy padlóra tett fekete telefonkészüléket. Pontosan olyat, amilyen szürkében a Šiauliai lakásban Linas bácsi íróasztalán állt. „Hoppá! Telefon! Mi lenne, ha tárcsáznék?” – töprengett és felidézte a jól megjegyzett számot, minisztériumi őrangyalának bizalmas számát. Tüstént el is vetette az ötletet, mert végső soron azt sem tudta, hogy most bajban van-e vagy csak valami lényegtelen félreértést kell tisztáznia.

Felpattant az ajtó, s ezzel ki is verhette fejéből a telefonálást. Ketten léptek be. Elöl egy vadidegen civil, tehát nem a plafonmeszelő pasas jött. Sötétkék öltönyt viselt, olyan érettségiző ruhát. A jelentéktelen külsejű emberke huszonöt évesnél alig lehetett több. Mögötte lépdelt vagy inkább begurult be az ajtón egy középkorú, kék irodista munkaköpenyt viselő gömbölyded asszonyság. Sokdioptriás szemüvege mögül apró, fekete bogyószemek pislogtak rá. Úgy vizsgálgatta Ádámot, mintha most látna először kelet-európaiat, ami persze elképzelhetetlen. Mindketten leültek az

asztalhoz, majd a férfi intett, hogy Ádám maradjon ott, ahol ül, aztán a zakója oldalzsebéből kivette a piros magyar útlevelet.

– *Adam Vardaj?* – mondta el ugyanazt az ostoba, feleslegesnek tűnő személyazonosító kérdést, amit a gépen a kollégája is feltett neki. Mintha kiképzéseken gyakorolták volna a szűrős tekintetet, ez is átható vizslanézéssel várta a választ.

– *Nem Vardaj... Várdai* – vetette oda, bár legszívesebben azt mondta volna, hogy „ha vérbeli hekus lennél, kérdés nélkül felismernél a fényképről... Látnád, hogy a széken az ül, akinek az útlevelet tapogatód...”

Újra nyílt az ajtó. Az ismerős kiskatona jött, hóna alatt jókora, ütött-kopott írógépet cipelt. Súlyos dördüléssel szinte rádobta a nő elé az asztalra.

– *Hozzon papírt!* – adta ki a parancsot a pislogó asszonyság.

A technikai előkészület lassú perceit az érettségi öltönyös igyekezett hasznosan kitölteni.

– *Na, szóval goszpogyin Vardai...* – szólította meg a nevét immár helyesen ejtve – *megkérem, erősítse meg a memóriáját. Pontosan és hiánytalanul fel kell sorolnia az uticsomagja tartalmát. Minden tárgyat, ruhadarabot, tisztálkodó szert, könyvet... tehát mindent, amit becsomagolt és feladott a gépre.*

– *Kérem. Rendben van, de mondja már, mi történt... Mi a baj a csomagommal?*

– *Legyen türelmes. Mindjárt diktálhatja a leltárját. Utána tisztázunk mindent... ha maga is úgy akarja. Várjon egy percet, amíg...* – Be se fejezte a mondatot, a katona csizmája már csattogott a papírköteggel. A kihallgató a katonához szólt:

– *Várjon az ajtó előtt!*

A katona tisztelgett és szögletes hátra arccal eltűnt a helyiségből. A kihallgató (már nem lehetett kétséges, hogy ez kihallgatás) újra a magyarhoz fordult:

– *Diktálhatja.*

A bőröndbe pakolt nagyobb ruhadarabok egyszerre beugrottak. Tisztálkodó felszerelésének minden darabjára emlékezett. Eszébe jutott, hogy Lina díszdobozos Rūta-gyári csokoládé kollekciót is pakolt ajándékba az anyósának. „De mi lehet még? Törülközőt, szappant nem csomagoltam... az otthon is lesz... Ja, igen, még három pár zokni... Azt hiszem, más nincs.” Ezzel befejezettnek vélte a felsorolást, ám a hatóság embere mintha még várt volna valamire.

– *Törje a fejét nyugodtan. Ráérünk és van elég papírunk. Folytassa csak...*

Ádám gondolatban újra letapogatta a bőrrönd belsejét. Homlokát a tenyerébe fektette, de sehogyan se jutott eszébe újabb holmi. Most már inkább az járt a fejében, hogy mi a frászt akarhatnak tőle. Hoppá, talán...

– *Azt hiszem, hogy olyan apróságot nem említettem, mint a tű, céna és néhány tartalék inggomb. Egy ilyen varrókészletet mindig tartok a tisztálkodó szereknél, de most az se biztos, hogy betettem... Ja meg egy körömvágó olló és egy bicska...*

– *Na, látja, egyre frissebb a memóriája.*

A gépíró nő türelmesen várakozott. Gemkapoccsal a körmét tisztogatta. A fiatal tiszt a szakmai kelléktárából most most a gúnyt dobta be:

– *Látja, goszpogyin Vardai, tud maga emlékezni, ha akar. Remélem, rájött, hogy a maga érdekében kérem a pontos lajstromot.*

– *Semmire se jöttem rá. De most már semmi sem hiányzik.*

– *Rendben van, kérem. Ha biztos, hogy mindent felsorolt, akkor már csak alá kell írni a jegyzőkönyvet* – meredt barátságtalanul Ádám arcára. A magyar egyszerre igazoltnak érezte évek óta gyülekező tapasztalatát: a baráti, szövetséges Szovjetunióban mégsem minden olyan baráti, mint azt gyermekkorától apjától hallotta. A gyász óráiban mégis méltatlannak találta a gondolatot.

A kihallgató ember rutinosan diktálta a fémbetűket géppuska sorozatként ropogtató ujjak alá a jegyzőkönyv záró passzusát:

– *Büntetőjogi felelősségem tudatában sajátkezű aláírással megerősítem, hogy a fentebb felsorolt tárgyak hiánytalanul képezik a MALÉV repülőjáratára feladott uticsomagom tartalmát. Dátum... aláírás... útlevelel– és vízum szám.*

A gépíró nő egyetlen lendülettel kirántotta a hengerből a papírokat, kiemelte közülük az indigót és Ádám elé terítette a jegyzőkönyv négy példányát.

– *Olvassa el alaposan... Még mindig van idő gondolkozni. Mi ráérünk. Ha szükséges, újra írjuk* – ismételte a tiszt a már korábban is mondogatott memóriafrissítő biztatást.

Ádám elmélyült a papírokban, újra megerőltette az agyát, de semmi újat nem talált.

– *Aláírhatom?*

A kihallgató töltőtollat vett elő a zakózsebéből és odanyújtotta Ádámnak.

– *Mind a négyet?* – A kérdés mutatta, mennyire járatlan a magyar az ilyen helyzetben. Szótlan bólintással választ kapott, azután sorra aláírta a jegyzőkönyv példányait, majd hirtelen feltörő indulattal kérdezte:

– *Mi az ördögnek kell ez magának?*

– *Türelem, nyugalom, goszpogyin Vardai* – felelte most már kifejezetten gúnyos, elnyújtott szavakkal az érettségiző ruhás. Aztán küldte a gépírónőt, hívja be az ajtó előtt strázsáló katonát. A gimnasztyorkás legényke belépett, tisztelgett, parancsra várt.

– *Hozza be a bőröndöt!* – hangzott az utasítás, A katona csizmasarok csattogtatással kifordult a szobából. A tisztecske az asztalra könyökölt, fejét az ökleire támasztotta és mereven bámult Ádám arcába, feltehetően a bekövetkező hatásra várt. Fél perc se telt el, a katona a fekete bőrönddel a kezében visszatért. Az asztal elé tette, majd megint csak sarkosan, a laktanya alakuló terén tanultak szerint, hátra arccal távozott.

– *Felismeri, kérem? A maga uticsomagja?*

– *Természetesen.*

– *Nyissa ki...*

Ádám odalépett a MALÉV csomagkísérő szalagjával a fogantyújánál átragasztott poggyászhoz. Megoldotta a bőröndöt átfogó műbőr pántot, majd kulcs nélkül sorra felpattintotta a zárat. A kulcsokat rég elvesztette. A padlón vízszintesre fektette a táskát és felnyitotta. A tisztt most leállította.

– *Várjon. Egymás után vegye ki a tárgyakat. Külön-külön tegye ide őket az asztalra. Én majd sorban kipipálom a jegyzőkönyvben... Érthető?*

– *Ez az egész nem érthető, de tessék...* – vetette oda indulatosan és az asztalra csapta az első, keze ügyébe eső atlétatrikót.

– *Ne siessen, ráérünk. Nekem meg kell találni a lajstromban...*

Ádám fékezett, bár hangulata arra biztatta, hogy a bőrönd tartalmát borítsa ki mindenestől a padlóra. Legszívesebben a kihallgató emberke fejére borította volna az egész hóbelevancot. Amint kiemelte a Lina nőies ügyességével összehajtogatott fehér nonájrón inget, a bőrönd mélyén előbb egy, majd még egy ismeretlen dolgot vett észre. Könyvek lapultak ott. Egymásra fektetve a zoknikhoz simulva. Az egyik brosúraféleség lehetett, a másik fehér, puha borítású könyv volt. A stenciles, sokszorosított füzet összemaszatolt, itt-ott zsírfoltokkal tarkított címdalán litván nyelvű szöveget olvasott, s a címből mindössze egy szót ismert fel: ...Sibirą... A

vastagabb könyv borítójára a címet lengyelül vagy cseh szavakkal nyomták, de a lényegét Ádám ezeknek a nyelveknek az ismerete nélkül is megértette: „Rewolucja węgierska 1956”.

– *Ez nem az enyém!* – kiáltott fel, és most a kémfilmeket sem kellett felidéznie ahhoz, hogy megértse: valaki betette a holmija közé az ellenséges irodalmat. „Mit akarnak tőlem? Ilyesmitől mégsem véd a vilniuszi alezredes?”

A kihallgató nem sok időt hagyott, hogy Ádám a gondolataiba merüljön. Mintha gyorsítani szeretne, türelmetlenül vetette oda:

– *Erről megfeledkezett, goszpogyin Vardai. Lesz a jegyzőkönyvhöz egy záradék* – mondta, s a következő szavakat már a sokdioptriás gépiró asszonynak címezte – *Fűzzünk be új lapokat. Diktálok.*

Az ormótlan ZETA írógép hengere benyelte az újabb indigós példányokat. A két bogyószem szolgálai alázattal pislogott a vastag üveg mögül.

– *Írja, kérem: uticsomagom sajátkezü, önkéntes felnyitása után két szamizdat... zárójel...* másolja le Irina a két könyv címét ... – most szünetet hagyott, hogy az asszony bebetűzhesse a címeket, majd folytatta – *zárójel bezárva... került elő az ingem alá rejtve. A két könyvet az általam összeállított, fentebbi leltár nem tartalmazta.*

Ádám felcsattant.

– *Kérem, én ezt csak akkor írom alá, ha egy mondattal kiegészítik.*

– *Nem maga készíti a jegyzőkönyvet!*

– *Tudom, de azt oda kell írni, hogy a szamizdatok nem az én tulajdonomat képezik, és fogalmam sincs róla, hogy kerültek a táskámba.*

– *Na, jó, ezt beírhatjuk, de ennek nincs jelentősége. Legalábbis az én részemről... A további tisztázás nem az én feladatom. Irina, kérem, írja a végére, amit az előbb a kihallgatott személy mondott.*

Ádám aláírta a záradékot, majd ártatlansága naiv hitében megkérdezte a szovjet tisztet:

– *Mondja már meg, mikor repülhetek Budapestre? A MALÉV-gépet eddig visszatartották?*

– *Ugyan kérem, csak nem gondolja komolyan? Az IL-18-as már legalább egy órája a légtérben van. Azt meg ne tőlem kérdezze, hogy mikor és hová mehet. Az én dolgom magával eddig tartott.*

Ádám elsápadt. Most ijedt meg először, amióta a gépről leszedték és idehozták. Kérdezett volna még ezt-azt, ám ennek értelmét sem látta, ideje sem maradt rá. Beszólították a katonát, kivetették vele az újra lecsukott bőröndöt, benne az ellenzéki irodalommal. A jegyzőkönyv lapjait a bogyószemű nő barna fedelű, karton dossziéba süllyesztette. Aztán a férfi is, a nő is köszönés nélkül eltűnt.

Ádám most magányosan ücsörgött az üres szobában, mint amikor a Moszkviccsal idehozták. A szoba sarkában, a padlón ott állt a fekete, tárcsás telefon...

TIZENKETTEDIK FEJEZET

1.

– *Most aztán én mondom, hogy fontold meg* – próbálta lehűteni pártfogoltját Adél néni. Mintha ma lett volna, felidézte a tavalyi Karácsonyt, amikor is Fruzsina vizespohárból védte a Martinit, s ahogy eltaszította Csónakos Zsigmond közeledését, pedig azt még udvarlásnak sem mondhatta. A negyedik emeleti szomszéd, az özvegy minisztériumi hivatalnok a kukába hajított rózsacsokrot még aznap észre is vette, de soha sem tette szóvá, pedig az utóbbi fél évben nem is

egyszer összetalálkoztak a kapunál. Csónakos úr – ki tudja – talán túltette magát a kínos vereségen.

– *Jól meggondoltam magam. Ott a taxiban, tudod, ahogy ott részeg cafkának nézett a sofőr, végigfutott bennem az elmúlt évek összes undorító élménye. Élménye...* – ezt a szót kesernyés gúnnal ejtette.

– *Fruzsikám, de talán...*

– *Ne folytasd, nénikém. Azt akarod mondani, hogy azért gondtalan napjaim is akadtak. Ez igaz. Itt nálad és a Rolls-Royce próbáin, a fellépéseken... Na meg persze Borcsa mamánál is.*

– *Jól van, értelek. De a te szavaiddal undorító élmények tényleg arra biztatnak, hogy berántsd az életedbe azt az embert, akitől eddig viszolyogtál?*

– *A viszolygás még mindig jobb, mint újabb megaláztatásokat elviselni. Hány gusztustalan alak közeledését kell eltűrnöm csupán azért, mert férfiszemek olcsó prédát látnak bennem? Arra kell várnom, hogy mikor akar valaki megint az ágyába hurcolni? Persze ágyról sem mindig volt szó, Gorota tanár úr állva esett nekem a gyermekotthon irodájában. A színházi személyzetisetek, Gödi Vince elvtárs a kanapéján akart velem játszózni. A jó állást kellett volna egy kis hancúrozással megszolgálni. A tárkosligeti kocsma sáros udvarán is feledhetetlen széptevésben volt részem... Ha a térdemmel eltévesztem a falusi szépfiú lába közét, hamarosan megszüülhetném az ismeretlen apa gyermekét. Pár napja... ezt még nem is meséltem... egy félrészeg galeri, állítólag egy diákcsapat tüzelte fel magát... Azt hitték a fiúcskák, hogy felcipelhetnek az egyik srác kéglijére. Őket még meg is értem, mert egy két deci keverttel felhangolt hülye libára találtak a rakparton. Ha nem esik útba a taxi... ki tudja...*

– *Elismerem, jó kis sorozat. Mit mondjak? A magadfajta lány, bármennyire is tartózkodó, a pusztá megjelenésével provokálja a férfiakat. Szép gyerek voltál, szemrevaló nő lett belőled. Nem akarlak meggyőzni, de ebbe bele kell törődnöd. Mégis az a gyanúm, hogy te nem ezért, hanem Ádám házassága miatt menekülsz. A fájó veszteségre keresel borogatást vagy esetleg magadon akarsz bosszút állni, pedig...*

– *Pedig?*

– *Pedig nem is biztos, hogy elveszítetted a te Ádámodat. Az életutak kiszámíthatatlanok. Emlékszel ugye az én korábbi éveimre? Szóval azt akarom mondani, hogy egyszer talán...*

– *Arra építsek, hogy Ádám házassága tönkremegy? Csak nem ezt akard mondani?*

A néni nem mert válaszolni. Az ötvenes éveibe hajló asszony vakvágányra futott élettársi kapcsolata, a keserű tapasztalat – legalább is úgy gondolta – nem jogosította fel, hogy kis barátnőjében gonoszkodó reményt ébresszen. Inkább hallgatott, maga elé nézett, s az alumínium kanálkával a csésze mélyére ülepedett kávézaccot piszkálta. Tekintetét lassan a szobaajtóra terelte, és mindhiába hét év óta onnan már Fruzsina leányszobája nyílt, manapság is megesett, hogy riadt képzelődésében részeges élettársa, a céklaképű céllövöldés lépett ki onnan. Elhessegette a lidérces képet és várakozó arccal újra Fruzsina őszinte, meleg sugarú szemébe mélyedt.

– *Ismersz jól. Ádámnak én is kívánom, hogy sikerüljön a házassága és, hogy legyenek zenei sikerei Litvániában. Oda velem soha sem jutott volna el. Ha jól meggondolom, nem is rám volt szüksége.*

– *Igen, te ilyen vagy. De honnan tudod, mi a te Ádámod célja, mit a csudát akar a zenétől éppen Litvániában?*

– *Hallottam a rádióban... Ő maga beszélt róla. Az ottani ősi zenét szeretné kutatni. Egyszer az apjával készült interjú egy-két percét is elkaptam a Petőfin. A fiáról is szólt. Azóta tudom, hogy a litvániai pogány zenei hagyományok feldolgozásával, zeneszerzéssel is szeretne foglalkozni.*

– *Jól van ez így. Tudom, mennyire szerettél volna rátalálni Ádámra... de beletörődte az elvesztésébe. Látod, nem mindig segít a talizmánod.*

– *Hányszor álmodtam róla, a tárkosi sétákról, a gimiben becsengetés után kihalt emeleti folyosóról... Összebújtunk az oszlop mögött... – sorolgatta emlékeit, aztán a szelíd álmodozás egyszerre haragosabbra váltott – Hagyjuk a régi dolgokat. Ádám is, én is tehetünk róla, hogy szétváltak az útjaink.*

– *Nem értem.*

– *A kistárkosi ügyünk után megadtuk magunkat. Feladtuk a küzdelmet. Megtörtünk a felnőttek akarata előtt. Elfogadtuk, hogy éretlenek vagyunk... Ádám talán azt is elhitte, hogy nem vagyok méltó hozzá. Lehet, hogy igaz is... Ő elindult a maga sikeres útján... ma is megy, én pedig menekültem és még mindig kószálok... céltalanul. Igen, kereshettük volna egymást...*

– *Te kerested. Nem emlékszel? Várdai-Kiss karnagy úr öltözőjében...*

– *Bár ne kerestem volna. Egyoldalú keresés volt az. Ádám akkor már messze járt. Ennek így kellett lennie. Tudod, a barátnőm a Rolls Royce-ban, Angéla nővér az istennek sem akarja elhinni, hogy Ádámnak én eszébe se jutok. Szerinte Ádám keres engem. Lehet, hogy képzeletében kutat utánam. Én meg azt mondom, hogy már úgy sem...*

– *Nagyon kérlek, aludj rá néhány napot, de inkább többet is.*

– *Mire kell aludnom?*

– *A hírre. Az Ádám esküvőjéről szóló hírre.*

Az óbudai házgyári panellakást elviselhetetlenre fűtötte a kánikulai hőséggel korán érkezett júniusi nyár. Nyugat felől a konyhaablakon betűző délutáni napsugarak belevakítottak Fruzsina szemébe. Adél néni lehúzta a fehérre fakult, egykor sárga vászon rolettát, és mert nem kapott választ, újabb érvet dobott be.

– *Hidd el, hogy a szomorkodás és ez a felindulás a lehető legrosszabb tanáccsal szolgál. Ha a karácsonytól eltelt hat hónaphoz még néhányat hozzáadsz, lehet, hogy történik valami... mindenképpen valami jobb dolog annál, hogy most megpróbáljuk újra becserkészni ezt a magányába savanyodott férfit. Megértelek, hogy a bánatodat egy másik ember istápolásával gyógyítanád, mégsem hiszem, hogy értelme lenne. Huszonhat évvel ne kényszerítsd magadat zsákutcába.*

Fruzsina lelke mélyére ért és talán értelmére is hatott Adél néni monológja.

– *Kinek hinnék, ha nem neked?* – felelte a lány, ám hangja mégsem szívből fakadó felismerést sejtetett. – *Akkor hagyjuk a virágboltban Csónakos Zsigmond újabb csokrát. Szót fogadok neked.*

– *Jól van, Fruzsika, de ne nekem fogadj szót. Hallgass az eszed tisztább felére és... és vigasztalódj türelmesen.*

2.

Fruzsina Adél néni sehogyan se tudta rábeszélni, hogy menjen el a Rolls Royce-al a Balatonra, a széplaki sátorozásra. Zenész barátainak érvei, kérései sem hatottak. A földvári koncert után visszavonatozott és újra az óbudai lakásban tett-vett. Kedélyvilágából igyekezett kiszorítani a búslakodást. Falta a realista regényeket. A kerületi közkönyvtárból hazacipelte az összes Zolát, Gogolt, Hemingwayt... Kerülte a romantikát, az érzelmes történeteket. Védekezett. Próbált elűzni mindent, ami Ádámot idézte. A konyhai foglalatosságok mégsem kedveztek. Kettejüknek főzőcskézett, s a gáztűzhely és a mosogató feletti polcon rendszerint

duruzsolt a rádió. Elég gyakran onnan törtek rá az emlékeket borzoló műsorok. Felfelbúgott a szaxofon, szívébe beletéptek a kedves, közös, régi dallamok.

Korán jött a nyár, s csakúgy sietve érkezett a pesti, budai utcákat, a parkok sétányait vörösréz levelekkel burkoló ősz. A nyári csavargásból megtért a Rolls Royce, s megint várta Fruzsínát. Most már heti két próbát is tartottak. Sokasodtak a szombati meghívások, a Rolls Royce népszerűsége átlépte a kerület határait. A konyhaszekrény oldalára ragasztott kéményseprő naptárban szaporodó kék karikák figyelmeztették Fruzsínát a zenekari elfoglaltságaira.

Adél néni reménykedve figyelte kis barátnője megpezsdülő zenei életét. Hitte, hogy Fruzsina előbb vagy utóbb értékes társra talál. Pedig ezek csak a belenyugvás újabb hónapjai voltak.

A szilveszteri bulira a szeplős Laciék hívták meg a zenész barátokat. A dobos Laci és a gitáros Éva októberben összeházasodott. Lakáskérvényük a tanácson olyan friss volt, hogy öt-hat vagy ki tudja, még hány évig nem egykönnyen számíthattak saját otthonra. Laci szüleinek tágas budai villájában végül is zokszó nélkül kezdhették a közös életet. Ott tarthatták a '66-os év búcsúztatását is.

Fruzsina napok óta hezitált. Érzelmeinek hullámozása Ádám júniusi esküvőjének híre után nem csillapodott. A döntést az sem segítette, hogy a bulin szeme elé tárultak volna Laci és Éva boldogan induló házasesete első pillanatai. Biztosan tudta, hogy meg kell hallgatnia a zakopanei nászút életre szóló élményeit. Így tépelődött, amikor az ünnep másodnapján az apró fenyőfa mellett kortyolták az új kotyogóban lefőtt kávé. A tejszínhabot púpozgatta Adél néni csészéjébe, s az előszobában megcsörrent a telefon. Adél néni futott ki, hogy felvegye. Fruzsina fogadott volna, hogy Laci lesz, de lehet, hogy Angéla rohamoz újra a szilveszteri buli miatt. Melléfogott. Tercsi néni, a nyugdíjas öltöztetőnő, Laci nagymamája telefonált.

– Gyere, téged kér Tercsike...

A lány meglepetten vette át a kagylót.

– Tessék parancsolni...

Fél percnél alig tartott tovább a beszélgetés.

– Rendben van, aranyos Tercsi néni. Ha maga kéri...

Adél néni, mintha nem is gyanítaná, miről lehet szó, megkérdezte:

– Mit akart Tercsike ilyen kurtán-furcsán?

–Neki nem tudtam ellentmondani. Elmegyek Laciékhoz a Rolls-Royce szilveszterre. Más barátaim nincsenek. Imádom a bandát, biztos, hogy ők is vonzódnak hozzám. Angéla a barátnőm. De gondolhatod, hogy mégsincs kedvem a bulizáshoz. Milyen jogon rondíthatok bele a savanyú képemmel a mások jókedvébe? Na, mindegy. Tercsi néni rám parancsolt. Azt mondta, hogy igenis ott a helyem az unokája Szilveszterén. És különben olyan gesztenyés kiflit süttött...

Szokásától eltérően Fruzsina túlmagyarázta az egészet, holott egyszer vagy talán nem is egyszer ő már minderről beszélt Adél néninek. A magyarázkodással most az egyre ellenszenvesebbé erősödő belső hangot csitítgatta. Magának se vallotta be, hogy irigy zenész barátainak bontakozó házasságára. Még egy félelmét tudatosította magában: mi lesz, ha a vidám társasághoz ital nélkül nem tud majd alkalmazkodni? Hány pohárral engedhet meg magának?

– Nézd, most már én is megmondom, hogy mit gondolok – szolt Adél néni.

A lány a fehér habbal jól feltornyozta a kávéját és kérdően nézett kérdően nézett a jóságos asszonyra.

– El kell menned. Ki tudja, talán megismeresz valakit, aki megérdemel téged.

Fruzsina elpirult, hangjába halvány, de észrevehető, visszataszító színárnyalat keveredett.

– Hagyjuk ezt. Elmegyek, ott leszek, jól fogok viselkedni és... és kész... és ennyi...

A Szilveszter pontosan azt hozta, amit Fruzsina várt, amit Adél néninek mondott: „Elmegyek, ott leszek, jól fogok viselkedni.” A nehéz pillanatokban és órákban mindig, így most is a kis ezüstitálcán a kebléhez simuló talizmán gyámolítását kérte, hogy képes legyen alkalmazkodni az önfeledten mulató társasághoz. Szeretett volna úrrá lenni a szerelemtől sugárzó újházásokkal szemben fel-feltámadó irigykedésén. Angélában sem akart csalódást kelteni, s ha már megígérte, nem is nyúlt a csábítóan csillogó ólomkristály pohárhoz. Pedig karamelles, fűszeres illatával csábította a vermut.

A lemezek cserélgetését magára vállalta, így aztán minduntalan a sarokba beállított bárasztalka előtt vitt az útja, s a pohár felé tartó kezét mindannyiszor visszarántotta. Egy kortyot se, amíg a barátnője nem jön... Délutáni munkájából korábban leváltotta egy idősebb munkatársnője, így Angéla kilenc órára belibbent a Rolls-Royce-bulira.

– Szia, Angéla, de jó, hogy itt vagy.

– Hát még én mennyire örülök neked. Tercsi néni egy tündérvárázsló, hogy rád parancsolt. És...? – Angéla élesre állított, szúrós szeme félreérthetetlené tette ezt az „és?”-t.

– Semmi és! Bele se nyaltam a pohárba. Megvártalak. Pedig kellett magát a vermut.

– Rendes csaj vagy, Fruzsina. És ne is haragudj rám, most tovább zsarollak... Ha csak egy picikét szereted még Ádámot... és persze engem is, akkor majd éjfélkor koccintunk. Addig meg pakoljuk a lemezeket, dumcsizunk és a tévét is nézzük. Ha jól ismerem a bandát, hajnalig végigénekeljük az összes nótánkat.

Fruzsina beletörődött, s ha súlyos megterhelésnek is érezte, szót fogadott. A budai polgárház tágas halljában – erre a helyiségre osztották a háziak a „dühöngő” terepét – a sarok műmárvány oszlopához döntve két vadonatúj gitár csillogott. A dobos Laci észrevette a lányok érdeklődő vizsgálódását.

– Az egyik Évié, tőlem kapta Karácsonyra. Ez az első elektromos gitárja. Gibson Explorer a becses neve.

– Te meg biztosan új cintányért kaptál Évától – mosolygott Fruzsina, s most hogy Angéla is lazította a hangulatot, mintha megfeledkezett volna a Szilveszterhez méltatlan komorságról. Laci észrevette a kedélyváltást, ráhangolódott a tréfálkozásra.

– Szó sincs róla, én egy templomi nagyharangot kaptam a dobjaimhoz és persze jeger alsót, meleg zoknit, kötött gyapjúsálat, mint az öreg emberek.

– A másik gitár kiél?

– Az a „Bubu” új basszusgitárja. Itt az ideje, hogy az akusztikus gitárokat lecseréljük. A jobb együttesek mostanában térnek át a villanypengetésre.

– A következő próbán már...

– Dehogyan a következőn! Már ma éjszaka megtartjuk a gitárszentelőt. Éjfél után behomorítunk a zenebonába.

– Remek lesz, Lacikám – szolt Fruzsina, ám aki hallotta, a kaktusz virágát fedezte fel benne, melynek pompázó szirmai körül szúrós tüskék ágaskodnak.

Angéla nem is hagyta szó nélkül:

– Érezd végre jól magad. Vedd már észre, hogy itt téged mindenki szeret.

– Tudom.

A televízió műsora, Antal Imre, Kudlik Juli és Vitray igyekezete ellenére sem kötötte le az év utolsó óráinak múlásával egyre zajosabb társaságot. Laciék jégszekrény nagyságú zenegépén váltakozva hol a rádióból, hol a bakelit korongokról röppentek fel a parkett fényesítésére serkentő táncdalok. Twist, tangó, letkiss, roki perdítette a párokat. Fruzsina összeszedte magát. Táncolt a fiúkkal, s addig a pillanatig el is fojtotta az ötvennyolcas kistárkosi diákbálok emlékét, amíg a rádióból fel nem hangzott a csodás bossa nova, a Fekete Orfeusz. Szíve akkorát dobban, mintha harang nyelve döngetné a mellkasát. Érezte, hogy felbúg Ádám szaxofonszólója. De mégsem... Lecsengett a dal utolsó akkordja, s akkor Dénes rántotta a parkettra. A gépen rock and roll forgott, s tudták Fruzsinaról, hogy ez a kedvence. Valóban, azelőtt imádta a táncot. Ha Ádám egyszer-egyszer lelépett a zenekarból a parkettra, s ha ők ketten bedobták magukat, gyűrűbe fogták őket a bálozó diáktársak. Röpködött a matrózblúz gallérja, a parkett ördögévé előlépett szaxis a vállán átröptette őt, a szerelmét, az irigyelt elsős kislányt... Most Dénes, a hegedűs volt a partner, csak hogy ő a lassúbbra hangolt, második beat-nemzedékhez illően már nem tudta felvenni az Elvis-féle észbontó pörgést.

Az éjfél utáni örömszene előbb hervadozott, majd a dallamok sorjában belefelladtak a pezsgőbe, vermutba, végül a konyakospoharakban lehelték ki lelküket. Laci orrán, homlokán a narancsszín szeplők élénkpirosra gyúltak, s a jó házigazda kínálkozó tisztsége egyszer csak átfordult az együttlátó szerepébe. A kiváló dobos nevetlenül csörömpölő kisgyerekké vált. Laci II is lebegő állapotba került, és a társaságnak fel kellett fognia, hogy semmi sem lesz a közös muzsikálásból: hegedűjének vonóját fuvolaként fújdogálta, a szájharmonikájával pedig a húrokat simítgatta. Nincs mit szépíteni a dolgon, berúgtak. Éva jobbnak látta, ha túl vidámra pörgött párját, mint sebesültet, finom trükkel kivonja az újév hajnalának csatateréről, s mintha mi sem történt volna, átvette a két Lacihoz hasonló sérültekkel szaporodó vendégsereg ápolását. Akadt, akin a fél háromkor újramelegített halászlével végzett infúziót, másokat kocsonyával igyekezett tapraállítani legalább annyira, hogy kijussanak a villa elé érkezett taxihoz. Fruzsina őrangyala, Angéla baráti zsarolása révén tiszta fejjel emlékezett vissza a tavalyi szilveszteri berúgására.

Három óra után hazaérkeztek Laci szülei, akik Laci II szüleinél lapoztak egyet a naptáron. A lányok és Éva ekkorra már elvégezték a buli romeltakarítását és egy

keresztvesszel megtisztították a ház levegőjét. Angéla a telefonhoz szaladt, hogy nemrég megismert taxis udvarlóját kérje, jöjjön értük, de Laci anyja leállította:

– Lányok, sehoá nem mentek. Akkora a ház, hogy az emeleten, a nagymama szobájával szemben találtok egy pici vendégszobát. Éva megmutatja. Nyomás lefeküdni!

Fruzsina képtelen volt elaludni. Mellette az ikerágyban Angéla egyenletes szuszogással jelezte, hogy átadta magát Morpheusz álomistennek, de az ő fülében még hol Chubby Checker twistje zakatolt, hol a Fekete Orfeusz búgott fel. Kevésen múlt, hogy nem settenkedett le a földszintre. Emlékezett, hova rakták el az üvegeket... Sikerült erőt venni magán.

Nyakában kitapintotta a törött nádat és elmerengett: „Hogyan szilveszterezett Ádám... milyen lesz az éve?” Aztán halkuló, távolodó szaxofonszólót hallott...

Talán Budapesten is, másutt is, de Fruzsina életében mindenképpen lüktető ritmusban lendült be az 1967-es év. A szilveszteri házibuli kitakarította lelkéből a befelé fordulás évek óta rétegződő terhét. Vitorláját a rock and roll és a twist hátszele repítette nyugodt, csendes sziget felé. Szándékának, akaratának is része volt a változásban: összeszedte magát. Emlékezetében, ha fel is villant Ádám arca, ha a rádióból a fülébe duruzsolt a szaxofon, lelkében olyan belső utazásra indult, amelyre már nem cipelte magával az elveszített szerelem képeit. A hangulatváltást újévi fogadalomnak szánta, mégis sejtette, hogy aligha sikerülhet a fel-feltörő vágy kényszeredett elfojtása. A szándékára támadó lávakitöréseket azzal hárította el, hogy „Ádám biztosan boldog és sikeres ott a messzi litván tájakon...”

Január első szombatján a Rolls-Royce szilveszteri elesettjei, a két Laci kárpótolta az elmaradt örömeiért a zenész társakat. A villában az alkoholmentesség ingatag elhatározásával, újévi after-partyt köszöntötték a Háromkirályok napját. Ám vízkereszt után egy nappal a farsang kezdetéhez nem tartották méltónak az absztinenciát, „hurra!” felkiáltással fogadták Laci apját, aki kezében két üveg badacsonyi szürkebaráttal lépett be a szomszéd társaság szobájába. A józan élet halovány szándéka a szappanbuborék sorsára jutott.

Székeket állítottak a hallba, a parketten kispárnákat dobáltak szét. Fruzsina ötlete volt, hogy a házi koncertre hívják meg a két Laci szüleit, Tercsi nagymamát, Adél nénit, a testvéreket, mindenkit, aki kedves a banda tagjainak. Így történt.

Végre megismerték Angéla taxis Ferijét. A kefehajú, zenerajongó fiút sokáig egyoldalú kapcsolat fűzte a nővérkéhez. Ha csak tehette, elcserélte a szolgálatot a Főtaxinál, és a fellépéseiken ott csápolta a KISZ-klubokban, kultúrházakban. Csápolta, pedig az ilyen tetszésnyilvánítást a rendezők nem nézték jó szemmel. Aztán egy szentendrei Rolls-Royce-koncert után hozzájuk csapódott a kultúrotthon lengőajtájánál és a leszakított plakátjukra autogramot kért Angélától. A nővérke egyik lábáról a másikra állt, azt se tudta, hogy viselkedjen, együttesük még nem számított az autogram vadászok célpontjának. Az aláírást egyszer csak követte az első, majd a második és azóta a ki tudja, hányadik randevú.

Feri este nyolckor vállalta az utolsó fuvart, hogy elmehessen Angéláért a kórházba. Kilencre aztán ők is berobogtak Laciék villájához, csak hogy a taxiban még történt egy s más, ami történetünk szempontjából egyáltalán nem közömbös, és ami Angélát különös dilemma elé állította. A kocsis hátsó ülésén, talán utas hagyta ott, egy aznapi Magyar Nemzet feküdt. Angéla közömbösen belelapozott, szeme csak a nagyobb címeken söpört át, s már félre is dobta volna az újságot, ha a gyászjelentések sűrűjében tekintete nem botlik bele a figyelemvonzó betűkkel szedett ismert névbe: „Súlyos betegség után 68 éves korában váratlanul elhunyt Várdai-Kiss Géza hegedűművész, karnagy. Temetése január 10-én...” Angéla kiszakította a hirdetési oldalt és apró négyzetté hajtogatta, hogy beleférjen a retiküljébe. Ferivel megosztotta a hírt.

– *Mit gondolsz, szólnak róla Fruzsínának?*

Feri hallott Ádám és Fruzsina szerelméről, hallott a színházi öltözőben később történetekről is, tudta mit jelenthet a gyász hír és a temetés Angéla barátnőjének.

– *Mutasd meg neki, de ne ma este.*

– *Kösz, megerősítettél, Feri. Ha Fruzsina még nem tudja, nem olvasta vagy más valaki nem mondta neki, mert ugye nem csak mi olvasunk újságot, szóval akkor ne épp ezen a kedélyesnek ígérkező házi koncerten tépkedjük fel a sebeit. Ismerem őt, annyi szent, hogy el fog menni a temetésre. Pedig nem kellene...*

Feri sokáig nem szólalt meg. Törte a fejét, végül kibökte:

– *Mi lenne, ha elhallgatnád előtte? Ne tőled tudja meg... Különböző is, ha az utasom magával vitte volna az újságot, akkor te sem tudnál róla.*

– *Igaz. De ez a Várdai-Kiss olyan ismert művész, hogy ha eddig még nem jutott Fruzsina fülébe a hír, holnap vagy még ma este meghallhatja a rádióban. Tudod,*

ez a lány mindig a rádión tartja a fülét. Ha tagadja is, én tudom, hogy reménykedik, hátha megint hall Ádámról.

– Az más. Persze akkor is jó lenne, ha nem menne el a temetésre.

– Tudom, Feri, igazad van, de...

– Semmi szükség, hogy akár véletlenül, akár szándékosan találkozzon Ádámmal, akit már régen elveszített. Azt hiszem, végleg... Akkor talán mégiscsak szólhatnál neki... És mindenáron le kellene beszélned őt a temetőről.

– Lehetetlen. Te még nem ismered Fruzsínát. Igaz, hogy Ádám esküvőjéről távol maradt. De most... a lelkem rá, hogy ha tisztes távolról is, de látni akarja. Biztos, hogy így lesz.

A vigaszbartin nem robbant a hír. A temetésről a többiek még nem tudhattak, Angéla pedig mégis eltitkolta retikülje tartalmát.

3.

A neves művész haláláról, temetéséről – amint taxis udvarlójának Angéla előre megmondta – Fruzsina a buli másnapján szerzett tudomást. A Rádióújságban vette észre a nekrológot, meg azt is, hogy a Kossuth Rádió portréműsort sugároz Várdai-Kiss Géza emlékére. Sebtében felforgatta a telefonasztalka polcáról még el nem takarított napilapokat és nem is egyben felfedezte a gyászjelentést. Megdöbbent: miért nem olvasott róla eddig? Talán mert a gyászjelentéseket rendszerint átlapozta. Pedig biztosan bemondta a rádió, de úgy látszik, az is elkerülte a figyelmét.

Adél néni már valahol a buszon útban lehetett a színházba. Fruzsina egyedül maradt a hírrel. „Fel kellene hívni... Vagy talán inkább Angélát?” – Nem sokáig tépelődött. Elhatározta, hogy ott lesz a temetésen, de... senkinek se szól róla. Szent meggyőződéssel hitte, hogy Angéla is, Adél néni is egymással versengve próbálnák visszatartani, nehogy a temetőben összetalálkozzon Ádámmal. „Márpedig ott leszek. Legalább a közelében... még egyszer... ki tudja, talán utoljára...”

Édesapja temetésén, majd a mamája búcsúztatásán járt utoljára temetőben Fruzsina. Az apja temetéséről ködös kisgyermekkori epizód maradt meg benne. Csak arra emlékezett, hogy a mostanihoz hasonló kemény tél dermesztette a tárkosi újtemető maroknyi gyászoló csoportját. Irtózatosan fáztak az ujjai, alig tudta tartani a kezébe nyomott csokrot. Hat éves sem lehetett még.

A másik temetés mélyebb nyomot hagyott benne. Emlékezett, hogy sokan, nagyon sokan jöttek el. Az összes szomszéd ott szorongott a kis kápolnában, majd a sír körül. Korányári temetés volt. A mamát mindenki szerette. Adél néni is eljött. „Nahát, Adél néni akkoriban épp annyi idős lehetett, mint most én vagyok.” Fruzsina, a hangokra és nem csak a léleksimogató dallamokra érzékeny lány riasztó dobszónak hallotta a koporsó fedelén visszahangozva dübörgő göröngyök zuhogását. Az agyagos talaj nedvesen csillogó rögei szívbemarkoló, szabálytalan ütemű puffanásokkal rengették a mélybe eresztett koporsó fedelét. Egy megháborodott zenész, mintha sem a kottára, sem a karnagyra nem nézne, céltalanul püfölné a lehangolódott üstdobot.

A színhely most a budai nekropolisz volt. Fruzsina tisztos távolban állt meg. Igyekezett beleolvadni a tömegbe, hogy Ádám véletlenül se vegye észre. A mind sűrűbb szövésű januári hófüggöny is segített, hogy mimikri szerepet játszasson. Fejére, vállára vastag, fekete gyapjúkendőt terítetett, olyasfélét, mint amilyet a falusi öregasszonyok hordtak. Még az állát is eltakarta vele. A zuhogó hóban ez nem arcot rejtő álcahalónak, inkább természetes viseletnek látszott. „Hacsak a szívünk hullámai össze nem gerjednek... Ádám nem ismer meg” – gondolta. Csizmájában a fekete ruhás tömegbe simulva topogott. Szeme lázasan kutatott a ravatalt körülálló embergyűrűben. A lezárt urnához legközelebb állók között mindenkit ismeretlennek talált. Az alacsony, molett, kalapos nő feltehetően Várdai-Kiss Géza felesége, Ádám anyja lehetett. Fruzsina akkor sem ismerte volna fel, ha arcát nem rejti el a sűrű szövésű gyászfátyol. Soha sem találkoztak. Igen, de ha ő az özvegy, akkor... hol a fia? Akibe karol, az nem Ádám, hanem az ismert operaénekes. Róla, az apja barátjáról valamikor Ádám mesélt neki. Merengéséből a nagyesztélyiben és szmokingban díszelgő kórus pianisszimója hozta vissza a való világba. Erkel Bánk bánjának gyászkórusa különös gondolatot élesztett benne: hogyan illik a kemény istentagadó művész búcsúztatásához az operabetét szövege? „Isten, porának adj örök nyugalmat, Lelkét fogadd el a megboldogultnak.” Mégis mi lenne méltóbb hozzá? ...Talán az Internacionálé? A gyászceremónia nem is mindig az elhunytak szól... Neki már egyre megy. Ezen járt az esze, miközben szemügyre vette az arcokat, közöttük sok tévéből, plakátokról ismert művészt. Egyesek csokorral, mások felszalagozott koszorúval lépdeltek a ravatalozó impozáns, vörös márvány katafalkjához. Ádám még mindig nem érkezett meg. Beszédnek szívet-lelket borzoló

tirádái, a nagy művész gazdag életútját, emlékét méltató lírai szöfüzérek még azokban is némi szeretetet gerjesztettek, akik életében a szakmai irigységből vagy túlfűtött baloldalisága miatt ellenszenvesnek, netán ellenségüknek tartották Várdai-Kiss művész urat. A barátokban, tisztelőkben, tanítványokban – s talán ők lehettek többen – a jó ember elvesztését tudatosította a szinte giccsesen gyönyörűséges, nagyszabású búcsúztatás. A pesti művészvilág nagyasszonyai és a hivatali illemből megjelent elit tagjai a temetéseken, itt is, csakúgy a társasági csillogás jó alkalmát élvezték, mint a füredi Anna-bálon. A szőke vagy szőkére hidrogénezett hajköltemények hatásosan mutattak a fekete kabátok rókaprémjén.

Fruzsina egy-két lépéssel közelebb merészkedett. A kendőbe burkolózott szürke egérkéről tudomást sem vett az elegáns közönség. Arra mindenképpen vigyázott, hogy rejtve maradjon, ha Ádám – ki tudja, miért késlekedik? – mégiscsak ideér. Most egy vidéki város kamaraegyüttese játszott. A művet, amely reneszánsz klasszikus lehetett, nem ismerte. Újra elmerenghetett. Érzelmei mélyén kutatta, mit is jelent számára a koporsóban fekvő ember. Szeretett volna megfedkezni a színházi öltözőben évekkel ezelőtt tőle hallottakról. De akárhogy is igyekezett a figyelmét másra terelni, képzeletében ott állt előtte Várdai-Kiss Géza karnagy úr szmokingos alakja. Láta haragosan rávillanó szempárját. Hallotta a mondatot: „Kedveském... Nem szeretném, ha a fiam újra abba a hibába esne, amiből nem volt egyszerű kihúzni magukat. Annak vége... ezt Ádám tudomásul vette...” Ilyesformán mondta.

Fruzsina most sem hagyta cserben. A két felső gomb között a kabátja alá süllyesztett ujjakkal kitapintotta a nyakában a törött szaxofon nádat és lelke csendes hangján üzent Várdai-Kiss Gézának: „Bocsásson meg Várdai bácsi, hogy akkor, ott a színházban felidegesítettem. Nem lett volna szabad, de... tetszik tudni...”

A zene elhalkult. Az urnához négy ezüstsujtásos gyászhuszár lépett. Fruzsina most már nyugtalanul, s egyre merészebb lépésekkel közelített. Óvatosságát félretéve majdnem az urnát kíséző menet élén haladt. Semmi kétség, Ádám nem jött el az édesapja temetésére. „Hol vagy Ádám?” – Nem akadt senki, akitől választ kaphatott volna. Most sem érkezett felelet a kérdésére, amit az utóbbi nyolc évben ki tudta hányszor feltett.

TIZENHARMADIK FEJEZET

1.

Ádám mintha ráfagyott volna a kihallgató szoba vaslábú székére, dermedten meredt a szoba sarkára, ahol odaillő hivatali ridegséggel lapított a padlón egy telefonkészülék. Farkasszemet nézett egymással a magyar muzsik és a szovjet telefon. A fiatalember agyában képzelgések csapongtak: „Miféle készülék ez? Van benne városi vonal? Lehallgatják Vajon miért hagytak itt őrizetlenül? Provokálnak? Egyáltalán működik?”

–*Lesz, ami lesz...* – gondolta, s ezzel fel is oldotta lemerevedett izmainak szorítását. Összeszedte magát. Megszabadult a tétovázás béklyójától, feltört benne a rá sokkal inkább jellemző vakmerő akarat. Tudta, hogy az ellenzéki irodalmat a KGB csempészhette be a bőröndjébe, de nem értette, miért tették. Nos, ez lehetett az a pillanat, hogy hívnia kellett pártfogóját a vilniuszi kulturális minisztériumban. „Így mondta Berezov alezredes: Rám akkor lesz szüksége, ha bajba jut, ha akaratlanul aknamezőre fut...”

Mintha légpárna lenne a talpa alatt, nesztelenül odaaraszolt a fekete bakelit készülékhez. A tárcsán az arab számok mellett cirill betűket látott. Az apjától tudta, hogy itt ez a szokás: betűkből lehet szavakat képezni, s a számok helyett azokat könnyebb megjegyezni. Mindenesetre ő jól emlékezett a bizalmas számra. Felemelte a kagylót, s ezzel máris választ kapott az egyik kérdésre: igen, működött, rekedten felbúgott benne a géphang. Muzsik érzéke jelezte, hogy a megszakítás nélküli, középfekvésű G hang a moszkvai városi vonal lehet. Ennél is fontosabbnak tartotta, hogy gyorsan felidézze a számot, mégpedig azt, amit csupán megjegyezhetett, és nem volt szabad leírnia. Tehát nem a minisztériumi számot. A szorongás szerencsére nem tompította el emlékezetét, a szám azonnal beugrott. Fülét, mint érzékeny radart, az ajtóra irányozta. Kiélesedett hallása kívülről, a folyosó felől semmilyen neszt nem fogott fel. Nyugalmat parancsolt magára, bár ha a szívritmusa mérhető lett volna... Igyekezett nem törődni vele, hogy bármely pillanatban beléphet valaki. Tárcsázott. A dobhártyáján és a halántékán ütemes lüktetést érzette, az akarattal sem leszorítható rettegés tam-tam dobbanásait. Három kicsengés után emberi hangot hallott.

–*Pazsalusztá... Berezov.*

Ádám bemutatkozott és mondandóját rövidre szabta:

– *Levettek a MALÉV-gépről. A seremetyevói repülőtér épületében az egyik szobába hoztak. Most egyedül vagyok. A bőröndömben szamizdatokat találtak. Semmi közöm azokhoz.*

– *Világos. Maradjon nyugodtan* – felelte kimért hangon Ingatyij Berezov. – *Most tegye le a telefont.*

A beszélgetés a legjobb pillanatban ért véget. A zárt ajtó mögül Ádám kemény lépteket hallott. „Na, ez valamilyen katona lesz...” – gondolta. Az ajtó kipattant, újra civil ruhás ember állt előtte. A reptéri színjáték újabb szereplőjét ismerte meg. Úgy látszott, itt kizárólag óriások szolgálnak. A jól megtermett ember lábán akkora fekete, fűzős bakancsot látott, hogy mindjárt megértette, miért hallott a folyosóról durva, katonás menetelést. „Ez most kiveri belőlem, hogy hová telefonáltam...”

Le sem ült, máris belefogott:

–*Meg tudja magyarázni, mit akart a magánál talált ellenséges könyvekkel?* – vágott dolgok közepébe a természetéhez nagyszerűen illő bődüléssel az új kihallgató, majd csökkent intelligenciát tükröző bivalyszemekkel kérdően meredt a magyarra.

–*Nem tudom megmagyarázni. És azt sem, hogyan kerültek a bőröndömbé... meg hogy miféle könyvek azok.*

–*Akkor most próbálja elképzelni, mi lesz, ha nem tud magyarázatot adni. A maga bőröndjében találta meg a repülőtéri személyzet.*

–*Milyen személyzet?*

–*Látom, nincs tisztában vele, hogy itt most nem maga kérdez.*

Hosszas csend állt be. Vagy csak hosszú perceknek tűnt a hallgatás. Ádám hiábavalónak érezte az iménti telefonálást, ha most mégis folytatódik a cirkuszi mutatvány. Az mégis megnyugtatta, hogy a drabális alak nem rukkolt elő a telefonhasználattal. „Persze mit is várhatok? A gigantikus szovjet gépezetben érvényben van a híres-nevezetes, sietségcsökkentő 'szejcsasz'. Berezov bizonyára teszi a dolgát... Nincs más, várni kell.”

–*Nem nekünk sürgős* – dünnyögte a KGB-s most már lefojtott hangon, mintha csak magában beszélne. Rá se hederített a magyarra, talán azért, hogy Ádám érzékelje, mennyire közömbös neki ez egész ügy. Gülü szemével a szoba sarkát, a telefont bámulta. Ez nyugtalanná tette Ádámot. Dobhártyája zúgni kezdett az odatolult vértől. „Mégis csak lehallgattak...” Aztán újabb percekig semmi sem történt. A kihallgató nem szólt a telefonálásról. Semmiről sem szólt. Üres tekintettel, közömbösen várakozott. Szeme hol a padlót bámulta, hol Ádámra pillantott. Végül váratlanul, mint aki beleunt a csendbe, felbődült:

–*Nu sto?*

–*Nyicsevo novavo* – Ádám kimondottan oroszosan tartotta ezt a „Na, mi van? – Semmi új” jelentésű villám szóváltást. Fejlődő nyelvismeretének öndicséretébe mélyedve egy pillanatra megfélemezett fenyegető helyzetéről. Mégis rá kellett eszmélnie a veszélyre, amint a góliát felemelkedett a székéről és egyetlen lépéssel az ajtónál termett. Kiordított a katonának. A strázsáló hadfi szögletesen, csattogósan belépett, tisztelgett, s innentől az események pergőbbre kapcsolak. A kihallgató felszólította Ádámot, kövesse, a katona pedig mögötte masírozott. Apja szovjet fogságidéző meséiből ismerte az ilyen jelenetet. „A fater mesélt ilyesmiről: Elöl a civil kihallgató, mögötte a fogoly, végül az őrkatona – ez a GPU-s szendvics.” Most a sikátorszerű, hosszú, fehérfalú folyosón, a szendvics-menetben képzelete egyszerre láttatta vele az apja koporsóját, édesanyját a ravatalnál és temérdek koszorút... Aztán egy eddig még nem látott katona a télikabátját hozta. Szükség is volt rá, mert már megint a hóesésben lépdeltek a reptéri betonon. Ugyanaz az autó várt rájuk, amivel idehozták. A sofőr ismerősként bólintott. Ő volt az egyetlen, aki ha biccentéssel is, de köszöntötte. A hústorony az ott termett zöldparolinosa odanyújtotta a magyar útlevelet, amibe a határőr pecsétet csattantott bele. A bélyegző a reptéri senkiföldjéről megint a baráti, szövetséges nagyhatalom felségterületére, a moszkvai utcákra varázsolta őt.

2.

Elképzelése sem volt, hova szállították. Jó félórás autózással vadidegen utcákon, lakónegyedeken, parkok mellett haladtak. Moszkvában nem volt járatos. Egyetlen olyan nevezetesség sem esett útjukba, amit az apja elbeszéléseiből és a budai villában őrzött, színes albumokból felismerhetett volna. „Ha már ingyenes városnézésre cipelnek, megmutathatnák a Kremlt, a Lenin Mauzóleumot, az Ermitázst, a Lomonoszovot...” Megérkeztek. Nem sejtette, hová hozták, de az biztosnak látszott, hogy a szovjet biztonsági szervek vendégszeretetét élvezi. Ádámot gyermekkora óta különös hátszél űzte, hajtotta újabb és még újabb helyek felderítésére. Kalandvagyó, kíváncsi természetével nem csak a zene hullámai fölött bontott vitorlát. Szakadatlanul kereste a mind újabb emberi kapcsolatokat. Nyitott, túlságosan is nyitott egyénisége mágnesként vonzotta a barátokat. Most a robusztus épületkolosszus vaskos, dísztelen falai között mégis úgy vélte, hogy itt aligha tesz szert rokonszenves élményekre, tapasztalatra. A sztálinbarokk irodaház láttán nem

gyanította, hogy a KGB egyik moszkvai bázisára hozták. „A katonaságot átvészelttem fogda nélkül. Itt nem úszom meg...”

Elcsodálkozott, hogy a széles folyosón, a festmények sorfala között már nem kísérték elől is, hátul is. A kapuban felszívódott mellőle a langaléta kihallgató, a mundéros katonát is elnyelte a föld vagy talán kint maradt a hóban a Moszkvicsnál. A zord emberektől átvette őt egy hátközépig érő, szénfekete hajú, darázsderekú, vonzó fiatal nő, bár – mi tagadás – az ikszlábak romboltak az esztétikai hatáson. Csípőtől felfelé Ádám ezer örömmel legeltette volna a szemét a harminc év körüli, érett szépségen, csak hogy a nő nem előtte, hanem mellette, a jobb oldalán haladt, így szó sem lehetett a férfias hátsó gondolatok kibontásáról. Az elmúlt másfél-két óra repülőtéri modortalansága után az ifjú hölgy társasága üdítőnek hatott. S ami a kínos helyzetet még kellemesebbé tette, a nő beszédes teremtésnek bizonyult.

–*Izvinyitye...* – kezdett mondókájába a fekete párduc, s ez a „bocsásson meg...” indítás és a selymes, nyugtató hang a helyszínnel, a körülményekkel kontrasztot alkotott. – *Sajnáljuk, hogy csak a holnap esti gépre sikerült átbukkoltatni a jegyét. Addig remélem, elfogadja a gondoskodásunkat.*

Ádám nagyot nyelt, s amennyire higgasztónak tűnt a másnapi repülés kilátása, annyira fenyegetőnek hatott a kíváncsú ívelésű ajkáról a „gondoskodás” ígérete. Fantáziájában megjelent a rács és a fogdaőr, akinek a nő hamarosan ugyanilyen finom, udvarias gesztussal adja át. Hallani vélte a zárban a kulcs csikorgását. De képzelődésében a selymes hang megakasztotta.

–*Mindjárt éjfél. A szobájába bevitetem a vacsorát. Utána pihenjen, senki sem zavarja. Aludjon, amíg csak akar.*

Ádám megrökönyödve hallgatta a szelíd orosz tündért, majd tisztuló, éles logikája tévedhetetlenül felfedte a hangnemváltás okát. Mialatt a hózáporban a Moszkvics maga mögé gyűrte a moszkvai kilométereket, Vilnius és a szovjet birodalom fővárosa között, ki tudja, milyen kacskaringókkal, befutott Berezov alezredes közbenjárása. A felismerést még egy ennél is lazább elképzeléssel toldotta meg: „A főhadnagy kisasszony, de lehet, hogy csak hadnagy a kis aranyos, bizonyára a többdimenziós éjszakai gondviselést is parancsba kapta...” Aztán ahogy az első emelet több folyosókanyarulatán át mind távolabbra értek, egyre erősebben érezte az egész napi gyötrődés, utazás, kihallgatás, leltározás, autózás fáradságát. Mintha nem is a goromba irodaházban lennének, mediterrán oázis tárult a szeme elé. Három szoba közös előtere télikert volt. Kínai legyezőpálmák, törpe

datolyapálmák hajoltak át a sziklák között csordogáló, majd egyszerre alázuhanó mesterséges vízesés fölött. A légtér a citrom és az ananász meg talán a vanília bódító illatkeveréke töltötte meg. „Ez tényleg nem fogda...”

–*Pazsálusztá...* – szólt újra a kisasszony és a jó háziasszony széles gesztusával kitárta Ádám előtt az egyik szoba ajtaját. Ádám most lepődött meg igazán. A jólszituált hotelszobában pici kerekasztal és bőrfotelek között várt rá a bőrröndje. Szívesen odapattant volna, hogy kioldja a műbőr övet és megnézzze, ott van-e még a két bűnös könyv. A KGB-s kisasszony a szállodai szobaasszony hivatásszerű kedveskedésével folytatta: – *Érezze magát otthonosan. Egy-két perc és hozzák a vacsorát. És amíg el nem felejttem, közölje a felszolgálóval, hányra kéri a reggelit.* – A szovjet állambiztonság szépe jó étvágyat és jó éjszakát kívánt, majd – feltehetően szolgálata lejártával – távozott. Ádámban most már illúziótól megfosztva tudatosult, hogy az éjszakát kizárólag alvással tölti. A nő ígérete szerint folytatódott az est: a kilincset majdnem a kisasszony kezéből vette át a hófehér, rövid, zakószerű köpenyt viselő fiú, akiről úgy vélte, hogy talán konyhai szolgálatra vezényelt sorkatona, civilben meg egy jóféle szálló pincére lehet.

–*Prijátново apetyita!* – A udvarias meghajlással tette le az asztalkán leterített fehér damaszt abroszra a malomkönyi tálát, melynek rakománya egy katonai rajt is jóllakatott volna. A tál széléről lefittyentek a papírvékonyra szeletelt sajtok, közibük ékelve kétféle szalámi szeletei, feltornyozott kolbászkarikák és sonkadarabok illatoztak. A nyolc cikkre vágott két kemény tojást külső a körön fekete, beljebb vörös kaviár golyócskák fogták gyűrűbe. A hidegtál költeményre harmatosan csillogó salátalevelek tették fel az étvágygerjesztő ékességet. A szállodai atmoszféra, a kontinentális hidegtál látványa és a gőzölgő azerbajdzsáni tea illata úgy lenyűgözte a gyanúsítottból elegáns vendéggé avanszált magyart, hogy meg is feledkezett a veszélyt rejtő poggyásról. Ha a Világ egyhatodát betérítő Szovjetuniót csak ebből a pár négyzetméterből ítélte volna meg, tökéletesen egyetértene a kommunizmust építő, boldog emberek hazájáról szóló elbeszélések szerzőivel. Falatozás közben mégis eszébe jutott, hogy talán mégis ki kellene nyitnia a csomagját, de türtőztette magát. „Ki tudja, nem figyelnek-e kívülről?! – töprengett, s a puha fehér kenyeret roskadásig púpoztta sajttal, felvágottal. Frissen szabadult fogoly éhezhet így. Utoljára dél körül anyósa, Natalia asszony ebédjéhez volt szerencséje. A repülőn, amelyről este leparancsolták, a nyála csordult, mert a stewardess épp letette eléje a téliszalámis-uborkás szendvicset ígérő műanyag dobozt. Vacsorázás után mégis

kinyitotta a csomagját, elővette a tisztálkodó szereket, s csak úgy mellékesen, magára erőltetett közömbös képpel figyelte, hogy nyoma sincs az inkriminált irodalomnak.

Reggeli után a vendégszoba ajtaján újra a fekete nő lépett be. Ádám most még szebbnek látta, mint az éjszaka küszöbén. Lehet, hogy azért, mert a tegnap még lófarkokba kötött haj, most hullámozva omlott a vállára, s a porcelánarc is pihentebbnek látszott.

–*Ha megengedi, a maga társaságában kávéznék* – hangzott a selymesen simogató mondat, s erre Ádám még a hibátlannak nem mondható lábakat is megbocsátotta. Mi az, hogy megbocsátotta? Most figyelt fel rá, hogy a kisasszony enyhén kancsal, s ez pikánssá tette az arcát. Lopva a kezére lesett: „Ez az ápolat, finom kéz nemigen tud pofonokat osztani...”

–*Örülök, hogy újra láthatom. A gyönyörű nők elbűvölnek és lefegyvereznek.*

A főhadnagy kisasszony megszokhatta a bókokat, mégis elégedett mosoly suhant át a kellemesen bandzsi szempáron. Ádám folytatta, de már nem udvarolt. Gyanította, hogy jól tesz a helyzetének, ha a szovjethatalom biztonsági szervének is juttat egy piros pontot:

–*Sosem hittem volna, hogy a KGB házában ilyen pompás órákat tölthetek...*

–*Hol?* – a fekete bombázó szinte felsikoltott. – *A KGB házában? Bozse moj... maga azt hitte, hogy a KGB vendége? Rólam meg azt hitte, hogy a KGB-s vagyok? Bozse moj...*

–*Hát akkor hol vagyok?*

–*A kulturális minisztérium vendégházában.*

Most meg Ádámnak kellett fékeznie magát, hogy fel ne kiáltson.

–*Atyaúristen – szaladt ki a száján magyarul, majd oroszra váltott – Bozse moj... bozse moj... Szóval maga nem is főhadnagy, nem is hadnagy...*

–Jaj, dehogy. Jekatyerina Karmanova vagyok, titkárnő a minisztérium litván referatúráján.

Ádám sűrűn bólogatott és tűnődött, mit is mondjon. Nem tartotta szerencsésnek, hogy a reptéri kihallgatásra utaljon. Ki tudja, a héttérben mit, hogyan intézett a Nagy Rendező, Berezov alezredes... Arra gondolt, hogy apját Pesten talán épp most ravatalozzák fel, s ez a felismerés visszatartotta a felszabadult, merészebb udvarolgatástól. Hirtelen ötlettel, mintegy apja emlékére így folytatta:

–Tudja, kedves Jekatyerina, néhány óra múlva lesz az apám temetése Budapesten. Akkor sem érnék haza, ha ebben a percben megint repülőn ülnék. Az esti géppel már csak az anyámat tudom vigasztalgatni.

Ádám még nem igazán ismerte az orosz szív rejtelseit, nem sejtette, hogy vallomásával felkavarja a porcelánbaba lelkivilágát.

–Hogyan késhette le a tegnapi járatot? – A kérdésből Ádám megértette, hogy a hölgynek fogalma sincs a seremetyevói előzményről. Emlékezetéből felidézte a kamaszkorában olvasott kémregényt, s tudta, hogy az ilyen titkos gépezetekben mindenki csak annyit tudhat, amihez feltétlenül köze van. Most miért épp ő kösse idekerülésének részleteit a kulturális minisztérium tündérének pisze orrára? Hadd higgye, hogy ő most a vilniusziak díszvendége.

–Sajnos ez már ilyen szerencsétlenül alakult... – ködösítette el a választ, majd jókora fordulatot vett: *– Ha már csak az apám sírját láthatom, ma legalább megkeresem azokat a moszkvai látnivalókat, amelyekről ő mindig szeretettel mesélt nekem. Tudja, Jekatyerina, az apám a háborús években itt tanult egy nemzetközi marxista iskolán.*

–Várjon... – A titkárnő felpattant, futva-szökellve távozott a vendégszobából. Addig ő pedig pár percig magányosan kortyolgatta a törökösen hosszúlére főzött, zaccos kávéját. Aztán háziasszonya lihegve visszatért és mögötte kefehajú fiatalember lépdelt.

–Ványuska a sofőrünk oda viszi, ahová maga kívánja. Biztosan kíváncsi a Kremlre, de azt csak kívülről lehet megnézni. Közben a miniszteri titkárság elintézni, hogy soron kívül beléphessen a mauzóleumba és megnézhesse Lenin elvtársat.

Illetlen gondolatok forogtak Ádám kobakjában: „Ha már lekésették velem az apám sírját, akkor legalább Vlagyimir Iljics sírjával kárpótoljanak.” Aztán hogy az ötlet mégis méltó legyen a hely szelleméhez és a gyászhoz, csavart egyet az ötleten: „Apám nem is venné rossz néven ezt a cserét...”

Ványa, ki tudja hányszor szállított külföldi vendéget a legfontosabb moszkvai helyszínre. Hihetnénk, hogy már meg is unhatta az 1924 óta balzsammal tartósított példakép látványát. Merő tévedés! A sofőr, élve az egyszemélyes „magyar kulturális küldöttségnek” kijáró soronkívüliséggel, utasával együtt tette meg az üvegvitrin körüli tisztelgő sétát. Ádám oldalról rásandított, látta, hogy arcára bizony nem csak a szovjet állam hivatásos sofőrjétől elvárható megilletődés ült ki. Elfogódott tekintetét

mindaddig rajta tartotta a Nagy Október vezérén, amíg az erre hivatott teremőr tapintatos, ám határozott kézmozdulattal nem jelezte, hogy gyorsítani kell a lépéseket. Ádám átérezte a pillanat ünnepélyességét. Tudta, hogy ha most nem is történelmi pillanat részese, itt, a három méter mély sírboltban mégiscsak megérintette a történelem élethűre preparált jelensége. Felidézte pesti könyvári randevújukat Linával, az akkoriban még szovjet ösztöndíjas litván lánnyal. Lina arcán ugyanezt a rajongó áhítatot fedezte fel, miközben mesélte, milyen csodálatos volt a gyermekkori találkozás a lánglelkű tanító földi maradványával. A litván pionírok énekkarát moszkvai jutalom kirándulásra hozták. A Vörös téren négy órás csoszogás után holt fáradtan bejutottak a mauzóleumba, azután megpillantották Lenint és mintha újjászülettek volna. Ádám, amíg Ványa átszellemült arcát figyelte, Lina szenvedélyes beszámolójára gondolt, s a két hatás el is terelte figyelmét a nagy átélésről. Kis híján túlhaladtak az üvegtárlón, s akkor észbekapott, hogy csak egy-két másodpercet szánhatott Vlagyimir Iljicsre. Az üvegburával védett ravatal váratlanul képzettársítások sorát indította be az agyában. Karórájára nézett, leszámította az időzónák két órás különbséget, s eszébe jutott, hogy három óra múlva kezdődik Pesten az édesapja temetése. A felismerésre elsápadt, de nem a kényszerű távolmaradás, amibe már beletörődött, hanem az nyugtalanította, hogy az anyja talán az utolsó percig bízik az érkezésében. Nem tudta, hogy Berezov alezredes már tegnap megkérte pesti barátját, a követségi kultúrtanácsost, értesítse az özvegyet, hogy a fia úgymond „az időjárási viszonyok miatt lekészte a moszkvai reptéri csatlakozást”.

A mauzóleumból Ádám a legközelebbi postára vitette magát. Telefonálni próbált. Fél órán át makacs kitartással tárcsázta budai házuk számát. Beletörődött, hogy a dísztemetés rendezői egész biztosan órákkal korábban eljöttek az anyjáért és most épp egyeztetik a protokollt, a gyászbeszédek részleteit.

A kéréseket Ványa topográfiai fűzerbe kötötte, s a posta után sorra járták Moszkva jeles helyszíneit. A városnézést a Novogyevicsi temetővel fejezték be. Ádám tudta, hogy 1955 júliusa óta ott nyugszik Dunajevszkij, akit apja nagy-nagy becsben tartott, szeretettel emlegetett. Ismerték egymást, kettejük muzsikusi pályájának érintkezési pontjaival néhány alkalommal büszkélkedett Ádámnak. Dunajevszkij is, mint az apja, hegedűs, koncertmester, majd karnagy volt. A tizenhárom operett és balett komponistájának sírjára a fiú talán épp akkor tette le a

novogyevicsi kolostor mellett vásárolt vörös rózsacsokrot, amikor Várdai-Kiss Géza pesti ravatalát elborították a koszorúk.

3.

Belépett a villájukba, s a gyász több kellékét is ott találta a hallban. Mostanában készíthette a rámát apja gyermekkori cimborája, az utca elején lakó üveges-képeretező. Várdai-Kiss Géza fényképét díszítés nélküli, csillogóra lakkozott, széles, fekete fakeret vette körül. Hivalkodástól mentes elegancia... amilyen a zeneművész élete volt. A portré, sarkában a keskeny fekete csíkkal adta tudtul, hogy a ház a képen látható jóvágású, csokornyakkendős férfit gyászolja. A fénykép előtt az elhunyt szeretett műveinek kottái feküdtek: a Radetzky induló, amit ha vezényelhetett, mindig ünnepi érzés szállt a lelkére, aztán ott volt a hegedűművész ifjúkori, zeneakadémiai diploma-koncertjének kottája, Goldmark Károly E-dúr szvitje zongorára és hegedűre.

A házi oltárt – nevezzük így, noha ateista családnál ez a megnevezés kevésbé helyénvaló – a kettétört jávorfa, a karmesteri pálca tette teljessé.

Ádám ismerte az édesanyja lelkületét. Tudta, hogy a kis emléksarkot éppúgy nem mutatványnak szánta, hiszen a gyász más külső, teátrális megnyilvánulásaitól is ódzkodott. Nem sírt, vagy ha mégis, akkor elvonultan... Igazi lélekmosó sírással befelé könnyezett. Kiskorában a nagymama temetésén is ezt figyelte meg Ádám. Épphogy látszó harmatcseppet mindössze két emlékezetes alkalomkor vett észre az anyja szeme sarkában. Először a pályaudvar peronján, ahogy apjával begördült a hadifogoly szabadító szerelvény. Másodszor az ő dacos ellenállása csalt könnyet az anyai szembe. Ez a kistárcosi állomás cigarettafüsttől savanyú várótermében történt a nagy leleplezés, a kollégiumi botrány másnapján. Ádám akkor ott ingerülten felcsattant: Fruzsínának és nem a szülői háznak fogad hűséget... Nem kétséges, Mária asszony abban a percben úgy érezte, hogy valaki elvette tőle a fiát, és akkor gyűlölhette meg Fruzsínát, anyai érzéseinek riválisát. Most itt, a hallban az apa fényképe és a relikviák előtt szomorú, komoly asszony állt. Ádám elmerengett az édesanyja arcában. Felfedezte, hogy évekkal öregítő, erőteljes, mély vonásokat mart rá a gyász. Idegen volt ez az arc, mintha ők is évekkal távolodtak volna el egymástól, pedig fél esztendő sem múlt el, hogy Litvániába utazott.

–*Nagyon sajnálom, de nem rajtam múlt...* – kezdett bele a temetésről való távolmaradás magyarázatába. A repülőúton hosszas hezitálás után elhatározta, hogy

töviről hegyire elmeséli anyjának a KGB-nél töltött seremetyevói órákat. Szerencsére mégsem került sor az igazmondásra, mert az anyja nem hagyta befejezni a mondatot:

–Szólt a szovjet kulturális tanácsos. Az időjárásról meg a repülőjáratok bizonytalanságáról nem tehetsz. Fontos, hogy most már itt vagy.

Ádám agyába bevillant a felismerés: a szovjet kulturtanácsos hétköznapi, hihető magyarázatokkal értesítette az anyját a késésről. „Pedig ha hagyja, hogy most meséljek, jó kis ellentmondásba keveredtem volna...” – gondolta, s megnyugodott, hogy hazudnia sem kellett és a valódi történettől is megkímélhette az anyját.

–Reggel kimegyek a temetőbe – közölte a fiú.

–Veled megyek.

Csend ölelte körül a két embert abban a házban, ahol azelőtt még olyan estéken is dallamok lengték be a szobákat, amikor a ház ura hosszantartó hangversenykörúton járt. Ha Mária asszony zongorája mellett épp nem skálázott valamelyik énekes növendék, vagy ha Ádám öblös és sikongó klarinét futamai nem járták át a villa falait, akkor lemezeket hallgattak.

A szülők a világháború előtti ifjú éveiktől gyűjtögették a lemezeket. Mielőtt összeházasodtak külön-külön gyűjtögettek. Várdai-Kiss Géza féltve őrzött kincse volt néhány 78-as fordulatú sellak gramfonlemez, közöttük a nagy kedvenc, a cári idők Pjatyickij balalajka zenekarának felvételei. Házasságkötésük után a két kollekciót egyesítették, s akkor döbbenek rá, hogy párját ritkító kincset őriznek. A külföldi turnékon is gazdagodott a lemeztár, s a tanítványok és zenész kollégák is tudták, mivel lephetik meg Várdaiékat.

A szülők visszafogott társasági életet éltek. Elvértve, leginkább közös zenehallgatásra érkezett a villába egy-egy kivételesen meghívott vendég. A klasszikus zenét művelő szülők, fiúk szerencséjére, nem üldözték ki a házból a könnyű műfajt. Mi több, az öreg Várdai nagyra tartotta a dzsessz kiválóságait, kellemes zenei kirándulásról beszélt, ha egy-egy kimerítő próba után az amerikai turnéről hazahozott valamelyik mikrobarázdás longplay lemezt rakta fel a zenegépre. Ilyenkor Gershwin big bandje, Armstrong trombitája, Goodman klarinétja és Duke Ellington zongorája kísérte a pihentető kiruccanásokat. Hogy, hogy nem, fia dzsesszimádatát mégsem helyeselte. Félt, hogy a dzsessz szirénhangjai a még nem kristályos ízlésű ifjú muzsikust elcsábítják a klasszikusoktól. A klasszikusoknak hajthatatlan hittel hódoló Mária asszony meg-megcsóválta a fejét, ha a fiúk a

szaxofont kapta elő és divatos táncdalt, szvinget, boogiet vagy rumbát gyakorolt. „Megint ez a bárzene... Már csak egy dizőz hiányzik...” – dohogott az órájáról távozó operett énekes növendékeinek, ha Ádám meg se várta, hogy a tanítvány becsukja maga mögött az ajtót, s a Bé tenorral máris bosszantotta az anyja fülét: *Sétahajó lágyan ring a Dunán...*

Az anya és fia közé telepedett dermedt csendben Ádám egy kamaszkori olvasmánya, a Kincses sziget írójának minap olvasott mondását próbálta felidézni: „A hallgatás gyakran a kegyetlen hazugságok kifejezője – így emlékszem...” Elgondolkodott: vajon tényleg hazugság vagy csak valami hasonló fűzheti őt az anyjához? Lehet, hogy egyszerűen nincs kedvük beszélgetni. Miről is beszélhetnének? Az apa utolsó órái, a rohammentő szirénája, a szívmasszázs, az újraélesztés kudarca, a temetés...? – Ilyesmikkel akkor sem zavarhatta meg az anyja nyugtatókkal tompított szomorúságát, ha most pontosan ezekről óhajtott volna kérdezősködni. Különös, az anyja sem érdeklődött, valószínűleg közömbös lehetett az ő litvániai életkezdeje iránt. Lina felől sem, a házasságukról sem kérdezősködött. Meglehet, hogy litván asszonykája is az anyaszomorító, gyermekrabló minősítést kapta tőle? Ez persze nem biztos. Talán a szilveszteri pótlakodalomról örömet hallott volna, de a gyászba ez most sehogy sem illett bele. Gondolatok kergetőztek Ádám agyában. „Lám csak ebben rejlik a csend, a hallgatás hamis vagy inkább igaz volta...” A percekig tartó csend egyszerre kínossá vált, ezért Ádám megszólalt:

–*Tegyük fel apu prágai lemezét.*

Mária asszony jónak találta az ötletet. Magyarázkodni sem kellett, zenei dolgokban félszavakból értették egymást. Ez volt az egyetlen szál, amely valódi és szoros kötelékké fonódott a Várdai család tagjai között. A „prágai lemez”... érthető, elégséges jelzés volt, mire gondol Ádám. Szürke gyapjúkendőjébe burkolózva az özvegy fázósan átsétált a korábbinál is komorabb, most ráadásul rideg, fűtetlen dolgozószobába és behozta a lemezt. Smetana muzsikája, a fuvolák hangjával csörgedező, a hegedűkkel zsongító Moldva az emlékek langy melegével árasztotta el a hallt. Barátságosabb volt így bámészkodni a kandalló parázsló tűzterébe, mint a dermesztő hallgatás mellett. De az anyja és közte vibráló süketnéma hangulatban Ádám a zene érzelemgerjesztő hatására sem találta meg emlékeinek kies oázisát. A Moldva dallamhullámain sem úszott fel apja nászajándékának prágai varázslata. Nem kelt életre a cseh koncert élménye, Lina zenei átélésbe olvadó arcát sem látta.

Úgy látszik, a fekete lemez forgása nem nyújtott többet, mint a régi közös zenehallgatások rítusát? Ez mégsem így volt. A feledtető évek nem ködösítettek el egy kistárcosi délutánt: a gimnáziumi zenetörténeti önképző körben is lemezeiről hallgatták a csehek nemzeti folyójának szívet melengető zúgását... „Hogy is mondta Fruzsika? ...Ugye elmegyünk egyszer Prágába? És én akkor azt ígértem, hogy elmegyünk. Oda is, meg mindenhová... együtt”.

A lemez lejárt. A gondolataiból az anyja hangja visszahozta a Várdai-villába.

–*Meddig maradhatsz?*

–*Mi is van ma? Kedd... A csütörtök esti AEROFLOTTAL kell visszamennem, arra van jegyem.*

–*Te tudod.*

–*Szombatra tűzték ki a zenekarom bemutatkozó hangversenyét.*

–*Ott is valamilyen étteremben vagy bárban szaxofonozol?*

–*Nem, mama. A városi szimfonikusok karmesterének neveztek ki. Ez ma még csak kamaraegyüttes.*

–*Apád örülne...* – cseppnyi érdeklődés villant az anya fénytelenre tompult tekintetében, de a befejezetlen mondattal a parányi szikra ki is hunyt. Az asszony nehézkes mozdulatokkal kelt fel a kandalló elé tolt fotel mélyéről és a gránit párkányra állított fényképes házi oltárhoz lépett.

–*A képet hagyd itt nekem, a kottákat és a karmester pálcát, amit a temetés után kettétörtem, vidd el emlékül.*

Ádám nem állt fel.

–*Jól van. A karmesteri pálcá egyik felét kérem, a másik maradjon a nagy barna szekrényben a kották tetején.*

Az eltört pálcá megint emléket idézett Ádámban. „Ki tudja... talán Fruzsina is megőrizte a szaxinát...” Eszébe jutott az ’59-es farsangi diákbál. Ott csente el tőle emlékebe. Ádám testén melegség futott végig, a lelkén a Moldva záróakkordja, a harsonák, vadászkürtök és az üstdob crescendója hullámozott át: „Fruzsika, most hol lehetsz?” Kevésen múlt, az emlékezés zsarátnoka már-már lángot lobbantott benne. „Mi lenne, ha vonatra ülnék? Kistárcoson mindenki mindenkit ismer... Megtalálnám... biztosan megtalálnám...” Láthatatlan rendezői akarat tehette, hogy megszületésével a szándék el is halt. A Fruzsina feledtető motívum a sors véletlenje vagy anyai intuíció révén hangzott el:

–*Most jut eszembe, a temetésen odajött hozzám egy főiskolás diáktársad. Úgy emlékszem, Viktor a neve...*

–*Az csak az üstdobos Kókai lehetett...*

–*Úgy van. A lelkemre kötötte, hogy beszélni akar veled. Valami fontosat akarhat.*

–*Máris felhívom.*

–*Ma ne telefonálj. Szerda délutánra ér vissza Szegedről. Ott koncerteznek.*

Ádám ezzel le is mondott a kistárkosi utazásról. „Különben ki tudja, ott él-e még Fruzsika?”

4.

Az irgalmatlan hóesésben is nyüzsgő pesti belváros korai órán még gyér forgalmú presszóját a ritkán betérő idősebbek kávéháznak tekintették. A fiatalok, s zömmel ők jártak ide, többnyire klubnak vagy zsargonjukban „kis előadónak” titulálták. Este aztán egyetemisták, főiskolások töltötték meg ricsajos hangulattal. Korai órán a randevúzóknak zümmögése hallatszott, majd ahogy a mutató haladt a számlapon, ahogy fogyott az olcsó sör, az éj ritmusához alkalmazkodó zaj nőttön nőtt.

Most délelőtt volt, akár reggelnek is mondhattuk, s ezt az unott személyzet, a jólfésült bárfiú és a középkorú pincér asszony ásítozása is igazolta. Még szinte kongott az üres, másodosztályú vendéglátóipari egység, miként a lokált a szakma kategorizálta. Egyetlen asztalnál két szál vendég ült – két fiatalember, akik nem is rég még főiskolai évfolyamtársak voltak, s annakidején az ő ülepük is fényesítette az egykor talán polgári kávéházi életet kiszolgált, kárpitozatlan tonett székeket.

–*Jó, hogy sikerült összejönnünk...* – vágott bele mondókájába Kókai Viktor. Még fel se akasztották a fogasra a hókristályoktól csillogó télikabátokat, máris mondta a magáét. Azelőtt is ilyen örökmozgó, határozott fiú volt.

–*Én is örülök neked, Vén Ezred Dobos* – felelte barátját egykori becenevén szólítva Ádám. S mert az elhízott, tuskó lábú Rózsika ragyogó pincérmemóriával emlékezett a fiúkra, külön rendelés nélkül elébük tette a háromcentes rummal bélelt forró duplát.

–*Figyelj csak Szaxi, beismerem, tulajdonképpen most nem a régi haver iránti vonzódással akartam veled találkozni. Van még időnk arra, hogy ilyen vénemberesen nosztalgiázzunk. Más miatt hívtalak...*

Ádám rosszat sejtett, zavarba jött. Emlékezett, hogy Viktor a katonazenekaruk párttitkára volt, s ha akkor el is maradt pártfelvételi beszélgetésük, most talán az apja emlékére vagy – ki tudja – nem az apjának tett ígérete miatt akarja-e felmelegíteni a párttagság előnyeit tálaló agitációt. „Különben mi a frászt akarna tőlem épp most és ilyen sürgősen?” A töprengés elhamarkodott kérdést tolt a nyelvére:

–Ugye te most azt hiszed, Viktor, hogy a szovjet Litvániában jól tenne nekem az MSZMP-tagság?

–Mit hülyéskedsz? Ez ott sem volt téma köztünk, a katonabandánál, ahol alapszervezeti titkárkodtam. Ma meg a szimfonikusoknál csépelem az üstdobot és már párttitkár sem vagyok...

A félreértés, a helyzet idétlen megítélése még jobban megzavarta Ádámot. Az ostoba feltételezést félkomoly tréfálgozással próbálta semlegesíteni:

–Kijöhetnél hozzám, Litvániába. Éppen szervezgetem a helyi szimfonikusokat egy Drąsukalnis nevű városban. Üstdobost égen-földön nem talállok.

Ezen jól nevettek, aztán a Vén Ezred Dobos újra ráhangolta magát az eredeti mondandójára.

–Hallgass ide Szaxi... Ja, bocs' először is fogadd részvéteimet. A mamádtól tudom, hogy tegnapelőtt rabul ejtett a nagy orosz tél. Én ott voltam a temetésen... talán helyetted is ott voltam.

–Köszönöm, Viktor – felelte Ádám és úgy vélte, ezzel le is zárhatja a temetés megbeszélését. Megnyugodott, hogy barátját, csakúgy, mint az anyját, nem kell beavatni a seremetyevói kalandba.

–A temetésről akarok beszélni veled.

„Mégis?” – tűnődött Ádám. Nem tetszett neki, hogy Viktor még mindig az apja emlékét akarja idézni. „Különben mi az, hogy helyettem is ott volt a temetésen?” Az apja halála óta Ádám most érzett először lesújtó szomorúságot. Különösnek tűnt, hogy sem a hírt hozó távirat, sem a tegnap esti otthoni lemezhallgatás nem csalta elő lelke mélyéről a gyász keserűségét. Az évfolyamtárs kellett ahhoz, hogy képzeletében megjelenjen a koszorúkkal borított márvány katafalk és az Akadémia épületén a hózáporban lengedező fekete lobogó. Szívesen felpattant volna a székről, hogy a temetőig meg se álljon. De eszébe jutott, hogy a Viktorral megbeszélte találkozó miatt anyjával délutánra tették át a temető látogatást.

–Hallgatlak barátom.

–Lehet, hogy megleplek... De mielőtt félreértesz, megjegyzem... Tisztában vagyok vele, hogy nem csak az életed színhelyét, hanem az életed társát is megváltoztattad. Litván feleség és Litvánia...

–Mit akarsz ezzel mondani?

–Azt, hogy édesapád búcsúztatásán a temetőben ott volt a régi kedvesed... az az árva kislány. Hogy is hívták?

–Fruzsika! Krojcz Fruzsina! Te jószágos ég... honnan tudod? Hiszen te nem is ismerted őt. Várj csak... vagy mégis? – Ádám arca kipirult, barna szemében tűz lobbant és izgatottan kapkodta a levegőt. Elállt a szava, nem tudott megszólalni. Tétovázó tekintettel bámult barátjára. Szíve a torkába ugrott. Aztán kinyögte:

–Beszélj Viktor!

–Tegnap láttam őt először. Legalábbis életnagyságban. De emlékezz csak: hányszor mutattad nekem ezt a lányt egy levlapméretű fényképen. Persze akkoriban még nem ismerted a litván ösztöndíjas csajt... Bocsnát, Linát. Arról a cikkcakkos szélű képről beszélek. Gyönyörű arc volt. A csinos, matrózblúzos gimis lány vonásait lehetetlen volt nem megjegyezni. Most ott a temetőben hiába burkolózott a lepedőnyi fekete sálba vagy inkább kendőbe... Egy pillanatra meglazult a kendő, feltárult az arca, tudtam: ez bizony az Ádám szerelme, a kis vidéki lányka.

–Biztos vagy benne? – Ádám hitetlenkedve meredt a barátjára, közben önkéntelen mozdulatot tett. Zakója belső zsebéhez nyúlt, aztán vissza is rántotta a kezét. „Hülye vagyok! Azt a matrózblúzos, Bocskai-sapkás képet... Fruzsikát a Duna-parti kikötő oszlopnál... eldugtam. Most is ott van litvániai lakásunkban a száz magyar népdal között, Kodály Ötfokú zenéjének első kötetében...” – Viktor, talán mégsem ő volt... Biztos egy másik nőt, talán csak egy hasonló lányt láttál.

–Ő volt az. Hidd el, őt láttam. Egy szál fehér rózsát tett le a szalagos koszorúk közé. Akkor egy pillanatra felvillant az arca. Utána gyorsan elsietett, mintha menekült volna.

–Miért nem szólítottad meg? Ha ennyire biztos voltál...?

–Hát igen... talán utána futhattam volna. Csakhogy a szertartás... Épp akkor lépett a szónok a mikrofonhoz. Na meg az édesanyádtól egy-két lépésre álltam. Nem kelthettem feltűnést.

–Ha anyám rájött volna, hogy Fruzsina... Jobb erre nem is gondolni.

–Emlékszem a kollégiumi ügyetek családi folytatására.

–Viktor, ezek szerint Fruzsina Pesten él. Persze lehet, hogy feljött Tárkosról a temetésre... De miért jött volna fel?

–Semmit sem tudok. Talán jobb is lett volna, ha ezt az egészen nem is mesélem el neked. Látom, rendesen felkavartam az emlékeidet. Ne haragudj cimbora, nem sejtettem... Csak érdekes sztorinak szántam.

Ádám nem felelt. Hallgatásba burkolózott. Érezte, hogy a barátja teremtette helyzethez sem a hálálkodás, sem a szemrehányás nem illik. Nem tudta, örüljön-e a hírnek.

A mind gyakrabban felzúgó kérésre – „Fruzsina, hol vagy?” – most sem kapott választ.

Viktor elrobogott. Valamilyen kölcsön-ügyletet kellett intéznie az OTP-ben. Ádám a Felszabadulás téren lecövekelt. Észre se vette, hogy majdnem beborítatja a megveszekedetten zuhogó hó. „Hol keressem?” – tette fel magának az iménti reményből a reménytelenségbe átcsapó kérdést. Mentőöv után kapkodott. Beugrott a legközelebbi telefonfülkébe. Szertelenül lapozgatott a leláncolt, vaskos telefonkönyvbe. „Ha itt élsz, telefonod is lehet...” A hidegben meggémberedett mutatóujj többször is átszántott a K betűs neveken, de Krojcz Fruzsínát csak Ádám szíve, nem pedig a pesti telefonnévsor őrizte.

Ritkultak a hópelyhek. Ádám elindult haza Budára. A buszon újabb gondolat gyötörte: „Mit mondhatott Fruzsika, miért nem jöttem haza az apám temetésére?” Végre kitisztult az agya. Értelme és érzelme, ez a két legfontosabb emberi radar jelet észlelt: nem kétséges, hogy Fruzsikával találkozott Viktor... Fruzsika talán még egyszer, talán utoljára látni akarta őt...

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

1.

A pengeéles hideget sarkvidéki fagynak mondta ma reggel a rádió. Fruzsina beleborzongott, hogy itt kell hagynia a meleg lakást. Adél néni már a színházi irodájában szorgoskodott, Fruzsina pedig elmosogatott, aztán élvezte, hogy a technika új csodája, a hazai ipar büszkesége, a Hajdú Szuper helyette dolgozik: elég telegyömöszölni szennyessel és pár óra múlva lehet teregetni.

A mosógép épp annyi lazítást spórolt számára, hogy lelkiismeret furdalása nélkül kiugorhatott az Ibolya presszóba. Legyőzte a fagy iránti viszolygást. Nem kellett hozzá nagy akaraterő, hisz mindössze öt perc lehetett az út a piacig, onnan meg két lépés, és újra melegben üldögélhetett.

–*Mint rendesen, Fruzsikám?* – A pincérnő akár el is hagyhatta volna a kérdést. A hónapok óta törzsvendéggé előlépett kedves lányt jól ismerte: fél deci kevert a duplába. Soha más és ennél soha sem több. De most az egyszer módosult a kérés. Maga se tudta, miért fanyalodott épp a triple secre.

–*Ma egy kicsit tovább leszek nálad, Erzsike. Elég ez a párszáz méter, hogy az ember keze-lába átfagyjon.*

–*Maradj csak, amíg a kedved tartja. Tudod, hogy nálunk itthon vagy. Aztán később újra megmérítjük a pohárkádát.*

–*Nem, nem, isten ments... még csak az kell, hogy Adél néni megérezze rajtam...*

–*Félelmetes asszony lehet ez a te nénid.*

–*Á, dehogyis... Csak haragszik az itálra, amin nem csodálkozom.*

–*Tudod mit, én is megértem. Most pletykálni fogok... Őt, mármint az Adél nénit személyesen nem ismerem, de tudom, hogy évekkel ezelőtt volt neki egy jómadár pasija. Nemigen a férje lehetett, csak vele élt. Na, szóval ez a pasas beült ide reggel, sőt előfordult, hogy már nyitás előtt itt toporzékolt... aztán elment enni a piacra, mert nálunk akkor még szendvics se volt. Később itt is lett sajtos stangli, abból befalatozott és nyakalta tovább a konyakjait... Hat-nyolc feles után tántorgott haza. Meg kell adni, rendesen fizetett. Annak még a bőre alatt is pénze volt.*

–*Kétszer láttam a vörös képű Tibort, de annyi elég is volt belőle. Na, látod, Erzsike, én még a második felest se kérem tőled. Ez az egy jól esik, de kettő...*

–*Te tudod, drágám.*

A presszóba egyre-másra érkeztek a csontig dermedt emberek. Fél óra sem múlhatott el, megtelt az Ibolya. Kizárólag férfiak jöttek. Fázósan dörzsölgették össze a tenyerüket, miközben a szemük a sarokasztalnál gubbasztó lányra tapadt. Mi tagadás, Fruzsina az a fajta nő volt, aki – ha bárhova belépett – minden szem feléje fordult. Most ketten is szemezésbe fogtak vele, mintha csak egymás ellenében, versengve remélnék felcsípni a magányosan kávézgató, tetszetős nőcskét. Az egyik, a fülcimpája aljáig érő barkóval díszelgő, rockabillysre nyírott, negyvenes férfi az első féldeci bedöntése után „második fogásnak” őt óhajtotta asztalához hívni. Fruzsina ezt már nem csak a csábító szemezésből vette észre. Halkra fogott szóváltást hallott:

–*Áthívná ide azt a kis nőcikét?* – kérdezte Erzsikétől a vadászszenvedélytől felfűtött ember. A pincérnő ismerhette az illetőt.

–*Mit képzels, Jocóka? Az egy rendes lány.*

–*Én nem is rendetlen lánynak akarok fizetni.*

–*Maga fizesse csak a magáét... a kislány az én vendégem.*

Ennyi elég is volt Fruzsínának. A párbeszéd hallatán felpattant. Az asztalra tette a szokásos öt-ötvenet, magára kapta a kabátját és hálálkodó pillantással elköszönt védelmezőjétől. Észrevette, hogy a rockabilly pasi a sértett vad vérbeforgó tekintetével méri végig. „Biztosan megvet, hogy én nem olyan lány vagyok...”

Az út hazáig, noha szemernyit sem engedett a fel-feltámadó szélről egyre gonoszabbul csipkedő fagy, most mintha mégis elviselhetőbb lett volna. „Jó volt ez a kávé meg a kevert... a hideg is tűrhetőbb tőle...” – vélekedett Fruzsina, s ahogy a sarki közértet maga mögött hagyta, különös kényszert érzett, hogy visszaforduljon. A reggelinél alig maradt vaj, tejet is venni kellett. De... mégsem ez térítette vissza. Korábban is gondolta, s most a jólfésült szoknyapecér megerősítette a véleményét, hogy nem kellene a presszóba járnia. Ez a heti két-három alkalom lassacskán amúgy is áthágta az Adél nénitől kapott konyhapénz kereteit. Erzsike adott volna hitelt, de a tartozástól, Borcsa mama tárkosi példálózásainak hatására, irtózott. Arra jutott, hogy olcsóbb is, kényelmesebb is, ha a lakásban elrejt magának egy kis itókát. A tej és a vaj mellé berakott a szatyorba egy két decis laposüveget. Vanília likőr volt benne.

Fruzsina néhány napig nem nézett be a Révai Nagy Lexikon XVI. kötete mögé. Oda, a polc mélyére rejtette a flaskát. Néha ugyan kedve támadt, hogy letekerje a csavaros pléhkupakot, de a fel-feltámadó gondolatok visszatartották. „Mi történhetett Szaxival? Mi lehet vele?” Egyre másra szötte a terveket, hogy is

férkőzhetne Ádám anyja közelébe. Ki más, ha nem az anyja tudja, hogyan maradhatott távol a temetésről. A Várdai mama nem ismeri őt, soha sem látták egymást. „Mi lenne, ha bejelentkeznék ének korrepetálásra?” Hosszú napokig érlelte az ötletet, gyűjtötte a lelkiert, forgatta-cifrázta az elgondolást. Fantáziaképet festgetett: maga elé képzelte a találkozás jelenetét, megpróbált képzeletbeli portrét rajzolni az énektanárnőről. Könnyebb lett volna, ha a temetésen a gyászfátyol nem rejteti el az arcát. Megfordult a fejében, hogy tanácsot kér Adél nénitől, de tudta, hogy a néni eltántorítaná a találkozástól. Féltene, nehogy újabb kíméletlen taszítást kapjon a Várdai családtól.

Fruzsina gondolata tett néhány fordulatot: „Mégis csak el kellene sétálni az Ibolya presszóba. Erzsike tapasztalt, komoly asszony, együtt higgadtan kiérlelhetnék a megoldást. Ez hülyeség... el kellene mesélnem Ádámot és mindent... Nem, ez így nem megy...” Most meg Angéla jutott az eszébe. „Felhívhatnám, igaz, délelőtt nincs értelme, mert csak a délutáni vizit után lazul egy kicsit a munkája... Akkor Adél néni még nem is lesz itthon...”

A konyhai varázsszemes Orionból a déli harangszó ébresztette rá, hogy enni kellene valamit, de étvágyrontónak bizonyultak a fejében kergetőző gondolatok. Végül kezdtek lelassulni. Belesüllyedt a nagy, barna plüssfotelbe és félálomban magára húzta a plédet. Öt óra is elmúlt, s arra ébredt, hogy csikorog az ajtózár. Adél néni érkezett haza. Téli délutánon ez már estének tűnt, rásötétedett. „Na, ezt jól elsúrtam, Angélát ma már nem hívhatom fel. Majd holnap... vagy nem is telefonálok... szombat délelőtt a próbán úgyis beszélek vele...” – rendezte össze kusza szándékait és kiment a konyhába, hogy felmelegítse a tegnapról maradt csirkepaprikást.

Vacsorázgatás közben Adél néni arra lett figyelmes, hogy kis barátnője gondolatai mintha valahol a tudata mélyén örvénylenének.

–Mi van veled? Úgy kaparászol a tányérodon, mintha nem is itt lennél.

–Ó, dehogy! – tiltakozott, pedig mint rendesen, most is szívesebben megmondta volna igazat.

–Mindegy, ismertek annyira, hogy észreveszem a változást.

–Tulajdonképpen semmi sem változott.

–Tulajdonképpen... tulajdonképpen... Nem is lennék színházi ember, ha nem találnám ki a szavak értelmét. Azt mondd, hogy tulajdonképpen...

Fruzsina belátta, hogy Adél nénitől sakkot kapott. „Talán mégis megmondom neki...”

–Jól van. Mielőtt mattot adsz, elmondom, mit tervezek, pedig képzem, mit fogsz rá mondani.

–Ne bonyolítsd, ki vele.

–Először tudd meg, hogy elmentem a temetésre. Várdai-Kiss Géza temetésére.

–Rendes tőled. Persze tudom, miért mentél...

–Jól gondolod. Ádám miatt. De nem hittem, hogy éppen ő nem akar elbúcsúzni az apjától.

–Komolyan mondd? Nem volt ott a temetőben vagy csak nem láttad?

–Nem, nem. Nem jött el... Mert akkor az édesanyja mellett állt volna a ravatalnál. Én meg egészen közel merészkedtem. Tudtam, hogy az anyja nem ismer fel. Soha nem is látott.

–És ha ott lett volna a te Ádámod, akkor... Szóval mit kartál tőle? Csak nem képzeled...

–Semmit sem képzek. Nem is akartam beszélni vele. Csak látni akartam.

–Ostobaságot beszélsz, gyermekem. Ha észrevett volna...

–Úgy öltöztem, úgy betekertem magamat egy fekete kendőbe, hogy még te se ismertél volna rám.

Mély csend következett. Mintha fejében a néni most magányos, belső utazást tett volna: keresgélte a választ, miért maradt távol a fiú és mégis mit akarhatott ez az eszetlen lány... A percnyi hallgatás Fruzsínának is jó szolgálatot tett. Lelkierőt gyűjtött, hogy kacifántos elképzelését előadja.

–Gondolkozzunk csak. Mi történhetett, hogy nem volt ott? – szakította meg a némaságot az asszony.

–Látod, Adél néni, éppen ezt kérdelem én is, de nem találom a választ. Tudom, hogy a tárkosi ügyünk miatt Ádám elég sokáig haragudott az anyjára... vagy inkább csak neheztelt rá, de az apját szerette, tisztelte. De valamilyen ellentét őket is szembeállította egymással. Ha jól emlékszem, Szaxi kamaszkorában néha megmondta a magáét a fater szovjetimádatáról. De ez azért nem lehetett annyira komoly... Most meg ő is a Szovjetunióba költözött.

–Igen, oda költözött. Egy lány miatt.

Sötét felhő úszott át Fruzsina arcán.

–Nincs igazad, nem a lány miatt... Szaxit a litván zene izgatta. Én ezt jobban tudom...

–Jól van. Akkor meg valami baja esett.

–Hááát... Bevallom, nénikém, bennem már a temetés előtt fura érzés motoszkált... Meg nem mondom, pontosan mit éreztem, de olyasmit, hogy Ádám bajba került. És tessék, nem is jött a temetésre. Ádám nem olyan ember...

–Lassacskán tíz éve, hogy elvált az utatok. Hidd el, jó is, hogy nem találkoztatok. Hogy is mondjam? Nem szabad bolygatni... Semmi szükség újabb viharra. A te Ádámod már nem a te Ádámod. Bele kell törődni. Előbb-utóbb te is révbe érsz. Meglátod.

–A helyedben, drága Adél néni, én is ezt mondanám. De én nem a helyedben vagyok. Arról azért megnyugtatlak, hogy Szaxi életébe nem szólnék bele. Nem is tudnék... De ahhoz csak jogom van, hogy aggódjak érte?

–Erre meg mit mondjak? Mit mondhatok? – nézett maga elé elbizonytalanodva a néni. –Persze fogalmad sincs róla, mi a csudáért kellene aggódnod.

–Csak azt, hogy kiért... Tudni szeretném, mi történt vele.

–Hogy akarod megtudni?

–Az anyjától.

Adél néni megdöbbent.

–Megörültél, te lány? Ha nem ismerném a régi esetet... Ha nem tudnám, hogy épp a szerelmed anyja akart mindenáron elszakítani egymástól benneteket... Amúgy meg hogy képzeled: csak úgy beállítasz hozzá a gyász heteiben és a fiáról faggatod?

–Nem így gondoltam. Kitaláltam valamit.

–Látom, makacskodsz. Mit forraltál ki?

Fruzsina nagyot nyelt, aztán mély lélegzetet vett.

–Bejelentkezem nála éneket tanulni. Magánórákra, megváltoztatott néven. Pár héttel a temetés után talán már vállal korrepetálást. Van egy kis összespórolt pénzem még abból az időből, amikor Ádámot meg akartam lepni egy új szaxofonnal. Ha bejutok Várdainéhez, majdcsak kiokoskodom, hogy faggassam ki a fiáról. Legalább megtudom, hogy él-e...

–Ekkora bolond is csak te lehetsz, gyermekem. Sürgősen verd ki a fejedből az kelekótya haditervedet. Nem tudom eldönteni, hogy ostoba liba lehetsz... vagy csak naiv...

–Mondtam én, hogy nincs értelme erről veled beszélni,

–Ha nincs szükséged a véleményemre, akkor valóban feleslegesen szóltál a badar ötletedről – replikázott tőle szokatlan hévvel a néni. Fruzsina így még nem hallotta őt, de most a bazedovos tünet, a kidülledt szem és a ziháló légzés nyomatékot adott a sértett asszony szavainak.

–Ne haragudj rám, rosszul fejeztem ki magam. Úgy akarom mondani, hogy talán valóban nincs értelme ennek az énekórának...

Adél néni megnyugodott, de lehet, hogy csak nyugalmat erőltetett magára. Nem kapkodta el a választ. Tartott tőle, hogy meghitt kapcsolatukban törést okoz ez a beszélgetés. Legalább tízig számolt, mire újra megszólalt:

–Ide figyelj, te ostoba szerelmes liba. Látom, ezt az Ádámot nem vagy képes kitakarítani a lelkedből, de akkor is elmondom, miért tartom örültségnek az ének korrepetálást. Jól figyelj! Ismerlek annyira, hogy tudom, hazudozni képtelen lennél. Inkább lenyelnél egy varangyos békát, minthogy a szerelmed anyjánál Nemecek Lujzika néven jelentkez be.

–Hááát...

–Semmi hát! Hallgass végig. Tudnod kell, hogy Várdainé Kovács Mária nem fogad csak úgy, az utcáról besétáló növendéket. A színházban is mindenki tudja, hogy ha egy kezdő színésznőcske, miután feliratkozik nála, hónapokig toporog a várólistán, mire bejut hozzá skálázni. És ez még nem minden. Ne képzeld, hogy beat zenekarok számára is hajlandó énekest idomítani. Így aztán ha valamilyen csodával mégis a színe elé kerülnél, ha tetszik, ha nem, hazudnod kellene. Ki kellene találnod egy mesét, miért akarsz operett énekesnő lenni. Nem sok ez egy kicsit?

Fruzsina lehorgasztott fejjel, szótlánul hallgatta pártfogója érvelését, az eleve kudarcra kárhoztatott terv kemény kontráját. Megint súlyos csend lett, most mégsem kínos hallgatás feszült ki közbük. Fruzsínának ez alkalmat teremtett, hogy tudatát megtisztíthassa a gondolatok zűrzavarától. Tekintete mereven követte a falóra másodperc mutatójának döccenéseit, ám amit az a számlapon a 9-eshez ért, a búcsúban vásárolt, olcsó gyűrűjének kövével vetekedő, csillogó könnycsepp hullott a kardigánjára.

–Ne sírj kislányom. Fogadd el a hétköznapi valóságot olyannak, amilyen.

–Mindent megértettem, amit mondtál, és igazad is van. Ezekre nem gondoltam... Meg nem is tudtam. Mégis tudnom kell, hogy mi történt Ádámmal.

Ebben a pecben ha Fruzsina Adél néni szemébe pillant, észrevette volna, hogy az asszony jótéteményre készül, amit szavakba is formált:

–Jól van, de ne faggatózz. Megigérem, hogy választ kapsz, de ennek ára van.

A lány kikerekedett szemmel nézett a néni még mindig dülledt szempárjába.

–Megtudom, miért nem volt a temetésen a te Ádámod. Megtudom, mi van vele. Te pedig megigéred, hogy a folytonos siráncokozás helyett magaddal is törődsz. Ugye emlékszel, tanulni akartál? Felvételizni...

–Te tudsz valamit Ádámról...

–Még nem tudok... de még egyszer kérlek, ne faggass.

2.

A két nőnek – s ez talán az „öröklött” anya-lány viszonyból fakadt – közös szenvedélye alakult: szerettek egymásnak jóleső meglepetéseket szerezni. Ez néha jelentéktelen ajándékozás volt, máskor egy kedvenc étel készítése. Előfordult, hogy Fruzsina az Operába vett jegyet, Adél néni pedig amerikai rokonnal megáldott színésznél intézett kis barátnőjének egy Buddy Holly-lemezt. A „Holly In The Hills” kislemezre régóta fájt a foga, ám ennek okát még a néni előtt is titkolta: a 22 éves amerikai rock-énekes halálhírét az ötvenkilences februári napokban Ádámmal együtt hallották az Amerika Hangja műsorán. Ádám később szaxofonon játszott néhány számát.

Fruzsina ezúttal merőben másféle meglepetésre készült. Eltitkolta Adél néni előtt, hogy jelentkezett az óvónőképzőbe és már túl is van a felvételi vizsgán. A felvételiket a dolgozók esti-levelező tagozatán ilyenkor, a téli szünetben tartották. Türelmetlenül várta az értesítést. Ha a folyosóról behallatszott a postás csoszogása, egyik lábáról a másikra állva toporgott az előszobában. Ha megjön a papír, gondolta, bármilyen nehezére esik, megvárja vele Adél nénit, hadd bontsa fel ő, hadd legyen számára kedves meglepetés, hogy nem csak ígérte, de tartotta is a szavát. Tanulni fog, óvónő lesz.

A néni is megtette a magáét, hogy meglephesse Fruzsínát az Ádámról szóló hírral. A két meglepetés-szerző tehát ha úgy tetszik, versenyt futott egymással. Adél néni ért előbb célba. Emlékezetes vitájuk óta alig múlt el egy hét, péntek este hozhatta a hírt.

–Megnyugodhatsz, Ádám él és kiváló egészségnek örvend. Ennyi elég?

Fruzsina egyetlen szökkenéssel barátnője nyakába ugrott és ahol érte, csókolgatta az arcát, orrát, homlokát.

–Mondjál többet... sokkal többet. Honnan tudod? Miért nem jött a temetésre? Tényleg semmi baja? Mesélj, mesélj, mesélj.

–Ha hiszed, ha nem, tőled vettem az ötletet. Várdainé énekóráiról, amikor említetted, eszembe jutott, hogy két kis színésznőnk is jár hozzá. Megtudtam, hogy Kőházy Vica épp a héten lesz, illetve azóta már volt is nála korrepetáláson. Tudod, közeleg az új darab bemutatója... Leültem Vicuskával a büfében és megkértem, érdeklődj már meg a tanárnőtől, hogy miért nem volt a fia a temetésen. Rólad természetesen hallgattam. Megigérte, hogy olyan ürüggyel kérezi ki Mária asszonyt, mintha egy színházi pletykát szeretne helyretenni.

–És...?

–És annyi történt, hogy Ádám a litvániai hóvihar miatt későn ért Moszkvába és lekérte az esti MALÉV-gépet.

–Ezek szerint visszament Litvániába.

–Na látod, most leplek csak meg igazán. Nem ment vissza. Itt maradt Pesten.

Fruzsina megremegett, testén forróság ömlött szét. Már-már újabb ölelgetéssel ostromolta a nénit, de ő megelőzte a felesleges örömkítőrést:

–A másnapi repülővel érkezett. Már csak a befalazott urnafalnál búcsúzhatott az apjától. Aztán még vagy két napig maradt. Találkozott egy-két zenész barátjával, utána sürgősen visszarepült abba a furcsa nevű litván városba. Szombaton már a szimfonikus zenekarának a bemutatkozó hangversenyén vezényelt.

–Értem. Ezek szerint beteljesült az álma. Biztosan élvezi a munkáját. Gyermeke is lehet már... – rebegte el halk kommentárját Fruzsina. Adél néni végre megnyugvást olvasott le az arcáról.

–Ennyit és egy szóval sem többet tudott meg Vicuska. Ez elég is, hogy megnyugodj. Nincs semmi baja a te Szaxidnak. Ugye most már magadhoz térsz? És ne haragudj meg, ha mondok még valamit: legfőbb ideje, hogy abbahagyd a sebeid nyalogatását.

–Köszönöm, aranyos vagy és ugyan már, hogy haragudhatnék...Tudom, hogy jót akarsz nekem.

–Akkor most életre fel, kislány!

Fruzsina érezte, hogy a néni komoly fogadalomra vár. "De mit ígérhetek neki? Hogy elfelejtem Ádámot? Az lehetetlen... Jöhetne végre a felvételi értesítő. Az megnyugtatóna."

3.

A levélre újabb hétig kellett várni. Az öreg postás most is korareggel csoszogott át a lépcsőházon. A borítékon a feladó, az óvónőképző tanulmányi osztály bélyegzője órákig kacérkodott Fruzsinaival. Ellenállt a kísértésnek, hogy feltépje. Nem lehetett kétséges, hogy a levélben az áll, amire ő is, Adél néni is vár: fevették. Hogy is lehetne másként? Az órák múlásával mégis egyre erősödő késztetést érzett. Kezét mágnesként vonzotta a boríték. Ellenállt a kísértésnek, nem akarta megszakítani a kölcsönös meglepetések sorozatát. Visszatette a lezárt borítékot az előszobai telefon asztalkára. Hadd vegye észre a néni, ha belép a lakásba.

Mindenféle háztartási pizsmogással igyekezett csitítani a kíváncsiságát. Szórakozottságában másodszor is felporszívózta a szobáját, aztán bele-beleolvasott a Karenyna Annába, s hiába szenvedélyes könyvmoly volt, most a regény sem kötötte le. A fotel karfájára csapta a kötetet, kiszaladt az előszobába, felkapta a levelet és türelmetlenül felszaggatta a borítékot és kicibálta a kétrét hajott papirost. A szeme az írógépelte sorokon haladt, s a látását ködbe borította a felismerés. Az első két szó után abba is hagyhatta volna az olvasást: „Sajnálattal értesítjük...” Mégis erőt vett magán, dühén felülkerekedett a kíváncsiság. Tudni akarta, min sajnálkozik a tanulmányi osztály. Találón gyanította, hogy az elutasítást közlik. Az okára is ráakadt: „... túljelentkezés... helyhiány ...” Annak rendje-módja szerint ott állt a kegyes vigasz, miszerint jövőre újra próbálkozhat.

Végtagjaiból kifutott az erő, ernyedten végigdőlt a kanapén. Magára terítette a frottír fürdőköpenyt, mégis fázott. „Megint egy csapás ...” – gondolta csüggedten. Felült, újra elővette az dohányzóasztalra odavetett levelet, beleolvasott, aztán mintha a papírlapon akarna bosszút állni, miszlikre tépdeste az értesítést. „Ezzel aztán nem fogok eldicsekedni. Szerencsére Adél néni nem is sejti, hogy felvételiztem. Nincs meglepetés...” – Kiszaladt a konyhába a szemetes vödörhöz és borítékostól úgy behajította az összetépett levelet, hogy a fecnikből a konyhakőre is jutott. Szomorúságán felülkerekedett a kudarc érzése. Emlékezetéből, mintegy a düh ellentétéként, felcsillant a felvételi bizottság elnöke, a kerekkepű öregúr biztató

mosolya és búcsúszava: "Jól van, kedvesem." Arra is emlékezett, hogy a talizmánjától sem kért segítséget, annyira biztos volt a dolgában. Hangulata most indulatosra váltott. „Igaza van a néninek, hülye liba vagyok. Máskor, ha segítségre volt szükségem, megsimogattam a Szaxi nádját...”

Az erősödő önmarcangolás önigazolássá változott át. Aztán előre felmentette magát, amiért a polcra, a vaskos Révai mögül kivette a likőrös üveget. Adél néninek még vagy két órája maradt a színházban. „Mire hazajön, meg se érzi rajtam...” – fontolgatta, miközben türelmetlen ujjmozdulatokkal lecsavarta a kupakot. Akkorát húzott a szirupos szeszből, hogy, alig fél deci lötyögött a lapos üveg fenekén. Egy nyeletre még soha sem ivott ennyit, aztán a rosszabbik énje mögé bújt sátán tovább sarkantyúzta. Nem volt képes ellenállni. Az ital ízlett is, melegített is, vigasztalt is. A vaníliához, de még inkább a szeszhez illően édesre váltotta a lélek keserűségét. A fotel karfájáról másodszor is lesodorta a Tolsztoj-kötetet, ezért most mintha Karenyna Anna tehetne az elutasított felvételtől, az asztalra csapta a törvénytelen szerelem regényét. Egyszerre valamilyen szerepbe ültette magát, balett-mozdulatokkal a rádiós lemezjátszóra illesztett egy találomra felemelt kislemezt. Adél néni nagy kedvence, Bajazzó áriája szólalt meg. „Jobb is ez... nem kell most a szaxofon ... Nem akarok szomorú lenni” – forgott a gondolat és forgott a lemez – „Kacagj, Bajazzó”. Kiürült az üveg, emelkedett, repdesett a lélek. Őrült a szeszmalom. Sarkantyúját Fruzsina oldalába bökdöste az ördög. Már vagy harmadszor próbálta visszatenni a tűt a Leoncavallo-lemez első barázdájába, de esetlen mozdulataiból arra jutott, hogy jobban teszi, ha énekel.

–*Kacagj Bajazzó...* – dalolta önfeledt mámorban és hiába bámult az üvegre, abból már egy csepp se jutott a nyelvére, festőien ívelt ajkait hiába csücsörítette a flaska szájára. Ágaskodott benne a büszkeség, elégedetten nyugtázta, hogy milyen jól bírja az italt. „Más valaki ennyitől már rég hülye lenne” – mondta magában, aztán kedve kerekedett, hogy kiáltson egyet.

–*Piálni tudni kell, ugye óvónéni? ...ingyom bingyom... ihaj-csuhaj, ladi-ladilom, sárga liliom...*

Tekintetét körüljártatta a szobán. Tudta, hogy egyedül van a lakásban, mégis szánalmasnak érezte a vidámkodását, elszégyellte magát. Mutatóujjával esetlenül, még mindig a balettező mozdulattal megérintette az ezüstláncon nyakához símuló nádat. Visszafogottabb hangon, suttogva üzent a messzeségbe:

–*Szaxikám, hidd el, nem vagyok én részeg kurva, de néha muszáj inni...*

Választ nem kapott, pedig egyre erősebben végyta, hogy szóljon hozzá valaki.

Az antik bimbamos óra elütötte a négyet. Fruzsina agya annyira kitisztult, hogy tudta, a néni egy óra múlva itthon lesz. „Pont elég, hogy elugorjak Erzsikéhez az Ibolyába... Bekapok egy felest... Öt előtt hazaérek.” – tépelődött mintha színpadi sűgőlyukból biztatná az ördög. Meggondolta magát. Most még a trécselésnél is jobban vonzza az ital. A presszónál közelebbinek ígérkezett a kisbolt. Ha fejecskéjében a már benyakalt kétdecitől nem pörgött volna motolla, kétszer is megfontolja az italvásárlást abban az üzletben, ahol Adél néni is meg-megfordul. De a szesz feloldotta a logika és az óvatosság fékjét. Hipp-hopp átszaladt a boltba, aztán megint itthon termett, természetesen az újabb kétdecissel. Erre csak egy pici ajakcsűcsörítést szánt, s a majdnem teli laposűveg őrzését megint a Révai Nagylexikonra bízta. Maradék éberségével érezte, hogy baj lenne, ha úgy istenigazából kedvére meghúzná.

Adél néni majdnem pontosan ötkor csengetett. Fruzsina a tükörbe pillantott. Megrémült a látványtól: mintha ismeretlen utcalány nézett volna vissza rá. Összekapta magát, nehogy viselkedése elárulja.

Már a zárnál, a kilincsnél gyanút ébresztett a hazaérkező asszonyban Fruzsina ügyetlenkedő matatása, lelassult mozdulatai és a szokatlan locsogás

–Nyitom már, nyitom drága, jó Adél néni...

Az életében sok mindent látott, egykori kocsmatöltelék élettársának mozdulataira, torzult arcának grimaszaira utálattal emlékező nő már akkor gyanította, mi lehet Fruzsinaival, ahogy az előszobában az még csak mögötte botorkált. A konyhaajtónál hátrafordult és szigorú tekintettel a lány szeme közé nézett. Tenyéryi távolság sem volt a két orr között, s a diagnózis felállításához ez a látvány és a hallás mellé felkínálta a harmadik dimenziót, a szaglást is. A csalhatatlan szimat, az italgyűlölő asszony kifinomult radarja azonnal jelzett.

–*Fruzsina, te részeg vagy.*

–*Ó, nem annyira...*

–*Hogy-hogy nem annyira? Ömlik belőled a bűdös alkohol. Jól ismerem én ezt a rohadt acetonos, savanyú bűzt.* – A néni szeme kidűlledt. Azelőtt, ha nagyritkán rajtakapta, vagy csak gyanította, hogy ihatott valamit, arcáról lehervadt a mosoly. Korábban is szóvá tette az ilyesmit, de most, a lány kétséget kizáró állapotán feldűhűdött.

Az alkohol felfűtötte Fruzsínát, megoldotta a nyelvét és a tisztelet fékjeit.

–A likőr nem is bűdös... Még ha pálinkát ittam volna... – Különben is akkor fogok inni, amikor én akarok. Most is én akartam. Nekem ne mondja meg senki, hogy mikor akarjak...

Adél néni elképedt.

–Azt mondd, hogy senki... – suttogta elfúló hangon, de most már erőltetett nyugalommal. Folytatni akarta a mondatot, s mintha százzárral küszködne, zavar és döbbenet uralkodott el rajta. Fruzsina replikázása lesújtotta. Csak ismételte magát: *– Senki... szóval neked én senki vagyok... senki...*

Fruzsina mintha észre se vette volna, vagy talán nem is figyelt fel a szelid, jószágosan anyáskodó barátnő csalódott hangjára. Ködösülő agya visszakozni sem hagyta.

–Azt hiszed, könnyű visszatartani magamat? ... Ezután is akkor iszom meg egy pohár likőrt, ha éppen olyan a kedvem... Ez az én dolgom... Vedd tudomásul!

Fruzsina szaggatott mondatai végül szófoszlányokká rongyolódtak, de arra még futotta az erejéből, hogy imbolyogva elinduljon a szoba felé. A néni dermedten nézett utána, s csak arra rezzent össze, ahogy Fruzsina lapos üveggel a kezében visszajött. Az üveg nyitva tátongott, mert amint a lexikon mögül elővette, letekerte a kupakot és mohón meghúzta. Félig maradt benne ital.

Adél néni felpattant a székből és dühös anyatigrisként ugrott a lány felé. Jobb öklével vaktában csapkodott az üveget markoló kéz felé, ám hogy nem találta el, a bal tenyér élét célozta az ellenséges tárgyra. Böszén hadakozott, pusztító csapásait az élete nagy bánatát okozó alkoholra mérte. Amit évekkal ezelőtt nem tehetett meg a részeges élettársával, most megtette. Fröccsent a szirupos-ragacsos, fehér folyadék és tócsaként szétömlött a konyha kövén. Az üvegszilánkok tört fénnel verték vissza a mennyezetről lelógó 40-es égő sápadt sugarát.

Olyan csend lett, hogy az felért egy üvöltéssel. A néni nedves konyharuhába gyavarta sajgó tenyerét. Fruzsina ázott rongyként, ernyedten huppant le a székre. A békés hangulatú, takaros kis konyha polgárháborús pusztítás romhalmaza lett. Ha erejéből még futja, talán bocsánatkérésre szánja magát. Homályosan érezte, hogy bocsánatot kell kérnie, de most bután, révetegen bámult maga elé, mintha nem is ő bántotta volna meg jóakaróját, hanem őt sértették volna a néni szitkai. A reggelizésből az asztalon maradt morzsák kötötték le a figyelmét, tompult tekintettel Adél néni mozdulatait követte. A köd mögül fel-felvillanó tudata bizatatta, hogy fel

kellene sepregeti az üvegcserepeket. De mire a gyatra szándékból cselekvés lehetett volna, a partfis alatt a pléhlapáton ott recsegett az üveg. A néni szótlanul takarította indulatának cserepeit.

Fruzsina lomhán feltápáskodott, bábult fejében megmaradt fikarcnyi önuralmával a szobájába támolygott. Mielőtt behúzta maga mögött az ajtót, még hallotta a néni már visszafogottan indulatos beszédét:

–Ez legyen az utolsó, hogy ebben a lakásban ittál. Ha még egyszer, csak egyetlen egyszer megtörténik... fel is út, le is út, gyermekem...

Koponyáját belülről ördögfalka kalapálta. Mintha a tegnap még itatra biztató ördög mára a fiait küldte volna az agyába. Fruzsina szeme előtt lila és sárga karikák forogtak spirálban. Nem tudta eldönteni, hogy a fejét vagy inkább a gyomrát fájlalja. Máskor is átélte, hogy a szégyenérzet a másnaposság undorító tüneteinek is kínzóbb. Restelkedett önmaga előtt is, ám édesanyja barátnője szemébe aligha tudott volna ugyanúgy belenézni, mint azelőtt. Este, még azzal a szándékkal szédült be az ágyba, hogy korán kel, elfut a boltba friss zsemléért és sültszalonnás rántottával engeszteli ki Adél nénit... és természetesen bocsánatot kér. Igenám, de leragadt a szeme, s az ágy úgy megpördült vele, mintha alatta indította volna be a körhintát a néni kihajított céllövöldés Tiborja. A kába látomás elnyomta az engesztelő szándékot, belső ébresztő óráján képtelen volt beigazítani a mutatót. Arra ébredt, hogy a lakás ajtajában csikorog a kulcs: Adél néni ment munkába... rántotta és bocsánatkérés nélkül.

Fruzsina keserves állapotán a zuhanyrózsból a testére záporozó hűs víz sem sokat enyhített. „Piszkosul kiütöttem magamat” – idézte fel undorral a tegnap délutánt. Viszolygásba büntudat keveredett. Magára ráncigálta a fregolin felejtett világoskék melegítőjét, utána a tornacipőjébe bújt. Hallotta a tegnap óta mögötte kullogó ördög alattomos tanácsát arról a bizonyos kutyaharapásról... A másnapos gyomorba erővel kellett leküldenie egy fél szelet zsíroskenyeret. Azt is csak azért, hogy ne éhgyomorra kelljen innia.

Átbaktatott az Ibolyába. „Többet soha...” – fogadkozott, mielőtt a presszó köszöbét átlépte. Fogadkozott, hogy a pincérnővel nem beszél a tegnap itt kezdődött ivászat folytatásáról. Akkor sem említi, ha Erzsike a vendéglátás harmadosztályú kápolnájának gyóntató papjaként tucattal hall ilyesféle történeteket. A presszóba

lépve észrevette, hogy ma a szabadnapos Erzsike helyett a pult mögül Déneske szolgálja ki a még csak lézengő délelőtti vendégekört.

–*A szokásosat, drága Fruzsina?* – tette fel a törzsvendégnek kijáró kérdést az öregedő bárfiú. Válaszra se várva az ezüstös kiöntő dugóban végződő literes butélia után nyúlt.

–*Nem, nem, Déneske. Csak háromcentes konyakot kérek egy duplába.*

–*Igenis, a vendég kérése parancs* – felelte hercien a rutinos csáringer, aztán hosszasan a vendégre meredt: – *Már ne vegye rossz néven, ha megkérdem: nem beteg?*

–*Betegnek látszom?*

–*Hogy is mondjam... A szemecskéje piros, mint a húsvéti nyuszié és...* – most közelebb hajolt a lányhoz, hogy csak ő hallja – *... És... már bocsásson meg, de az arca olyan, mint a kétszer kihányt körtebefőtt.*

Fruzsina savanyú, erőltetett mosollyal nyugtázta az italmérés mesterének legkevésbé sem válogatós hasonlatát, amit ő maga a „visszaköszönt almakompót” szövegváltozatában ismert. Asztalhoz sem ült, a bárpultnál borította a kávéjába a gyűszűnyi konyakot. A kiadósabb beszélgetéshez ereje sem, hangulata sem volt. Mindössze két kortyra szabta az ördögi infúziót, a másnaposság terápiáját.

Ahogy jött, ugyanúgy őzsökkenésekkel indult haza. Aki ebben a koratavaszi hóolvadásban a kis tócsákat ugrándoza kerülgető huszonnégy éves gyönyörű lányt látta, azt hihette, hogy a tavasztündér mesefigurája kelt életre az óbudai utcákon. De ha a tüzetesebb megfigyelő talajközeli gondolatokkal nézett utána, legfeljebb azt hihette, hogy egy jóalakú sportoló lány délelőtti edzését látja. Most, hogy a konyak helyrebillentette az egyensúlyát, ő maga is üdébbnek látta a világot.

4.

Fruzsina szorongva várta az estét. Aggodalmát a reggeli konyakos kávé sem oldotta. Ha Adél néni tegnap kiabált volna rá, nem érezné magát ennyire letaglózottnak. De nem kiabált, csak ingerült, keserű szavai korbácsolták a lelket, lelkiismeretét. A vajszívű asszony azelőtt soha sem kiabált. Azért is lehetett így, mert akadt az életében olyan ember, és ilyen lehetett Tibor, az élettársa, aki képes volt a szelíd asszonyt a közömbösség durva szövetével elszigetelni magától. Fruzsina lelke, ez az érzékeny szeizmográf földrengésnek fogta fel a néni csalódást, szívfájdalmat rejtő lefojtott beszédét. Az órák múltával egyre jobban feszítette a

szégyenérzet és erősödő késztetés hajtotta: tenni kell valamit, ami fordulópontot teremt az életében.

A néni ultimátumával nem lehetett semmi baja, hiszen az ilyen vad ivás, a förtelmes részegség először fordult elő vele. „Persze mégsem először voltam piás!” – tette helyre magát Fruzsina. Felidézte, hogy az első becsípés a tavalyelőtti karácsonyon történt, amikor a negyedik emeleti Csónakos úr idetolta a képét. Emlékezetének filmtárából kiugrott a gyér hajzatával is jólfésültnek mondható, halálosan unalmas ember széptevése, majd a szemetesbe gyúrt rózsacsokor jelenete.

Megsejtette, mit kell tennie.

A konyhaszekrény oldalán szegre akasztott kicsi tükör megnyugtató választ adott: arcán, szemén már nyoma sem volt a tegnapi likőrözésnek. A méregerősre főzött délutáni kávé talpra állította és a forró húsleves is a testi-lelki feltápáskodást segítette. Már csupán azt kellett kiagyalnia, miként fordíthatná termőre az iménti emlékképekből szárba szökkenő elgondolást.

Péntek este lévén Fruzsina tudta, hogy a színházban ma tartják az új darab ősbemutatóját, és ennyi közös évük, meg a kellékraktár menedékében leélt esztendő tapasztalata súgta neki, hogy Adél néni későn tér haza. Tudta ezt annak dacára, hogy a kettejük fölött átvonult esti viharban szót se váltottak róla. A néni most először nem hívta meg őt a premierre.

Az óbudai panelházban töltött évek során Fruzsina akarva-akaratlan megismerte a szomszédok, lakótársak életritmusát. Ha reggel tejért, kenyérért szaladt ki a házból, látta, kik indulnak munkába hét óra körül. Ezek voltak a hivatalnokok és a pedagógusok, na meg az iskolások. Ha alkonyatkor indult valahová, a hazatérők délutáni órarendjét ismerhette meg. Adél néni háztartási alkalmazottjának, mert mi más volt Fruzsina, mint hátébé, szóval az állandóan itthon lévő „kiscseléd” ismeretei vetekedtek a házmesterével. Nála többet legfeljebb csak az ablakokból kikönyöklő nyugdíjas nénik tudhattak a lakóközösségről.

„Öt óra tíz ... Csónakos Zsigmond mindjárt érkezik...” – számítgatta Fruzsina, s hogy tervéhez indítólökést adjon, továbbgondolta a dolgot: „Miért ne mosogatnék ezentúl a negyediken ... Mostantól én választom ki, hogy kinek a házikuplerájában leszek kurva ...”

Magára kapta a télikabátját. Tévedhetetlenül tudta, hogy ha most kísétál a házból, s nem az Ibolya felé veszi útját, akkor az utcán összefut, mondhatnánk, véletlenül az özvegy minisztériumi revizorral.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

1.

Ezen a napon ébredt rá Ádám, hogy felnőtté érett. Önámítások, illúziók porladtak el: tudatosult benne, hogy a nagykorúság paraméterei között nem meghatározó az első szerelem, a mégoly viharos első szerelem sem az. A gimnáziumi érettségi sem a férfivá érést tette befejezetté, de még a summa cum laude művészdiploma sem több, mint mondjuk ígéretes belépőcédula a hivatás világába. Ilyen-olyan gyorsítók, például az utóbbi hét száguldó fordulatai, a seremetyevói vészhelyzet, Pesten apja szellemi hagyatékának átvétele és a most a litván Drąsukalnisban rá váró bemutatkozó hangverseny tette őt igazán felnőtté.

Dermesztő hideg telepedett szombat este az északi városra. A litván zimankó a húsz alá is csúszkáló minuszokkal elvégre csak az enyhébb telekkel kényeztetett magyart ijesztgette. Pár napja még a télies Pesten rőtta az utcákat, itt meg még csak a második drąsukalniszi tél tudatosította benne, hogy jobb ha mielőbb békét köt a balti ország teleivel. „Ez könnyebben megy majd, mint megkedvelni a seremetyevóihoz hasonló csomagrevíziókat, a gyanúsítgatást és a hasonló szovjet egzotikumokat” – gondolta Ádám. Hitt benne, hogy a cudar éghajlat és a keménykötésű emberek lakta szamogit régió mégis embersugározta meleggel öleli őt magához. Nagyritkán mégis igaztalan érzése támadt. Úgy vélte, hogy száműzetésben él, azután helyreigazította magát: micsoda száműzetés az, amire az ember önszántából indul és még élvezi is?

A drąsukalniszi kultúrház színháztermében a viszontszeretetet kellett bizonyítania. Belülről fakadó kényszer hajtotta, hogy tehetségét, művészi ambícióját, az alkotóvágyat megossza ezekkel a jóra való emberekkel. Másfél év hónapjai érlelték a gyümölcsöt. A zsigereikből fakadó, ősi zenei tehetséggel megáldott muzsikusból olyan szimfonikus kamarazenekart mutathatott be ma este, amely kisebb repertoár-bővítéssel már a Litván SzSzk más hangversenytermeiben is jó fogadtatásra találna. Ádám csak most ébredt rá, micsoda tartalékokkal szövögeti a nagyratörő terveket: apja ajándékai, a Bartók-, Liszt-, Kálmán- és Huszka-darabok kottái még érintetlenek... De itt, ezen a hideg téli napon, a teltházas kulturteremben

olyan debütálásra kellett készülnie, amely nem csak erre az estére fűti fel a kíváncsian várakozó helybéli közönséget. Lássuk, mire képes ez a magyar!

Lámpalázát Ádám aligha tudta volna palástolni, ha a koncert előtt másfél órával be nem csap a mennykő. A nyakkendők kiválasztását hagyatta vele abba az élesen csilingelő telefon. „Leningrádot kapcsolom – hallotta a központos gépies hangját, s mindjárt utána Lina szólal meg:

–Ne haragudj rám, Ádám, nem tudok ott lenni a koncerten. Itt kellett maradnom... Majd megmagyarázom.

Ádám elsápadt, de még a pánik kitörése előtt, s ennek az érzésnek már a sikert segítő lámpalázhoz semmi köze nem volt, Lina folytatta:

–Ott lesz neked Elena... Tudod, a gordonkás növendékem. Annyit gyakoroltam vele ezeket a darabokat, hogy biztonsággal beugrik helyettem. Nem csalódsz benne, Ádám. Ő legalább átesik a tűzkeresztségen.

Ádám hátán végigfutott a hideg, noha a vészhelyzetben neki is Elena jutott az eszébe. „Mi történt Linával? Mi olyan fontos Leningrádban? Miért gyakoroltatta Elenával jóelőre a zenekari darabokat? Előre tudta...?” Kérdések, kérdések és kérdések özönlöttek, de töprengésre nem volt idő.

–Jól van, Lina, nem tudom, mit mondjak... Jó, most nincs más... Máris beszélek...

–Semmi dolgod. Beszéltem a kislány apjával. Elena készül, gyakorol, öltözködik... Persze amúgy is készült.

–Köszönöm... – zárta le a beszélgetést a férj. Villára dobta a kagylót és azon kapta magát, hogy lámpalázának utolsó tünete is elmúlt. Mintha rutinos karnagy lenne és élete sokadik jubileumi hangversenyére készülődne. Szeme elé egymás után beúszott apja nevével az bronz betűs urnafal, alatta a csokrok, koszorúk, mécsecsek. Láta a kettétört karmesteri pálcát a házioltáron, majd egy régi koncert élmény képe is feltűnt, s ott az apját látta a dobogón...

Elindult a tükörré jegesedett főutcán. Csúszkálva, óvatosan haladt a nem túl messzi kultúrház felé és már nem ezek a képek tolultak fel benne. A kistárcosi zenei gimnázium folyosói oszlopa mögül jött az üzenet. Kristálycsillogással egy lány szeméből érkezett a biztatás: „Nyugi Szaxi, sikerülni fog!”

A kultúrház belső folyosóján, a kulisszák mögött és a kis próbatermekben hangoló, skálázó kollégák között észrevette a hagszerét fekete műbőr tokjából

hámozgató gordonkás gimnazista lányt. Megnyugodott. Habár, fel sem ötlött benne, hogy Lina nincs itt. Egy pici idill is segítette, hogy aggodalmának még a pislákoló lángocskáját is kiolthassa. Észrevette, hogy Elena egyik kezével a hangszer nyakát markolja, ám a másik egy fiúcska kezébe simul. Az ifjú ember nem más volt, mint Ádám ígéretes klarinétos tanítványa, Lukas. Meglepő módon a látvány mégsem tette ingerültté. Ez nem ugyanaz volt, mint ami a Fruzsínához kísértetiesen hasonló Janinával annakidején megesett vele. Az akaratlanul tettenért, nyíladozó szerelem látványa inkább erőt adott. Szemével diszkréten végigsimította a párocskát, aztán hozzájuk lépett.

–Hálás vagyok, Elena, hogy helyettesítéd Linát. Tudom, hogy jól fog menni, de a Kék Duna keringőnél jól figyelj rám, van ott egy rész...

–Igen, tudom... Lina tanánő is mondta. Rendben lesz, meg tetszik látni.

A klarinétos Lukas számára nem volt utasítása, vele a zeneiskolai órákon és sok-sok zenekari próbán mindent alaposan összececsizolt. A fiúnak annál inkább akadt mondanivalója:

–Goszpogyin Adam...

–Lukas, hányszor mondjam, hogy engem itt senki se szólítson goszpogyinnak?! Csak egy kicsit vagyok idősebb nálatok.

–Szóval csak azt szeretném kérdezni, hogy ha ma jól szerepel Elena, akkor később is játszhatna a zenekarban?

Ádám átérezte a szerelmes fiú fohászkodását. Tudta, hogy a próbák, fellépések megannyi új találkozás esélyével ajándékoznák meg őket. Csakhogy számolnia kellett azzal is, hogy a bontakozó kamara zenekarban még nincs szükség két csellistára. De mielőtt felelhetett volna, belépett az ügyelő és felhangzott az első csengetés. Elhessentette magától a két emberkét és utánuk szólt:

–Később megbeszéljük...

A bizonyítás, a siker vágya a következő másfél órában a zenekar muzikusait, tanárokat, növendékeket és Ádámot a lélek mélyéig áthatotta. A zene és Ádám személyiségének varázsa tehette, hogy Bakfark Bálint sem érezhette jobban a litván udvar megbecsülését, mint most ő a zenésztársak és az elragadtatott drámsukalniszi emberek rokonszenvét. A népszerű klasszikusok, az operett részletek és az opera „slágerek” elbűvölték a közönséget. A tapsok nyomában szárnyalt az együttes. Ádám úgy találta, hogy a mai est a legsikeresebb próbáikat is felülmúlta. Főiskolás

évei után először tapasztalta, mit jelent, ha a közönség és a zenész ugyanarra a hullámhosszra hangolódik. Bach h-moll szvitje után Ádám hátraarcot tett a közönség felé, s tekintete ismerősöket fedezett fel: a protokolláris személyiségeknek kiosztott első sorban a városi párt- és tanácsi előkelőségek között ott ült Zjenon, a zeneiskola igazgatója. Ő már az első szám után akár világhírű művészeket is megillető tapsot osztott. A mellette helyet foglaló minisztériumi alezredes aszkétikus alkatához és titkos másodállásához illően csapkodta össze a tenyerét. Ádám szeme összevillant a számára talán legfontosabb két emberével, majd a meghajlás után újra a zenekar felé fordult. Gounod-mű következett, a Faust beletzenéje, azután Fischer műve, az Alpoktól délre. A harmadik darab után az egyre hosszabb és lelkesebb taps már tüzetesebb szemlélődést is engedett. Az ifjú karnagy felfigyelt a hangszerkészítő kombájnos Anasztáz bácsira, aki tömzsi nyakát nyujtogatva minduntalan az unokáját, a klarinétos Lukast kutatta, s hogy az öreg szeme elől el ne takarja a fiút, Ádám fél lépést tett jobbra a dobogón. A Ravel Boleróját méltató tapsviharban Lukast felállásra, meghajlásra kérte.

A szünetben, apja tanácsára, Ádám elszigetelte a zenészeket a közönségtől. Maga is a színfalak mögé vonult, osztotta az elismeréseket. Volt akit vállon veregetett, másnak karmesteri kézfogás, megint másnak ölelés járt. A lányok arc- és kézcsók juttatásban részesültek, ám a szovjet etiketthez szokott fiatalabbak visolyogtak, furcsálták a kézcsókot, csak a régivágású uriasszony, a zongoratanárnő, Irmantas viszonzta jóleső mosollyal.

A koncert második részét a Kék Dunával nyitották. A karmester ezt tartotta a repetoár veszélyes pontjának. Nem úgy a zenészek, akik észrevették, hogy a Strauss-mű háromnegyedes ütemét tüstént átvette a közönség. Az összeérő vállak a dallammal együtt hullámoztak a kétszázas teremben, ahol majdnem ugyanennyien állva szorongtak, és most már-már táncoltak a faburkolatú falak mentén. Ádám rádöbbsent, hogy a zenekar minden eddiginél lendületesebb előadást produkál. Felfigyelt muzsikusainak csillogó szemére, arra, hogy a vonósok szinte blattolnak és a kották felett a közönségre mosolyognak. Hátrafordult. Láta a székekből felpattanó embereket, a keringő utolsó harmadánál már őket, s nem is csak a zenekart dirigálta. „Te jó ég! Ha ezt láthatná a fater...” – gondolta amint leengedte kezét a karmesteri pálcával, aztán felállította a zenészeket, majd egy váratlan ötlettel a beugró csellista lányhoz lépett. Homlokon csókolta, s odasúgta neki:

–*Köszönöm Elena... ragyogó voltál.* – A gesztust csak a beugrás körülményeit ismerő muzsikuskok és a kislány szülei érthették, ezért Ádám meg is bánta, hogy a köszönettel nem várta meg a kulisszák mögötti percekét.

A felforrósodott hangulatban játszották Csajkovszkij kifejezetten ilyen együttesnek komponált művét, az F-dúr nyitányt kis zenekarok számára. A hangverseny fináléja előtt a kultúrház munkatársa, a bájos műsorközlő asszonyka egyszusszra bekonferálta a két utolsó műsorszámot:

– *A mi magyar karmesterünk, Adam Vardai ajándéka következik. Kodály: Galántai táncok a magyar népzeneét reprezentálja. Utána Vardai elvtárs hangszerelésében a mi litván dalaink, a dainák csokrával zárul a bemutatkozó hangverseny.*

A koncert sikere – minden jel erre mutatott – megelőlegezte Ádám fejére a „zene drasukalniszi királyának” járó koronát. Legalábbis így mondta Zjenon Listvan igazgató, aki dübörgő taps kíséretében az oldallépcsőn szaladt fel a színpadra és elsőként lapogatta meg ifjú kollégája deltás vállát. Fehérorosz akcentusának vagy a mondókájával köszönhetően derűtséget keltett a teremben.

–*Kedves közönség, én is kérek egy kicsi tapsot...* – Hatásszünetet tartott, mint pauzát a zenében, aztán mély lélegzetet vett és nekifutott a lényegnek. – *Ezt a fiatal magyar művészt én teremtettem... Nem hat nap alatt. Egyetlen találkozás meggyőzött, hogy nyugodtan a gondjaira bízom a drasukalniszi szimfonikus zenekart. Jól tettem?* – A kérdésre zúgó taps felelt. Az igazgató folytatta: – *És ha már a születést, a zenekarunk világra jöttét ünnepeljük, legyen ez névadó is. Régióink és nemzeti kincsünk forra össze a „Šiaurės Auksas” elnevezésben.*

Amíg a közönség újabb tapshullámmal válaszolt az igazgató javaslatra, az újdonsült karnagy bizonytlankodva, széttárt karokkal keresett nyelvi támaszt. Az első sorban, talán Lina távolmaradása okán zavartan gubbasztó apósától kapta a segítséget. Linas bácsi oroszul felszólított hozzá:

–*Szévernüje Zalato...*

Most már ő is megtapsolta a direktort. Tetszett, magyarul is pompásnak találta az „Észak Aranya” nevet, ami a litván balti partok ötvenezer éves hagyatékát, a borostyánt jelentette. Most ért a tudatába, hogy ő bizony ma este itt megdicsőült. Az ilyenkor szokásos zárójelenet sem maradt el. A kultúrház filigrán adminisztrátora roskadozott a két kézzel átnyalábolt rózsacsokor terhe alatt. Ádám sejtette, hogy ennyi piros rózsáért kirámolták a kolhoz virágüzletének teljes szombati készletét. A

rózsahalmazt Ádám négy kisebb csokorra bontotta és a taps nem csillapuló mellett kiosztotta őket a négy nőnek. A beugró csellista lányka pironkodva nyúlt érte, Emílija, az első hegedűs fiatalasszony és a zongorista Irmantas mosollyal fogadta a megnyerő gesztust, de a negyedik csokornál olyan leheletfinom közjáték zajlott, amit a figyelmes szemlélő sem vehetett észre. A fagottos Janina, mielőtt az Ádám kezében hozzá közelítő csokor után nyúlt volna, majdnem csak önmagának súgta:

–*Nekem is?* – A lány ebbe a csodálkozásba a korábbi felismerését rejtette bele: Ádám valamiért nem kedveli... És most ő is kap tőle virágot...

Ádám is érzékelte a helyzetet, már amennyire a sikerlázban felfogta a halk kérdés mögötti értelmet. Mindenesetre ő már megszabadult a Janina iránti ostoba ellemszenvétől. Most azonban a hangulat, az ünneplés és megbecsülés sokféle megnyilvánulása sodorta. Azon kapta magát, hogy láthatatlan rendezői utasításra a zsibongó tömeg részeként halad és terelgetik a színpad mögött húzódó keskeny folyosón át. Olyan terembe préselték be, amit talán ötven embernek szánhattak, de most kétszer annyian tolongtak benne.

Középre tolt svédasztalon temérdek szendvics, árpazsemlére tornyozott kaviáros sonka, felvágott, félbe szelt keménytojás és sok más finom falat incselkedett a válogatott, rangos társaság kiéhezett egyedeivel. Kristály- és fajansz-tálakon édes és sós sütemények kellették magukat. Ádám szemét a mindent maga mögé utasító litván kedvenc, a két vesszőkosárból kandikáló ébenfekete rozskenyér vonzotta. Ízével másfél év óta nem tud betelni. Éhes is volt, legszívesebben semmivel és senkivel nem törődve rávetette volna magát a jóféle ízekre, ám épphogy csak tenyerébe vette az első üres tányért, érezte, hogy a könyökét valaki visszahúzza. A város egyik fontos embere, állítólag a jelen lévő legfontosabb személyiség, a drasukalnisi ideológiai titkár karolt bele. Abból, hogy két kezében egy-egy vodkás pohárka volt, Ádám teljes joggal gyaníthatta, hogy a pártideológus orosz ember, mert a litván a sört részesíti előnyben. A közeledő kupicák látványa megrémítette az italozással, főként az erős szeszekkel hadilábon álló magyart, csak hogy a főember elzárta a menekülés útját. Azonnal támadásba lendült:

–*Malagyec! Kiváló volt, Ádám elvtárs. Csak így tovább. Ezután is számíthat a támogatásunkra.*

Ádámnak ideje sem maradt, hogy válaszolhasson, máris az ujjai között érezte a poharat, ami persze vigaszul úrméretében épp a fele volt a hagyományos, szovjet

sztoqramos sztakánnak. A felszabadulás élményeként hatott, hogy az ideológus előtt ismeretlen, fontoskodó emberek tolongva sorakoztak, elterelték az elvtárs figyelmét, ő pedig óvatos mozdulattal az asztal szélére tolta, s otthelyezte az érintetlen vodkát. Valakivel jót tett: pillanat múltán a pohárka üresen meredezett a fehér damaszton. „Végre bekapok valamit” – remélte, de szándékáról most már önként tett le. Az asztal túltúlpártjáról két szempár rokonszenve sugárzott rá, s a szemekben ott bujkált a befejezetlen beszélgetés nyitott kérdése. „Igen, igen... Elena és Lukas... Mondani kell nekik valamit...” – Ezzel a szándékkal, még mielőtt elkapta volna egy újabb illetékes, hivatalos gratuláló, a szoros embergyűrűn át, könyökök között utat törve átvergődött a párocskához.

–*Na szóval... – kezdte gondolkodáshoz haladékot nyerő vontatottsággal – ...maradjunk abban, hogy te leszel az első, Elena, akivel bővítem a zenekart. De egyelőre meg kell értenetek, hogy egy ilyen kicsi kamara zenekarban nincs szükség két csellistára.*

–*Tudom – mosolyogtak a fekete bogárszemek, mint a lányka ígéretnek vagy legalábbis biztatásnak fogta volna fel a karmester szavait. Ettől Ádám új ötletre hangolódott.*

–*Amúgy pedig már most is lenne egy megoldás. Nem bánám, ha rendszeresen eljárnál a zenekari próbákra. Mit szólnál hozzá, ha a feleségem segítene neked felkészülni egy önálló műsorszámmal? Üde színfolt lenne a koncertjeinken egy csodás csellószóló zongora kísérettel.* – Ádám alighogy bejejezte a mondatot, Elena lelkesedve szólt:

–*Van is egy ilyen darab. Lina tanárnővel hónapok óta gyakoroljuk. Jövőre jelentkezem a klajpedai konzervatóriumba. Az lenne a bemutatkozó... vagyis a felvételiző darabom.*

–*Pompás. Ki vele, miről van szó.*

–*Boccherini G-dúr cselló koncertjének az Adaggiója...*

Ádám mint rendesen, ha belső hallásába akart beemelni egy-egy dallamot, befogta a fülét és próbálta felidézni a rég nem hallott Boccherinit, majd Elenához fordult:

–*Szomorú őszi hangulat... Elbűvölő muzsika, de hozzátok valami vidámabb illene – nézett hol a lányra, hol kedvelt klarinétos tanítványára. – Jó, jó ez azért csodás darab lesz. Egyszer találok nektek olyan művet is, ahol a cselló és a klarinét kettőse dominál.*

Elmosolyodtak mindhárman, végezetül Lukas megkérdezte:

–Most már ott lehet a próbákon Elena?

–De még mennyire. Mostantól kötelező.

Ádám még egy-két percig a párocskával időzött, s míg azok ezt-azt mondogattak neki, kikapcsolta agyában a jelen időt. Gyermekkora, a pesti kisiskolás emlékek törtek fel benne. Apja akkoriban sokszor mesélt neki, s a történetek hol a nagyszerű Szovjetunióról, hol a zenetörténet érdekes epizódjairól szóltak. Emlékezett a hírneves párizsi komponista és orgonaművész, Olivier Messiaen történetére. A második világháborúban francia katonaként Verdunnél német fogságba esett. A görlitzi hadifogoly táborban megtudta, hogy vele együtt egy klarinétost és egy gondonkást is fogvatartanak. Ezekre a hangszerekre ott komponált egy triót, 1941-ben még a fogságban be is mutatték. Később egy hangszerrel bővítette a darabot, amely „Kvartett az idők végezetére” címmel a huszadik századi zene egyik alapműve lett. „Hoppá, ez lesz a két gyerek számára igazi csemege...” – gondolta, de most csak ennyit mondott nekik:

–Kitaláltam nektek valamit, de ezt majd a próbán beszéljük meg.

A gratulálók elviselhető rohamától akkor sem akart menekülni, ha gyomra tájékán ördögtáncot lejtett az éhség. Mohón kapott az asztalról kacérkodó, tojáskarikákkal, sajszeletekkel, fekete és vörös kaviárpöttyöktől hemzsegő, félbevágott árpazsemle után. Mindhiába. Ezúttal vadidegen tanácsfi főméltóságok szorongatták a kezét, sőt zenerajongó asszonyaik ajkairól egy-egy csók is érkezett. A lokális előkelőségek tisztában lehettek Ádám nyelvi hiányaival, ezért a klasszikus zene iránti elragadtatásukkal most is inkább orosz tudásának szintjét emelték. És mivel valamennyien a központi hatalom szókinsét használták, képtelen volt felismerni, ki a litván és ki az orosz vagy belorusz az őt ünneplő társaságban. Szeme és a beszéd akcentusait kiszűrni igyekvő füle még nem különböztette meg a szamogiteket az oroszoktól.

A felmentés nem kimondottan váratlanul érkezett. Az asztal körül gomolygó tömegben maga is fürkészte, kutatta, hol lehet az ő vilniuszi védőszentje, a kulturális minisztériumi Ignatyij Berezov. A koncerten, akárhányszor a közönség felé fordult, látta a Dzserzsinszkij-szakállas aszkétát. Itt is egykönnyen felfedezte volna a szálfatermetű alezredest, ha az őt körülnyalábólók csak egy pillanatra is lazítottak volna a szorításon. Már azt hitte, hogy Berezov elment, nem volt ideje kívánni a

koncert végét, de az is lehet, hogy egy másik sarokban úgyszintén a helyi elvtársak fogják az őt megillető rajongó gyűrűbe a főhatóság emberét.

–*Zdrasztvujtye tavaris Adam* – ütötte meg a fülét az ismerős, dallamos, bariton. „Na ez Berezov!” Hátrafordult, és valóban ő tornyosult előtte egy szendvicsekkel roskadásig pakolt tányérral.

–*Magának hoztam, Adam. Régóta figyelem, hogy nem hagyják enni. Pedig a határtalan ünneplésnek is van határa. Az éhség a határa. Sokan nem is képzelik, hogy a karmesterség nem csak szellemi munka... Ha most mérlegre állna...*

Ádám szóhoz sem jutott, még csak nem is válaszolhatott erre a védőbeszédnek is beillő üdvözlésre, máris kapta a biztatást:

–*Egyen csak, Ádám. Nem hagyom, hogy megzavarják. Látja, ebben is védenem kell magát. Ráérünk diskurálni, ha jóllakott.*

Az elezredes fedezékében sikerült is megfékeznie a gyomrában kitörni készülő lázadást. Falatozás közben óvatos sasszéval a terem olyan sarkához araszolgattak, ahol a falak kétoldról takartak, Berezov így szemből védelhette őt a gratulációk megújuló lávakitöréseitől.

–*Beszélnünk kell a moszkvai kalandjáról, amíg egyedül lehetünk* – fogott bele az alezredes az Ádámot is leginkább izgató seremetyevói történetbe. Ádám szalvétával megtörölte a száját és az imént kapott tányért a maradék szendvicsekkel az asztal szélére akarta tenni, de Berezov intett, hogy egyen csak nyugodtan.

–*Majd én beszélek. Amit maga mondana nekem az esetről, azt én mind pontosan ismerem. Magának az előzménnyel kell tisztában lennie.*

–*Igen. Bár ahogy belegondoltam ebbe a repülőtéri ügybe, felébredt bennem a gyanú... vagyis sejtem, minek köszönhetem az egész cirkuszt...* – mondta Ádám, mielőtt jókorát harapott a szendvicsből.

–*Nem lep meg, ha kitalálta... De azért figyeljen ide: maga Budaapesten visszautasította az együttműködést a magyar elhárítással. A mi szakmánk szóhasználatában ez a megghiúsult beszerzés. Emlékszik? Akkor történt, mielőtt még az ottani szovjet követségen a barátom, Vaszilij Ivanov tanácsos kézbevette a maga ügyeit.*

–*Erre gondoltam én is* – felelte Ádám. – *Mégsem értem, hogy miért nem Pesten, a Ferihegyen találták a bőröndömben a szocialista ellenes borúrát.*

–*Naív ember! Nem is sejti, hogy a magyar és a szovjet biztonsági szervek együttműködnek?*

–Már nem csak sejtem.

–Kitalálom, hogy mit akar mondani. Azt kérdezi tőlem, hogy hol volt a védelem, amit én ígértem meg magának. Ez jár a fejében?

–Hogy is mondjam... Igen. Ott Seremetyevón a legklasszikusabb provokáció történt.

–Jól látja. Kérem, kedves Adam, érje be annyival, hogy a KGB hatalmas, ördögi gépezetében a fogaskerekek nem mindig forognak szinkronban.

–Ezek szerint ön nem is tudott erről.

–Látja, ez az... A fogaskerék sajnos a központ és köztem nem forgott szinkronban...

–És mi történt volna, ha ott a repülőtéren kihallgató helyiségben nem hagynak őrizet nélkül azzal a működő telefonnal?

–Akkor maga nem a minisztériumunk vendég lakosztályában töltötte volna az éjszakát... Kiszabadítottam volna, de csak egy-két napos késéssel. Mert végül is hozzám, mint a litvániai kulturális szféra operatív elhárításában illetékeshez került volna az ügye. Mindenesetre ilyen ügyben ezentúl aligha lesz szüksége a telefonszámokra, mert a moszkvai eset kapcsán le tudtam árnyékolni magát.

–El is felejthetem a számokat?

– A világért sem. Csak a magyar múltjának utóéletével nem lesz dolga ezentúl. Már nem kell tartania a budapesti visszautasítás ilyen durva következményeitől. Kétségtelen, hogy a bontakozó sikerei, népszerűsége is burkot vonnak maga köré, de azért... itt, a Szamogitföldön is érhetik meglepetések.

–Az éttermi beszélgetésünkből akkor mindent megértettem. Tudom, óvatosnak kell lennem.

–Említette, hogy ha kitavasodik, nyakába veszi a környék falvait. Jól teszi. Ott merülhet el igazán a litván népzene csodás világában.

–A klarinétos növendékem, Lukas apjától, a hangszerkészítő Anastától fogok elindulni...

–Rendes ember, ismerem. Nála semmitől sem kell tartania. Szamogit hazafi az öreg. Csakhogy a környezetében, mint általában az ilyenek körül, zavaros alakok is feltűnedeznek. Legyen óvatos, ismerkedjen az emberekkel is, a zenéjükkel, táncaikkal és a hangszereikkel. Ez az, amit ma értük, ezért a jóra való népségért tehet. Dolgozza fel, mentse, ápolja a népi kultúra kincseit, gyűjtse a litván muzsika borostyánjait. De ennél többet ne akarjon... Nincs itt az ideje... Még nincs...

–Nem mindig könnyű visszafogni a véleményemet...

–Na látja, Adam, uralkodnia kell magán. Ára van, s épp ez az ára, hogy a szovjet Litvániában nyugalmat és megbecsülést élvezhet... Láthatta ma este... Ja igen, és gratulálok, lenyűgöző volt a bemutatkozás. – Berezov alezredes kezét nyújtott Ádámnak, azután jelezte, hogy most már újra átadja őt a drasukalniszi embereknek. Búcsúzóul a környezet fülének szánva az üzenetet, megjegyezte:

–Az „Észak Aranya” elnevezés találó... Ha bővíteni fogja a zenekart, időben szóljon, az új hangszerek beszerzéséhez is megtaláljuk az utat.

Az állófogadásról Linas bácsi vitte haza a fekete Volgával. Ő maga hajtott, úgy látszik, a hétvégére szabadságolta a sofőrjét. Ádám nem lelkesedett az autózásért. Az est felforrósodott hangulata őt is felizzította. A zsilettmetszésű fagyban is jól esett volna a séta saját drasukalniszi lakásukig. Az após ajánlatát mégsem utasíthatta vissza. A szíves invitálás Lina szüleinek a szomszédos városban lévő házába szólt. Oda, ahol a litvániai kezdő évükben éltek.

–Úgy gondoltuk, hogy a koncert után együtt vacsorázunk. Mesélünk a sikerről Nataliának. Ja igen... az anyósod nem jöhetett el, mert tegnap óta alig tudja kiegyenesíteni a derekát.

–Akkor már csak én hiányzom...meg a vacsora készítés...

–Ne aggódj, Adam fiam, otthon is hidegvacsorával traktálunk. Nem is kellene hazamenned, ott a régi szobátok, elalhatsz benne. Holnap majd visszahozlak Drasukalnisba.

Végül is szívesen beleegyezett. Ők talán tudják, mi történt Leningrádban, hogy Lina nem érkezett haza a koncertre.

Hidegvacsora – nomen est omen – fagyos légkörben... Valahogy így minősítette lelke csendjében a Lina szüleivel töltött későesti órát. A kis hálósobában úgy talált mindent, mint volt, mielőtt Linával átköltöztek a drasukalniszi szövetkezeti lakásba. Magára maradt és meghányta-vetette az utóbbi órát. Egyetlen dologra tudott következtetni: valamit eltitkolnak előle. Linas bácsi és Natalia mama, feszélyezve érezte magát. Kedvesek, családiak voltak, mint azelőtt, a levegőben mégis vibrált a feszültség. Ádám ezt abból érezte, hogy a megszokott familiáris szívéllyességre most rátettek egy lapáttal. A lapát mégsem állt jól a kezükben. Természetellenesnek hatott az egész. Nyíltszívű embereknek tartotta őket,

olyanoknak, akiktől távol áll minden mesterkélt gesztus, de most ... most mégis... mintha lopva néztek volna a szemébe, sőt úgy tetszett, hogy a két öreg még egymás előtt is lesüti a szemét. A gyanakvás akkor ébredt fel benne, ahogy Lina távolmaradásának okáról faggatta őket. Derékfájásával Natalia asszony vánszorgott a szobájába. Még a soha el nem halasztott teázás, anyósa orosz voltának kísérője is elmaradt. Linas bácsinak sem indult meg a szava. Ádám kérdését a „nem tudom pontosan” válasszal intézte el, s egy gyors témaváltással a kulturális minisztériumi főelőadó támogatásának dícsérgetésébe fogott. Ádám összerezzent, s bár az imént Lina mentségére még azt akarta mondani, hogy „biztosan fontos oka van, hogy Leningrádban maradt”, most inkább azt mérlegelte, milyen támogatásra utalhatott az apósa. Mit tudhat a másik vilniuszi minisztérium főhivatalnokáról? Berezov melyik támogatására gondolhat? Talán Linas bácsi is...?

Ezekkel a nyitva hagyott kérdésekkel bajlódva belealudt a sikertől fárasztó nap éjszakájába.

A reggeli ébredés – vasárnap volt – mégis hozott újat. Natalia mama begyűjtötte a szamovárt, s mellette Ádám ott találta a korábban is itt töltött vasárnapok ízletes reggelijét, a kimondhatatlan nevű lasiniuočiat, aminek nem találta az egyszavas magyar megfelelőjét. Oldalassal töltött zsemlének hívta. Az apósék nem ültek asztalhoz, koránkelők lévén már megreggeliztek. Linas bácsi a nagy sötétkék teáscsuporral mégis mellé telepedett.

–Lina késő este telefonált. Akkor már a szobában voltál és talán aludtál is. Azért nem hívtunk...

–Üzent nekem?

Az após tegnap óta most először nézett a szemébe.

–Nem, nem üzent. Mondta, hogy a keddi géppel jön meg Leningrádból. Vilniuszból én hozom haza.

–Mégis mi történt vele, hogy ilyen sokára...

Linas bácsi, a talpig becsületes, nyílt tekintetű litván ember képtelen volt leplezni a zavarát.

–Nem tudom... nem tudom... találgatni meg nem akarok.

Most már Ádám is bizonytalankodva nézett. Nem tudta, mire vélni felesége hosszúra sikerült leningrádi napjait. A koncert napokkal ezelőtt volt, s ha épp arra vágyott, azóta az Ermitázs minden termét kétszer körbejárhatta. Apósa fura félmondata – „találgatni nem akarok” – után mintha hallucinálna, olyasmit érzett,

hogy a tegnapi siker után a karmesteri dobogó lassan a Szamogitföldet át-megátszabdalo ködös lápba süllyed. Linas bácsi átérezte a veje szorongását.

–Hidd el, nem tudok többet. Eleinte én is ideges voltam, de már velem együtt te is tudod, hogy semmi baj nem történt Linával. Él és egészséges...

–Megnyugtató... de azért mégis furcsa...

–Igen. Furcsa. Hallgass ide, kedves fiam, akárhogy is van, szóval bárhogy alakulnak a dolgok, ígérem, hogy később... vagyis ezután is számíthatsz ránk...

A sejtelmes szavakból, Linas bácsinak ebből a nem világos támogató ígéretétől Ádám lelkében méginkább megbillent az egyensúly. Mintha a karmesteri pulpitus egyik sarka máris a mocsárba süllyedt volna. „Mi az, hogy ezután is? Mi után?” Titokzatos belső hang súgtai: „Valamire fel kell készülni.”

Hiába marasztalta ebédre Natalia mama, Ádám sietősre fogta magát. Hétfői zeneiskolai óráira akart készülni. Féligazságként ezt hozta fel az apósékat leszerelő indokul. Valójában a csendes egyedüllétre vágyott. Rossz sejtelve egyre erősödött...

2.

A hét jól indult. A cudar télidőben barátságosra fűtött drąsukalnisi zeneiskolát nem csak a duruzsoló, robosztus, mohazöld cserépkályhák melegítették. A tanártársak, köztük a kamarazenekar muzsikusai a szombat esti ünneplés lángját nem hagyták kihunyni. Az állófogadás a bemutatkozó hangverseny után a hivatalos méltatás terepe volt, ők pedig a muzsika drąsukalnisi műhelyében rögtönöztek családias köszöntést. Amolyan délelőtti pikniket.

A kollégák tudták, hogy Ádám a litván földön töltött első évében szenvedélyesen beleszeretett a nemzeti eledeleikbe, ezért szamogit ízekkel pompázó asztalkát varázsoltak a fafúvós tanterem sarkába. Mire Ádám munkába érkezett a népi mintákkal, ániszkék szárnyú madarakkal és tűzpiros eprekkel hímzett len abroszon már illatozott a táj temérdek ínycsiklandozó kincse.

A belépőt orrába úszott az ősi litván konyha mába átmentett remeke, a füstölt vaddisznó sonka illata. Áfonyakék fajansz tálon dölyfösen pöffeszkedett a hagymás hússal bélelt koldunai. Aztán hogy is lehetett volna másként: az asztalka közepére illesztette Irmantas asszony az įdarytos bulvės névre hallgató töltött krumplit, melynek füstölt kolbászos, hagymás, paradicsomos, borsos és reszelt sajtos ízélményét a magyar és a litván ízlés pazar ötvözetének tartotta. Konyhamániás apósa volt ennek a fogásnak a mestere. Persze erről a litván kollégák csakis Linától tudhattak. Az ételek mellé széles szájú üveg kancsóban odatették a fekete

rozskenyérből élesztővel erjesztett, érlelt, köménnyel ízesített és még ilyenkor, télen is jól hűtött házi kovászt. Duonos gira volt a neve, ám mit tagadás, ennek az itókának Ádám még nem volt a hódolója. Az igazgatói alkoholtilalmat megszegték. Tudták, hogy magyar kollégájuknak ez az egyetlen itala, ezért neki, csakis neki egy üveg sört a faliszekrénybe, a kották takarásába dugtak. Az asztalra felhordott étkek felett a kömény és a kapor mindent átható fellege lebegett.

A tanári kar rögtönzött kórusa alig észrevehető harmatcseppel csalt Ádám csodálkozó fekete szempárjába. A mokány szárnykürtös, Petras az ünnepi szónok szerepében oroszul mondott pohárköszöntőt, de nem olyan terjengőset, mint az oroszoktól az elvárható lett volna. Ilyen apró jelenségek is minduntalan ráébresztették, hogy a litvánok nem szlávok, hanem baltok.

–Dárágoj nás drug – kezdte a tömzsi rézfúvós ezzel a „kedves barátunk” megszólítással, majd kezében a csordulásig töltött kovászos serleggel folytatta: – Köszönjük a szombati koncertet. Kívánjuk, hogy sokáig legyen közös örömünk a zenekarunkban, a... „Šiaurės Auksas”-ban.

Ádám valójában most fogta fel, hogy zenész társai elfogadták. A tüntető, látványos érzelem kitörésektől, a fellobbanó lelkesedéstől idegenkedő litvánok ritka alkalmakra spórolták a hálálkodó szavakat. De most a dalocska, a trombitás kovászos pohárköszöntője és a bokornyai szárított virágcsokorral közeledő Irmantas asszony ragyogó arca tudatta vele, hogy ezt ilyen ritka alkalomnak tekintheti. Felocsúdott a meglepetésből és előkotorta emlékezetének még nem mély rétegeiből, szegényes litván szókincséből a „köszönöm, egészségetekre” szavakat, s miután Patras a kották mögül előkapta és a kezébe nyomta a sört, még az előbbinél is kurtább tószttal válaszolt:

– Ačiū. Į sveikatą!

Most végre alaposabban szemügyre vette a szűk tanteremben szorongó társaságot. Meglátta kedvenc tanítványát, Lukast, akinek, ha nincs ez a házi ünnepség, klarinét órája már negyedórása tartott volna. Melléje lépett, s kissé zavartan, halk szóval nyugtatta:

–Lukas, pótoljuk ám a kiesett időt...

–Ugyan, Ádám, dehogy is ... Otthon ennyivel többet gyakorolok.

Az ifjú tanárt örömmel töltötte el, hogy tegeződésre kért növendéke végre a nevén szólította.

–Téged aztán nem kell az otthoni szorgalomra nógatni.

A köszöntők csapata fogyatkozni kezdett. A kollégák mentek a dolgukra, ki-ki a hangszerek mellett skálázni hagyott növendékekhez vagy hazafelé tartott, mert csak erre a baráti találkozóra jött be. Különös: senki, még véletlenül se hozta szóba Lina távolmaradását, pedig mindenki tudott róla. Kiderült, hogy az igazgató is kapott telefont Leningrádból. Irmantas asszony kimondottan a szalmaözvegynek címezte a biztatást:

–Van itt jó sok finomság ... Vidd el Ádám, ez vacsorára, sőt holnapra is elég lesz neked.

Magukra maradtak. Lukas kezdte kicsomagolni és összeszerelni a hangszerét, közben többször megköszörülte a torkát, mintha ő akarna beszédet mondani.

–Ezek a tanárok jó elláttak téged elemózsiával, pedig mi is meg akartunk hívni. Olyan šaltibarščiai levest, mint az anyámé, úgysem ettél még.

–Csak nem készül ebédrel az édesanyád? – kérdezte Ádám, s nem bánta volna, ha élesbe fordult a meghívás. A litván hideg borscs nevére a szemet-orrot bővülő iménti kínálat után is összefutott a nyál a szájában.

–Nem, nem ... A meghívás bármikorra érvényes. Ha Lina tanárnő visszaérkezik, lehetne együtt is ...

Ádamból homályos sejtés tört fel. „Hm... Lina tanárnő ...” – tekintetét a gondolat egyszerre a hatalmas virágcsokor felé terelte, s onnan újra Lukasra pillantott.

–Örülök, hogy megismerhetem a szüleidet. Apádban van minden reményem, hogy segít elindulni a népzenei forrásokhoz vivő felfedező utamon. Ha minden jól megy, tavasszal sorra a nyakamba veszem a szamogit falvakat.

–Elkísérhetlek néha? A falusiak közül nem mindenki tud oroszul, vagy ha értik is, nem beszélik.

–Rendes vagy, de neked most az érettségihez kell gyürkőznöd.

Lukas arcizmai huncut fintorra rándultak.

–Hogy is mondjam ... Nem én vagyok a gimnázium éltanulója ... A vizsgákon majd csak átvergődök.

Ádám kész örömmel egyetértett volna, tetejében hallott is a legényke legendás iskolai kudarcairól. Nem volt kétsége afelől, hogy a kivételes zenei tehetséggel a kémia, fizika és a biológia iránti ellenérzése dacára Lukasra nyílegyenes életút vár, most mégis ki kellett rukkolnia valamiféle tanáros

bölcsességgel. Beismerte, hogy ő sem volt a kistárcosi gimnázium kiállítási mintadarabja és szerényített kivitelben utalt a diákmúltjára.

–Megértelek, Lukas, már csak azért is megértelek, mert a te korodban én sem tartoztam az osztályelsők közé, sőt... de azt is megmondom, hogy a lelazított matematika órák miatt a foltos tudásom csúnyán visszaütött. A zeneelméleti és az összhangzattani kollokviumokon két fejhosszal leköröztek a jó matekos főiskolás társaim. Még ma is megszenvedem a matematikai logika hiányát.

A fiú klarinétja nádját illesztgette, s a tanári érv láthatóan eljutott az értelmébe. DE nem is lett volna tizenhét esztendő nagykasza, ha az önvédelemhez nem talál legalább egy finom érvet.

–Hallottam, hogy Johann Sebastian Bach, amikor még csak kis Sebastian volt és a bátyja kölyöknek hívta, ő is rosszul tanult. Igaz, hogy latinból messze földön a párját ritkította. Na, én meg történelemből vagyok jó.

–Miért pont a történelem ...?

Lukas elhallgatott. Körülpillantott, mint aki meg akar bizonyosodni, hogy senki sem hallgatja őket. Mély lélegzetet vett, végül kimondta:

–Mert én nem az iskolai könyvből tanulok.

–Értem, ne folytasd.

Ádámnak eszébe jutottak Berezov alezredes szombat esti szavai („...Igazi litván hazafi az öreg...”). Ezzel meg is értette, miféle történelemkönyvet forgat otthonuk csendességében Anastas fia.

–De történelemből sem kaphatok jó jegyet, mert a leckét nem a tanár szája íze szerint tudom felmondani.

–Maradjunk abban, Lukas, hogy köszönöm a meghívást. Egy későbbi időpontban boldogan elmegyek hozzátok.

A klarinét óra a megszokott ritmusban, jó hangulatában telt el. Az időre érkezett következő növendék, a városi rendőrparancsnok-helyettes fia nem vette zokon, hogy Vardai tanár úr az ő órájának elejével pótolta a házi ünnep miatt Lukástól elvett húsz percet.

3.

Iparkodott elhessegetni magától a fontolgató-találgató gondolatot: „Mi történhetett Linával? Mit takargatnak az apósék?” Nap közben, ha ezek vissza is tértek, akkor sem süllyedt bele a tépelődésbe. Valójában nem esett nehezére, hogy

fejét tisztán tartsa, lelkéből kisöpörje az szorongást. Ami lejátszódott benne, az a közöny és a tanácstalanság keveréke lehetett.

A hétkezdetre annyi munkája torlódott össze, oly mértékben lefoglalták a zenekari teendők, hogy gondolatvilágában ezek önműködően átállították a váltót. A magánélet mégoly égető, idegesítő talánya is a közönyösség holtvágányára szorult. Hétfőn egyik növendék a másiknak adta át a klarinészoba kilincset. A későéjszakába hajló este pedig az új partitúrák előkészítésével, tisztántúli magyar népdalcsozor zenekari szvitbe formálásával úgy lekötötte a figyelmét, hogy a nyírfakosárban hazahozott finomságokról, csakúgy, mint Lina fura késéséről, egyszerűen megfeledkezett. Éjfél múlt. Korgó gyomra leállította, hogy újabb hangzatokat vessen kottalapokra. A prózai érzés kiűzte a zene birodalmából és áttérte a konyhába. A jégcsapokkal díszelő balkonon felejtett, csonttá dermedt szendvicseket a rezsóra tett lábosban hosszas melegítés után sikerült éhségének csillapítására hasznosítani. Jóllakott. A kottalapokat, hiába pedáns ember volt, most rendetlenül szétszórva hagyta a zongora mellé tolt asztalkán. Ágyba bújt. Képzelete homályos tükrén röpke pillanatokra feltűnt egy arc, Lina arca. A látomás le is húzta és az álom mély tengervizébe fojtotta Ádámot.

Másnap délelőtre egy szál növendék nevét találta a naptárban. Nem is bánta, mert még mindig nem érezte, hogy tisztességesen felkészült volna a délutáni zenekari próbára. A bemutatkozó hangverseny sikerén felbuzdult kollégák időközben rávették, hogy mostantól minden héten két próba legyen, méghozzá kedden, és mint korábban, szombaton is. A feleségétől tavalyi, huszonötödik születésnapjára kapott, óriási kottacipelő táskát reggel teletömökötte a félbehagyott munkáival, s a zeneiskolai üres óráiban újra belefeledkezett a hangjegyek keltette zsongásba.

Apjától örökölt kottái között lapozgatott, s mintha égi jel tűnt volna fel, épp arra a műre bukkant rá, amely Linát is a leningrádi útra kísérte. Ádámtól távol állt mindenféle ezoterikus ráézés, megmosolyogta a babonás, titokzatoskodást. Csupán társalgásszínezőnek tekintette az úton átfutó fekete macskát, az ötlevelű lóherét és a tizenharmadikára eső pénteket. Jellemében mégis különös kontrasztot alkotott, hogy kíváncsiság hajtotta a sámánizmus rítusainak megismerésére, s ez csakúgy érdekelte, mint a mai litván népi kultúra nem is túlzottan távoli pogány gyökérzete. Racionális ismeretszerző szándéka sarkallta a legendák, rítusok felderítő útjaira.

Anyagelvű neveltetése dacára is némi spiritizmussal átitatódva kezdte elfogadni, hogy életútján magasabb szintű célt és értelmet kell szolgálnia.

Természetfeletti sugallatnak fogta fel most is, hogy a VII. szimfónia plakátbetűkkel írott címe alatt Dimitrij Sosztakovics nevét olvasta. Felötlött benne, hogy Lina épp ennek a komponistának a darabját, a G-dúr csellóversenyt játszotta a leningrádi jubileumi hangversenyen. Mereven, figyelmesen nézte a híres mű partitúráját és emlékezetének mélyére kapart. „Igen, megvan. Apám egyik kedvence volt Sosztakovics...” Aztán jobban belegondolt és nem értette sem apját, sem Linát, a feltehetően hasonló, bolsevista lelkületű feleségét, honnan a merészségük az ellenséges, szovjetellenes művésznek kikiáltott alkotó iránti tisztelethez. Az öreg Várdai barátsággal emlegette Sosztakovicsot. Talán ismerték is egymást. Ádám egy régebbi, még gyermekkori esti beszélgetést idézett fel közte és apja között. Most sorra bukkantak fel a részletek. Annakidején a kisgyermek romantikus fantáziája – csakúgy, mint a Makszimka vagy a Jégmezők lovagja filmjeleneteit – izgalmas háborús kalandnak vélte, hogy a leningrádi zeneszerző a világháborús csaták és a város német ostroma közepette dolgozott ezen a szimfóniáján, ám ahogy szorult a front gyűrűje, Sosztakovicsot családotól Kujbisevbe evakuálták. A nagy mű utolsó tételét már ebben a Volga-menti városban vetette kottalapokra. Várdai-Kiss Géza persze akkor, az ötvenes években még a hazájában is nagyra becsült szovjet művésztől, zongoristától, zeneszerzőtől mesélhetett a fiának, csakhogy Ádám ma már azzal is tisztában volt, hogy ugyanez a Sosztakovics leszorult a kitagadott, ellenséges elemek sülyesztőjébe. Felkapta a fejét. Tűnődve nézte a klarinétos terem faláról rámeredő Lenin-portrét. „Furcsa... ők ott Leningrádban most Sosztakovics-művet játszhattak?” Újabb réteg rakódott a Lina távolmaradását övező talányos jelenségekhez, amit az is fűszerezett, hogy Lina, az öntudatos szovjet komszomolista tüzes lelkületű, osztályhű ifjúkommunista létére képes volt eltérni a művészetpolitikai vonaltól. „Mégse lenne ez az én hitvesem következetes szovjet nő?” Ádám erre most nem kapott választ. Nem is kereste a magyarázatot, ideje fogytán volt: indulnia kellett a próbára.

A hangszerhangolások, befújások kakofóniája fogadta. Benyitott a szombati hangverseny hangulatát még mindig őrző nagyterembe, s mindhiába próbálta leszoktatni erről a többségükben nála korosabb kollégákat, mindannyian felálltak a székből, úgy üdvözölték őt, a karnagyukat. Ádám zavartan integetett, kérte, maradjanak már ülve.

–*Nem tudsz minket erről lebeszélni* – mondta a társaság szószólójaként Irmantas tanárnő, aki korban, tekintélyben, női mivoltában kimondatlanul is a zenekar

korelnökének rangját birtokolta. – *Tudod, ez a felállás nem a korodnak, még csak nem is a külföldi művésztársnak jár. Légy kedves vedd tudomásul, hogy elfogadunk vezetőnknek ... ha úgy tetszik vezérünknek.*

–*Csak ne vezérnek ... inkább karmesternek. Akad más vezér, akit tisztelni kell ...* – itt elharapta a nyelvét.

A hangolás pillanatnyi szünetében itt-ott cinkos kuncogásba fúló, félhangos nevetgélés hullámozott végig a zenészeken, majd annak rendje-módja szerint folytatódott a próba előkészülete. Ádám – úgy tűnt – megijedt ettől a tréfásnak szánt megjegyzéstől. „Lehet, hogy túlléptem a szovjet illem határait?” – gondolta, aztán sorra kiteregette emelvényének széles kottatartójára az eddigi műsoruk partitúráit és odakészítette a repertoár bővítésére szánt Rimszkij-Korszakov művet, az Orosz húsvét nyitányt. Tett-vett a „kapitányi hídon” – apja nevezte így a karmesteri dobogót. Munkálkodásából a színházterem egyik oldalsó lengőajtájának csapódása vonta el a figyelmét. A párocska toppant be: Lukas és a csellós Elena. Az utóbbi két nap felpörgött ritmusában és az ilyen-olyan zavart tépelődések közepette Ádám meg is feledkezett róluk, most mégis örült, hogy itt van Elena is, legalább ezen a próbán is helyettesíti a tanárát, minthogy Linát csak ma este hozza haza az apja Vilniusból. Lukas Elenát kézen fogva lépett hozzá.

–*Nem fogok zavarkodni. Én csak végighallgatom a próbát. Azt hiszem, Lina tanárnő sem fog haragudni érte ...* – mondta Elena, majd körbepillantott a színpadon, ahol már a helyükön ültek a zenészek. Csak Lukas hiányzott a klarinétjával és... Lina a csellóval.

–*Ugyan, Elena, már hogy haragudna meg? De Lina egyébként is csak késő este érkezik haza.*

Meglepődött kifejezés ült ki Elena arcára.

–*Hát az lehetetlen, tavaris Adam ... illetve Adam. Lina tanárnő már délután itt volt Drąsukalnisban. Kettő vagy negyed három lehetett, láttam őt a Sporto gatvén. Utána akartam futni, de nem értem utol. Szaporán lépkedett ...*

–*Biztos, hogy ő volt?*

–*Száz százalék.*

–*Nem értem. Estére kell érkeznie ... nem értem.*

Ádám agyára újabb furcsa talány nehezedett. Legszívesebben sutba vágta volna a karmesteri pálcát, de nem tehette. Önfegyelmet kényszerített magára, s bármennyire is méltóan akart viselkedni a szombat esti sikerhez és a tegnap reggeli

zeneiskolai kis házi ünnephez, a próba három óráján ködfüggönyként telepedett rá a fásult rutin és az egykedvűség. A zenészek észrevették. Nem tudták, mire véljék Ádám hirtelen hangulatváltását. A szünetben Elena megsúgta nekik, hogy karmesterük feszültsége Lina tanárnővel függhet össze.

A próbát – ha erőfeszítésébe is került – Ádám tisztességgel végig vezényelte. Kétszer végigjátszották a szombati koncert összes darabját, a Kék Dunát Elena kedvéért háromszor, aztán csiszolgatták, finomították a még csak félig-meddig betanult España-rapszódit, Emmanuel Charbier zenekari művét. A Rimszkij-Korszakovba ebben a kedvetlen hangulatban mégsem kívánt belevágni. Fogatkozó lelkiérettel, rejtve a próba végét váró türelmetlenségét, meghallgatta Elena szólóját. Kristályosan csillogó tehetségét tanúsította a litván kislány Boccherini G-dúr cselló koncertjével. „Illik hozzád ez az én klarinétos növendékem” – forgatta fejében a sajátos kommentárt, de a zenekar tapsa kizökkentette a gondolataiból. Linát helyettesítő beugrása óta a muzsikos társak sejtették, sőt most már tudták is, hogy érett művész bújt ki a tojáshéjból. Ádám mégis gépiesen gratulált Elenának. A szokatlan szenvtelenség leginkább a csupaszív, lelkes fiatal tanárhoz szokott Lukasnak tűnt fel. A karmesterben – s ezt senki, még Lukas sem tudhatta – a Boccherini Adaggio sötétbarna, bársonyos, mélabús hangulata kifürkészhetetlen gyanút lobbantott lángra. Mintha a január a naptárban nem is a tavaszhoz, hanem a legsötétebb novemberhez tartott volna.

4.

Lakásuk ajtaján a csengőgombot az egyezményes családi ritmusban – hosszú, hosszú, rövid, hosszú – nyomta meg Ádám. A vékony ajtón át kihallatszott a dallamcsengő harangjátékos nótája: „Siroká sztráná májá rádánáj”. Apja hozta legutolsó moszkvai vendégszerepléséről ezt az NDK-gyártmányú csengőt. Búcsúzó ajándékkul adta Litvániába költöző fiának és menyének, mondván, hogy „a moszkvai rádió szünetjele mindig a szabadság hangja...” Ádám tisztában volt vele, hogy ezt a dallamot apja azért is kedvelte, mert a „Dal a Hazáról” a barátja, Dunajevszkij 1936-os filmzenéje, ifjúkoruk slágere volt. A fiúnak most mégsem volt kedve a csengőszóhoz dúdolni, mint máskor tette, a magyar szöveget („Drága föld, szülőhazámnak földje”). Lefojtott lélegzettel várta, hogy Lina ajtót nyit. De az ajtó nem nyílt. Előkotorta zsebéből a kulcsokat. „Lina biztosan fürdik... Vagy még sincs is itthon? De akkor hol lehet, ha Elena már délután Draşukalnisban látta?” – faggatta

önmagát. Felkattintotta a villanyt, az előszoba fogasán nem látta a felesége télikabátját, pedig itt lógna, ha Lina hazajött volna. Ádám le se vetkőzött, kabátban, sapkában, sálban, cipőstől átcaplatott a rövid folyosón. Benyitott Lina szobájába, mintha nem hinne az üres fogas árulkodó jelének, bekiáltott:

–Itt vagy, Linácska?

Sem innen, sem a hálósobából nem jött válasz, a fürdőszoba polcain is csak a saját borotváját, fogkefét találta úgy, ahogy reggel hagyta. Kongott a lakás a magány csendjében, Linának nyomát sem lelte. Mintha még nem lett volna itthon... ha egyáltalán Drasukalnisban van... „Tévedhetett ez a kis csellós lány. Biztos nem is Linát látta...” – fontolgatta az üres ház látványa és Elena szavainak összefüggését. Arra gondolt, hogy felhívja telefonon az apósát. Ledobálta magáról az olvadó hótól csillogó, csepegő utcai ruháját. A konyhába tartott, hogy telefonálás előtt a kesztyűben is átfagyott ujjait – így tanulta a zenekar trombitásától – a tűzforró teával felöntött bögre oldalán oldja ki a fagyos görcsből. A teafüvet leforrázta, majd a testes porcelán ibriket letette, a konyhaasztal világoskék lapján nagyméretű, szürke borítékot vett észre. Olyan piszkos, seszínű borítékot, mint amelyet a szocialista országokban mindenütt használnak a hivatalok, s akkorát, hogy az A4-es kottalapok összehajtás nélkül is lazán beleférnének. „Talán kották... De én ilyesmit nem hagytam itt... Nincs is ilyen borítékunk” – csóváltgatta a fejét Ádám, majd közelebbről is szemügyre vette az ízlésesen kalligrafált latin betűket. Lina magyar írását látta: ÁDÁMNAK. „Ezek szerint itthon volt. Na de akkor...”

Lelkében különös érzés, fantáziájában furcsa gondolat áradt szét. „Mi a fene ez?” – foglalta össze töprengését nemes egyszerűséggel. Előérzete arra buzdította, hogy ne siessen. Hallgatott is a sűgásra. Csak forgatta, tapogatta a borítékot. Közben nem is Lina járt a fejében. Apósa legutóbbi viselkedése rajzolt most benne zilált fantáziaképet. „Ez lenne a talpig becsületes, tiszta litván ember, akit rémálmában sem látott volna hazugnak? Vagy talán a lányáért képes...?” Meglátta, hogy a boríték nincs leragasztva. Feloldotta a nyugalomra készítő féket, mutató és hüvelykujját csipesznek használva kihúzta a fehér lapot, amelyről tüstént látszott, hogy nem ötvonalas kottalap. Levél volt.

Kedves Ádám!

Bocsáss meg, hogy írásban búcsúzó. Egyáltalán bocsásd meg, hogy végleg elbúcsúzó tőled. Tudom, becsapottnak érzed magad, hogy nem jöttem haza a koncertre. Kérlek, ezt is bocsásd meg!

Most pedig nyugodj meg. Ha nem is azonnal, de biztosan megérted a döntésemet. Te ne értenéd meg, aki ismeri az első szerelem kiolthatatlan tűzét?

Jól tudod, régebben beszélgettünk róla, hogy a leningrádi konzervatóriumi években belém szeretett az egyik fiatal tanár az ütős tanszokról. Rövid ideig tartott a kapcsolatunk. Házas ember volt. A mostani leningrádi jubileumi koncert előtt újra találkoztunk. Kiderült, hogy egyiptomi útból hazatérő a régész felesége légi katasztrófa áldozata lett. A hangverseny után a régi diáktársakkal elmentünk egy szórakozóhelyre, oda, ahol Kolja a dobos.

Ádám, te tisztában vagy vele, mit jelent a régi, nagy szerelem, az első igazi szerelem után egy új találkozás. Akkor is tudhatod, ha neked ez még nem sikerült. Valamikor bevallottad, hogy még mindig gondolsz arra a kis gimnazista lányra. Ne add fel, bár ismerlek, hogy zenei terveidet, művészi becsvágyadat, sikereidet nem adnád fel a szíved megnyugtatójaért. Nem vagyunk egyformák.

Apámékat ne okold. Nem tudtak a döntésemről. Majdnem veled egy időben, két nappal korábban, telefonon hoztam a tudomásukra, hogy Leningrádba költözöm. A szüleim nem szakítják meg veled a kapcsolatot.

A zenekarban pedig, mintha előre megéreztem volna azt, ami bekövetkezett, otthagytam neked a legkiválóbb tanítványomat, Elenát. Ő már most képes pótolni engem.

Reggel visszautazom Leningrádba. Az éjszakát a szüleimnél töltöm.

Még egyszer kérlek, értsd meg az elhatározásomat.

Ha akarod, közösen beadjuk a válókeresetet, és ha kell, elutazunk ezért Budapestre. Persze, ha neked nem sürgős a hivatalos válás, tudj róla, hogy én sem siettetem. Nem megyek férjhez. A pecséttel jóváhagyott szerelem semmivel sem ér többet. Koljához költözöm. Az ottani szimfonikusoknál állást ígértek.

Még egyszer bocsánatot kérek. Ne érezd, hogy megcsaltalak. Hidd el, így van ez jól.

Drąsukalnis, 1966. január 18.

Lina

Ádám az asztalnak támaszkodva olvasta végig a levelet. Ahogy a végére ért, a papírt markoló keze görcsösen ökölbe rándult. A dinamit erejével beleöklözött az asztalon álló, forró teával telt csuporba. A porcellán szilánkok, már ami nem fúródott a kézfejebe, csattanva röppentek szét a konyhában. Egy másik lendülettel belerúgott a székbe, abba a festetlen hokedlibe, amelyiken Lina szokott ülni. Keze felszakadt bőre alól szivárgott a vér és kövér cseppekben hullott a borítékra, Lina betűire. Sajgott a keze. A Lina kedvenc csészéjére és székére mért csapások, hogy-hogy nem, lehiggasztották. Vérző öklére fektette az állát. Az összegyűrt, rozsdásra mázolódott levelet bámulta. Azután jó mélyet sóhajtott és egyetlen mondatot ismételt magában: „Igazad van, Lina, igazad van.”

TIZENHATODIK FEJEZET

1.

Az özvegy főrevizor még mindig özvegy volt. Magányos farkas a negyediken. Az óbudai ház vénjei mondogatták, hogy „annak tán még nője sincs”. Másként nem látták, csak kínos pontosan, öt óra és fél hat között aktatáskával hazabandukolni. Mindig magányosan. Még a szombat esti kártyapartiról is kapupénzkímélő órában, éjfél előtt hazatért. A reszelős torkú házmester igazolta ezt a lakótársak előtt, nem mintha bárki előtt igazolnia kellett volna. A helyi pletykahálózat inkább arra várt, hogy történjék végre valami az óbudai panelek álmatag világában. Senki sem tudott róla, s az ilyesmi nem is számított izgalmas terjesztenivalónak, hogy tavaly november hetedikén, a Nagy Október negyvenkilencedik évfordulóján Csónakos Zsigmond mellére tűzték a Munka Érdemrend bronz fokozatát és főrevizorrá léptették elő.

A második emeleti Széplány és az Unalmas Tisztviselő a negyedikről váratlan szenzációval ajándékozta meg a bérház lakóit.

Az esküvő puccosra kerekedett. Hasztalan rimázkodott Fruzsina a szerény külsőségekért a máskülönben szerfelett engedékeny Csónakosnak. Még a miniszterhelyettes is bevonult a házasságkötő terembe. Merő véletlen vagy a minisztériumi hivatalnokhoz illő körülmények tették, ugyanott, abban az Országházhoz közeli központi házasságkötő teremben celebrálták az összeköltözést hivatalosító ünnepséget, ahol nem egészen esztendeje Ádám kötött házasságot a litván diáklánnyal.

Fruzsina és Csónakos Zsigmond esküvője 1967 március huszonegyedikére esett. Kinek a naptári tavasz első napját, kinek a Tanácsköztársaság jubileumát jelentette ez az időpont. Gondolhatnánk akár, hogy az állami főhivatalnok így akart szépelegni, pedig ez alapos tévedés lenne, ugyanis Csónakos főrevizornak épp annyi érzéke volt politikához, mint egy hintalónak. Sziporkázó könyvelő hírében állt, a munkája és ügybuzgalma különösebb eszmei dörgölőzés nélkül is jókat lendített rajta a pályán.

A lakodalmat a pesti elit esküvői bankettnek nevezte. Party is lehetett volna (így, y-nal), de a minisztériumban a protokollhoz értők a bankettet javasolták. Ez került a kétszáz példányos meghívó hatvan betétlapjára, amit csak azok kaptak, akiket a Ságvári téri esküvő után az Astoria különtermébe is elvártak. Fruzsina, akárhogy is bízatta a vőlegénye, a bankett-meghívók felét sehogyan sem tudta felhasználni. Adél néni kívül, aki tanúja volt a házasságkötésnél, a Rolls-Royce nyolc zenészét és a színházi nyugdíjas Tercsike néni hívtta meg. Szíve szerint Borcsa mamát is várta volna, de Adél néni hiába ment le érte Kistárkosra, a mostanában sűrűn betegeskedő nagymama nem vállalta az utazást, pedig Laci, a szeplős dobos is felhozta volna az új Wartburgjával.

Az U-alakba formált bankett asztalnál a Fruzsina részéről szabaddá tett meghívókkal is minden széknek gazdája került. A polgári-elvtársi luxus illatfelhőjébe burkolózva ott feszengett a feleségekkel és gyerekekkel bővített hivatalnoki kar, a minisztérium apraja-nagyja. Az apraja-nagyja egy másik dimenzióban is értelmezhető volt: a gazdasági-pénzügyi vonal alacsony beosztású számológép koptatóitól az osztály- és főosztályvezetőkön át minden rendű és rangú vendég elfoglalhatta a protokoll-fontosságának megfelelő, negyven centis könyöktávú helyet. Az átlagtestűekre szabott távolság csak az egyik vendég, a göndörkacajú, túltáplált osztályvezető-hitves számára bizonyult szűknek. A kényszerhelyzetekben is rutinosan manőverező pincérek egy filigrán páron megtakarították számára a helyet. Pusztán az asztalfőn, az ifjú pár közvetlen környezetében vétettek az illemszabályok ellen: a köszöntésükre felhordott ezerszínű, ezerszagú virághalmaz bódító illata a parfümök párájával keveredve megsemmisítette a fajansztálból gőzölgő újházi húsleves illatát. Pontosabban megsemmisítette volna, ha az ilyen jelenségek elhárítására is szakosított teremfőnök az óriási japán vázát még a leves elhelyezése előtt el nem paterolja a szaglótávon túlra is látható, félkör blattos, biedermeier konzolasztalra. Étvágyrontó hatásukat most már csak az illatszerek, hajlakkok és dezodorok fejtették ki.

Mihelyt a köszöntők, tósztok sora lecsendesült teret engedve a leves élvezetének, a tányérok aljáról már csak a kanalak diszkrét surrogása, koppanása hallatszott. Adél néni Fruzsina jobbán ült, és a beállt csendben halk szózatfélét intézett kis barátnőjéhez:

–Nem látalak boldognak, Fruzsikám ...

–*Tévedsz ... Szokatlan nekem ez az egész. Az első esküvőm ez ...* – felelte Fruzsina hangjában őszinteséggel és parányi öngúnnal.

A néni el is hallgatott. Értelmetlennek látta, hogy épp most faggatózzon. Az újdonsült asszonyka nem is tálalta ki lelkiállapotának részleteit. Már csak azért sem, mert az ifjú párt és a tőlük jobbra-balra ülő díszvendégeket kiszolgáló régivágású ezüsthajú, jávorbajuszos pincér minduntalan mögöttük szorgoskodott. Fruzsina ezt talán még mondott volna, de szándéka elé korlátot emelt a jobb válla felől közelítő bécsi szelet. A főfogásnál azért mégis kikívánczolt belőle egy mondat, amiből Adél néninek mindent meg kellett értenie. Csónakos Zsigmond a tanújával, a barátjának mondott kollégával, bridzspartnerével beszélgetett épp, így ő is újra a nénihez fordulhatott:

–*Csodálatos időt tölthettem nálad. Átsegítettél a nehéz éveken. De ... de nem élhetek a nyakadon... Nem lehetek a terhede egy életen át.*

A néni arcába vér tolult, tüdeje szaporábban sípolt, s mint rendesen, ha izgatottá vált, szemgolyói kikerekedtek. Kis barátnője, védenca ezzel a két mondatával félreérthetetlenül tudatta, hogy számára a férjhezmenetel nem egyéb, mint menekülés a ködbe. Megvilágosodott a bőséges tapasztalattal megáldott asszony előtt, hogy értelmetlen lenne a további faggatózás. Pedig szívesen kért volna fogadalmat Fruzsínától, hogy új útján kerüli az italokat. Nem kérte. Az iménti vallomás szíven ütötte és alig észlelhető, finom kézmozdulattal sorra eltolta magától az újabb fogásokat. Fruzsina észrevette a néni hangulatváltását. Hogyne vette volna észre, közös életük néhány összezapásából ismerte a tüneteket. Most már ő is csak piszkálgatott a tányérok, tálacskák alján. Közben jobbra-balra szórta a köszöneteket, bólintásokat a pazar szabású, vajszínű kiskosztümjét és az őt magát dicsérő bókókért. Alig figyelt ezekre a társasági elismerésekre. Nyomasztotta, hogy – ha igazat is mondott – mégsem kellett volna mindent bevallania Adél néninek. „Az elhallgatás még nem hazugság...”

–*Ne haragudj rám. Biztosan nem jól mondtam...*

–*Jól mondtad. Úgy mondtad, ahogy gondoltad. Te ilyen vagy. Amit én érzek irántad, az nem harag.*

–*Tudom, Adél néni ...* – bólintott az újasszony – *tudom.*

2.

Hiába szívét-lelkét messze elkerülte a szerelem zsongító érzése, Fruzsina eltökélte, hogy Csónakos Zsigmond odaadó, szolid társa lesz. Szándékától az sem térítette el, hogy mindjárt az első hetekben vihar előszele tört be az otthonukba, a negyedik emeleti négyszobás lakás medvebarna, robusztus bútorokkal levegőtlenre zsúfolt nagyszobájába.

A vasárnap délutáni beszélgetéskor, süteményezés és kávékortyolgatás mellett történt.

Csónakos ebéd után a minisztériumból hazahozott hétvégi munkáján végezte az utolsó simításokat. Papírlepedők fölé hajolt, ceruzával számoszlopokon piszkálgatott. A fiatalasszony Thomas Mannt olvasott, „A kiválasztott” utolsó oldalain járt. Ám amint a kotyogó hallatta, hogy lefőtt a kávé, Fruzsina a kis ovális, ezüstözött alpakka tálcán behozta a társalgás létfontosságú kellékeit, letette az íróasztal szélére, s most szokásától eltérően nem az olvasmány-keltette gondolatokba burkolózott, hanem a férjéhez fordult:

–Zavarhatlak egy percre, Zsigmond?

–Természetesen, kedvesem. Te soha sem zavarasz.

–Szeretném megbeszélni a következő hétvégét.

–Miért? Mi lesz akkor?

–A szombatra gondolok. Akkor lesz a bridzs-partid Kőváriéknál. Engem meg a zenész barátaim várnak. Az esküvőnk óta ez lesz a Roll-Royce első próbája.

Csónakos arcára, a rezdületlen pókerarcra a zavar halvány jele ült ki, de a hivatali megalkuvásban edződött ember higgadtan felelt:

–Jó, hogy szóba hoztad ezt a zenei dolgot. Már korábban is szándékoztam beszélni róla. Meg kell, hogy mondjam, ez a beatzene... hogy is fogalmazzak... Szóval ez a muzsikálgatás, tánczenei éneklés, már ne haragudj, kedvesem, nem illik egy állami hivatalnok családjához. Úgy is mondhatnám, hogy most már nem méltó hozzád.

Fruzsina előbb ijedten hallgatta a férje okfejtését, de mire az a végére ért, néhányat nyelt, elszámolt tízig, de talán őt is elégnek bizonyult. Lefojtotta kitörni készülő indulatát. Felidézte tavalyelőtti karácsonyi beszélgetésüket. Csónakos akkor kifejtette lesújtó véleményét a zenéről. Ha pedig így áll a dolog, s ő ezt tudta, akkor, mint a leprást, kerülnie kellett volna a pasast. De ha hozzá kötötte a szekerét, meg kell fizetnie a fuvarköltséget.

–Nem gondoltam, Zsigmond, hogy ezt várod tőlem, de ha így van, megértelek. Mégis szeretnék elbúcsúzni a Rolls-Roycetól ... Évekig velük voltam ... jóban, rosszban ...

A férj kitért az egyenes válasz elől. Valamilyen képzelt vigasszal akart szolgálni.

–Meglátod, az én társaságomban is kedves, művelt, erkölcsös emberekre találsz. A bridzs-partikra jönnek az asszonyok is. Jókat beszélgetnek, megtárgyalják a színházi élményeket, a tévéműsorokat. Te sokat olvasol, biztosan érdekelni fogja őket ... Még barátnőt is találhatsz ... Két asszony, Gizike és Mária a muzsikáért is odavan. Évek óta együtt járnak operába. Te is eljárhatnál velük...

–Én mégis elbúcsúznék a Rolls-Royce-tól.

–Természetes, így helyes, kedvesem. Ha jól emlékszem, említetted, hogy kedden vagy szerdán is próbálnak.

–Szerdán. Elmegyek búcsúzni, de a kis barátnőm, Angéla ezután is a barátnőm magad.

–Természetesen, kedvesem, természetesen.

3.

Angélával hébe-korba találkoztak. Három hét, sőt egy hónap is eltelt, amíg végre úgy alakult a nővérke kórházi beosztása, hogy időt szakíthatott magának egy kis traccspartira Fruzsínával. Később az újasszony reprezentációs kötelmei ritkították a találkozásokat. Csónakos Zsigmond társadalmi kötelezettsége a feleséget is ezek szolgálatába állította: vendégeskednie kellett vagy a vizitek viszonzásául neki kellett látogatókat fogadnia. Adél néninél telt éveiben ilyesmihez nem szokhatott hozzá, ugyanis a földszinti lakásba legfeljebb csak Tercsike néni és Angéla toppant be. Alkalomadtán valamelyik zenész barát jött el hozzájuk a Rolls-Roycetól.

Ezen az aranyárga nyári délutánon se bridzsparti, se minisztériumi munkatársi vizitelés nem akadályozta, hogy végre valahára jól kibeszélgethessék magukat a szabadnapos barátnővel. Fruzsina nosztalgizáló ötlete volt, hogy a kis kopottas Vas utcai eszpresszóba üljenek be. Oda, ahol évekkel ezelőtt Ádámról és a kistárkosi gimnáziumi napokról először mesélgetett Angélának.

–Emlékszel ...? – Fruzsina be sem fejezhette a kérdést, barátnője máris felelt. Neki is épp a régi beszélgetés jutott eszébe.

–Hogyne emlékeznék. És azt is tudom, hogy máig se zártad le a kistárkosi emlékeidet.

–Nem zártam le. Képtelen vagyok lezárni, de azért hidd el, nem vagyok semmivel sem rosszabb feleség, mint sok, nagyon sok nő. Csónakos Zsigmond, úgy érzem, mindent megkap tőlem, amit egy férj elvárhat.

Angéla most talán megkérdezte volna, hogy ez a „mindent” valóban „mindent” jelent-e, mégsem kérdezte. Egy pillanatra sem hitte, hogy Fruzsina képes az érzelmeit is a házastársi szolgálatba állítani.

–Ismerlek, te ilyen vagy... De mondd, te is mindent megkapsz?

–Hát persze ... Többet is, mint kellene. Takarosan berendezett lakásban élek. Az arany kalitkámban mintaszerű nyugalom honol. Pénzben sincs hiányom. Még egy kis fényűzésre is telik. A férjem keresetéből nekem kell gazdálkodni a konyhára, lakásrezsire. Olyan ruhát veszek, amelyet csak megálmodok. Igaz, hogy soha sem álmodoztam különleges cuccokról. A pénzügyeink Zsigmondot hidegen hagyják. Mondogatja, hogy neki épp elég a számolás a munkahelyén.

–Ami meg hiányzik neked... lassacskán beletörődsz. Így van jól, hidd el. A családi életben felmelegszel ...

–Családi élet ... – Fruzsina mély lélegzetet vett, ami inkább sóhaj lehetett. Tűnődve folytatta, hangja fájdalmat árult el – *... Gondolod, hogy belőlem, az elegáns, folyton reprezentáló luxusfeleségből olyan családanya lesz, mint az édesanyám volt? Tényleg azt hiszed?*

–Rajtad is múlik. Lehet, hogy csakis rajtad múlik.

Fruzsina mereven bámult a semmibe, aztán szemét a presszó pultja felé fordította. Felemelte a kezét, inteni akart a pincérnek, de meggondolta magát. Félt bevallani barátnőjének, hogy a korábbi beszélgetésükre emlékeztető krémes lepény és a kávé mellé most jól esne egy fél konyak. Szerencsére a felszolgáló nem figyelt fel a hívó mozdulatra, ezért valamit mégis csak válaszolnia kellett Angélának:

–Rajtam múlik? Lehet ... – motyogta, mintha csak magának mondaná.

–Nem akarok a saját példámmal előhozakodni, de az én taxis férjecskémnél és a mi házasságunknál nem kell jobb ... Tudom, hogy ez nem lehet minta. Nekem ő volt az első... – mondta Angéla, de felismerte, hogy a példálózásnak nincs itt a helye. Gyorsan témát váltott. – *Képzeld csak, Feri gitározni tanul, ragyogóan halad. Mire meglesz a mikrobuszunk, talán ő is Rolls-Royce-tag lehet.*

–Miféle mikrobusz?

–Jaj, ezt te már nem is tudod! – lelkenedett Angéla – Feri úgy gondolta, hogy összespórolunk egy Zukra. Ha meg gyorsabban akarjuk, akkor az OTP-nél kölcsönt is kapunk rá. Feri otthagyja a Főtaxit és iparengedélyt vált maszek tehertaxira. Képzeld csak, milyen meglepetést szerzünk a bandának. Feri nem csak basszusgitáros lesz. Ő fogja a fellépésekre szállítgatni a Rols-Royce-ot és a hangszereket.

4.

Zsigmondot, ahogy Fruzsina hazaért, robusztus mahagóni íróasztalára görnyedve, tankönyvbe merülten találta. Orra a nemzetközi munkásmozgalom történetének jegyzeteit karcolta, ceruzával húzogatta alá a mondatokat. Fruzsina tisztában volt vele, hogy férje a marxista esti egyetemi vizsgára készül, s ilyenkor nem kell őt zavarni. Fontos ez a tanulás, ezen is múlhat a gyorsabb hivatali előmenetel, bár ő úgy véli, hogy politikai képzettség nélkül is megelőlegezték neki a legutóbbi előléptetést. De biztos, ami biztos.

Fruzsina heti, sőt talán havi társalgási igényét, ha nem is tökéletesen, valamennyire kielégítette a Vas utcai találkozó Angélával, de fizikális szomját, torka szomját oltani csak most nyílt alkalma. Átlibbent a vendégségek terepéül szolgáló, most üresen kongó, patikatiszta nagyszobába, amit a férje szalonnak hívott. Az Ibolya presszó nem kimondottan szerény italválasztékát megszégyenítő, zsúfolt bárszekrényből csillogó kristálypohárba csordított egy jó féldeci Lánchíd brandyt. Elégtételt vett magán a Vas utcában imént történt meghátrálása, absztinenciája miatt.

Észrevétlenül egymásba csúsztak a házasság első évei. Fruzsina ritkán, egyre ritkábban merült el az első szerelem emlékképeiben. Fantáziájával már nem űzött csalóka játékot a remény, hogy talán egyszer még látják egymást ... Néha visszaálmódta magát a múltba, de a fel-feltámadó impressziókat mindannyiszor elhessegette, ha az érzés a hálósobájuk franciaágyán tört fel benne. Az emlékidézés – úgy érezte – méltatlan Ádám emlékéhez, de Csónakos Zsigmondot még képzeletben sem akarta megalázni. A férjet, ezt a minden porcikájában jó embert a gyanakvás sugallata sem érintette meg. Fruzsina nem avatta őt be a kistárkosi árpagező titkába. Talizmánját, a leheletnyi ezüstláncra fűzött, törött

szaxofon nádat más apró reliktumok és a szülei fényképei között abban a kis faragott fakazettában őrizte, amit Angéla és Feri a tátrai kirándulásukról hozott ajándékba.

A vánszorgó éveket, mintha sokkal idősebb volna, Fruzsina a hatvanas évek hangulatából kirekesztve, a Nagy Generáció soraiból kizártan élte meg. Kihunyott benne a nagyvilág iránti kíváncsiság, ami a diákevekben, Ádám mellett még bő forrásból buzogott a lelkében. Adél néninél töltött esztendeiben is érdeklődve követte a formálódó világot, de most a tévé-híradóban még a párizsi diáklázadások napi hírei is éppolyan közömbösen futottak át agyában, mint a rádió Reggeli Krónikájában a piaci árakat közlő riport. A piaci hírek azért sem jutottak a tudatáig, mert a férje pénzén ideje volt megszabadulni az eddigi életvitelében megszokott takarékoskodástól. Csónakos Zsigmond, különösen, ha vendégeket hívtak, elvárta, hogy a belvárosi Meintől vagy a szintúgy választékosan ellátott minisztériumi boltból szerezzen be mindent a konyhára.

Egyedül az augusztusi csehszlovákiai bevonulás, a híradásokban testvéri segítségnek mondott esemény kötötte le újra a figyelmét. Erről bizonyos részleteket nem a magyar tévé-híradóból, hanem a délelőtti konyhai magányban levaszolt nyugati rádióadásokból ismert meg. Ádám annakidején megmagyarázta, hogyan kell finomra hangolni a pici TR63-as tranzisztort, bár akkoriban Cseke László tinédzser partijára füleltek ("Itt Cseke László beszél, a Tinédzser partit hallják a 19, 25, 31 és 49 méteres rövidhullámon"), és nem az „ellenséges fellazításra”. Most férje böhömnagy Orion-440-es világvevőjén könnyedén csúsztotta az állomáskeresőt és a finomhangoló gombot, hogy kicselezze az uráli állomásról, de lehet, hogy csak innen, a Hármashatár-hegyről recsegve-zúgva zavaró hullámdarálót. Néha úgy gondolta, hogy a férjét biztosan nem is nyugtalanítaná a tiltott rádiózás, bár ki tudja, nem féltene-e minisztériumi pozícióját hitvese törvénszegő tetteinek következményeitől.

A sivár hétköznapiok szürkéjéhez a szombat esti bridzs-partik kevertek élénkítő színeket. Fruzsínának ilyenkor a frissen varratott, divatos komplét vagy a raglán szabású, svejfolt kiskosztümöt kellett felvennie, s előtte a délutánt a fodrászánál töltötte. Már saját fodrásza is volt. Fejtetőn tupírozott, kontyba fésült frizuráját és az Ez a Divat nem túl régi számából mintázott búzavirágkék kosztümöt Csónakos Zsigmond kitüntető figyelmével méltatta:

–Illik hozzád ez a kis ruha... A hajadat is pazarul megcsinálták.

Fruzsina elkönyvelte a varrónőt és Zsuzsókát, a belvárosi fodrásznőt illető elismerést, majd finom gúnnyal felelt:

–Boldoggá teszel Zsigmond. Örülök, hogy nem hozok rád szégyent.

Zsigmond a szombat estéken, ha színtelen egyénisége gyökeresen nem is változott meg, mintha virág nyílt volna ki a kaktusz tüskés, vastag bőre alól, a hétköznapi főrevizorból egyszeriben homo ludens lett. Fruzsínára a kaktuszvirág szirmaiból persze semmi sem hullott, de miért is jutott volna még ebből is, ha egyszer őt a férje minden földi jóval elárasztotta. Még a bridzs-partikat körítő elit társaságot, a roppant műveltnek mondott és a kifinomult ízlést sugárzó feleségeket is ajándéknak szánta. Kárpótlásfélének az egyhangú hétköznapiak után. Nem is gyanította, hogy felesége sokkal értékesebb, lelkiekben gazdagabb barátokat hagyott ott miatta. Fruzsina időnként belegondolt, hogy ő itt a finomfalú, ólomkristály pohárból nyakalja a pezsgőt, Angéláék meg valahol egy kopottas vidéki kultúrházban szódával higított, kátrányos narancsszörpöt szüröcsölnek, s nélküle muzsikálnak. „Ezt az árat is meg kell fizetnem...” – fontolgatta és a magyarázathoz odaillesztette: „... de miért?”

A kártyás est ma sem különbözött a többi társasági összejöveteltől. Vagy mégis? Most mintha jobban esett volna az ital. A ház asszonya különleges gyümölcsbóléval traktálta az opera– és magyarnóta-imádó asszonykoszorút. Fruzsina ugyan egyik műfajért sem rajongott, de jól idomított vagy talán nem is idomított, hanem önkéntesen idomuló társasági emberként kristályosan csengő, kiművelt énekhangjával törekedett örömet szerezni az elragadtatott társaságnak. Ha torkából felcsendült a „Leestek a téli havak...”, mindenki felkapta a fejét, a férfiak kezéből is a zöldposztós asztallapra simult a zsuga. Azt persze senki sem tudta, mi okozhatta, hogy a főrevizor elvtárs elragadó feleségének szemében megcsillant egy harmatcsepp. Csak ő ébred rá, hogy lelkében a cigányballada az intézeti dalolgotást, a kis roma Etelt keltette életre.

A bőlé fűszeres illata, zamata könnyed lebegésbe emelte. A gyenge alkohol épp csak annyira bódította el, hogy szalonspicces hangulata a jólneveltség határai között oszcilláljon. Ha nem kellene a férjéjé méltó viselkedési szabályokat tisztelnie, okvetlenül megívott volna még egy vagy két könnyű itókát.

Alkalomadtán, egy-egy szombati vendégeskedés után, hazatérőben az óbudai házba, a másodikon becsengettek Adél nénihez. Csónakos Zsigmond is kedvelte őt,

hiszen tulajdonképpen neki köszönhette a feleségét. Ma este mégsem léptek be hozzá. Fruzsina nem akarta. Kényesen vigyázott, nehogy a néni még egyszer kapatosan lássa. Még így, finom szalonspicccével sem akart a szeme elé kerülni. A férj pedig nem hirdetett szesztilalmat. Ellenkezőleg: úgy érezte, hogy ebben a „kedves állapotában” Fruzsina odaadóbban teljesíti házastársi kötelezettségét.

Az asszonyi lét harmadik éve is leketyegett. Fruzsina huszonhét éves, érett asszonyként, az ezer színben, tucatnyi ügyességével tündöklő háztartásbeli szerepében, tisztességgel szolgálta a világ talán legunalmasabb bürokratáját. Lelke csendességében így minősítette Csónakos Zsigmondot. Azt az embert, aki nap nap után a vasúti menetrendhez igazítható bioritmusa szerint fél nyolckor húzott el itthonról és ugyanilyen pontosan negyed hatra ért haza. Ma sem volt másként, mint amikor besétált a hazatérő Csónakos útvonalába, hogy felkínálkozzon és vállalja az anyakönyvi kivonattal szentesíthető luxusszerető funkcióját.

Ezen az 1970-es márciusvégi szombaton rajtuk volt a sor, ők látták vendégül a feleségekkel körített bridzselő társaságot. Házasságkötésük nem kifejezetten kerek évfordulója kínálta az ürügyet, hogy a szokványos kártyacsatát kisebb háziünnepség élénkítse. Fruzsina divatos koktélokkal, Bloody Maryvel és Gin fizzel kedveskedett a társaságnak, s most is kirukkolt a Borcsa mamától kislány korában tanult, kistárkosi leveles pogácsával. A társaság kedvence volt ez, s ha Csónakosékra jutott a kártyás vendégfogadás, Fruzsina négy tepsivel már péntek este kisütött.

Látszólag minden az unalomoldónak szánt zsugás estek hagyománya szerint alakult. De mégis történt egy említést alig érdemlő változás, ami Fruzsina életébe csöppnyi változatosságot hozott. A negyedik kártyapartner, a miniszteri titkárságon dolgozó Kővári Előd a főnökét kísérte el egy szófiai tárgyalásra, ezért maga helyett barátját, volt egyetemi évfolyamtársát, dr. Varró Elődöt küldte el Csónakosékhoz a kártyapartira.

A társaság előbb a két férfi keresztnévének azonosságán évdött: „Előd barátja, Előd, és a kártyában ő az utód ...” – ezzel sületlen szellemeskedéssel ültették asztalhoz az új vendéget a férfiak. A feleségek pedig egyre mélyülő meggyőződéssel vallották be egymásnak, hogy a helyettesítő Előddel kimondottan előnyös cserét hajtottak végre. A feltűnően jóvágású, sármos férfi lábai előtt heverték a szemérmetlenre kábult asszonyok gondolatai. Fruzsina tartózkodott a szemrevaló férfiú iránti megnyilvánulásoktól, pedig észre kellett vennie, hogy dr. Varró fürkésző

szeme kíséri minden mozdulatát. Természetesen ő sem láthatta, hogy amikor a leveles pogácsákkal felpúpozott tállal fél fordulatot tett, a rejtett férfifantáziáról árulkodó tekintet végigsiklott kislányosan karcsú derekán, s onnan haladt lejjebb, míg a bokájától visszafelé araszolva meg nem állapodott az újabb fordulat után előlnézetből látható két formás halmocskán. Fruzsina ezt már észrevette, s elég is volt, hogy megsejtse: tetszik a pasasnak.

Ő most a példás feleség fontos szolgálatát teljesítette, férje imádott leveles pogácsájával kínálhatta a társaságot. Nejének ez a remek adottsága Csónakos Zsigmondot meglelégedéssel töltötte el. Nem kellett a minisztériumi büfében rágcálnia a dohányfüsttel átitatott, csak hétfőnként friss pogácsákat. Az asszonyka erényeit az is a csillagokig emelte, hogy elragadó szépségéhez illően öltözködött, választékos mértéktartással követte a divatot. Így látták őt mindig, ha mutatós árnyként bárhol megjelent a férje oldalán. Fogadáson, koktélon, színházi premieren vagy épp ezeken a szombati kártyacsatákon. Apránként hozzászokott vagy csak igyekezett elfelejteni, hogy a jövőjének reménytelensége és az özvegyember iránti szánalom vitte a házasságba. Áldozatos tisztességgel szolgálta az alapjában véve jólelkű, derék férfit, akiből hiányzott minden külső és belső tetszetős vonás, igaz, erről nem tehetett. Fruzsina tőle kapott létbiztonságot. Nőiességével, asszonyi tehetségével ő is mindenféle támaszt nyújtott, hogy embere sikeres lehessen. A háború előtti ügyvéd apáról Csónakos Zsigmondra öröklődött polgári eleganciát árasztó bútorok között jólfizetett múzeumi teremőrnék érezte magát. Ezért a kistárkosi szülői házából hozott és Adél néninél is ápolt szokása szerint itt is a konyhát tartotta otthonának. Élvezettel főzőcskézett a csillogó háztartás gépekkel, öreg rézmozsarakkal, békebeli Meinl kávédarálóval pazarul berendezett konyhában. Közben az Orion dobozából halkán szivárgott a hangulatjavító muzsika.

Hébe-korba álmodozott, hogy egyszer talán gyermeke is lesz, de aztán gondolatára ránehezedett a tárkosligeti óvodai helyettesítésen tett fogadalma: "Ha nem Ádám az apjuk, soha sem lesznek gyermekeim". Most a láthatáron sem tűnt fel a gyermekáldás esélye, Fruzsina ezt jónak is látta, mert ha szilárdnak is szánta asszonyi tisztességét, meg-megborzadt a gondolatra, hogy a gyermeke erre a vastagnyakú, békaszemű, kopaszodó emberre hasonlíthatna. Egyszer-egyszer nyomasztó súlyként zuhant rá az aggodalom, sőt az utóbbi hónapokban mind gyakoribbá vált ez a nyugtalanító látomás. Ilyenkor – hogy lazítson a szorításon –

belépett a sötétbarna szobába, s a bárszekrény legszagtalnabb vigaszából, a cseresznyéből töltött magának.

Csónakos Zsigmond korántsem gondolta, hogy gyermektelenül éli le az életét a mutatós feleséggel.

Opera-premierre készülődtek. Fruzsina az ezüst mandzsettagombot illesztgette a habfehér Fékon-ingbe, s épp eközben hozta fel a férj, hogy lassacskán gondolniuk kellene a családtervezésre. Így mondta: családtervezésre. Úgy hangzott ez, mintha a főosztály éves pénzügyi tervéből, a beruházási célfeladatok közül idézett volna. Az eddig soha sem érintett dolgot ezzel zárta le:

–Te is tudod, kedvesem, hogy előbb be kell rendeznünk az új lakást. Az év végére, úgy néz ki, megkapom a kiutalást.

–Igazad van, Zsigmond – felelt az asszonyka, és kimondottan örült, hogy igyekezni kellett az Operába. A taxi várakozott. Ennél többre nem futotta a családtervezésből ...

A tavasz már majdnem átfordult a nyárba. A júniusi szombaton nem csak az aszfalt sugározta a tűrhetetlen hőséget, az óbudai épületek házgyári paneljein át a lakásokba is jutott belőle. Ma Fruzsina sem tüsténkedett konyhai főhadiszállásán. Úgy gondolta, hogy ha most Zsigmond távollétében is náluk tartják a hétvégi kártyacsatát, akkor kivételesen hidegtállal kínálja a vendégeket, s nem kell a forró pogácsás tepsiket ki-betologatni.

Kivételes volt ez a szombat. Zsigmondot váratlanul beválasztották a kelet-berlini KGST-delegációba. Másik szakértő ment volna az NDK fővárosába, de az eredeti jelölt, a társfőosztály közigazdásza elodázhatatlan családi ok miatt lemondta a háromnapos utat. A személycserét örökös kártyapartnerük, Kővári Előd intézte, majd sűrű sajnálkozások körítésében tudatta a döntést Csónakossal. Megjegyezte, hogy a bridzs persze nem maradhat el, nehogy Fruzsina asszony finom falatjairól le kelljen mondania a társaságnak. Így eshetett, hogy ezúttal is dr. Varró Elődöt kérték fel a negyedik partner, ezúttal Csónakos Zsigmond helyettesítőjének áldozatos szerepére.

A zsugázás és háttérében az asszonyi terepere jöttányit sem különbözött az utóbbi három év társasági összejöveteleitől. Hacsak nem abban, hogy az ismételt beugró kártyapartner láttán élénk pezsgés-zsongás támadt a szalon bőrkanapéira telepedett asszonyok körében. Észre kellett venniük, hogy a nyuszis-playboy – lehetett úgy harmincöt-negyven éves – mindössze a jólneveltség határain belül mutat

irányukban mérsékelt érdeklődést. Nem volt kétséges, hogy a szépfiú azért mégis csak tett egy kivételt: a ház asszonyának a szobán átsikló alakját, csakúgy, mint pár hete, félreérthetetlen, vetkőztető szemmozgással kísérgette. A felfedezés pikáns gondolatokat ébresztett a három nőben, s ezeket lefojtott megjegyzésekben meg is osztották egymással.

–*Figyelitek a pasi nézését?* – kérdezte kesernyés fintorral a ciklámen frizurás, filigrán Mária.

–*Hát azért ez egy kissé ... hogy is mondjam?* – szúrte a foga között a dúskeblű Helga.

–*Ennyire nyíltan talán mégse illene ... Persze csak most meri, hogy Zsigmond héthatáron túl van* – szegte be a sziszegő kígyók párbeszédét Gizike. Mintha gyanította volna, hogy ők itt valamennyien egy rendezői mesterfogás mellékszereplői, ráadásul az ő férje, Kővári Előd lehet a rendező.

Az is különösnek látszott, hogy doktor Varró, most is magányosan jött. Nem tudták róla, hogy házas ember-e vagy a kártyapartin kívüli világban is magányos. Megkérdezni senki sem akarta. De miért nem? Lehet, hogy túlpörgetett kíváncsiságukat árulták volna el? Gizike számára kéznnyújtásnyira esett volna a válasz, elvégre Varró doktor a férje barátja volt. De ő sem kérdezősködött. Úgy tetszett, napirendre térnek a pasas családi állapota felett. Csak akkor lángolt fel újra a női kíváncsiság tüze, amikor észrevették, hogy a szobába a finom ötvösmunkával cizellált ezüstitálcán konyakos poharakkal besétált Fruzsina, s amint a kínálás egyik stációjaként a playboyhoz lépett, az ő tágra kerekedett őzikeszemében is árulkodó lobbanás villant.

Megint a vörös hajköltemény alól szisszent fel a megjegyzés.

–*Nnna, drágáim, ugye minden világos?*

Mária kérdésére eminnen egy gúnyos szemcsippentés, amonnan egy cinikus szájhúzogató felelt.

5.

Augusztusvégi péntek volt. Ha valamiféle technikai csodaeszközzel ideláttak volna a minisztériumi feleségek – összepillantásuk igazolását tapasztalhatták volna. Természetesen nem láttak ide, dr. Varró Előd gárdonyi víkendházba...

A Velencei tavon a szél sodorta fodrocskák az ősz alattomos lopakodását jelezték. Feketedett az égbolt, vihar támadt, s a Skoda Felicia Cabrioletjén érkezett párocska elkönnyvelhette, hogy az ígéretes hétvégen elmaradnak a fürdés, a napozás és az egyéb vízparti örömek. A pazarul berendezett kulipintyó javaival és egymással kell betelniük. A Vetyerok motorcsónak a stéghez láncolva az oldalához csapódó, egyre magasabb hullámokon táncolt és hiába várt rájuk. Pedig Fruzsina lelkesedett élete első vízi száguldásának reményében.

–*Ne bánkódj, majd máskor belehasítunk a tóba* – vigasztalta a huszadik századi magyar Casanova a sikeresen elcsábított asszonykát. Ezzel címkézte fel őt a bájos nő, aki doktor Varró trófeái között az egyik legnemesebb példányának ígérkezett.

Ugyanebben az időben Csónakos Zsigmond párnapos kiküldetéssel Kelet-Berlinben teljesített fontos feladatot a multilaterális KGST-kapcsolatok erősítésével. Jelenlét, legalább is ő azt hitte, a minisztériumi házi nyelvtanfolyamon csiszolatott iskolai német nyelvismerete indokolhatta.

A tóparton már-már beesteledett, pedig még fél hat sem volt. Kitört a vihar. A kibomlott ólmos felhőkből zúdult az eső, mint annakidején a tárkosligeti italbolt, a „Ketteske” udvarán. A két égzengést elválasztó villámlásban Fruzsina emlékezetéből egy pillanatra feltűntek a brutális „udvarlók”, de tüstént el is tűntek, mert Varró Előd lemezjátszójának korongja forgásba lendült és bakelit lemezeről felsírt a Summertime. Ella Fitzgerald és Armstrong kisöpörte fejéből a rosszlemkű élményidézést, s helyébe Ádám arcvonásai türemkedtek be. Ez most mégsem zavarta meg Fruzsínát. Varró doktor egy egészen picit hasonlított az ő Szaxijára.

Dr. Varró Előd közgazdász docens az egyik vidéki egyetemen tanított. A magas homlokú, húsos ajkú, vonzó, izmos, fekete hajú férfit a hibátlan férfiszépség minden szükséges jegyével ellátta a természet. Az Adonisz alkatot, amit teljességében a vihar-siettetten intim zártságban Fruzsina alaposabban szemügyre vehetett. Jobban, mintha napsütéses csónakszáguldással indult volna a hétvégi program. Az álmok szférájába röpítette őt a lenyűgöző lemezgyűjtemény. A régebben csak feddinges rádióhullámokon és zavaróállomásokon átvergődött amerikai dzsessz és angol számok most tisztán csendültek a tű alól. Alkoholra se volt igazán szüksége, hogy átadja magát a zsongító hangulatnak.

–*Keverhetek egy feledhetetlen Varró-féle bűvös koktélt, drága Fruzsi?* – szegezte vendégének a kérdést a csábító. Szavait az állát metsző mély gödör finom rezdülései fogták igéző keretbe.

–*Keverj, ha tényleg olyan feledhetetlen.*

A szombat sem vont tisztább eget a Velencei tó fölé, de vasárnapra mégis csak visszatért a nyár végső erőlködését sejtető Nap. Felbődült a motor, a tó tükrét kettémetszette az égszínkék csónaktest, Varró doktor rutinos volánkezelése lenyűgözte Fruzsínát. Gondolta, hogy megkérdi: van-e felesége, gyermeke? A faggatózásról mégis lemondott. „Miért kell, hogy érdekeljen?”

Fruzsina nem érzett lelkiismeret furdalást. Elégedett nyugalom járta át minden porcikáját. Eszébe se jutott sorsában átállítani a váltót. Úgy ítélte, hogy ugyanannyit kapott és adott, nyert és veszített ezen a gárdonyi kalandon, mint Varró doktor. „Ki tudja, ez a férfi talán a boldogtalan házassága elől menekül ide?”

6.

Az októberi délelőtt a HÉV-en hazafelé a rendelőből, már biztonsággal tudta, hogy szíve alatt dr. Varró Előd gyermekének a szíve dobog. „Az én gyermekem szíve!”

A jó hangulat mérőóráján, ha ilyen műszer létezne, Fruzsina érzései a skála felső rovátkája fölé ugrottak volna. Hihetetlennek tűnhet: huszonnyolc évének legcsodásabb tavaszát töltötte a pesti belvárostól épp csak néhány buszmegállónyira lévő emeletes ház albérleti szoba-konyhájában. Ide költözött a férje lakásából. Gyermekeit várta, önállóságra készült. Olyan életre, amelyben szabadon szárnyalhat, s amelynek minden percét gyermekének szenteli. Örült a parkok szabdalta kerületnek. Elképzelte, milyen jó lesz a babával a májusra kizöldellő bokrok között, a sétányokon.

Elhatározásától mindenki, majdnem mindenki el akarta téríteni.

Amint áldott állapotáról bizonyóságot szerzett, egy percre sem volt számára kétséges, hogy hűtlenségét bevallja. Eltökélte, ha kell, azon nyomban elválík Csónakos Zsigmondtól, vállalja a Velencei tavi kaland minden következményét. A vallomástételre mégsem könnyen szánta rá magát. Sajnálat és a félelem keveredett az eltökéltséggel. Sajnálta a becsületes férfit, félt a kiszámíthatatlan reagálástól. Emlékezett Zsigmondnak arra a megjegyzésére, hogy nem is tudja, mi mindenre

lenne képes, ha elveszítené őt. Napokig leste az alkalmas pillanatot, végül nem halaszthatta tovább, beszélnie kellett. Kedvező alkalom mégsem ígérkezett, mert a férje életritmusa, ez a tökéletes svájci óra pusztán a kártya partik fázisában váltott lassúbbra. A bridzsasztal mögül mégsem tárhatta fel az NDK-kiküldetés következményét.

A sok színtelen hétköznapi egyikén észrevette, hogy férje nem hozott haza hivatali munkát. Az ilyen estéken vacsora után, még a tv-híradó előtt rendszerint beszélgetni szoktak. Csónakos beszámolt a minisztériumi dolgokról, csupa olyan esetről, amelyeknek ő sem a szereplőit, sem az ügyek természetét nem ismerte. Türelmes hallgatás, bólogatás és banális válaszolgatás volt a dolga. Most másként alakult.

–Mondanom kell valamit, Zsigmond. Nem halaszthatom tovább...

A férj nyugtalanul emelte tekintetét a teás pohárról Fruzsina arcára.

–Mi történt?

–Gyermekelem lesz.

–Nagyon jó. Nem is baj, hogy hamarabb, mint gondoltam...

–Zsigmond... nem tőled vagyok terhes.

A férj szemében az iménti nyugtalanság ijedt megdöbbenéssé vált.

–Tréfálsz, kedvesem?

–Mielőtt elmondom, tudnod kell, hogy vállalom, ami történt. Természetesen elvállunk, csak néhány napot kérek... Összecsomagolok és elköltözőm.

Csónakoson látszott, hogy felesége vallomása még mindig nem jut el tudata mélyére.

–Mondj el mindent.

Fruzsina higgadt mondatokba szedve vallott a gárdonyi hétvégéről. Varró doktorról is.

–Az eltelt időt figyelembe véve, a gyermekelem apja Varró Előd.

–Sejthettem volna... – sóhajtott mélyet Csónakos Zsigmond – Annak az embernek még a szeme sem áll jól. Piszok alak. De most nem róla van szó.

–Tudnod kell, Zsigmond, hogy a válás után sem megyek hozzá. Ő sem akarja, én sem akarom. A gyermekelem boldoggá tesz. Egyedül kell nekivágnom a jövőnknek.

–Nem kell elmenned. Megbocsátok. Mondd csak, késő lenne már az abortusz?

–*Micsoda? Abortusz?! – Fruzsina nem leplezte a megvetését. „Mi képzelsz az ember?”*

A férj nem szólt, érezte, hogy gonosz ajánlatot tett. Felpattant a hintaszékéből és a felesége elé lépett. Fruzsina rövid közös életük során először látott valami érzelemtelenséget az arcán. Bizonytalankodva vizsgálta: gyűlölet? félelem? szegénység?

–*Így is itt maradhatsz. A gyermekeddel együtt is. Nem kell elválni. Ki fogja tudni, kié az a gyermek? Ki tudja? Nem kell nagydobra verni az ügyet.*

–*Ki tudja? Én tudom és a gyermek apja, Varró Előd tudja. Ez pedig elég. Nem kell hazudoznod a világ előtt. Én még nem hazudtam és ezután se fogok, sőt a te hazudozásodhoz sem a gyermekemmel együtt. Két napon belül elmegyek. Nem akadályozhatod meg. A válás pedig nekem nem fontos, nem sürgős. Nem érdekel.*

Csónakos visszazuhant a hintaszékbe és szeme a képernyőn villódzó, ki tudja, milyen jelenetekre tapadt üresen, gondolatlanul.

7.

Az albérletben Fruzsina látogatót kapott. Adél néni, amint várható volt, felelőtlennek tartotta, noha egyetlen rossz szóval se illette, hogy elköltözött a férjétől és vállalta a gyermeket.

–*Megértelek. Csónakos úr, semmi kétség, tisztességes ember, de a te szárnyaló természetteddel nem sokáig végezhetted a szakácsnő és a mutatós hajó-stewardess munkáját az unalom tengerén himbálózó szürke hajón.*

Fruzsínának jól esett az anyai barátnőtől ez a költőies erkölcsi felmentés.

–*Az albérletbe menekülés mégsem tetszik nekem. Tudhatnád, hogy nálam mindig otthonra találsz. Most is, a babával együtt is. Az én lakásomban egyetlen dologtól kellett tartózkodnod ... Talán felesleges lenne újra emlegetni ...*

Fruzsina, ha nem is mutatta, mélyre szúrt tüskét érzett.

–*Meg kell értened, hogy magamtól akarok talpra állni. Itt az ideje ... Meglátod, talpra állok.*

–*Tudom ... Mégis félek, hogy a gyenge képzelőerőd és a kevés tapasztalat ingoványra visz.*

–*Az anyai ösztön és az akarat pótolhatja. Megleplek. Képzeld, ez a szegény Csónakos Zsigmond, miután bevallottam, hogy terhes lettem és nem ő a gyermek apja, úgy meglepődött, hogy abban a minutumban megbocsátott.*

–*És?*

–És ... ettől még jobban megerősödött bennem az elhatározás: elmegyek, mert képtelen vagyok elfogadni a puhány ember mentőövét. Nem szép tőlem, talán lelketlenség. A hajós mondásodat folytatom, Adél néni. Mentőöv nélkül ugrottam le a szürke hajóról. Itt vagyok és meglátod, tudok úszni...

–Makacs, büszke nő vagy. Anyád lánya ... De akkor is élned kell valamiből. Nem sokára ketten lesztek ... Albérlet és még temérdek más kiadás...

–Igen, ezzel is kezdek volna. Nos, a gyermek apja dr. Varró Előd. Egy pillanatra sem tagadta meg az apaságot. Vállalta a gyermektartást, amit már a terhességem idején, szóval már most is küld.

–Családos ember?

–Évekkel ezelőtt elvált. Gyermekük nem volt ... Megelőzőm a következő kérdésedet. Esze ágában sincs, hogy elvegyen. De ha mondjuk, ilyen ötlete támadna, nincs az a kincs, amiért hozzá mennék.

A néni arcvonásai mintha nagy kérdőjelbe fonódtak volna össze, szeme annál is kerekrebbre tágult, mint ahogy Fruzsina a bazedovos rohamoknál megszokta nála.

–Ne csodálkozz. Ha látnád, igazat adnál.

–Ez is egy fénylő fejű tintanyaló? Vagy vele más a bajod?

–Na, látod, ez az ... Az én Casanovám fess, gáláns úriember, bukna rá a nők. Nem férnek való. A gárdonyi villájában sok nő esik még a pókhálójába. Én legfeljebb abban reménykedhetek, hogy az ágyában újabb ügyetlenkedéseivel nem csökkenti majd az én gyermekem tartásdíját.

Adél néni megpróbált belelátni gyermekkori barátnője felnőtt lányának agyába, lelkébe. Hol az anyai örömet sugárzó formás arcot leste, hol az épphogy gömbölyödő hasát simította végig kikerekedett szemével. Fruzsina jól sejtette, hogy a beszélgetés nem nyugtatta meg a nénit. Távozáskor, az albérleti lakás ajtajában fontosnak tartotta a búcsúmondatot:

–Meglátod, nem csak fogadkozom. Végre lesz saját életem. Hamarosan dolgozni fogok.

A vadgesztenyefák fehér és rózsaszín virágai, a szülőotthon ablakán bevilágító sok száz díszgyertya a mama és babája köszöntésére gyúlt ki a hajnalban kelni készülő májusvégi Nap surló fényében. Fél öt múlt: megszületett a magyar főváros új polgára, Varró Csilla.

Az apa a világfi férfiassága, lehengető modora mellé a jóság és tisztesség vonásait is megkapta a természettől. A jeles napon nem autózott le az egyetemi városba. Apák szokása szerint ott tipródott a szülészeti váróban. Nem dohányzott, most elfogadott egy szál Tulipánt az ugyancsak „szülési fájdalmak” közepette várakozó fiatalembertől. Varró doktor kivárta, míg a nővér az üvegen át megmutatta a gyermeket, utána mégis leugrott az egyetemre, hogy diákjai vizsgabeosztását elrendezze.

Estefelé nagy csokor rózsával újra beállított a szülészetre. Fruzsina az ápolónőktől akkor már tudta, hogy Előd reggel is itt járt, de arra mégsem számított, hogy újra jön és őt is meglátogatja. A terhesség hónapjaiban számot vetett vele, hogy folytatásról szó sincs, s mert ő is így akarja, hogy ne is legyen.

Kilépett a várószobába, s a rózsa és a Pitralon arcszesz kevert illatában doktor Varró Előd ácsorgott. Fruzsina visszahőkölt, nem akarta ehhez az illathoz társítani a hálóingjéből terjengő fertőtlenítő és a már majdnem másfél napos verejték szagát. Látogatóját ez nem zavarta. Fruzsinahoz lépett.

–Gyönyörű a kislány. Olyan, mint te vagy ... És te is jól nézel ki, Fruzsina – Ezzel az ifjú anya bal kezébe nyomta a csokrot, s hogy így is félreérthetetlené tegye várható viszonyukat, a szerető csókja helyett a színházi páholyban is elfogadható hűs eleganciával, kézcsókkal illette Fruzsina jobb kézfejét, amit lazán az ajkaihoz emelt.

–Rendes tőled, Előd, hogy megnézted a kislányt ... A virágot nagyon köszönöm. És ... és köszönöm a kisbabát is.

Doktor Varró az utolsó mondat hallatán zavarba jött. Mit mondhatna erre? Semmit. Válasz helyett rátért jövedele lényegére.

–Ráérne később is megbeszélni, de ha nem érzed nagyon fáradtnak magad, ülj ide mellém – mutatott a váró fehér lócájára azzal a mosollyal, amiben már megint mintha Ádám köszönt volna vissza. Fruzsina szorosra kötötte derekán a fehér-piros csíkos fürdőköpenyt, amit a nővér hozott ki utána, és a férfi mellé ült. Varró doktor, mint aki fontos mondanivalóhoz készül, mély lélegzetet vett.

–Nézd, az egy dolog, hogy pereskedés nélkül is fizetem a tartásdíjat, de úgy gondolom, hogy legalább ilyen fontos lenne, ha a kislány a nevemet viselné. Mi a keresztnéve?

–Csilla.

–Varró Csilla. Jól hangzik. Nem?

–Jól hangzik, Előd. Köszönöm. Köszönjük.

Varró doktor arcára a jótétemény kellemes utóérzése ült ki, ám azt is látszott rajta, hogy még mindig mondana valamit, de előbb Fruzsina hálálkodását szerelte le.

–Semmit se köszönj. Én köszönöm a megértésedet, hogy nem kívánok újra házasodni. Nem lennék jó férj és jó apa, pedig érző ember vagyok.

Fruzsina szapora bólogatással jelezte, hogy egyetért, majd ő is megnyílt:

–Már beszéltünk erről. Tudom, és te is tisztában vagy velem. Azt hiszem, egy kicsit, talán nem is kicsit egyformák vagyunk. A szabadságomat ezentúl én sem adom fel. A kislány lesz az életem egyetlen értelme.

A beszélgetésből – kívülállóként figyelve – hihettük volna, hogy a két szabad embert a sors igenis egymásnak rendelte. Ám ha jellemük mélyrétegeibe világítanánk, kemény ellentmondásokat tárhatnánk fel. Dr. Varró Előd szabadságvágyát a tarka réten ide-oda röppenő lepke szárnyalásának látnánk. Maga is tudta, Fruzsina is biztos lehetett benne, hogy a tavon száguldozó motorcsónakban ezután is hol vörös, hol fekete vagy szőke hajakat borzol majd a szél. Fruzsina merőben más volt. Szabadság iránti sóvárgása olyasféle vágyódás lehetett, amit a még benne sem tudatosult alkotásvágy elégíthet ki. Még képzeletében sem rajzolta meg igazi vágyainak kontúrjait, csak érezte, hogy szárnyalnia kell, repülnie kell ...

Varró Előd az utolsó ajándékával is kirukkolt:

–Nagyon kérek, nehogy a szeretőnek járó végkielégítésként fogadd az ajánlatomat. A névadás és a tartásdíj sem ilyen dolog, de amit most akarok mondani, azzal is a biztonságotokat és a kislány javát akarom...

Fruzsina erőt vett magán, bár a vajúdás éjszakája és a hajnali szülés utáni fáradtság kezdte legyűrni. A kíváncsiság mégis felélénkítette.

–Miről van szó?

–Többször említetted, hogy dolgozni akarsz, munkahelyet szeretnél.

–Persze. De most még ...

–Nem most. Egy kicsit később ... Három hónap múlva. Ismerősöm az egyik művészeti szövetségben dolgozik. Tőle tudom, hogy érettségizett, zenéhez értő dolgozót keresnek. Szeptembertől alkalmaznának. Ha te is akarsz, beajánllak.

–De még mennyire.

–Addig a kis Csilla bölcsődéjét is el lehetne intézni.

–Gondolod, hogy az én zenei tapasztalatom elég ott?

–Egész biztosan. Adminisztrátort keresnek, olyan embert, akinek nem idegen a zenészek világa.

Fruzsínát az irodai karrier kilátása nem dobta az egekbe, mégis hálásan mosolygott jótevő Casanovájára. Aztán a vietnámi papucs surranásaival becsoszogott az üvegajtó mögé. Szoptatás várt rá, s ettől a fáradtsága is elillant.

9.

Fruzsina sokáig nem tudta, vagy ha sejtette is, nem vette tudomásul, hogy családjában életében a legeslegfontosabb ember Cseh Irén tárkosligeti tanácsai dolgozó, vagyis a nagynénje, édesapja testvérhúga. A kistárkosi kollégiumi botrány, a hajszál híján iskolai kicsapás napjaiban tagadta ki szívéből a nénit. Ő volt az, aki Ádám anyjával véd- és dacszövetségben felszámolta a szerelmük reményeit. Évek, a felnőtté érés éveit kellett, hogy oldódjon a bakfisharag, s bánata okozóját már ne ennek a jóasszonynak a fellépésében keresse.

Amikor az öt Krojcz-gyermek árván maradt, a nagynéni – családi becenevén Kesza, mert a „keresztanya” szót nehezebb volt kimondani –, magára vette a sorsuk egyengetését. Olyan csendes áldozatvállalással tette ezt, hogy maguk a gyerekek se értették, miért csap közöttük hol ide, hol oda. Miért nem megy inkább férjhez, s akkor a sajátjait abriktolhatná? Fruzsina is lázongva fogadta Irén néni beavatkozását. Nem jutott el a tudatáig, hogy ha egyszer állami gondozásba adta, miféle veszélyt látott abban, hogy a tizenhét éves keresztlánya halálosan szerelmes. Évekkel később, ahogy már Adél néni békés oltalmában éldegélt, Cseh Irén, mintha önmagát is igazolná, sűrűn mondogatta Borcsa mamának és a néha hazalátogató Adél néninek, hogy ha ez a diákszerelmük igazán erős lett volna, akkor két fiatal érett emberként is egymásra találna. Erről, mert családi tabunak tekintették, csak maguk közt suttoztak, Fruzsínának soha sem vágták a szemébe.

Az örökké gondoskodó Keszát most már két emberért érzett felelősség vitte fel Pestre. A fivére lányát és annak kicsinyét kellett mentenie – legalábbis így gondolta az áldozatokra mindig kész teremtes. Adél néni is segíteni akart, de tudta, hogy korábbi összecsapásuk, az italozó lány ledorongolása, majd ez a szerencsétlen kimenetelű házassági kitérő Fruzsínát visszatartja, hogy felújítsák korábbi, meghitt óbudai életüket. „Pedig a babával is visszaköltözhetne ...” – Ezzel már Fruzsina terhességének hónapjaiban leszámolt a néni, s ahogy legutóbb otthon járt Tárkoson, a három nő, Borcsa mama, Kesza és Adél néni, a mesebeli tündérek tanácsa

haditervet eszelt ki. Cseh Irénre esett a választás, dacára annak, hogy nem lehetett kiszámítani, Fruzsina még mindig szúrja-e a túske, amit a nagynénje bökött a szívébe. Tizenegy év múlt el azóta. Az elvált fiatalasszony, az anyává érett komoly nő most már más szemmel látta a világot, s benne Cseh Irént is.

A függőfolyosós pesti bérházban a nénit a lépcsőházban terjengő macskapisi ammónia bűze és a lerobbant lift fogadta. Az alföldi síkhoz szokott lábakkal a kitöredezett, csúszósra koptatott lépcsőkön kellett felvándorognia a hatodik emeletre. Ötven évével jól tartotta magát, a lépcsőzés mégis kifulladásztotta. Csengetett. A nyíló ajtóban Fruzsina előbb meghökkent, majd vidámra kerekedő arca jelent meg.

–Nahát, Kesza! Micsoda meglepetés... – lelkesedett. Átölelte a nénit és húzta, terelgette a szobácska felé, ahol a tíznapos Csilla az anyatejjel elégedett csecsemők egyenletesen szuszogó álmát aludta. *– Ide tessék leülni, amíg rendet rakok –* folytatta és a székről a pelenkázó asztalra pakolta a feltornyozott pelenkákat. *– Menjünk a konyhába, ott nyugodtan beszélgetünk.*

Kesza szívesebben maradt volna a szobában, de miután hozzászokott a bátyja halála után gondoskodásában maradt apróságokhoz, tudta, nincs itt az ideje, hogy Fruzsina alvó csecsemőjét babusgassa.

Tejeskávéját szürcsölgetve Cseh Irén, szokása szerint, a bevezető körítést mellőzve kártyáit a keresztlánya elé terítette:

–Gyertek szépen haza. Otthon, Tárkoson mégis jobb dolgok lesz, mint itt a pesti betonházak között. Nincs itt senkid. Adél nénihez, tudom, nem akarsz visszamenni,. Igaz, nem értem, ... de hát te tudod ...

Fruzsina zavartan elterelte Kesza figyelmét, hogy el ne kelljen kiteregetnie annak a bizonyos italos estnek a részleteit. Restelkedés nélkül ma sem tud rá visszagondolni. Áldott állapotának kilenc hónapjában részint ez a szégyen, részint a magzataért érzett aggodalom fogta le a kezét: egyetlen pohár, egyetlen korty sem kísértette meg. De miért is ivott volna? „Nem vagyok én alkoholista ...” – mondogatta magában, ha felrémlt benne a szeszre, poharazásra sarkaló ördög fintora.

–Tudom, hogy Kesza jót akar, Adél néni is segíteni szeretne, de nekem most lábra kell állni. Dolgozni fogok. Pont úgy, mint más nők, és nevelem a gyermekemet. Nem félek. Feltalálom magamat a pesti forgatagban... Talán minden jól alakul ... –

Fruzsina merész fogadkozásának ereje mintha gyengült volna. Mindenesetre a falusi tanácsházán gyámügyeket is intéző Cseh Irént nem győzték meg az érvek.

Fruzsina is érezte, hogy keresztanyja a Pesten maradás kézzelfogható indokát várja.

– *Itt lesz a munkahelyem szeptember egytől. Otthon meg legfeljebb csak helyettes gondozónő lehetnék, amíg valamelyik ligeti óvónő a szülési szabiját tölti.*

– *Makacs vagy. De nem is makacsság ez. Önfejj vagy, mint régen...*

Nem tett jót ez a megjegyzés a kettejük közé visszatérő, a kisgyermekkor hangulatára emlékeztető, meghitt viszonynak. A rosszul célzott megjegyzés sötét takarót terített a kistárcosi szegénységben még lelket melegítő családi összetartozás emlékére. A megjegyzés az egyetlen kistárcosi délután régi viharát csalta elő, pedig Fruzsina már hitte, hogy a múltat belepte a feledés pora, s nem törnek fel alóla a fájó emlékek. Hiába igyekezett a portakaró alá viaszasöppönni a rossz gondolatot, arcán nem olthatta ki az indulat tüzeit.

A néni is ráébredt szavainak nem szándékolt hatására. Másként folytatta mondókáját, még mielőtt a beszélgetés csörgedező patakja az ügyefogyott magyarázkodás zavaros folyamába torkollott volna.

– *Ne érts félre, gyermekem* – folytatta zavartan Cseh Irén. Láttá, hogy már nem vonhatja vissza az elhamarkodott célzást, ezért végre jövelete hátterét is a keresztlánya elé tárta. – *Otthon családi körben, persze Adélka is velünk volt, szóval Borcsa mama, Adélka meg én, úgy gondoltuk, hogy hazajöhetnél a picivel, de látom, nem fogadod el ... Lehet, hogy igazad van, mert csak itt, Pesten érzel támaszt. Rendben is van, itt kapsz munkát ... Mégis gondold meg, mi lenne, ha a picit lehoznád Tárcosra. Tudod, hogy Borcsa mama mellett meseországban érezné magát. Na meg én is ott vagyok. Ne hidd, hogy az öt Krojcz-gyerek után erről a kis Csilláról nem tudnánk gondoskodni.* – Egyszusszra feltárt mindent, mintha képtelen lett volna porciózni a mondanivalóját. Lélegzetvétel nélkül folytatta – *Te meg nyugodtan dolgoznál, szakmát tanulhatnál. Kéthetenként a hét végén hazajönnél egy kicsit. Aztán ha felerősödsz, talpra állsz, visszahozod a gyermekedet Pestre. Óvodás vagy tán már iskolás lesz akkor ...*

– *Értem ... értem Kesza. Gondolkodom rajta. Levélben megírom ... Vagy talán lemegyünk vonattal. Szeptemberig, a munkámig három hónap van hátra. Meglátom ... Lehet, hogy jó lenne úgy, ahogy mondani tetszett ... Most még el se tudom képzelni.*

–Még itt a helyed a kicsi mellett, ha egyszer ilyen hajthatatlan vagy és minden áron ebben a zűrös forgatagban akarsz élni. De ha meggondolod magad ... Mondta is Borcsa mama, amikor elindultam hozzád, hogy meglásd, Irén, nem hozod te haza az én Fruzsínámat.

Az imádott nagymamát idéző szavak Fruzsínát újra szíven találták.

–Ne tessék így beszélni – mondta tűnődve, aztán megint magabiztosra váltott: *– Nemsokára minden jó lesz. Hál’ istennek tejem van, a pici cseperedni fog. Most csak vele kell törődnöm. Később ... meglátjuk. Minden rendben lesz. Minden, Kesza ...*

Hiába fogadkozott Fruzsina, hogy mindene megvan, Cseh Irén magára hagyta. Taxival a Corvin Áruházba vitette magát, s két óra múltával a falusi komaasszonyok módjára úgy elhalmozta gyermekágyas keresztlányát mindenféle holmival, hogy mire Csillát a gyomrocskája felébresztette és felső C-n követelte a járandóságát, az albérleti szoba megtelt kisebb-nagyobb csomagokkal. Pelenkák, guminadrágok, rózsaszín pólyahuzat, cumisüvegek, kifogó lepedők bomlottak ki a csomagolópapírból. Mindenből kettő vagy még több, nehogy elfogyjon...

Kesza a szoptatás után Csillát újra szundikálásba babusgatta. Később már a néni göndör kacajára sem ébredt fel.

–Aranyos tetszik lenni, hálásan köszönjük, de erre a kis cipőre Csillának még sokáig nem lesz szüksége ... – jegyezte meg Fruzsina. Megölelgette a saját igyekezetén még mindig nevető nénikéjét.

–Semmi baj, gyermekem. Belenő ... Ha lejöttek, jó lesz ez a mi sáros tárkosi utcánkon.

10.

A kórházban az ügyeleti csere nem ment könnyen. Angéla mégis elintézte, azután férjével együtt igyekezett Fruzsina albérletébe. Feri is szabadnapot kért a Főtaxinál.

–Már mehetsz is – mondta a köszönést is mellőzve Angéla, ahogy lihegve betoppantak. Késtek egy kicsit, mert a rendőrök valahol az Üllői útról baleset miatt elterelték őket. *– Feri a kockás taxijával elvisz, nem fogsz késni, addig én elleszek a picivel. Mintát veszek a gyerkőcről és gyakorolom a szülői szerepet.*

Fruzsina első munkanapjára tartott. Furcsa mód ez péntekre esett, pedig a hétfő a kezdések szokásos ideje. Aztán kiderült, hogy a művész-szövetségnél nem sokat adnak a formaságokra. Egyébként is csak ismerkedésnek, mindenféle elintézendőknek szánták a pénteket. A hivatásos zenészek ügyes-bajos dolgaival bajlódó szervezet öt irodájának egyike várt rá. A két kopott íróasztalnak és egy keskeny bádogszekrénynek helyet szorító, szűkös sufnyiban a százévesnek vélhető, sűrűn barázdált arcú, kivénhedt dzsesszdobossal, Dini bácsival szemben kapott asztalt és széket. Az előrehaladott Parkinson-kór tette az idős munkatársat örökmozgóvá: ujjai, a rebbenő pillangók szálltostak a nyilvántartási kartondoboz felett, s amíg valaki hozzá nem szokott, a sűrűn bólogató fejmozgásból hihette, hogy akkor is helyesel, ha nem is hozzá szólnak. Fruzsina hamarjában olyan embert ismert meg benne, aki rajong a fiatalokért. Egész életében, amíg a kór le nem parancsolta a dobfelszerelés mellől, elit szállodai szalonzenekarban játszott, fiatalok talpa alá koppantotta a tangó, charleston, szving, boogie ritmusát.

–Meglátja kedveském, jó dolga lesz nálunk – köszöntötte Dini bácsi halk, monoton hangon az új munkatársat, miután előzőleg Fruzsina egy másik irodában kitöltött mindenféle munkaügyi papirost, majd a főnökasszony ide kísérte. *– Én vagyok a Dini bácsi. A legtöbben „Ritmuskirálynak” csúfolnak, de ne higgye, hogy ez engem zavar. Magácska is úgy mondja, ahogy akarja, vagy, ahogyan éppen a nyelvére jön.*

Az öreg zenész modora kellemesen meglepte Fruzsínát. Visszagondolt két korábbi tiszavirág éltű munkaviszonyára, a színházi Gödi elvtárs ajánlatára és a tárkosligeti óvodai helyettesítés gyászos befejezésére, és ezen az új helyen megérezte, hogy dr. Varró Előd igazán neki való munkahelyre ajánlotta be.

–Szeretném, ha a hasznomat vennék. Dini bácsi biztosan nem tudja, hogy egy picikét értek a zenéhez, de tényleg csak egy picikét.

–Kedveském, mindent tudok én magácskáról. Az, aki ide beajánlotta, az az én öreg cimborám fia. Az apja zongorahangoló. Minden második pesti billentyű neki köszönheti, hogy nem hamisan szól alatta a húr. Azért csak minden második, mert többre nem futja a nap huszonnégy órájából. Néha aludni is kell neki. Őt is megviselte a hadifogság, meg már nem is fiatal.

Fruzsina álmélkodott. Fogalma sem volt róla, hogy Varró doktor milyen utakon járt közben ezért az állásért. Most mégis szeretne volna tudni, hogy a „Ritmuskirály” Dini bácsi ismeri-e a közte és a barátja fia közötti viszonyt, anyaságának elősegítőjét.

„Majd kiderül ... De nem is olyan fontos ...” – gondolta és inkább a rá váró teendőkről faggatózott.

–*Mit kell itt csinálnom?*

–*Ne siessen, kedveském. Minden elmagyarázok, de azt már most is megmondhatom, hogy akkor is dolgozhatna itt, a kartonok között, ha nem is konyítana a muzsikához* – vigasztalta sűrű bólogatásokkal kísérve az ex-dobos. Nem sejtette, hogy a fiatalasszony pontosan annak örült volna, ha zenei jártasságára égető szüksége lenne a szervezetnek. Nem örülne, ha csak szeretője, az egyetemi docens pártfogása révén ücsörögne itt nap nap után. Dini bácsi folytatta a kiképzést: – *Azért ne aggódjon, lesz itt mit pizmogni, kedveském ... illetőleg hogy is szólíthatom?*

–*Fruzsínának.*

–*Igen, emlékszem ... Fruzsina. Klassz név. Hétfőn megmutatom, hogy kezeljük ezt a kartonrendszert* – mutatott repdeső ujjával a pléhszekrényből kihúzott barna fadobozra, amely az oldalára ragasztott vinyetta tanúsága szerint a G és a K közötti nyilvántartó lapokat őrizte.

11.

A szeptemberi munkakezdést nem sikerült Csilla bölcsődei beíratásával összehangolni. Az irodához közeli, a lakásához sem túl messzi bölcsőde zsúfoltsága miatt még a kapcsolatok emberének, Varró doktornak sem sikerült ajtót nyitnia.

Az első munkanap másnapján, ami épp a kéthetenkénti szabad szombat volt, Fruzsina korán reggel összecsomagolt. Angéla Ferije kivitte őt és Csillát a Nyugatiba. A talpfák és a sínek álmosító zenéjében telt hét órás bumlizás után a kalauz lesegítette őket a kistárkosi állomáson.

–*Jóságos ég!* – kiáltott fel Borcsa mama, látva a belépő unokáját és a nagyfülű vesszőkosárból pislogó dedunokáját. Öröme ijedtségbe hanyatlott, nem tudta, mi történhetett, hogy így, levélírás nélkül toppant be Fruzsina. Érkezésük cáfolta a hírt, amit Irénke hozott Pestről. Lám, mégsem feleslegesen hívták, lám mégis ott lehet hagyni azt az óriási várost. Mindenesetre gyanakvóan megjegyezte: – *Remélem, nincs bajotok.*

–*Ó, dehogy* – nyugtatta Fruzsina a nagymamát. Ennyi mégsem látszott elegendőnek, hogy Borcsa mama meg is nyugodjon, ezért bővebb

magyarázkodásba fogott: – Nagymamám, drága, hidd el, nincs nagy baj. Tegnapról dolgozom. Lakásom is van ... Nem a saját lakásom, de meg tudom fizetni a bérletét. Pénzünk is van, Csilla apukája minden hónapban küldi a pénzt, most meg már én is keresni fogok.

–Jaj, gyermekem, nem nyomorogsz, ugye?

–Annyi pénzem van éppen, hogy az itthon tanult spórolással mindenre futja.

–Gondoltam én, hogy nem vagy te rendben, kislányom. Szóval mondd csak, nagyon kell spórolni?

–Higgy nekem nagymama ... Ez nem szegénység, legfeljebb Pesten minden drágább, mint itt. Százszor meg kell gondolni, mire adom ki a pénzt.

–Ne haragudj, hogy így mondom, mert így érzem... Ott kellett volna néked maradni annál a miniszternél vagy, hogy mondják... Iréntől hallom, hogy megbocsátotta volna neked a gyereket ...

–Megbocsátotta, de én nem akartam könyörületet. Az olyan koldus alamizsna lett volna. Készának is mondtam, talpra fogok állni. Ruhára néhány évig nem kell költenem, mert Csónakos Zsigmond a négy év alatt annyi ruhát aggatott rám, hogy jut belőle a koporsóba is.

–Ejnye, kislányom, hogy beszélhetsz így? – csattant fel Borcsa mama – Mire ez a buta beszéd? Koporsóba ... koporsóba ...

Szó szót követett, a nagymama megnyugodott. Azután megtudta unokája hazaérkezésének az okát és hetvenkét évét cáfolva pályástól kikapta Csillát a mőzeskosárból és csárdás lépésekkel pörgött-forgott vele a konyha közepén. Fehérpettyes sötétkék kartonruhája úgy libbent, mint ötvenvalahány éve a lagzijának menyasszonytáncában libeghetett.

–Nem akarok hinni a fülemnek... Tényleg itt hagyod nekünk ezt a csöppséget?

–Addig, amíg Pesten nem kapok bölcsődét. Péntek estére jövök a vonattal. Persze csak minden második szombat szabad. Szabolcsból is így ingáznak a kőművesek. Na, én meg a kistárkosi ingázó mama leszek a fekete vonaton.

Borcsa mama hol a dédunokáját, hol az unokáját ölelgette. Betuszkolta őket a tisztaszobába, oda, ahol rendszerint Fruzsina aludt, ha hazajött. Tett-vett, pakolászott, azt se tudta, örömeiben mihez kezdjen.

–Itt lesz a kis kuckónk. Én is beköltözöm ide ... Ha éjjel felsír a kis drága... Jaj, el is felejtettem kérdezni: szopik még?

–Mondhattam volna. Csilla tudta, mikor illik leszokni rólam, tíz napja tejport és tápszert kap. Hoztam is magammal.

Így kezdődött Varró Csilla kistárkosi élete a világ legcsodálatosabb asszonyánál. Édesanyja, Fruzsina kímélő tempóban koptatta a pesti zenész szervezet kartotékját, azután minden második péntek délután felkapaszkodott a savanykás-cigarettafüstös személyvonatra és ezernyi talpfa számlálásába belebeszenderedve éjfélre hazaért Tárkosra.

11.

„Ritmuskirály” mindenegyes jóslatát igazolták a munkanapok. Az irodában Fruzsínára váró munka frappáns definíciójának bizonyult a pizsmogás. Már az első szeptemberi munkanapon kiderült, hogy a kottaismeretnek, a szolfézsnek és kiművelt énekhangjának épp annyi hasznát veszi itt, mint ha azelőtt vasúti váltókezelő vagy szakképzett nyúltenyésztő lett volna. Napjában nyolc-tíz ember kopogott be az iroda sufni ajtaján. Kérdeztek ezt is, azt is, ő meg hol ezt, hol azt válaszolt. Semmit sem kellett tudnia, a válaszokat a betűrendben sorjázó kartonok rejtették. A keménypapír lapocskákra szólisták, együttesek, kamara– és nagyzenekarok, karmesterek, énekesek, hangszeresek, zeneoktatók, hangszerjavítók, hangolók, kottamásolók adatait írták fel formás betűkkel. Jöttek-mentek az ügyfelek, de mégsem úgy, hogy egymásnak adták volna a kilincset. A munkaidő végén Fruzsina rendszeresen megállapította, hogy egyetlen ember is elvégezné ezt, sőt annak az egynek is maradna szabadideje, avagy ideje egyéb hasznos pizsmogásokra, hogy Dini bácsi eredeti munkaköri leírásánál maradjunk.

–Dini bácsi, kérem, ez lesz itt minden nap? – kíváncsiskodott Fruzsina a nyolc óra végén.

–Kevesli vagy sokallja? – hunyorgott az öregúr, s mert gyanította a választ, folytatta: *– Ma tízen jöttek, de holnap esetleg csak hárman lesznek. Olyan nap is elképzelhető, hogy tizenketten rohannak meg bennünket. S ha egyszerre két érdeklődő jön, akkor az egyiket magácska, a másikat meg én szolgálom ki. Annak, hogy egyszerre két ember számára ugyanazt a kartondobozt kellene használnunk, statisztikailag kicsi az esélye. Ha meg mégis, akkor pár percet várnak a sorukra.*

Fruzsina jóízűt kacagott az öreg kolléga tréfának is vélhető magyarázatán, aztán komolyabbra hangolta magát:

–Te jószágos ég, ezért tartanak itt kettőnket?

–Nyugalom, kedveském. Arról van szó, hogy isten tudja, hány éve van erre a munkára két státusz. A magácska elődje már legalább fél éve rokkantnyugdíjas. Félő, hogy ha az év vége előtt nem töltenénk be a helyét, akkor a felügyeletünk visszavenné a kulcsszámot. Látja, Fruzsinácska, ezért kaphatott maga is munkát.

Amennyire elégedetten fogadta gyermeke apjától ezt a munkahely szerző segítséget, most épp annyira támadtak benne kétségek: képes lesz-e erre a piszmogásra egy életen át? Dini bácsi sejtette, mi futkároz a tűzről pattant asszonyka gondolataiban. Segítségére sietett:

–Értem én, kedveském. Hál’ istennek magácska még nem tart ott, mint a magamfajta kivénhedt zenész. Magácskában feszül az erő, ezerszer többre képes ennél a kartonnyálazásnál. Biztos, hogy nem innen megy nyugdíjba.

–Mégsem fogok elszökni.

–Még nem... De tudja mit? Hozzon be magával könyvet, kötnivalót vagy horgolást, hímzést, bánom én, mit. Na meg itt aztán tanulhat a kedvére, iratkozzon be valamilyen tanfolyamra. Ha ki akar menni a városba, menjen nyugodtan, elrendezem én az ügyfeleket.

–Ilyen arcátlanul mégsem élhetek vissza...

–Ugyan már, miért élne vissza. Úgy csináljuk, hogy mindenki jól járjon: magácska is, én is, az ügyfelek is, sőt még a cégünket se érje kár. Néha magára hagyom az irodában. Akad egy-két dobos magántanítványom. Aztán ha gyakrabban szeretne a falujába utazni, szombaton egyedül is ellehetek itt. Megbeszélem a főnökasszonnyal. Áll az alku?

–Ragyogó üzlet, „Ritmuskirály”! – Fruzsina szeme felcsillant. – Akkor erre áldomást kell inni. Kimegyek, hozok egy üveg...

–Egy lépést se ... – Dini bácsi arcán huncut mosoly ült ki és a Parkinson-tünetekkel szaggatott lomha pumamozdulattal a mennyezetig érő fémszekrény elé tolta a székét. Az ülésre kihajtogatta az Esti Hírlapot.

–Jól figyeljen Fruzsinácska ... – Az öreg óvatos, enyhén ingadozó erőfeszítéssel felkapaszkodott a székre, s a legmagasabb polcig nyújtózkodva, óvatosan leemelt onnan egy fektetve oda rejtett palackot. Fruzsina ránézésre gyanította, hogy olcsó vörösbor lötyög benne. – Ha meg nem sértem, kedveském, egy kis kadarkával megpecsételhetjük a lógásaink szent szövetségét.

Fruzsínának nem volt ellenére a dolog. Már azért sem, mert a szülés óta, sőt már korábban, a terhesség hónapjaiban is józan életet élt. A baba érdeke, a

szoptatás tartotta vissza, pedig néha jól esett volna. Igaz, inkább a tömény szeszt kedvelte, de most ... „Hadd jöjjön a kadarka ...”

Így settenkedtek egymás után a napok és a hetek. Végül a „szentszövetség” áldásával az irodai időszámítás minden ötödik napján, a legkorábbi péntek délutáni vonat vitte az anyát a kislányához. Hétfőn pirkadatkor Tárkoson megint felült a pesti személyre, hogy pár órás késéssel befusson az irodába. A lefaragott órákat senki sem tette szóvá. A főnökhasszony csakúgy, mint a „Ritmuskirály” és a többiek, ugyanezzel a tempóval, szigorúnak nem mondható langymeleg légkörben munkálkodtak, avagy Dini bácsi szállóigéje szerint „járták az argentin tangót”. Hogy mért épp argentin tangót, azt csak az öreg dobos tudhatta ...

Hétfő és a hazautazás között Fruzsina harminc-negyven kartonlapot emelt ki a kíváncsiskodó kliensek kérésére. Nagyjából ennyit intézett az öregúr is. A piszmogás mellett fennmaradt üres órákban a megállapodásukban rögzített elv szerint működött a váltott lógás: egyszer az öreg pattant meg valamelyik dobos tanítványához, másszor Fruzsina sétált ki az irodából. Ilyenkor vásárolgatta a kis rékliket, nehogy üres kézzel utazzon a babájához. Borcsa mama is mindig kapott ajándékot, meleg gyapjúkendőt vagy más öregasszonyos ruhadarabot. A nagymama kedvenc Bajtárs csokoládéja is ott lapult a táskájában.

Az első piszmogó hetekben annyit olvashatott, mint soha addig. Sorra vette a köteteket, amiket a könyvmoly Adél néni ajánlgatott neki. Dini bácsi is elárasztotta irodalommal. Az ő polcáról Rejtő-regények és rongyosra tépett, sárgás lapokon ponyvaregények röpködtek az irodalmi mindenevő Fruzsina íróasztalára. Néha arra gondolt, hogy ő a könyvek világában sem válogatós és a zenei műfajok élvezetében is mellőz mindenféle finomkodó affektálást. Etűröltetve is alig talált magának nemszeretem-kivételeket. Sokoldalú ízlésvilágát a különféle italok is gazdagították. A két nagy szenvedély, a muzsika és a könyv mögött lopakodó kísértetként bujkált az alkohol. Annyit sohasem ivott, hogy az alakuló harmadik szenvedélyének a belépő ügyfelek halvány jelét is észlelhették volna. Ha más nem is, a „Ritmuskirály” gyanította, hogy kis kolléganője napjában egyszer akkor is a szekrényhez tolja a székét, ha épp egyedül marad az irodában. Mostantól közösen bujtatták a kadarkát és a legkevésbé hangoskodó pálinkát, a cseresznyét.

Az sivár kartonbirodalom kezdett elviselhetővé válni. Fruzsina így is sokkal, de sokkal többre, valami másra vágyott. Elképzelte, hogy itt, a nyüzsgő zenei élet peremvidékén egyszer csak olyan foglalatosságra talál, ahol feszítő tettvágyának, zenei jártasságának is hasznát veszi. Néha eszébe jutott, hogy eljárhatna a Rolls-Royce próbáira, aztán lehiggasztotta magát, mert az esti próbákön ott lehetne ugyan, de a hétfégi fellépések, bulik miatt esze ágában sem lenne lemondani a kislányáról, a tárkosi utakról.

Mogorva idegen lépett az irodába a nem kevésbé mogorva novemberi csütörtök délelőttön. Fruzsina és Dini bácsi épp a napi lazító kiugrást egyeztette, amikor a főnökasszony bekísérte hozzájuk az illetőt. Az öreget a főnöknő kivonta innen, jelenléte úgy látszik, nem volt kívánatos. Fruzsina kettesben maradt a markáns vonásokkal szabdalt, rosszarcú idegennel. A tútláplált hústorony a fiatalasszony orra alá tolt barna műbőrökötésű igazolványát, amely tanúsította, hogy Bekes Béla rendőr százados ült le vele szemben.

Fruzsina elsápadt. Ijedten hunyorgott a nyomozóra, pontosan úgy, mint az ártatlan emberek, akik ártatlanságuk dacára vagy éppen ezért megrettennek, ha farkasszemet néz velük a hatóság, legyen az rendőr, vámos, határőr vagy karszalagos a vonaton. A rendőrtiszt vaskos jegyzetfüzetet húzott elő.

–*Ön Krojcz Fruzsina, aki Kistárkoston, 1943 május 28-án született ...* – hadarta el a nyomozó a szokványos bevezetőt, anyja nevét, ideiglenes lakcímét sem mellőzve.

–*Én vagyok – bólintott megszeppenve.*

–*Milyen kapcsolatban volt dr. Varró Előd egyetemi tanárral?*

–*A gyermekem apja.*

–*Mikor találkoztak utoljára?*

–*A kislányom születése után ... Vagyis a gyermek születése napján, este a kórházban. Miért, mi történt?*

–*Várjon, kérem. Most én kérdezek.*

Fruzsina elhallgatott. Érezte, hogy kifut a vér az agyából és a végtagjaiból. A nyomozó a notesz tokja alól 6x9-es fekete-fehér fényképet emelt ki és az asztalra tette. A műtermi fotó feltűnően dekoratív, mesterkélts mosolyú, fekete hajú nőt ábrázolt.

–*Nézze meg jól. Ismeri?*

–*Nem. Sosem láttam.*

–*Nézegetse csak nyugodtan.*

Fruzsina felemelte a képet az asztalról és még közelebbről vizsgálta.

–*Nem ismerem.*

A nyomozó visszatette a portrét a noteszbe.

–*Mit tud mondani Grossa Editről?*

–*Ki az a Grossa Edit?*

–*Én is pontosan ezt akarom tudni.*

–*Nem ismerem. Nem tudok magának segíteni.*

Valamit feljegyzett a rendőr, azután gém-kapoccsal összefogott csekket vett elő, és mint a kártyalapokat, Fruzsina elé terítette az asztalra.

–*Ezek a maga neve szerepel.*

–*Igen. Gyermektartás. Minden hónapban nyolcszázötven forint. Tavaly novembertől ... Az... pontosan tizenkét hónap.* – Fruzsina mutatóujjával mindenegyes csekkre rákoppantva megszámlolta a halványpiros nyomású pénzesutalványok feladóvevényeit – *Igen, ez tizenkettő. December ötödikén vagy hatodikán jön a következő.*

–*Arra már ne számítson.*

–*Jézusmária, mi történt?*

–*Mindjárt megtudja, csak előbb még egy kérdésre válaszolni kell. Mikor járt maga utoljára dr. Varró Előd tanár hétvégi házában, Gárdonyban?*

–*Csak egyszer voltam ott. A múlt évben ... augusztus legvégén. Pénteken érkeztünk és vasárnap estére jöttünk vissza Pestre.*

–*Rendben van. Tanúként hallgattam meg magát* – csukta össze a noteszt a rendőrtiszt. – *Holnap reggel kilenc órára be kell jönni a kapitányságra a jegyzőkönyvet aláírni.*

–*Na de ...*

–*Dr. Varró Előd egyetemi tanár nem él. Meggyilkolták.*

TIZENHETEDIK FEJEZET

1.

–*Miért tette ezt velem Lina?* – kérdezte Ádám az apósától. A kérdést napok óta önmagának is sűrűn feltette. De most, hogy rászánta magát a látogatásra, családi körben sem kerülhette meg a nyomasztó gondolatot. Mert a Kreivys családot, Linas bácsit és Natalia nénit, bárhog is alakult a házasság, litván földön mégis csak a legközelebbi hozzátartozóinak tekinthette. Érezte, hogy a két idős ember is vonzódik hozzá.

–*Nem veled tette. Hidd el, nekünk is sajog itt belül. Nem csak téged hagyott itt. Szakított velünk is.*

Ádám nem számított ilyen nyers őszinteségre. Főként azért, mert Lina Leningrádba távozása óta három nap eltelt, s csak most, hogy idejött hozzájuk Šiauliaiba, és csak is az ő kérdésére hangzottak el ezek a szavak. Eszébe se jutott, hogy apósa csak a hét végére utazik haza Vilniusból. „Vigasztalni akar az öreg?” – fontolgatta, de kétségeit magába fojtotta. Gyanította, hogy apósa a legtisztább igazat mondja, ezért ő is vallomásra szánta el magát.

–*Ne bántsuk Linát. Legalább nekem nincs jogom hozzá. Lina azt tette, amit nekem kellett volna megtennem, ha zenész törekvéseimet, a szakmai vágyaimat nem helyezem az érzéseim fölébe.*

–*Na, ezt nem értem ...*

–*Régi történet ez, Linas bácsi, sokkal korábbi, mint ahogy Linát megismertem. Lehet, hogy Lina ugyanakkor horgonyzott le a Néva-parton, amikor én egy magyar kisvárosi gimnáziumban beleszerettem egy diáktársamba. Múltját egyikünk sem tudta felszámolni. Lina ezt most be is bizonyította.*

–*Értem, mégsem mentem fel a lányomat. Ha ennyire oda van a leningrádi fiatalemberért, akkor mi az ördögért ment férjhez Budapesten?* – tolt fel sűrűn barázdált homlokára a szarukeretes szemüveget.

Ádám étvágytalanul piszkálta kedvenceledelét, a fokhagymától illatozó rozskenyér pirítóst, a *pakepinta dounát*, amit az imént az anyósa tett elébük a dohányzóasztalra. Egy kis harapnivalót a sörhöz. Barátságos hangulat áradt a lakásban, mint amikor az első hónapokban ők is itt éltek.

–*Furcsa ez. Azt hiszem, értem tette...* – mondta mélázva Ádám. – *Lina a megismerkedésünk első percétől tudta, hogy engem mindennél jobban izgat a litván népzene, a pogány kultúra még fellelhető nyoma.*

–*Segíthetett volna neked úgy is, hogy nem köt házasságot.*

–*Segített. Ha jól tudom, rajtad keresztül intézte azokat a népzenei magnótekerceket.*

–*Emlékszem, de ismétlem: mi az ördögnek kellett neki a házasság? Ne érts félre, téged mi megkedveltünk. Ezért is neheztelünk a lányunkra.*

–*Lina nem csak a zenei felvételekkel és orosz nyelvű folklór jegyzetekkel segített. Tudom, hogy nélküle, vagyis a házasságkötés nélkül soha sem költözhettem volna ide, a szovjet Litvániába.*

–*Igaz. Ebben van igazság, de hogy is mondjam csak...* – Linas bácsi kihasználta a pillanatot, ahogy a felesége kitípett a konyhába, feltehetően újabb üvegekért, mert a korsókban gyorsan apadt a sör. – *Tudnod kell, Ádám, hogy Lina most a szíve szerinti hazájába költözött.*

–*Tessék?*

–*Úgy bizony, kedves fiacskám. Lina az anyja után orosznak érzi magát. Igazi szovjet komszomolista. Leningrád nem csak az első szerelem városa. Neki ennél több ...*

Ádám összeillesztette a Linas bácsitól hallottakat az ő régebbi benyomásaival. Emlékezetén átderengtek az izzásig hevült viták a Szovjetunióról, a „népek, nemzetek boldog honáról”. Az emlékezés lassan kioltotta a lelke mélyén feszülő gyűlöletet a leningrádi dobos iránt. „Kolja azt tette Linával, amit neki kellett volna tennie Fruzsínával” – gondolta, aztán még egy képzeletbeli felmentő üzenetet röpített Észak Velencéje felé: „Kolja barátom, te úgy vitted el tőlem Linát az ő orosz földjére, ahogy Lina engem idehozott Drąsukalnisba ... Legyetek boldogok.” – A forralt sör felerősítette a képzeletébe áramló békülékeny szavakat. Ha a felesége elcsábítója belépett volna az ajtón, talán meg is lapogatta volna a vállát, hátát, és amúgy medvésen, oroszosan, a barátság jeléül ... Na, nem, a férfias csókolózás ötletétől azért visszatántorodott.

–*Érezd magad itthon ezután is* – mondta Linas bácsi, s ezzel nyomatékot adott a változatlan családi viszonyoknak. – *Natalia néni megágyaz neked. Lecsordítunk még egy korsóval és lepihenünk. Reggel visszaviszlek Drąsukalnisba.*

A kopogós januári fagy nem siettette Ádámot. Apósa amúgy sem autózhatott a számolatlan korszok után, az utolsó busz meg már rég elhúzott. Megszelídült, lebegő gondolatokkal dőlt bele a ropogásra keményített ágyneműbe. Hamar el is aludt.

Másnap fejfájásra ébredt. Agyában feltámadt az elalvás előtti félálom gyűrött foszlányaként megjelent ötlet: „Haza kellene menni ... Litvánia mostantól idegen ... Fruzsina talán még ...”

2.

Háborgó lelkének hullámai végleg elültek a zenekari próbára. Az öltöző előtt meglátta a csellista Elenát, s azzal minden aggálya elillant.

–Elena, mától nem csak beugró vagy.

–Köszönöm szépen. Örülhetnék ... vagyis örülök ... de azért ...

Ádám meglepődött. Elena szavaiból megértette, hogy a lány mindent tud. Na persze, Lina legkedvesebb növendéke volt. Beletörődött, hiszen a litván városkában pontosan úgy terjed a pletyka, mint egy magyar kisvárosban.

–Nem úgy van mindig, ahogy az ember szeretné .. – felelte Elenának, de szavait közömbös tónus hatotta át. Érthető, hiszen mérge már az apóséknál elszállt. Legfeljebb a faképnél hagyott férfi veresége, a megtaposott hiúság kesernyés utóíze émelyítette.

–Ugye nem hagysz itt minket? – kérdezte a csellista kislány.

–Jól esik, hogy kérdezed ... – mosolyodott el Ádám – *Ha egyéb okom nem is lenne, ez a kérdés meggyőzne, hogy itt a helyem.*

–A többiek minket bíztak meg, mármint Lukast és engem, hogy megkérdezzük tőled. Attól tartunk, hogy csak Lina tanárnő miatt... illetve hogy ezután már nem tart itt nálunk senki.

–Mit mondjak? Megfordult a fejemben.

–Janinának akkor mégis igaza volt ...

–Miért?

–Úgy gondolja, hogy hazatérsz Magyarországra.

Ádám elmerengett: „Janina így gondolja? Érdekes ...”

A próbára késve futott be Lukas, a klarinétos növendék. Elena szinte észrevehetetlenül a fülébe súgott valamit. Ádám gyanította, hogy a tőle szerzett hírt osztotta meg az udvarlójával. A fiú szeme megcsillant, a zimankóban merevre fagyott

arcát mosoly oldotta, s ez is lelket öntött Ádámba. Karmesteri pálcájával hármat koppantott a kottaállványra.

–Kedves kollégák ... – szólalt meg előbb hivataloskodva, mintha szónoklathoz gyürkőzne, de észrevette magát és hangnemet váltott – Drága muzsikus társaim ... A fülembbe jutott ... – a pálcával most Elenára bökött – ... na, mert a fülembbe juttattátok, hogy szeretnétek, ha a történetek ellenére is köztetek maradnék. Nem tudom, Elenának elég volt-e ez a néhány perc, hogy elterjessze köztetek a válaszat ...

Irmantas asszony heves zongorafutama, Chopin Forradalmi etűdjének pár taktusa félbeszakította az ifjú karmester szavait. A zenészek felálltak, lerakták a hangszereket, énekkarba fonódtak és litván köszöntő dalt énekeltek, olyan dainát, amit Ádám korábban nem hallott.

*Ilgiausiy metų ilgiausiy Linkim mes!
Turtingų metų turtingų Linkim mes!
Laimingų metų laimingų Linkim mes!
Vaisingų metų vaisingų Linkim mes!
Valio valio valio valiooooo!*

A dalocska után Paulaskas, az első hegedűs állva maradt.

–Rendes tőled, hogy velünk maradsz. Ezt a dainát azért énekeltük neked, hogy még jobb kedved legyen a mi litván dalainkhoz.

Ádámot megindította a rögtönzés. Itteni éveiben megismerte Szamogitföld embereinek az idegen iránt nem könnyen bontakozó bizalmát. Tudta, hogy a finom líra húrjai pendülnek a zárkózott litván lélek mélyén. Szerette volna az ünneplést egyetlen karmesteri intéssel lezárni.

–Kérlek benneteket, fogadjátok el Elenát a zenekar teljes jogú muzsikusának. Mától nem helyettesítő, nem beugró, hanem a „Šiaurės Auksas” csellistája.

Amíg a zenekar „öregjei” Elenát jó szóval, biztatással traktálták, a karmesteri dobogóra Ádám mellé állt a fagottos Janina, és mert a nótás köszöntésnél észrevette, hogy a magyar nem mindent ért, oroszra fordította a szöveget, azt meg Ádám a saját nyelvére ültethette. *„Hosszú életet kívánunk! / Gazdagságot kívánunk! / Boldog évet kívánunk! / Gyümölcsöző évet kívánunk! / Hurrá, hurrá, hurrááááá!”*

A próba után Lukas és Elena kézen fogva közelített Ádámhoz. A szokatlan jelenet meglepte, mert, ha tudott is mindenki a nyiladozó szerelemről, ők maguk tartózkodtak az összetartozás tüntető jelzéseitől.

–Szombatra szeretnénk meghívni a szüleink nevében is. Eljössz ugye? Megígérted? Nagyon, de nagyon örülnénk... Szombaton lesz az eljegyzésünk.

Ádám kivételesen bele se nézett a zsebnaptárjába. Ennél fontosabb dolga úgyse lehet.

–Ott leszek. De mennyire! Csodálatos: cselló és klarinét... pompás jegyesség. Köszönöm a meghívást.

Ádám a saját csalódása nyomain felszabadult helyet, érzelmi ürt látszott betölteni a két zenész növendék iránti vonzalma.

–Hozzánk, Paberžébe ritkán jár a busz. A nagybátyám bejön érted Drąsukalnisba a Zaporozsecce.

3.

Reményekkel készülődött Ádám a szombati útra. Gondolatban végig akart futni a temérdek kérdésen, amivel a népzeneértő kombájnost, Anastas bácsit akarta kifagztatni. „Nem mehetek üres kézzel” – fontolgatta, aztán megnyugodott, mert lakásuk kamrájában, a befőttek polca alatt, a Pestről hozott kartondobozban sorsára várt egy üveg Tokaji Aszú és egy Badacsonyi Szürkebarát. Bornemissza családban háborítatlan biztonságban szunnyadt a két üveg. Tökéletesebb eljegyzési belépőt álmodni sem lehetne!

Hozzá se fogott, hogy összefogja kíváncsiskodása csokrát, szándékát semmissé tették az újra támadt indulatok. Önző, kicsinyes indulatok Lina iránt. Nem a továbbállt feleség, nem a hiányzó, ám pótolható zenész dühítette fel, hanem egy kifejezetten hétköznapi felismerés: tolmács nélkül maradt magára. Linát magyar és litván nyelvtudásával együtt vitte el Leningrád. Na és most mire számíthat, hogy érteti meg magát az ő silány oroszágával és még annál is hézagossabb litván szókinccsel? Mi lesz, ha Anastas bácsi nem beszéli a szovjet haza közös, hivatalos nyelvét? A két növendék, Elena és Lukas a zeneelméletben jeleskedik, nem pedig a tolmácsolásban. „Majd csak lesz valahogyan... – gondolta – ...ha nem most, akkor visszajövök máskor. Talán a kiváló oroszos lány, a fagottos Janina segít egyszer kifagztatni Anastas bácsit a népzene, a paraszti hangszerek titkairól.”

Az ostoba bosszúállás fantomja merőben más lépésre ösztökélte őt. Linára gondolt és a memóriájából ez előcsalogatott egy fura látványt. Arról az első óráról, amit itt, litván földön élt át. A vilniuszi reptérnél, a parkolótól nem messze olvasta a szovjet kultúrpolitika egyik csatakiáltását: *„Aki ma dzsesszt játszik, az holnap a*

hazáját árulja el”. Ott, azon frissiben Lina orra alá is dörgölte ezt a zenekritikai szörnyszülöttet. Most hogy próbálhatta Lina jellemének titkát megfejteni, újra elmélázott a reptéri szentenciáról. Hogy is van ez? Az első szerelem ereje közös nevezőt kínál a szovjet jelszavakon cseperedett komszomolista lánynak és a leningrádi dzsesszdobosnak? Ádám agyában felvillant az ő első szerelmének káprázata: „Nekünk Fruzsinaival még ilyen ellenétet sem kellene oldani ...”

Gondolatai tovább kalandoztak. A bosszút lihegő zöld rém most egy másik emlékképet tolt a szeme elé: kamaszkori szóváltását apjával. A fia szaxofonos dzsesszelését előbb tiltó, majd csupán helytelenítő Várdai-Kiss Géza a vita hevében, mintegy érvként Ádám elé dobott egy keménykötésű, kék fedelű kötetet: „A valódi kultúra”. Maxim Gorkij publicisztikai írásait tartalmazta oroszul. „Kötelezőoroszos” iskolai nyelvismeretével akkoriban semmit sem értett belőle, ezért az apa hevenyészett magyarra blattolta a szovjet író bölcsekedéseit. A dzsesszt undorral elutasító cikk címe így hangzott: „Az elhízottak zenéje”. A tartalmából még ma is idézni tudott egy-két jelzőt, amivel a szocreál íróóriás keményen korbácsolta az osztályidegen zenét: „Bántó kopácsolás... vad nyivákolás... ordítózás... csattogás... lónyerítés... gigantikus békák szerelmes brekegése...” Ádám a homlokára csapott, s mintha ettől a világ legkiválóbb ötletének szikrája pattant volna ki a fejéből. Arra jutott, hogy a föld alól is előkeríti a művet. Ha rátalál az itteni könyvtárban, kimásolja a cikket és borítékban feladja Linának.

Az ötletet – aludt rá egyet – ahogy jött, úgy el is hajította. „Mi a fenének gúnyolódnék? Számoljon el Lina a lelkiismeretével nélkülem és Gorkij nélkül.” Az apjára is gondolt: az ő zenei ízlésétől sem voltak idegenek a dzsessz nagymesterei. Gorkijt mégis az orra alá dugta. Micsoda két ellentmondás! „Talán Linát ugyanúgy nem ismerem, mint az apámat?”

A téli reggelen Ádám azzal köszöntötte szalmaözvegységét, hogy pizsamában maradt. Mára egyetlen klarinétos növendéket sem osztott be, a zenekar sem próbált. A magány kivételes elégedettséggel árasztotta el, de az is lehet, hogy csak kicsorbult önérzete ellensúlyaként erőltetette magára a mérsékletet. Lemondott a piszkálódó levélről, de a könyvtárról mégsem tett le. Ha másért nem, a maga épülésére is újra kellene olvasnia a dzsesszellenes kommunista kiáltványt.

–*Zdrasztvujtye, goszpogyin Vardai* – köszönt rá a legtisztább orosz hangsúllyal a Zaporozsecből fürgén kipattanó mokány férfi. Ujjaival a fésűt

helyettesítve végigsimított sötét, mégsem fekete túskehaján, s akkor a napbarnított kézfejen Ádám a reményt jelképező vagy tengerész múltból árukkodó horgonyt, kékekesszürkésre kopott tetoválást fedezett fel. Meglepődésében kérdéssel viszonzotta a köszönést:

–Gospogyin Dominikas? Honnan tudta, hogy én vagyok?

–Lukas pontosan leírta, milyen az a magyar, aki a drāsukalniszi zeneiskola előtt várakozik.

Ádám ezt kérdezősködés nélkül is kitalálhatta volna. Mindenesetre a válaszból megtudta, hogy ez az ember beszédhibás. Dadog. Szokatlannak tartotta, hogy a szovjet *savoirre vivre*-szabályt felrúgva „tovaris” helyett „gospogyinnak” titulálta. A tetovált horgonyból meg arra jutott, hogy talán obsitos matróz lehet.

–Ha Lukas nem írta volna le magát aprólékosan, akkor is rájöttem volna... Maga az egyetlen ember a környéken, aki szombat reggel ünnepélyesre kicsípte magát – mondta beszédhibájával egyes szavakat többször is megszakítva.

El sem indultak, Ádám már bizalmat érzett Lukas nagybátyja iránt. A szamogit embernek azokat a vonásait ismerte fel benne, amikkel a természet Lukast is felruházta. A Zaporozsec az apró falvakat összekötő kacskaringós, keskeny útra borostyán nyakékként felfűzött házak között gyűrte maga mögé a kilométereket. A motor robaja és az autó belső terét éktelen zúgással betöltő kályha beszélgetés helyett csak gondolkodást engedélyezett. A fülsiketítő zajban Ádám észrevette, hogy Dominikas minden tudhat róla. Az unokaöcs nem csak a külleméről adott leírást. Biztosan mesélt neki a pesti főiskolás évekről, házasságáról Linával és talán apjáról, a híres karnagyról is. Az meg természetes, hogy hallott a drāsukalniszi "Észak Aranya" zenekarról, sőt. meglehet, hogy az utóbbi napok dolgait is ismeri. Nem is hagyott felőle kétséget. Fülük hozzászólt a zöreijhez, sikerült az emberi hangot elkülöníteni a Zaporozsec morajától.

A sofőr megszólalt:

–Ne vegye rossz néven, de most nagyon őszintét mondom magának.

Ádám kíváncsi tekintete szótlanul is kérdőjelet mutatott.

–Ne keseregjen, hogy Lina tanárnő kivándorolt a Szovjetunióba.

Felesége távozásának ez a furcsa meghatározása – „kivándorolt a Szovjetunióba” – olyasmit sugallt, hogy az öreg matróz Litvániát nemigen tekinti a moszkvai birodalom részének. Dominikas talán szándékosan tette ezt a kijelentést, majd ugyanebben a szellemben folytatta:

–Mondja tanár úr, gondolt már arra, vagy tudja egyáltalán, hogy az 1940 augusztus harmadika óta Litván Szovjet Szocialista Köztársaságnak mondott pici gyarmat mekkora az egész szovjet birodalom testén?

Az óvatosságra intett magyar agyában feltűnt Berezov alezredes élénkvörösre állított szemaforja. Ezért most szótlanul, semmiről nem árulkodó, de azért érdeklődő képpel meredt új ismerősére. Ádám hallgatása Dominikast arra készítette, hogy meg is válaszolja a kérdést:

–Meg fog lepődni. A mi kis hazánk, ez az idegen szeplő a világtérkép óriási vörös foltján éppen csak három ezrelék. Jól hallotta: a szovjet birodalom területének három ezreléke.

Ádám nem vette át Dominikastól a labdát. Erre intették vilniuszi biztonsági pártfogójának szavai. Azt sem akarta, hogy bizalmatlannak lássa őt ez a – ki tudja? – talán őszinte szamogit ember. A Szovjetunió földrajzáról a magánéletre terelte a beszélgetést.

–Nem tudtam. Én még sok mindent nem tudok. De látom, maga jól ismer engem, én meg Lukastól csak annyit hallottam, hogy van egy Dominikas bácsi, az édesapja testvérbátyja és a Zaporozsec ...

–Lesz időnk beszélgetni. Ha nincs ellenére, az eljegyzés után nálunk maradhatna, Paberžében. Aludhatna Lukaseknál is, de én két házzal arrébb egyedül élek, amióta megözvegyültem. Annak meg már huszonhat éve. Vasárnap megkóstoljuk a sógornőm ebédjét, utána hazaviszem Drąsukalnisba.

Ádámnak kedvére volt, hogy végre megismerheti a litván falut.

–Nem bánám.

–Van még néhány kilométerünk Paberžéig ... Mit akar tudni rólam?

Dominikas választékos szóhasználatából még a közvetítő orosz nyelv és a dadogás mögül is kiérezte Ádám, hogy az átlagosnál műveltebb emberrel van dolga.

–A keze elárulja, hogy maga hajós lehetett. A tetovált horgonyról gondolom...

–Még hogy hajós?! – nevetett a mokány emberke. Keskeny, markáns arcára épült magas, napbarnított homlokán jókedvűen táncoltak a barázdák. – Na, jó, akár matróznak is érezhettem magamat a szibériai hótenger közepén, a lágerben. Óriási lapátot osztott a kapitány, vagyis az őrparancsnok. Azzal kedvemre evezhettem.

–Értem. Onnan ez a nagyon jó orosz tudás ...

–Meg a horgony is. Velünk együtt deportáltak egy klaipedai tanítót, ő tetoválta spárgával összekötözött két varrótűvel. Azt mártogatta tustintába.

–A reménység horgonya ... A szabadulás reménye a gulágból? – kíváncsiskodott Ádám.

–A szabadulásnak kétféle jelentése volt ott. Az egyik már megvalósult. Ahhoz Sztálinnak meg kellett halnia. Ezért lehetek újra itthon, Litvániában. A másik szabadulásra... Hogy is mondjam? Arra még egy kicsit várni kell.

Ádám értette vagy inkább csak gyanította, hogy mire vár Dominikas a horgony jegyében, mégis kérdően pillantott a szűrős szempárra.

–Litvánia szabadulása, ha nem is holnap, de.. meglátja, hogy megtörténik. Maga még fiatal ... Harmincnak sem gondolom ...

–Huszonhat múltam.

–Maga még megéri ...

–Ha a szibériai szabaduláshoz Sztálinnak kellett távoznia, akkor most a Hruscsov utáni időkre várunk?

–Nem ilyen egyszerű és nem is kiszámítható ez. Hinni kell és cselekedni kell. Akkor is, ha ez iszonyatosan veszélyes.

Ádám fantáziájában megjelent a szamogit ellenálló szovjet priusza. Bizalom ide vagy oda, tartotta magát Berezov alezredes figyelmeztetéséhez. Mérlegelte: „Mi van, ha a KGB ügynököt csinált belőle Szibériában, mielőtt hazaengedték?” Sürgősen mellékútra terelte a beszélgetést.

–Mivel foglalkozik, maga is ért a zenéhez?

–Annyit értek hozzá, mint a legtöbb litván. Szeretek énekelni. Azt mondják, jó a hangom. Elég egy családban két muzsikus, az öcsém és az unokaöcsém. Most még egy harmadik is lesz, ez a kis Elena. A háború előtt nyomdász tanonc voltam. Negyvenháromtól már inasként dolgoztam, de aztán 1944 június tizennegyedikén a szedőgép elől rángattak el. Haza se mehettem, úgy hajtottak fel a vagonba.

–A dátum ismerős. Ez volt az első deportálási hullám. Tizennyolcezer embert űztek el Litvániából. Látja, tudok a múlttól is – mondta a történelem órára felkészült diák hangján, de azt mégsem vallhatta be, hogy egy Berezov nevű elhárító alezredestől tudja ezt a hivatalosan eltitkolt tény.

–Jók az ismeretei, de azért kiegészítem. Ötezer embert családjával aprajánagyjával együtt zsúppoltak a vagonokba. A szovjet büntető törvénykönyv 58. paragrafusa szerint mi voltunk az ellenforradalmárok, a nép ellenségei. Hajnalban dörömböltek. A családtagok kapkodva pakoltak, aztán felhajtották őket a vagonokba. Én haza se mehettem a nyomdából. – A dadogó ember szaggatott előadásából

Ádám érezte, hogy még ma, 1968-ban is átéli a majdnem negyedszáza múlt napokat. Azután Dominikas egy pillanatra visszatért a jelenbe. – *Mondja meg nyugodtan, goszpogyin Vardai, ha untatom ezekkel a dolgokkal. De ha igazán meg akar minket ismerni..*

–*Ugyan kérem, hogy untatna.*

–*Na, jó, akkor elmondom, hogy a hírhedt 58. paragrafusnak létezett egy második bekezdése. Ez a fegyveres felkelés szításáról meg arról szólt, hogy akár kivégzéssel is büntethették, aki a Szovjetunióról való leválást akarta előmozdítani ... erőszakkal ... Hogy mit tekintettek erőszaknak, az csak a hadbíró hangulatán múlt. Ha egy litván ellenálló megúsza a halálos ítéletet, akkor is legalább tíz évre számíthatott... A huszonöt éves gulág sem számított ritka kivételnek. Én tizenötlet kerültem Szibériába, tizenkettőt le is töltöttem az amnesztiáig.*

–*Tizenkét év... Cudar világ lehetett...*

–*A túlélés patikáját a természet nyitotta meg előttünk. A nyírfakéregből fakasztott szirupot az Élet Vizének neveztük. A zord tél után március, április heteiben megindult a nedvkeringés, de még nem jöttek elő a rügyek, éles késsel vagy ásó élével éket vágtunk a nyírfa törzsében. A kicsorduló édeskés nedvet bodzacsövön agyagedénybe csorgattuk. Tíz liter vagy még több is összegyűlt néha. Azt iszogattuk.*

–*Ma is nyomdában dolgozik?*

–*Ugyan, hogy gondolhat ilyesmit? Egy volt internált... még ha rehabilitálták is... Csak nem fogják a nép ellenségére bízni a pártpropaganda betűinek a szedését? Erről a Szálin utáni jégolvadásban sem lehetett szó, sőt ma is elképzelhetetlen lenne. Örülhetek, hogy visszaköltözhettem a régi családi otthonunkba, a feleségem házába.*

–*Miért ne költözött volna?*

–*Egyedül csak engem deportáltak. Hogy, hogy nem, a feleségemet lehangták a listáról. Hogy jobban értse... a száműzöttek kisebb hányada, húsz vagy harminc százaléka térhetett haza ötvenháromban. Tudja, hány szerencsétlen torpant meg a batyujával a régi háza előtt? Rengetegen. Az idehelyezett szovjet hivatalnokok, pártfunkcionáriusok, moszkvai belügyesek költöztek be az otthonaikba.*

–*Ezek a litvánok kétszer lettek földönfutók – kockáztatott meg Ádám megjegyzést.*

–*Munkát azonnal kaptam, mert a Szovjetunióban a munkához nem csak joga van az állampolgárnak. Dolgozni szent kötelesség. Az én szent kötelességem ma is*

az, hogy a környező falvakból begyűjtssem a tejet – mutatott ki a Zaporozsec szélvédőjén át az út mentén gunnyasztó, vastag gerendákból ácsolt parasztházakra.

Ádám újra dicsekedni akart, milyen tájékozott a mai litvániai életben, talált is mondanivalót a nyomdászból lett tejesember számára.

–Úgy hallottam, hogy egy gazda csak egy tehenet tarthat, és ezt törvény szabja meg – rukkolt ki a vilniuszi mezőgazdasági minisztériumban dolgozó apósától hallottakkal.

–Kitűnően tájékozott. Gondolom, tudja az okát is... Ha a paraszt istállójában két tehén kérődzne, akkor a dolgozó paraszt kuláknak számítana. Az meg ellenség.

–Így volt Magyarországon is ötvenhat előtt. De azért ez az egytehenes rendelkezés...

–Ne gondolja, hogy a furfangos litván nem talál megoldást. Úgy kötik be a második állatot az istállóba, hogy a gazda előbb formálisan elválik a feleségétől. A törvény szerint ezután mindketten tarthatnak egy-egy tehenet. Ha reggel elindulok a ZIL-el, így kapok fel néhány porta elől két alumínium kannát is.

–Atyaúriten – szakadt ki Ádamból amúgy magyarosan, amit természetesen Dominikas nem értett, nem is firtatta, mert a hangsúlyból érezhette, mit mondhatott az utasa.

–Tehénből is, autóból is egyet tarthat a szovjet polgár – említette Dominikas a hely szellemének másik pikáns tényét. – Nem mintha a magunkfajtának két autóra is telne. Nekem elég is ez a Zaporozsec. A feleségem halála előtt pár hónappal vettük használtan, de ő már nem élvezhette az autózást. Kétszer vihettem a városi rendelőbe, aztán már csak a temetőbe mentem vele.

–Súlyos betegség volt?

–A szíve ... Szegény asszonyt megviselte a deportálásom. Zaklatták, mert nem elég, hogy ellenforradalmár felesége volt, az apja negyvenhétig egy ellenálló csoportban harcolt az oroszok ellen. Akkor fogták el ... Elvitték Vilniusba az NKVD-hez. A vallatást nem élte túl. Máig se tudtuk kideríteni, hová temették. Százezer vagy annál is több embert pusztítottak el a polgárháborúban ... A mi vidékünkön a harcok még ötvenkettőben is tartottak.

Az út jobboldalán felbukkant a helyiségnévtábla: PABERŽĖ. Az elferdült, majdnem orra bukó tábla tetejét akkora hókucsma fedte, hogy ha Ádám nem tudja volna, hova utazik, épphogy csak kisilabizálta volna a betűket.

–Máris itt vagyunk Anastas öcsém portájánál – bökött ki a kocs ablakán Dominikas, majd mintegy a Drasukalnistól idáig tartó tizenöt kilométeres történelmi lecke zárásaként Ádám megbizonyosodhatott, hogy ez az ember ugyanarra a veszélyre int, mint amit Berezov alezredestől hallott.

–Remélem, tudja, hogy a deportálásokról és a többi polgárháborús szovjet gaztetről szigorúan tilos beszélni. Különösen súlyos bűnnek tartják, ha külföldivel beszélünk ilyesmiről ...

–De én szövetséges külföldi vagyok. Magyarország a Varsói Szerződés országa. Szocialista ország, népköztársaság.

A Zaporozsec óvatos fékezéssel torpant meg a ház előtt eltakarított, mégis vékony jég borította kapubejárónál. Ádám megjegyzését Dominikas nevetve, dadogva nyugtázta:

–Ha-ha-ha... szö... szövetséges ... Ne legyen naiv. Az ő szemükben maga akkor is csak nyugati szövetségeséges.

Amit elspóroltak előle a saját litván kultúrházi utólakodalmán Šiauliaiban, azt élményként Ádám most, két évvel később a legvalódibb szamogit eljegyzésen megkapta. Itt nem lépett fel amatőr népi együttes. Az asztalon illatozó étkeket sem a Restoranas Draugistė szakácsa főzte. Linával annakidején maguk között „litván after-partynek” csúfolták a stilizált néphagyománnyal cifrázott Szilveszter éjszakát. Emlékképei közé most beszüremlett az otthoni esküvő utáni, pesti családi vacsora hangulata, ami fikarcnyival sem volt eredetibb, mint az a szamogit városi lagzi. „Bezzeg, ha Kistárkoson...” Ádám, mielőtt memóriája rejtekén újra kinyílt volna a szelep, új élmény felé fordíthatta érzékszerveit. A felhőkék abroszokkal leterített, összetolt három asztalt körül ülő társaság, lehettek vagy húszan, halkan duruzsoló beszélgetését félbeszakította a két fiatal. Elena és Lukas, a mondatokat egymásba öltve, mintha csak betanulták volna a szerepüket, váltva mutatták be a „tanár urat”. A kitarult ajtón át a falusi konyha remekei előhírnök gyanánt az illatokat küldték, majd a tálakon megtestesült valóságot is elébük tárták.

A ház ura, Anastas felemelte a zöldesen csillogó itallal, az *užpiltinė* nevezetű, szeszes gyógyfű-főzettel csordultig töltött kupicát. Felállt és litvánul köszöntötte a vendégsereget. Tudta, hogy Ádám nem mindent ért, ezért oroszul megismételte a pohárköszöntőt.

Ádám magába csordította a litván mérget. A torkán átmaródott ital juttatta a Kistárkosról ismert szeszfokot: „kerítésszagató...” A kíméletlen kortytól felbátorodott. A finnugor Ádám a baltok nyelvi gyűrűjében huszáros ugrásra, litván tósztra szánta el magát. A két évben összeszedetett szavakkal bizonygatta, hogy hajszálgökörei lassacskán erőre kapnak a szamogit földben.

Kíváncsian méricskélte félszeg pohárköszöntője hatását a litván atyafiak szemében. „Ezek szerint megértettek...” – nyugtatta és bízta magát: „Csak azért is megtanulom a nyelvüket.” A litván szavak már az utóbbi időben már mind ritkábban pattantak vissza a füléről, értelméről. Pohárköszöntőjére minden nyelven érthető jelbeszéddel tette ki a hangsúlyt. A jegyespár elé az asztalra koppantotta a magyar borokat. Asztalszomszédja, Dominikas érdeklődéssel böngészte az üvegek címkéit, s a közös autózás után most már történelmi körítés nélkül halkan megjegyezte:

–Tokaji ... végre nem csak hallok róla. Tudja, egy magyar is velünk élvezte a szibériai friss levegőt. Istvánnak hívták, pont úgy, mint a maguk királyát. Ő mesélte, hogy egy Tokaj nevű városból vagy faluból hurcolták el. Ábrándozott, gondolta, ha egyszer hazaengedik, visszaadják a szőlőjét és ő érleli majd a világ legjobb borát.

–Azóta már ő is otthon lehet.

–Ott van eltemetve ... nem messze a gulagtól. Lágertemetőnek is mondhatnám. Nem mindenkinek jutott ilyen kivételes megbecsülés. A legtöbb halottunkat kirakták a tajgába és a farkasok felfalták őket.

Ádám megborzongott. Maga elé képzelte a tokaji szőlősgazdát.

–Lehet, hogy épp az ő szőlőjének a bora ... – mutatott az egyik palackra, s úgy tűnt, mintha látná a „szerencsés” ember sírhantját.

Az eljegyzés, az ételektől eltekintve, akár egy magyar falucskában is lehetett volna. Jegygyűrűk, csók, szavak nélkül simogató szülői tekintetek, kedélyes rokoni csokor, asztal körül rajcsúrozó, magyar kortársaiktól fikarcnyival se jobb, se rosszabb rosszabb gyerkőcök... Ádám számára pedig egy szívderítő felismerés: itt senki sem tukmálja az italt. Pedig ha nem is volt baráti viszonyban az alkohollal, most az egyszer színtiszta ismeretszerző céllal, a házi főzésű mézsörrel kivételezni óhajtott. Sikerült. A darált hússal, gombával és túróval töltött krumplira, az illatozó *cepelinai*-ra az árpaíz bársonyát simította rá az édes-kesernyés itóka, amit Elena nagyapja a szomszéd faluban erre az alkalomra főzött. Mézsör csordult a megtanulhatatlan nevű csirkefilére, amit a ház asszonya vadrózsamártással pazarlóan elárasztott.

–*Jól beszélt tanár úr* – mondta Irena asszony és letette elébe a fogást, – *de ha ennek az ételnek a nevét is utánam mondja, akkor a férjemtől azonnal megkapja, amit régóta magának tartogat.*

–*Megtanulom, mindenképpen megtanulom.*

–*Povtárjájtje, pázsálujszta* – bízta oroszul, hogy ismétlje utána, aztán kimondta litvánul a rózsamártásos töltött csirkét – *įdarita viščiuko krūtinėlė rožių padažė.*

–*Megtanulom. Ígérem* – mondta Ádám és Anastashoz fordult. – *De kapok egy kis haladékot? Ha legközelebb találkozunk, hibátlanul elmondom litvánul, hogy ízlett-e a vadrózsával locsolt csirke.*

–*Megkapja a haladékot, tanár úr, de csak februárig. Mi, litvánok semmit sem kapkodunk el és magától sem várjuk azt. Úgy tartja a mondásunk, hogy hétszer mérj, míg egyszer vágysz. Szóval a február ... Elvárjuk a télbúcsúztató ünnepünkre. Ezt az ősi pogány szokást, a „balti hitvilág” ünnepét ma „palacsintanapnak” vagyis užgavėnės–nek mondjuk. Maskarások ropják táncot, szól a muzsika, járja a körtáncot az egész falu. A vigasság közben kedvünkre tömjük magunkba palacsintákat.*

Ádám kedvét nem csak a kihörpintett korsókkal lehetett mérni. A szamogit farsang kilátása is feldobta, mert az is kóstolót ígért az ősi szokásokból. „Mohácsra nem jutottam el, most aztán itt láthatok busójárásfélét ...”

–*Egy hónap múlva nem csak a rózsás csirkéből teszek nyelvvizsgát, hanem az összes többi finomság litván nevéből, amivel Irena asszony traktált. A maguk nyelvén ma még nem sikerül, de oroszul tudom idézni, hogyan érnek véget a litván népmesék.*

Szavaira, mintha karmesteri pálcájával pauzát vezényelt volna, elcsendesült az asztaltársaság. A gyerekek is lefékeztek a rakoncátlansági futamukat.

–*Én is ott voltam, mézet és bort ittam, mind az államra csorgott, a számba nem is jutott.*

Értett itt mindenki oroszul, az eredeti litván hangzásért Elena mégis vállalta, hogy anyanyelvére szinkronizálja a mesezáró mondatot.

–*Ir aš ten buvau, midų vyną gėriau, per barzdą varvėjo, burnoj neturėjau.*

–*Köszönöm Elena. A pogány palacsinták ünnepén, ha törik, ha szakad, ezt is felmondom.*

Nevetés hullámázott át az asztalon. Az Ádámmal átellenben ülő Anastas gazda felkelt, hátrafordult és a mögötte álló faragott komódhoz lépett. A szekrény lapjáról az odakészített, halványbarnára lakkozott fadobozt vett le. Magához ölelte, talán éppúgy, ahogy egyszer talán majd az unokáját tartja a karjaiban. Megkerülte az asztalt s a magyar vendéghez lépdelt.

–Fogadja el, szívből adom. Zenész ember muzsikaszó mellett még a mi nehéz nyelvünket is könnyebben tanulja.

Ádám felpattintotta a pici fém kallantyút. A feltároló látvány lenyűgözte. Nézte, mustrálta, s közben próbálgatta összekapirgálni a litván szavakat, de csak kettőre, a meglepetéshez illő két szóra futotta:

–Birbynė ... ačiū... – mondta ki örömét nem leplezve, csillogó szemmel a hangszer nevét és a Linától még Pesten tanult „köszönömöt”. Tokjából türelmetlenül kapta elő a birbynét. Tudta, hogy a klarinét litván őseit, az egyik legnemesebb népi hangszert tartja a kezében. Az asztalhoz most azok is visszaszállingóztak, akik a laktató ünnepi ebéd után rágyújtani, sörözni szétoszlottak a tágas szobában és a szomszédos helyiségekben. Kíváncsiskodó szemek biztatták Ádámot, ő meg szavak nélkül is érezte, hogy ki kell próbálnia az ajándékot.

A hangszer felsikoltott. A magyar klarinétos előbb illatot és ízt érzett: a szamogit juharerdő nyers illata az orrát kényeztette, nyelve a fúvóka tapintását és ízét kóstolgatta. A megszólaló hang, meglepetésére, nem a klarinét klasszikus vagy dzsesszes hangulatát keltette, inkább a magyar tárogató édes-bús kuruc dalai vagy a még régebbi töröksíp dalait csalogatták volna ide. Az első fújásból megbizonyosodott, hogy egy-két órás gyakorlással engedelmessé teszi a régóta vágyott hangszert. Hamarabb, mint a litvánok nyelvét. A szoba közepén a zenetanárt gyűrűként ölelő rokonság rögtönzésre várt. „Nem, nem, hiába is csábít a hangszer, nem sérthetem meg” – ágált magában Ádám, s a tanítványára, Lukásra nézett, mintegy tőle kérve a támogatást.

–A birbynét, még ha rokona is a mi klarinétunknak, ugye igazat adsz nekem Lukas, előbb egy kicsit be kell fújni, össze kell vele barátkozni.

Lukas előre kiszámította, hogy a dolgok így alakulnak. Biztosra vette, hogy a zene bűvkörében élő két család így is, úgylis kiköveteli a tanár úrtól a rögtönzött koncertet. A komód tetejéről leemelte az odakészített klarinétot és szóltanul Ádám kezébe nyomta.

Magyar népdalok szálltak fel a nád alól – Lenn a délibábos Hortobágyon, Hullámzó Balaton tetején –, aztán gondolt egyet és megkérte Elenát, fordítsa litvánra néhány mondatát, mielőtt folytatná a játékot. Szavait mintha Dominikásnak szánta volna, de nem bánta volna, ha más is ért belőle. Gimnáziumi történelem óráiról idecitálta, ami a kurucokról, az idegen megszállás ellen felkelő magyarokról eszébe jutott. Mielőtt újra megszólaltatta a klarinétot, játékát bekonferálta.

–Létezik a litván birbynének egy tizennyolcadik századi magyar hasonmása. Tárogató a neve. Harcra lelkesített, később a bujdosó magyarok sirámaint szólaltatta meg. Klarinéton játszom, de ígérem, hogy februárban birbynén is meghallják.

A rögtönzött hangversenyen a klarinét öblös hangjával két kuruc nóta lengte be a szamogit házat: a „Te vagy a legény, tyukodi pajtás” és a „Csínom Palkó”...

Éjfél után Ádám Dominikas házának vendégszeretetét is megismerte. A mézsörök súlya alól a késői órán is fel-felvillantak a nap élményei. Fülében elbűvölően, makacsul csengtek a kétszólamú szamogit dalok, de azután már csak a párnák és a kövérré tömött dunyhák iránt érzett ellenállhatatlan vonzalmat. Értelme utolsó erőfeszítésével oroszul összetákolta egy kérdést:

–Szkazsitye, pázsálujszta ... – indította a pesti általános iskola orosz óráján tanult udvariassági formulával, majd az alkohol hatásának megfelelő ostobaságot kérdezett – *... goszpogyin Dominikas, miért volt velem olyan merészen nyílt és őszinte ott, az autóban?*

Dominikas hiába maga is alaposan megáztatta a torkát a szamogit sörrel, mégsem veszítette el a lélekjelenlétét.

–Pihenjen most goszpogyin Vardai. A Zaporozsecben megkezdett nőügyeket holnap is megvitathatjuk. Fogadja el a véleményemet és ne keseregjen Lina tanárnő miatt. Ha elment, hát elment. Olyan fiatal még, hogy terem még magának illatos virág a mi litván rétjeinken.

Ereje fogytán Ádám még felismerte, hogy Dominikas válaszának semmi köze a kérdéséhez. Mielőtt lezuhant az álmvilág mély kútjába, fellobban benne az utolsó gondolat: „Bolond ez az ember vagy tán én lennék bolond?”

Vasárnap a reggeli után Anastas udvarának végében a hangszerkészítő műhely titka tárult fel Ádám előtt. A finom faforgács illata gyermekkori pajtására, a

pesterzsébeti ház pincéjében a nagypapa asztalos műhelyére emlékeztette. A mindent átható, szinte harapható illat a gyalulás után terjeng így a levegőben.

Hangszerkészítőnél még soha sem járt. Most érzékelte, hogy a barátságos, jó illatú anyag, a fa itt is uralja a műhelyt. A mester elmondta, hogy istálló volt itt valaha, s az ő gyermekkorában négy lovat tartottak benne.

Tekintetét Ádám körülhordozta a tömzsi munkapadon és a falakra erősített rengeteg polcon. Az egyik sarokban javított vagy reparálásra váró hangszerek álltak. Hegedűk, brácsák és három birbyné. Észrevett két, eddig csak a néprajzi lexikonban látott csodabogarat: keretre rögzített faharangokat és tízhúros, trapéz formájú litván citerát, a kanklést.

Nem is gondolta eddig, hogy az előkelő hangversenyteremben finomkodva megszólaló hang életútja itt kezdődik az esztergapadon, a hangszer szülőszobáján, fűrészek, fúrók, reszelők, vésők, enyvek, csiszolóvásznak, pácok, lakkok és ecsetek között. A bába egy Anastas nevű litván ember.

A muzsikus vendég szakmai beavatását Irena asszony ebédre szólító szava kurtította meg, pedig Anastas mester épp a dió, a nyír, a rózsza és a juhar erényeit kezdte taglalni. A menyasszony apja toppant be a kis hangszerműhelybe, ő hozta az asztalhoz hívó biztatást. Az egyetértés jegyében abba is maradt az üzemlátogatás, mert a hírvivő szerint Irena asszony nem hajlandó újramelegíteni a krumplici lángos kíséretében feltálalt és tejfeles-tepertős szósszal leöntött disznófület. A másnapos gyomrot békéltető fogás nem a szamogit falvak ünnepi ételsorának elengedhetetlen eledele. Anastas a délvidéki Dzūkija régióból hozta asszonyát ide, Paberžėbe. Ez az étel onnan került az északi szamogit ház asztalára.

Aztán nem úgy esett, ahogyan ideútban gondolták. Ádámot mégsem Dominikas vitte haza Drąsukalnisba, hanem fekete 403-as Moszkvicsán Elena apja, a környékbeli falvak orvosa.

Egy óra sem telt el, Ádám magányosan újra a lakásában téblábolt. A Szaratov hűtőszekrényből elővette a még épp iható, többnapos tejet. Remélte, hogy végérvényesen feledteti a tegnapi mézsörök pusztítását. Egyik kezében tejesüveggel, másikban az ajándék hangszert tartva a zeneszobába indult. Az asztal sarkán vadonatúj csellókottát vett észre, amit biztosan Lina felejtetett itt. „Utána küldöm” – gondolta, azután a lakkozott ládikóból kiemelte a birbynét. Ebben a pillanatban megcsördült a telefon.

–*Örülök, hogy otthon találom.* – Felismerte a szikár alezredes rekedtes, halk hangját. – *Jól érezte magát falun?*

–*El sem képzelem, milyen élményekkel jöttem haza. Végre valóságos népszokásokból kaptam kóstolót* – áradozott Ádám. Jól esett, hogy valakinek elmondhatja ezt, ám az is motoszkált a fejében, hogy vajon honnan tud Berezov erről a kirándulásáról. Mielőtt megkérdezte volna, a készülékben hallottak feleslegessé tették az érdeklődést.

–*Elfoglalt lesz holnap?*

–*Hétfőnként nincs tanítványom. Rendezgetem a kottatáramat és tanulok játszani a birbynén. Igaz is. képzelje, Anastas megajándékozott egy saját készítésű hangszerrel. Épp az előbb pakoltam ki. És mostantól a litván nyelvbe is keményen belehasítok.*

–*Jól van, ez mind nagyszerű, én most mégis belefirkálok a naptárába. A vonaton öt órán át litvánul is tanulhat.*

–*Vonaton?*

–*Kérem, jöjjön holnap Vilniuszbba. Šiauliaiban szálljon fel az öt óra ötkor induló vonatra. Drąsukalnisből csatlakozik hozzá a hajnali busz. Fontos dolgot kell megbeszelnünk a zenekar fejlesztéséről és egy későbbi hangversenyről. Számíthatok magára?*

–*Természetesen.*

–*Vilniuszbba a pályaudvar előtt várom fél tízkor.*

–*Elég lesz egy nap mindenre? Esetleg a keddi óráimat áttetetem...*

–*Nem, nem, az esti vonattal hazaér.*

4.

–*Jöjjön Ádám, megreggelizünk* – karolt bele Berezov, alighogy lelépett a vonatról. – *Korán kelt. A vasúti restiben megreggelizünk, de itt ne számítsen népies házikonyhára.*

A reggeli – felvágott, főtt tojás, vaj, dzsem, citromos tea – litván voltárol egyedül a csokoládébarna köményes kenyérszeletek árulkodtak és csak az különböztette meg akármelyik pesti, londoni vagy varsói resti kontinentális hidegtáljától.

–*Kénytelen voltam idekérni Vilniuszbba. Halaszthatatlan dolgokat kell megbeszelnünk.* – Az alezredes, miután a pincér elébük pakolta a tálakat, az előző

vendégtől csikkekkal együtt megörökölt hamutartót két asztallal távolabbra tette. Ugyanoda rakta át a kifakult művirágszálakkal tűzdelt, olcsó kerámia vázát is. Ádám az orruk alatt bűzlő hamutálca elpaterolását még értette is, azt még a dohányos Berezov sem tűrhette a reggelinél, de a váza igazán senkit se zavart, hacsak nem a széppérezéket. A tiszt észrevette a kíváncsi tekintetet. Hosszú, csontos mutatóujját a szája elé emelte, mint aki hallgatásra int.

Falatozás közben Berezov nem kezdett bele a halaszthatatlanba. A zenekarról, a próbákról, a zeneiskolai életről kérdezősködött. Azután a hangszerekről kezdtek beszélni, és akkor noteszt tett maga elé. Faggatta a karmestert, mire lenne még szükségük. Érdekelte, hogy sikerült a zeneiskolai beilleszkedése. Csupa olyan kérdés, ami nem érdemelte ki a halaszthatatlan minősítést. Ádámban felöltött, hogy pártfogója talán Lina leningrádi szökését, szakításuk történetét tartja ilyen fontos valaminek. Emlékezett, Berezov egy alkalommal kijelentette, hogy a családi dolgokról, magánügyekről nem óhajt kérdezősködni. „Vagy mégis?”

–*Gondolom, hallotta, hogy magamra maradtam.* – Ádám hangjában a keserűségnek halvány tónusa sem érződött.

–*Zjenonnal beszéltem telefonon. Mondta, hogy átpártolt maguktól az Auróra cirkáló körül pezsgő zenei életbe. Nem mondanám, hogy az igazgatójuk lelkesedett. Egyetlen csellista tanárát vesztette el, maga meg a párját és a zenekar muzsikusát.*

–*Csak Zjenont kell sajnálni. A tanév kellős közepén honnan szerez új csellótanárt? A zenekarnál semmi baj ... A kis gimnazista lány érett zenész. Biztos emlékszik Elenára a hangversenyről.*

–*Így csak a maga baját, a magányt kell elviselnie. Látom, még nem tudja, hogy a tanári állást sikerül betölteni. Márciustól Šiauliaiból átjár magukhoz egy idős csellista. Ha lakást adunk neki, talán át is költözik. Magát meg nem félttem, hogy sokáig nem akad, akivel megoszthatja a magányt.*

Néhány napja, amióta egyedül maradt – talán a körülötte megpördült események tették – nem maradt ideje az önsajnálatra, a magány feletti kesergésre. Tudata legmélyéről mégis fel-feltört Fruzsina emléke. A vonaton, lehunytt szemmel a szemközti ülésre képzelte őt. Rémülten tapasztalta, hogy a kedves arc az utóbbi tíz évben a törött tükörcserepekből sem áll össze. Hiába igyekezett az érzékszerveiben őrzött részletekből újra meg újra összeillesztgetni a bájos arc mozaikképét. Az aranyló búzakalász copfok még most is napsugárból szőtt foglalattal keretezték a halványodó Fruzsina-portrét. Egy-egy pillanatra még felcsillantak az őzikeszemek, de

a muzsikustól elvárható belső hallás kudarcot vallott: nem volt képes felidézni a szeretett lány hangját, amely egykor a pánsíp puha dallamaival minden érzékét simogatta. Az alezredes véleménye – „... *Nem féltem, hogy nem akad, akivel megoszthatja a magányt*” – villanásnyira megint Fruzsina arcát, a töredezett képet hívta elő. És felébresztett egy gondolatot: „Meg kellene őt keresni ... Haza kellene utazni...” A gondolat amilyen gyorsan született, úgy el is halt.

Ádám a pénztárcáját markolászta, jelezte, hogy fizetne. Berezov rászólt:

–*Tegye el sürgősen. Ha nem vette volna észre, én hívtam, én rendeltem Vilniusba.* – Ezek a szavak barátságtalan hangsúllyal hagyták el a szúrós szemű aszkéta spanyolosan vékony metszésű ajkát, pedig a ridegség távol állt az alezredestől. Ádám az eddigi öt-hat találkozásukon még nem szokta meg, hogy a villámló szem és a jeges hang ugyanahhoz a meleg lelkű oroszhoz tartozik, akinek tartózkodása mögött az érzelmek teljes színskálája bújik meg. Berezov új „parancsot” adott: – *Most pedig lesétáljuk a reggelit.*

A pályaudvar jól fűtött étterméből az utcára léptek. Az apró szemű, fagyos hó túszerűségei nem ígértek kellemes sétát. Berezov csavart egyet a délelőtti program ötletén.

–*Visszamegyünk. A váróteremben is tudunk beszélni, és újra kijövünk, ha szelídül a hóvihár.*

A gondolat kiváló tűnt, Ádám mégis furcsának találta, hogy a magas rangú minisztériumi hivatalnok nem szolgálati kocsival jött érte. Érdekes körülménynek vélte azt is, hogy ez a hivatalos úja úgy kezdődik, mintha véletlenül futott volna össze egy régi haverral a Nyugati előtt és az ítéletidőben az Ilkoviczba vagy a Tejvendéglőbe húzódnának be egy ki dumálásra.

A vasúti váróteremben orrba-szájba csapta őket a savanykás, szemet, tüdőt maró bűz és a füst. Izzadó testek, friss hótól száradó, gőzölgő télikabátok, katonaköpenyek bűdössége keveredett a mahorka és a vodka szagával. Az orrot próbára tevő élményt az már nem is növelte, hogy az egyik padon nagyobbacska gyerkőcöt tett tisztába egy nő, s mellette délvidékinek hihető, idős, szakállas ember újságpapírból fokhagymás kolbászt, s hozzá nyers uborkát majsolt. Ádám visszagondolt a kistárkosi váróteremre. Az összehasonlításban csak a vodkát kellett kisűstire cserélnie, a papírszipókás Belomorkanalt pedig Munkásra. Berezov is rágyújtott. Jó minőségű dohányának a füstje fikarcnyit sem rontott vagy javított a levegőn.

–Itt megbeszélhetjük a legfontosabbat is ... – Az alezredes akkorát szívott a füstszűrős Jerebunyiból, hogy sápadt, sovány arca jobbról, balról behorpadt. – Az étteremben láthatta, hogy eltüntettem az asztalunkról a hamutálat és a vázát. Sejtí ugye, hogy miért?

–El sem képzelem. Furcsa volt. Maga nagy dohányos. Akartam is kérdezni.

–Mindig okosan teszi, ha nem kapkodja el a kíváncsiskodást.

Ádám zavartan nézett Berezovra.

–Tudom, nem érti. Nos, éppen erről kell beszélünk. Méghozzá sürgősen. Emiatt hívtam Vilniusba. Figyeljen jól, fiatalember. Csak a véletlen és a szerencsén múlott, hogy kicsúszott a KGB mancsából. – Ádámnak előbb az orra hegyéből, aztán sorjában minden porcikájából kiszaladt a vér. Ezt látva az alezredes gyorsított a magyarázaton. – A maga képzelete eddig csak a muzsika kies ösvényein csatangolt. Tudomásul kell vennie, hogy létezik egy másik világ, amelyről el sem képzei, milyen szorosan tapad a testéhez és még a tudata mélységeibe is behatol. Úgy nevezik ezt, hogy szovjet valóság. Keresztül-kasul ellenőrzött valóság. Ha biztonságban akar éledélni, és hogy művészi céljait elérje, mindig gondolnia kell a láthatatlan fülekre. Ne higgye, hogy mesebeli fülekről van szó. Itt, Vilniusban, egy emeletes épület pincéjében éjjel-nappal forognak a magnetofonok. Azokat a fülek. Az utca embere poloska néven emlegeti őket.

–Csak nem ...

–De igen. A titkos fülek az elhárítás radarjai. Leginkább arrafelé irányítják, ahol az ellenség él, dolgozik, barátkozik, szórakozik, szeretkezik. De az is előfordul, hogy vaktában, találomra nyitják rá az emberekre a füleket ... Soha sem lehet tudni ... Ilyen az éber elhárító szolgálat alapelve. A hamutartóba is, a vázába is szokás poloskát applikálni. Én pedig nem szeretném a technikai lehallgató szolgálatunkat többletmunkával terhelni. Érti ugye? Ezért ülünk most ebben a zajos és áporodott váróteremben. Itt nincsenek fülek.

Ádám okos képet vághatott, a tapasztalt kultuszminisztériumi elhárító tudta: magyar pártfogoltja felismerte, hogy a kémregényeket színező lehallgatás nem írói fantázia terméke.

–Ez csak a mai biztonsági kiképzésünk bemelegítése volt. Nehogy aknára taposson.

–*Valami rossz történt?* – kérdezte Ádám idegesen, és a zavar vérpirosra színezte az imént még sápadt arcát. Felrémlett benne Dominikas szombat délelőtti előadása a Zaporozsecben.

–*Nem magán múlt, hogy megúsza. Tisztogassa meg a logikáját, gondoljon vissza a falusi eljegyzés utáni éjszakára. Maga a szomszéd házban, a hangszerkészítő Anastas mester testvérbátyjánál, a tejbegyűjtő Dominikas házában aludt.*

–*Jó ég, maga mindenről mindent tud?*

–*Annál is többet.*

–*Ezek szerint maga lehallgat engem...* – Ádám arcán, mint csillogó papírkockák a kaleidoszkópban, váltakoztak az érzelem villámlásai. Szemében csalódás és bizalmatlanság tükröződött. – *Nem bízik bennem? Ha megkérdez, mindent elmondok.*

–*Feleslegesen pörgeti fel magát. Logikája nem a legjobb irányban botorkál. Eszemben sincs lehallgatni. Én csak a lehallgató technikai szolgálat jelentését olvasom. Ez természetes, mert maga az én elhárítási objektumom része. Szakszerűen úgy is mondanám, hogy maga célszemély. A rejtett fülek szombaton csúnya dolgot műveltek volna, ha Dominikas nincs észnél. Emlékszik arra a rövid szóváltásukra ott, abban a szobában, ahol aludt?*

–*Emlékszem ... Úgy nagyjából ... Ja, igen, a házigazdám valamilyen nőügyet emlegetett ... És Lináról is beszélt..., pedig nem is róla kérdeztem. Nem tudom, hogy fejeztük be a beszélgetést. A fejemben és a gyomoromban egy egész sörfőzde bugyogott. Úgy elaludtam, hogy csak a vasárnapi ébredésre, Anastas műhelyére és Irena asszony ebédjére lettem újra épeszű emberré.*

–*Jószérivel erről szól a lehallgató szolgálat feljegyzése. Ha akarja, felidézem magának, mit kérdezett akkor Dominikastól.*

Ádám hunyorgó szemmel, összeráncolt homlokkal próbálta agyában felújítani az éjféli párbeszédet, a saját szavait. Bereзов kisegítette:

–*Azt kérdezte Dominikastól, hogy miért volt olyan merész és nyílt magához, amikor együtt autóztak. Stimmel?*

–*Emlékszem ... Erre mondta, hogy ne aggódjak Lina miatt.*

–*Ádám, Ádám, vegye tudomásul, hogy Dominikas a szovjet törvények szerint rosvott múltú ember. Politikai bűnöző. Bármiről is beszélt magának a kocsiban, otthon*

a lakásán nem folytathatta. A Szibériából szabadult embert ma is figyelik. Jól tudja ő, hogy nála talán még budi is be van poloskázva.

Ádám agyában a megértés fénye gyúlt.

–Mindent értek. Talán csak nem ártottam neki? És ... ugye jól gondolom, Dominikas rendes ember, litván hazafi?

–Ejnye, Ádám, én a KGB magas rangú tisztje vagyok... Na, jó. Nincs semmi baj. Eméssze meg ezt az egészet. Amúgy pedig Dominikas úr rendes ember, de ha veszélyes dolgokról akar vele beszélni, várja csak meg, amíg ő hozza szóba. Vesse az agyába nagybetűvel: Titkos Fülel ...

A hófelhők, mintha az alezredes parancsára tennék, visszafogták vad rohamukat, kíméletesebben szórták a nagyobbacska, nedves vattacsomókat a vilniuszi utcára kilépő két emberre. A puhábbra szelődött pelyhek akár a pesti télhez is illettek volna.

Olyan helyre megyünk, ahol, ha a szükség úgy hozza, kiélheti konspirációs hajlamát – Berezov szűrős szeméből Ádám szokatlan, huncut vásottságot olvasott ki.

–Nem tudok erről a hajlamomról.

–Belejön az ember, ha kell.

–Ma sokat tanultam magától. A mindent halló fülekről meg a poloskákról.

–Még egy lecke vár magára. Kérem, pontosan figyelje meg az utat a pályaudvartól. Nem messzire megyünk. A címet rögzítse, de csak a fejében.

„Én aztán jó mélyre belenövök a litván talajba” – morfondírozott Ádám, miközben csúszkálva, a szűzhóban bokáig süllyedve csendben haladtak a járdán. Átlépdeltek az állomás előtti autóparkolón. Már vagy tíz perce taposták a mérsékletesen, de szakadatlanul hulló havat, amit pufajkás, usánka sapkás ház mesterek felesleges erőfeszítéssel igyekeztek eltakarítani. Nem tűnt bonyolultnak az út, mindenesetre Ádám megjegyezte:

–Eddig sikerült a fejemben lerajzolni az utat, de ebben a nagy hóban.

–Jókor panaszkodik. Megérkeztünk.

A századfordulót idéző, szecessziós épület négyemeletes lakóházfélének látszott. A nyitott kapualjban, falba süllyesztett bolti bejáratot vágtak, az üveg mögött alig olvasható, keménypapírra nyomtatott táblával: ANTIKVARIATAS. A régi könyvek üzletének nem volt szüksége látványos cégérre, idetalált, akinek szüksége volt rá.

–Jól figyeljen Ádám. Az utat gondolom, megjegyezte, most majd vesse az agyába az antikvárius arcát és azt a párbeszédet is, amit a köszönés után hall. Egy

mondatot tőlem, egyet a kereskedőtől. Aztán maga csak nézelődjön a polcokon és ne csodálkozzon, ha az antikvárius is tüzetesen végignézi magán.

–Rendben van.

Berezov határozott mozdulattal lenyomta a kilincset. Az ajtó kitárult és az ódivatú üzletek módija szerint a bejárat felett riasztó csilingelésbe kezdett a rugón rezgő pici rézharang. A mennyezetig érő, faltól falig húzódó polcról azonnal szembetűnt a Nagy Szovjet Enciklopédia sok-sok kötete és a Lenin összes bizonyára régi kiadása. Csupa jól nevelt olvasóra váró könyv. Rövid ideig bámészkodhatott, a csengőszóra a két polc közti átjárón át kipattant egy sportos külsejű, szőke fiatalember.

–Jó napot Matas úr – köszönt Berezov.

–Jó napot.

–Tudna ajánlani klarinét iskolát kezdőknek?

–Épp nincs raktáron, de beszerezem magának.

Ádám memorizálta a párbeszéd minden szavát és igyekezett bevésni a könyves ember vonásait. Szinte farkasszemet néztek egymással, mert az antikváriusnak is az emlékezetébe kellett rejtenie a magyar muzsikusz portréját. Az alezredes a polchoz lépett:

-Nézzon szét Ádám, találhat itt magának és a zenekarának is szükséges kottákat. Ha Vilniuszbán jár, ide érdemes belépni. Kiváló és bőszeges zenei anyagban válogathat.

Az ifjú karmester tudta, hogy az időhúzás csak a kölcsönös megjegyzést szolgálja, ezért bele se merült a polcok tanulmányozásába.

–Nagyszerű, hogy megismerhettem Matas urat. Ha Vilniuszbába jövök, összeírom, mire lesz szükségünk.

–Legyen szerencsénk máskor is – búcsúzott az antikvárius, ők pedig újra a talpuk alatt ropogtatták a vilniuszi havat. Visszafelé Ádám ismerősként vette az utcasarkok fordulatait, mintha Fruzsínával nem is Kistárkoson, hanem a litván fővárosban koptatta volna a járdákat.

–Látom, megjegyezte az utat. De nem kíváncsi, mire jó ez az egész?

–Hogyne lennék kíváncsi... Nem kérdezősködöm, mert kezdem megszokni, hogy magától, mindent idejében megtudok.

–Ne túlozzon. Kérdezzen akármit, de csak ha kettesben vagyunk, távol a Nagy Fülektől.

–Most éppen ezt teszem.

A szűrős szemek kíváncsian figyeltek.

–Daragoj tavaris Berezov, lehet, hogy ostoba a kérdés, mégis szeretném tudni. Ugye maga litván hazafi?

–Meglepem. Nem vagyok sem litván, sem hazafi.

Ádám nem erre számított, de amit hallott, a talányok ködébe burkolták az alezredest. Berezov jól érzékelte ezt, nem hagyhatta a magyart kétségek között.

–A háború után majdnem tíz évig az NKVD politikai tisztjeként szolgáltam az egyik szibériai büntetőtáborban. Esetleg így jobban érti: a gulág polítrukja voltam, de nem a száműzöttek között dolgoztam. Az őrszázad katonáinak a politikai tudatát, osztálytudatát kellett karbantartanom. Ott találkoztam Vaszilij Ivanovval. Ő az, akit maga a budapesti szovjet nagykövetségen, mint kulturális tanácsost megismert. Vászja is annál az egységnél teljesített szolgálatot. Kulturtiszt volt, de az ő munkája az elítéltekhez is több szállal kötődött. Litvánokat és észteket őriztünk. Ő gondoskodott az őrszázad katonáinak a kulturált szórakoztatásáról. Fejébe vette, hogy különféle amatőr együtteseket szervez, de hamar rájött, hogy a mi százötven katonánkból még egy kisebb csasztuska kórus se telik ki. Nem vétett a szabályzat ellen, ahogy végül a száműzöttekből verbuválta az énekkart. Az ünnepségeinken, november hetedikén és a szovjet hadsereg napján meg a győzelem napján, a kultúrműsoron magam is tangóharmonikáztam. Néha a foglyok kórusát is kísértem.

–Azt hiszem, választ kaptam a kérdéseimre – nyugtázta Ádám a hallottakat.

–Még nem. Elmondok egy esetet... Az 1946-os ünnepre, a Hitler felett aratott győzelem első évfordulójára készültünk. Az egyik száműzött észti férfiről kiderült, hogy elemi iskolai énektanár. A próbán javasolta, sőt vállalta, hogy betanítja az énekkarnak a Rabszolgák kórusát a Nabuccóból. Mondanom se kell, hogy mindenki összerezdült, mintha villám csapott volna a cölöpökből, deszkákból ácsolt kultúrterembe. Erről szó sem lehetett. Az bajt az öntudatos, ifjú NKVD-s hadnagy jelenléte okozta. A komszomolista tisztecske, művelt moszkvai család gyermeke, megállapította, hogy az észti tanító ötlete felér egy lázadással. Természetesen leállítottam, igyekeztem megjegyzés nélkül átsiklani az eseten. Műsorra tűztük Sztálin kedves dalát, a Szulikót. Az észti nem erőltetette a Verdi operát. Az ügy mégsem maradt következmény nélkül. A hadnagy jelentette az esetet. Fenyítést,

pontosabban figyelmeztetést kaptam, mert szemet hunytam a szovjethatalom ellenségének aknamunkája felett. Ez a folt mindvégig, illetve Sztálin haláláig díszelgett a káderlapomon. Az észt tanító a vesebaját köszönhette a Rabszolga kórus ötletének. Hogy megértse, tudnia kell, hogy az NKVD káderesei az ilyen munkatáborok öregységeihez ragyogó pszichológiai érzékkel válogatták ki a szadista hajlamú katonákat. Nos, ez a tiszt hetekkel később, egy fagyos éjszakán az észt énektanárt kirángatta a barakkból, a fagyos földre fektette és csizmájával agyba-főbe rugdosta. Az észt nem volt hajlandó a földön fekvő a szovjet himnusz énekelni, ezért a pisztolyának fatokjával a veséjét addig ütlegelte, amíg a szerencsétlen az eszméletét nem veszítette.

–És maga...?

–És én? Mit gondol, mit tehettem? Semmit. A tanító túl volt a verésen, amikor tudomást szereztem a kegyetlenkedésről. Hamarosan meghalt. Őt már nem menthettem meg. Ha utólag szóvá teszem, a mongol vasutak építkezésénél találom magamat. Negyvenhétől már Nauskiban, Ulan Bator mellett is volt szovjet átnevelő munkatábor. Ott még az öregység tisztje is komisz viszonyokra számíthatott. Ha akkor bármit teszek,... értelmetlen, vakmerő hősködés lett volna.

–Magának, ha jól értem, ezeknek a szadistáknak a politikai, eszmei tisztaságát kellett őriznie – mondta elgondolkozva Ádám.

–Így is lehet mondani. A gulágon sok nagyszerű litván embert ismertem meg. Vászjával ott lettünk barátok. Őt pár évvel korábban átvezényelték Moszkvába. Külügyi akadémiára küldték. Először Varsóban dolgozott, onnan a maguk fővárosába akkreditálták. Így lett a kulturtisztból kulturális tanácsos, diplomata. Én meg évekkel később ide, Vilniusba kerültem a köztársasági kulturális minisztériumba, ahol most is dolgozom.

–Maga egyszerűen csak rendes ember.

–Úgy gondolja?

–Mi lett a kegyetlenkedő hadnaggyal?

–Látja, ezt nem tudom. Egyáltalán nem lepne meg, ha ma már ezredes lenne. A szovjethatalom litván és észt ellenségeivel szembeni bátor fellépései nyomán bizonyára szárnyaló katonai pályafutás várt rá.

–Még a sztálini évek után is?

–Igen, még ma is...

–Szibériából ismeri Anastas fivérét, Dominikast?

–Ezt válaszolja meg magának.

A hófelhők ráuntak a litván fővárosba. A lengyel alföld felől betört szél keletnek fújta őket, hogy az Ural vidékét is részesítsék friss, fehér áldásban. A két férfi az utcai lámpák fényében rőtta a már megtisztított járdákat. Az antikváriumi látogatásukról még beszélniük kellett. Ádám újra élt a felhatalmazással: kérdezett.

–Az antikváriumhoz odatalálok. Tudom, mit kell mondani a köszönés után... de..

–Vártam a kérdését.

–Titkos találkozóhely. Gondolom, nem tévedek. Az antikvárius Matason kívül később mással is kell találkoznom?

–Majdnem kitalálta, de az ott nem találkozó hely, hanem a maga titkos postafiókja. Még pontosabban a maga és az én közös üzenő pontunk.

–Előfordulhat, hogy személyesen nem találkozhatunk?

–Minden megtörténhet. Matasnál nyugodtan bármit hagyhat számomra. Tudni fogja, hogyan lehet eljuttatni hozzám. Fordítva is így működik. Hármunkon kívül senki sem tudhat a könyvesbolt szerepéről. Az egyeztetett jelmondatok nélkülözhetetlenek, mert megeshet, hogy Matas sem találja. Akkor a jelmondatok feloldják a bizalmatlanságot az ott lévő idegen és maga között. Ha ilyesmire sor kerül, akkor az új kontaktszeméllyel én vagy Matas megismerteti a párbeszéd szövegét.

Ádám bólintott.

–Maguk mindketten fiatal emberek. Matas alig múlt harminc, maga annyi sincsen. A maguk korabeliek talán megérhetnek egy békésebb világot. Ki tudja... talán... De addig akad még tennivaló.

Betolták a Šiauliaiba induló szerelvényt. Az indulásig tíz perc maradt.

–Mielőtt elköszönünk, jó lenne tudni, mit mond az igazgatójának. Zjenon barátunk érdeklődni fog magától.

–A klarinétos növendékem, Lukas is kérdezheti, miért kellett így hipp-hopp Vilniuszbba utaznom.

–Megnyugtatom, nem kell hazudnia. Legfeljebb nem mindent mesélhet el.

–A reggeli tojásokról és felvágottokról mégsem számolhatok be.

Berezov csontos ujjával a kabátja alól bordó zsebnaptárt húzott elő és belelapozott.

–November hatodika, tizenkilenc óra. Írja fel magának, de nem nehéz fejben tartani. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom ünnepének előestje. A minisztérium meghívja a „Šiaurės Auksas” zenekart az ünnepi hangversenyre.

Az ifjú magyar karnagy szemében a meglepődés és az öröm fénye csillant. Az alezredes folytatta az „eligazítást”:

–Készítse fel a zenekart. A konferálást is számolva, egy óra tíz perces műsorral lépnek fel. Feltétlenül legyen a litvánon kívül néhány értékes szovjet darab, de válogathat cseh, lengyel, bulgár szerzőktől is. Az pedig csak természetes, hogy magától magyar művet is várunk.

–Ez aztán elismerés! Holnap összerántom a bandát... Nincs próbánk, de hadd legyen jókedvük.

–Egy kicsit lehangolom. Ez most valami más, mint elismerés. Úgy volt, hogy a drasukalniszi helyi ünnepségen lépteti fel magukat a városi pártbizottság. Ők azt is megszabták volna, hogy mit játszanak. A műsorukban nem sok örömük lett volna... sem maguknak, sem a városlakóknak. Ezért mentettem át magukat ide, a fővárosba. Remélem, érti. Tehát erről tárgyaltunk ma. Ne felejtse el, hogy senkire sem tartozik a valódi magyarázat, hogy miért nem a városukban játszanak az ünnepen.

Az élményekkel, benyomásokkal terhelt, a hótaposástól és a bűzös várótermi diskurzustól fárasztó nap után a vonaton hiába próbált elszenderedni. A fülkében útitársa egy öregasszony és egy óvodás kislány, az unokája szünet nélküli csivitelésével orosz nyelvismeretét fejlesztette, pedig Ádám most ahol csak alkalma nyílt rá, inkább a litvánt gyakorolta. Sem alvás, sem nyelvtanulás, maradtak hát az agyában élénken kergetőző, képzeletborzoló gondolatok. Végül sikerült ezeket egyetlen képzelődésbe sűríteni: „Berezov alezredes, Vaszilij Ivanov, a pesti szovjet diplomata, Dominikas a tejes autón, Matas, az antikvárius. és még ki tudja, hányan számítanak rám?” A konspiráció kezdett kikristályosodni. Egyre inkább gyanította, hogy ezek a jóemberek, talán fantaszták és valamilyen önálló Litvániáról álmodnak, sőt talán hisznek is benne. „De hiszen ez lehetetlen ...”

5.

Hiába még csak a harmadik litvániai éve ez, a minden évben késlekedő tavaszban Ádám úgy érezte, mintha évtizedek óta itt élne. Második hazája nem csupán befogadta és elfogadta őt, de már titkait is kezdte megosztani vele. Tudata

felszíne alatt a januári vilniuszi találkozó óta egy mélyen hibernált, titkos sáv húzódott, amit ki tudja, mikor és miért kell egyszer majd mozgósítania.

A Lina után maradt üres tér az első hetekben még szorongató érzéseket gerjesztett. Nem a közöttük feszülő tengernyi ellentmondást, nem a meddő vitákat hiányolta, még csak nem is a zenész társ után sóvárgott. Mi is hiányzott volna, ha ízlésük, érdeklődésük is annyira széttartott, mint a Bodrog és a Tisza ágazik ketté a tokaji híd alatt? Talán Lina, mint nő ... Talán ... Később mégis felfedezte a magány értékeit. Ötvenszavas napi penzumot írt elő magának a litván nyelv leigázásában.

Ahogy újra berobogott érte a Zaporozsec, hogy a falujukba vigye, Dominikas már litván szavakkal vegyítette az orosz mondatokat. Eljegyzési ígérletét tartva Irena asszony és a népes rokonság színe előtt Ádám is levizsgázott, méghozzá jelesre: enyhe kiskunsági hangsúllyal ugyan, de hibátlanul felmondta a januárban még ijesztően kiejthetetlennek hitt étkek nevét. Így kezdődött Paberžében a híres palacsintaünnep, a litván „busójárás”.

-Tanár úr, most én vizsgáztatom. Halljuk a birbynė hangját! – Ezzel Anastas biztatta éspedig a legjobb pillanatban. Az is lehet, hogy szándékosan időzítette így, mert, ahogy belefűjt a litvánok szent hangszerébe, s ajkai közül felhangzott a szamogit daina, a falu népe, az álarcokba, maskarákba bújt nők, férfiak és gyerekek gyűrűje ölelte körül. Kajlabajszú, szilaj parasztmuzsikus toppant melléje gombos harmonikájával, a bandonijával, és olyan akkordokkal kísérte, mintha duójuk ki tudja, mióta játszana ebben a felállásban. Szemrevaló menyecske toppant melléjük a kankles citerával, s még meg se pendítette a húrokat, máris ott termelt egy maskarás ember a brácsával, aminek errefelé basedla a neve. Már csak a skadučiai, a búsán huhogó litván pánsíp hiányzott, hogy Ádám valódi szamogit paraszzenekar tagjának érezhesse magát. A rögtönzött banda muzsikájára a sok álarcos csörögve, csattogva táncolta körül az alacsonyra süllyedt téli égboltot nyaldosó lángokat. Ádám mintha egyszerre játszana is, táncolna is, maga is télűző szamogitnek érezte magát. Megérezte, hogy a falucska is magához öleli őt. Hitte, hogy amióta megszólaltatta a hangszerüket, játssza a dalaikat, az egyszerűségükben is nemes emberek nem csak a városi, mi több, külföldről jött vendéget megillető tiszteletet mutatták.

–Látja ezt a körtáncot? – Anastas a tűz mögött fonódó asszonykoszorúra mutatott. Kihasználta, hogy Ádám két dal között szusszanásnyi szünetet tart. – Ebben a táncban őriztük meg a legősibb, pogány mozdulatokat.

Ádám minden apró részletet rögzíteni készülő kamera-szemével végigpásztázta Paberžė nyírfaágként hajladozó asszonyait, lányait. Arcukon, szemükben, mozdulataikban a pogányságot legtovább őrző európai nép talán még ma is fellelhető vonásait kutatta. De maskaráikban és a táncokban az ősi rítusnak már csak évezreddel frissebb másolatát találta. A sutarinés, az élesen hangzó, szeszélyesen csapongó, többszólamú dal annak ellenére megtartotta a balti hitvilág ceremóniáinak az elemeit, hogy a kereszténység litvániai térhódításával az ősi hagyomány kezdett kihalni. A kereszténység papjai 1420 óta sikertelenül próbálják kiirtani a télűző pogány balti ünnepet a szlávok és a baltok hagyományrendjéből. A ceremónia legfontosabb mozzanata Morė istennő bábjának elégetése, nem pedig a palacsintaevés. Ez a későbbi századokban rakódott rá a szokások sorára. A telet és a halált megtestesítő istennő rongyokba bújtatott, kitömött bábuját égetik el ilyenkor. Az ősi hit szerint így bíztatják a kikeletet. „Nyoma se lenne a tradíciónak, ha ezek a falusi muzsikuskok, ezek az Anastasok nem mentik át konok számogit hittel a mába.” – Így gondolta Ádám, majd kérdéssel rohanta le a palacsintázásra menyasszonyával betoppanó Lukast:

–Remélem, Elenán kívül a klarinétodat is elhoztad.

Lukas tagadásra ingatta a fejét.

–Na, akkor beszédem lesz veled.

–Nem ismerem az összes dainát – védekezett a fiú és tekintetét restelkedve süllyesztette le a táncos lábak alatt a tél fagyát keményen tartó földre. Érezte, mivel vádolja a tanára. Ádám nem akart okoskodni. Nem mostanra szánta a beszélgetést. Lukasban és a nemzedékében felfedezni vélte az ősi zene hagyatékának elherdálóit.

Értékmentő gyanánt filmező szeme újabb felderítésre indult. Az idős falusiakon a szibériai száműzetésből hozott, arcukra maródott, szemükbe, lelkükbe zárt nyomokat fürkészte. Nem egészen harminc évének szerény, egysíkú emberismeretével Ádám ezzel nem sokra ment, bár zárkózottságuk dacára is egyre közelebb került hozzájuk. Előtte, talán a muzsika kulcsával, mintha megnyíltak volna.

A számogiteket keménykötésű, makacs, a sorcsapásoknak ellenálló emberekké formálta a szegénység, a természet közeli élet, a balti időjárás. Diákéveink olvasmány élmény jutott Ádám eszébe. Erdővel és erdei hadviseléssel

összenőtt szamogiteket emleget a középkorból a Kereszteslovagok lengyel írója, Sienkiewicz. A természettől kijáró megpróbáltatások edzik őket ma is, csakúgy, mint a velük azonos szélességi körön élő skótot. A homlokokra a szibériai megpróbáltatások, ha véstek is mély árkokat, a száműzetés mégis inkább a szívekbe és a lelkekbe égette be az örök jelet.

Ádám az idősebbek, a poklot megjárt nők és férfiak arcán felfedezte a nem is túl régi átélések nyomát. A rémület emléke kitörülhetetlen. Hányan láthattak olyasmit, hogy társukat a tábor belső rendfenntartói, a köztörvényes bűnözők felkötözték a bakra és az eleven embert favágó fűrészszel derékban kettévágták. Láthatták a fához kötözött, lábait deszkával szétfeszített litván lányt, akibe testnyílásain át csövekkel hangyákat irányítottak. Láthatták gátépítéskor a folyékony betonba élve süllyesztett kamasz fiút. A Zaporozsec zúgásának áldásos takarásában a Titkos Fülek elől, Dominikastól hallotta ezeket. „Apám tudott ezekről? Lina tud ezekről?” – A kétség mostantól egyre-másra feltört Ádamból. Felfoghatatlannak tartotta, hogy ilyen gyalázat ismeretében is rajonghat valaki a Szovjetunióért. „De ki tudhat ezekről, ha még szemtanúinak, túlélőinek is megtiltották, hogy beszéljen róluk?”

A litván zene, tánc, a birbynė hangja elterelte a figyelmét azokról, akik a falusiak között bámészkodva, gyanakvóan vagy épp a Titkos Füleket mozgatóktól kapott feladattal tömték magukba az ünnepi palacsintákat. Ádámot a vilniuszi várótermi tanítások kezdték gyanakvóvá, bizalmatlanná tenni. Berezov alezredesről nem beszélhetett Dominikának, még akkor sem, ha gyanította, hogy jól ismerik egymást. Ki tudja, talán együttműködés szálai is köthetik őket egymáshoz. A vilniuszi dolgokat mellőzve mégis faggatni kezdte a tejesautó sofőrjét:

–*Mondja már, ha nem bántó a kérdésem, itt mindenki jószándékú litván ebben a zenélő, táncoló faluban?* – Ádám most épp nem játszott. Az imént felhangzott dalt nem ismerte.

–*Itt nem mindenki litván. Nem az egész falu szamogit. A mi Litvániánknak ... jó, nevezzük Litván SzSzK-nak ... csak minden tizedik lakója orosz. A mi falunkban még ennél is kevesebb...*

–*Csak az itt élő oroszokkal kell óvatosnak lenni?*

Dominikas úgy nézett Ádámra, mint a bölcs nagyapa az ostobaságokkal faggatózó kisgyerekekre. Most bátran kifejthette a magyarázatot. A farakások lobogó lángja, a szikrák pattogása és a táncra serkentő zene mellett nem kellett tartani a lehallgatástól.

–Téved, ha minket jóságos litvánokra és gonosz oroszokra válogat szét. Ha biztonságban szeretné tudni bármilyen titkát, akkor sem az óvatossághoz, sem a bizalomhoz ne ezt a kulcsot használja. Amíg nem ismeri tökéletesen a viszonyainkat, addig ne lépjen ki a körből, amit a zene, a népi kultúra rajzol maga köré.

Gyanította Ádám, hogy most a vilniuszi pályaudvari leckéből kapott ismétlést. Értelmetlennek látta, hogy boncolgassa a gondolatot. Ennyiből is megértette: a szamogit gazda nem a szomszéd portán tyúkjait etető, kertjében szorgoskodó orosz gyűlői.

–Jöjjön csak, tanár úr. Maguknál is főznek hallevest?

–De még mennyire. A magyar halászlé bográcsban tökéletes.

–Ki gondolta volna, ebben egyformák vagyunk. Nézze csak, az ott egy jó komám. Olyan hallevest varázsol a tűznél, hogy soha nem felejt el, ha megkóstolja.

Komámuram a parázs fölé terpesztett szolgafáról láncon lógó, szélespofájú vaskondért himbált. Dominikas megkésve vitte oda a magyart, mert már javában rotyogott az összes belevaló. Az orrába csapódó illat és a lé színe meggyőzték Ádámot, hogy a litván étel és a magyar halászlé egyetlen közös eleme a fortyogó lé alól kikandikáló sok halszelet meg talán a só. „Itt az alkalom, megtanuljam a hozzávalók litván neveit.” Farzsebéből kihúzta a szinte hozzánőtt szótárfüzetet és a főzőemberrel, akiről kiderült, hogy orosz, litvánul lediktáltatta a szükséges anyagok, a zöltségek és a fűszerek nevét: tormagyökér, nyers tojás sárgája, babérlevél, bazsalikom, reszelt citromhéj, citromkarikák, kapor... és persze köményes fekete rozskenyérből aprított, megpirított kockák.

–Nem mondanám, hogy magyaros halászlé – szaladt ki a száján a gyanú, amit sietve szelídebbre hangolt *– de azért finom lehet.*

–Meglátjuk. Mindjárt megkóstolja – mormogta tömött, vörösés bajusza alatt az orosz, s amint ezt kimondta, kérges ujjaival a tűzbe nyúlt. A parázsak közül pusztá kézzel kivett egy füstölgő gallyat, egyik végén égő, a másikon elüszkösödött rőzsedarabot. Csak úgy szökkentek szanaszét a szikrák. Dominikas a látottakhoz magyarázatot fűzött, még mielőtt Ádám a komáját indiai fakírnak képzelné:

–Ványa szomszéd a tüzes patkót is megragadja csupasz kézzel. Ő csak ünnepi szakács, amúgy a falu lovait patkolja.

Az orosz az ujjai közé szorította a tüzes gallyat, s ahogy belemerítette a kondérba, a parázs pogány istenség nyilaként sisteregett a forró lében. S legalább fél percig benne is tartotta, hogy a halleves megkapja a kellő aromát.

–*Ez az igazi fűszer* – csettintett egyszerre a szájával és az imént még tüzeskedő ujjával. Megmerítette a nagykanalat és a vendég elé nyújtotta.

A kóstoló ízekkel igazolta Ádám gyanakvását, amit már maga a kapros-babéros illat is felkeltett. „Annyi köze van ennek a magyar halászléhez, mint a franciakrémesnek a zsíros kenyérhez” – gondolta, majd apja intését idézte gyermekkorából: „Ha idegenben tálalnak neked, ne a hazai ízekért epekedj, élvezd az ottani konyhát.” Az atyai tanács hatott.

–*Érdekes íz* – dicsérte visszafogott lelkesedéssel a szamogitai orosz kovács kondérjában fojtott lángon, szelíden fortyogó hallevest. Nem hazudott. Ha másféle ízeket őrzött is a szegedi halászléről, mégis csak különleges ízélménnyel lepte meg a sok fűszer, a füvek és a lébe sistergetett zsarátnok.

Korán sötétedett. A zene, melynek klarinétos improvizációkkal, az ajándék birbynét fújva maga is részese lehetett és az arcokba, maskarákra sárgás, vörös, fekete fényjátékot festegető tűz, mindez együtt sámáni hangulatot ébresztgetett. Ádám ezt a feltehetően hamis benyomását a világért meg nem osztotta volna litván barátaival, mert gyanította, hogy semmi közük a szibériai ősi hitvilághoz, a sámánizmushoz.

Ismeretlen, lassú dallam szinkópás lüktetéssel tört fel a hangszerekből. A magyar muzsikos a dalhoz jól illeszkedő, szelíd futamokat rögtönzött a birbynén. Kis híján elállt a lélegzete, mert a brácsás mellett, vele szemben a növendékét vette észre. Lukas a klarinéton kristálytisztán hozta a dallamot. Az imént még a halleves kormos kondérját nyaldosó lángok fényei és árnyai most a tűzrakást széles gyűrűbe záró lányok arcán kergetőztek. A muzsikusok jókedvre kaptak. Új dalra gyújtottak, s a tűz körül meglendült a táncos körforgás. Lukas Ádám mellé húzódott. Sejtette, hogy tanárát eddig nem látott zenei élmény éri.

–*Figyelj csak, Ádám. Ez a Kepuriné. Emlékszel, beszélgettünk egyszer a táncainkról?*

A körbe tizenöt-húsz lány és asszony állt be, s a percek múlásával egyre tárgult a gyűrű. Pici gyermeklányok és tipegő anyókák fonódtak a táncolók közé. A télutó fagyában vaskos cipők, ormóttan csizmák dobbantak a kemény talajon, s hogy a tavasz reménysége is helyet kapjon, a táncolók kezében halványsárga

szalmakalapok villantak az újra magasra csapkodó lángnyelvek fényében. Ádámot megbabonázta a látvány. „Lám csak. ez a nevezetes litván kalaptánc, a Kepuriné... De hisz ezt én már láttam.” – A szilveszteri kultúrházi esküvőre emlékezett. Az amatőr tánccsoportot annakidején Linas bácsi intézte. Lukasnak most mégsem vallotta be, hogy már látta ezt a táncot. Neki most más mondanivalót szánt:

–Mégis rendes ember vagy. Hogy varázsoltad ide a hangszeredet?

–Elena a varázsló. Hazafutott érte. És persze jól leteremtett.

6.

Ádám a litván kultúra, a szamogit hagyományok egyre mélyebb, egyre nemesebb rétegeibe ásott le. A Drąsukalnis-környéki apró falvak, s már nem csak Paberžė, sorra tárták fel előtte a dalaikat, táncaikat. Itt-ott, hófoltokban a pogányság, a balti hitvilág szokásainak maradványait is felismerte.

Dominikas barátsága új értékkel gazdagította. Ádám, ha épp szabadnapot szorított ki magának az iskolai és a zenekari munkaközben, bármikor, ha kedve tartotta, felkapaszkodhatott a Drąsukalnis határába menetrendi pontossággal nap, mint nap befutó tejesautó kabinjába. Dominikas ott kapta fel az első kannát, aztán útjára felfűzte a sok kicsi szamogit települést. Ádám ilyenkor ott maradt le, ahol épp dolgoz, kedve, zenei vágya egy kis beszélgetésre, faggatózásra készítette. Ahol még nem került ismerőse, s az ilyen helyiségek egyre ritkultak, ott Dominikas segített. A tejbegyűjtő rangja és hangszerkészítő testvérének tekintélye minden portát megnyitott. Protekció volt ez a javából: Dominikas szíves ajánlásokkal adta őt a dalszerető parasztok kezébe. És ki nem dalszerető ebben az országban? Ádám, hiába apja mellett egykor haszonélvezője lehetett a pártfogásoknak, viszolygott mindenfajta protekciótól. Ám itt, a falvak népénél olyan protekciót élvezett, amely révén a feje fölé fonódó aureola nem perzselte az üstökét.

Megesett, hogy Dominikas tejbegyűjtő menetrendjéhez nem tudott csatlakozni, mert falujáró szenvedélye miatt klarinétos növendékeit nem mindig hagyhatta faképnél. Ilyenkor maradt a délutáni utazás, abban pedig Darius, a fagottos Janina mérnök bátyja segítette. Meggypiros Moszkvicsával hol a zeneiskolánál, hol a lakása előtt vette fel. Az ilyen utakon azokba a falvakba is eljutott, ahová reggelente nem járt a tejesautó. Ott az erdő tartotta el a családokat. Ha akadt is egy-két tehén, az a helybélieket táplálta tejjel. Dariusnak is kedvére valók voltak a közös kirándulások. Barátságuk az első perctől formálódott, annak ellenére, hogy a mérnök húga, Janina

– emlékezhetünk – eleinte kifejezett ellenszenvet keltett Ádámban. A nehezen felfogható érzelmi intermezzo, az ostoba viszolygás végül kikopott az emlékezetükből. Persze a magyar fiú olykor-olykor még ma is Fruzsina hasonmását látta a litván lánykában, de a felismerésre megnyíló tudat már ritkán szaggatta fel az emlékképet.

Darius néha a húgát is magával vitte a falusi zenei felderítő utakra. Janina az utolsó előtti egyetemi évének vizsgaidőszakát töltötte, s amíg a fiúk a maguk erdei ösvényeit rótták, ő a tisztásra terített pokrócon jegyzeteire könyökölt, s ha a felbőszült északi szél a fák közül rátört, s belekapott a papírjaiba, futkározva kapkodta össze a röpdöső lapokat.

Zenei munkái és a falusi utak csillapították Ádámban az egyedüllét keservét. A novemberi vilniuszi hangverseny előkészületei, a sűrűbbre fogott zenekari próbák úgy betérítették a naptár lapjait, hogy az üres órákból még a szaxofon szenvedélye is kiszorult. Megkedvelte a konyháját. Előbb az önellátás kényszerével nyúlt a magyar szakácskönyvekhez, de aztán némi gyakorlatra tett szert a konyhaművészetben. Rájött, hogy a főzés jókedvre hangolja. Gyűjtögette a litván recepteket, a népi konyha fortélyait. Étrendjét a szülőföld és a szamogit régió eledeleiből komponálta. Ha pedig halmazni vágyta a lazítás élvezetét, kotyvasztás közben, két fakanalas manőver között, míg fedő alatt puhult a hús, szaxofonján eljátszotta egyik-másik kedvenc magyar slágerét, sőt egy-egy „nyugati, imperialista” számot is megkockáztatott. A zenés főzőcskézésről néha lemondott, mert megtörtént, hogy odaégett a bableves, lekozmált pörkölt. Figyelmét ez a gáztűzhelyhez kényszerítette. Darius, amióta egyszer belekóstolt Ádám székelykáposztájába, baráti jussként kikövetelte magának a kóstolót a mind újabb magyaros remekekből.

Janina sikeres mikrobiológia szigorlata után Ádám ünnepi lakmározásra hívta a testvérpárt. Még a télbúcsúztató falusi ünnepét követő napokban megígérte, hogy alkalomadtán a magyar halászlét is megismerteti Dariusszal. Az alkalom ezen az októberi vasárnapon kínálkozott. Halászlé és túrós csusza ... Ádám az otthoni halászcsárdák hagyományos menüjével várta őket. Az ebéd végén Darius elragadtatott szavait Janina lesújtó véleménye követte.

–*Súlyos merénylet a gyomor ellen* – jelentette ki paprika csípése nyomán köhögő, fuldokló lány, s hogy a szokatlan, kellemetlen hatást enyhítse, a csaphoz futott, aláhajolt és jókat kortyolt a vízből.

–*Ne igyál, harapj kenyeret.* – Ádám magyar szokás szerint vastagra szelt kenyeret nyújtott a lány felé. Enyhült Janina szenvedése és szelídült a felháborodása. A meglepetésnek szánt magyar étel legorombítása valami csoda folytán mégsem fordította vissza Ádám korábbi ellenérzését a lány iránt, de azért magában megjegyezte: „Ha egyszer tiszai halból és kalocsai paprikából főzném, megnézhetnéd magadat ...”

–*Még orvos sem vagyok és látod, már medikaként is okoskodom. Igazán nem akartalak megbántani, Ádám. De azért legközelebb fele ennyi csípőset kérek bele.*

–*Dehogy bántottál meg. Máskor a paprikád felét a bátyád tányérjába rakom.*

Vasárnap este Ádám újra magára maradt. Elégedetten nyugtázta, hogy Janina elmosogatta az edényeket, talán ahogy ők Dariusszal a szobában épp az autós térképen a következő útjukat tervezgették. Hogy a mosogatás miatt, vagy... ki tudja, miért, Ádám képzeletében vonzó fényár fonta be a lányt, zenekarának fagottosát...

7.

Első litvániai haragosa onnan érkezett, ahonnan nem számított rá. Tudomásul kellett vennie, hogy most már nem csak barátok és jószándékú ismerősök veszik körül.

Berezov alezredes beváltotta az ígéretét. A tanévkezdéskor elfoglalta Lina elhagyott tanári állását a Šiauliaiból busszal átjáró csellótanár. Ádám a hatvanadik évéhez közelítő Butkust mindjárt az első munkanapon megismerte. Az új ember nem várta meg, hogy az igazgató a délutáni értekezleten bemutatja a kollégáknak, ő maga nyitott be a muzsikálástól csengő-bongó tantermekbe.

–*Jó napot, Butkus vagyok, a csellótanár.* – Kezet nyújtott. A párnás kéz puhán, erőtlenül csúszott bele Ádám markába. – *Remélem, jól megleszünk egymással.*

–*Örülök, goszpogyin Butkus...*

–*Nem, kérem, nem goszpogyin... Tavaris...*

–*Jól van, akkor hát örülök, tavaris Butkus, ugyanis a feleségem helyét tölti be. A tanítványok már várják magát.*

–*A maga felesége? Hallottam Linácskáról. Bizonyára tudja, hogy ha lakást kapok, átköltözöm ide. Nem lesz hiányuk az elődöm távozásával.* – A „maestro”

szavai jókora magabiztosságot mutattak. – *Ezek szerint maga a volt férj... És maga az, akit megbíztak a városi szimfonikusok szervezésével.*

–*Én inkább úgy mondom, hogy elvállaltam a „Šiaurės Auksas” karnagyi megbízását. A zenekar néhány hangverseny után kezd összeszokott, érett együttesé válni. Remélem, szeret éjti, hogy meghallgasson minket.*

–*Várjon csak, kérem. Azt hittem, nem szükséges elmagyaráznom a dolgokat. A maga feleségét én itt minden tekintetben helyettesíteni fogom. Kivéve a hálósobájukat...*

Ádám indulata ritkán pörgött fel magas fordulatra, de most nehezebbre esett, hogy uralkodjon magán.

–*Kolléga úr... bocsánat, kolléga elvtárs... Jól gondolja. A hálósobámba valóban nem magát várom. De ne vegye rossz néven, a zenekarban sem számítok magára. A mai kamara együttesben egyetlen csellistára van szükségem.*

–*Na és? – Butkus orrán és homlokán kövér verejtékcseppek nőttek. Orrnyergéről csúszásnak indult a szemüveg és céklaarcán megrándult egy izomköteg.*

–*Na és kérem, az az egyetlen csellista nem más, mint a feleségem roppant tehetséges növendéke.*

–*Csak nem egy csellista növendékkel akar engem összehasonlítani? Tudja maga, hogy milyen zenekarokban muzsikáltam én az utóbbi huszonöt évben? Honnan is tudhatná? Maga ide nemrég bekerült idegen. – Hangerején Butkus szavanként emelt egyet, s már-már ordított. Arcára ugyanebben az ütemben egyre torzabb grimaszok ugrottak.*

–*Nyugodjon meg, kérem. Én nem a maga mesterségbeli tudását vonom kétségbe.*

–*Micsoda? – ezt már majdnem üvöltötte – Maga itt mesterségről beszél? Ez nem lakatosműhely, ez zeneiskola... ez művészet... ez nem mesterség, kérem szépen...*

–*Helyesbíték, ha kéri. Szóval nem a művészete színvonalára utaltam.*

Butkus mintha meg se hallotta volna Ádám szavait, tovább rikácsolt:

–*Maga még a földgolyót sem taposta ott Bukarestben, amikor én már művészdiplomával csellóztam.*

–*Nem Bukarestben, hanem Budapesten...*

–Nekem az egyre megy... Nem feltételeztem, hogy engem idegenek tiltanak ki egy litván zenekarból.

Ádám lelkében tetőzött a harag felduzzadt árja.

–Figyeljen jól, tiszteletre méltó művész elvtárs – tört fel a gátszakadás robaja –, az én mindennél jobban szeretett szamogit szimfonikus zenekarom csellistája, Elena litván lány és pazar muzsikus. Nem idegen. Vegye tudomásul, ha őt maga elzavarná, én sem vállalnám tovább a karmesterséget. Nem akarom megbántani, de most már kimondom: örülök, hogy Elena nem lesz a maga növendéke.

Butkust fojtogatta a nyakkendője. Lazított rajta és a tokáját is szorongató felső inggombot méregtől reszkető kövér ujjával letépte. A gyöngyház gomb az asztallapra, Ádám klarinétja mellé szökkent, majd játékos kedvében addig pattogott, amíg a padlóra esett. Ádám lehajolt, de nem találta, aztán újra a hűledező csellistához fordult:

–Még annyit mondanék, hogy jól értse, Elena mostantól a klaipedai konzervatórium hallgatója. A próbáinkon itt lesz és természetesen velünk hangversenyeznek.

A csellótanár kifordult a klarinétos tanteremből. Szikrázó szóváltásukban Butkus zárszavát a vad düh erejével becsapott ajtó dörrenése mondta ki. A vakációban kifestett teremben az ajtófélfá sarkából a padlóra hullott a vakolat.

8.

A zenekari siker halvány jele sem tündöklött fel a zászlókkal, transzparenszekkel díszített, Nagy Októbert ünneplő Vilnius novemberi egén. A draszkalnisi szimfonikusoknak meg kellett elégedniük az udvarias tapsokkal. A pazar fővárosi színháztermet november 6-án nem zenerajongó publikum töltötte meg. A teltház ünneplő közönségnek nevezhető tapsolói leginkább nézőknek számítottak, s talán csak kevesen lehettek igazán műértő hallgatók. Nem a köztársasági főváros központi rendezvényén, nem a november hetedikéi dísztribünös díszünnepségen lépett fel az „Észak Aranya”. Az októberi forradalom jubileumának előestéjén a kitüntetett dolgozók, sztahanovisták és más élenjárók jutalma volt a hozzájuk hasonlóan vendégszereplésre érkezett belorusz táncegyüttessel közös hangversenyük.

A koncert után a kulturális minisztérium banketten vendégelte meg a két együttest. A szállodai étteremben téglalapba rendezett asztalokat vagy százan ülték körül. A fehérorosz néptáncosok között, a házigazda főhelyén Berezov alezredes szikár alakja magasodott. Kiderült, hogy ezen az estén őket, a dragsukalnisi muzsikusokat egy másik minisztériumi korifeus gardírozza.

–*Tiszta szívből, őszintén gratulálok.* – A sötétkék érettségiző-öltönyös, középkorú hivatalnok példás orosz nyelven elmondta az illendő méltatást, ami a színházteremben tapasztalt „lelkes” fogadtatás stílusos folytatása volt. Szavait kiegészítette: –*Sz prázdnyikom!* – Ádám erre a kifejezésre gyermekkorából emlékezett, Apjához akkoriban ezzel a dombornyomású, aranybetűs szöveggel sorra érkeztek a Kreml palotát csúcsán az ötágú csillaggal és a nagy fekete toronyórával ábrázoló színes képeslapok. Hol Május elsején, hol a Győzelem Napján vagy az októberi forradalom évfordulóján. A minisztériumi ember a mellette álló székre ült és semmitmondó zenei közhelyekkel úgy nyakon öntötte, hogy semmi egyébbe nem tudott figyelni. Emlékezete utólag nem is tudta volna menübe rendezni a pincérek kezéből sorra elébe helyezett fogásokat. Ezzel együtt egyetlen rossz szava sem lehetett. Az internacionalista kötelességét szívből teljesítő orosz a lelkét is kitette volna a tányérra, hogy a magyar vendég jól érezze magát. Igazán nem tehetett róla, hogy unalmas volt, mint az olajos hering. A pincér a desszertet, a tejszínhabbal púpozott fagyaltkelyhet az orra elé tette, s akkor beugrott a mentőötlet. Az orosz kísérophöz fordult:

–*Nekem jól esik, hogy megdicsérte a fellépésünket, de a muzsikusaim is örülnének az elismerésnek.*

A hivatalnok bólogatott, felkapta a sötétvörös grúz borral telt poharát, s a jóllakott ember nehézkességével keservesen feltápáskodott. Elmondta a minden alkalomra használható sablonokat a népeket örök, baráti közösségbe fűző zenéről és az Auróra ágyúlövéséről. Amíg a borát kortyolta, csattogó litván és belorusz tenyerek nyugtázták a brosúrákból kikelt szóvirágokat. Ádámnak feltűnt, hogy átellenben, az asztalok téglalapjának hosszú oldalán Berezov szálfá figurája is szólásra emelkedik. Kezében ő is poharat tartott. Ez lehetett a ritka alkalmak egyike, hogy az italozás esküdt ellensége az ünnep kényszerére megtagadta természete parancsát. Kávéskanállal megkocogtatta a csendülő, vékonyfalú poharat.

–*Kedves barátaim, a köszönet és az elismerés, amit az imént a munkatársam a tósztyában méltó módon elmondott, részemről nem kíván ismétlést. Mégis szót*

kértem, mert jó hírt szeretnék bejelenteni. – Berezov pár másodpercnyi hatásszünet után folytatta. – A szovjet-magyar kulturális együttműködés keretében Drasukalnis város „Šiaurės auksas” kamarazenekara meghívást kapott márciusra fiatal karnagyunk, Adam Vardai hazájába, a Magyar Népköztársaságba. Egy hetes turnéjukon négy fellépés vár rájuk. Szívből gratulálok Vardai elvtársnak és kiváló litván zenészeinek.

Taps ropogott a banketteremben, de ez most valószínűbbnek hatott, mint az esti hangversenyen a kiváló dolgozók tenyércsapkodása. A helyükről felugráló muzsikuskok Ádámhoz szaladtak, ölelgették, a kezét szorongatták.

–Ezt is megértük – lépett Ádámhoz Berezov, miután a poharát letette és átsétált ide, az asztal túlfelére. – Most aztán otthon is megtudják a barátai, rokonai, hogy mit művel maga ebben a szovjet Litvániában.

–Köszönöm, köszönjük, Berezov elvtárs. Az első külföldi fellépésünk. A többieknek külföldi, nekem persze hazai... Magyarországi turné!

A banketről távozó belorusz táncosok és a litván muzsikuskok mögött Berezov pár lépéssel lemaradt. Intett Ádámnak, hogy lenne még beszélőnivalójuk. Az alezredes belekarolt, rágyújtott és a sarokban álló gólyalábú, nikkelezett hamutartóhoz terelte a karmestert.

–Szeretném kérni, ne hogy megnehezteljen az új kollégájára. Tudja, kiről beszélek. Az öregedő, zsémbes csellistára...

–Már ezt is tudja? Erről is... – Ádám itt elharapta a mondatot, mert mégsem kérdezhetette, hogy talán erről is a Titkos Fülel küldtek neki jelentést.

–Nem jól gondolja. Maga Butkus panaszkodott. Felhívott telefonon, tudta, hogy a mi osztályunk intézte az áthelyezését.

–Nem vagyok haragtartó, de ne várja, hogy mindent megbocsátok neki. Idegennek nevezett ... ezt is meg kellene bocsátani?

–Nézze, Ádám, ő ilyen izgága öregúr. Mint sok litván, ő is magában hordoz valamilyen egyéni, családi tragédiát. Neki maga idegen, de én megszelídítettem. Egyébként kiváló zenész, virtuóz csellista. Modora miatt sajnos néhány zenekar kiutálta. Megjósolom magának, hogy egyszer még össze is fognak barátkozni.

–Tudom, hogy muzsikusként mit ér. Ahogy akkor összecsaptunk és jól rám vágta az ajtót, becsörtetett a cselló terembe. A vaddisznóból zenész lett. Vérbeli muzsikusk természetével, a játékkal vezette le az indulatait. Klasszikus darab molto vivace tételét fűrészelte... bocsánat... játszotta. Ezt Lina mondta így saját magáról,

ha gyakorolt. Szóval a művet, amit Butkus játszott, nem ismerem, de a játéka ... Csodásan játszik. Ha a haragom akkor nem olyan friss, bementem volna hozzá, hogy ne csak a folyosón, ne csak az ajtón át halljam. Most már tudom, hogy ha a kis Elena nem lenne, mégis csak szívesen látnám a zenekarban.

–Attól mentse meg a sors magát is meg a többieket is. Egyelőre...

Vilniuszból hazafelé a gyártól kapott munkásszállító buszban még mindig nem csillapodtak az örömkítőrések a tavaszi turnéért. A zenészek Ádám ígéretét kérték, hogy mostantól a zenekari próbákön mesél nekik Magyarországról, a magyarokról. Az öreg busz rezgő, csattogó karosszériájának egyhangú fémes zizegése lassan elcsendesítette a kimerítő nap után elálmosodott társaságot.

Ádámot a gondolatai sokáig nem hagyták elszenderedni. Kiröppent a fejéből az ide útbán Janinának tett ígérete. Ezért nem is került az orvosjelölt fagottos lány füzetébe „a gyomorfekélyt okozó, ronda, csípős halászlé” receptje. Janina észrevette, hogy a mellette ülő karmester nyitott szemmel követi a busz ablaka mögött suhanó éjszakai tájból itt-ott felfénylő szentjánosbogarakat – a litván házak ablakaiból a késői órán is világító égőket. „Talán a hazájáról álmodozik ...” – vélhette a fagottos Janina, s aligha járt messze az igazságtól. Ádám maga elé képzelte Budapest utcáit. Merengésében a jól ismert hangversenytermeket idézte. Láta magát a dobogón, ahol valamikor az apja vezényelt. Találgatta, hol is fognak fellépni. Lehet, hogy vidékre is... „Lehet, hogy Kistárkoson is játszhatunk. Miért is ne? Apám mondogatta, amikor oda küldött a kollégiumba, hogy Kistárkos a vidéki kultúra fővárosa.” – A képzelődés forró hulláma hömpölygött át a lelkén és váratlanul az álmok légies szférájába lendítette. Kistárkosi hirdetőoszlopokon óriásplakátok adták hírről a litván zenekar, az „Észak Aranya” hangversenyét. A szöveg közepe táján öklömnyi betűkkel állt a neve: Várdai Ádám karmester.

A zötykölődő autóbuszban mindenki aludt. Janina egyenletes légzése is erről árulkodott. Ádám utolsóként merült le az álomvilágba. Abba a mesevilágba, ahol egy hirdetőoszlop előtt mesebeli lány áll és... az ő nevét betűzi.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

1.

Szélteben elhízott, törpenövésű rendőr fékezte le a kerületi kapitányágra futva-lihegve érkezett Fruzsínát. Kilencre rendelték ide, és a kapusfülkében a falióra már két perccel többet is mutatott.

–Hova olyan sebesen, kislány? – szólt a malacképű, kedélyes őr, s ha nem kiált rá, az ügyfél már benn is termett volna a folyosón, az pedig nem megy csak úgy civilesen, mintha kultúrházba iparkodna. A „kislány” megszólítás meglepte: tényleg kislánynak nézi a rendőr vagy egyszerűen csak a hatalom, a hatóság fogadta atyáskodó, kedélyes leereszkedéssel?

–Bekes Béla századoshoz... a jegyzőkönyv miatt.

–Bekes százados ... életvédelem... Várjon... – az őr tárcsázott – *Kapuügyelet, Kovács őrmester, jelentkezem. Százados elvtárs, itt egy női személy magához jött ... Igen, megkérdem.* – Az őrmester kiszólt a füléjéből – *Krojc Zsuzsika?*

–Nem Zsuzsika, hanem Fruzsina.

A rendőr újra a telefonba szólt:

–Azt mondja, hogy nem Zsuzsanna, hanem Fruzsina ... Értettem, százados elvtárs. – Ezzel a villájára tette a kagylót és közölte a „kislánnyal”, hogy lejön érte a százados.

Az óriás termetű nyomozó most se mutatkozott nyájasabbnak, mint előző nap az irodában. Izmos, durvára faragott arcából ugyanaz az érzéketlen ember meredt rá. Fruzsina mégis mintha megfejtette volna a kőarc és a mélyen ülő gyanakvó szempár titkát. A kapuórtól hallott szó – „életvédelem” – némi magyarázattal szolgált: ennek az embernek gyilkosok és a vérbe fagyott áldozatok között telnek a napjai. Nem úgy, mint neki a csengő-bongó zene halálosan unalmas cédulakatalógusa mellett.

–Üljön le – mutatott a tiszt a székre, majd az asztala mögé telepedett és az oldalfiókból papírlapot húzott ki. *– Olvassa el, és ha minden úgy egyezik, ahogy tegnap elmondta, alá kell írni lent a keltezés alatt.*

Míg a rövid, féloldalas szövegen végigfutott, a százados elébe tette a tollat.

–*Rendben van* – mondta és a kapus rendőr megszólításához méltó, kislányos szépírással hitelesítette élete első rendőrségi tanúvallomását. Visszaadta a lapot és felpattant. Iparkodott, mert Dini bácsinak megígérte, hogy tízre beér az irodába, az öreg leléphessen a dobos tanítványához.

–*Maradjon. Még nem végeztünk* – szólt rá a rendőr és a telefon után nyúlt.

–*Nem csak ennyi a dolgom? Különböznék tegnap azt mondta, hogy ha magának elfogynak a kérdései, akkor én is kérdezhetek. Megtudhatom végre, hogy mi történt a gyermekem apjával?*

–*Azt én is meg akarom tudni. Még lesz néhány kérdésünk.*

A válasz meglepte. A kérdésre, hogy mi történt a gárdonyi nyaralóban, nem az izgalmas bűnügyi történet iránti kíváncsiság sarkallta. Számára az áldozat nem krimi-szereplőnek számított. Dr. Varró Előd, a szeretetreméltó szoknyavadász, ha szerelmük csak arra az egy augusztusi víkendre lángolt is fel, mégis csak a kis Csilla édesapja volt. Megértette, hogy itt, ebben a barátságtalan szobában nem az ő érzéseire kíváncsi a szenvtelen kihallgató.

–*Kérdezzen* – mondta Fruzsina, s beletörődött, hogy tízre nem ér be a munkahelyére.

–*Ne türelmetlenkedjen. Ketten kapnak kérdéseket, csak először elővezettetem a másik gyanúsítottat.*

–*A másikat? Miért, én is gyanúsított vagyok? Mégsem tanú lennék?* – Fruzsina elsápadt, mégsem érzett veszélyt, csak a baljóslatú szó – „gyanúsított” – miatt kalimpált a szíve.

–*Amíg a bíróság nem hoz ítéletet a gyilkossági ügyben, amíg az elkövetőre nem zárják rá a rácsos kiskaput meg nagykaput, addig mindenki lehet gyanúsított.* – A nyomozó időkitöltésnek szánhatta a tőle telhető tréfálkozást, a bő lére eresztett választ. Hosszú percek vánszorogtak mély hallgatás közepette. A süket csendben általában egymást kergetik a gondolatok. Fruzsina szembogara együtt rebbent a rendőr mögötti falióra nagy fehér számlapját szántó nagymutató apró ugrásaival. Egyszerre maga elé képzelete a türelmetlenül toporgó „Ritmuskirályt”, aki lassacskán lemondhat a mai tanítványáról. Fontolgatta, mi lesz, ha valóban őt is gyanúsítják. „Lecsuknak, amíg nem találják meg Előd gyilkosát?”

Végre kinyílt az ajtó. Javakorabeli testes asszony lépett be és a nyomozó asztala mellé tolt kisebb asztalkához, az írógép mellé ült. Papírokat rakott ki a fiókból. A jelenetek egyszerre felgyorsultak. Egyenruhás fiatal rendőr lépett be és

szalutálva jelentette, hogy a gyanúsított személyt előállították. Bekes százados Fruzsinahoz fordult:

–A jegyzőkönyv számára megismétlem a személyi adatait: Krojcz Fruzsina ... született ... anyja neve ... ideiglenes lakcíme ... – A nyomozó diktált, a gépíró ujjai a papírra géppuskázták a szavakat. *– Maga büntetlen előéletű, nem szerepel a belügyi nyilvántartásban. Valószínű, eddig nem volt szerencséje szembesítéshez.*

–Igen ... illetve nem.

–Döntse el: igen vagy nem.

–Úgy értem, hogy nem voltam szembesítésen.

–Most ez következik – zárta le nyersen a kihallgató, majd utasította az ajtó mellett dekkoló rendőrt, hogy vezessék be az őrizettest.

Két rendőr fogta közre az ébenfekete nőt. Nem lehetett több huszonöt évesnél. Fruzsina felismerte: ő az, akinek a fényképét tegnap Bekes százados kitette elé az asztalra. Most már teljes biztonsággal tudta, hogy nem ismeri, soha sem látta.

A fekete nő tartása így, bilincsbe alázva is önbizalomról árulkodott vagy inkább arról, hogy nőiességével ebben a helyzetében is tüntet. Őrzői, a két szíjas rendőrlegény is ezt ismerhette fel benne. Oldalról lopva foglyukra sandítottak, méricskéltek a fekete kardigánt repesztésig feszítő melleit. Valószínű, latolgatták: van-e rajta melltartó? Az egyik, feltehetően a rangidős, parancsot kapott a nyomozótól, hogy vegye le a bilincset. A paroliján eggyel több ezüstcsillaggal felértékelt fogolykísérő az utasítást gyengéden, kíméletesen hajtotta végre, mintha rendőrbálon táncra kéré a nőt. A férfi a pokolban is férfi. Legszívesebben kézcsókkal enyhítette volna a napbarnított csuklón kivörösödött, sajgó bilincsnyomot.

A jelenetet Fruzsina a szexbomba kihívó látványával magyarázta. Mi másra gondolt volna, miután észrevette, hogy a gyilkossággal gyanúsított nőre szinte rajongással mered a két szempár. Zsaruszemén árnyalatnyival Bekes százados is szelídített. Csak a gépíró meredt kissé megrettenten az Optima billentyűire. Honnan tudhatta volna Fruzsina, hogy ki ez a bomba nő? Mindenesetre megnyugtatta, hogy a nőt megbilincselve hozták ide, ő meg a születésnapjára Borcsa mamától kapott cérnavékony ezüst karkötőjét viselte. Ezzel együtt is kínzó szomjúság fogta el, ahogy eszébe jutott az irodájuk felső polcán rá váró, idegnyugtató cseresznye.

Megkezdődött a szembesítés ceremóniája.

–*Álljanak szembe egymással* – hangzott a tiszt utasítása. A fekete nő eddig is állt, Fruzsina pedig felkelt a székről. Szembefordultak. Viselkedésük bármi is mondható volt, csak az nem, hogy farkasszemet néztek egymással. Két pazar szempár, egy őz és egy sólyom tekintete akadt össze. Fruzsina szelíd bizalommal mélyedt a vele szemben nyugtalanul rebbenő szemekbe. „Kettőnk közül egyikünk a gyilkos... Te lennél az? Ezt kell most bebizonyítanom?” – A kettesszámú gyanúsított, nevezzük így Fruzsínát, nem folytathatta töprengést, mert Bekes százados felkelt a székéről és oldalról közibük lépett. Még sem szólalt, s a fekete nő félfordulatot tett, két karját az egyik kísérő elé nyújtotta.

–*Visszateheti rám a bilincset.*

A szoba meszelt falának színét öltötte magára valamennyi jelenlévő ábrázata. A kihallgató tiszt is lefagyott. A váratlan fordulat próbára tette nyomozói tapasztalatát és rendőri fantáziáját. A nő újra megszólalt:

–*Új vallomást teszek. A szembesítésnek nincs értelme.*

–*Rendben van. Cseréljenek helyet. Üljön le* – utasította a rendőrtiszt a fekete bombázót, majd Fruzsínához szólt: – *Magára egyelőre nincs szükség, de még nem távozhat. Várja meg a folyosón, amíg befejezzük a kihallgatást. Szólunk, ha elmehet. Ha igazolásra van szüksége a munkahelyén, a kapus kiállítja.*

–*Nem szükséges* – mondta Fruzsina, s mielőtt kilépett, még egyszer a fekete nő arcába nézett. „Szóval te lennél a kislányom apjának a gyilkosa?” A nő nem viszonzotta a kérdőn vádoló pillantást, mereven nézte a szoba sarkát.

2.

–*Bocsánatot kérek, Dini bácsi* – igazolgatta másfél órás késését Fruzsina. Bántotta, hogy a jóságos öreg miatta mulasztotta el a dobleckéjét. A rendőröket, bármennyire is vétlen, hamarabb nem hagyhatta ott.

–*Mi tartott eddig?* – Fruzsina a kolléga kérdésén hangszínváltást érzett. Sejtését az öregúr egy újabb fordulattal meg is erősítette: – *Ha jól tudjuk, magácskát tanúskodni hívták. Vagy tán mégsem?*

Fruzsina elpirult. Megértette, hogy a gyanúsítással nem is a rendőrségen, hanem itt, a munkahelyén kell szembenéznie.

–*Csak nem képzeled ...?*

–Isten ments, kedveském. Dehogy is képzelődöm. Persze tudja, hogy van az ilyesmi. Amíg nem tisztázódik, hogy ki a barátom fiának a gyilkosa, addig mindent feltételezhet az ember.

–A barátja fiának a gyilkosa az én kicsi lányom édesapjának a gyilkosa.

–Hát igen... De ugyebár mindent el lehet képzelni.

–De még mennyire, kedves Dini bácsi. De még mennyire... Az is elképzelhető, hogy maga a gyilkos. Vagy nem?

Fruzsina replikája jól megemelte az öreg vérnyomását. A sűrű Parkinsonos bólogatásból arra is lehetett volna következtetni, hogy egyetért.

–Mit képzelsz maga, kedveském? Válogassa meg a szavait. Ha nő, akkor is egy idős munkatársával áll szemben.

–Nem mondtam én magának fikarcnyival se többet, mint amit maga vágott a fejemhez. – Az őzikéből támadó vadmacska lett.

–Én csak kérdeztem. Nem mondtam, hogy gyanús.

Fruzsina feltépte az asztalfiókját, dühösen előcibált két citromsárga ponyvaregényt és indulatosan a munkatársa elé hajította.

–Maga ezeken a könyveken pallérozza a fantáziáját. Csakhogy én kikérem magamnak, hogy a kitalált, hülye detektív történetekbe valódi szereplőnek engem ültessen be.

–Ne kapja fel a vizet. Nekem csak az furcsa, hogy egy jegyzőkönyv aláírása ennyi ideig tart. Kilencre idézték, most meg mindjárt dél... Remélem, hozott igazolást a rendőrségről.

–Nem hoztam. Maga is, a főnökasszony is tudta, hova mentem. De most már torkig vagyok az egésszel. Figyeljen jól! Maga biztosan prima dobos, de a logikája... hát az csapnivaló.

A „Ritmuskirály” arca bíborba borult. Nem felelt. Szeme tőle szokatlan, taszító idegenkedést lövellt. Kirúgta maga alól a széket. Talán fel is akart rá állni, hogy elérje a felső polcot, de meggondolta magát, mégsem nyúlt a titkos bárszekrénybe. Nem tehette, mert a közös kvaterkázás hangulatába mindketten belerondítottak. Fruzsina összeszedte a lélekjelenlétét:

–Törje már a fejét egy kicsit, Dini bácsi. Ha sáros lennék, ha nem csak maga, hanem a rendőrség is gyanúsítana, akkor én most itt lennék?

Az öregúr a ponyvaregény elrongyolt, koszos címlapját firkálta. Nézése a sértett vadkanhoz hasonlított. Hallgatott. Válaszra valót gyűjtögetett a kobakjában, de Fruzsina nem hagyta szóhoz jutni.

–Mielőtt még azt mondaná, hogy nem zörög a haraszt, ha nem fújja a szél, szeretném feléleszteni a kihunyt logikáját. Mit képzelsz, azért tettem el láb alól a gyermekem apját, mert sokalltam a gyermektartást, amit dr. Varró Előd minden hónapban becsületesen postára adott? Azat hiszi, túl soknak tartom, amit ezzel a rohadt pizsmogással keresek itt maguknál? Látja, ilyen hidegen is fel lehet tenni a kérdést.

–Ha kevesli a pénzét, állami gondozásba vetetheti a gyerekeit.

Fruzsina elsápadt. Szemére gyémántcsepp ült ki. A tudata mélyére értek a kíméletlen szavak. Felpörgött képzeletének vetítőgépe és a vásznon lefutott egy régi film: gyermekkorának filmje. A zárójelenetben a gyermekotthon ablakrácsai alatt látta a búcsút intő Ádámot. A kimerevített kép szeméből sós zuhatagot zúdított az arcára. A könnyfüggöny mögött Ádám képével, mint egy szürrealista kollázsban, egybemosódott a kis Csilla arcocskája.

A munkanapból maradt órák a kriptává dermedt iroda csendjében teltek. „Ritmuskirály” szótlankon kivonult, lehet, hogy elmulasztott tanítványát kárpótolta, vagy egyszerűen elbotorkált a kedvenc sarki italboltba, esetleg hazabuszozott. Fruzsina még kiszolgált egy-két betévedt ügyfelet. Nem kis erőfeszítésébe telt, mégis fékezte magát és nem nyúlt a felső polc mélyére. Otthon, az albérletben, alig tette be maga mögött az ajtót, a frizsiderből előkapta a hűtött vodkát. Ajkát az üvegre szorította és mohón kortyolt. Kellett az ital: feledtetni akarta a rendőrségi izgalmat és a mélyre maródott megalázást, az öreg munkatárs veréssel felérő gyanakvását.

3.

„Hány temetés vár még rám?” – fontolgatta huszonnyolc évének gyászkeretes eseteit. A villamoson számolgatta, hány megálló után kell a temetőnél leszállnia. Játékos időtöltésnek is tűnhetett volna: kiszámolta, hogy mindenegyik megállóra jutna egy régebbi temetés. A szüleivel indult a sor, testvéreinek újabb megállók jutottak. Aztán egy megálló Várdai-Kiss Géza bácsié lett ... és most Csilla apukája ...

A hamvasztás után, a polgári szertartáson temérdek ember szorongott a katafalk körül. A szabad ég alatt, a nem túl nagy ravatalozó előtt is még legalább

kétszer annyian szorongtak. Mintha valamilyen „nagy embert” búcsúztattak volna. Fruzsinaiban most tudatosult, hogy dr. Varró Előd voltaképpen igazán nagy ember lehetett. Tanártársak, diákok, rokonok búcsúztak az egyetemi tanártól. Legalább százan jöttek el A temető előtt két különjáratú busz parkolt, a vidéki egyetemről hozták az embereket. Fruzsina eszébe jutott, amit édesanyjától hallott: „A keresztelőkön még csak tízen vannak, de ha valaki szép életet él, a temetésére százan is elmennek”. Előbb úgy tűnt, hogy itt senkit sem ismer. Azután felbukkant egy ismerős arc, Dini bácsi örökmozgó feje. Szorosan melléje húzódott, belekarolt és halkán sírdogált egy görbebotjára támaszkodó, ezüsthajú bácsika. Fruzsina a szíve biztatta, szaladjon oda hozzá, ölelje át, hiszen ki más lenne, mint Előd apja... a kislánya nagyapja. De értelme és Dini bácsi mogorván rámeredő szeme visszatartotta.

Az elhunyt érdemeit soroló tanár búcsúszavaiból kivehető volt, hogy ő nem csak kolléga, barát is lehetett. Fruzsina róla sem tudott, dr. Varró szakmai erényeit sem ismerte. Honnan ismerte volna, hiszen közös múltjuk története csak néhány kártyapartiból és egy mámoros péntek-szombat-vasárnapból állt? A gyászbeszéd után még egy ember szólt. Kínos eleganciájával a sok fekete ruhás között is kirítt. A rutinos szónok hivatalos hanghordozása élesen elütött a tanártárs meleg hangú nekrológiájától. „Mélyhegedű után pergődob” – így fogadta a hangváltást Fruzsina érzékeny füle. A hivatalos szónok, talán a külügyminisztérium embere lehetett, a meggyilkolt egyetemi tanár soha meg nem valósuló jövőjéről szólt.

–A kivételes képességekkel megáldott gazdasági szakértőt, dr. Varró Elődöt a számára kijelölt diplomáciai pálya küszöbén terítette le a gyilkos golyója.

Fruzsina kivárta, amíg az andalgó tömeg utolsó embere is elhagyja a temetőt. Rózsacsokrot tett a nedvesen csillogó, frissen kevert betonnal lezárt urnafal elé. Pontosan olyat, mint az volt ott, a szülőszobán.

Péntek délután – a „Ritmuskirállyal” kötött szentszövetség jegyében – akár egyenesen a Nyugatiba futhatott volna, mégis inkább visszatért a pizsmogóba, ahová percek különbségével érkeztek az öreg kollégával. Kicsorbult viszonyuk mindkettőjüket azonos kérdéssel üzte vissza az irodába: vajon a másik jön, vagy nem jön? Szótlanul, már nem is haragosan, inkább a temetésről hozott hangulat súlya alatt görnyedtek a dobozok fölé. Nem volt dolguk, egyetlen ügyfél sem

érkezett. Az látszólagos, értelmetlen kaparászás arra szolgálhatott, hogy ne kelljen szembenézniük, egymáshoz szólniuk.

Fruzsina a késődélutáni gyorssal, a drágább vonattal és átszállással utazott. Éjfél elmúlt, mire a kistárkosi utcán hazabotorkált az öreg családi házhoz.

–*Látod, kicsim, árva lettél, mint az anyád* – suttogta a csendes szuszogással alvó Csillának. Maga is ágyba bújít, s hogy a fejéből kiűzze a hosszú nap nyomasztó képeit, a konyhaasztalon lelt, tisztára mosott mustáros poharat a retiküljében lapuló hűséges vigasztalóból, a laposüvegből színültig töltötte cseresznyével.

4.

A bírósági tárgyalást majdnem fél évvel későbbre tűzték ki. Fruzsina idézést kapott. A rendőrségen elmaradt szembesítés után nem sikerült megtudnia, mi történt a gárdonyi villában. Csak abban lehetett biztos, hogy Varró doktort lelőtték. Ezt a külügyi hivatalnok rövid gyászbeszédéből tudni lehetett. Ha kapcsolatot keresett volna otthagyt férje, Csónakos Zsigmond barátaival, a kártyapartnerek feleségeivel, az ő hírhálójukból kétségkívül kiugrott volna valamilyen tényhez hasonlító pletyka. De ettől a hírkoldulástól visszafogta a kistárkosi kuruc ősökől gúnjaiban szunnyadó dac. Nem kétséges, hogy káröröm és színészkedő együttérzés lassan ölő mérgével kínálták volna el az irigyelt szerető halála feletti szánsalom és vigasztalás jegyében. Adél néni a gyilkosság után pár nappal hozott ugyan egy újságkivágást, de a szűkszavú bűnügyi tudósításban semmivel több nem állt, mint amit addig is tudott: „tragikus körülmények között életét veszttette ..”

–*Az ügyész nem is idézett meg?* – szegezte Fruzsínának a kérdést a zenész szövetségben a főnöknő. A bírósági idézést böngészte: „... tanúként ...”. Arca kisimult, remélte, hogy végre feloszlik a gyanú ködfoltja. Nem ok nélkül bizakodott, ugyanis beosztottja itt akarta őket hagyni. Fruzsina idegeit próbára tette a hónapok óta fojtogató légkör. Pedig nélkülözhetetlenné tette magát a kartonos piszmogásban. Betegsége a napról napra nehézkesebb Dini bácsit a rokkant nyugdíj felé terelgette. Fruzsina már nem csak a dobleckék óráiban maradt egyedül a kartonbirodalomban. Minduntalan helyettesítenie kellett a leszázalékoláshoz táppénzes időt gyűjtögető öregurat. Ezáltal a tárkosi hétvégék is megritkultak. Csilla csak kéthetenként örvendezttette napsugár-mosolyával az édesanyját.

–Nézd, én nem értek a jogi formásokhoz. Tudom is én, minek kellett volna történnie. Azt se tudom, mit vár még tőlem a bíróság, de holnapután megtudom – mondta Fruzsina.

–Abból, hogy az ügyész nem hivatott, arra lehet következtetni, hogy a bíró előtt a rendőrségen tett vallomásodat fogod megerősíteni.

–Utána ti is felmenthettek a gyanúsítgatások alól.

–Ugyan Fruzsina, ne gyerekeskedj. Már régen nem gyanúsít senki.

–Én viszont már régen elhatároztam, hogy megköszönöm az eddigi alkalmazásomat. Nem ma találtam ki, hogy elmegyek innen. Keresem a kiutat, amióta Dini bácsi a szemembe vágta, hogy én is lehetek a gyilkos, a barátja fiának a gyilkosa.

A főnöknő keresgélte a nyugtató érveket, de csak lapos frázisra futotta.

–Legszebb erény a megbocsátás.

–Ó, ezen már túl vagyok. Megbocsátottam, de bennem maradt valami, az meg épp elég, hogy máshol keressem a boldogulásomat.

–Fizetésemelést kérsz?

–Nem, nem, dehogy is. Elmegyek.

– Nem tarthatlak vissza, ha ennyire megmakacsolod magad. Remélem, tudod, hogy két hét a felmondási idő. Addig kell új embert találnom, amíg itt vagy, és néha Dini is betéved ide.

A bíró zárt tárgyalást rendelt el. Minden jel arra mutatott, hogy Fruzsina még most sem ismerheti meg Varró doktor halálának a körülményeit. Csak annyit gyanított, éspedig az elmaradt szembesítés óta, hogy a tettes a szexbomba lehetett. A külügyes nekrológiájából ehhez hozzáillesztette a „gyilkos golyót”. Gyenge képzelőerő is elég volt, hogy a fekete nőt Varró Előd egyik, talán legutolsó nőjének vélje. „De ki lehet ez a csaj és honnan szerzett fegyvert?” – Ha figyelmesen elolvasta volna az idézést, és ha értene az ilyen részletek megfejtéséhez, akkor még egy fontos mozzanatot hozzátehetett volna a bűnügy apránként összeálló mozaikképéhez. Az idézést a katonai bíróságtól kapta. Ez a körülmény az igazságszolgáltatást felszínesen ismerővel is tudatta: az ügy egyik szereplője katona vagy más fegyveres alakulat tagja. A gyilkossággal gyanúsított nő lehetett valami katonaféle.

–*Krojcz Fruzsina tanú* – szólt ki a folyosóra a tárgyalóteremből kilépő rendőr. A tanú bevonult. A fekete nőt látta két rendőr között a vádlottak padján. A rendőrségi találkozásukon még vállig érő, kékes csillogású fekete haj most mintha rövidebb lett volna... de lehet, hogy a tárgyalásra másként fésülte.

Az igazi meglepetés ezután következett. A bírói pulpitusnál keki színű egyenruhát viselő katonatiszt és két szintúgy egyenruhás rendőrtiszt tekintett rá vizsgálódó szemekkel. Fruzsínából nyugtalanság tört fel: „Csak nem arról az augusztus végi együttlétről akarják faggatni?” Nem, ilyesmi szóba sem került. A bírakat egyes egyedül a gyermektartás dolga érdekelte. Újra, pontosan úgy, mint amikor Bekes százados náluk járt az irodában, most is kiterítették eléje a tizenkét postai feladóvevényt.

–*Ezek az Önnek feladott összegek.*

–*Igen. Bekes századosnak is mondtam.*

–*Miért nem fordult bírósághoz gyermektartásért?*

–*Azért, mert Varró Előd becsületes ember volt. Láthatják a csekkekből is, hogy bírósági ítélet nélkül is gondoskodott a gyermekéről.*

–*Ez rendben is van, de most a gyermek anyagi támasz nélkül maradt.*

–*Mit tehetek? Mostantól kétszer annyit fogok dolgozni. A gyermekem nem szenvedheti meg...*

–*Mi is így gondoljuk* – mondta az öszülő bajuszát simogató bíró. – *Tájékoztatom, hogy a bíróság megítélheti önnek a gyermektartásdíj további folyósítását.*

–*Nem tudtam* – szólt meglepetten Fruzsina. – *Kérem, akkor ítéljék meg.*

A bírák összenéztek. Látták, hogy a fiatalasszony a jogi tájékozatlanság lábán járó iskolapéldája.

–*A katonai bíróságnak nincs ilyen illetékessége. Beadványával a polgári ügyekben illetékes bírósághoz fordulhat.*

–*Részemről nincs több kérdés...* – az alezredes bíró végighordozta tekintetét az ülnökökön, az ügyészen és a védőügyvéden. – *Ha nincs kérdésük, a tanút elbocsátom.*

Fruzsina a folyosóra lépve a padokon ülők és a falnak támaszkodók között ismerős arcokat fedezett fel. Ott ácsorgott a rendőrnnyomozó Bekes, kissé távolabb

egy lócán Varró Előd apját, az öreg zongorahangolót látta. A temetési szónokot is felismerte.

Bekes százados szeme is megakadt Fruzsínán. Mintha nem is ugyanaz az részvétlen, kemény rendőr lett volna, aki kihallgatta, arcvonásai kisimultak, tekintete megszelídült.

–Na, látja, most már kérdezősködhet. Már válaszolhatok.

–Most akkor helyet cserélhetünk. Én leszek a kihallgató detektív.

–Mit szeretne tudni?

–Mindent. Ki gyilkolta meg a gyermekem édesapját? És miért tették?

–Nézze, asszonyom, az ítélethirdetés előtt senkiről sem lehet kijelenteni, hogy ő a tettes.

Fruzsina kérdően nézett korábbi kihallgatójára.

–Abban a Velencei tavi nyaralóban, ahol maga is sokszor járhatott.

–Csak egyszer, egyetlen egyszer ...

–Rendben van, de ez nem fontos ... Szóval a gárdonyi házban halálos fejlövést kapott dr. Varró Dénes. Az elkövető megpróbálta másra terelni a gyanút, ezért a maga személye is felmerült a tanár nőismerősei között.

–Úristen ... én? Maguk is feltételezték, hogy gyilkos vagyok?

–Maga is lehetett volna. A szembesítésen a valódi tettes, illetve ma még csak gyanúsított, megtudta, hogy Varró doktornak gyermeke van. Közöltük vele, hogy maga az anya. Ekkor tört meg és szembesítés nélkül is vallomást tett.

–Ki ez a nő és miért tette?

–Szokványos szerelmi történet. Féltékenység vagy talán inkább bosszú. Rájött, hogy a tanárnak nem ő az egyedüli kedvese. Bevallotta, hogy előbb civakodtak, de aztán durvább veszekedés tört ki közöttük. Akkor került elő a retikülből az önvédelmi fegyver.

–Készülhetett a gyilkosságra, ha fegyvert is szerzett és a nyaralóba magával vitte. Vagy nem jól látom?

–Ezek szerint magának fogalmi sincs róla, hogy miért a katonai bíróságra idézték be...

Fruzsina tagadóan ingatta a fejét.

–A gyanított nő rendőrtiszt. Az egyik megyeszékhelyen teljesít szolgálatot.

–Szent ég, ez az ember még a rendőrt is az ágyába vitte, ha szoknya volt rajta? – szaladt ki a megözvegyült szerető száján az álmélkodás. Tüstént meg is bánta, amit mondott.

–Doktor Varró a gyilkosát sokkal korábban ismerte meg. Ez a nő hallgatója volt az egyetemen. Nála diplomázott. Vallomása szerint a konzultációkat is nyaralóban tartották. A viszonyuk azután is fennmaradt, hogy a nő belügyi állományba került.

–Világos. Sejttem, hogy ezt a kékszirmú virágszálat nem is egy alkalommal tette a vázájába.

–Talán igaza van. Folytatást remélt ez a mi szexi alhadnagyunk, házasságra számított. Megtudta, hogy a tanár urat nemsokára külügyi szolgálatra küldik, és akkor belőle diplomata feleség lehet. De erre a körülményre a nyomozati szakban nem terjedt ki az érdeklődésem.

Az ítélelhirdetést Fruzsina nem várta meg. Másnap a Népszabadság egyhasábos tudósításában olvasta: nyolc év szabadságvesztés.

A tárgyalás másnapján a pizsmogóban Dini bácsit az asztalánál találta. Kiterített újságra meredt, s ahogy Fruzsina betoppant, felkászálódott a székéről. Csoszogását a tőle telhető surranásra váltotta és a munkatársnő felé tartott.

–Asszonyom, kérem, bocsásson meg. – Parkinsonos, reszkető tenyerébe kapta Fruzsina jobbját és a tánciskolában oktatott módon a polgári illem kézcsókját lehelte rá.

–Semmi baj, Dini bácsi – szegte be kurtán a kényszeredett jelenetet, majd a kopott íróasztalhoz ült, hogy a tegnapi távolléte miatt elmaradt statisztikai összesítőt lekörmölje.

Az öregúr érezte, hogy az utóbbi hetek oktalan gyanúsítgatásai tartósan belemaródtak az asszonyka lelkébe. Elhallgatott. Talán mindkettőjüket meg akarta kímélni az újabb, meddő eszmecserétől.

5.

A hat hónappal később a gyorstalpaló kirakatrendező kurzus után a képesítő papír mellé az oktatók dicséretének és biztatásának csokrát vette át Fruzsina. Már a tanfolyam első heteiben alkalmazta az Úttörő Áruház. Méhecske módjára gyűjtögette

ismereteit a kereskedelemről és csiszolgatta a grafika gyakorlati fogásait, az idősebb kollégák pedig több és több önálló munkával halmozták el.

A rangidős dekoratőr, a Miskolcra felköltözött Gizike egy napon ajánlatot kapott a Vörösmarty téri Luxus Áruházról, hogy náluk irányítsa a kirakatrendező csoportot. Vállalta és magával vitte Fruzsina.

„Végre nem mohó férfiszemek fedeznek fel maguknak” – nyugtázta gyors szakmai előmenetelét. Gizike meglátta benne a páratlan szépérzékét, az alkotó szenvedélyt. A két vidéki nőt az is közös hullámhosszra hangolta, hogy nem tette őket modorossá a főváros. Hiányzott belőlük a kiválasztott pesti polgár feltupírozott méltóságtudata.

Fruzsina a '69-es októberi hétfőn a Luxus Áruház fénylő kirakatainak gondozója lett. Nem csak a kirakatok, de élete is átrendeződött. Csupán a kistárkosi utak nem változtak. Kéthetenként bumlizott a péntek esti vonaton, hogy leánykáját anyai kényeztetésre átvehesse Borcsa mamától.

A Luxus Áruház kirakatában tett-vett, illesztgette a próbababán az 1970-es tavasz új kreációját, a piros-fekete-kék Eszterházy-kockás miniszoknyával kombinált égszínkék komplét. A Vörösmarty téren át igyekvő férfiak, ha szemüket nem is a ruhaköltemény vonzotta, de asszonyi virágzásának pazar látványát nyújtó dekoratőr miatt lelassítottak.

A harminc esztendő Fruzsina a munkahelyére, fontos megbeszélésre igyekvő szőke fiatalembert is lassításra késztette. A férfi tekintete már-már továbbsiklott az üde májusi jelenségen, de akkor életre kelt a „manöken”, s akkorát kiáltott, hogy a vastag üveg mögül is tisztán hallotta:

–Peti! Diósi Peti!

Dr. Diósi Péter, ahogy a szemrevaló nő szembefordult vele, azonnal felismerte egykori diáktársát.

–Fruzsina... Nahát, te lennél az, Krojcz Fruzsina?

Az asszonyka intett, hogy várjon. Lecsapta a kirakat padlójára a szalagokat, ollót, tűpárnát, tűzőgépet, s egy perc sem telt bele, a hátsó kijáraton át kiperdült a forgalmas térre. Péter tizenkét év múltán ugyanazt a tüzesen sürgő-forgó második gimnazistát látta maga előtt, akivel utoljára a kollégiumi kimenőkon négyesben kószáltak a kistárkosi parkban. Fruzsina a legjobb barátja, Várdai Ádám udvarolgatott, ő pedig Fruzsina osztálytársába, Csapó Mónikába volt szerelmes.

–Nem is képzeled, mennyire örülök neked. Mit csinálsz Pesten? Mesélj, mesélj!

–Az egyetem után itt maradtam. Jogtanácsos vagyok egy nagy állami cégnél. Itt van, nem messze. És te?

–Az én cipőm is több éve csiszolja a pesti aszfaltot. Na, majd mesélek. De csak akkor, ha beszélsz nekem Ádámról. Biztosan tudsz róla. Nagyon jó barátok voltatok.

Péter szóhoz se jutott.. Fruzsina karon ragadta, ballonkabátjába kapaszkodott és húzta magával.

–Gyere Peti, beülünk ide, a Vörösmarty cukrászdába. Ott aztán mindent elmesélsz.

–Szívesen dumcsiznék veled, de majd máskor... Rohannom kell a munkahelyemre.

–Peti, csak pár percre legalább...

–Na, jó, gyerünk – A diáknosztalgia és Fruzsina lázasra gyúlt szeme feledtette a fegyelmezett jogtanácsossal, hogy fontos találkozót beszélt meg a munkahelyén. A kistárkosi öregdiákok a Vörösmartyra keresztelt Gerbaud patinás, márványlapos asztalához telepedtek.

–Fruzsika, csalódni fogsz. Szeretnék mesélni a te Ádámodról, de tényleg csak mesét mondhatok. Kitalált mesét. Annyit tudok, amennyit magad is tudhatsz, ha rádiózol, tévézel.

–Persze, persze... Hallom a szerzeményeit. Néha valamilyen műsorban beszél a litván zenéről, az ottani kultúráról.

–Én még azt is tudom, hogy két vagy három éve egy litván szimfonikus zenekarral idehaza hangversenyezett. Északi arany vagy Észak aranya... Talán jól emlékszem a zenekar nevére. Későn hallottam róla. Már csak a sikerükről szóló cikket olvastam a Film Színház Muzsikában.

Fruzsina homlokán a csalódás árnya suhant át.

–Én még erről sem tudtam.

–Pedig ha előre tudsz a hangversenyükről, gondolom, felkeresed...

–De még mennyire! Ádám talán nem hajított volna ki az öltözőjéből – mondta tűnődve Fruzsina.

–Ne hülyéskedj, ugyan miért hajítana ki?

–Mert az apja... Na, hagyjuk... illetve elmondom. Szóval az apja félt, hogy újra találkozunk. – Fruzsina elmesélte a színházi öltözőben történeteket.

–Nem tudom, mit mondjak... Lehet, hogy Ádám azóta meg is házasodott ott Litvániában.

–Jól mondd. Megnősült. Én meg férjhez mentem, sőt arra is volt időm, hogy felszámoljam a házasságomat. Gyermeke is van, tündéri pici lány, s ha ez kevés lenne, azt is mondhatom, hogy már özvegy vagyok... – hadarta el életregényének foszlányait Fruzsina, majd mélyen Péter szemébe nézett. – Akkor is jó lenne tudni, mi van Ádámmal.

Péter fényt látott felvillanni Fruzsina tekintetében. Ilyen csillogást utoljára a kistárkosi sétákon figyelt meg a szerelmes diáklány szemében. De ez tűz most az érett nő múltba néző, nosztalgikus vágyát, a reménytelenségben is égre csapó lángot lobbantotta rá, a régi diákbarátra.

–Ádám néha ma is rám köszön. Ha szaxofon szól, ne neved ki Peti, ma is ő játszik nekem. Tudom, hogy ott messze is nekem játszik...

–Igaz is, Szaxinak hívtuk.

Fruzsina a csipkegalléros, halványkék blúz alól finom mozdulattal kiemelte a nyakából az ezüst láncocskát, s rajta a töredezett nádat.

–Nézd csak, ez az ő nádja volt. Ha tudnád, hányszor megvédett...

Dr. Diósi Péter elbűvölten hallgatta a még mindig szerelmes asszonyka rajongó szavait, nézte a márvány asztallapra csillagokat szóró szempárt. Azon kapta magát, hogy irigykedik. Ádámot irigyli. Aztán elhessentette a képzelődést: hogy is irigykedhetne kistárkosi évük legjobb barátjára, Ádámra?

–Mennem kell, Fruzsina. Elhallgatnálak estig is, de nem késhetek. Majd máskor beszélgetünk. – Péter telefonszámot firkantott a kávéscsésze mellett heverő papírszalvétára. Fízetett és elviharzott, beleveszett a pesti belváros kőerdejébe. Fruzsina a Gerbaudban maradt.

A váratlan találkozó után hiába igyekezett gondolataiból kiszorítani Ádámot, mint eddig is tette, ha belenyugvásra biztatta a józan megfontolás. A kistárkosi varázslatot igyekezett letakarni az eltelt tizenkét év mindenféle átéléseivel, a ritkán boldog pillanatokkal és a sűrűbben megadatott fájó tapasztalásokkal. Most mégis úgy érezte, hogy a múltból visszatért a szerelmes fiú ragaszkodó nézése. Az illúzió sorra olvasztotta le az emléktakaró rétegekről a tizenkét télen rájuk rakódott

jégpáncélt. Ádám mosolya a rossz évek fény kapott filmszalagjáról eltűntette Gorota tanár úr mocskos ajánlatát, a Duna parti menekülést, a taxis gúnyos megjegyzését, Gödi elvtárs bőrkanapéját. Feledtette a házasságot, a tepertős pogácsákkal szolgált kártya partikat. A Velencei tavon száguldó motorcsónak képe csakúgy fakult, mint a pizsmogás a zenész-kartonok felett és a megalázó gyanúsítgatás. Az összes rosszemlékű epizód lesöpörhető törmelékké porladt. „Milyen különös: Ádám elment azon a kilenszázhatvanas nyáron, s azóta mintha nem is lett volna nyár.. Csak ősz és tél... Miért lehet, hogy a tél sokáig tart? Nyár meg talán nincs is...” – töprengett, és Ádám tiszta vonásokkal előtűnő arca egyszerre tavaszt bontott ki körülötte. „Tényleg, most tavasz van” – eszmélt rá a munkájára, az áruházi kirakatban befejezésre váró ruhakölteményre. Mégsem sietett el innen. Görcsösen őrizte a feltört emléket, figyelte a belső hallásába betört szaxofont, a Fekete Orfeusz dallamát. Inni kellett. Bármit, ami tartóssá erősíthette a találkozás örömét vagy csillapíthatta fel-feltörő gyötrődést. Két kiskonyak mellett elmerengett Diósi Peti szavain: „Vajon tényleg nem tud Ádámról?”

–Fruzsina, az utóbbi időben mintha gyakran érezném rajtad az italt... –Gizike, a dekoratőrök főnöke huzamos ideje figyelte a beosztottját. Féltette a munkájában kifogástalan, tehetséges felfedezettjét.

–Rosszul csinállok valamit? Baj van velem?

–Még nincs, de tudod...

–Értelek. Amúgy inkább csak otthon szoktam..., de most be kellett kapnom egy konyakot.

–Te tudod. Mindenesetre nem szeretném elveszíteni a legjobb dolgozóm.

–Szia, Peti. Ne haragudj, hogy csak most telefonálok. Bevallom, hogy a szalvétát, amire a Vörösmartyban felírtad a számodat, most találtam meg az egyik könyv lapjai között... – Fruzsina folytatni akarta beszélgetést. Még mindig remélte, hogy a diákkori barát többet is tud Ádámról.

–Jó, hogy hívsz, Fruzsi. Ott a Gerbaudban sajnos csak én adtam neked számot. Gondoltam, újra megnézek a kirakatban vagy a Luxus Áruház irodájában kerestetlek.

–Istenem, szóval te is kerestél volna? Csak nincs híred Szaxiról?

–Nincs hírem, és ne is számíts rá. Zenész körökben nincs kapcsolatom. Pontosabban van, de az teljesen más. Na, látod, épp ezért kereslek.

–Zenei ügyben? Nagyszerű! Bármilyen zenei szálon elindulhatok, hogy megtaláljam...

–Nem róla van szó. Na, majd megbeszéljük. Telefonban hosszú lenne. Találkozhatunk megint a Gerbaudban. Várj csak... – dr. Diósi a naptárját forgatta. – Holnap délután ötkor ráérsz?

–Hm... holnap péntek. Utazom Tárkosra a kislányomhoz. Nem lehetne a jövő héten?

Diósi ismét a naptárjához fordult.

–Akkor kedden fél hatkor.

–Kitűnő. Ötkor végzek a Luxusban...

Amíg az egykori diáktársak nagy hévvel vitatták, ki kinek a vendége, a pincérnő Fruzsinahoz fordult:

–Szia, Fruzsina, máris jön a kiskonyak. Az úrnak mit hozhatok?

Dr. Diósit meglepte a törzsvendéget megillető bizalmaskodás. Nem tudta, hogy Fruzsina munkahelyi közelsége és a napi egy-két találkozás fűzte szorosra a felszolgáló és a kirakatrendező viszonyát.

–Két duplát és két kiskonyakot kérek – vette át a meghívó szerepét a szőke férfi.

–Milyen zenei ügyről van szó, Peti?

–Máris mondom, de előbb hadd kérdezzem meg, jól érzed magad mostani munkádban? Mert végül is zenésznek készültél a kistárkosi gimiben. Énekes akartál lenni.

–Évekig az is voltam. Sokáig énekeltem egy amatőr beat-együttesben, a Rolls-Royceban. De utána a férjem nem engedett... Most meg a hétvégi fellépések helyett a pici lányomhoz szaladok Tárkosra.

–Nem válaszoltál. Elégedett vagy a munkáddal?

–Megbecsülnek. Ez nekem borzasztó fontos. Persze a napi nyolc óra, a munkahelyi menetrend, a pontos kezdés és távozás nem az én világom. De csak ennyi bajom legyen az életben. Elég jó a kezdő fizum. És látod, Peti, épp ezért akarlak most én meghívni téged. Ma vettem fel a félhavi, és még egy pici emelést is kaptam.

–Tudod mit, majd akkor hívhatsz meg, ha nálam is többet keresel.

–Nem leszek én se miniszter, se kurva. Sokkal többet nemigen fogok keresni.

–Én pedig azt mondom, hogy a miniszter és a prosti között akad más is. Ezért akarok veled dumcsizni.

–Hallgatlak, Peti.

–Ha te is akarsz, összeismertetlek egy ragyogó fickóval. Kezeskedem érte. Rendes ember.

–Felejtsd el nyugodtan, ha férjet vagy élettársat ajánlasz.

–Szó sincs ilyesmiről. Az én Kis „Rollinger” Róbert barátom vállalkozásba kezd és üzletkötőre, menedzserfélére van szüksége. A fiút a közös hobbink, a fényképezés révén ismerem. Az egyik kultúrház filmes-fotós klubjába járogatunk.

–Fényképezés? Ezek szerint mégsem zene?

–Várj, elmondom. Szóval Robi barátom egy országos hírű, hivatásos koncert fűvészenekarban dolgozott dobosként. Talán éppen olyan laza stílusú ember, mint amilyen te vagy. Ő is nehezen viseli a kötöttséget. Azt szokta mondani, hogy az unott munkában úgy érzi magát, mintha egy halmentes tó partján pecázna. Fejébe vette, hogy vállalkozást indít. Az engedélyeket már beszerezte. Lakodalmas zenélésből akar megélni. Használtan vett egy Hammond-orgonát, és énekel is. Az egészet kiegészítené a fotós szenvedélyével.

–Ötös találat! Ismerem a helyzetet a korábbi munkámból, a zenésznilyvántartásból. A lakodalmas együtteseknél manapság nincs nagy konkurencia. Jó, de mire kellenék én?

–Majd Robi elmondja, ha összehozlak benneteket. Annyit tudok, hogy falukra járnátok a Skodájával és leszerződnétek a hétvégi családi ünnepekre. Robi pompás muzsikus. Ő játszott az én lakodalmamon is. Tisztában van a képességeivel, tudja, hogy saját menedzseléséhez annyit konyít, mint macska a házőrzéshez. Ha te tudnád őt ebben segíteni, jövedelmező vállalkozások lennének. És tudod mit? Énekelhetnél is vele. De legyen ez meglepetés. Robinak nem beszéltem erről.

–Ha kell, fényképezni is megtanulnék. – Fruzsina szemében kigyúltak a csillagok. – Nézd, Peti, ha ez a munka nem láncol engem nyolc órára sem íróasztalhoz, sem áruházi üvegkalitkához, akkor tényleg nekem való lehet. Nem menekülök a kirakatrendezéstől, élvezetes dolgokat csinálhatok, de azért el tudna csábítani a barátod. Mert a zene az más! Dolgoznék én tizenkét órát meg még többet

is, ha nem kell minden nap ugyanott, ugyanazt csinálni és nem kell kivárnom a munkaidő végét.

Dr. Diósi Péter eltalálta Fruzsina érzékeny pontját: a szabad szárnyalás, a változatos élet és az alkotói kibomlás vágyát.

6.

Kiss „Rollinger” Róbert a világ első számú jóemberének bizonyult. Megértően helyeselte, hogy Fruzsina a karácsonyi vásár előtt nem hagyhatja cserben a kollégáit a Luxus Áruházban. Szándékát titkolta, felmondását nem jelentette be, amíg teljes odaadással ki nem szolgált egy divatbemutatót és ötleteivel be nem rendezte a rá bízott gyermekruházati kirakatot. Amint Gizike tudomására jutott, hogy elhagyja őket, nem hallgatta el, hogy aggódik.

–Félek, hogy ingoványra lépsz. Itt jó helyed lett volna nyugdíjig. De végül is ki törődik a nyugdíjjal a te korodban? Amúgy pedig... hogy is mondjam... csak egy dologra kellett volna vigyáznod – mondta a kirakatrendezők főnöke, de a mondatot be se fejezhette.

–Tudom, Gizike ... De láthatod, hogy amióta rám szóltál ...

–Ezután ki fog rádszólni?

Fruzsina lesütötte a szemét. A két nő összeölelkezett. Gizike elkísérte volt beosztottját az áruházi személyzetishez. Fruzsina elmerengve nézte keményfedelű, barna munkakönyvében a „munkahelyek” rubrikát. Még nem sejtette, hogy a maszekvilágot nem érdekli a dolgozó „törzskönyve”.

Az első vidéki úton kiderült, hogy Fruzsina a magánvállalkozásban is kincset ér. Kis Róbert, akinek a „Rollinger” csupán hangzatos művészi névbetétje volt, a Szekszárd-környéki falu szombati lakodalmában tette próbára a hozzászegődött társat. Amíg ő a téesz kultúrtermében a muzsikus kellékeket szerelgette, Fruzsina házról házra járt, a falu lakóival ismerkedett és ajánlotta Róbert fényképész szolgáltatását. A zenész épphogy csak leült a Hammodhoz, menedzsere mutatós névsort és címeket tett eléje a kottaállványra.

–Tizennyolc háznál várnak minket vasárnap.

–Rengeteg! Hogyan sikerült ennyi embert rábeszélni? Még szerencse, hogy hoztam öt tekercs színes ORWO-t.

Fruzsina sem tudta, mi az oka, de ahová csak bekopogott, megnyíltak előtte az ajtók és megnyíltak az emberek is. Varázsának titka a megjelenésében rejlett. A pesties külső, a Luxus Áruház utolsó divatbemutatóján ellesett, sikkes ruhácska, a hatvanas évek vége óta hódító szőke hajkorona és hóna alatt az üzletkötő kistáska. Mindez önmagában még kevés lett volna, de a megnyerő modor, s nem a pesti nő leereszkedése, ellenállhatatlan hatást váltott ki a falusiakból. Fruzsina a divatos felszín alól bájos, hamisítatlan melegséget sugárzott. A lakodalmi muzsikát és üzlettársa fotós szenvedélyét úgy tudta szolgálni, hogy semmiféle mesterkelt hatásra nem törekedett.

Az amatőr fényképész és a profi zenész, Kis „Rollinger” Róbert ígéretes vállalkozásba fogott. Dr. Diósi Péter két tehetséges embert hozott össze. A lakodalom azután még egy meglepetést tartogatott, aminek kimenetelét Péter előre sejtette.

–*Robi, énekelhetek veled egy népdalcsoportot?* – kérdezte Fruzsina az egyik késő esti zeneszünetben.

–*Énekelj nyugodtan, ha kedved tartja.* – Róbertnek fogalma sem lehetett, mi lesz ebből a nótázásból, de a násznép ekkorra már olyan itallankasztott állapotban kókadozott, hogy akkor sem tűnt kockázatosnak az asszonyka beugrása, ha netán egy kicsit mellédanászik. Fruzsina kiszakított egy lapot a fénykép-megrendelők névsorát tartalmazó füzetből és hét dalcímet írt rá. A papírt Róbertet elé a kottaállványra illesztette: *Férjhez ment a szomszéd lánya – A horgosi csárda – Által mennék én a Tiszán – Érik a szőlő – Kispiricsi faluvégén – Érik a szőlő – Széles a Balaton vize*

Fruzsina már rég kigyógyult a lámpalázból. Megedzették a Rolls-Royce koncertek, a tapsok, a csápolók lelkesedése. A népdaléneklés azért mégis új kihívást jelentett. Nem is Fruzsina lenne, ha nem törekedett volna tökéletes produkcióra. Ám, hogy szándékát az alkohol segítette-e vagy sem, ki tudja ... Soha, még a lakodalom számolatlanul nyiladozó butéliái között sem túlzott: a két féldeci cseresznyepálinkát elégnek találta, aztán felkapta Róbert mikrofonját és bársonyos hangján megtartotta a násznép tapsaival szaggatott lakodalmi premierjét:

„Férjhez ment a szomszéd lánya ...”

A lagzis-fotós üzlet magas fordulaton pörgött. Kiss „Rollinger” Róbert és Krojcz Fruzsina tökéletes művészi és üzleti párba fonódott. Skodával, majd felfutó sikereik révén vadonatúj Ladával járták Baranyát, Békést, a göcseji és a szatmári falvakat. Muzsikájukkal közösen, duettben srófolták a menyegzői lakomák hangulatát, fényképezték a babákat, mamákat. Különös lett volna, ha a mosolygós, nyíltszívű, hullámos fekete hajú, üzlettársánál majdnem tíz évvel fiatalabb férfi és az ellenállhatatlan, bájos asszony az üzleti kapcsolaton túl is nem talál egymásra. De ezt a viszony – ha volt ilyen – diszkrét fátyol fedte a külvilág előtt. Róbertet vakította Fruzsina lenyűgöző szépsége, fellobbant a tűz benne, de azt is látta, nyugtalanul figyelte, hogy társa mind meghittebb viszonyba kerül a fél literes üvegekhez csábító, bűzös leheletű sátánnal. A „másnap” reggeli söröket már ő hozta neki, hogy könnyebben induljon a nap. Munkájukban ezek a stressz mentesítő kortyok – itókáját így becézgette az asszonyka – nem okoztak üzemzavart. Fruzsina az évek során egyetlen egyszer sem ivott annyit, hogy környezetükben bárki észrevette volna a zavaros tekintetet, a kuszált szavakat.

Fruzsina sokáig otthonosan mozgott a vállalkozásukban, jól érezte magát. Társa a férfirajongás minden kincsét a lábai elé rakta, de az idő múlásával mégis itt-ott omladozó, mélyülő szakadékot látott maga előtt. Az állandó hétvégi munka ritkította a kistárkosi utazásokat. Megesett, hogy három hétig sem látta a kis Csillát. Hiába vigasztalta magát, hogy Borcsa mamánál tündérország polgáraként cseperedik a leányka, a gyermek hiánya egyre jobban nyomasztotta. Pesti lakásuk konyhájában, ha épp nem voltak úton, hol a Petőfin, hol a Bartókon kapott el olyan zenei műsorokat, ahol Ádám szerzeményeit vagy litván zenekarát hallotta. Ilyenkor két kérdés kergetőzött a képzeletében: „Mit csinál most az én pici lányom? – „Mi lehet veled Ádám?” Néha felmerült benne, hogy mesél Róbertnek az első szerelem fel-feltörő emlékéiről, de lemondott róla. Nem volt szíve hozzá, hogy esetleg féltékeny fájdalmat okozzon ennek a jó léleknek. A kis Csilla utáni vágyakozásáról azonban nem hallgathatott.

Az egyik hétvégére azután szabadságolta is magát. Kihagyott egy lakodalmasszombatot, hogy Csilla Pestre visszavezető útját elrendezze.

–Ígérem, hogy sokszor hazalátogatunk – búcsúzott a nagymamától a reggelinél Fruzsina. Borcsa mama öregecske szemével aggódva hunyorgott unokájára és dédunokájára.

–Biztos, hogy nem lesz rossz sorsa ennek a pulyának? Ti állandóan csak vándoroltok, minden áldott nap vendégfogadóban laktok. Nálam meg ez tán is jó dolga lenne. Tanulhatna. Sok pajtása van. Szeretik ám, mert olyan jó kislány, mint te vagy.

–Hidd el, nagymama, ez a Róbert annyira jó ember, hogy ha Csilla velünk lesz, nálunk is családban érzi magát.

–Meg ne haragudj rám, gyermekem, de csak megkérdezem: akkor meg miért nem mész férjhez? Igaz, el se váltál a miniszteredtől.

–Dehogy is miniszter, csak minisztériumban dolgozik. – Fruzsínának kapóra jött ez a kis kitérő, mert nem akarta, nem is tudta megmagyarázni, miért hanyagolja a családi állapotának rendberakását.

–Miattam ugyan utcaseprő is lehet a miniszterségi háznál.

Ebben maradtak. Borcsa mama ezer ráncára, ha nem is sírdogált, bánat festett szürke árnyat. Csilla talán helyette is sírt egy sort, hiszen boldog éveit töltötte a tárkosi házban. A dédikénél mindig otthon lehetett, óvodába se kellett járnia. Mégis sok okosságot tanult tőle. Amikor beírátták a tárkosi Petőfi Sándor általános iskolába, már tudott írni, olvasni és számolni. Együtt főzőcskéztek. A dédike a köszvényét is feledte, ha lovacskázni a térdére kaptatott.

Fruzsina a kilenc esztendő Csillával az állomásra tartott.

A nyolcvanas augusztus megnyugvással ajándékozta meg Fruzsínát. Végre itt élt vele a kislánya a pesti otthonukban. Kis „Rollinger” Róbert belvárosi lakása kényelemmel és a mostohaapa gondoskodó szeretetével ölelte magához a gyermeket is. Az üzleti utakat mostantól szigorúan a hétvégekre szűkítették. Hét közben Csilla iskolába járása nem engedte őket a falvakba fotóztatni. Fruzsina mindentűrő, takarékos természetével a visszafogott családi kassza egyensúlyban tartotta a háztartásukat.

Borcsa mamát havonta vagy néha gyakrabban is meglátogatták. Fruzsina úgy irányította a munkát, hogy Kistárkos környékén, ahol az aprócska településeken majdnem ötvenezer ember élt, minél több lakodalomra szerződjenek. A szombat-vasárnapi vidéki utakra Csillát is magukkal vitték. A kislány imádta a szállodákat,

élvezte, hogy a cipőcskéje úgy süllyed a vastag, bolyhos szőnyegekbe, mintha a dédike udvarán a homokot taposná. Igazi élményben mégis csak akkor lehetett része, ha a tárkosi táj volt az uticél. Ilyenkor lelkesedve röpt a madárka a dédike fészkére.

A hétköznapiakon pesti otthonukba gyakran bekapogott Róbert apja, az öreg Kis József, mindenki Jocója. Muzsikusként volt ő is, a világháború előtti békeévekben, elegáns kávéházakban, gyertyafényes bárók mélyén zongorázott és énekelt.

Előfordult, hogy Jocó hívta meg őket. Hangulatos, bohém társaság jött össze nála. Fruzsina a kislányát is magával vihetett, s míg a felnőttek mindenféle zenés pletykákat vitattak, a már-már bakfislány az elmesélt történetekkel és süteményekkel tömhette magát.

Róbert jóvoltából Fruzsina a tánczene, könnyűzene egykori és mai legjobbjainak társaságát élvezhette. Otthonukban a muzsika, a hangulat mellé odaszegődtek a ház úrnőjének ízes remekei: a tárkosi töltött káposzta, a káposztás paszulyleves és a fűszerillatú, remek sütek.

Egy alkalommal a társaságba becsöppent a könnyűzenei hangversenyeket, fesztiválokat rendező népszerű cég főnöke. Csilla, akit édesanyja a kodályi tanítást követve már az anyaméhben megajándékozott zenei átélésekkel, az igazgatóra, mint istenségre nézett. Fruzsina kitalálta gyermeke vágyait, s az „istenséghez” fordult:

–Nem vihetné be ezt a gyereket egy jó kis koncertre?

–Már hogyan vihetném – felelt a hangversenyszervező, és Csillához fordult: – Kisasszony, tekintse magát díszvendégnek. Novemberben mutatkozik be az év elején alakult kitűnő Spirit. Pár hete hallottam a próbájukat. Hát bizony nem akármilyen isteni countryt játszanak. Élvezni fogod.

7.

–Baj van, Fruzsina – sóhajtott fel a téli szombat reggelen Róbert, s üzlettársa mellé roskadt. A korai órán már a második csomag füstszűrős Szimfóniát szakította fel és belekortyolt a kitudja, hányadik kávéba. A fotel mélyére kuporodott Fruzsina is a kávéját kevergette. A másnaposság kínos gyötrelme és az aggodás tünedezett fel rajta. Kedve lett volna benyúlni a ruhásszekrénybe, ahová tegnap eldugta az üveget, de bárhogyan is kívánta, visszafogta magát: Csilla bármely percben felébredhetett és jöhetett reggelizni.

–Tudom, Robi, ma sem megyünk falura. Változik a világ. Az is lehet, hogy öregszem... már nem megy úgy az üzlet. Hamarosan negyven leszek.

–Nincs igazad. Te nem változtál. Egyszerűen tudomásul kell venni, hogy egyre több a lakodalmas zenész. Ami pedig a fényképezést illeti, inkább fényképezőgépet vesznek az emberek, és miránk ritkán van szükség.

–Fel a fejjel, Róbert! Készen állok a tartalék üzleti tervvel.

A férfi Fruzsínára emelte a szemét. Nézése nem mutatott meglepődést. Akár fogadni is mert volna, hogy társa most is kirukkol valamivel.

–Nem is te lennél, ha nem tudnál felúszni az örvénylő vízből.

–Kiépítettem a menekülési útvonalat. Összespóroltunk annyit, hogy itt, a belvárosban bérelhetünk egy csöppnyi üzlethelyiséget.

–Kereskedelem? Ahhoz én nagyon, de nagyon hülye vagyok...

–Mégis mit szólnál hozzá, ha zenét árulnánk?

Kis "Rollinger" arcára a „zene” szó derűt varázsolt. Kérdőn nézett Fruzsínára.

–Nyitunk egy CD-butikot. Ma ez nagy üzlet. Meglátod, egy-két év múlva a műsoros kazettákat felváltják a CD-k.

Róbert fantáziáját felszórította az ötlet. A lagzimentes szombat reggelen a sarokban szendergő Hammondhoz pattant és egy vadritmusú boogie-woogie rögtönzéssel jutalmazta társa menekítő elgondolását. A „laza fazont” – így beszélt róla mindenki – a csodálatos asszony tántorította vissza az életbe.

–Pedig már töprengtem, hogy visszakéredzkedek a fúvósokhoz. Hallottam, hogy a dobos, az utódom tengeri hajóra szerződik egy szalonzenekarhoz.

–Egy lépést se! Te ugyanúgy nem viseled el a munkahelyi ketrecet, mint én.

A CD-butikból szempillantás alatt a pesti zenerajongók zarándokhelyét teremtette meg Fruzsina. A napról napra népszerűbb boltocska pár négyzetméterén a negyvenes éveibe átlépett, elragadó küllemével és modorával még mindig sugárzó asszonyka brilirozott. Ezerszínű ismerete minden zenei ízlést, érdeklődést ki tudott elégíteni.

A záróra előtti percekben harsány éljenzéssel rontott be hozzá egy kis csapat.

–Szia, Fruzsí! Mit szólsz ehhez a rajtaütéshez? Ha tetszik, ha nem, kifosztjuk a boltot.

Előbb Angélát ismerte fel, aztán a férjét, a taxis Ferit, majd sorra pattantak be a többiek: a szeplős Laci, a gitáros Éva, Bubuka és Zsuzsi, az alt hangú énekes csaj. „Nahát, talán én is ennyivel idősebbnek látszom?” – nézett régi barátaira, mintha tükörbe pillantott volna, de észrevételét nevetés mögé rejtette.

–*Jaj, istenkém ... a Rolls-Royce! Hogy találtátok meg a kuckómat?*

–*Adél néni árulkodott Tercsike néninek. Nem volt nehéz felderíteni a butikodat. Ilyen egyszerű az egész. Bezzeg te nem kerestél volna minket ...* – Angéla a találkozás örömét és a szemrehányást egyszussra Fruzsínára zúdította.

–*Jó látni benneteket. Együtt van még a banda?*

–*Évek óta nem játszunk. Néhányan elköltöztek, megnősültek, férjhez mentek. De látod, tartjuk a kapcsolatot. Találkozzatunk, nosztalgiázunk.*

–*Összehozhatnátok egy emlék koncertet.*

–*Énekelnél velünk?*

–*Nem is tudom. Én már csak lakodalmass nótázásra vagyok jó, vagy már arra se* – mélázott Fruzsina. Ki nem állta a hazudozást, inkább nem folytatta. Azzal nem traktálhatta a barátait, hogy romlik az egészsége és a zene iránti szenvedélyét testéből, lelkéből kiűző sátán talán már fel sem engedné fel a színpadra. – *Mindenesetre a kislányommal ott lennék a Rolls-Royce nosztalgia-koncertjén. A lányom tizenkét éves, rajong a zenéért. A Spirit a mindene.*

Fruzsina beszélt, áradozott az ő Csillájáról, és társáról, Róbertről is mesélgetett. A kezdő ápolónőből azóta kórházi főnővérré avanszált Angéla a barátnője mozdulatairól, meg-megremegő kezéről és az egykor gyönyörű arc duzzanatairól, táskás szemhéjáról, itt-ott mélyülő ráncairól képtelen volt levenni a tekintetét. Nyugtalan gyanakvás ébredt benne.

A zárórára, mint rendesen, most is befutott Róbert. Fruzsina bemutatta a barátainak aztán elbúcsúztak.

–*Itt vagyok minden nap. Ugorjatok be, ha erre jártok.*

–*Kedden szabadnapos leszek. Eljövök hozzád. Beszélnem kell veled, Fruzsina* – szólt vissza az ajtóból Angéla nővér.

Angéla kedden valóban eljött a Rollinger&Fruzsina CD-butikba.

1984 decemberében jártunk.

A barátnők másfél órán át zavartalanul beszélgettek, mert a dermesztő hideg reggelen alig néhányan léptek be a lemezek közt válogatni.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

1.

Az 1975-ös év végleg begyógyította a Lina elvesztése utáni, nem is túlzottan mély, nem is igazán fájó sebet. Válóperük, az egyetértésben szentesített búcsú a feledhető házasság utolsó terhe alól is feloldozta őket, és volt felesége frigyre léphetett első szerelmével, a leningrádi dzsesszdobossal.

Ádám, ha nem is tett társtalansági fogadalmat, mégis évekig egyedül élt. Életerejét, szenvedélyét a litván zene, a balti hit pogány öröksége felderítésének áldozta. Barátsága a tejbegyűjtő Dominikasszal mélyebb és mélyebb felismerésekhez juttatta a litván ellenállásról. Maga sem vette észre, hogy a vilniuszi kultuszminisztérium színfalai mögül tapintatosan ténykedő Bereзов alezredes védernyője alatt veszélyes zátonyok között hajózva egyre beljebb sodródott az ellenzéki vizeken. Akkoriban még úgy vélte, s látszólag így is volt, hogy ezek a vizek mélyen a felszín alatt csendesen örvénylenek.

A népzenei értékek gyűjtögetését is szolgáló utazások Dominikasszal hol a tejes autó kabinjában, hol a rozoga Zaporozsec lehallgatás-mentes, jótkony hangzavarában kínáltak alkalmat a titkolnivalók megbeszéléséhez. A hétvégi falujáró utakra ezután is Darius mérnök vitte a Ladáján. Vele nem oszthatta meg titkait az ellenzékkel alakuló kapcsolatairól. Ádám úgy hitte, ám mégsem volt bizonyos benne, hogy barátját hidegen hagyják a politika és a közélet ügyei.

A falusi hétvégeken rendszerint Janina is elkísérte őket, pedig már évek óta orvosként dolgozott a mikrobiológiai kutató bázison. Szombati napjait igyekezett úgy alakítani, hogy a fivére barátja közelében lehessen. Az orvosi munka eltávolította őt a zenekartól. Hiába ígéretes fagottosnak tartotta őt mindenki, győzött a kutatóorvos szenvedélye, s a hangszer már csak a ritkán művelhető hobbit szolgálhatta. A falusi utak mégis pótolta valamicskét vagy talán ennél többet: az Ádám iránt crescendóvá fokozódó vonzódása pótolta a zenekari együttlét hiányát. A fiatal magyar sokáig nem vette tudomásul, nem akarta tudomásul venni a lány közeledését. Már távolról sem a kezdeti ellenszenv munkálkodott benne, végül is gondolataiból rég eltűnt a Fruzsina hasonlósága okán támadt viszolygás. Az arany hajfonat, mintha Janina érezte volna a zavaró körülményt, a kozmetikai ipar jóvoltából gesztenyeszínt kapott. Már csak a szelíd szempár és bájos arcvonások idézhették volna a kistárkosi mese

tündérvilágát. Lehet, hogy még mindig ezért feszült közte és Janina között a mással aligha megmagyarázható, egyirányú taszítás. A sorjázó évek, a szaporodó falusi szombatok ezen is enyhítettek. Ádámot harmincnegyedik születésnapján Janina tranzisztoros Szputnyik 403-as magnóval lepte meg.

–*Szolgálja hasznosan a munkádat ...* – Visszafogott lelkesedéssel nyomta Ádám kezébe a kis magnetofont. Rejteni akarta az ajándékozás mögött vibráló érzelmi felhangot. Janina nem így akart magának szerelmet vásárolni, Ádám sem az ajándék viszonzásaként mutatta ki az őt magát is meglepő vonzódást. Janina nem számított rá, hogy most a fiatalemberből tör fel ugyanaz, amit ő is lefojtott magában. A baráti ölelés váratlan, hosszú csókra transzponálódott, mintha egy C-dúr szóló finoman a-moll akkordba hajlott volna. A büszke szamogit lány és a fellángolástól ódzkodó kunságifi most olyan sugarakat lőtt ki egymásra, hogy az egyszeriben elolvasztotta köztük a szigetelést.

–*Köszönöm, Janina, mit is mondjak ...*

–*A bátyám szerezte* – szabadkozott a lány. Szerette volna az ajándékozás érdemét Dariusra testálni, de elkésett vele. Ádámot már melengette a felismerés, a lélek hárfahúrjain új moll-futam rezgett.

–*Igen, igen, számítok Dariusra. Az én műszaki érzékem már a szegbeverésnél csődöt mond.*

Ádám azon kapta magát, hogy ujjai összefonódnak Janina ujaival, s mert Darius épp az imént gyalogolt be egy kis harapnivalóért a falucska boltjába, Janina az erdei tisztást szegélyező galagonyabokor árnyékában megbizonyosodott, hogy az esztendőök óta viszonzatlan érzelmének szikrája Ádámban fellobbantotta a lángot.

A szárba szökött szerelem fordulatot hozott. Ádám kihűlt lakásában pezsgőbbre váltott a hangulat. Mégsem pörgött úgy, ahogyan Ádám egykor elképzelte a házasság éveit. Igaz, ebből nem is lett házasság. Janina sugárzó boldogsága hiába hintette aranyporát Ádámra, kapcsolatukból mégsem lett viharként tomboló szerelem. Az Ádám iránti rajongáshoz a mind magasabbra szárnyaló tudományos pályáiv, a kutatóintézeti munka szenvedélye társult. A hétvégi ügyeletek, a biztató laboratóriumi kísérletek láthatatlan gátat emeltek és megakadályozták, legalább Ádámban is fékeztek az érzelmi kitörést. Ritkult a szombatonkénti falujárás. A szimfonikusoknál hangverseny hangversenyt követett, megszorodtak a próbák. Janina sem sürgette, Ádámnak sem látszott

halaszthatatlannak a házasságkötés. Együttélésüket, nem hivatalosított viszonyukat semmi sem zavarta. Ádám, a negyvenhez közelítő, érett, megállapodott férfi csendes kikötőbe érkezett, legalábbis sok jel erre mutatott.

Alkotói vágyat gerjesztett a litván falvakban gyűjtögetett zenei kincs. Kottalapok százain sokasodtak a magnószalagokról lejegyzett szamogit motívumok. Muzsikás fantáziájában, mint finomra állított, érzékeny szövőgépen, formálódtak a hosszabb-rövidebb darabok, s itt-ott megcsillant bennük Bartók hatása. Ádám arra jutott, hogy a litván és a magyar parasztzene, a Duna-menti népek és Baltikum ősi muzsikája valahol a régi, pogány mélységekben összefonódik, ám az is lehet, hogy csak az ő magyar-litván művészi lelkülete elegyíti a két örökséget. Sokszor tetten érte magát, hogy fülében Bartók Cantata profanája zeng-zúg, miközben a litván zenei gyökereket próbálja gondozgatni és saját alkotásaiba oltani. Sejtette, hogy a román kolindák, a karácsonyi pogány dalok ugyanabban a tiszta természetben fogantak, mint amit most magába szívhat itt, a szamogit erdőrengetegben. „Már hogy ne érezte volna magát otthonosan Bakfark Bálint is a litvánok között?” – A középkor magyar lantosa jutott eszébe mindannyiszor, ha dallamait magyar és a litván motívumokból szövögette. Pontosan ezeket a fonalakat kötözteggette abban a darabban, amit végre magával kikékelve, társai elismerésére számítva tett le egy próbán az „Észak Aranya” kottaállványaira. A „Tárkosi legendát”, a szimfonikus kamarazenekarra álmódott, négy tételes szvitet első alkotói álma nagyzenekarra komponálta volna. Ennek akarta szentelni a fagyba torkolló, késő őszi heteket, ám még le sem jegyezte az első hangjegyet, amikor főnöke, a drasukalniszi zeneiskola igazgatója, Zjenon Listvan egyetlen beszélgetésükön akarva-akaratlan lefékezte a zeneszerzői szárnyalást.

–Restelkedem. Nem tudtam megszerezni a pénzt. Azért mégse keseregj, Ádám. Annyi azért összejött, hogy a kisebb létszámmal, a korábbi kamarazenekarral el tudsz utazni a magyarokhoz.

Ádám találóan megsejtette, hogy a pénzhiány hátterében Berezov pártfogása hiányzik. Az alezredest az év derekán Kijevbe helyezték, utóda számára pedig ő is, a zenekara is épp annyi lehetett, mint bármely más litvániai zenei együttes. Moszkvából kellett volna újabb pénznek érkeznie a magyar turnéhoz, csak hogy a

Berezov székébe ültetett új ember a moszkvai támogatást inkább a kultúrpolitikai elvhűséget erősebben mutogató képzőművész csoport vándorkiállítására járta ki. Szó sem lehetett ezután a majdnem harmincas létszámú nagyzenekar utazásáról. A decemberre szánt két magyarországi hangversenyt le kellett mondani, új időpontra volt szükség.

–*Meglátod, így is rendben lesz* – nyugtatta Ádám az igazgatót. – *Jobb is lenne egy tavaszi út. Beszélek a budapestiekkel, ha akarod.*

–*Telefonálj nekik. Ugye jól tudom, hogy nálatok tavasszal van a nemzeti ünnep?*

–*Van három is* – emlékezett vissza kiseszes éveire, a Forradalmi Ifjúsági Napokra. – *Kettő márciusban és egy április elején.*

Ádám egyszerűsített zeneszerzői elgondolásán: hozzálátott a magyar és litván népzenei motívumokkal ihletett szvit komponálásához. A pestiek március 15-ére tették át a meghívást, de arról nem tudott, hogy a jeles nap magyar földön kisebbfajta konfliktus forrása lehetett. A pestiek előbb a főváros előjogával érveltek, a kistárcosiak pedig Várdai Ádám tárcosi kötődésére apelláltak és követelték, hogy az ünnepnapon náluk lépjen fel a litván zenekar, legyen ezen a napon a kistárcosi szvit ősbemutatója. A kistárcosi érvek győztek, s ez érthető is, ha figyelembe vesszük, hogy a hetvenes években a hatalom a kossuthos körszakálltól, a hosszú férfihajtól és mindenféle ellenzéki jelképtől, jelenségtől rettegett. Miért is ne tartott volna a különállással, a nemzeti önállósodással tüntető litvánok fellépésétől? Ezúttal Ádám apjának halványodó, de a köztudatban még létező híre sem szavatolta, hogy sem a litván muzsikások, sem a magyar közönség nem lép túl Március tizenötödike engedélyezett ünneplési keretein. Ádám legnagyobb örömére így történhetett, hogy az „Észak Aranyát” egykori diákvárosi várta az ünnepre. „Addigra elkészülök a szvittel, a zenekar is betanulja” – tervezgette Ádám, s valóban, a télidő próbáin minden kottatartóra odatehette a szólamokat.

2.

Az első januári próba végén Elena és Lukas – immár házasok és Ádám zeneiskolai tanártársai – szokásuk szerint kapkodva szedelőzködtek, hogy szabaddá tegyék az ikrekre vigyázó szomszédasszonyt. Iparkodtak ezúttal is, Lukas mégis Ádámhoz lépett.

–*Hazavihetünk?* – Szokatlannak tűnt az ajánlkozás, miután a karmester párszáz méterre lakott, tetejében a télkezdet kimondottan enyhe napokat hozott. Ádám megérezte, hogy itt most másról lehet szó. Sebesen összepakolta a kottáit, magára kapta a kabátját és követte a házaspárt. Kint az épületet szegélyező mellékutcában a jól ismert Zaporozsec, s benne Dominikas várakozott.

–*Ráérsz este?* – kérdezte kertelés nélkül, a tőle megszokott tárgyilagossággal a szamogit falvak tavaly óta kolhoz-nyugdíjas tejesembere. – *Elenát előbb hazavisszük a gyerkőcökhöz, és mire visszamegyünk hozzájuk, megfőzi nekünk a cepelinait.*

–*Janina ügyeletes. Ráérek. A kimerítő próba után úgysem tudnék a magyar darabbal bíbelődni.*

–*Tudjuk, hogy a párod dolgozik, ezért gondoltuk, hogy pár órát nyugodtan ránk szánhatsz.*

Sejtelmesnek találta az indoklást, de ismerte Lukas és a nagybátyja rejtett elkötelezettségét, ezért feltételezte, hogy aligha a zenéről, a falusi népzene kutató utakról óhajtanak szót váltani.

A beszélgető társaságot ezúttal is a Zaporozsec hangkulisszája rejtette a láthatatlan KGB-fülek elől.

–*Eljött az ideje, hogy most már ne csak a családunk múltbeli titkait osszuk meg veled* – kezdte Dominikas, s közben az A-18-as autórádiót a moszkvai adóra, a Majakra hangolta, hogy muzsikájával, híreivel hadd takarja az is a beszédüket. – *Mostantól tudhatod, hogy Berezovot elvesztettük, de azért nem hagyott bennünket magunkra.*

Ádám meglepetésében nagyot nyelt. A közlés és Berezov alezredes neve azok szájából, akiről eddig nem sejtette, hogy tudnak a kapcsolatról, kis híját arra készítette, hogy a rádió gombjához kapjon és még hangosabbra tekerje.

–*És most akkor...*

–*És most akkor az ő üzenetét adom át neked. Kéri, hogy mielőbb menj el Vilniuszba és keresd fel azt a helyet, ahol együtt voltatok.*

–*Értem. Mennyire sürgős?*

–*A „mielőbb” azt jelenti, hogy sürgős, lehet, hogy nagyon sürgős.*

3.

Ádám, már másnap vonatra szállt volna, de a vasárnapi utazás értelmetlennek látszott, a vilniuszi antikváriumot zárva találná. Hétfőn átrendezgette a heti órarendjét, néhány klarinétos növendékét még ott, a Zaporozsecben átestálta Lukásra. Kedd délelőtt aztán ott is lehetett a fővárosban. Az ajtónyitásra megcsendült a könyvesbolt ajtajához illesztett rézharang. A sportos, nyurga fiatalember ott állt a polcrendszer előtt, mintha azóta sem mozdult volna onnan, ahogy Bereзовval együtt nála járt. A megbeszélte jelszóra látszólag nem is volt szükség, pedig Ádám a vonatban is, a pályaudvarról idejövet a jól megjegyzett utcákon lépkedve is, mintha nyelvvizsgára készülne, ismételte. Belépés után mégis csak elhangzott a titkos párbeszéd, hisz ki tudja, nincs-e idegen a polcok között.

–*Tudna ajánlani klarinét iskolát kezdőknek?* – kérdezte Ádám a megbeszélte módon.

–*Épp nincs raktáron, de beszerezem magának* – felelte Matas. Arca felderült, láthatóan megörült a vendégének. – *Jó, hogy látlak maestro, megszereztem a zenekarodnak a Glazunov-kottákat. Az a baj, hogy nincs itt az üzletben, mert nem számítottam rád. De ha már eljöttél, nem engedlek vissza üres kézzel. Haza kell szaladnom érte. Maradsz vagy elkísérsz?*

–*Te dönts el.*

–*Gyere, legalább megismered a városunk új lakótelepét a Žirmūnai területben.*

Elindultak. Az utcán végre kinyílt a titkok doboza: amint a buszon ültek, Matas elmondta, miért irányította hozzá őt az alezredes.

–*Szakmai utakon eljutott hozzád a hír, hogy Bereзовot Kijevbe helyezték. Onnan nem tarthatja veled a kapcsolatot. Szeretne megnyugtatni, hogy továbbra is biztonságban érezheted magadat a szamogitek között.*

–*De kihez fordulhatok ezután?*

–*Akik közölték veled, hogy várlak az antikváriumban, azok a te legmegbízhatóbb barátaid. A felsőbb kapcsolatok pedig ezentúl én leszek. Az öreg könyvek között bármikor megtalálasz. Ha mégsem, mert mondjuk, baj történne velem... az otthoni barátaitól megtudod...*

–*Összezavartál...* – mondta tétovázva Ádám. – *Bizonytalanná tettél: mikor és miben számíthatok az otthoni barátokra és mivel fordulhatok hozzád?*

–*Ezt mindig kiforogja az adott helyzet.*

Ádám ábrázatáról az eddiginél is bizonytalanabb jelzést kapott az antikvárius.

–Látom, nem érted. Várj, mindjárt világosabb lesz az egész. Most leszállunk és felkísérsz a lakásomra. Ott adok neked egy partitúrát. Nem te rendelted. Ez Berezov búcsúajándéka, persze se a lakásomon, se az utcán ne kíváncsiskodj. A visszaúton, a buszban mindent elmagyarázok.

Matas lakásán az egyik szoba minden falán olcsó deszkákból összekalapált polcok ágaskodtak fel a mennyezetig, s rajtuk annyi könyv, hogy talán egy újabb kötet már el se fért volna rajtuk. Kiderült, hogy ez a hátország még egyszer annyi könyvet rejt, mint ami ott, a belvárosi bolt polcain sorakozik. Gyanítható, hogy ez a háttér is a konspirációt szolgálta, noha akad rajta bőséggel Lenin is, Marx is. A központból erre tartó busz motorzúgásában pedig bármikor veszélytelenül meg lehetett beszélni a másokra nem tartozó ügyeket.

–Tessék, ezt rendelted. Látod, sikerült megszerezni. Az árát a boltban kifizetted – mondta Matas, s ha ezt valahol egy pince mélyén forgó magnetofon rögzítette, rögtön törölhették is az elhárítás számára értéktelen szöveget. Ádám a partitúra világossárga borítóját böngészte. Aleksander Glazunov: Saxophone concerto. Kitörő örömmel fogadta volna, most mégis úgy kellett tennie, mintha valóban ő rendelte volna a kottákat. Nem mutathatta ki örömét és meglepettségét, nem mondhatta hangos lelkesedéssel, hogy Berezov az ajándékával igencsak szíven találta. Évekkel ezelőtt a Glazunov-koncert első tétele, a négy és fél perces Allegro moderato szerezte meg számára az akadémiai koncerten a művészdiploma „kitűnő” minősítését. Most azonban visszafogottan hálálkodó antikvárium kuncsaftként közömbösen kellett viselkednie.

–Köszönöm, hogy megszerezted.

Berezov küldeményéhez visszaútnban a buszon Matas használati utasítást csatolt, de ez inkább kérés volt.

–Szeretnénk megkérni valamire. Előrebocsátom, veszélyes dolgot vállalsz, ha igent mondasz.

–Rendben – vágta rá a magyar. Mélyebb magyarázat nélkül is gyanította, hogy a litván ellenállás számít rá. Csak a kockázat érdekelte. – *Mit jelent a veszély, mivel járhat, ha beleegyezem?*

–Lebukással, letartóztatással... A többit a képzeletedre bízom. Mielőtt ígéretet teszel, fontold meg, alámerülsz-e velünk a litvánok titkos tengeralattjáróján.

Ádámnak tetszett ez a „tengeralattjáró”. Amióta ismerte a birbyne-készítő Anastas családját, amióta első klarinétos növendéke, Lukas elkötelezettségével is

tisztában volt, ösztönös késztetést érzett, hogy ő is közéjük tartozzon. Veszélyek árán is. Erre sarkallta a szamogit parasztházak és erdészlakok mélyén megismert keménykötésű emberek villámló, nyílt tekintete, ezt az üzenetet kapta az ősi balti hit forrásából csobogó zenétől. Most értette meg azt is, amit az orosz alezredes néhány éve mondott: „Most azzal segítheted a litvánokat, hogy a nemzeti kultúrájuk csiszolatlan borostyánját a felszínre hozod... De megeshet, hogy egyszer ennél is több vár rád. Látnod, én sem litván vagyok...” Az emlékezetes Berezov-szentenciát felidézve tétovázás nélkül kimondta:

–Vállalom. Mi a dolgom?

–Arra kérünk, hogy legyél az összekötőnk Budapesten keresztül közöttünk és a Nyugaton élő emigránsok között. Hogy jól értsd: nem kémkedésre kérünk a Szovjetunió ellen. Kiadványokra, könyvekre, brosúrákra van szükségünk. Fel akarjuk nyitni emberek szemét. Hitet, bizakodást kell nyújtunk, egy jobb világra szeretnénk felkészíteni a litvánokat.

–Az én dolgom lenne a szamizdatok becsempészése Magyarországról? De ez egyenlő a lehetetlennel. Akkor is majdnem lebuktam, amikor semmi közöm sem volt az ilyen konspirációhoz.

–Tudom, Ádám. Nem kézbesítő postásnak vagy futárnak kérünk fel. Nyugaton élő litván és lengyel segítőink zenei anyagokba rejtenék, kottákba kötnék be a litván nyelvű szamizdatokat. Ezek csak egy-egy példányban indulnának hozzánk Budapesten keresztül. Később mi magunk sokszorosítanánk azokat egy jól álcázott nyomdában.

–Jó, de hogy kerülnek a kiadványok Budapestre, és ha nem én hozom, akkor hogy jutnak ide?

–Találnod kellene ott a magyar és a szovjet elhárítás szeme előtt jól rejthető helyet, ahová két-háromhavonta lerakhatják a jól álcázott irodalmat. Onnan kellene megszervezni a továbbküldést. Jó lenne, ha a márciusi koncert utadon találnál ilyen biztonságos helyet. A részleteket később kimunkáljuk.

–Ha jól értem, nem én utaznék a szamizdatokért Budapestre.

–Jól érted, neked csak ki kellene építened a futárfolyosót – mondta az antikvárius, és mielőtt a vilniuszi pályaudvar előtt a buszról leléptek, hozzátette – Leszállunk, a többit majd a váróteremben...

Ádám emlékezett a dohányfüstös, hagymaszagú váróteremre, tudta, hogy a nem kimondottan idilli környezet is a poloskamentes beszélgetés biztonságát

szolgálja. Tréfás véletlennek tűnhetett, hogy ugyanarra a padra telepedtek le, ahol annakidején Bereзов osztotta meg vele a konspiráció első titkait.

–Szóval Ádám, ezt a Glazunov-partitúrát nem véletlenül választotta az alezredes. Kéri, hogy a márciusi budapesti koncerten ezt is tedd műsorba, méghozzá mindhárom tételét. A szaxofon szólót feltétlenül te játszod. Jeladás lesz ez, hogy tudsz mindenről. A műsor után az öltözőben egy nő kopog be hozzád virágcsokorral. A virágért cserébe egy cédulát vár, azon egy név és egy budapesti cím legyen. Tökéletesen megbízható címet kell találnod. Ezentúl oda juttatják el kottákba kötött szamizdatokat. Találsz ilyen kapcsolatot?

–Találok. – Ezt a feleletet inkább csak a litvánok iránti lelki elkötelezettsége és nem a lehetőségek megfontolt számbavétele mondatta Ádámmal. Ha biztos is volt benne, hogy baráti körében rátalál a titkos postafiók szerepét vállaló emberre, ma még elképzelése sem lehetett, hogy onnan majd ki és miként juttatja ki a veszélyes küldeményeket a Litván SzSzK-ba.

Magyar utasát a Šiauliaiba tartó vonat öt órás, unalmas zötyögésével most az egyszer nem húzta álomba. Még időmúlató zenész-szokásáról is megfeledkezett, a talpfák ütemes koppanásához nem dúdolt hozzá ismert vagy fejben frissen komponált dallamokat. Valamikori az iskolai kirándulásokon Fruzsina eszelte ki ezt a játékot. A kistárkosi állomás és a Nyugati között hányszor dúdolták egymás fülébe a magyar népdalokat. De most, hogy Vilniuszból nekilódult az esti vonat, a zenés időmorzsolás helyébe a rá váró pesti konspiráció türemkedett be.

4.

Féltette a zenekarát, társait nem akarta veszélybe sodorni, ezért a márciusi pesti és kistárkosi hangverseny előtt, még február elején hazarepült, hogy megkeresse főiskolás társát, az üstdobos Kókai Viktort. Anyjától, aki egyre súlyosabb betegségével vidéki rokonaihoz költözött, telefonon megtudta, hogy barátja ma is Pesten él. Évekkel ezelőtt otthagyta a zenekari állását és az egyik kispesti iskolában éneket, testnevelést tanít.

Könnyűszerrel megtalálta Viktort: nyilvános fülke, telefonkönyv, két tárcsázás... és két óraközi szünetben rajta is ütött barátján a tornaterem előtt a gyermekzsivajtól hangos folyosón, ameddig a pedellus elkísérte.

–Nahát, Ádám... még ilyen! Hogy találta meg? Itthon vagy? Ez tényleg te lennél? – záporoztak a kérdések.

–Nem volt nehéz. Majd elmondom. Jó lenne egy nagyot dumcsizni, öregfiú.

–Még van egy órám. Utána hazamegyünk. Anyám megebédeltet minket.

–Ezek szerint anyádnál laksz. Nem nősültél meg?

–Nős voltam... De most mennem kell. Van itt a sulis mögötti utcában egy cukrászda. Várj meg ott – mondta Kókai és az élesen felberregő csengőszóra beszaladt a tornaterembe.

A cukrászdában a régóta sóvárgott, jó magyar duplával lepte meg magát. A fekete ízlelgetése közben tüzetesen meghányta-vetette, hogyan adja elő a litván ellenállók kívánságát. „Vajon nem kellene előbb alaposan körüljárni ezt a Viktort?” – Ezzel a bizonytalankodó töprengéssel bajlódott, szovjet-litván tapasztalatai pedig olyasmit sugalltak, hogy – ki tudja? – a cukrászda hamutartói vajon nem vezetnek a hangot azoknak a magnójára, akikkel a kivándorlása előtt megtagadta az együttműködést. Belső látásában, emlékezetéből felderengett a magyar belügyes csalódott arca.

Egy óra sem múlt el, Viktor berobogott. Igyekezetét aligha a tornaóráról hozott lendület, inkább a baráthoz hívó türelmetlenség ösztökélte.

–Ádám, nagyon kérek, ne kérd számon rajtam Fruzsint. Biz’ isten semmit sem tudok róla. Apád temetésén láttam őt utoljára, azóta hírét sem hallottam.

–Felszámoltam én már az illúziómat. Habár...

–Dehogyan gyógyultál te ki a kistárkosi bűvöletből.

–Na, erre mit mondjak? Képzeld, márciusban megint itt leszek. Meghívták a litván szimfonikusaimat. Lesz egy hangverseny Pesten és egy másik Kistárkoson.

–Ragyogó! Ott a helyem. Tudod mit, Ádám? Elképzelhető, hogy Fruzsini olvas újságot és a plakátokat is nézegeti. Ki tudja?

–Nem, nem, Vén Ezred Dobos, Fruzsika talán már régen férjnél van, boldog asszony. Lehet, hogy gyermekek kapaszkodnak a szoknyájába és meghitt családi körülmények övezik. Jobb is, ha csendes magányban őrizgetem az emlékét. Nem szabad őt megzavarni.

–Hülye vagy, Szaxi. Ez a te nagy hibád. Te is meg Fruzsini is tehet róla, hogy nem leltek egymást... Na, de semmi közöm hozzá... És tényleg lehet, hogy már késő... Talán igazad is van.

Ádám hangulata megváltozott az utolsó találkozásuk óta, amikor az egyetemisták belvárosi presszójában olvastották kabátjukról a hókristályokat. A régi barát előtt valóban nem tudta eltitkolni, hogy lecsillapodott, már épphogy pislákol a remény, hogy viszontlátja Fruzsínát. „Ezek szerint csak a főiskolai közös bulik emléke, a nosztalgia hozta ide...” – feltételezte Viktor, majd feltette az élet legprózaibb kérdésesét:

– Szereted a krumplifőzeléket fasírozottal?

– De mennyire!

– Ugyanis hazatelefonáltam. Ha anyám tudta volna, hogy ilyen becses, külhoni vendégünk lesz, akkor illendőbb fogással traktálna. Arra kér minket, hogy lassan siessünk haza, mert még egy kis krumplit hozzápuccol a főzelékhez.

– Dehogyan is sietünk. Sétáljunk. A repülőút után jót tesz egy kis gyaloglás.

Viktor egyetértett és mesélésbe fogott.

– Szóval én elváltam – mondta, ahogy kiléptek az utcára. – Jól melléfogtam. Olyan főember családjába nőültem be, akinek a nevét legalább egyszer egy héten az újságok első oldalán olvashatod.

– Akkora nagy művész?

– Egy frászt. Akkora nagy politikus.

– A külvárosi pedagógus karriered biztosan nem egy ilyen főmufti árnyékában bontakozott ki.

– Ne gúnyolódj, hidd el, hogy ebben a kis suliban jobban érzem magam, mint bárhol azelőtt. És még haknizom is, egy amatőr bandában dobolok. Amúgy még hivatásos zenész voltam, amikor elváltunk. Tudniillik az ex-nejemnél sokszor kivágták a biztosítékot az én ellenzékiekieskedő megjegyzéseim, pedig még csak nem is tartoztam semmiféle szocialistaellenes társasághoz. A szakadék mélyült köztünk. A válással megelőztük, hogy kitörjön a gyűlölködés vihara.

– Ejnye, Kókai elvtárs, és még te voltál az évfolyam párttitkára.

– Erről ennyit, kispám. Mindjárt a fejemhez vágod, hogy be akartalak húzni a pártba. De akkor seggbe rúglak.

Ádám ölébe hullott a barátja portréja. Emberére talált. Láttá, hogy nem kockáztat, ha előrukkol a mondanivalójával. Egyre távolodtak a cukrászdától, s amint észrevette a buszmegállót, óhatatlanul a vilniuszi autóbusz jutott eszébe, melyhez hasonlóan ennek a pesti Ikarusznak a zúgása is elhárítja az elhárítást.

–*Felülhetnék* – mutatott Ádám a közeledő buszra. Viktor kerekre nyílt szemmel bámult. – *Ne törődj vele, Vén Ezred Dobos, fogadj szót nekem, megyünk néhány megállót, aztán visszajövünk. Imádom a pesti buszokat* – hazudta, s ezzel sikerült a buszra csábítania a barátját.

Az Örs vezér térig sikerült Viktort jövelete céljába beavatnia. Elbeszélését szűkre szabta a litván ellenzékiek törekvéséről. Jóval többet ő maga sem tudott annál, mint amit a földalatti erőfeszítéssel megjelentetett „Aušros”-ban a litván nyelv, az irodalom, történelem nemzeti értékmentéséről olvasott. Szamogit barátai meggyőzték, hogy az alkotók ma azzal tesznek a legtöbbet, ha a népi kultúrát fegyverként vetik be a szovjet birodalomban a nemzeti diszkriminációval szemben. Ádámot mégis aggasztotta, hogy magyar barátja ugyanúgy semmit sem tud a litvánok utolsó negyven évéről, a háború utáni partizánharcokról, mint ő sem tudott róla, mielőtt a szamogit falvakban és Berezov alezredestől nem vett történelmi leckét. A szovjethatalom, máig sem érthető módszerrel, sikeresen elpalástolta a világ elől a szovjet-litván belháborút.

–*Értem én a te litvánjaidat... vagy hogy is mondjam... Értem is, meg nem is* – mondta Viktor, amikor a végállomáson Ádám pontot tett a szóáradat végére. – *Itt a birodalom nyugati periferiáján még mi se tudnánk leválni, nemhogy az odahegesztett apró balti népek álmodhatnának az elszakadásról.*

–*Látod, barátocskám, ha nem élnék közöttük, én is így gondolnám. Megfordítom a kérdést: te itt, Pesten miért jártatod a szádat, ha nem hiszel a változásban? Vagy csak a volt apósodat rühelled?*

–*Hülye! Pofázok, mert fantaszta vagyok.*

–*A népek sorsát fantaszták alakítják. Azok, akiket nemes célok mozgósítanak, akik a szókincsükből kitörlik a lehetetlent. Amúgy pedig, ha a szovjet birodalom testére hegesztett Litvániáról beszélsz, észreveheted, hogy a birodalom szívében is élnek fantaszták.*

–*Szolzszenyicinre és Szaharovra utalsz?*

–*Rájuk. A litvániai szamizdat is az ő cikkeiből és az orosz demokratikus ellenzék írásaiból táplálkozik, de többre, sokkal többre lenne szükség. A litván emigránsoktól is kaphatnánk értékes munkákat. Párizs, London, München, New York emigrációs kiadói nem csak a Nyugaton élőket tájékoztatják a valódi litvániai*

eseményekről s nem csak az otthon tiltott műveket publikálják. Az elfojtott ismereteket a Litván SzSzK-ban élőkhez is szeretnék eljuttatni. Ehhez kellene a mi segítségünk, Viktor.

–Jól van Szaxi. A kispesti lakásunkra jöhetnek a könyvek. – Ezt már a koradélutáni álmos órákban újra Kispest felé poroszkáló buszon mondta Viktor, majd némi töprengés után folytatta – Igazad van, nem elég, ha csak a szám jár.

–Ha vállalod a futárbázis gondozását, akkor ráadásul a szádat is be kell fognod. Veszélyes lenne, ha felfigyelne rád a magyar biztonsági szerv. Nekem elhiheted, a mieink együttműködnek a KGB-vel.

–Sejtem, bár úgy érzem, engem azért véd a párttagságom, sőt talán a volt nejem családjának a tekintélye is jótékony árnyékba rejt.

–Csak nehogy tévedj...

–Nem, nem. A volt feleségem is meg az após is ártalmatlanul hőbörgő reakciósként tart számon. Ezt minduntalan a fejemhez vágják a nemzeti ünnep pompájával vetekedő családi bulikon.

Barátja hangjából Ádám biztosra vette, hogy Viktorban ugyanaz a tenni akarás ébredszik, ami őt is a litván ellenállók mellé rendelte.

–Szóval akkor megadhatom a címedet...

–Megadhatod, de mi történik utána?

–Na, látod, pont ez a másik feladat. A hét végéig, mielőtt visszarepülök, meg kell találnom azt, aki... mondjuk, lengyel turistautakon továbbítja tőled a szamizdatokat. Ismerek egy-két fiút, akik valamikor a hatvanas évek közepén autóstoposként mászkálgattak Zakopanéba, Krakkóba, Gdańskba.

–Figyelj csak, Szaxi, ne siess. Hívj fel holnapután este. Elképzelhető, hogy ebben is segíthetek.

–Telefonon? Nem jó ötlet. Inkább eljövök hozzád. Ilyesmiről tilos telefonon dumálni. Látod, Vén Ezred Dobos, a konspirálást neked is meg kell tanulni. Mondtam, hogy a busszal is azért forgunk, mint a mókuskeréken. A telefonon egyenesen felkínálnánk magunkat...

Viktor szólt, hogy mindjárt le kell szállni, Ádám pedig jónak látta figyelmezteti az újdonsült konspirátort, hogy most már egy szót se a litvánokról.

–De azért a litván muzsikáról, a zenekarodról meg az ottani csajokról talán mesélhetsz.

Kókai néni tejfeles-majoránnás krumplifőzeléke és hozzá az istenien fűszerezett, pindurka húsgombócok élvezete közben Viktor olyan tüzetes, a zenészlelket elbűvölő beavatásban részesült a szamogit pogány zenéről és az Észak Aranya szimfonikusok sikereiről, hogy kétszer se kellett volna biztatni, költözzön át ő is Drasukalnisba.

A megbeszélte este újra a cukrászdában találkoztak. Viktor énekkari próbáról jött, és egykori diákszokásuk szerint akkorát csapott a barátja vállára, hogy az kis híján magára borította a feketét.

–*Óriási hírem van, haver* – kiáltott fel, mire Ádám elsápadt. Tartott tőle, hogy Kókai felrúgja az óvatosság szabályát és itt, a sütemények, fagylaltok és a kávé illatában fennhangon kezdi mesélni, mit intézett a litván ügyben. Nem tévedett túl nagyot. – *Képzeld, öregem.* – folytatta volna, de Ádám most már a zakója ujjába ragadt és ijedten rángatta le a székre. Viktor, mint aki megbuggyant, csak mondta a magáét. – *El sem képzeled, mekkora sikerem volt a litván dalocskával. A kölykök, tán egy óra se kellett hozzá, szövegetől megtanulták. Hazafelé menet az utcán se hagyták abba..*

Ádám tegnap Kókai néni ebédje után lekottázta ugyan a Balnokit, broliai, žirgus katonadalt, de nem gyanította, hogy Viktor már másnap a magyar gyermektorkokra is átülteti.

–*Csak elfelejtettem, hogy is mondják arrafelé a dalt.*

–*Daina.*

– *Úgy van... dajna, dajna, dajna...* – ismételte sokszor egymás után a litván szót, mert eszébe jutott gimnáziumi latin tanárának bölcs tanácsa: „Ha harmincszor elmondod, a legnehezebb szót is megjegyzed, édes fiam.” – *Gyerünk Ádám, dolgozzunk.* *Elviszlek egy remek helyre, biztosan rég jártál ott.*

Viktor a cukrászdából taxiért telefonált, majd a sofőrnek a Nyugati pályaudvart adta meg. Ádámhoz az egész úton csak egyszer szólt.

–*Meglátod, kivel találkozunk...*

–*Kivel?*

–*Mondom, meglátod...*

A Nyugatiban az óra alatt, a középső jegypénztár mellett vállára vetett kalauztáskával sötétkék formaruhás vasutas támasztotta a korlátot. Viktor egyenesen

a vasutashoz tartott, s amint karnyújtásnyira értek hozzá, az ismeretlen arcról ismerős vonások tűntek elő. A vasutas elmosolyodott, s az öregemberes, fáradt tekintet mögül a főiskolai csínytevések ceremóniamestere tekintett rá. „A harsonás! Mi is a neve?... Igen... Megvan...”

–*Tarcsy Tomi! Ugye te vagy Tarcsy Tamás, a lánykóli réme?*

Összeölelekeztek.

–*Naná, hogy én vagyok. Csak az évek meg a kalandok rakódtak rám. Mi van srácok, összedobunk egy dzsessz triót?*

–*Később, Tomi, később. Előbb túléljük a kalandot, amibe a Várdai akar minket belerántani* – mondta Viktor. Mondhatta, mert ők ketten, a harsonás és a dobos már tegnap megbeszélte, miről is lenne szó.

–*Ha hiszünk benne, túléljük* – tette hozzá Ádám.

–*Persze, hogy hiszünk, másképp nem is vállalnánk, de azért ne légy naiv. Erdőt tennének ki az akasztófák, amiket az igazukban hívő embereknek ácsoltak.*

Ádám nyugtalanul pillantott körül a pénztárcsarnokon. A litvánok túlzottan érzékennyé tették a lehallgatás iránt. Még itt is ettől tartott. Berezovtól olyasmiről is hallott, hogy a modern operatív technika előtt nem akadály, ha a parkok padjain ülők vagy az erdőben sétálók titkait akarják megkaparintani. Egyedül csak az „ellenzaj” – az alezredes így nevezte a környezeti zajokat – képes letakarni beszélgetők titkát. Itt, a Nyugatiban is ez járt a fejében.

–*Nem kényelmetlen itt támaszkodni?*

Tarcsy Tomi a házigazda szerepébe lépett.

–*Sétáljunk...* – ajánlotta, majd, ahogy egy nyelvükből ítéhetően cseh vagy lengyel csoporton vágtak át, a turistazajban folytatta. – *A negyedik vágányon áll egy személyvonat. Egy óra múlva indul Nyíregyházára illetve Záhonyba. Az utolsó előtti kocsiban találtok. Gyertek kábé tíz perc múlva.*

Ádám úgy érezte, mintha szürrealista jelenetbe csöppent volna: harsonaművész diplomájával kalauz lyukasztón füttyörészik a klasszikust is, dzsesszt is pazarul játszó fiú, akinek hangszerkezelésével, improvizációs képességével legfeljebb csak humora, csínytevései vetekedtek. Minden május éjen szerenádot adott Gorkij fasor 33-nál, a kollégista lányok ablaka alatt. A Vidor-ház köerkélye persze magasnak bizonyult, Tomi a hangszerével együtt létrát is odacipelt. Nem elég, hogy a szerenád romantikájához sehogy sem illő műsorral, a Tell Vilmos nyitánnyal és a Tiger rag-al érkezett, a létrán és harsonája magasra tolt

teleszkópszerű tolócsövével sorjában leszedegette a kőpárkányon száradó bugyikat. Ez volt Tomi, mindenki kedvence, a bohém pozános. És most korát meghazudtoló, mély barázdákkal szabdalt, borostás, fáradt öregember.

A fülkében ott várt rájuk a kalauz. Ádám faggatózásba fogott.

–*Hogy a fenébe’ lettél te vasutas?*

–*Sejtettem, hogy ezzel kezded. Én meg azt mondom, beszéljük meg előbb a közös dolgunkat. Mielőtt nem tolja ide a képét egy idegen. Később Viktor is elmondhatja neked a történetemet.*

–*Igaz, te vagy itthon...*

–*Kösz, érezzétek magatokat otthon* – nevetett fel Tamás kesernyés ábrázattal, aztán belevágott a közepébe. – *Ismerem a lényegét. Nem kell hozzá körítés. Vagyis Kókaihoz érkezik egy rakás könyv, én meg tőle továbbítom, persze csak akkor, ha lesz, aki az első ukrán állomáson átveszi és tovább viszi.*

Ádám nem értette, miért épp Ukrajnába jutnak el a litván szamizdatok, a cél mégis bizalmat gerjesztett Ádámban. „Esetleg a Kijevbe áthelyezett Berezov...”

–*Figyelj, Ádám. Ezen a vonaton, amin most ülünk, elég gyakran dolgozom. Záhonyig járunk. Van ott egy kárpátaljai vasutas cimborám, vele átjuttatom Csapra. Az már a te dolgod, Szaxi, hogy a nagy Szovjetunióban hogy umbuldáld ki a többit. Kapsz tőlem egy csapi címet, valakinek oda kell menni a cuccért.*

–*Tomi, te százszázalékosan megbízol a kárpátaljai kapcsolatodban? Mert ugye tudod, mivel járhat ez...*

–*Ne hülyéskedj, kispajtás. Azt hiszed, hogy csak te meg a litvánjaid...*

–*Dehogyan hiszem* – vágott a kalauz szavába Ádám. – *Csak hát tőlem is megkérdezik a kapcsolataim.*

–*Világos. Maradjunk abban, hogy még az elutazásod előtt... Van még három napod Pesten?*

–*Vasárnap megyek vissza a MALÉV-vel.*

–*Kitűnő. Szombat estig ott lesz nálad az ukrainai cím. De most tűnjetek innen, mert bliccelő potyautasokat nem tűrök a vonaton. Rólam Kókaitól megtudod a bűnügyi történetet. Szevasztok... Azért azt megígérhetitek, hogy ha győzünk, összehozzuk a triót.*

–*Litvániában tartjuk a bemutatkozó fellépést* – bólintott rá Ádám a Tomi-féle ötletre.

Tarcsy Tamás jegykezelő-harsonaművész vállára vette a fekete bőrtáskát, amiből kilátszott a vaskos MÁV menetrend könyv és oldalt megvillant a füttyülő lyukasztó. A fiúk már a lépcsőn ereszkedtek a peron aszfaltjára, Tomi még odaszólt Ádámnak:

–Várj csak, mi van azzal a kis gimnazista lánnyal?

–Erre meg te kapsz választ Kókaitól – felelte Ádám, és a konspiráció biztató alakulásán felvidult arcon most átfutott egy alig észrevehető felhő, ami mindig megjelent, ha szóba került Fruzsina.

Egykori vonatozások emlékképei tolultak a szeme elé. A Nyugati legalább olyan füstös, bűdös várótermére emlékezett, mint amilyen a vilniuszi pályaudvaron kínálta fel a veszélytelen helyszínt hol Berezovval, hol az antikvárius Mateusszal. A köményes, borsos, fokhagymás illatok helyett a fülledt levegőt itt szatmári töltött káposzta, debreceni hurka és kolbász terítette be és keveredett össze a Kossuth és a Munkás füstjével, ami fikarcnyival sem volt üdítőbb a szovjet Belomorkanalnál és a Kazbeknél. Ez a körülmény hatásosan feledtette a magyar főváros büszke építészeti tényét, azt, hogy a Nyugati is az Eiffel-torony alkotójának a műve. Ádám, a képzett konspiráló a váróteremben óhajtotta megismerni Tarcsy Tamás vasutas karrierjét.

–Mondd, mi van ezzel a fiúval, mi vitte fel így a dolgát?

–Szokvány sztori, ha jól emlékszem 1973-ból vagy 74-ből. Tamás még az akadémiai években belebolondult a Nyugatba. Zenéstől, divatostól, eszméstől... Te erről nemigen tudsz, de nekem, az évfolyam párttitkárának volt mit hallgatni miatta. A vállig érő haj meg a Beatleseks... Aztán valamelyik március tizenötödikén falfirkálás és röpcédulázás miatt egy hónapra bekasztlították.

–Te, erről én hallottam. Úgy tűnik, nem ő volt az egyetlen.

–Nem hát. Akkoriban elég sok Kossuth-szakállast elkapkodtak. Szerencsésnek mondhatta magát, akit csak a borbélyszékbe nyomtak le a rendőrök. De akit szocialistaellenes szörzettel gyanúsítottak, azt megkínálták a baracskai rabkoszttal. Így járt a mi Tomi barátunk is. Egy hónap után szabadult, s hogy máskor ne feledkezzen meg a rendszer iránti lojalitásról, kipaterolták a színház zenekarából. Utána próbálkozott máshol zenészként elhelyezkedni, de bárhova is kopogtatott, utánanyúltak.

–Akkor talált rá a vasútra?

–Egy nyavalyát. Összecsomagolt és mivel lesittelése előtt elfelejtették elvenni az öt szocialista országba érvényes, piros betétlapját, vonatra ült és Lipcséig meg se állt. NDK-s zenész haverjai Nyugat-Berlinben hajszál híján átpasszírozták a nyugati övezetbe. Csak az a hajszál ne hiányzott volna! Retúrjegy nélkül, kelet-német rendőri kísérettel érkezett vissza Pestre. Másfél évet kapott.

–Le is ülte?

–Mind egy szálig.

–Kezdem érteni.

–Nincs vége a történetnek. Szabadulása után vissza akart menni a színház zenekarához. A személyzetis kiröhögte. Tamás pedig tudta, hogy ha három hónapig nem áll munkába, akkor közveszélyes munkakerülésért visszadughatják a kaptárba. Szabadulásakor a börtöntől kapott egy vidéki vasúti címet, ott aztán fel is vették pályamunkásnak. Jó sokáig krampácsolt, leköltözött albérletbe. Esténként eljárt a városban alakult big band próbáira. Oda egy zenész haverja segítette be. És hát bármilyen furcsa, a vasutas-karriert is a zenének köszönhetette. A rangja emelkedni kezdett. A sínek és talpfák mellől előbb az egyik kisebb vidéki állomásra került málházónak. Tudod, ő húzta ki a kis kocsin a személyvonatokhoz a feladott poggyászokat. Később, miután az állomásfőnök a helyi szimfonikus zenekar hegedűse volt, Tamást felkészítette a jegyvizsgálói vizsgára. Tanfolyamra sem kellett mennie, mert a vizsgabiztos, az állomásfőnök jó barátja az épp esedékes disznóvágás vendége volt. Két kupica szatmári szilva között a vizsga sikeres volt. Így lett belőle jegykezelő vagyis a mi civiles dumánkkal, kalauz. Ez hát a mi harsonaművészünk története.

5.

Magyar karmester litván szimfonikus zenekarral – a hír végigfutott a vidéki magyar művelődési házakon. Ha a drąsukalnisi muzsikuskok akár csak egy hétre is maradhattak volna, minden este másik város hívta volna őket fellépésre. De a négy napba a pesti és a kistárkosi hangverseny mellé egyetlen helyet, egy debrecenit tudtak bezsúfolni.

A pesti hangversenyen Ádám azon kapta magát, hogy lámpalázás. A Glazunov-darabot, mindjárt az Allegro moderato tételt nagyobb izgalomban játszotta, mint annakidején a diplomakonzertjén. A szaxofon huszonnégy billentyűjén röpdöső ujjain ismeretlen szempár égető sugarát érezte. „De vajon csak egy valaki ül itt miattam?” – tűnődött, és a kérdéshez gyötrő gondolatot társított: „Talán Fruzsina is

eljött...” – Az Andante alatt azután felelt is magának: „Érezném, ha itt lenne. Fruzsi nincs itt.” Most az öltözőben rá váró találkozóra összpontosított és így fújta végig, rutinosan a harmadik tételt, az Allegrót. A lámpaláznak nyoma se maradt. A szünet előtt még végigvezényelte saját szerzeményét, a litván népzenei motívumokból szőtt Neringa legendát. A szimfonikus költeményt ő maga konferálta. Késztetést érzett, hogy magyar honfitársainak bemutassa a litván nemzet ősi szellemét.

–*A borostyán-termő balti partok halászáinak történetét idézi a zene. A Nyemen deltájában ma is ott emelkedik a halászokat védelmező Neringa gát. Nevét a sok száz éve élt, óriás termetű, gyönyörűséges litván lány nevére kapta. Neringa a felbőszült viharban sorra mentette a haláshajókat. De ereje és szíve kevésnek bizonyult, hogy mindenegyes bajbajutottat kimentsen. Elhatározta, hogy túljár a tenger istene eszén. Kötényében egész homokdűnét hordott a Nyemen deltájához és így építette meg a gátat. A viharok ura tizenkét napos, vad tengeri orkánt támasztott, de a gát ellenállt és az orkán elcsendesült. A homokgát azóta viseli a halászokat megvédő lány nevét.* – Ádám a zenekar felé fordult a dobogón. Karmesteri pálcáját felemelte, és az „Észak Aranya” hangszereiből elővarázsolt a művét. Dainák és az északi vidék legősibb, kétszólamú sutartines-dallamai zsongták be a művelődési ház színháztermét. A klarinétos Lukast állva tapsolták meg. A litvánok pánsípján, amit hangszerkészítő apja erre az alkalomra csinált neki, a hangszer puhán suttogó futamaival keltette életre Neringa szelídségében is bátor jellemét. A közönség egyre erősödő tapsával összeölelkezett a rézfúvósok balti vihart idéző fortissimója.

A szünetben épphogy csak belekortyolt az öltözője asztalára odakészített traubiszódába, halk kopogás jelezte, hogy megjött a hölgy a virágcsokorral. Úgy történt, ahogy Matasszal megállapodtak. A rózsacsokorért cserébe Ádám kis papírlapot adott át, rajta a kispesti címmel.

– *Dékojame!* – A jelentéktelen kinézésű, itt-ott őszülő hajú középkorú nő litvánul köszönte meg a papírszeletet. Ádám gyanította, hogy litván emigráns lehet. Gyanította, de Matas arra is megtanította őt, hogy a konspirációs láncban mindenki csak annyit tudhat, ami feltétlenül rá tartozik. A férfias búcsú kézfogásból az elszánt, dacos, szamogit jellemet ismerte fel. A nő egy jó percig mereven nézte, láthatóan memorizálta a címet, majd mielőtt kilépett az öltözőből, tökéletes magyarsággal felmondta a Kókai-lakás címét és visszaadta a lapot. – *Rendben van?* – kérdezte, s

Ádám bólintása után feltűnés nélkül távozott. Kilépett a folyosóra és az előtérben kavargó tömegbe olvadt.

Másnap Kistárkos ósdi, lepusztult kultúrotthonában a pótszékekkel, hazulról hozott sámlikkal, párnákkal bővített nézőtér teltházzal lepte meg a litván zenekart. Irmantas asszony, a sikerekhez, teltházakhoz, fesztiválközönséghez szokott zongoraművész a függönyök közti résen át kikukkantott a nézőtérre és hitetlenkedve szaladt Ádámhoz.

–Itt még a budapestinél is szebben kell játszsanunk. Ezután mindent elhiszek, amit erről a városról zengedeztél nekünk.

Nem maradt idő válaszolni, mert a kultúrotthon dolgozója, az ügyelő fiatal lány a karmesterhez lépett.

–Kezdhethünk, Ádám bácsi?

A megszólítás meglepte Ádámot.

–Igen, kezdhethünk. De... Ádám bácsi? Ez én lennék?

–Az apukám volt a gimiben a maga földrajz tanára – felelte a lányka, s mert meglátta, hogy a karnagy fellépett a dobogóra, intett a technikusnak. A kopottas, bordó függöny méltóságteljesen kétoldalra kúszott. Az ügyelőből műsorközlővé előlépett leányka mívesen formált mondatokkal köszöntötte a város egykori diákját, majd a nem szűnő taps miatt szinte könyörgőre fogta, hogy bejelentesse a műsort.

–„Tárkosi szvit”. A Szovjetunió Litván Szocialista Köztársaságából hazánkban vendégszereplő „Észak Aranya” szimfonikus zenekar első műsorszámát hallják. A mű ősbemutatójával városunknak hozott ajándékot Várdai Ádám, a mű szerzője és a litván szimfonikusok karmestere.

A drasukalniszi muzsikások késő este felszállingóztak a minisztériumtól kapott buszra. Ádámot még mindig gyűrübe zárták a régi ismerősök, barátok. Ott szorongott Dezső bácsi, a földrajztanár, és mellette állt az utált matek korántsem utált Dorottya nénije. Rajongói között felismerte a kollégiumi menza szakácsnőjét. Sokan búcsúztatták. Akadt, akinek csak az arcvonásaira emlékezett. „Jóságos ég, mennyi szeretetreméltó ember...” – gondolta, aztán ő is fellépett a buszra. Az Ikarusz lomhán kigördült a főtérről. A kulturális fuvarokhoz szokott sofőr tudta, hogy a lassú kihajtással neki is hozzá kell járulnia az integető búcsúzkodók átéléséhez. Ádám még mindig hitte... vagy nem is hitte, csak reménykedett..., hogy a körforgalmú

főtérbe torkolló mellékutcáról meglátja, amint a kollégiumuk felől integetve, szökkenve szalad a buszhoz a fekete iskolaköpenyes, aranycopfos lány.

6.

Drasukalnis, 1982. szeptember 1. – Két éve múlt, hogy Ádám felhagyott a naplórírással. A litván ellenállókkal fenntartott kapcsolata készítette erre. Dominikas figyelmeztette, hogy nem csak a poloskáktól, de a vakondoktól is tartani kell. A vakond a nyugdíjas tejbegyűjtő szótárában a KGB embereit jelentette. A naplórírást a vakondtúrásként emlegetett házkutatás esélye okán mondta veszélyesnek. Most mégis új lapot nyitott az apjától rámaradt zöld műbőrkötésű, vastag füzetben. Várdai-Kiss Géza francia vendégszerepléséről hozta neki ajándékba. Ádám emlékezett apja biztatására: „Jegyezd fel élted jeles pillanatait.” Ezt a kívánságot kellett most összebékítenie a konspirációval. A tanévkezdés napja alá olyan sorokat írhatott, amelyek mindkét kívánságnak eleget tettek.

„Hat éve, amióta a litvánok között élek, ilyen megtiszteltetés még nem ért. Zenei munkámat, kutatásaimat, népdalfeldolgozásaimat azzal ismerte el a köztársasági kulturális vezetés, hogy a drasukalniszi zeneiskola mellett szamogit népzenei intézetet hozott létre, és a mai nappal kineveztek igazgatónak. Szebb ez, mint egy álom. Van egy zenekarom és egy kutató intézetem. A hat klarinétos növendékem közül négyet átadok Lukasnak.”

Szíve szerint azt is feljegyezte volna, hogy két ember szakmai karriervágya aligha kedvez a családi fészekrakásnak. Janina is egyre sikeresebb. Mikrobiológiai kutatásaira Moszkva tudományos körei is felfigyeltek.

Szerteszét tartó elfoglaltságaik és a ritkuló együttlét mégis kedvezett a két ember kapcsolatának, ha másért nem, azért, hogy hétköznapijaik nem fulladtak rutinba, nem untak egymásra. Ha olykor sikerült közös programot összehozniuk, zenész barátaik és Janina orvos kollégái a névnapokon többnyire kettesben látták őket. Mindenki hitte, hogy vadházasságuk irigyelhető frigy. Volt is benne igazság. Janina érzelmeinek minden sugarát Ádámra szórta, olyan nő volt, hogy mindenestül odaadta magát annak, akit szeret. A viszonzás sem maradt el, de az mindinkább Janina kíváncsi testiségére összpontosult. A tudós nő ellenállásába ütközött Ádám fel-fellángoló vágyakozása, hogy gyermekük lesz. Gyermeكتelenségüket tabuként kezelték, a házasságkötésük esélyét feszegető kíváncsiskodókat semmitmondó, elterelő hümmögéssel minduntalan leszerelték. Környezetükben Janina testvére,

Darius mérnök volt az egyetlen, aki csendesen korholta a húgát, miután megtudta, hogy nem csupán gyermektelenségi fogadalomról van szó. Ennél több is történt.

–Nincs ez rendben Janina. Elviszlek Vilniuszba, de vedd tudomásul, hogy rossz lelkiismerettel teszem – mondta Darius, amikor a piros Moszkviccsal a nőgyógyászati klinikára indultak. Janina orvos kapcsolatai révén a tapasztalt, öreg főorvos várt rá.

–Tudod, testvérem, olyan kutatási fázishoz érkeztünk, hogy párhetes szülési és csecsemőgondozási távollétemmel az egész orvos csoport másfél éves munkájának eredménye menne kárba. Jó néhány dolgot a kísérleti fázisban csak én ismerek.

–Nem kételkedem, kiváló kutató vagy, de sem a munkaszervezés, sem. – Darius itt elharapta a mondatot. Janina ismerte annyira a bátyját, hogy helyette mondta ki:

–... sem az anyaság nem nekem való. Ezt akartad mondani, ugye?

–Ádám tudja, hova viszlek?

Janina zavartan levegő után kapott.

–Hogy is mondjam... Nem tudja. Tegnap délután Lukas kivitte Paberžebe, hogy az öreg Anastasszal megbeszéljék a hangszer múzeum terveit. Ádámot most ez foglalkoztatja.

–Tudom, mesélte, de ha sejtené, hogy abortuszra megyek veled...

–Pontosan ezt szeretném kérni... Ti olyan jó barátok vagytok, hogy csak te tudod megértetni Ádámmal.

–Megértetni, megértetni... amit magam se értek. Mindegy, segíték, de nem lesz egyszerű. Te is tudod, a párod alig várja, hogy gyereketek legyen. Félttem a kapcsolatokat, Janina...

Az új hazájában is elismert, negyven esztendőös Ádám férfikora delén felismerte, hogy lelke legmélyebben fekvő rétegeiben megperzselt nyomokat hagyott három nő: Fruzsina, Lina és Janina. Három nő, három különféle kudarc. Az évek múlásával – hiába túltette magát az abortusz tényén – az időközben egyetemi docenssé lett Janinának soha sem bocsátott meg. Az egyetemi munka most már csak a tovább ritkuló, kényszeredett hétvégi együttlétekre korlátozta és a halványkék francia ágyra redukálta élettársi viszonyukat. Ádám hangversenyei, s ezek

rendszerint a hétvégeket vették igénybe, mind távolabbra taszították őket egymástól és kikezdték az egykor mégis csak kellemesnek indult kapcsolatukat.

Ádámban ébredezett az oroszlán. A megperzselt érzelmeket felváltotta a magyar vérben megpezsdült érzékiség. Falujáró útjain már nem csupán a lányok színpompás rutakoszorúi és táncuk koreográfiája bővölte el. Hirtelen lobbanó rőzselángszerelmek gyúltak itt is, ott is. Falusi legények és apák gyanakvása csípős csalánként nőtte körül őt. Omladozni kezdett a muzsikus tekintélyével felépített erős vár fala. Porba is omlott volna, ha Ádám nem rohan bele egy merőben más veszélybe.

A drąsukalniszi városi tanács kulturális osztályán nem túl régóta dolgozott egy férfiszemet gyönyörködtető, harminc év körüli nő. Úgy hírllett, elvált asszony, talán a volt férje elől költözött ide, az ő városukba. Csábosan ringó tompora Ádám szemében szikrákat csiholt, amint az irodába lépett és meglátta a teáscsészék körül matató ügyintézőt.

–Jó napot, kedves Ádám. Én üzentem, hogy fąradjon be hozzánk. Szeretném megkérni, segítsen összeállítani a városi pártbizottság számára a jövő évi kulturális rendezvénytervet – mondta az idilli küllemhez nem illő férfias határozottsággal. Azután újra a teáscsészékhez fordult, s ezáltal Ádám számára alaposabb terepszemlét kínált tűsarkú cipőjétől valamennyi domborulatán át a tupírozott hamvasszőke hajáig. A nő érezhette a magyar muzsikus bizonytalankodását, ezért pótolta az elmaradt bemutatkozást. *– Gabija a nevem. Elsejétől dolgozom az osztályon, ezért nem ismert még.*

A pikánsan vonzó nő látványa és a szíve csücskében épp betöltetlen hely Ádámban reményt ébresztgetett. Gabija megérezte a férfira tett hatást, s hogy a hivataloskodást emberibbre hangolja, keletiesen metszett, ritkaságszámba menő, sötétkék szemét csábosra igazította. Semmi kétség: női erényeit láttatni tudta.

–Készíthetek magának is egy teát? Vagy inkább... neked is... Édesen szereted?

–Te magad olyan édes vagy, hogy a tea lehet keserű is – kapta el Ádám a feldobott labdát.

Megcsillant a villámhódítás ígérete, arra azért mégsem számított, hogy szélvész sodorja lepedőjére az elragadó Gabiját. Két nappal a hivatali találkozás után, jóval a kapott határidő előtt Ádám behozta zenekarának 1983-as koncert-

programját. Gabija, ha női erényei még egyáltalán tovább hangsúlyozhatók voltak, a korábbinál is többet láttatott magából. A szovjet illemszabályokat, különösen a hivatalokban dolgozó nők öltözködési normáit a galambszürke szoknya hossza épphogy sértette. A szék alá húzott lábakból kivillanó hosszú, formás combok úgyszólván elvakították a magyar férfit.

Gabija érdeklődést imitálva tekintetét végigfuttatta a hozott rendezvény listán.

–Látom, sok a távoli fellépéseitek. Még az Azerbajdzsán SzSzK-ba is meghívtak benneteket? Ezek szerint nem csak ezen a vidéken kedvelik a zenekart. Mondd, mikor lesz a legközelebbi utatok?

–A jövő héten Minszkben hangversenyezünk.

–Tényleg? Elkísérlek benneteket.

A minszki Planeta szállóban a hangverseny utáni szokásos banketten suttogás szálldosott a zenészek között. A híresztelés sűrített magyarsággal így hangozhat: „Ádám megint becsajozott.” Jogos is lehetett a kommentár, mert karmesterük és a tanácsi tündér ügyefogyottan palástolta az sűrű összepillantások mögött lapuló vonzalmat. A mind világosabbá váló jelenséget, karmesterük, barátjuk újkeletű csapodárságát azért csak egymás között tárgyalgatták. Régóta gyanították, hogy Ádám és Janina kapcsolata zsákutcába tart, a szakítás csak idő kérdése lehet, ám senki sem hitte, hogy Janina a tudományos munkájáért önként áldozza fel családi és lelki életét, pedig a zenét és a fagottot is képes volt cserbenhagyni az egyetemi tanulmányai miatt. Gazdag életbölcsségével egyedül Irmantas asszony próbálta féken tartani a pletykaáradást. Másnap hajnalban a korán kelő Paulaskas, az elsőhegedűs a toalettről a szobájába tartott és a folyosón olyan látványban részesült, hogy attól porba hullott a zongorista asszony szelídítő érve („Talán csak képzelődtök”). Ádám szobájából fürdőköpenyben suhant ki a „hatósági” Gabija.

A suttogás, mint forgószél a leveleket, úgy söpörte végig a hajnali felfedezés hírét reggeliző asztaloknál. Ádám új kalandja a gyanú ködéből a tények napvilágára került. Már az sem szépített a dolgon, hogy a Minszkből hazafelé tartó buszon nem ültek egymás mellé.

A fehérorosz fővárosban adott hangverseny utáni első munkanapon Ádám rokonszenves, mégis szokatlan látogatót kapott a zeneiskolában. Dominikas érkezett

a Zaporozsecen. Ádám a növendékére várt, ez lett volna a nap egyetlen klarinét órája, miután a nap hátralévő részét a népzenei intézetbe akarta tölteni.

–Šveiki! A bátyám, Anastas küldött hozzád. Beszéde lenne veled a hangszer múzeum dolgában. Be akart jönni hozzád, de betegeskedik.

–Kimegyek a délutáni busszal.

–Nem bánnam, ha most velem jönnél, később vissza is hozlak.

–Ilyen sürgős? Csak nincs komoly baja Anastasnak?

–Semmi baj, kiújult a köszvénye.

–Az első órát letanítom. Az háromnegyed óra. Utána mehetünk.

–Addig a patikában beváltom a recepteket.

Végre befutott a klarinétos gyerek.

A magyar humor „Hruscsov utolsó bosszúja” névvel illette a Zaporozsecet. Épp ezzel akarta traktálni Dominikast, ám lemondott a tréfálkozásról, mert az öreg arcán észrevette a nyugtalanság tüneteit. Nem is jutott volna szóhoz. Amint berobbant a fűlsüketítő motor, Dominikas késlekedés nélkül közölte jövetelének valódi okát:

–Anastas üdvözl, örülne, ha meglátogatnád, a múzeumodnak ígért hangszereket lassacskán összekészíti. Most mégsem ő küldött. Magamtól jöttem, hogy figyelmeztesselek, aknamezön jársz.

–Mi történt?

–Még semmi. Talán még semmi sem történt. Reméljük.

–Leállt a magyar szamizdat-futár?

–Dehogyan, azzal semmi baj. Rendesen jönnek a küldemények. Bölcs előrelátásnak bizonyul, hogy te csak előkészítetted a kapcsolatot, de távol maradsz az akciótól.

–Ne idegesíts, Dominikas, akkor meg mi a baj?

–Beleestél az NKVD hálójába, mint légy a mézes csuporba.

–Hogy-hogy? – Ádámot hőhullám öntötte el, oldania kellett a nyakkendő hurka alatt szorító inggombon.

–Ádám, Ádám, nem vettél észre semmi gyanúsat magad körül? Hogy feledkezhettél meg az önellenőrzésről?

–Mondd már ki, mi a baj velem.

–Szerencse, hogy az ezzel a nőüggyel Lukas előtt buktál le, még mielőtt besasszéztál a szovjet katonai elhárítás csapdájába. Bizony, Lukasnak hálásak lehetünk, hogy kimentett a litván Mata Hari karmai közül. De nem csak téged, hanem itt, Szamogitföldön sok ellenzéki társunkat is.

–Gabija?

–Micsoda logika! Előbb is rájöhetnél volna, öregem. Lukasban még csak gyanakvás ébredt, de mi, ne kérdezd, hogyan, bemértük a csábos szeretődöt. Nos, hogy tudd: ezt az elvált asszonyt a katonai elhárítás dobta át Vilniuszból. Megtudtuk, hogy szerencsére nincsenek határozott ügynöki célfeladatai. Egyszerű elhárítási rutinszűrést végez a paplanod alatt.

–Jézusmária – tört fel Ádámból a fohász magyarul. – Azonnal szakítok vele.

–Nem, nem. Légy ésszel. Most már maradj a szoknyája mellett. Ha kiebrudalod, a gazdái rájönnek, hogy lebukott az ügynökük. Te csak találkozgass vele továbbra is, ezt most már mi kérjük. Erőltess rá a zenei munkád témáit. Táplálgasd aprólékosan közömbös művészeti, népművészeti gondjaiddal, gondolataiddal. Beszélj tele a fejét a hangszerműzeumról, amivel majd Moszkva előtt is büszkélkedhetünk. Erősítsd a meggyőződését, hogy valódi kulturbürokratának véled őt. Egy idő után a jelentéseiből a tartótisztje is megérzi, hogy értelmetlen rád pazarolniuk ezt a mutatós és eszes ügynököt.

Ádám tenyerével végigtörölte izzadó homlokát.

–Ha már ilyen gyorsan belezuhantam, akkor most mégis lassan kell kimásznom az illatos mocsárból?

–Mielőtt kikecmeregsz a mocsaradból, alaposan jegyezd meg, mi minden iránt érdeklődik Gabija. Abból kihámozhatjuk a szovjet elhárítás hírigényét.

–Lukasnak köszönettel tartozom.

–Nem kell megköszönnöd. Csak okulj belőle.

Úgy tetszett, hogy olajozottan működik a litván samizdat-lánc. Tökéletesnek bizonyult a futár-járat Nyugat-Európából, pontosan nem tudható, melyik városból kiindulva Újpesten, Záhonyon, az ukrán határvároson és talán Kijeven át vilniuszi antikváriumig. Ádám mindössze a Pesttel kezdődő és Záhonyig tartó magyar szakasz két szereplőjét, Viktort és Tamást ismerte, és persze Mataszt a litván elosztó bázison. Így volt ez rendjén, így követelte meg az illegalitásban a titokvédelem. Hogy az ukrainai Csopról miként jut el a tiltott irodalom Ukrajnán át a litván fővárosba, arról

csak a fantáziájában mocorgott egy kevéske gyanú. Matastól sem kérdezhetette meg. Beletörődött: semmi köze hozzá. Arról pedig sejtelve sem volt, hogy közvetlen környezetében dübörög a sokszorosítás egyik mélyen rejtett bázisa. Nem tudta, hogy Dominikas, a kolhoznyugdijas tejszállító felújította a háború előtti években művelt szakmáját és a szamogit erdőkben jól beásott nyomdát rendezett be.

Gabija, az eleinte piócafént rátapadt ügynök végre kezdett lazítani. Dominikas nem tévedett: egy évre sem volt szükség, s az ügynöknő és megbízói ráeszméltek, hogy a zeneőrült magyarra kár az időt pocsékolni. Valószínű, a levéllenőrzésből látták, hogy Ádámnak nincsenek kapcsolatai a renitens lengyelekkel, az ottani Szolidaritás mozgalommal. De még egyszer mintha erőre kapott volna az NKVD érdeklődése, amikor Ádám egy légyottjukon megemlítette Gabijának, hogy pénteken Karnavéba utazik és ott tölti a hétvégét. Az uticél miatt a nő gyanút fogott, feltámadt benne a vizsla vadász szenvedélye. Az elhárítás tartótisztjének utasítását sem igényelte, hogy kezdeményezzen.

–Janinát is magaddal viszed?

–Alma Atába utazott kongresszusra. Pontosan ezért mehetek most Karnavéba. Őt nem érdekli az én kíváncsiságom.

–Amúgy mire vagy kíváncsi? Ha gondolod, szívesen elkísérlek. Emlékszel, milyen feledhetetlen éjszakát töltöttünk a minszki szállóban?

Ádám évek óta készült a Vilniusztól negyven kilométerre, a Vilnis folyónál fekvő apró, ám annál érdekesebb városba. Még Lina mesélt róla a pesti főiskolás években. A balti vallás, vagyis a pogányság központja, Litvánia legősibb fővárosa volt ez 1230 előtt. Ha Lukas jóvoltából nem ismeri meg Gabija valódi arcát, minden bizonnyal bevallotta volna, mit is szeretne megismerni Karnavében. Pestről hozott felszínes ismeretét Dominikas azóta még gazdagabbá tette. Tőle tudta, hogy egy ifjú litván nyelvész, Jonas Trinkūnas megszervezte Karnavében a harmat ünnepét, a „Rasos švetnė”-t. Ez bizonyult 1967-ben a megújuló, modern Romuva felekezet kiinduló pontjának.

–Gyere, ha nem unod magad halálra.

–Meglátom. Még csak kedd van – felelte Gabija. Valószínű, mégis meg akarta beszélni a felső kapcsolatával, hogy menjen-e Ádámmal. Most már igazán az elhárító szólalt meg benne: – A pogány káplán, Krivis nyomait keresed Karnavében?

–Minden izgat, ami a kereszténység előtti idők nyomát, maradványait őrzi. A hatalmas istenség, Perkun és a természetimádó litván ősök manapság már előttem is megnyílnak, csak tudni kell faggatni a fákat, köveket és bele kell hallgatni máig is lüktető muzsikájukba – kezdett szándékosan terjengős magyarázkodásba. Jól számított: Gabija biztosan eláll az utazástól. Ádám mégis célszerűnek látta, hogy tovább tompítson a nő érdeklődésén. – Ne hidd, hogy lebeszéllek a karnavéi kirándulásról. Gyere, ha szívesen áldozod rám a hétvégédet. Megkérhetlek, hogy telefonon foglalj nekünk szobát?

Gabija már másnap reggel visszaszólt.

–Ne haragudj, mégsem megyek. Olyan munkát sóztak rám, hogy szombaton is, vasárnap is körmölhetem az osztály jelentéseit. De foglaltam neked szobát egy családnál, mert szálloda nincs.

Ez látszott az első biztos jelnek, hogy közeledik Gabija lelépése. A szobafoglalást Ádám szíves-örömmel elfogadta, hadd legyen az NKVD-nek még egy esélye az utógondozásra, dugják őt be két éjszakára a poloskákkal spékelt vendéglakásba. „Hallgassanak le nyugodtan... akár sztereóban is” – gondolta Ádám, ezért elhatározta, hogy a karnavéi napokban úgy viselkedik majd, mint a mindenre rácsodálkozó turista. Bármennyire is szeretett volna a felszín alatt finoman lüktető, megújuló ősi hit, a Romuva híveire akadni, ezúttal lemondott róluk. „Majd máskor... Gabija és csapata gondoskodása nélkül.”

Fontos kulturigazgatási érdekekről terjesztett legenda övezte Gabija távozását Drąsukalnis város tanácsáról. Idejében, mert a litván pletyka-hírlánc, nem lévén külön a magyar nők hasonló intézményétől, élettársa fülébe juttatta az Ádám viselt dolgairól szóló tudósításokat. Ritkán előforduló szabadnapján Janina szelíden, ám korántsem a tudományos értekezések stílusában megemlítette a hallottakat, sőt annál többet is.

–Nem hittem rólad... – mondta és az asztalra tett egy rendetlenül, cikkcakkosan feltépett postai borítékot. – Tessék, olvasd. Nem kell magyarázkodni, csak próbáld levonni a következtetést.

Ádám kockás füzetlapot húzott ki az olcsó borítékból. A rövid, árulkodó szöveg alól, csakúgy, mint a borítékról, hiányzott a küldő neve. A levél alá firkantott „Jóbarát” jegyezte a besúgást. A névtelen jóbarát Ádám falusi útjairól fecsegett tények, helyszínek, nevek mellőzésével. A megvádolt, beárult magyar fantáziájában

ez el is oszlatta a gyanút, hogy esetleg Gabija a névtelen levél szerzője. Az ő szemében Ádám ekkor már hónapok óta nem számított célszemélynek, s ha netán mégis ő akarta volna élettársa kezével a víz alá nyomni, a levélke hemzsegne a szamogit falvak női neveitől. Gabija és az NKVD ne tudott volna róluk?

–Ha kéred, Janina, nem magyarázkodom. Mellettem maradsz?

–Nem ma kaptam a levelet. Láthatod a postai pecséten, két hete adták fel az intézeti címemre. Azóta tépelődök...

–És azóta figyeltél is engem... – mondta Ádám a legteljesebb nyugalommal, mert az utóbbi heteiben igazán vétlen volt. Gabija már rég más városban „felügyelte a szovjet kulturális élet gyanús elemeit”, ő maga pedig nem újíította fel falusi hódításait, sikereit.

–Nem figyeltelek, de észrevehetted, hogy változtattam az életemen. Mostanában zártuk le azt a kísérletet, aminek én voltam a gazdája.

–Tényleg, az utóbbi időben alig maradtál bent ügyelni.

–Nézd, Ádám, a csatangolásaid bűnéből magamra vállalom a tudományos munkám, a gyakori távollétek következményét, de azért neked is el kell tűnődnöd a dolgokról...

Úgy érezte magát Ádám, mint amikor az anyja Fruzsinaért korholta. A szemrehányással vegyes, megértő anyáskodás nem volt az ízlésének való. Egy kiadós, viharos veszekedés, egy „kikaparom a szemedet, te szoknyapecér” hangvételő magyaros hadd el hadd talán ismét szorosabbra fűzte volna a viszonyukat. A dörgés, villámlás hiányzott, ami után egyszerre felderül az égbolt. A katarzis elmaradt. Ádám, ha érzett is büntudatot, Janina mégis csak felmentést adott mindenre. Csak a szexbomba ügynöknő terhelte a lelkiismeretét, mert általa veszélybe ránthatta volna a litvánok szent törekvését.

7.

A szovjet ifjúsági szórakozóhelyek áporodott levegőjét finom fuvallatokkal kezdte frissíteni a gorbacsovi enyhülés. Mintha a Gorkij szavaival legorombított dzsessz, az „elhízottak zenéje” is beszökött volna a nagyvárosi diáklklubok hátsó ajtain. A kisebb vidéki városok merevebb szovjet kulturbürokratái még egy ideig nem hagyták lerombolni a szocialista erkölcsiség védőgátját „a gigantikus békák szerelmes brekegése előtt”, de itt, Drasukalnisban valami mocorgott.

Darius mérnök, Janina bátyja lett a friss légáramlatok szelepének nyitogatója. Ő maga ugyan nem játszott hangszeren, legalábbis ennek nem hallatszott híre, énekhangját is ritkán csillogtatta, de a zenéért rajongott. Ádámhoz fűződő barátsága a dzsesszre és a bluesra is ráhangolta a fülét. Titokban vásárolt egy héthúrosból hathúrossá alakított, használt, orosz gitárt és nemkülönben titkolózva a garázs rejtekén, a meggyesínű Zsiguli hátsó ülésén gyakorolgatott. Egy alkalommal felbátorodott és gitározását bemutatta Ádámnak. A magyar elhűlt a meglepetéstől.

–*Szamogit vagy te a javából. Makacs, kitartó és pogány őseid muzsikás erényeit őrzöd a véredben* – mondta Ádám és örömeiben átnyalábolta a „mostoha sógor” vállát.

–*Csak ne mondd, hogy a blues is az ősi balti hit öröksége.*

–*Ezt nem állítom, mégis kinevezlek Drąsukalnis első bluesmanjének.*

–*Első... hm... lehet, de majd meglátod, hogy nem az egyetlen... Be kell ismernem, akad itt még egy titkolt ügy...*

Ádám azt hitte, Darius is a litván mélyrétegekben formálódó demokratikus ellenzék vonzásába került. Nem lepődött volna meg, de kiderült, hogy nem erről van szó.

–*A gyárban kijártam, hogy alapíthatok egy zártkörű dzsessz- és blues-klubot. Segítesz, Ádám?*

–*Hogy is mondjam? De még mennyire segítek. Mégis mire gondoltál?*

–*Velem együtt tanul néhány fiú és egy lány is. A basszusgitárost a karbantartó lakatosok között találtam meg, a dobost talán ismered, őt a zeneiskolátokból csábítottam el. Hallottam, hogy Emilija, a bárelszámoló kislány rajong a szájharmonikáért. Igaz, azelőtt csak a lengyel fiúja becsempésztett lemezeiről hallgatta Sonny Terryt és Sonny Boy Williamson II-t, de már-már maga is úgy műveli a hajlítgatást, mint egy öreg, fogatlan néger. Érted már, Ádám? Megvan egy jó kis blues együttes magja. Megpróbáltunk már néhányszor együtt muzsikálni, de még csetlünk-botlunk, pedig valódi delta-bluesról álmodozik a banda. Ha eljönne egyszer...*

–*Mi az, hogy elmegyek! Mikor próbáltok?*

–*Ahogy neked megfelel.*

Ilyen könnyed léptekkel még soha sem szelte a drąsukalniszi járdák, utak kilométereit. Nem nagy város ez, méreteit legfeljebb egy kisebb pesti kerületéhez

lehet hasonlítani, de a gyárhoz, Darius munkahelyéhez a város szélén, a kolhozmezőkön is túlra, jó kis erőltetett menettel lehetett eljutni.

A dzsesszklub céljaira kiürített, kitakarított öreg raktár utoljára talán a háború előtt használták, azóta semmire sem jó, rozsdás, koszos kacatok gyűltek benne. A „lokál” óriási pléh ajtajával és a benne maradt lemez polcokkal, durva vasszékeivel mindent, csak nem a színházak, filharmóniák miliőjét idézte.

*–Kitalálni se lehetne jobb otthont a bluesnak – kiáltott fel kipirult arccal Ádám.
–A blues úgy hangzik itt, mint a század eleji chicagói garázsokban.*

–Tudom... – mondta a kis irodista lány, s hogy a sok pléh meg vas akusztikájában bizonygassa, mit tud a hangszere, csodálatos blues riffet fújt a harmonikáján. Ádámot már nem is a garázs akusztikája, hanem a tizenhat évesnek vélhető, valójában húsz év körüli Emilija futamai kápráztatták el.

Végre sorra szemügyre vette a teremben szorongó embereket. Úgy ötvenen lehettek. Néhányan azon a kevés széken ücsörögtek, a legtöbben álltak vagy a falnak és a fémpolcoknak támaszkodtak. „Hoppá, képzelődök, vagy a szemem káprázik?” – tétovázott, mert a blues új litván szentélyében egyre másra ismerte fel a zeneiskolai arcokat. A szempárok huncut, cinkos villanásokkal köszöntek rá. Csoda történt? A vérig sértett csellótanár, az öreg Butkus is eljött. Nem csak eljött, vissza is mosolygott Ádámra. Itt-ott feltűntek szimfonikus zenekarának muzsikusai is. Első litvániai klarinétos növendéke, ma már tekintélyes tanártársa, Lukas odakészített neki egy vasszéket, mert őt itt most díszvendégnek tartották.

–Mit szólsz a válogatott társasághoz? – kérdezte nem titkolt büszkeséggel Darius, majd választ se várva folytatta – *Jól nyisd ki a szemed.* – Ezzel a klubhelyiség ajtajához lépett, széles mozdulattal kitárta és spanyolos-színpadias kalaplengetést imitálva beszólította a klubavatás másik díszvendégét:

–Nagy tisztelettel köszöntünk, igazgató elvtárs.

Zjenon Listvant így talán még senki sem látta: a hozzánőtt sötétszürke öltöny, a fehér ing és a sötétkék nyakkendő helyett Lacoste pólóban és tintakék, lengyel Vistula farmerben érkezett, mintha nem is a szovjet tanügyi nomenklátúra tagja lenne. Kiderült, hogy a zeneiskola direktora csakúgy, mint a többi tanár és növendék részese annak a titkos dzsessz- és blues-összeesküvésnek, amit Darius hónapok óta készített elő.

Ki tudja, honnan szerezték, a raktár sarkába iskolai dobogót tettek. Darius fellépett rá és a bandáját néhány gitár akkorddal begyűjtotta. A pergődob kávján

megkoppant a „one... two... three... four” és felhangzott a híres blues standard, Howlin’ Wolf lüktető dala, a Spoonful. Érett, izmost blues-hangzás... Mintha a négy amatőr épp kinyitotta volna a szovjethatalom erkölcsdiktátorai által ledugaszolt palackot, s belőle a gyapotszedő négerek és a chicagói külvárosi prolik nótái szállingóznának kifelé a megnyitott raktárlakon át a szamogit erdők felé.

Ádámot nem engedte szorításából az ámulat. Darius együttese itt és most volt hajlandó először nyilvánosság elé állni. Próbáiknak eddig a szájharmonikás lányka szülei adtak helyet az udvaruk félreeső kocsisíkjében. Darius, az amerikai western megszállottja két blues között Emilija apjának megköszönte a próbatermet, amelynek hangulata – így mondta – őt a cowboy-dalok felé sodorta volna, de a country a későbbi időkre marad. Dariusnak ez a mondata Ádámban érdekes gondolatot ébresztett: „Manapság amerikai countryt játszani... hm... talán még korai...” Aztán észrevette, hogy a zeneiskola nagytekintélyű igazgatója felállt a székéből és a tőle elvárható hivatali merevséget félredobva felkiáltott:

–Óriási volt, gyerekek! Drasukalnis a muzsika városa lett. Igazam van, Ádám?

A magyar elpirult. Csak bólogatni tudott, hiszen ezt a blues debütálást igazán nem neki köszönhetnék. Zjenon Listvan észrevette beosztottja zavarát, s most olyan kérdést szegezett neki, amire válaszolnia kellett.

–Valami hiányzik ám a mai esténken. És most mondd meg, Ádám, igazam van? Ugye szerinted is hiányzik valami?

Ádám pontosan tudta, mi hiányzik, mégsem képzelte, hogy a merev ünneplésekhez szokott, szoktatott szovjet állami intézményvezető is erre céloz.

–Dzsem-szessön. Na, de...

–Semmi na, de! Lásd, hogy mi is készültünk, kedves magyar kollégám.

Csodák újabb sorozata indult a raktár-klubban. Itt is, ott is hangszerek kerültek elő. Ádám nem hitt a szemének. Szimfonikus zenészei, klasszikusokon és népzenei nevelkedett tanárok és növendékek úgy néztek Ádámmra, mint a szerelem tűzében felizzott szűz, aki csábítóját kéri, hogy bűnbeesés árán is fossza meg őt a liliomszirmoktól. A csodatéteményt Butkus tanár úr, a haragvó csellista koronázta be. A széke alá rejtett fakószürke vászontokból basszusgitárt fejtett ki, aztán felkapaszkodott Darius mellé a dobogóra.

–Kezdhetjük a dzsemet – mondta és beletépett a húrokba mintha eddigi pályáján nem is a szovjet Litvánia szimfonikus zenekaraiban, hanem a New Orleans Music Hall of Fame-ben játszott volna. Ádámnak ideje sem maradt, hogy

álmélkodjon. Muzsikusi barátai sorra csatlakoztak, s egy-két percen belül hangulatos örömszene lángnyelvei csaptak fel és olvasztották egyggyé azokat az embereket, akik álmodni se mertek ilyesféle műfaji iskolakerülésről. Két szám pillanatnyi szünetében Ádám Dariushoz lépett.

–Forradalmat robbantottál ki, sógorkám.

–Én kirobbantottam, de te viszed győzelemre – felelte a munkásmozgalom történetéből átemelt magasztossággal Darius. Tudta, mi hiányzik Ádámnak. Lukást még reggel megkérte, csempéssze ki Ádám irodájából a szaxofont. – *Tessék, itt a fegyvered a forradalomhoz.*

A meglepett magyar leült a dobogó sarkára és beillesztette a nádat. A raktárban mély csend támadt. A hangszerek sorra lábhoz, ölbe, padlóra kerültek. A B-tenorból felbúgott Szaxi legkedvesebb dala, a Fekete Orfeusz. Álomkép suhant át lehunyt szeme alatt. Ábrándozása messzire, egy talán már nem is létező világ felé röpítette.

–Mesés! Mennyi érzést vittél a játékodba – Butkus, a dühös ember megfélemezve a korábbi veszekedésről, egyszerre letegezte kollégáját. – *Szívesen játszanék veled jó kis dzsessz-sztenderdeket. Szaxofon, dob, basszusgitár és... és talán még egy hegedű kellene. Mit szólsz hozzá?*

Válasz helyett Ádám átölelte az öregurat.

–Baj van. Szörnyű dolog történt. – Ezzel rohant Lukas a zeneiskolából hazafelé tartó Ádám után. Közölnivalója annyira sürgősnek látszott, hogy felrúgta a biztonsági szabályt és már a szabad ég alatt majdnem belekezdett. Mégis kivárta, amíg dübörögve elhúzott mellettük egy pótkocsis ZIL, s a zaj takarásában ennyit mondott: – *Berezov alezredes nem él. Talán meggyilkolták. Még csak ennyit tudunk. Egyelőre ez van. Úgy kell viselkedni, mintha semmi sem történt volna.*

HÚSZ ÉVVEL KÉSŐBB

*Ahogy öregszem, egyre inkább hiszem,
hogy csak az álmaink maradandók.*

Jean Cocteau

HUSZADIK FEJEZET

1.

Egyaránt lehetett ez a 2005-ös januári nap a litván népzene ünnepe és a litván-magyar összeölekezés jeles dátuma. A 63 esztendő Várdai Ádám vette át litván állampolgársága díszes okmányát. Litvánna lehetett, s második hazája nem várta el, hogy szülőföldje előbb kitagadja.

Drasukalnis városi előljáráóságának dísztermében többen gyűltek össze, mint egy jóféle százházas lakodalmon. Eljöttek a tanártársak, a régi és a mai növendékek. Barátok, ismerősök, muzsikus társak öltötték magukra ünneplő ruhájukat és ünnepélyes ábrázatukat. Az „Észak Aranya” muzsikusai hangszereiket is elhozták. A litvánokra jellemző pasztellszínek, a szamogit paraszti viselet finoman oldotta a városi elegancia fekete és sötétkék tónusát.

Anastas mester, a falusi hangszerek kilencven éves mágusa az első sorban feszített. Fia felesége, Elena hozta el új Volkswagenjükön. Az állampolgár avatás lélekemelő órája arra a napra emlékeztette Ádámot, amikor először járt Paberžében, a növendéke eljegyzésén, és az apja, aki akkoriban annyi idős lehetett, mint ma ő, megajándékozta egy birbynével. Az öreg most is Ádámhoz csoszogott, kezében újra birbynét szorongatott.

–Neked hoztam, Adam barátom. Életem legelső hangszere ez. Lehet ez a jószág hetven évesnél is vénebb. Nálad méltó helye lesz.

Ádám simogatta a litván tárogató évtizedek során vörösesbarnára érlelődött fáját. Mégis vadonatújnak látta, mintha csak ő érintené először. Gyanította, hogy öreg barátja a fiának, Lukasnak szánta, de a fiú, az egykori klarinétos növendék, később tanártárs soha többé meg nem szólaltatja a hangszereket, amelyek virtuóza volt. Jobb keze megsebesült, ujjait lövedék roncsolta szét 1991. január 13-án a Vilniuszi TV-torony ostrománál. Ott, ahol a szovjethatalom utolsó erőfeszítését tette, hogy magához láncolva megtartsa Litvániát, ott, ahol tizennégy fegyvertelen litván életét vette az utolsó erőszak. Lukas a hatszáz sebesült egyike volt.

Egy hónappal később, február negyedikén Ádám úgy arra jutott, hogy litván állampolgárságát csendes magányában is megünnepli. Apjától örökölt szokása készítette, hogy az életút nemes pillanataiban, a sorsfordulókon a lármás ünneplést a

csend meghitt óráival, halk számvetéssel zárja le. Így tett apja a hadifogságból szabadulása után és akkor is, amikor viharos karnagyi sikereit ünnepelte a zenei világ. Olyankor az ismeretlenség szürke köpenyegébe bújt. Színházjegyet váltott és behúzódott a nézőtérre. Lényegtelennek tartotta, mit néz meg. Előfordult, hogy operába ment, többször látott, hallott előadást szemelt ki magának. Csak a magányt vélte fontosnak. Egyszer elmondta Ádámnak, hogy ilyenkor akár egy Chaplin-burleszk vagy más némafilm is megteszi. Ádám most először szánta rá magát, hogy ő is így tesz. Vonzotta a csend. Állampolgársága megérdemelte a mélyebb reflexiókat. De hiába kutatott közömbös, unalmas darab, film, bármi után, amire nem kell odafigyelni. A plakátok és az újságok friss élményeket ígértek. Litvánia önállósulásával, a kulturális böjt múltán, a langyos vizek apadásával a világ értékeire szomjazó litvánok mohón habzsolták a Nyugat értékeit és a cenzúra béklyójából kibújt hazai művészet remekeit.

2.

A fura unalom-keresgélés közepette díszes meghívó érkezett Ádám címére Kaunasból. Az élvonalbeli kortárs zeneszerző, Giedrius Kuprevičius „Orkestro gimimas” című uverturájának ősbemutatóját mindennek, csak unalmasnak nem hihette. Már a cím is – Zenekar születik – kacérkodott Ádámmal, mert az ő zenekara születésének harminc év előtti élményét idézte. A hangversenyt a minap alakult Kaunasi Szimfonikus Zenekar és a Kaunasi Állami Kórus keresztelőjének szánták. A kétszemélyes meghívóval egyedül ült be a páholyba. De kit is vihetett volna magával?

(A páholy mélyén a litván muzsika hipnózisa lehúzta a régmúlt évek örvényébe. Lassan forgó spirál térítette vissza az első litvániai napokba. A spirál forgása 1985-nél állt le. Innen peregtek le az utóbbi húsz év sorshajlító jelenetei...)

A szamogit ellenállók – Ádám így nevezte Dominikast és barátait – a szovjet elhárításba beékelte kapcsolataiktól megtudták Berezov halálának körülményeit. A tiltott irodalmat továbbító csatornában, valahol Csop és Kijev között árulás, szaknyelven szólva dekonspiráció történt.

Az alezredes csalahatatlan jelekből felmérte, hogy 1985-ös áprilisi futárútjára csapdát állítottak. Melléfogásnak bizonyult, hogy havonta-másfél havonta ő maga utazott le vonaton a magyar határ ukrainai állomására, s nem szervezett be erre a célra valaki mást. Úgy számított – tévedett! –, hogy minél kevesebb áttétele legyen a futárláncnak. Rést fedezett fel a KGB zárt mechanizmusán, amit persze jól ismert, hogy az utolsó pillanatban vészjelzést adott le a kárpátaljai vasutasnak: állítsa le a budapesti futárt, és a magyarok azonnal számolják fel a Budapest-záhonyi litván titkos postautat.

Kijevi íróasztalára borulva, halántékából szivárgó vértócsában találták meg az alezredest április 10-én, szerda délelőtt. Az öngyilkosság híre, mert kétségtelenül saját pisztolyával vetett véget az életének, fénysebességgel futott végig a litván ellenállók gyűrűjén. A földalatti szervezetben a litván barátait évtizedeken át segítő orosz KGB-tisztről tudták, hogy a KGB kazamatáinak rémségeit ismerő ember csak napokkal rövidítette meg az életét. Saját fegyverét választotta, nem várta meg a kínvallatás után rá szabott tarkólövést.

A néhány évig fenntartott futár utakon értékes könyveket és folyóiratokat jutottak célba. Az utolsó, elmaradt csomagban az 1968-as csehszlovákiai invázió tényeit feldolgozó tanulmányok visszakerültek Pestre, s onnan hónapok múltán egy Debrecenben vakációzó lengyel diák vitte el. Ám senki sem tudta, hogy sikerült-e litván földre átdobnia a szovjet határon.

Nem sokkal később, valamikor '86 után a gorbacsovi szellők enyhítő fuvallatában már más utakon is áramlott a szabad szellem. Elvértve postai csomagokban is érkeztek könyvek Nyugatról. Ádám egyszer, sokkal később, hallotta, hogy a Chicagóban élő, litván származású amerikai diplomata Valdas Adamkus szervezte a Santara kiadó folyóiratai, az Akiratis és a Metmenys hazajuttatását. Diplomata útlevele védelme alatt nem egyszer ő maga csempészte haza az értékes kiadványokat. Az így bejutott irodalom elkerülte a gyászos sorsot: nem süllyesztették el a hatóságok a szovjet könyvtárak „avatatlan szemek elől” zárt állományában. Ilyen végzet várt volna a magyar futárnál lefoglalt könyvekre is, Berezov alezredesből pedig, semmi kétség, CIA-ügynököt kreált volna a propaganda, bizonyítandó, hogy a litvánok elszakadási törekvéseinek tüzét az imperialista hatalmak szítják.

A nemzetközi zenei élet elismert, termékeny zeneszerzőjeként tartották számon Ádámot. Az európai rádiók a nyolcvanas években rendszeresen műsorra

tűzték a többnyire magyar és litván zenei élményekből szőtt műveit. Az 1986 és '88 között megpezsztült éterben a litván adások a saját szerzőjüket, a hagyományaikat dédelgető magyar komponistát támogatták, a központi hullámhosszokon pedig a művészeti internacionalizmust serkentő szovjet kultúrpolitika élő példaként emlegették. Szimfonikus költeményeit, szvitjeit, kamara kórusokra írt népdalfeldolgozásait és pogány zenei ihletésű dalait a magyar zenei műsorok is állandóan játszották és méltatták a Szovjetunióban befutott magyar zeneszerzőt. A Petőfin és a Bartókon nem konferálták le a napot, amíg a zenei szerkesztők legalább egy Várdai-művet le nem forgattak. A hírnév a jó nevű elődről, Várdai-Kiss Gézáról átszállt a fiára.

(A kaunasi hangverseny hipnotikus révületében felsejlett Fruzsina csillogó őzike szempárja. Ádám képzeletében a ma is tizenhét éves szelíd fruska a tárkosi padjukon ült és az ő szerzeményét hallgatta azon a pici, vajszínű, bakelit tranzisztoros rádión. Kistárkoson 1958-ban megállt az idő...)

Az alezredes öngyilkos halála után a kényszerű biztonsági intézkedések eltávolították Ádámot a szamogit illegalitástól. Kizárólag a klarinétos Lukasszal tartotta a kapcsolatot, mert körük a zeneiskolai munka és a Šiaurės Auksas zenekar teremtett háborítatlan környezetet.

A küszöbön álló 1988-as prágai vendégszereplés előtt a felkészülés próbáján a rézfúvós szekció sokdecibeles hangtakarásában adta át Lukas az üzenetet Ádámnak:

–Még a prágai turné előtt utazz el a vilniuszi barátunkhoz. A lakásán keresd. Ott nyugodtan tudtok beszélgetni.

Ádám bólintással nyugtázta a hallottakat, aztán fellépett a dobogóra. Még egyszer végig próbálták a Moldvát. Különös, a Smetana-mű nem ébresztett benne vágyakozó emléket. Közömbösen idézte fel a prágai nászutat.

–Kérlek, helyettesíts holnapután. Egyetlen kezdő klarinétos lányt hagyok rád.

Lukas ebből megértette, hogy Ádám azon a napon megy Vilniusba.

Az antikvárius Matas, nyilvánvaló, hogy a szamogit ellenzékiek és a főváros közötti konspirált csatornán át értesült a magyar muzsikusz érkezéséről.

Vonatról leszálló vendégét tisztes távolról követte a buszmegállóig, majd a buszban mellé telepedett.

–Fontos ügyben kérettelek. Tudnod kell, hogy most többen kitakarjuk az arcunkat. Az illegalitást, ahol csak lehet, nyílt politikai munkává alakítjuk.

Matas buszos rajtaütése Ádámot jobban meglepte, mint a tőle hallottak. Képzeletében eddig is átrajzolta ellenálló barátai portréját, az új Litvánia politikusait látta bennük, bár még most is kételkedett küzdelmük kimenetelében.

–Megtanulhatsz egy új, litván varázsszót – mondta sejtelmesen Matas, mintha a magyar művészt romantikusra színezett történelmi leckével traktálná. – Sajūdis! A szó maga „mozgalmat” jelent. Annak a június 3-án alakított nem hivatalos társaságnak a neve ez, amely az átalakulás litvániai mozgalmát fogja kibontakoztatni.

–Magasztos cél. Mivel tudok segíteni?

–Hamarosan vidékre is eljutunk. Itt, a fővárosban harmincöt tudós és alkotóművész serkentette a kibontakozást. Másutt is számítunk a városok legjobbjaira. Téged is közéjük sorolunk, Ádám.

(Ha nem is apja hagyományát követte, ha nem is agyonűnött filmre ült be, ez a minden hangjegyében, tempójában és ritmusképletében „nagyon litván” darab méltóságteljes varázslatával előcsalta az emlékezet kalejdoszkópján a litvánok között leélt éveinek sok mozaikdarabját.)

A vilniuszi Vingis park augusztus 23-i tüntetésén kétszázötvenezer torokból csendültek. Dehogyan csendültek... zúgtak a litván hazafias dalok, pedig, akkor, '98-ban a szovjethatalom még fenyegetésre feszítette satnyuló izmait. A zeneiskolai tanári szobában már nem sugdolóztak az emberek. Senki sem titkolta, hogy reménykedik. Nyílt beszéd váltotta fel a rejtőzködést, a mély konspirációt. Kitört az „éneklő forradalom”. Egyre világosabban látszott, hogy a litvánok a bátorságot emelik gátként a még korántsem megszűnt fenyegetés ellenében.

Drąsukalnisba Lukas és Elena hozta a hírt:

–Hidd el, Ádám, csoda történt. Érelődik az elszakadás. –Mondhatott volna Lukas érlelődő szabadságot vagy függetlenséget is, de amennyire a litván néplélek sajátja a lírai kifejezés, annyira idegenek itt a színpadias, nagy szavak. Ez az ízig-vérig szamogit fiatalember is inkább munkálkodott, s nem beszélt.

–Nem tudom elhinni, hogy a Kreml csak úgy, egyszerűen...

–Gorbacsov nem Brezsnyev és nem Hruscsov. A Kremlben is szellőztetnek.

–Tudod, Lukas, apám színéről és fonákjáról ismerte a Szovjetuniót és... nincs mit tagadni, elvakult híve volt. Szerinte a szövetséges kis népeknek úgy kell berendezkedniük, hogy saját boldogulásuk jól megférjen a szovjet érdekekkel. Az öregem ezt egyfajta nemzetközi örömmel kísért, boldog béketörekvésnek tartotta.

–És most te is kezded hinni, hogy a Gorbacsov-féle üdítőital oltja a szomjunkat? Tudod, Ádám, tegnap Vilniusban mire emlékeztünk ott a parkban?

–Igen, Butkus kolléga mondta, hogy a litvánokat és a lengyeleket eláruló Ribbentrop-Molotov paktum évfordulója vitte az utcára a tüntetőket.

–Pontosan... A'propo Butkus tanár úr. Tudj róla, a vidékünkön ő a Sajūdis egyik szervezője.

A politikához Ádám nem vonzódott. Magyar vérmérsékletével képes lett volna litvánjai mellé felpattanni a forradalom barikádjára, hite, bizakodása mégis elapadt, mert meggyőződése szerint a politika ármánykodása a legszentebb reményeket is romba dönti. Tengerentúli rokonaiktól, a chicagói népes litván emigrációtól érkező levelekben még a Sajūdis iránti bizalomvesztésről is szó volt, legalábbis így hallotta a zenekari próbák szünetében. Aggályait egyszeriben igazoltnak látta: 1990 áprilisában az oroszok gazdasági blokádot vezettek be a litván függetlenségi törekvésekkel szemben.

Tavalyi prágai hangversenyük után vészmadárnak nevezte cseh barátját, a dzsesszorgonistát, akivel meghányták-vetették a '68-as csehszlovák megszállást. Karel esztelen, vakmerő és könnyelmű kísérletnek mondta a litván szembeszegülést. Sokat tudott az engedetlen szamogitekről, hiszen hónapokig csak róluk, az „őrült litvánokról” hallott a svéd hajón, ahol egy orosz zenekar billentyűseként, egyetlen nem orosz vendégzenészeként játszott. A prágai sörözőből Ádám magával hozta a féltő gondolatot, „a harakirit elkövető litvánokról”. A cseh muzsikussal úgy mondta, hogy ha az önálló, szövetséges Csehszlovákia utcáit, tereit a szovjet és nem csak szovjet lánctalpak felkarmolhatták, akkor a Szovjetunió államhatárain belül aligha lennének gátlásaik.

Vasárnapi látogatásra szánta el magát. Legalább fél éve nem járt falusi barátainál Paberžében. A nyugtalanító látomások Anastashoz és Dominikashoz

vonzották. A két lehiggadt öregről, az élemedett korú szamogit fivérekről tudta, hogy kétségeiről velük és nem a forrófejű fiatalokkal, Lukasszal és Elenával kell beszélnie.

Anastas faforgácstól, enyvtől és lakkoktól illatozó hangszer műhelyében a terebélyes tölgyfaasztalt ülték körül. Irena asszony, Anastas még nyolcvan éves korára is serényen tipegő felesége pince mélyén hűtött kvással cserép bögréket tett elébük.

–*Mi a csuda lesz itt, jó öreg pogány barátaim?* – Ádám humort erőltetett magára, szemében mégis nyugtalan kétkedés villogott.

–*Amit elkezdtünk, azt be is fejezzük.* – Meglepetésére a választ nem a fegyveres ellenállásban, Szibériában és a földalatti nyomdagép mellett edződött Dominikastól kapta. Irena asszony a „be is fejezzük” szavaknak úgy adott nyomatékot, hogy a kovászos ibriket erélyes koppantással tette Ádám elé.

–*Tartok tőle, hogy Gorbacsov tábornokai...* – mondta Ádám, de mielőtt befejezte volna, Dominikas közbeszólt:

–*A minap Lukas említette, hogy a csehszlovák ismétlésre számíthat.*

–*Annál is rosszabbra, mert a szovjet hadseregnek át se kell lépni a határt. Nekik ez nem idegen állam területe.*

–*Megváltozott azóta a világ. Láthatod, hogy a lengyel Szolidaritás is végigcsinálta, pedig nyolcvanegyben bizony tartottak a testvéri segítségtől. És hát '90 novemberében a berlini falat is lerogyasztották. Mindezt nem is olyan régen még a „lehetetlen” kategóriába soroltuk.* – Dominikas úgy érvelt, mint akit hitében a körülöttük vibráló veszedelem sem képes megrendíteni.

A ház legvénebbike, Anastas apró bogárszeme szikrákat szórt. Az öregember lassan gyülekező, majd hirtelen kitörő haragja erőre kapott. Megmarkolta a vastag műhelyasztal szélét és felegyenesedett, mintha a szamogit erdő büszke fenyője nőtt volna ki a műhely padlójából.

–*Tudok én puskatust is faragni. Csak mondjátok, mennyi kell.*

A szavak lüktetése meglepte Ádámot, de a Szamogitföldön leélt három évtized tapasztalatával tudta, hogy errefelé a szavak cselekvésbe hajlanak, a birbynének szánt fából – ha kell – puskatust lesz. Azután be kellett látnia, hogy tévedett. A litván vének sem higgadtabbak a fiaiknál, unokáiknál. Helyesbített: „Nem megalkuvóbbak.” Anastastól és Dominikastól, s még Irena nénitől sem hallott mást, mint amit mostanában a tüzes lelkű Lukas mondogatott neki. Végül a másik kétségével is előhozakodott, hátha támogatókra talál.

–Anastas bátyám, ha puskát csinálsz, rólam se feledkezz meg, de van egy dolog, amihez én nem értek...

–Ne is folytasd. Nincs szükséged se puskára, se politizálásra – felelt a fivére helyett Dominikas. Unokaöccsétől, Lukástól hallotta, hogy magyar barátjuk nem kér a szervezeti munkából. – A te dolgod – ha segíteni akarsz, és eddig is segítettél – továbbra is a szamogit tudat, a litván nemzeti értékek ápolgatása. Többet adsz így nekünk, mintha bélyeget ragasztgatnál a tagsági könyvekbe.

„A litván csoda megtörtént” – merengett Ádám, ahogy Drąsukalnisba híre jött a vilniuszi TV-torony ostromának. A borúlátó magyar szerint az 1991 január 13-i vérontás a múlt év áprilisa óta tartó gazdasági blokád folytatása volt. A csehszlovákiai példa, Karel prágai véleménye az „őrült litvánokról” semmi jót nem jövendölt. Az „éneklő forradalom”, a dainuojanti revoliucija küzdői, a baltikumi népek függetlenségi harcosai tévedtek. Már látszott, hogy Gorbacsov képtelen kezelni a viharos erejű változásokat és a fenyegetésnél keményebb lépésre szánta el magát. Vasárnap a hajnali órákban Golatov KGB ezredes elit kommandósainak deszantja megostromolta az adótoronyt és más középületeket a litván fővárosban.

–Látod, mégis igazam lett – mondta Ádám, ahogy három nappal a drámai események után kötözésre kísérte Lukast a drąsukalniszi kórházba. – Pedig jó lett volna tévedni.

–Várj még a következtetéssel. Meglátod, hogy nem hagynak minket magunkra.

–Mire számítasz még, Lukas?

–A nyugati világ felháborodása akkora hullámokat ver, hogy az oroszok nem győzik homokzsákkal eltorlaszolni a Vörös teret. Természetesen mi se hagyjuk abba. Loreta Asanavičiūtė huszonnégyszer évesen pusztítottak el. Átgázolt rajta, összeroncsolta a szovjet páncélos. Azt hiszed, hogy ezzel vége?

–Te is elvesztetted a művészeted legfontosabb eszközét.

–Mit számít az én kezem a 14 halotthoz és a sok száz sebesülthöz képest?

A műtősnő beszólította Lukast a kötözőbe. Ádámnak bőséges ideje maradt, hogy eltűnődjön az ifjú tanártársától hallottakon. „Reméljük, igaza lesz, Bush Amerikája nem hagyja annyiban...”

Teltek, múltak a napok, hetek is talán. Lukas lövedék roncsolta ujjai kezdtek gyógyulni, de a remény szertefoszlott, hogy klarinétosként újra eljátszhatja Brahms

H-moll kvintettjének szólóját az Észak Aranya zenekarban. Ahogyan elnémult Lukas hangszere, ugyanúgy hallgatott a washingtoni Fehér Ház is.

(A múltból visszaérkezett a mába. A muzsikások, dalosok Giedrius Kuprevičius karnagyai intéseivel világra segítették Kaunas város szimfonikus zenekarát. Páholyában a muzsika transzából felocsúdva újra a '91-es valóságra nyitotta rá Ádám szemét. Küszöbön a népszavazás. „Akarják-e a litvánok függetlenséget vagy maradnak a Világ egyhatodán terpeszkedő nagyhatalom három ezrelékeként a történelem holtvágányán?” – Töprengve nézte az állva tapsoló embereket, az új zenekart köszöntők tekintetét.)

3.

Az „őrült litvánokat” igazolta az idő: a népszavazáson a szavazók kilencven százaléka óhajtotta, hogy országuk független állammá váljon. A szovjet Államtanács 1991 szeptember 6-án jóváhagyta, hogy a litvánokról, a lettekről és az észtekről leoldják a Moszkvához fűző láncot.

Litvánia a függetlenné válás mámorában élt. Ádám ebben a hangulatban érte meg ötvenedik születésnapját. Drąsukalniszi lakásában évek óta magányosan teltek a napjai miután tudományos munkája Janinát véglegesen eltérítette. Ádám belenyugodott, hogy nincs gyermeke, az élettársi csendes elválás egyiküket sem viselte meg. Zenei világát, ezt a színpompás kertet szeretettel gondozgatta. Szimfonikusaira ezernyi meghívás várt, nem győzték a buszba be- é kipakolni a hangszereket. Népzenei kutatásai szerzeményeiben termőre fordultak, Darius dzsesszklubjában pedig szombat esténként beugrott játszani. Jó gazda módjára ápolta a múzeumát, s amíg az öreg hangszerkészítő erejéből futotta, el-eljött, hogy kiránduló iskolásoknak a szamogit régió zeneszerszámairól meséljen.

Ádám a családteremtő álmok kudarcai dacára is beteljesült embernek érezte magát.

Az éjszakai zápor utáni hűvös reggel szokatlanul korai órán csördült a telefon. Ádám ilyenkor szokott a másik oldalára fordulni, de a csengés most felvillanyozta. Kiszaladt az előszobába. A kagylóban Darius baritonját hallotta. Azt a hangot, amelynek az este még a blues rajongók csápoltak, de most gitárkíséret nélkül szólt.

–*Ne haragudj, tudom, hogy ilyenkor még a kakaskukorékolást is a pokolba kívánod...*

–*Mi van, valami baj történt?* – Ádám még nem szokta meg, hogy az új litván államban a korareggeli időpont, az izgatott telefonáló nem feltétlenül riasztó hírt hoz.

–*Semmi baj. Csak azt akarom mondani, hogy egy óra múlva számíts egy csomó látogatóra. Azért szólok, hogy legyen időd megborotválkozni és a szétszórt zoknikat összekapkodni...* – Darius szavainak jókedvű felhangja így, a telefonon átszűrve is megnyugtatta Ádámot. Az ébredés után lassan tisztuló agyába beugrott a felismerés: „Hoppá, születésnapom van.”

–*Neked még így hajnalban is örülök, de mi az, hogy sok látogató...? Kiket cipelsz hozzám?*

–*Türelem barátocskám, türelem. Megtudod egy óra múlva.*

Szükség is volt az egy órára, hogy művészi aggregényélet összes vendégtaszító körülményeit a frissítés segédeszközei, a porszívó és a zuhany bevetésével eltüntesse. Fél tíz múlt. Immár fogadókészen kikukkantott az utcahosszra rálátást nyújtó konyhaablakon, s a látvány akkorára tágította a szemét, mint a túristvándi vízimalom lapátos fakereke. Messziről nézve legalább tíz vagy tizenöt közelítő alak körvonalai bontakoztak ki. Már csak néhány ház választotta el őket, a akkor sorra felismerte a feléje tartó embereket. A csapatot Darius vezette. Jobb kezét mélyen lehúzta egy szalagokkal körberagasztott és vastag spárgával átkötött kartondoboz. Lukas hóna alól is kilátszott egy kisebb, lapos doboz. Mellette Elena lépkedett. A többiek lemaradtak, nem lehetett kivenni, kikre számíthat rajtuk kívül. A csengetés nem várta meg, ajtót nyitott.

–*Húzódj csak vissza és csukd be az ajtót. Majd csengetünk, ha mindenki ideér* – kérte a ház magányos urát Darius, és tenyerén a súlyosnak tűnő kartondobozt átfogó zsinór bevágásait masszírozta.

Ádám alighogy eleget tett a kérésnek, s behúzta az ajtót, máris felberregett a villanycsengő, s még el sem hallgatott, még ki se tárta az ajtót a jövevények előtt, fülébe zendült a vendégek kórusa. A sok év előtti zeneiskolai ünnepen tanulta meg a litván köszöntő dainát:

*Ilgiausių metų ilgiausių Linkim mes!
Turtingų metų turtingų Linkim mes!
Laimingų metų laimingų Linkim mes!
Vaisingų metų vaisingų Linkim mes!
Valio valio valio valiooooo!*

Ezúttal nem Darius, Lukas és Elena állt a kitárt ajtónál. Hátra maradtak és a többiek mögé húzódtak. Sokkoló látvány tárult eléje. Szemét hitetlenkedve meresztette a vendégekre: volt felesége, Lina egy szürkére őszült, ismeretlen férfivel állt előtte. Mögöttük Janinát látta. Anastas bácsi örökké sajgó derekát kiegyenesítve állt a küszöbön. Ádám az öregúr feleségét kutatta, mert még mindig nehezebbre esett elfogadni, hogy Irena nénitől még a tavaszon elbúcsúztak a paberžei temetőben.

Butkus tanár úr két karral átnyalábolva ötven szál vajszínű rózsát cipelt és – még a küszöbön – ő szólalt meg elsőnek.

–Én nem csupán köszöntelek. Én vagyok az összes bocsánatkérő szószólója.

Ádám döbbsen nézett az idős csellista kollégára.

–Igen, Ádám. Én azért a nagyon régi veszekedésünkért kérek tőled elnézést. Biztos, hogy emlékszel rá... A mellettem álló hölgyek pedig maguk tudják, persze te is tudhatod, miféle vétkük miatt kérnek feloldozást. – Butkus jobb oldalára Lina, a baljára Janina lépett fel.

Ádámot megkapta a vezeklés nem mindennapi jelenete.

–Ugyan hagyjátok, már régesrég óta nem haragszom. Miért is haragudnék? – mondta, azután sorra megölelgette Butkust, majd életének egykorvult társait. Azután a Linával érkezett deres hajú férfi lépett hozzá és kezét nyújtott.

–Nekem is meg tudsz bocsátani magyar testvérem? Én raboltam el tőled Linát.

Ádám kezét rázott az idegennel, aki nem más volt, mint Jura, a leningrádi dzsesszdobos.

–Te csak visszaraboltad Linát – felelte Ádám, s legszívesebben mondott volna még valamit, de a folytatást magába fojtotta: „Azt tetted, Jura az első szerelmeddel, amit tenned kellett... Látod, én gyenge voltam.”

A lakásban forráspontra hevült a hangulat. Virágillat, a dohányzóasztalon torta, gyertyák, öblös befőttes üvegben fűszerekkel illatozó, szeszes užpiltiné.. – Hamisítatlan litván születésnap. A három asszony, a percek alatt összeszokott asszonycsapat a konyhában addig röpdösött, hogy a fajansztálakat hamarosan elborították a pompás falatok. Elena még cepelínait is hozott otthonról. Tudta, hogy Ádám kedvence ez a marhafelsállal bélelt, borssal, fokhagymával és majoránnával bolondított krumplicombóc, amely alakja miatt Zeppelin léghajójáról kapta a nevét. Lina és Janina az együtt töltött évekből felidézte a volt férj és élettárs kedvenceit,

konyhai sürgölődésükkel a kömény és a kapor illat- és ízharmóniáját varázsolták az apró szendvicsekre.

Ádámot mégsem a zamatok és illatok bűvölték el. Lina és Janina megjelenését találta meghökkentőnek, meseszerűnek, mégsem ébredt fel benne sem az egykori feleség, sem az élettárs iránti nosztalgia. A gyorsan váltakozó születésnapi jelenetek nem is hagyták, hogy a különös találkozáson tépelődjön. Nem kételkedett: a jótétemény szerzője most is Darius.

A nagy csomagot Darius a szoba közepére húzta, majd a kartondobozról tépni kezdte a széles ragasztó szalagot és bogozgatta a spárgát. A zárólap felnyitásával pasztelzöld fémládikó kandikált ki onnan.

–A blues zenekar ajándéka. Meg ne ijedj tőle, pár hónap alatt kezesbárányt csinálunk belőle.

A szőnyegről olyasféle masina meredezett Ádáma, aminek a rajzát már látta a helyi újság hirdetései között. Tudta, hogy litvánul kompiuteris a neve. Darius szedegette ki a dobozból, azt is megtudta, hogy ez egy IBM PC XT 8088 becenévre hallgató kompiuteris. Persze el sem képzelte, mit jelenthet a fura elnevezés. „Várjunk csak, magyarul ez lehet a számítógép” – próbálta felidézni a levél tartalmát, amelyben Kókai Viktor a minap olyasmit írt, hogy vett magának egy Atari számítógépet. Akkor ez a doboz, meg rajta a televíziószerűség és egy írógép billentyű lehet a számítógép, a kompiuteris.

–Köszönöm, de... de tartok tőle, hogy ez nem a magamfajta műszaki analfabétának való. Én ezt csak elrontani tudom az ilyesmit. Az autóban sem értem, minek a rengeteg csavar, drót meg cső.

A társaság jót derült Ádámon. Janina, aki talán a legalaposabban ismerte őt, hihető érvel próbálta leszerelni.

–Nézd, Ádám, autót is tudsz vezetni. A motorháztetőt pedig, ha jól tudom, még soha sem kellett felnyitnod. Darius mindig segít, ha a Moszkvicsod lerobban. Ebben a gépben se nyugtalanítsd a láda belseje.

–Még nem mondtátok, hogy mire jó ez nekem. Nem szép tőlem, hogy egy ilyen értékes ajándék fölött okoskodom.

–Hidd el, együtt fogjuk megszelídíteni a vadállatot. Segítek és tudom, hogy megszereted.

Ádám igyekezett hálás vonásokat erőltetni az arcára, ám magában továbbra is a cáfolatot motyogta: „Én és kompiuteris! Majd ha Darius aszfaltfúró eljátsza nekem Brahms altatódalát...”

A születésnap köszöntés sehogy sem akart véget érni, Ádám pedig kimondottan örült a családi hangulatnak. Darius a csendes jótétemények szervezőjének szerepét élvezte, megnyugodott, hogy nem okozott robbanást a barátjához összetrombitált csapat kockázatos összetétele. Most már merészen dobott be ilyen-olyan időhúzó beszédtemákat, a konyhában nyüzsgő három nő pedig egy percre sem hagyta üresen a tálakat. Érződött a levegőben, hogy valaminek itt még történnie kell.

Délután három is elmúlt, s a konyhaablaknál strázsáló Elena meglátta a ház elé parkoló olivazöld Zsigulit. Beszaladt a szobába, jelzett Dariusnak, sokatmondó mozdulattal az ajtóra mutatott. Meg se szólalhatott, amikor a bejáratnál felberregett a rozsdás, rekedt csengő, amit Janina annakidején kimondottan hasznosnak ítélt egy muzsikus lakásán, hogy elkülöníthesse a zenét a látogató érkezésétől. Ádám, most mégsem vette észre a berregést, mert épp hangolni kezdte a szaxofonját, hogy eleget tegyen a társaság kérésének. Lina és Janina osztatlan egyetértésben állította: a Fekete Orfeuszt Ádámon kívül senki más nem játssza ilyen átérzéssel. Még csak hangolt, s Linában egyszerre rossz érzés támadt. Egyedül ő tudta, hogy ez a dal Ádámot „Szaxivá” változtatja, és talán mégsem kellene őt keserű emlékezésbe kergetniük. Kapóra jött a csengőhang, a társaság megfélekezett a kérésről...

Darius, a születésnap ceremónia mestere felhatalmazást kért Ádámtól, hogy átvehesse a ház urának szerepét. Kilépett ajtót nyitni, aztán visszatért és mintegy középkori jelenetet celebrálva, méltóságteljesen jelentette:

–Vardai Adam urunknak nagyra becsült vendége érkezett a független Litván Köztársaság székesfővárosából.

A szaxofonszólóra várakozó társaság elnémult. Ádám a tokjába süllyesztette tompított aranyszín hangszerét és a kitáruló ajtó felé kapta a fejét. Ketten toppantak be rajta, s mindkét férfi arcán olyan mosoly táncolt, amelyben a felránduló homlokredő alól kimondatlan kérdés bújt elő: „Na, és ehhez mit szólsz?” Az öreg tejesember, Dominikas és Matas, a vilniuszi antikvárius termelt előtte. Kapcsolatai a litván ellenállásból.

–*Jó egészséget és száz évet kívánok* – mondta el köszöntőjét a vilniuszi, majd a hóna alól tintakék csomagolópapírba bugyolált, lapos, puha paksamétát húzott elő.
– *Parancsolj. Remélem, ezt rendelted, ahányszor csak benéztél hozzám az üzletbe?*

Ádám felütötte a kotta belső címlapját és elolvasta a dedikációt:

„*Jó napot. Tudna ajánlani egy klarinét iskolát kezdőknek?*”

Igyekezett leplezni a férfiasságát megingató elérzékenyülést. Klarinét iskolát tartott a kezében, mégpedig azt, amelyről a Berezov alezredestől kapott konspirációs jelmondat szólt. „Ha Berezov élne, ma ő is itt lenne...” – Az új vendégek nem hagytak időt Ádámnak, hogy tépelődjön azon, ami belőlük is kimondatlanul szomorúságot fakasztott.

–*Vége a harcnak, Ádám. A jelmondatot elfelejtheted, de azért tedd el ezt a kottát, hogy emlékeztessen a harcra, amelyben mellettünk feküdtél a lövészárookban.*

Ádám felocsúdott és most, hogy a kottát szorongatta, különös felismerés vagy még csupán gyanú tört fel belőle.

–*Ti mindannyian...? Kivétel nélkül mind...?*

Darius az egész társaság nevében felelt.

–*Igen, akit itt látsz, mindenki ellenálló volt. De ne hidd, hogy azokban a napokban mindannyian tudtunk egymásról.*

Ádám álmélkodása apró kérésekre töredezett szét:

–*Te is Lina?*

Volt felesége bólintott, s akkor Ádám sorra kérdezte ezt Janinától, Dariustól, Butkustól, sőt Lina leningrádi dzsesszdobosától is. Tőlük is bólintásokat, litván „taip” és orosz „da” igenlést kapott. Csak Dominikastól, Lukastól, Helenától és Matastól nem kellett kérdezősködni. Róluk tudott.

Dominikas és Lukas méregzöld műanyag rekeszben Šviturio búzasört cipelt be a Zsiguliból. Ezt már a búcsúzkodást vidító kelléknek szánták.

Nem tévedett Darius, amikor megjövendölte, hogy magyar barátja számára megszeli a szörnyeteget, bluesband születésnapi ajándékát. A drąsukalniszi mérnök időközben üzeme informatikusává képezte magát, ám maga sem sejtette, hogy háború előtti fizikatanár nagyapjának tehetség-hagyatéka, a pedagógus hajlam is rendelkezésére áll. Adottsága előugrott, amint belefogott Ádám számítógépes iskolázásába.

–Bevallom, barátom, semmit sem értek az egészből. Mi a frásznak nekem ezek a bitek, bájtok, ASCII-kódok meg DOS-parancsok... és az összes többi hókusz-pókusz? – panaszkodott Ádám a harmadik lecke után. Zúgott a feje a mérnök számára természetes, neki pedig éppolyan idegen szavaktól, mint negyedszázada még a litván nyelv is volt. *– Lehet, hogy az észtoppító augusztusi hőség okozza, de inkább abban hiszek, hogy az én humán tárgyakon csorbult elmémről lepattannak a te reálbölcsességeid.*

Darius homlokát a tenyerébe fektette, majd a barátjára nyitotta biztató, nagy, fekete szemét.

–Megértelek. Holnap új életet kezdünk. Nem kell feladni.

A fordulat megtörtént. Darius kimunkálta a művészbarátja sántikáló humán logikájához illeszkedő módszert, amit tüstént el is kereszteltek „nyomd a gombot és lásd, mi történik” módszernek.

Nem túl hosszú hónapok kellettek hozzá, s a szaxofon virtuóza szerelemre gyúlt a számítógépe iránt. Darius, a gyári rendszergazda Ádám otthonára is kiterjesztette IT-menedzseri gondoskodását. Alighogy megjelentek az XT-t követő AT-masínák és jöttek egymás után a szoftverfejlesztések, a muzsikuszobájában is egyre korszerűbbé vált a számítógépes életforma.

Ádám hamarosan kigyógyult a számítógépes gyermekbetegségből. Eleinte éjszakákon át hajkurászta a Zum-Zum figuráit, illesztgette a Tetris kockákat. A beavatás következő szakaszában a SCORE hangjegyző program kötötte le, ám amint megjelent az első WINDOWS, lelkenedezve köszöntötte a technikai forradalom vívmányát, a végre valahára emberbarát programot.

A kései hóolvadást minden átmenet nélkül bőséges esőzés váltotta a '95-ös tavaszon. Az öregedő magyar muzsikust lakásába szorították a sarjadó természet számára áldásos, de a városi embernek kedvét szegő, egymást érő égszakadások. Egy ilyen szürkére fakult szombat délután rontott be Darius, hogy hírével élénkebb színt keverjen barátja hangulatába.

–Készítheted a művészelekedet. Ideje, hogy felsőbb osztályba léptesselek.

–Nehogy már végségemre informatikust faragj belőlem. Emlékszel ugye, milyen keservesen idomítottál? Amúgy pedig én már mindent tudok... Ennyi épp elég nekem.

–Ejnye, Ádám, eddig szót fogadtál.

–Rajta, kísérletezz, Lucifer.

–Akkor most figyelj, muzsikuskám. Hallottál te az internetről?

–Tőled hallottam, nem is egyszer. És?

–És most installálunk. Utána kitárom előtted a Világ kapuját.

–Hát az meg minek nekem? Mit kezdjek a Világgal?

–Csinálok neked egy címet. Az olyan, mint a város, utca, házszám. De az internetben nem a Drąsukalnis Nepriklausomybės gatvė 74 szám alatti postai címedre és nem is postai borítékban jönnek majd a leveleid, hanem ide, a képernyődre.

–Magyaroktól is?

Darius jól számított, tudta, mit ébreszt a barátjában.

–Rajtad múlik, hogy találod meg a szülőházadban a barátaidat.

Ádámot izgatott kíváncsiságra hangolta a tudatában, lelkében minden kis jelre feltámadó vágy. „Lehet, hogy Fruzsínát is meglelem?” Pallérozott számítógépes ismerete röpké hetek leforgása alatt internetes levelező rutinnal kamatozott.

Darius veszélyt érzett. Finom óvintézkedései, okos, elterelő figyelmeztetései nem hagyták, hogy Ádám komputer-függővé rongyolódjon.

–Ne haragudj, öreg, most én mondom, hogy néha hagyd a fenébe a gépedet. Két hete nem fújtál velünk a klubban, pedig talán tudod, hogy amióta velünk játszol, szaxofonos növendék jelöltek ostromolják a zeneiskolát – mondta el Darius a hatásosnak vélt érvet, noha sejtette, hogy Ádámot nem a számítógép, nem is a kitárult internetes világ ejtette rabul. Nap nap után szaporodó régi és új kapcsolatainak szerteszét küldözgetett e-mailjei a terebélyesedő nyomozás epizódjaivá formálódtak. A sokszínű zenei foglalatosság Darius intése nyomában mégis csak visszanyerte korábbi rangját: a szimfonikusok próbái, fellépései, a népzenei bűvárkodás és a zeneszerzés. A számítógépet, az internetet mindinkább a házasság hiánypótlásaként, lakása magányában társként kezelte. Levelezése a táguló baráti körrel a hatvanadik évét súroló férfi reményének mind hevesebben fellángoló tüzét szította fel. A pirkadatban is a billentyű fölé hajló ember egyetlen kérdést tett fel magának és magyarországi barátait is ezzel ostromolta: „Hol van Fruzsina?”

A levelezéssel, az egyre reménytelenebbnek látszó kutatással a halvány nyomokra sem talált rá. Azután egyszeriben átlépett a honlapok akkoriban szaporodó

világhálójába. Az újdonság felfedezésében most már Darius segítségét is mellőzhette. Böngészőjében fel-fellángoló hévvel szörfözött.

4.

Az ezredfordulós újév hajnalán, a gyári dzsesszklub szilveszteri bulija után különös sugallat készítette Ádámot, hogy bármennyire is fáradt, ne az ágyat, hanem a számítógépet válassza. Mintha egy hang biztatta volna, hogy kukkantson be a villanypostájába.

Tucatnyi újévi köszöntő levél között Kókai Viktor, a Vén Ezred Dobos e-mailje várta.

„Kedves Szaxi! BÚÉK! Lehet, hogy megtaláljuk Fruzsit. Képzeld, a Vörösmarty téren, a Gerbaudban kávézgattam a nejemmel. Az idős pincérnő odafülett és meghallotta, hogy rólad és Fruzsinaról beszélgettünk. Arra figyelt fel, hogy valaki nagyon keresi a Fruzsina nevű régi, kistárkosi diáklányt. Bocsánatot kért, hogy hallgatózott, de ő bizony ismert egy faluról vagy kisvárosból feljött Fruzsina nevű lányt, aki a hetvenes években dekoratőr volt a Luxus Áruházban, és elég hamar el is került innen. Ahogy lefestette a külsejét, bizony tényleg a te Fruzsínád lehetett. Azt hiszem, innen kellene elindulni. Sajnos a pincérnő ennél többet nem tud segíteni... üdv. Viktor”

Ádámot felvillanyozta a levél, fáradtsága elillant. Legszívesebben felhívta volna Dariust, tépelődjenek, mit kezdhet az izgalmas hírrel. Az estét mégis megvárta, s akkor újévi baráti látogatásra szánt el magát. Elsétált Darius lakására, s ott izgatottan elmesélte a hajnali e-mail tartalmát.

–Csak olyan ötlettel segíthetek, amire magad is rájössz. Magyarul én nem kutathatom azt a kislány. Hm... kislányt... Hány éves is most te Fruzsínád?

–Hogy-hogy hány éves? Tizenhét.

–Bolond ember. Ennyire azért nem mehetett az agyadra a számítógép.

–Igen, igen... persze... Szóval ma ötven... vagyis ötvenhét.

–El tudod képzelni magadban, hogy a tizenhét éves, csinos, kis fruskát idős asszonyként látod viszont?

Ádám, elrévedezett, mintha a kérdés el sem jutott volna a tudata mélyére, de aztán visszalépett a talajra.

–Persze, tudom. Nem csak én öregedtem meg. Fruzsina nagymama lehet. Csak arra vágyom, hogy megláthassam a mi kis vidéki gimnáziumunk aranyhajú

tündérét, aki ma már az unokái ezüsthajú tündére. Látni szeretném. Tudni akarom, hogy boldog.

–Keresd tovább, mert te csak akkor nyugszol meg. Hányd fel a szalmakazlat és megtalálod a tűt. Kutass a neten a magyar dekoratőrök szervezete vagy iskolái után, próbáld nyugdíjas kirakatrendezőket találni. Meglehet, hogy honlapokra is rábukkansz ebben a szakmában.

Fruzsínát kereste, ahol csak leheletnyi gyanúra vagy valami jelre talált. Hitte, hogy a kirakatrendezők között majdcsak emlékszik valaki a mosolygós lányra, akit lehetetlen elfelejteni. Másfél évig senki sem jelentkezett a felhívásra, amit a dekoratőrök fórumán közzétett.

„Keresem diáktársamat, Krojcz Fruzsínát, aki a hetvenes években a Luxus Áruház kirakatát rendezte.” – Így szólt a szöveg, amihez Ádám csipetnyi hazugságot illesztett: *„Érettségi találkozókat szervezzük a kistárkosi gimnáziumban.”* Nyugdíjas és szakmahagyott dekoratőröket is felkutatott. Megesett, hogy valaki válaszolt, ám a legtöbben feleletre se méltatták. Rokoni, iskolai és ezerféle más kapcsolat után cikkázott az interneten, de Fruzsínának nyoma veszett, mintha az egykori állami gondozott kislánynak soha senkije sem lett volna. A vélhető kapcsolatok kapcsolatain is túljutott már, s akkor, 2005 egyik adventi szombatján a gyári dzsesszklubban fél liter Sztolicsnaja vodkába áztatta a zátonyra futott reményt.

Hónapokra felhagyott a kutatással. Bele kellett törődnie, hogy kedvese lába nyomát elmosták az évtizedek, mint áztató eső a virágoskert felgereblyézett barázdáit. Mégsem fogadta el, hogy a megmaradt években, ebben az utolsó szakaszban ne találkozhasanak egy kávé vagy a kedvenc krémesük és málnaszörpjük mellett. Titokba burkolózott és maga előtt is restelkedve fantáziájában olyasmit forgatott, hogy „mi lenne, ha Fruzsina is magányosan éldegélne... Mondjuk, elvált, megözvegyült... Ki tudja?” Egyre több nappalal összetolódott éjszakáját töltötték ki ezek a gondolatok. Eljátszott az ötlettel, de – mint egész életében, ha nem a hivatása követelt döntést – nem tudott megállapodni magával abban, hogy Fruzsínát hívná-e magához Litvániába vagy ő költözne vissza Magyarországra. Kétkedését kis híján megosztotta Dariusszal, de fékezett. Miért is képzei Fruzsínát magányosnak? Nem szabad ilyesmiben reménykednie, hiszen az imént még boldog nagymamaként kívánta őt viszontlátni.

Maradtak az ábrándok, a bárányfelhők között úszó képzelődések. Hányszor, de hányszor aludt bele a fantáziaképbe, amelyen aprólékos ecsetvonások színezték ki a találkozás jelenetét. A képet a vágy egyre színesebbre, plasztikusabbra pingálta. A hamisítás ennek a virtuális ecsetnek elvitathatatlan joga volt: a kép ma is karcsú, a szemével és rubin ajkaival egyszerre mosolygó lánykát ábrázolt. Az ábrándozó festőnek olyan pillanata is akadt, hogy sugárzó, érett fiatalasszonyt látott, aki a kistárkosi rétek felett átvonult vihar után a szivárvány alól nevetett rá.

Újabb reménységgel kecsegtető esély nyílt Ádám előtt az interneten. Január első hetében, s ez már 2006-ban történt, Kókai Viktor e-mailje biztatta, hogy regisztrálja magát a tavaly indult magyar közösségi portálon, az iwiw-en. Szót fogadott és új erőre kapott hittel ott is feldobta a Fruzsínát kereső mondatokat „a közelgő érettségi találkozóról”. Megint egy év, az újabb reményvesztés éve következett. Visszatértek Ádám sajtó gondolatai: „Miért nem tud senki Fruzsínáról?” Újabb sejtése támadt: „Talán külföldön él... kivándorolt... idegenbe ment férjhez...” Ez a kép is kezdett hihetővé formálódni, de a felfedezés, a találkozás reménye mégsem vált kihunyó gyertyacsonkká. Igaza lett! 2007 január 22-én egy vadidegen, pesti kórházi ápolónő jelölte őt iwiw-kapcsolatnak. Ádám rutinosan visszaigazolta, s mert a rádióból, tévéből sokan ismerték a zenéjét és a vele készült interjúkat, nem tulajdonított jelentőséget az egésznek. Több százra szaporodott névsorában egy volt a sok között Dreifer Angéla. Ádám nem tudta, hogy az ismeretlen kórházi ápolónő a legkevésbé sem csak úgy véletlenül, csak úgy találomra jelölte őt.

Ádám és Angéla között az iwiw-kapcsolat egyszerre mélyülni kezdett és már-már a barátság jeleit mutatta. Ádám hétről hétre mind többet tudott meg az ötven év körüli asszony kislánykoráról. A szófukar nővérke leveleiből kihámozta, hogy fiatal életének indulása itt-ott erőteljesen hasonlít Fruzsina sorsának legzordabb epizódjaihoz. A felismerést mégsem osztotta meg új kapcsolatával. Angéla ugyanígy elhallgatta a legfontosabbat.

Soha sem derült ki, miért is várt Angéla két hónapig, holott már az első percben felismerte, hogy legjobb barátnője Ádámját találta meg az iwiw-en.

Egy márciusi éjszaka a kórházi ügyelet ritkán előforduló, csendes óráján, a kórtermi villanyoltás után Angéla a nővérszoba gépéhez ült és e-mailt röptetett Litvániába.

Kedves Ádám! Eddig hallgattam róla, de most már nem halasztom tovább. Emlékszel talán egy Krojcz Fruzsina nevű lányra. Diákok voltatok a kistárcosi gimnáziumban. Majdnem ötven év után persze el is felejtetted. Mindent tudok róla, ő a legjobb barátnőm. Írd meg, ha ennyi idő múltán érdekel a sorsa. Üdvözlettel: Angéla.”

Ezen az estén Ádám hanyagolta a gépét. A próbára rendezgette az iskolai kottatárból hazacipelt zenekari szólamokat. Elégedetlen volt a fúvósok hangzásával, hetek óta fogadkozott, hogy zeneszerzői gusztusával belepiszkál és szimfonikusait friss hangszereléssel lepi meg. Az alkotói zsongás elnémította lelkében az előérzetet: elmaradt a távsugallat Angéla leveléről.

Másnap megmagyarázhatatlan hiányérzet, türelmetlenség fogta el. Kedvenc reggelijét, a köményes bundáskenyeret s hozzá az erős grúz teát a számítógép mellé rakta. A képernyőre rázúdultak az előző nap olvasatlanul hagyott levelek, s köztük elsőnek ugrott ki Dreifer Angéla neve. Mostanában Angéla olyan semmitmondó dolgokról írogatott, hogy Ádám nem kapkodott az olvasással. Nem sejtette, hogy épp a nővére e-mailje kelthette volna fel előérzetét. Átfutott néhány, ugyancsak közömbös üzenetet, válaszolt is rájuk, pedig azok igazán várhattak volna. Úgy vélte, hogy Angélát ráér majd elolvasni estefelé, ha hazajön, de a láthatatlan angyal megbiztatta és mégis csak megnyitotta a levelet. Elolvasta. Aztán újra elolvasta. Nem fogta fel a sorok értelmét, mintha nem létező világ ölelné körül.

Székében hátradőlt, fogalma sem volt, mihez kezdjen, aztán felkelt és öregemberesen kicsoszogott a konyhába. Onnan átaraszolt a fürdőszobába, valami kényszerítette, hogy fészülködjön meg. Maga sem tudta, minek, lekapta a tükörpolcra a villanyborotváját. Azután rájött, hogy csupa értelmetlen dolgot művel, zsebre vágta a borotvát és szinte futott vissza a komputerhez. A tea kihűlt, a tojásba' panírozott rozskenyér megszikkadt. A gép fölött percegő falióra semmit sem juttatott eszébe, sőt akkor sem ébredt fel benne a fegyelmezett zenetanár, amikor a képernyő aljáról, a jobb sarokból az aznapi dátumnál rápislogott a pontos idő. Még odaért volna a zeneiskolába, ahol a klarinétos fiúcska várta. Végre felocsúdott az e-mail varázslatából. Kerülő úton, a szívén át eljutott az agyába a felismerés, hogy Angéla megtalálta az ő Fruzsináját. A letisztult felismerés végül a billentyűkre vezette az ujjait:

„Kedves Angéla, De még mennyire érdekel! Mindent tudni akarok Fruzsinaról. Mit is kérdezzek? Rengeteg kérdésem lenne. Bizony ötven év telt el, én én ötven éve keresem őt. Nagyon kérek, írd meg róla az égvilágon mindent. Írd sokat, rengeteget. Barátsággal üdvözlő, Ádám”

Napokig nem jött válasz. Ezt a pár napot Ádám hosszabbnak érezte, mint az ötven évet, amióta visszavárja Fruzsínát. Egyre másra küldözgette a sürgető e-maileket. Megfeledkezett róla, hogy Angélának otthon nincs számítógépe, csak a kórházból írhat, onnan is akkor, ha az éjszakai ügyeletből néhány percet kiszakíthat magának.

Angéla nem gyanította, hogy üzenetével olyan szelepet nyit fel, ami alól félelmetes erővel tör fel litvániai magyarból a folytatás követelése. Nem számolt ezzel, nem is tudta, mit írjon. Nem gyanította, hogy a késői találkozás reménye Ádámában is feszítő vágyat gerjeszt, mint annakidején Fruzsínában.

Ádám türelmet erőltetett magára, várta a hírt élete első és legszebb kedveséről, mi több, remélte, hogy Angéla üzenetet hoz tőle. Ezen töprengett és internetes postafiókjából újra meg újra elővette az Angélának küldött válaszát. „Hülye vagyok. Miért nem én üzentem Fruzsínának? És még én várom, hogy ő üzenjen először...”

Asztalfiókjából, ahol a postán kapott leveleket, meghívókat és az elintézésre váró ügyek feljegyzéseket tartotta, előkotort egy Pestről kapott meghívót, amire legfőbb ideje lett volna válaszolnia. Litvániai sűrű elfoglaltságai, korábbi elígérkezései miatt aligha vehetett részt az egykor apja által dirigált magyar nagyzenekar 40 éves jubileumi hangversenyén, pedig az ő szerzeményét, a „Litván poémát” is bemutatják. „Remélem, megértik, hogy nem mehetek...” – mondogatta az utóbbi napokban, s a fiókban iratkapoccsal a meghívóhoz tűzve már csak egy-két udvarias zárómondatra várt az elkezdett válasz. Az Angéla-keltette körülmény, a fél évszázada várt Nagy Találkozás új helyzetet teremtett. Most még a korábbinál is izgatottabban, sűrűbben nyitogatta gépében az elektronikus postahivatalt.

Végre befutott a levél. Angéla az éjjeli ügyeletből újra kikanyarította az alkalmas pillanatot és rátalált a folytatás ötletére.

„Ádám! Láthatod, amióta levelezünk, hogy nem vagyok a szavak mestere. Írogatás helyett jó lenne találkozni. Mikor jöhetnél legközelebb Pestre? Legalább személyesen is megismerkednénk. Üdv! Angéla”

Darius az összes kapcsolatát mozgósította, de május 10-re így sem sikerült repülőjegyet szerezni. Határidős gyári munkái miatt képtelen volt annyi időt kigazdálkodni, hogy barátját Pestre röptse a meggypiros Zsigulin, de Varsó központi pályaudvarára mégis csak együtt autóztak. A Keleti pályaudvarig szóló hálókocsi jegy birtokában Ádám már tudatta, hogy másnap reggel 8.34-kor megérkezik. A pályaudvar postájáról táviratozott Angélának.

„A Báthory Expressszel érkezem holnap, május 11-én. Ádám.”

A nemzetközi vonat hálófülkéjében útitársul kapott verejtékező, kövér férfi fekete öltönyéből és diplomata táskájáról és téglányi telefonjáról ítélve üzletember, beszéde szerint magyar atyafi volt. Beszélhetnékje és az üveg konyakjához társuló, kínálgató, jó szíve elégségesnek bizonyult, hogy Ádám ne tudjon az ábránképek között lapozgatni. A két pohárka konyak és a fülkébe szökkenő koppanások végül mégis elaltatták.

A sötétbordó formaruhás hálókocsi steward ébresztő kopogtatása után, a frissen lefőtt kávé kortyolgatása közben, mint a korareggeli napfényre nyíló záporvirág, feltárlakozott a remény: „Pestig még fél óra... A Keletiben Fruzsina vár rám...”

Méltósággal, síncsikorgatva állt be az első vágányra a Báthory. Úgy, mint a tévében a magas rangú delegációk vonatának begördülését mutatják. A hálókocsi ajtajának üvegében, mint egy homályosra maszatolódott tükörben még egyszer megigazította nyakkendőjének kötését, megfésülte őszülő üstökén a ritkuló frizurát. Megpróbálta elképzelni, milyennek látja a peronon elébe szaladó kislány. Vagyis a még mindig csinos Fruzsina. Persze talán egy kicsit ő is megöregedett... „Nem tudom, megcsókolhatom-e... ha a férjével jön... vagy az unokáival. Mindegy. Azért talán megölelhetem...”

A vonat lassított, Ádám a lépcsőn állt, s fürkésző szeme a nevén akadt meg. Jól megtermett ismeretlen, keskeny bajszos középkorú férfi tartott a feje fölé egy fehér kartonlapot, s azon VÁRDAI ÁDÁM ÚR volt olvasható. Integetett az illetőnek, majd lelépett a betonra, de szeme még mindig a peronon nyüzsgő emberek közé fúródott.

–Jó napot kívánok. Ferenc vagyok, Angéla férje.

–Szervusz, Feri – viszonzta tegeződve a köszöntést Ádám, mintha ezer éve ismerősök lennének. Végére is mindent tudtak egymásról, csak a személyes találkozás nem adatott meg eddig. *– Sokat írt rólad Angéla, örülök, hogy megismerhetlek.* – A találkozáshoz illő udvarias szavak színtelenül koppantak, talán azért, mert Ádám tekintete még mindig a leszálló utasok elé érkezőket pásztázta. Feri észre is vette ezt. Hogyne vette volna észre, hiszen tudta, hogy a varsói expresszrel Litvániából érkezett idős férfi nem csak órá, sőt egyáltalán nem órá számított.

–Angéla nem jöhetett ki eléd, mert a kórházban csak fél tizenegyől tud magának helyettesítőt találni. De tizenegyre ő is ott lesz a budai presszóban, ahol hármásban találkoztok.

A levelezésből Ádám tudta, hogy Feri megint taxis, visszament a Főtaxihoz. A RollsRoyce együttes megszűnése után eladta a furgont, mert a hangszerszállításhoz már nem volt rá szükségük. Most, hogy hármójuk találkozásáról hallott, az eddiginél is lázasabban lüktető izgalom járta át minden porcikáját. Az órájára pillantott: „Mindjárt tíz... már csak egy óra...” Kíváncsi volt, mégsem akarta Ferit kérdésekkel ostromolni. Nem tudta, hogy egyáltalán ismeri-e Fruzzsinát. A pályaudvarról áramló tömegben kisodródtak a taxik között dekkoló kockás Volkswagenhez.

–Megéhezhetél a hosszú úton. Beugrunk valahová reggelizni. Ma még én sem ettem. Időnk meg van bőven.

–Ugorjunk, bár bevallom, nem vagyok éhes – felelte Ádám. Valójában a várakozás feszültsége, az ötven éve vágyott találkozás izgalma szorította szűkre a gyomrát.

–Egy jó kis magyaros rántottának talán mégsem fogsz ellenállni.

Feri áthajtott a Lánchídon, majd kocsija orra a Clark Ádám téren kibújt az alagútból, a Fő utcára fordult és rutinos pesti taxishoz illően a Soho kávézóhoz hajtott.

Valóban jól esett a rántotta és a citromos tea, noha ez a gőzölgő ital meg se közelítette Ádám újhazája orosz és grúz teakölteményeit. A falatozáshoz Feri mindenféle friss pesti történetet körített, s ezzel mintha elterelte volna a figyelmét a rá váró találkozásról. A zenei élet mélyrétegeiben is tájékozott, ötven év körüli taxisofőr emlékezetből sorolta az összes komolyzenei eseményt, a műsorok, közreműködők aprólékosan pontos részleteivel. Ádámot más körülmények közepette lenyűgözte volna az előadás, most mégis közömbösen hallgatta a mégoly rokonszenves, gázpedáltaposó hangversenykalauzt. Megsejtette, hogy Feri az őt érdeklő egyetlen teremtésről, Fruzsinaról nem kíván szót váltani, ezért úgy döntött, hogy nem faggatózik, nem szalad a rá váró meghitt pillanat elébe. Hadd szerezzen örömet mindnyájuknak ez a találkozás. „Meghagyom neki a jószándék kicsomagolásának örömét...” – állapotodott meg önmagával, de aztán egymást hagyták maguk mögött a negyedórák, s érezhetővé vált, hogy Feri kezd kifogyni a hangversenyekből, zenekarokból, a sikerek és bukások históriáiból. Az utóbbi napok időjárása, az aranyat érő májusi esők dicsérgetésébe fogott. Ádám, hogy könnyítsen a sofőr helyzetén és gyorsítsa a keservesen vánszorgó percek, az elfogyott rántotta üres tányérja fölött ugyancsak zenei témát röptetett át.

–Angéla talán mondta neked, hogy tegnapra kellett volna érkeznem, de nem kaptam repülőjegyet. Tegnap mutatták be az egyik szerzeményemet.

–Nem csak tudok róla, de ott is voltunk a jubileumi koncerten. Élmény volt. Óriási tapsot kapott a „Litván poéma”. Sajnálhatod, hogy nem lehettél velünk. Néztük a tapsoló közönséget, és Angéla megjegyezte, hogy ezek az emberek nem is sejtik, hogy a szerző a mi barátunk...

–Elmentetek? Igazán? És ti csak ketten... vagyis...? – A kérdést, hogy „Fruzsina is ott volt-e a hangversenyen?” nem fejezhette be, mert a taxis finom, elterelő művelettel belefojtotta a szót. Intett a pincérnek, fizetést kezdeményezett. Találónan kiszámította, hogy az ilyenkor szokásos, illendő vita („Hagyd csak, én hívtalak...”) le is állítja Ádám kérdezősködését.

–Gyere, most már igyekezni kell, mindjárt tizenegy. Angéláék már ott is lesznek a presszóban.

A kocsiban, a Vár térre vivő Tárnok utcán Feri új témát dobott fel. Megemlítette, hogy volt régen egy kis zenekaruk, a RollsRoyce együttes, de már sok éve nem muzsikálnak. Kiöregedtek a haknizásból, igaz, mostanában emlegetik, hogy jó lenne összehozni egy nosztalgia koncertet.

–*Tegnap a hangverseny szünetében, a műved bemutatása után pont erről beszélgettünk Angélával...* – Ez lett az út befejezetlen zárómondata, miután Feri kockás Volkswagenje befutott a Dísz tér taxi drosztjára.

A májusi délelőtt egyes egyedül abban különbözött az akkori kistárkosi májustól, hogy a szél nem a gabonatáblákról hozta a városkába a nyárhoz készülődő természet fűszerillatú üzenetét, hanem az épp lecsendesült zápor nyomában meglebbent friss légáramlat emelkedett a Duna fölé, átkúszott a Halászbástya nyílásain, hogy felfrissítse a Szentháromság teret. Mindössze azért, hogy a megfáradt, öregedő zenészt – akár csak egy pillanatra is – még egyszer ifjú emberre tegye.

Ádám megtorpant a presszó ajtajában. Különös aggodalom tört rá: „Megismerjük egymást? Megbocsátott Fruzsina, hogy ennyi év után csak most keresem?” Feri karon fogta, s erre Ádám határozott lépésre szánta magát. Lázasan kutató szeme az asztalok mellett ülő vendégek arcát fürkészte.

A délelőtt gyér forgalmában egy távolabbi sarokasztaltól feléljük integető őszes férfire, mellette pedig egy sötétkék nadrágkosztümös, diszkréten elegáns hamvasszőke nőre figyelt fel. „Nocsak, ez a Diósi Peti!” – ismert rá az ennyi év után is alig változott kollégiumi szobatársára, a legeslegjobb kistárkosi barátára. Ha nincs a presszó hűvös eleganciát sugárzó hangulata, biztosan odakiáltottak volna egymásnak. Péter is így érezhette, mert felpattant és az asztalok között öreg barátja elé sietett. Ádám most vette észre, hogy Peti azelőtt is kissé hajlott háta (szülei háztájijában ifjú legényként hol kukoricát, hol gabonát zsákolt) mára erőteljesebb görbületet mutatott, s a hullámos szűke hajra az évek itt is, ott is ráhintették a dért.

–*Szaxi!*

–*Peti!*

Két csatakiáltásnak ható megszólítás kísérte a mackóssá vénült haverok összeölelkezését. Sokáig mustrálták egymást, mintha az arcokon a diákévek vonásait fürkésznék, mintha tükröt látnának egymás ábrázatában. Aztán Ádámon újra erőt vett a zaklatott türelmetlenség. Kibontakozott Peti baráti szorításából és fejét az asztal felé fordította, ahol az ismeretlen nő ült és érdeklődéssel figyelte őket. „Angéla lehet” – gondolta. Gyanúja igazolódott, ahogy a taxis Feri odaköszönt:

–*Szia, Angéla.*

Ádámba belecsapott a villám: „Fruzsina nincs itt!” A két férfi között az asztalhoz tartott. Így közelről biztonsággal felismerte az iwiwen látott apró, elmosódott kép tulajdonosát.

–Végre a valóságban is látlak. Szervusz, Angéla, Ádám vagyok. Éppen ilyennek képzeltelek.

–Gyertek, üljetek le. – Angéla hangja a mélyhegedűre emlékeztetett.

Ahányszor csak kérdezni akarta, hol van Fruzsina, szándékát valaki minduntalan elgáncsolta. Most épp a pincér emelt gátat a kérdése elé. Kávét kért, aztán hogy végre magukra maradtak, kertelés nélkül Angélának szögezte a kérdést:

–Fruzsina hol van?

A mélyhegedű hallgatott, a jóságos szempár barna sugara Ádám arcáról lassan, nagyon lassan az asztal lapjára csúszott, majd onnan Diósi Peti felé siklott. Ádám a két emberen a zavar jeleit fedezte fel. Angéla férje, talán tapintatból, talán más miatt, magukra hagyta őket.

–Majd visszajövök. Megnézem a kocsit, nem emlékszem, lezártam-e...

Ádám újra feltette a kérdést:

–Mondjátok meg, hol van Fruzsi! – Ez már a követelés hangján szólt, és szeme vádlón villant a régi és az új barátira. – *Miért nem jött el? Ugye nem akar velem találkozni? De akkor miért hívtál haza, Angéla?*

Érződött a levegőben, hogy Angélát is, Pétert is sejtelmes titkolózás fogja vissza.

A presszó kristálytisztá portál üvegén át vakító fény tűzött be a Duna fölé emelkedő déli Napról. Diósi Peti kezét a zakója belső zsebébe süllyesztette, tétován fehér borítékot húzott elő és a fénysugárba, az asztalra tette.

–Neked hoztam, Szaxi.

Ádám hevesen kapott a boríték után. Ujja hegyével kitapintotta, hogy talán levél lehet benne. „Fruzsi írt nekem... Biztosan nem jöhetett...” – tűnődött és reszkető ujjait a borítékba süllyesztette. Levelet mégsem talált. Fényképeket, négy fekete-fehér, hatszor kilences, ósdi szokás szerint csipkézett szélű, néhány helyen meggyűrődött, megtört fotót terített ki a napban csillogó asztallapra. A képekről Fruzsina tekintett rá. A régi kicsi Fruzsi! Az egyiken a kistárcosi gimnázium Bocskai-sapkájában és az árva kislány kopottas, olcsó ruhácskáját mindig elrejtő, fekete iskolaköpenyében ült a pesti rakpart kikötőbakján. Hasonló fényképet, egyetlen emlékképet Ádám is őrzött litvániai otthonában a Kodály népdalfeldolgozások lapjai

közé rejtve. A képen itt is az a rézcsatos, széles gumiöv szorította a nádszál derekat, amit annyira szeretett kapcsolgatni, ha a délutáni kimenő idején a tárkosi park padján, az első világháborús emlékműnél üldögéltek. A fekete-fehér képről tudta, most, öregkorában is emlékezett rá, hogy a gumiöv egyik oldala fekete volt, ám ha megfordították, élénkpiros színt mutatott és úgy fogta át az imádott derekat. Jól illett ez a szín a fekete iskolaköpenyhez és az aranymetszés törvénye szerint épp odaillő vonalat húzott Fruzsina arányos sziluettjére. Fruzsina egész külsejével megteremtette a művészi egyensúlyt a szimmetria és az aszimmetria között. A másik fényképen osztálytársával, Garai Mártival ölelkezett össze. Aztán volt itt pár évvel későbbi két kép is, valamilyen kirándulás emlékfotói lehettek, de azokon nyoma sem volt az érett kalász hajfonatoknak. Ott már a felnőtt, fiatal nő kontyba fésült tincsei emeltek hajkoronát a még mindig gyönyörű, húsz-huszonöt esztendő nő fejére.

A kártyalapokként kiterített képek fölött Ádám elidőzött, s ha nem itt kapja őket Diósi Petitől, órákat eltöltött volna velük. Minden négyzetmilliméterén kutatta volna a szeretett lány arcvonásait. De kíváncsiságát most ennél fontosabb dolog feszítette.

–Ő küldte a képeket? Levelet nem írt?

Péter felnézett a napsugár-pásztázta fényképekről. Tekintete egyszerre tükrözött zavart és szomorúságot. Ádám arcára pillantott. Mondott volna valamit, felelni akart a barátja kérdésére, de Angéla finom intése elnémította. Most egyszerre két bánatot rejtő szempár sugározta Ádám felé a barátok néma vallomását. Angéla mégis megtörte a csendet.

–Nem, Ádám, Fruzsina nem írt levelet és... nem is jön el. Fruzsina nem él. Február 22-én múlt húsz éve, hogy meghalt.

Ádám mélyen Angéla szemébe nézett. Őszülő szemöldöke a szemüvegkeret fölé rándult, mintha nem fogná fel, amit hall, mintha kérdezni akarná, igazat mond-e a nővérke. Angéla szavait őszinte, bársonyos, meleg tekintet hitelesítette. És még valami: felkattintotta kicsi, fekete retiküljének záró csatját, apró műanyag tasakot vett elő és Ádám képek között cél nélkül matató keze ügyébe tett egy halványsárgára kopott falapocskát.

–Fogd Ádám, Fruzsina küldi. A kórházi ágyán kért meg, hogy ha megtalállak, adjam vissza neked. Ő lopta el tőled egy diákbálon.

Ádám öregedő keze teljes erejével tenyerébe szorította a szaxofon nádat. Angéla is, Péter is tisztán hallotta, hogy a nád megroppant. Látták, hogy az

acélkapocsként összezárt ökölből egy csepp vér, piciny rubincsepp hullott le az asztal üveglapjára.

–Angéla... ugye nem szenvedett Fruzsina?

–Nem szenvedett. Szépen elaludt.

Angéla életében először hazudott.

UTÓSZÓ

(Lappföldi népmese)

Volt egyszer egy árva lány. Amíg éltek, nagyon szerették a szülei. Elárvult és egy gonosz gazdához került. A pici lánynak a felnőtteknél is többet kellett dolgoznia. Soha senki egy jó szót nem szólt hozzá. Nappal annyi munkával terhelték, hogy a vízhordásra csak éjjel maradt ideje. A távoli folyóról nehéz vödrökben, súlyos tartórúdon cipelte a vizet.

A hideg szélben hazafelé vánszorgott az irgalmatlan terhével. Meg-megpihent és sírdogált. Egyszer, ahogy így sírdogált, valaki a homlokára tette a kezét és így szólt hozzá: „Ne sírj kislány, gyere velem, nálam jó dolgod lesz.” Felnézett és látta, hogy a Hold szólt hozzá, ő jött le érte. A kislány felkerekedett, elment vele, s magával vitte a Holdra a vízhordó rudat.